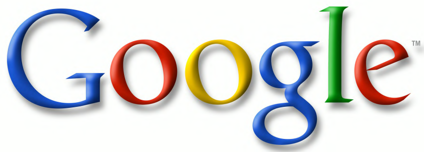

HET LEESKABINET.

(BIBLIOGRAPHISCH ALBUM).

1892

HET
LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

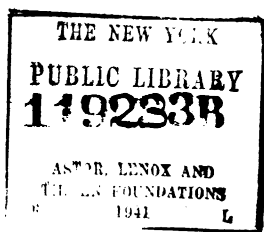
ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM.

VOOR 1892.

LEIDEN
A. W. SIJTHOFF.
1892.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
FOUNDATIONS
1941
L

INHOUD.

A.

B.

C.

E.

F.

G.

H.

I.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S.

T.

Bibliographisch Album.

Robinson Crusoë's leven en zonderlinge lotgevallen, door Daniël de Foe. Uit het oorspronkelijk Engelsch naverteld door P. Louwerse. 's-Gravenhage, Joh. Ykema. 1891.

In ons landje had men moeilijk een beter man kunnen uitkiezen om Daniël de Foe's merkwaardig boek te vertalen, dan de kindervriend Louwerse. Hoe lang de Robinson ook bestaat, en hoe dikwijls het boek naverteld is, nooit schijnt het zijne bekoring te verliezen. De bekende opvoedkundige en kansel-redenaar Friedrich Ehrenberg wist wel, wat hij zeide, toen hij als zijne meening uitsprak: „Het getal der in alle opzichten goede boeken is niet groot. Lees het uitstekende dikwijls." Zulk een uitstekend boek is Robinson Crusoë, waarvan Louwerse eene welgeslaagde vertaling geleverd heeft. De platen zijn hier meer dan wat eene stille begeleiding bij eene solo is: het zijn meesterstukjes op zich zelve, die waardiglijk den tekst versieren.

S.

Mina Frank. Uit het leven eener tooneelspeelster, door Claes Lunden. Naar het Zweedsch door Ph. Wijsman. Haarlem, W. H J. van Nooten. 1891.

Vooral aan tooneelrecensenten zij de lectuur van dit boekje aanbevolen. Kritiek is een zeer goede en nuttige zaak, maar zij moet

zoo gematigd mogelijk uitgeoefend worden. Ik zou wel willen, dat de criticus, die zich ter beoordeeling nederzette, zijn afkeuring voor de helft verzachtte en zijn lof verdubbelde. Met de eerste is men in den regel te gul, met de laatste te zuinig. Vooral waar het tooneelcritiek betreft, vergeten de heeren recensenten, die gemakkelijk op hun stoel zitten, met welk een zee van moeielijkheden acteurs en actrices te tobben hebben, wat al bezwaren zij moeten overwinnen, met welke gebrekkige middelen zij zich soms moeten behelpen; in één woord: hoe zwaar de strijd des levens voor hen is. De eischen van den criticus zijn dikwijls geheel in strijd met die van het publiek en van de auteurs, en dat b. v. de Hoogduitsche opera te Rotterdam ten grave is gedaald en de tooneeltoestanden daar zoo treurig zijn, is, m. i., voornamelijk toe te schrijven aan de critiek der Nieuwe Rotterdamsche Courant, waardoor langzamerhand geheel het tooneel is ondermijnd. Daarenboven ging zij steeds met groote partijdigheid te werk, en wilde geen notitie nemen van voorstellingen, die niet beantwoordden aan h a a r eischen der kunst. Het gevolg is geweest dat geen enkele troep het heeft kunnen houden, terwijl in Amsterdam, waar de critische geest minder scherp is, het tooneel bloeit.

De beschrijving hoe de strenge criticus Elof Bläck, die meent dat men met acteurs en actrices niet als gewone menschen kan omgaan, gevangen wordt in de netten der beminnelijke en bekoorlijke Mina Frank, is alleraardigst en de ontwikkeling der verhouding tusschen dat tweetal hoogst belangrijk. Niettegenstaande zijne liefde voor haar blijft hij eerlijk en oprecht in zijn critiek, waardoor zij soms woedend wordt. Bij de opvoering van een liefhebberij-tooneelstuk ondervindt de criticus eens wat het zegt tooneel te spelen, want hij speelt mee en lijdt zoo duchtig échec, dat daardoor het geheele stuk mislukt. Later schrijft hij zelf een stuk dat valt als een baksteen. Nu gaan hem de oogen open en Mina, die uitsluitend leeft voor de kunst, kan zich niet vereenigen met de huiselijke voorstellingen van Bläck. Hoewel zij op het punt staan om te gaan trouwen, komt het tot een „scène" en wordt de band verbroken. Mina gaat naar Christiania, waarheen Elof haar niet wil vergezellen, en vandaar de scheiding. Zij erkent, hem lief te hebben, maar voor haar gaat de kunst boven alles en daarvoor

offert zij hare liefde op. De strijd tusschen kunst, critiek en liefde, die in dit werkje wordt ontwikkeld, is een niet alledaagsch onderwerp door den schrijver met groot talent ontwikkeld, zoodat wij hier een in alle opzichten belangwekkend en boeiend geschrift hebben, dat daarenboven uitmunt door een keurig uiterlijk, zoodat het aanspraak mag maken op algemeene belangstelling en waardeering.

W. W. L.

Zuster Bertha, door A. Aletrino. Amsterdam, W. Versluys. 1891.

De lectuur van dit boek heeft op mij den indruk gemaakt van een ongerezen Jan-in-de-zak, ongaar neêrgeploft, vallend als een saâmgepakte bleekgrauwe deegklomp in de holhongerige maag, zich daar vastzettende tot een onverteerbaren koek, een geel-indigestie veroorzakende, opstijgende tot de krijtwitte hersens en die aderende met vaalroode streepjes door de toenemende congestie uit de opzwellende maagstreek.

't Is een nieuw product van de impressionistisch litteraire school en lang niet van de beste. De schrijver heeft veel gevoel en wat hij zegt is volkomen waar; 't is zeer juist gedacht, uitstekend uitgewerkt, maar in een vorm die ongenietbaar is. 't Is geschreven in een vorm nog zwaarder dan de stap van doodmoe afgewerkte poldergasten. Zinnen op zinnen, bestaande uit zelfstandige naamwoorden, ieder met een of twee bijvoegelijke naamwoorden of bijwoorden, alles aan elkander gekoppeld door verleden deelwoorden, b.v.:

„Op een avond was hij de deur uitgeloopen.

„De gouden, schuin-bundelende stralen van de afstillende zon, door-lijnend tusschen de daken, zweefden grijs-zwoele luchten op van de muf-gedroogde straat, moê-beloopen achter den langdrukkenden dag, stil plattend in een neêrgetrapte vermoeidheid, onverschillig stoffend langs de hoog opschaduwende huizenrijen.

„Lam van zijn ongeweten verdriet, was hij door de Kalverstraat gegaan, loomend over de voortbochtende gelijkheid van het asfalt, moeiend tusschen de dooreen wiemelende menschen, vooruit ademend naar de koele lichting van het Sophia-plein, waar hij bleef staan,

onder 't frissche loswolkende koeltje dat hem over 't hoofd woei."

Zoo gaat het steeds door en in dienzelfden trant worden gemoedsaandoeningen en hartstochten even goed beschreven als alledaagsche feiten en gebeurtenissen. Het verhaal op zich zelf is zeer eenvoudig.

Bertha, die zich verveelt in een ledige jeugd, wordt ziekenverpleegster in het Buitengasthuis en hij was na een in „groote beroerdheid" doorgebrachte jeugd doctor in dat gesticht geworden. Hij was een pessimist. Ze kregen elkander lief, maar zijn liefde bekoelde weder, waarop zij het gasthuis verliet en met een oud aanbidder uit haar prille jeugd trouwde. Nu is zeker de ontwikkeling van haar gemoedsleven in het gasthuis en van zijn liefdedroom en haar ontwaken uit dien droom uitstekend opgevat, volkomen waar gevoeld en zou een wegslependen indruk hebben gemaakt indien dat alles in een anderen vorm ware geschetst. Men wordt echter bij deze lectuur zóo moe en suf, dat men haakt naar het einde. Behalve nog den eigenaardigen vorm schept de schrijver allerlei vreemde woorden en combinaties, waarvan men de beteekenis niet zoo maar eensklaps vat, b. v.: „Die vreemd-moewende weg- en weêrsuizende deining was in haar hoofd gebleven, haar denken trillend tot een onrustige jachting, zenuwend door de uren die ze wachtte tot de receptie zou beginnen."

Ontegenzeggelijk spreekt uit dit boek diep gevoel, groote menschenkennis, waardeering van het schoone en goede, een open blik en een warm hart. Voor hen die aan dezen schrijfvorm de voorkeur geven, zal zeker het boek van dr. Aletrino een meesterstuk zijn, dat echter voor de gewone stervelingen niet te verteeren is en hun ongetwijfeld een duchtige indigestie zal verschaffen als ze het in zijn geheel willen genieten.

W. W. L.

Idonia, door Virginie Loveling
Asters, naar het Zweedsch van E. Ahlgren, door Una.
Een verlaten post, door Johanna van Woude.

Ziehier een trio, dat tegen elkaar opweegt, een trio, dat weet te treffen, te roeren en met het leven te verzoenen. Juffrouw

Loveling brengt ons op 't dorp nabij Gent, en doet er ons de gezonde buitenlucht inademen. Even waar en gezond als hare natuurschilderingen, zijn ook hare boeren en boerinnen, hare nonnekens en onderpastoors: het is alles waargenomen naar het leven en door eene kunstenaresse weergegeven. Welk een verschil met Conscience, die het leven in de Kempen sentimenteel afschilderde en romantische buitenlieden te zien gaf.

De fabel is hoogst eenvoudig. De burgemeester van het dorp heeft in zijne jongelingsjaren een te vertrouwelijken omgang gehad met de dochter van zijn moeders tuinman, waarvan de geboorte van een meisje het gevolg is. Ofschoon de ondergeschikte een oogenblik in opstand komt tegen den smaad die zijn gezin is aangedaan, berust de arme hovenier in zijn lot en blijft in dienst van den burgervader. Deze huwt later eene hoogst beminnelijke vrouw, die zich het lot van Sidonia, het natuurlijke kind, aantrekt en eerst veel later, door de belijdenis van haar verlamden echtgenoot, diens verhouding tot het meisje verneemt. In de teekening van karakters en toestanden berust de kracht van Mej. Loveling. Het kille egoïsme van den burgemeester, die voor alles het fatsoen en de deftigheid eerbiedigt; de beminnelijkheid der echtgenoote, die met verstand liefheeft; de onderworpenheid van den beleedigden vader, wiens gemoed toch nu en dan in opstand komt tegen het hem aangedaan leed; het onverdorven, liefelijk gemoed der jeugdige Idonia, — dit alles vertelt ons de scherp ontledende schrijfster op hare oorspronkelijke wijze: met woorden die schilderen en teekenen, in volzinnen, die soms hunne Zuid-Nederlandsche afkomst verraden.

Mag ik er u een voorbeeld van geven?

Voor 't oogenblik was de dag nabij zijn einde; een verfrisschend windje woei onbelemmerd over de velden, en hier en daar reed een tweespan aan een blinkenden ploeg den stoppel om; of er stond een jonge knecht op zijne effenende horde, zich met moeite in evenwicht houdend, terwijl het paard lustig door de nog ongebroken tulken (aardklompen) voortholde; minder gegoeden — man en vrouw — sleepten zelf, naar den grond gebogen als scheepstrekkers, aan eene lijn, de lompe, getande egge door een omgewerkt akkerstuk. Bedrijvigheid en zwoegen overal.

„Hoe mooi gelegen!" merkte madame Florisone met welgevallen op, toen zij aan het huisje van Gyzelle kwam.

Als zilver blonken de in 't koeltje omkrullende, witgevoerde bladeren van den grooten abeel, zoet suizend als een avondlied; van het eksternest — indien het er nog in stak — was door de dichtheid van het loover geen spoor meer te ontdekken; een wingerd omarmde het dak en een aalbesseboom, kunstig aan 't muurken geleid, droeg hier en daar nog een gekrimpeld balleken aan afgeriste stengeltjes, terwijl scherppuntige fuchsiabloemen er naast, in onwaarschijnlijke hoeveelheid, met purperen rokjes, in de wegzinkende zonnestralen schitterden.

Het deurtje stond open en daar binnen zat Idonia over een kantkussen gebogen; in huis zat Trezeken (Idonia's moeder), niettegenstaande het warme weder, met eene sprei over den rug, met de ellebogen in een kaffen kussen op de tafel leunend. Zij was nog vermagerd; haar blos had iets paars; hare bleeke oogen keken traag naar de bezoekster om.

„Het is madame Florisone," zei Gyzelle.

„Is dat Trezeken?" vroeg deze.

„Ja."

Laure was genaderd en zag medelijdend het zittend meisje aan: „Wat schort er?" vroeg ze, met het weelderig gelaat tot bij het kleine gezichtje gebogen. En aleer het antwoord kwam, berouwde zij de vraag: een kwijnzieke heeft liever, dat zijne kwaal onopgemerkt blijft...."

Of het waarschijnlijk is, dat het in een dorp voor Idonia steeds verborgen blijft wie haar vader is, en dat geen enkele kwade tong de burgemeestersvrouw op de hoogte brengt?

Die twijfel dringt zich nu en dan onder het lezen van dit menschkundig en knap geschreven verhaal aan u op.

Ahlgren is niet minder realistisch dan Virginie Loveling. Ook zij neemt scherp waar en heeft een pittoreske pen. De schrijfster van „Mevrouw Marianne" geeft in Asters eene reeks studies naar de natuur, zooals een schilder ons zijn schetsboek openen zou: 't zijn albumblaadjes, die later bij de samenstelling van een grooter werk te pas komen. Doch ook als afzonderlijke studies

zijn zij het lezen dubbel waard. De zangeresse met haar mooi Parijsch toilet, dat het geheele provinciestadje in opschudding brengt, is een even natuurlijk omtrekje als de arme jongen in het gasthuis, die geopereerd moet worden, of de apothekersbediende op de jacht, of wel de deftige lieden, die des Zondags godsdienstoefening thuis houden. „Zichzelven genoeg" en „Geven" zijn wijsgeerige tableaux vivants, aangrijpend waar en scherp. Kortom, het geheele schetsboek is Ahlgren waardig.

Weeker gemoed spreekt uit het boek van Johanna van Woude (Mevr. van Wermeskerken—Junius), het gemoed eener liefhebbende gade en teedere moeder. Een zeker gevoel van weemoed trilt door deze aandoenlijke vertellingen. Alle hoedanigheden zijn hier bijeen, om Johanna van Woude tot eene hoogst populaire Nederlandsche schrijfster te maken: verheerlijking van het huiselijk leven, waar en innig gevoel, en een beschaafde, aangename, geestige vorm, waarin zij de tafereelen harer binnenhuisjes geeft. Tragisch en aangrijpend is het verhaal van „Een verlaten post". Renée, het natuurkind, dat zich met hart en ziel aan haar Hugo gegeven had, wordt wreed uit haar geluksdroom gewekt door eene vrouw met twee kinderen, die haar Hugo's schuldig verleden ontsluieren. De reactie dezer openbaring is zoo geweldig op het hartstochtelijk beminnende vrouwtje, dat zij zich met vergif van het leven berooft. Men moet het lezen, het aangrijpend verhaal van dit teerminnend, reine, argelooze schepseltje, dat zich zoo vol vertrouwen aan den huichelenden wereldling geeft.

Groot is de bekoring, die Johanna van Woude's vertelstersgave op ons uitoefent. Welk een moederhart spreekt uit het roerend verhaal van dien eersten dag van beterschap. Men moet zelf ouder zijn, om al de daarin geschilderde gemoedsaandoeningen te waardeeren. In de Veer's Trouringh is geen schetsje, zoo diep gevoelig en treffend als dit meesterstukje. „In Verzoeking" en „Naar Oberammergau", een paar overdrukjes, dubbelwaard om voor de tweede maal te worden gelezen, sluiten zich bij de tragische geschiedenis van Renée aan. Ook „Van het schoone leven", een greep uit het dikwerf zware leven, die u de tranen over de wangen doet biggelen, voegt zich bij het lyrische „Weet ge 't nog" en het bru-

taal realistische „Noodlot", om dit zevental tot een bundel te maken, die van de vertellerskunst eener vaderlandsche schrijfster zulk een voortreffelijken dunk geeft.

M. STEVENS.

Klimopbladeren. Een bundel gedichten door Claudius. J. J. Slothouwer, Amersfoort.

Vlag en lading zijn elkaar waard. Het boekje ziet er keurig uit; de inhoud is degelijk en pittig. Er zijn nog van die meisjes, die bij een gezond frisch uiterlijk ook toonen hart en geest te bezitten.

Voor hen wier smaak nog niet is bedorven door de jongere en jongste knutselaars van rijmen en rijmpjes, zal het een genot zijn dezen bundel te doorloopen.

Het is geen lectuur voor eenen dag; zoo'n boekje doet men best naast zich neder te leggen en het van tijd tot tijd eens ter hand te nemen: honderd gedichtjes leest men niet achter elkaar.

Daar Claudius in zijn 100e liedje zegt:

„Mijn liedjes zijn niet kunstig of
Bestemd tot grooter roem;"

Zou het onbescheiden zijn ze te toetsen aan alle eischen die de kunst stelt.

„Slechts hier en daar verbergen zij
Een nederige bloem;
Een traan, een glimlach; maar vooral
Die Liefde, ..."

welke liefde geeft.

De „Liedjes van Claudius" doen denken aan die van een anderen Claudius, voornamelijk door Tollens ons te genieten gegeven, maar de laatste winnen het in frischheid van de eerste. Het zangerige, het werkelijk liedjesachtige, ontbreekt ook wel eens. Hier en daar wilde de vorm niet meêgeven, en moest er wat geplooid worden, en dat geeft iets gedrongens.

Overigens mogen we tevreden zijn.

We zijn in den laatsten tijd niet verwend. Er zijn vele jonge dichters opgestaan, maar „words, words, words" kan er alleen van getuigd worden. Zij zoeken het ware in lange fladderende haren, flambards en flikkerende oogen, aanbidden zich zelve en hunne aanbidders, maar om één vers, zelfs maar één à la Da Costa of à la Bilderdijk te dichten, is een reuzenarbeid dien zij ontwijken, of onmachtig zijn ter hand te nemen.

De „Nederlandsche Spectator" willende afwijken van zijn vooringenomen standpunt door de ruime toepassing van het nul n'aura de l'esprit que nous et nos amis, heeft een soort plebiscit uitgeschreven, en is plotseling verlangend geworden, om een andermans oordeel te vernemen. Dat is een gelukkig teeken; een verschijnsel dat kentering in toestanden aanwijst, en de hoop doet levendig worden, dat de tijden zullen veranderen.

Welnu, we wenschen het tijdschrift een goeden uitslag. Ik vlei mij, dat er nog zooveel eenvoudigen in den lande zullen zijn die Ten Kate, Ter Haar, Tollens, Da Costa, Bilderdijk, zullen stellen boven de Gorters, Perken, en hoe zij verder heeten, want dan kan de uitgever van Claudius' Klimopbladeren nog rekenen op debiet, en zullen velen zich vermeien in de rijke gedachten, die schuil gaan in des dichters liedjes; trouwens wie b.v. het 3e, Schoonslaapstertje, heeft gelezen, zal zeer zeker verlangen met den geheelen bundel kennis te maken.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Zijne Erfgename, door R. C. Oudhuys. Oorspronkelijke Novelle. — L. J. Veen, Amsterdam.

't Is een eenvoudige novelle, welke de auteur ons vertelt; ja, zeer eenvoudig, zeer beknopt, zoo in stijl als in intrige, maar daarom niet te minder aangrijpend en treffend. Juist die soberheid in den opzet en de bewerking, dat eenigszins schetsachtige, hetwelk toch volstrekt niet onafgewerkt mag heeten, dat alles bekoort en boeit.

De auteur, die mij tot heden onbekend was, heeft onbetwistbaar veel talent.

Zijn schrijfmanier heeft iets frisch en oorspronkelijks, dat de opgeschroefde, dikwerf dwaas-belachelijke brabbeltaal van verreweg de meeste auteurs der nieuwere richting ver in de schaduw stelt.

Wij verplaatsen ons door de welgekozen, niet overtollige woorden van den ernstig-krachtigen stijl gemakkelijk in den gegeven toestand.

Hoe goed is de eenzelvige zonderling geteekend met zijn ruw omhulsel en kern van goud. Hoe jammer, vinden wij het, dat hij, die langzamerhand onze vriend is geworden, zoo tragisch van het tooneel verdwijnt.

Aan de twee lieve, of eigenlijk meer decoratieve menschen die zich om de hoofdfiguur groepeeren, gunnen wij wat gaarne de erfenis die zij zoo best gebruiken kunnen, maar toch, jammer al weêr, dat het zoo moest komen.

L'amour est une maladie qui nous vient comme la rage aux animaux. Onze held ondervindt dit helaas, en gaat ten onder in zijn strijd tegen zijn ongelukkigen hartstocht, niet zonder zijne eer na eene bloedige worsteling met zich zelven onbesmet te hebben bewaard.

De uitgave is zeldzaam smaakvol en de druk alles wat men wenschen kan, zoodat het boeksken zeker door velen begeerd zal worden.

MENA.

Kapitein Jack, door Walter Besant. Roman uit het Engelsch vertaald door A. A. Deenik MLz. 2 deelen. Sneek, J. F. van Druten. 1892.

Ziedaar een stuk werk van klassiek Engelsche romantiek zooals men tegenwoordig niet dikwijls meer onder de oogen krijgt. Als uit metaal gegoten ontwikkelen zich langzaam en statig de lijnen en vormen tot een majestueus geheel, dat daar voor ons staat als een heerlijke getuigenis voor de scheppende kracht en het genie van den maker. Tot in de fijnste nuances nauwkeurig afgewerkt, met al zijn schaduwachtige diepten en fijn opgewerkte trekjes is er tijd noodig om tot het volkomen besef der volle schoonheid van den arbeid te komen. Somtijds bij de lectuur overvalt den

lezers wel eens de wensch, dat de schrijver minder uitvoerig mocht zijn geweest en zich wat zou hebben beperkt vooral in beschrijvingen van toestanden, plaatsen en personen, beschrijvingen die herinneren aan de romans van Walter Scott en de schilderijtjes van Bakker Korf, waarover de groote geesten der impressionistische school het anathema „peuterig" hebben uitgesproken.

Al zou men nu en dan liever met enkele breede trekken hebben zien aangegeven wat met de uiterste zorgvuldigheid is uitgewerkt, de karakterteekening ontwikkelt zich met de meest logische consequentie, de juiste groepeering der personen is geen oogenblik uit het oog verloren, geheel de conceptie is een meesterstuk, waardoor het mogelijk was voldoende veranderingen van tooneelen te bewerken en alzoo de aandacht gaande te houden, terwijl toch de hoofdpersoon het middelpunt blijft waaromheen al de anderen zich bewegen.

De karakters van Jack en Bess zijn een bewonderenswaardige variatie op het eeuwige thema van liefde en beminnen, en die twee doorleven er dan ook al de phasen van, waarbij de schrijver met zeldzaam talent doet uitkomen hoezeer ten aanzien van de liefde de karakters van man en vrouw uiteenloopen.

Evenals in vele van de beste Engelsche romans, b. v. in die van Dickens, vindt men ook in dezen een paar lachwekkende karakters als de vermakelijke apotheker Brunjes met zijn toovermiddelen en de negerin Philadelphy, die nog knapper was in tooverij dan de apotheker.

Trouwens aan afwisseling van karakters ontbreekt het niet, van den edelen Schout bij Nacht tot den laaghartigen Aaron Fletcher.

Na de over het geheel zeer fraaie ontwikkeling kan men niet zeggen, dat de afloop volkomen bevredigt. Deze maakt te veel den indruk of de schrijver met geweld een tragisch slot heeft trachten te vinden. De overgave der „Callypso" door kapitein Jack is een feit in strijd met diens karakter, in strijd met het gezond verstand en met den gewonen loop van zaken, een geheel ongemotiveerde afwijking van de overigens strikt logische behandeling. Wèl had de schrijver aan Jack een onheil kunnen doen overkomen, maar juist daaruit had dan m. i. de volkomen zegepraal der liefde van Bess moeten voortvloeien, door haar als de

bekoorlijke echtgenoote van den schitterenden officier een eereplaats te verleenen onder Engelands vrouwen.

Bij de beoordeeling moet men echter wel in het oog houden, dat het verhaal speelt in het midden der vorige eeuw, toen op menig punt de begrippen nog geheel anders waren dan tegenwoordig, en dat in aanmerking nemende is het mogelijk, dat ten slotte het leven van Bess gelukkiger is geweest op de eilanden der Stille Zuidzee dan tusschen de hooghartige dochters van Albion.

W. W. L.

Een Gebed, door Carmen Sylva, bewerkt door F. Smit Kleine. Tweede druk. L. J. Veen, Amsterdam.

Stout gedacht en diep gevoeld zijn meest alle scheppingen van de zoo terecht gevierde koninklijke schrijfster, die ons mede weet te sleepen door den gloed van haar stijl en den rijkdom harer taal.

Hare phantazie zoude, indien gezond verstand en een denkend brein deze niet wisten te breidelen, vaak een teugelloos wilden loop nemen. En geen wonder, opgevoed aan de sagenrijke boorden van den Rhijn, overgeplant aan de oevers van den bevalligen, dartelen Pelesch, in de wouden der wild-romantische Karpathen, moest een dichterlijk gemoed voor indrukken zoo vatbaar als deze talentvolle vorstin, van die afwisselende tooneelen den sterksten invloed ondergaan.

Het klagend weemoedige dat aan de meeste Slavische volksliederen en overleveringen eigen is, vinden wij forscher, ja meer aangrijpend terug in bijna alle dicht- en prozawerken van Carmen Sylva. Hare muze is tragisch en vooral hare eerste werken zijn dikwerf van eene treffende somberheid. Latere werken zooals bijv. „Feldpost" zijn zoo frisch en levenslustig geschreven, ademen zoo een geheel anderen geest, dat wij ons moeilijk aan de gedachte kunnen gewennen dat beide genres uit één en dezelfde pen zijn gevloeid.

„Een gebed" is eene aandoenlijke tragédie in zoo schoone taal geschreven, dat wij steeds bewonderend de regels volgen, waarin zooveel strijd en hartstocht, éénheid van ziel en toomeloos lage driften op de meest plastische en toch zoo aesthetische wijze worden afgeschilderd.

De middeleeuwsche tint die over het geheele tafereel ligt, is eene bekoring te meer; zulke heftige hartstochten zouden in het kader van onze koud-pessimistische eeuw van materie zeker minder op hun plaats zijn.

Hulde aan den heer Smit Kleine voor zijne meesterlijke vertaling en aan den uitgever voor het smaakvolle kleed waarin hij den belangwekkenden inhoud gehuld heeft.

MENA.

Edelweiss, door Rita. Een romance van den Rigi. Naar het Engelsch door Helena van Holland. Amsterdam, D. B. Centen.

Op een der bergpaden van den Rigi heeft een eenzaam wandelaar naar de liefelijke bloem gezocht, welke door de gevaren aan hare verovering verbonden, eene dubbele waarde schijnt verkregen te hebben.

Moede van de groote uitspanning en het stijgen, is de toerist neêrgezeten aan den rand eener diepe kloof. Hij meent een eenvoudig kruis te zien met den naam „Edelweisz", en weldra is de dichterziel van den toerist geheel onder de betoovering zijner grootsche omgeving. Het nevelgordijn scheurt vaneen en ziet, eene goudblonde jonkvrouw zweeft voor den droomer. Geen sirenenlied lokt den jonkman in de diepte; 't is een heldenzang van eene opofferende liefde tot in den dood getrouw, die hem in de ooren ruischt.

Hij ontwaakt, verdwenen zijn én kruis en vizioenen, de nevelen zinken dieper, en in zijne hand houdt hij een takje Edelweisz.

Het droombeeld zijner fantazie neemt weldra des dichters ziel zoo geheel in, dat het langzamerhand vorm en gestalte verkrijgt in de aandoenlijke geschiedenis, welke ons in „Edelweisz, een romance van den Rigi" verhaald wordt.

Een goed denkbeeld voorzeker van de schrijfster, om dien dichterdroom tot inleiding harer novelle te kiezen. Wij komen zoodoende in de weemoedige stemming die ons beheerschen moet, willen wij eene zoo Märchenhafte Idylle niet te veel aan de werkelijkheid toetsen. Waren wij niet van lieverlede met den dichter aan het droomen geraakt, zoo zouden ons sommige on-

regelmatigheden in stijl en vertaling meer treffen. Uitdrukkingen bijv. als „terwijl de W i n t e r koning hen in hun w i n t e r slaap in boeien had geslagen," zijn minder fraai gekozen.

„Hij hield h e t kind bij zich, en z ij deelde," enz., enz.; waarom geen h e t in plaats van zij gebruikt? Meer foutieve uitdrukkingen zijn ons in het oog gevallen, doch over het geheel is de vertaling vrij vlot.

Sommige onwaarschijnlijkheden in het verhaal springen al dadelijk in het oog. De Weltdame is te zwart, de dochter der bergen te volmaakt afgebeeld.

Een natuurkind, dat nooit zuiver Duitsch heeft leeren spreken of schrijven, leest bijna zonder oefening met het meeste succes de verzen van Heine en dweept er mede enz., enz.

Afgescheiden van genoemde vlekjes, is deze romance van den Rigi een verhaal, dat indruk maakt, en zeker in menig gevoelig meisjeshart snaren zal doen trillen. MENA.

Hoe stierf zij? Oorspronkelijke roman van Louise Stratenus. Amersfoort, G. J. Slothouwer, 1891.

R o m a n in den spreekwoordelijken zin. Draakachtig, in de beteekenis, die aan die qualificatie voor het tooneel wordt gegeven.

Op bladzijde 38 laat de schrijfster een harer heldinnen zeggen: „Noch mijne moeder, noch mijne zuster gelooven aan de macht „van een gevoel als dat van den prins. Zij zijn overtuigd dat „eene dergelijke liefde nog alleen in de boeken wordt weerge„vonden...."

B o e k e n l i e f d e dus krijgen we hier te genieten. Niet de bruischende, machtige, alles beheerschende en trotseerende hartstocht, waaronder de liefde schuil gaat, en die voor liefde wordt aangezien; die slechts aan waanzin haar karakter ontleent, en die toch tragische momenten schept, welke overweldigend kunnen zijn. Neen, boekenliefde!

De zoogenaamde Prins Eddie en Pauline Eerbeek zijn de Othello en de Desdemona uit Shakespeare, maar Pauline, eene lichtzinnige professorsdochter uit Delft of Leiden, en Prins Eddie, de Mahomedaan, zoon van den Sultan van Néra, en diens toekomstige

troonsopvolger, hebben evenmin karakter als Max Heuvelkling en Ernesta, die, in tegenstelling van de beide eersten, het betere in den mensch vertegenwoordigen.

Het zijn in waarheid boeken-menschen. De schrijfster laat hare personen redeneeren, dat men er tusschenbeiden slaperig van wordt.

Ik heb eens de meening hooren verkondigen, dat een schrijver onmogelijk reëel, natuurlijk, — realiteit en naturalistisch, wil ik hier niet gebruiken, — kan zijn, wanneer het medegedeelde niet op eigen waarneming is gegrond.

Hieruit zou nu volgen, dat men de hartstochten doorleefd moet hebben, wil men ze beschrijven; een schilder zal toch geen tijger schilderen, zonder er ooit een gezien te hebben, al is het dan maar op een plaatje, maar hij loopt in het laatste geval de kans, dat zijn werk ook prentjeswerk wordt.

Daar is veel tegen te zeggen; waarheid ligt er echter aan ten grondslag, want hoe wil en zal men de afteekening van een hofkring b. v. kunnen geven, indien men nooit daarin verkeerd heeft, of er de hofetiquetten niet heeft geleerd; hoe zal eene schrijfs t e r, — ik druk op dat s t e r, — in een boek kunnen weêrgeven wat een meisje gevoelde, dacht, antwoordde op het heilig oogenblik, dat zij onder den indruk was eener liefdesverklaring, en uitdrukken in welken vorm een dergelijke ontboezeming wordt gekleed, wanneer zij zoo'n moment nooit zelve heeft gekend of doorleefd?

Deze vragenreeks zou uittebreiden zijn, maar mijne redeneering gaat niet zoo diep om nog meerdere voorbeelden te moeten aanhalen.

Maar Shakespeare dan? werpt men mij tegen, en juist deze tegenwerping pleit voor mijne afkeurende beoordeeling van dezen r o m a n.

Het komt er niet op aan of een romanschrijver historisch, chronologisch, lokaal waar is; of hij al eens een enkele maal zijne personen gebruikt om wijsgeerige stellingen te bestrijden, te verdedigen, of ze vooruit te schuiven; indien hij maar blijk geeft, dat hij studie gemaakt heeft van den mensch in diens peillooze diepten van geest en hart; zielkundig moet hij waar zijn.

Een roman is m. i. slechts in zoovere verschillend van een tragedie (een roman kan ook een tooneelspel, een blijspel of eene

klucht nabij komen; dat hangt af van den aard van het onderwerp), dat de eerste niet, en de laatste wel kan gespeeld of vertoond worden; dat de schrijver niet of minder gebonden is aan de eenheden van Aristoteles; en dat hij tusschen de bedrijven, in de pauzen, blijft doorpraten, en de handeling op die wijze vervangt, maar, — en hier komt het op aan, — de bouw, de ontwikkeling van het lijden, de ontleding der hartstochten, de eischen van het tragische, moeten in roman en tragedie overeenstemmen, wil men goed werk leveren.

In Mejuffrouw Stratenus' werk is van dit alles weinig of niets. Niet één oogenblik zielt of voelt men het tragische; och neen, onze Prins Eddie, van wien de professor zegt: „hij heeft niets opens over zich, zooals ons hollandsche jongelieden; men weet nooit welke gedachten er achter die sombere blikken schuilen", die in zijn land teruggekeerd, zijne echtgenoote, Pauline van Eerbeek, op heeter daad betrapt, — zij was met veel horten en stooten zijne vrouw geworden, — neemt dit alles heel zoetsappig op. Hij lijdt wel buiten zijn wil, maar berust in zijn lot.

„In eene kleine woning in de bergen", daar was het, dat hij, (de Prins), Pauline, (zijne echtgenoote) wederom met Raoul de San Luce....

De Prins is de lijdzaamheid zelf, ter wille zijner liefde voor Pauline. Hij nam haar mede; „gij zijt jong, gij kunt genezen, en nog eene laatste maal, — er waren al eens meer van die avontuurtjes ontdekt, — wil ik mij herinneren dat ik u heb liefgehad en niet onmenschelijk zijn. Wij zullen naar Europa gaan."

Pauline, en nu komt de verklaring van den titel, was minder kalm dan haar Oostersche gemaal, „dien altijd zwijgenden, zonderlingen Oosterling". Zij nam vergift in, en wie anders dan de Prins kon van haar plotselingen dood beschuldigd worden. Dat bijwerk vormt het grootste deel van het boek, dat overigens, qua taal, goed is geschreven, enkele goede gedeelten heeft, en voor leesbibliotheeken misschien een bron van inkomsten zal worden. Het leest gemakkelijk, gaat niet diep, en de sensatie makende passages zullen wel trekken. A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Gevonden, door Mevr. Gagnebin. Naar 't Fransch door Clotilde. D. B. Centen, Amsterdam.

Een allerliefst boekske „dont la mère permettra la lecture à ses filles." Eenvoudig en ongekunsteld zijn de karakters ons afgeschilderd en hoewel de intrigue niet ingewikkeld mag heeten, de toestanden weinig spannends hebben, en het spel der hartstochten noch boeit, noch schokt, zoo heeft toch de schrijfster den juisten toon weten te treffen om onze aandacht levendig te houden.

Stijl en vertaling zijn goed en vloeiend; het geheel maakt dan ook een prettigen indruk.

MENA.

Anna Wahlenberg. *Geen geld*. Naar het Zweedsch door Ph. Wijsman. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon. 1891.

In zeer aangenamen vorm krijgen we hier een blik in de ongunstige sociale verhoudingen, die tegenwoordig het onderwerp uitmaken der ijverige bemoeiingen van staatslieden en economen. Lars, de flinke, ijverige, werkzame en volhardende Lars, is het slachtoffer van de weinige behoefte aan m a n n e l ij k e arbeidskrachten. Ik zeg aan m a n n e l ij k e, omdat door de concurrentie van de vrouw, die in Zweden veel sterker is dan bij ons, voor vele werkzaamheden meisjes en vrouwen worden gebruikt, die vroeger

door mannen werden vervuld. Hierdoor ontstaan wanverhoudingen die ook al zeer ernstige gevolgen hebben. Tegenover de wenschelijkheid dat de vrouw zelfstandig in haar bestaan kan voorzien, staat het feit, dat daardoor de huwelijken minder mogelijk worden, want daar de vrouw den man uit den arbeid verdringt, ontneemt zij hem de kans op een bestaan voor zich en zijn gezin. En de concurrentie is daarom des te gevaarlijker, omdat de vrouwelijke werkkrachten goedkooper te verkrijgen zijn. De gevolgen van dien toestand worden door de schrijfster zeer duidelijk ontwikkeld. Lars neemt in wanhoop, daar hij in zijn vaderland geen werk kan vinden, als landverhuizer de wijk naar Amerika, waarheen zijn verloofde, Nanna, hem wil volgen. De karakters van die beide persoonlijkheden zijn uitmuntend geteekend en zeer symphatiek. Men zal misschien van oordeel wezen, dat de pogingen van Lars om eene betrekking te vinden, wat langduren, maar het is een feit, dat het menigeen die geen geld en geen krachtigen steun heeft, tegenwoordig zoo en niet anders gaat. En zulke individu's als die vrome, schijnheilige, geldzuchtige oom Grehn, zijn er ook in massa, van die huichelaars die altijd over den Heere spreken, hun geld bestemmen voor liefdadige instellingen om er mee te kunnen pronken en intusschen hun naaste bloedverwanten honger laten lijden; die op 70-jarigen leeftijd hun zalig afgestorven gade betreuren en intusschen nog wel een groen blaadje willen plukken.

Het portret van dien ouden, akeligen Grehn is best geslaagd. Nevens hem komt zijne zuster Constance des te gunstiger uit, terwijl zijn tweede bruid Vendla volmaakt bij hem past; zij is als meisje precies zoo'n huichelachtig, geldzuchtig ding als hij en zij geeft zich aan den ouden smeerpoets over, alleen ter wille van zijn duiten en om een onbezorgd leventje te verkrijgen. Haar vader, een goedmoedig, gulhartig, in zaken ongelukkig, maar eerlijk man, is een symphatieke figuur, met een even rond karakter als Lars, maar het geldgebrek doet hem even ongelukkig worden.

Het is een volkomen waar boek. Huichelarij, geld, schraapzucht, boerenbedrog, uiterlijke vroomheid, zijn de beste voorwaarden om goed door de wereld te komen, en die zoo gelukkig is een of meer van die eigenschappen vereenigd te bezitten, kan zeker zijn van een rijk man te worden, maar eerlijkheid, werkzaamheid, gulheid

zonder geld zijn hoedanigheden, waardoor men zijn leven lang blijft een sukkelaar.

Eene bedenking heb ik tegen het boek van Anna Wahlenberg, nl. dat zij te kort afbreekt. Het slot laat onvoldaan. De lezer staart in stomme verbazing op het woord: „einde", en 't is maar goed dat het er staat, anders zou hij om toezending van het tweede deel vragen. Een enkel hoofdstuk nog, gewijd aan den afloop van het lot van Lars en Nanna, zou voldoende zijn geweest om dat in korte trekken te schetsen en den lezer volkomen te bevredigen.

Winschoten. W. L.

Fee. Roman van mevr. Kautzman—van Oosterzee. Schoonhoven, S. en W. N. van Nooten. 1891.

Een eenvoudig boek; een goed boek; een lief boek. Een boek, dat rust geeft, en tot kalmte stemt. Een huiselijk boek; een echt Hollandsch boek. Het is te overzien, te verwerken, te genieten. Het wufte der Franschen, het ijskoude der Noorsche, het wijsgeerige der Germaansche literatuur is ver verwijderd gehouden; terwijl van het Engelsche genre slechts de goede zijde voor den dag treedt.

Voor velen zal het niet spannend, niet sensatie-wekkend genoeg zijn; de aanhangers van de jongste school en van de voorstanders van het Théatre libre zullen er zeker den neus voor optrekken, maar die kleine bent, navolgers van het trio: Guy, Gontran et Gaston, uit het Petit journal pour rire en het Journal amusant, telt eigenlijk niet mede. Het zijn geblaseerde roués, van wie men in een openbaar geschrift beter doet te zwijgen.

Op bladzijde 107 wordt de stelling neergeschreven, die in den roman van 356 bladzijden is uitgewerkt.

Zij klinkt misschien wel een beetje bar in de ooren van de lezeressen van dit tijdschrift, maar, waar het zoo zijn er voor hare waarheid pleit, mogen we die regelen wel afschrijven: „De

„vrouw is op aarde even dikwijls een engel als een duivel. Is ze „de eerste, dan verheft zij den man tot al wat edel is en groot, „ze verteedert zijn blik, ze omgeeft hem met zachtstrengelende „ketenen van liefde en trouw, ze brengt hem den hemel nader en „is de magneet, die het mannelijk streven steeds voorwaarts en „voorwaarts trekt tot boven het aardsche bestaan — is zij de „laatste, dan is haar invloed machtiger en sterker, terugtrekkend „tot de aarde en tot al wat onedel is, juist omdat ze vrouw is „en zich vermag te hullen in een huichelmantel van vrouwelijke „teerheid en zachtheid."

Engel en duivel, in vrouwelijken vorm gehuld, worden in den roman tegenover elkaar gesteld. Felicitas — Fee genoemd — vervult de titelrol en hoofdrol. Tegenover haar staat, handelt, intrigeert, weeft, Justine, de echtgenoote van den broeder van Fee.

Zij beiden vormen de hoofdpersonen, en om hen heen zijn anderen geschaard, die, 't zij ze meer of minder bij het voetlicht treden, toch in elk geval uitnemend het karakter vertoonen, dat de schrijfster in hen heeft gelegd.

Ik druk op dit vertoonen, omdat m. i. wel eens te vaak blijkt, dat alles niet gebeurt en zich ontwikkelt uit en door den wil der handelende personen, maar volgens den wil der schrijfster.

Het is volop een tendenzroman, een zedenroman, waarin de moraal uit alle naden en scheuren dringt, maar die lichtzijde, die zoo dikwerf hare schaduwzijde heeft, en waardoor dan veelal het tegenovergestelde van hetgeen bedoeld was, wordt verkregen, heeft hier niet les défauts de ses qualités. Integendeel, een handig romanlezer, die weet te écarteeren, als het hem niet in zijn kraam te pas komt, zal dankbaar en voldaan zijn, zooals het mij ging, en lezers die alles lezen, — dus niets over het hoofd zien, — zullen een waar genoegen smaken.

Zelfs hoop ik, dat de overprikkelden den moed zullen hebben om met Fee kennis te maken. Ik hoop, dat Fee in waarheid dan voor hen eene tooverfee zal blijken te zijn!

's-Gravenhage. A. J. S. v. R.

Wat het zwaarste weegt door E. S. Bouquet. Arnhem, P. Gouda Quint 1891.

Het is een aangename taak, een oorspronkelijk Nederlandschen roman gunstig te kunnen aanbevelen en dat nog wel in een vrij warmen toon. Inderdaad heb ik in langen tijd niet het genot gehad een oorspronkelijk werk in onze moedertaal zoo gunstig te kunnen beoordeelen als dit werk, waarvan m. i. de grootste verdienste is, dat het volstrekt niet een licht, luchtig geschreven romannetje, een gemakkelijk verteerbaar kostje is, maar integendeel een werk dat wat te denken en te gevoelen geeft, maar ook te genieten. Zelden is een karakter als dat van baron Charlet in al zijn afwijkingen, goede en kwade eigenschappen, met grooter meesterschap geteekend en afgewerkt dan hier het geval is, en de fijne trekjes en scherpe nuances treffen het schoonheidsgevoel van den lezer. Heerlijk ontwikkelen zich naast hem de karakters van Frieda en Christina, te samen de hoofdpersonen van het boek uitmakende.

De onbekende schrijver levert een afdoend bewijs voor zijn uitgebreide karakterstudie, want de andere personen, de geheele familie Rijckens, mevrouw Heldt en Dominé Mestens en zijn vrouwtje, zijn met hetzelfde meesterschap geschetst. De eigenlijke intrigue van het werk: de strijd der liefde tusschen Charlet Frieda en Christina verraadt een niet minder groote mate van menschenkennis en ontwikkelt zich zoo kalm, zoó logisch en toch zoo spannend, dat men, zonder met koortsachtige haast naar het einde te jagen, met genot doorleest en volkomen voldaan het boek nederlegt, dat ten slotte door een goed gevonden coup toch nog anders eindigt dan men verwacht had. De wijze waarop de liefdestrijd tusschen oom en nicht is behandeld, geeft alleen reeds den schrijver aanspraak op een eereplaats onder de Nederlandsche letterkundigen, want hierin vooral heeft de auteur zijn talent als fijn teekenaar ontwikkeld en geopenbaard.

Ik wil niet den inhoud van dit boek ontleden, teneinde niemand het genot te bederven; zulke boeken moet men zelf geheel lezen en genieten, onbekend met den inhoud, maar ik ben verzekerd dat ieder, die dezen nieuwen Nederlandschen roman leest, en die van wat stevigs houdt, een letterkundig genot zal smaken, zooals onze

nationale romanlitteratuur hem zelden aanbiedt. Daarom beveel ik dit boek, dat ook een scherpe veroordeeling bevat van onze maatschappelijke toestanden — dankbaar jegens schrijver en uitgever, met het volste vertrouwen aan in de aandacht van het lezend publiek.

Winschoten. W. L.

Tante Lena. Roman door H. G. Roodhuyzen. Dordrecht, J. S. Revers.

Men kan alles wel een roman noemen en iedereen die een verhaal weet samen te stellen, geeft er dien wijdschen titel aan. Men mocht echter van iemand als de heer Roodhuyzen onderstellen dat hij te veel kennis van litteratuur had en zelf te hooge eischen zou stellen, om een boek als het zijne een roman te noemen. Daarvoor hangt het te veel als droog zand aan elkander. Er is geen de minste moeite gedaan om een goede conceptie en een logisch verband te verkrijgen. De schrijver praat maar toe, alsof hij onder de thee een sprookje aan zijn kinderen vertelt; zeer huiselijk, gezellig en gemüthlich, maar ook toch wel wat erg naief en eenvoudig.

Er komen wel aardige passages in dit boek en ook flinke en mooie karakters, maar 't is alles zoo erg oppervlakkig en onbewerkt. De figuur van tante Lena zelf is zeer aantrekkelijk evenals de karakters van haar broeder Kees, haar schoonzuster Mimi, hun dochter Anne en de jonge Melchbrunn. De laatste is een uitmuntende type van een degelijken, flinken jongen Amsterdamschen koopman, zooals men er gelukkig nog velen in de schoone en goede hoofdstad vindt en die later niet alleen een sieraad van de beurs, maar van geheel hun land worden. De schrijver echter heeft de eigenaardigheid om allerlei historietjes in zijn verhaal te weven, die hiermede niet in het minste verband staan. Deze geheele geschiedenis van juffrouw Meijer met haar Dorisje staat geheel op zich zelf. Deze menschen hebben geenerlei invloed op de ontwikkeling van het geheel, komen met de anderen niet in de minste aanraking en verdwijnen dan ook geheel onopgemerkt van het tooneel. Hetzelfde is het geval met al die menschen waar tante

Lena gaat logeeren. Men leert ze even kennen, de schrijver maakt enkele paedagogische opmerken en daarmede is de grap weer afgeloopen. Ook die menschen staan buiten de hoofdzaak en hadden er onvermeld kunnen blijven of zij hadden een rol moeten spelen. Men kan in een boek niet doen als in een koffiehuis: „mag ik even meneer die en die voorstellen," en daarmee uit. In den roman moet een voorgesteld individu ook zijn aangewezen rol spelen, die in verband moet staan tot het geheel, en waarin hij ook invloed uitoefent op geheel de handeling en haar verloop.

De schrijver heeft een groot talent voor vertellen en hij zal zeer boeiende verhalen leveren, novellen. Uit de gegevens van dit boek had hij wel drie aardige boeiende verhalen kunnen maken, terwijl hij nu één mislukten roman heeft geleverd. Zoo gaat het wel meer: qui trop embrasse mal étreint.

Winschoten. W. L.

Klatergoud. Naar het Deensch van S. Schandorph door Ph. Wijsman. Amersfoort, G. J. Slothouwer. 1891.

De Noorsche litteratuur is tegenwoordig een zeer geliefd terrein voor onze roman-vertalers en we mogen er hun dankbaar voor zijn, want sedert zij het Zweedsch en het Deensch zijn gaan beoefenen, hebben we menig goed, degelijk en flink boek door hunne tusschenkomst gelezen. Het werk dat Mej. Wijsman ter onzer kennis brengt van den in zijn land zeer gewilden schrijver Schandorph, heeft onze goede verwachting niet teleurgesteld maar volkomen bevredigd. Het geeft een beeld van den strijd tusschen aristocratie en democratie, tusschen het behoud en de revolutie, tusschen het geestdoodende lettergeloof en den frisschen geest van het moderne leven. De grafelijke familie Egemrkjold, bestaande uit man, vrouw en twee kinderen, eene mooie dochter van 18 en een zoon van 16 jaar, leefde op haar heerlijkheid Lungelse vrij wel eenzaam en afgezonderd en vond alleen afleiding in bezoeken van den jeugdigen hulpprediker August Jesperron, die, hoewel van tamelijk sanguinistische en wereldsche natuur, zich hult in een waas van vroomheid en mystiek. Door zijn toedoen wordt de phil. cand. Albrecht

gouverneur van den jongen graaf en daarmede ontstond een nieuw leven op het kasteel. Albrecht is een opgewonden idealist en heeft van alles verstand, kent muziek, maakt goede verzen, spreekt onderscheidene talen en heeft in verschillende vakken gestudeerd. Door zijne veelzijdige talenten wint hij weldra de harten, vooral van de jonge gravin Alvilda, en weldra zijn zij op elkander verliefd. Ook de dominé is verliefd op de gravin; deze wil eindelijk met Albrecht vluchten, doch hij durft niet en laat haar in den steek; zij wordt opgewacht door een neef Otto, den speelmakker van haar jeugd, die als ingenieur uit Amerika is teruggekeerd en zij werpt zich in diens armen, want zij heeft Otto leeren kennen als een man uit één stuk en Albrecht als een praatjesmaker zonder eenige zelfstandigheid of degelijkheid. Zij trouwt met Otto, die enkele jaren later zoowel den eerwaarden Jesperren als den vluggen Albrecht in dienst neemt als leeraren aan eene door hem gestichte school.

Eer het echter zoo ver komt, hebben er natuurlijk allerlei verwikkelingen plaats, waarbij menig grappig tooneel. De onbeduidendheid en onderworpenheid van den graaf komt scherper uit tegenover het heerschzuchtige en aanmatigende karakter van zijn oom generaal Bilbach. Deze is heer en meester op Lungelse, zoolang hij daar vertoeft, maar Albrecht onderwerpt zich niet aan hem en wordt dus van stonde af zijn tegenstander. Albrecht doet allerlei dwaasheden en maakt eindelijk zich zelf onmogelijk, terwijl Alvilda gelukkig wordt met Otto Holm.

Zooals men ziet is het verhaal niet veel meer dan eene variatie op een oud thema. Dergelijke histories van gouverneurs, die verliefden op de zusters van hun aristocratische leerlingen, zijn zoo oud als het geslacht van de gouverneurs, maar de variatie wendt de schrijver aan om ons een blik te doen slaan in de toestanden van het Deensche volk. Daaruit blijkt, dat allengs de macht, invloed en heerschappij van den ouden adel wegkwijnt en wordt vervangen door een gezond, krachtig volksleven, waarvan een verkwikkende geest van ontwikkeling, kennis en wetenschap uitgaat.

Het boek verdient te worden gelezen en zal algemeen voldoen.

Winschoten. W. L.

Bibliographisch Album.

De Gijzelaar. Roman van Hall Caine. Vertaald door Mevrouw Zwaardemaker—Visscher, 2 dln. Sneek, J. F. van Druten.

Hoeveel moois dit boek ook moge bevatten, heb ik éen groot bezwaar daartegen, nl. de conceptie. Het zijn eigenlijk twee volkomen gelijke romans door elkander gevlochten.

Stephen Ory, een gewoon zeeman van Stappen op IJsland, verwerft de liefde van Rachel, de schoone dochter van Jorgen Jorgensen, gouverneur-generaal van IJsland omstreeks 1800, en trouwt met haar. De gouverneur-generaal vervloekt zijne dochter en deze volgt Stephen Ory in de armoede. Al spoedig verlaat hij haar en laat Rachel over aan haar lot. Zij bevalt van een zoon: Jason gedoopt, en werkt voor haar kind, die later haar verzorger wordt. Jason werd een geweldig sterke jongen.

Stephen Ory was naar het kleine eiland Man vertrokken en daar met een andere vrouw getrouwd.

Rachel vertelde op haar sterfbed aan Jason wat zijn vader haar had doen lijden en Jason zwoer, dat hij de wereld zou rondreizen om zijn vader of anders zijn broeder te dooden.

Stephen Ory was op Man getrouwd met Lira Kelley, een echte slons, die zijn leven tot een hel maakte en bij wie hij een jongen kreeg. Toen zij van zijn eerste vrouw hoorde tergde zij hem op allerlei wijze en verwaarloosde haar kind, zoodat Stephen wanhopig werd en besloot het kind, zijn lieve Shunlocks, te dooden.

Zoover kwam het niet, doch hij bracht het bij den gouverneur van het eiland, Adam Fairbrother, een eenvoudige brave landbouwer, die het kind opnam. Het kind werd Michaël Shunlocks genaamd en groeide op met het eenige dochtertje van den gouverneur Greeba. Stephen Ory verdwijnt en Shunlocks wordt de rechterhand van den gouverneur, die weinig pleizier beleeft van zijn zes zonen en later met zijne vrouw in onmin geraakt ter wille van Shunlocks, die natuurlijk op Greeba verlieft.

Negentien jaren na zijn vertrek komt Stephen Ory zijn zoon opzoeken om met hem terug te keeren naar zijn land, waar hij zou studeeren voor predikant, uit de middelen die zijn vader voor hem had opgezameld. Vóor hij vertrok vertelde Stephen Ory zijn levensloop en hoe slecht hij Rachel had behandeld, die hij toch nog lief had. Hij liet Shunlocks beloven, dat hij Rachel zou opzoeken en haar helpen en zooveel mogelijk het leed zou vergoeden dat Stephen Ory over haar had gebracht; dat als zij dood was, hij zou zoeken naar haar kind en dat redden moest uit de armoede om Rachels wil.

Shunlocks beloofde het en nu gaan die beide broeders elkander zoeken: de een uit haat en de ander uit liefde. Jason komt op Man en verlieft op Greeba, terwijl Shunlocks op IJsland aanlandt en daar eenigen tijd later president van de republiek wordt. Greeba verlaat Jason, gaat naar Shunlocks en trouwt met hem. Jason wil nu Shunlocks gaan vermoorden, maar kan hem niet ontmoeten. De republiek komt ten val en zonder elkander te kennen komen beide broeders bij elkander in de zwavelmijnen als bannelingen. Daar vat Jason hartelijke genegenheid op voor den geduldigen lijder en helpt hem op allerlei wijzen, redt hem eindelijk, brengt hem met Greeba samen, en toen hij wist dat Shunlocks zijn broeder was, offerde hij zijn leven op om Shunlocks en Greeba te redden. Wat van dezen geworden is blijft een raadsel.

Er komen in dit boek prachtige, maar ook verschrikkelijke tooneelen, fraaie karakters, maar ook afschuwelijke voor. 't Is een echte roman, vol verwikkelingen en ontknoopingen, maar overdreven en onnatuurlijk. Het boek laat zich goed lezen, is geschreven in een flinken stijl en houdt den lezer voortdurend in spanning. Met groote bekwaamheid en consequentie zijn de karakters der vele

handelende personen geteekend, zoodat de lezing werkelijk genot verschaft; daarbij is de vertaling over het geheel uitmuntend. Moge aan het boek een ruim debiet te beurt vallen, zooals het verdient; niemand zal zich de lectuur beklagen.

Winschoten. W. L.

Het portret van Jerôme, door Vincent Loosjes. Haarlem, De Erven Loosjes.

Is voor den recensent een oorspronkelijke roman altijd een aangename verschijning, het verheugt hem des te meer wanneer hij dien gunstig kan beoordeelen. Dit nu is het geval met het nieuwe werk van J. Loosjes. Het is een goed gedacht en flink uitgewerkt boek. Aanvankelijk zou men zeggen: „lieve hemel, waarom gaan een paar menschen, die zóó ontzettend slecht harmonieeren, niet scheiden?" De ontleding echter volgende, wijzigt zich ons oordeel, naarmate de schrijver, streng vasthoudende aan zijn praemisse, allengs de karakters uit een ander oogpunt doet beschouwen, waardoor de harmonie en consequentie er van des te beter uitkomen en waarvan het resultaat is, dat men, volkomen bevredigd, het met genot gelezen werk uit de hand legt.

De gegevens zijn doodeenvoudig. De schoone freule Estella Tressenberg was vóór haar huwelijk reeds smoorlijk verliefd op Jerôme Cardigneau, doctor in de philosophie. Hij beminde haar niet minder vurig, doch, hoewel rijk, scheen hij niet te durven dingen naar de hand der dochter eener streng aristocratische familie en was, kort na zijne promotie, op reis gegaan naar Afrika. Mokkend, ongelukkig, veronachtzaamd, beleedigd als zij zich gevoelde, nam zij de hand aan van jonkheer Henri van Middelrode, een aristocraat van den edelsten stempel: nobel, geleerd, degelijk en ernstig, een man uit duizenden, wel in staat een vrouw gelukkig te maken. Estella haatte hem en beschouwde hem als de oorzaak van hare ellende. Zij bleef hare liefde voor Cardigneau kweeken en koesteren en terwijl van Middelrode haar vurig beminde, negeerde zij hem hardnekkig. Bewonderenswaardig is nu de houding van den edelman tegenover zijne hoogst onsympathieke vrouw.

Na eenige jaren wordt van Middelrode voogd over een meisje van 12 jaren en draagt weldra al zijn liefde over op dat kind. Toen dit 18 was geworden, meende Estella dat er eene liefdesbetrekking tusschen haar man en Helene was ontstaan en zij wordt, God betere het, nog jaloersch ook! Intusschen was haar broeder, jonkheer Egbert Tressenberg, verliefd geworden op Helene, en Estella is nog laag genoeg om te trachten, Helene ongelukkig te maken om zóó haar man te treffen. Dit mislukt echter; Helene trouwt met Egbert en heeft op den dag harer verloving de verzoening tusschen van Middelrode en Estella bewerkt.

Hoe dat alles in zijn werk gaat, moet de lezer zelf in het boek van Loosjes genieten en dat zal hem niet berouwen; de hier boven gegeven ruwe schets is zóó fijn, zóó waar en zóó boeiend uitgewerkt, dat men met ingenomenheid een nieuw werk zal begroeten van een schrijver, die over waarlijk niet geringe talenten beschikt en wiens grootste gave ik beschouw: een thema, dat volstrekt niet nieuw is, zoodanig te varieeren, dat men gegevens in het oorspronkelijk werk vindt die vroeger niet waren aan den dag gekomen.

Het is zeer te hopen, dat zulke werken een ruim debiet zullen genieten, opdat de uitgevers worden opgewekt tot de uitgave van oorspronkelijke Nederlandsche werken.

W. W. L.

„*Verraden.*" door Mabel Hart. Naar het Engelsch door Helena van Holland. Amsterdam D. B. Centen, 1891.

Lief en frisch, bevallig, natuurlijk en sympathiek geschreven is voorzeker deze poëtisch getinte roman.

Zulke verhalen zijn zeldzaam, misschien omdat er een zeker iets aankleeft van de klassieke oudheid, van den edelen eenvoud die aan elke ware kunst eigen is. Wellicht is de schrijfster geïnspireerd geworden door hare omgeving, het heerlijke Italië, en hebben wij daaraan het fraaie stemmingsbeeld te danken, dat zij ons in deze novelle biedt.

De bekoorlijke Arnostad, Firenze la bella, schijnt ons juist de

achtergrond waartegen figuren als de edele, ernstige Beatrice en hare zusterlijke vriendin, de zonnig-kinderlijke Evelyn, het best moesten uitkomen.

Met beiden leven wij haar vrij eenvoudig kunstenaarsleven mede, wij deelen hare sympathie voor Vivaldi Senior en Junior, artisten zoo waar in hunne opvatting van het leven en de kunst.

Wat is de wandeling door Florence's musea in hun gezelschap leerzaam en onderhoudend en hoezeer gevoelen wij ons weldra thuis in deze vriendelijkste der steden.

Als het maanlicht op de historische monumenten schijnt, voelen wij met Beatrice en haar Ugo een huivering van genot, en de voorjaarsstralen van Florence's zonne glanzen ook ons levenwekkend in het gemoed, dat met dichterlijke gedachten bezield wordt.

Ook het dramatische gedeelte is lang niet onverdienstelijk. Guido's verraad!!! — Ach, wij gevoelen evenveel medelijden als verachting voor den modernen David die Uriah's ooilam stal en den vriend in diens kunstenaarsziel doodelijk wondde. De tragische verkwijning der lieftallige Evelijn die niet meer leven kon toen hare liefde gestorven was, komt ons ziekelijk — overdreven voor. Dit is dan ook zeker het zwakke punt uit dezen overigens schoonen roman, waarvan èn vertaling èn druk medewerken om de lezing nog te veraangenamen.

MENA.

Soedarså. Indische Novelle, door Prijamanah. Haarlem, de Erven F. Bohn.

Dit boek is een oorspronkelijk Nederlandsch werk en ik meen te mogen gelooven dat het in hoofdzaak althans een werkelijk gebeurde geschiedenis behandelt, die een allertreurigst licht werpt op in Nederlandsch-Indië bestaande toestanden, of liever op sommige karaktertrekken der Indische bevolking.

Soedarså is de zoon van den regent te Karanglawas, Wirjå Sèntånå. De jongen heeft met uitstekend gevolg de Europeesche school doorloopen en zijn vader, die een zeer verlicht man is, zoekt gelegenheid voor zijn eenigen zoon om in de wereld vooruit

te komen door studie en ontwikkeling. Zoo komt het er toe, dat Soedarså met den predikant Siemenga naar Nederland gaat, in diens huisgezin als kind wordt opgenomen, en opgroeit met het dochtertje Jenny, dat van gelijken leeftijd is. De Indische vorstenzoon studeert flink, bezoekt het gymnasium, de hoogeschool, promoveert, doet groot ambtenaarsexamen, wordt intusschen — zooals zulks gebruikelijk is te doen — verliefd op zijn speelmakkertje, gaat over tot het Christendom, trouwt, wordt griffier van den landraad in het regentschap van zijn vader en komt zoo hoogst gelukkig terug in zijne geboorteplaats. Dit alles loopt zoo mooi en glad van stapel, dat men begint te denken: zouden we hier nu een mensch hebben, die zijn gansche leven voorspoed en geluk zal genieten?

Aan alle lofzangen komt een einde, zegt het spreekwoord. Zoo ook aan dien van Soedarså. Tijdens zijn verblijf in Nederland was zijne moeder gestorven en toen hij weer in Indië kwam vond hij zijn vader hertrouwd met een jonge wulpsche vrouw. Deze wordt terstond verliefd op Soedarså en het einde van de verder zeer korte geschiedenis is, dat, na eenig weken lijden, Jenny sterft, vergiftigd door de vrouw van haar schoonvader. Het einde is allerakeligst en allerverschrikkelijkst. Blijkbaar is het hoogste doel van den schrijver geweest, op dat einde het volle licht te laten vallen, want het verhaal is zeer eenvoudig, zonder eenige romantische inkleeding of intrige. Men leest het zeer aangenaam en het verdient in ruimen kring te worden verspreid ter bevordering der kennis van Indische toestanden en ter aansporing tot groote voorzichtigheid jegens onze Indische „broeders"!

W. W. L.

De familie Heriot, door Sir Henry Stewart Cunningham. Naar het Engelsch door Helena van Holland. Amsterdam, D. B. Centen, 1891.

Niettegenstaande de vier drukken welke van bovenvermelden roman reeds verschenen zijn en ondanks het gunstige oordeel dat de Revue Suisse over de „Heriots van Cunningham" heeft uitgesproken, waag ik het, genoemde Revue een weinig tegen te spreken in haar m. i. al te vleiende kritiek.

Laat ons eens zien wat dit geachte blad in hare bewierooking van Sir Cunninghams talent alzoo te vertellen heeft.

„J'ai rarement lu un roman plus attachant que les Heriots de Cunningham, qui a la réputation d'être un écrivain agréable et amusant".

Is die lof niet wat sterk? Engeland dat zóó rijk is aan werkelijk goede, ernstige of humoristische schrijvers, kan, dunkt, mij op onderhoudender auteurs bogen dan op dezen quite fashionablen, maar wel een weinig zwaarwichtigen held der penne.

Nu gaat men zelfs zóó ver, Cunningham te vergelijken bij Thackeray, den onsterfelijk-genialen humorist.

De heldin uit Cunningham's zoogenaamd meesterwerk is zeker een beschaafd, lief en edel meisje, maar hoe zwak is Cunningham's karakterschildering tegenover de wijze waarop Thackeray ons met één enkele schetsachtige beweging zijner hand een beeld voor oogen toovert. Twee lijnen en de figuur is klaar; onze verbeelding is in staat het overige te doen.

Nu en dan solt Thackeray een beetje met zijn personages en „Pendennis" is dan ook alles behalve een held, maar steeds natuurwaar, goed volgehouden tot in de kleinste détails, zooals trouwens bijna alle karakterteekeningen van den grooten Thackeray.

Het best geslaagde type is zeker wel de oude lady Heriot en lang niet onverdienstelijk weêrgegeven is ook Sir Adrian, de goedhartige, zwakke grondbezitter, steeds meer in verval rakende en al dieper en dieper in schuld en armoede verzinkende.

De minder verkwikkelijke positie waarin vele landlords in Old-England verkeeren, de groote finantieele moeielijkheden waarmede zij te worstelen hebben om naam en stand in eere te houden, is getrouw en met kennis van zaken beschreven.

Verder krijgen wij, zooals in vele Engelsche romans, meer dan één kijkje in de groote wereld en ook al beschouwingen over het socialisme. Natuurlijk zal een verloren en te rechter tijd weder opgedoken testament voor vele lezers of lezeressen wel zekere aantrekkelijkheid bezitten.

Volgens de Revue Suisse heeten „tous les personages intéressants, d'autres antipathiques, mais tous bien élevés et pris dans la bonne société." Alsof de ware kunst aan de reproductie van

éénen stand gebonden ware! Alsof de menschelijke natuur alleen in paleizen of kasteelen bestudeerd kan worden. Alsof het hart dat klopt onder fluweel en zijde, van een ander maaksel ware dan datgene dat onder grof katoen lijdt of geniet. Alsof dat alleen de ware verdienste van een roman kan uitmaken, dat hij met een aristocratische tint overgoten is.

Toch, al ben ik het lang niet eens met de Revue Suisse, zoo is er zeker veel goeds te zeggen van den beschaafden stijl en de welgekozen woorden, waardoor deze roman zich onderscheidt en waarvan Helena van Holland eene zoo keurige vertaling geleverd heeft.

MENA.

Bibliographisch Album.

Ruffino, uit het Engelsch van Ouida, door Jeanne Huygens. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Ouida's liefde voor dieren, die haar reeds vroeger aan een kunstwerk den naam van „Puck" deed geven, heeft haar nu wederom de heldenrol doen vervullen door een klein Pommersch hondje met een zwart neusje en groote zwarte oogen; een diertje „met vaste grondbeginselen en niet weinig trotsch en hoogmoedig van aard." Deze viervoetige held is de trouwe gezel van een Romeinschen hertog, die uit zijn aangenaam flaneursleven naar de Eeuwige Stad ontboden wordt bij zijn stervenden vader. Terwijl de oude hertog, met wien de zoon weinig sympathiseert, zijn einde meer en meer nabij komt, wordt het hart van den zich vervelenden zoon getroffen door een geheimzinnig wezen, dat zich zooveel mogelijk schuil houdt.

Hoe Ruffino in dit alles eene rol speelt, hoe de slimme hond de bedriegers in het hertogelijk paleis in den val laat loopen — Ouida's meesterlijk vertelsterstalent houdt ons daarmede zoo onderhoudend bezig, dat men aan schrijfster en vertaalster eenige aangename uren te danken heeft.

LEO.

Ada Bermuda, door mevrouw Zwaardemaker-Visscher. Schrijfster van de „Ruïne van den Oldenbergh”. Tweede druk. Schoonhoven, S. en W. N. van Nooten.

Eens woonde ik een concert bij. De virtuoos, die zich liet hooren, was een man van groot talent, dat zeiden ten minste de bladen, dat bewezen de eivolle zalen, waarin de artist steeds de élite van groote en kleine steden wist te verzamelen.

Het programma was ook alles wat men wenschen kon: Schumann en Beethoven, Mendelssohn, Liszt en Mozart. Wat kon de reden dan zijn, dat de pianist, zooals ik duidelijk zien kon, slechts een succès d'estime behaalde, en op geen enkel gelaat de ontroering wist te tooveren, die een diep en innig gevoeld spel daarop alleen te voorschijn kan roepen. Was het soms, dat het zekere ik en weet niet wat, dat klank en bekoorlijkheid geeft, ook aan de eenvoudigste melodie, ontbrak aan zijne voordracht, al liet de technische vaardigheid niets te wenschen over.

Een gelijken indruk ontving ik bij het lezen van „Ada Bermuda”. Mevrouw Zwaardemaker heeft zeker eene overwinning behaald bij het lezend publiek, getuige haar „tweede druk”. Toch waag ik het, dezen roman geen kunstwerk te noemen. Van de strekking zal ik geen kwaad zeggen, die is edel en goed. De ietwat omslachtige stijl is toch zeer leesbaar, de taal niet verkeerd. De karakters zijn bijna zonder uitzondering degelijk en vrij goed volgehouden; de intrigue is boeiender dan dit in menigen roman het geval is.

Bij een nauwkeurige beschouwing komt het ons voor, dat de edele, groote figuur van de Cordovo eenige familiegelijkenis vertoont met George Elliots Daniël Deronda, en schijnen der auteur over het geheel genomen nu en dan sommige personen en situaties uit de romans dier groote schrijfster voor oogen gezweefd te hebben. De heldin is gekroond met alle vrouwelijke deugden en begaafdheden, en bezit daarenboven nog de aureool van minstens een millioen. De schatrijke erfgename leeft slechts voor de philanthropie en tracht dus op deze wijze de sociale questie een weinig nader tot hare oplossing te brengen.

Het huisgezin Satimer levert stellig de best geslaagde typen uit den ganschen roman, en mag terecht beschouwd worden als een waarschuwend voorbeeld voor velen in zijn roekeloos van den eenen dag op den anderen leven, en zijn helaas niet zelden voorkomende zorgelooze verkwisting.

Tante Martha geeft hier en daar zeer behartigenswaardige wenken omtrent verstandig weldoen. „Weet ge, wat daarbij noodig is? Geld. In de eerste plaats een goed, warm hart; in de tweede plaats verstand; die twee samen noem ik tact. Zie, er is aan zooveel behoefte. Menige huismoeder zou meer baat vinden bij 14 dagen vacantie dan bij honderd gram kinine; menige huisvader zou met een paar honderd gulden vrij wat veerkrachtiger gemaakt worden dan met bouillon en port," enz. enz. Ware het alleen om deze en andere gulden woorden, zoo zoude m. i. dit werkje reeds recht van bestaan hebben, maar eilacie, de tijd der tendenz-romans is voorbij en honderd wijze redeneeringen stellen nog geen kunstwerk samen.

MENAN.

Op een hoeve in Afrika, van Ralph Iron (Olive Schreiner) uit het Engelsch door Guillette Willeumier. Sneek, J. van Druten, 1892.

Men zou haast geneigd zijn, met den onbekende G. W. wien om eene aanbeveling van bovengemeld vertaald boek verzocht werd, te antwoorden: „Gij vraagt mij een inleidend woord voor het u lief geworden boek.... Maar evenals er menschen zijn, die persoonlijk dieper treffen, sneller en juister worden gekend, naarmate men, zelfs door hun vrienden, minder over hen heeft hooren spreken, zoo zijn er levende boeken waarvan ditzelfde geldt, en zulk een boek schijnt mij „Op een hoeve in Afrika." Het wil gelezen worden naar den maatstaf van Mrs. Brownings's dichterwoord:

„Tot voordeel strekt ons baatzucht nooit,
Zelfs bij geen boek waaruit we ons winst bereek'nen;
Veeleer, waar we ons in edel zelfvergeten
Neerstorten in de diepten van dat boek,

Stoutweg, de ziel vooruit, zijn waarheidszout
En schoonheid zoekend, vatten wij hetgeen
In 't boek waarachtig is."

Inderdaad is Ralph Iron's schepping een buitengewoon boek, diep als de wateren van den oceaan, hier en daar verheven als de schitterende gletschers der Alpen. Een diepdenkende geest heeft dit boek het aanzijn gegeven. Naast schepselen, zoo waar en echt geboetseerd, dat men hen ziet leven en hoort ademen, levende typen, als de ruwe Tant' Sannie en de afschuwelijke ploert van een Bonaparte Jenkens, verrijzen abstracte wezens als Lyndall en Waldo, of een idyllische figuur als de Duitsche opzichter. In die zonderling bijeengebrachte wereld vallen dingen voor, die u beurtelings doen schudden van het lachen of de tranen uit de oogen persen, want de toovenaar, die de Zuid-Afrikaansche wereld voor oogen brengt, beschikt over groote macht. De compositie als geheel moge zonderling schijnen, de figuur van Lyndall u eenvoudig als eene creatie van den schrijver boeien — de denker, die over de onsterfelijkheid der ziel zulke doorwrochte beschouwingen geeft, laat een diepen indruk achter. Op eene hoeve is de ontboezeming eener fijngevoelige ziel, die over de groote raadselen des levens lang en diep heeft nagedacht. De lijst, waarin de bespiegelingen en de dragers dier beschouwingen gegroepeerd zijn, is het land der Kaapsche boeren, der „ooms" en „tantes," en wordt voor ons, Hollanders, des te belangrijker, omdat ons dát land dierbaarder is dan menig ander.

Men zou geneigd zijn, een of ander tooneel aan te halen, om de mooie kunst te doen bewonderen, welke aan de schildering van natuur, menschen en karakters besteed is. Laat mij, om den lezer een denkbeeld te geven van den stijl van het heerlijke boek en tevens van de vloeiende vertaling, uit het slottafereel een paar volzinnen aanhalen:

„Terwijl hij daar zat, de armen om de opgetrokken knieën geslagen, en zijn grooten hoed over het gezicht getrokken, keek Waldo in den gelen zonneschijn, die zelfs aan de lucht den gouden gloed van het koren verleende, en was gelukkig.

„Hij was leelijk, hij had weinig geleerd, en geen ander voor-

uitzicht in de toekomst dan eindeloos tafels en steenen muurtjes te maken; toch scheen hem, toen hij daar zat, het leven heerlijk en iets heel bijzonders. Hij wreef zich de handen in den zonneschijn. Ach, welk een genot jaar op jaar zoo voort te leven! Altijd in het tegenwoordige; iederen dag te laten voorbijgaan met zijn eigen werk, zijn eigen schoonheid: het langzaam licht worden van de heuvels, de nacht en de sterren, het gezellige haardvuur in huis! Zoo voort te leven, rustig, ver van de wegen der menschen; het leven der wolken en insecten op te merken, diep in het hart der bloemen te staren, en te zien hoe meeldraden en stampertjes daar te samen nestelen; en in de zaadhuisjes, hoe de kleine zaadjes leven zuigen door het fijn opgerolde vezeltje, en hoe het kleine embryo daar binnenin slaapt! O, hoe weldadig, zoo stil te liggen, geen deel te nemen aan het leven der wereld; maar, als groote mannen zich in boeken openbaren, ook hen te bestudeeren, en te zien hoe zij zich ontwikkelen en hun leven schooner wordt, naarmate zij voortgaan...."

De apothéose van het leven, nadat zoovele stormen het geteisterd hebben. Ralph Iron is een wijsgeer, en menschen met een vast geloof aan opstanding en een „hiernamaals" zullen in het boek geene voldoening vinden. Doch behalve wijsgeer, is Ralph Iron ook een kunstenaar, en een ieder, die gevoel heeft voor natuur en kunst, zal van deze artistieke schepping genieten.

M. S.

Historische karakters en *Historische en Literarische Studiën*, nagelaten door Dr. Theod. Jorissen (2 dln.). Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

In de inleiding, welke Dr. J. C. Matthes bij het eerstvermelde boek schrijft, wijst hij te recht op den grooten bijval, dien de uitgaaf van Jorissen's nalatenschap heeft gevonden. „De vijfde bundel is er; en zijn debiet schijnt verzekerd. Inderdaad, het moet gezegd worden: de begaafde man, wiens vroeg heengaan wij altijd betreuren zullen, heeft met zijne werken een buitengewonen, een „bijna ondenkbaren" bijval geoogst, en dat binnen nog geen drie jaren."

En dat de historische studiën van den man, die eenige jaren geleden klaagde: „Het historisch leven van ons volk is nul; zijn historisch bewustzijn is zoo ondermijnd, dat het zich al zeer weinig om het verleden bekommert". Meermalen, zoo b.v. in de voorrede vóór Charlotte de Corday, geeft hij zijn hart lucht in zekeren wrevel over het gemis aan waardeering en medewerking, dat bij ons te lande de geschiedschrijvers vinden.

Prof. Jorissen heeft dus gezegevierd over een vooroordeel, dat aanvankelijk ook zijne uitgaven drukte: het vooroordeel, dat geschiedenis een droog en vervelend artikel is; een vak voor school en studeervertrek geschikt, maar in het gewone menschenleven geheel onbruikbaar! En waardoor heeft hij die zeldzame overwinning behaald? Door zijn aantrekkelijken vorm, door de boeiende wijze, waarop hij de droge historie wist te behandelen. Macauly heeft ons boeken nagelaten, spannender en wegsleepender dan de grootste roman; Jorissen heeft zich aan den grooten Engelschen geschiedschrijver gespiegeld.

Prof. Jorissen heeft ergens gezegd: „De geschiedenis moet de leermeesteres der menschen zijn." Hij heeft het zijne gedaan om haar de vervulling dier verheven taak mogelijk te maken, want hij verstond, gelijk Prof. Blok het uitmuntend gezegd heeft, „uitmuntend de kunst van populariseeren, waarmede echter geenszins beweerd wordt, dat hij het met de wetenschap zelve zoo nauw niet nam." Hetgeen Jorissen onderscheidde van anderen, die overigens zijns gelijken in kennis waren, was dit: hij trad niet alleen als wetenschappelijk man, maar bovendien als kunstenaar op. Zijn scherp critisch oog en vlijtige hand stonden in den dienst van een artistiek talent, dat te recht „boetseerend" genoemd is. Nooit ontbreken in zijne tafereelen de tinten; hij werkt met palet en penseel; uitnemend hanteert hij den beitel, waarmede hij zijne figuren beeldhouwt.

Welke studie, welk karakter men in deze twee schoone bundels leze, telkens treft u de plastische gave van den kunstenaar, die den wetenschappelijken schrijver bijstaat. Vijftien stukken in den tweeden bundel, over een schrijverstijdperk van 20 jaren (1862—1882) brengen den lezer in allerlei tijdperken en bij eene rijke verscheidenheid van figuren. Hoe belangwekkend is zijn „Aagje

Deken en Betje Wolff; hoe smaakvol zijn essai over Mr. Daniël Veegens en zijne Haagsche studiën; hoe knap en vol nieuwe gezichtspunten de omwenteling van 1813.

Wanneer de geschiedenis en de karakters, die haar aldus gemaakt hebben, op eene wijze verteld wordt, gelijk Jorissen zulks vermag.... Doch laat mij eenvoudig een paar regelen uit „Richelieu en Maria de Medicis" overschrijven, om den lezer een proeve van dien vloeienden, onderhoudenden stijl te geven:

„Wanneer Richelieu terugzag, had hij reden tot tevredenheid. In twee jaren tijds had hij den afstand, die zijn armoedige woning te Luçon van het hotel te Parijs scheidde, afgelegd en, naar hij hopen kon, nu voor goed van armoede, onbekendheid en machteloosheid afscheid genomen. Toch vergiste hij zich, zoo hij zeker meende te staan. Zijne ambitie had hem op het dwaalspoor gebracht. Creatuur van Maria de Medicis en van D'Ancre, was zijn lot afhankelijk van het hunne, en stond hij aan het gevaar bloot, te vallen als het offer van eene politiek, die hij zelf afkeurde. De hersteller van het monarchaal gezag kon zijne taak niet volbrengen zonder den monarch.

„Bijkans onopgemerkt groeide aan het hof een jongeling op, geroepen om er het hoofd en het middelpunt van te zijn. De jonge Lodewijk XIII sloop stil en teruggetrokken, zonder vertrouwen te vragen of te geven, te midden der hovelingen van zijn eigen hof rond. Van jongs af door onderbuikslijden en gal gemarteld, was hij een zwakke en teere knaap, op wiens vroegen dood ieder rekende. Liefde ondervond hij van niemand, en wachtte hij ook niet. Zijne hartelijke moeder amuseerde zich met D'Ancre, en zoo zij van haar zoon, in wiens naam zij regeerde, notitie nam, het was om zijne jeugdige vergrijpen streng te bestraffen. In 1614 was hij bij Parlementsbesluit plechtig meerderjarig verklaard, 't geen Maria de Medicis volstrekt niet belette, hem, den Koning van Frankrijk, van tijd tot tijd met een zweep eens frisch te slaan. De zwakke knaap, door aanhoudende aderlatingen krachteloos, zag het ergerlijk hofleven met bitterheid aan, maar durfde niet tusschen beide komen. Hij zag den Italiaanschen gunsteling zijner moeder in weelde en verkwisting baden, terwijl hem zelf het noodige tot het voeren van een hofstoet onthouden werd. Openlijk,

in tegenwoordigheid van het geheele hof, behandelde D'Ancre hem met de uiterste minachting, zonder dat de moeder er over gebelgd scheen. Die bleeke, stotterende jongen, nu (1616) een 15 jaar oud, scheen tot niets nut dan om de speelbal van anderen te zijn. Maar men vergiste zich. In dezen jongen Lodewijk XIII leefde dezelfde vorstelijke trots, die zijn vader had gekenmerkt. Zijn lichaamszwakheid en verwaarloosde opvoeding beroofden hem van den moed tot zelfstandig handelen; maar zoo het lot hem een man ter zijde stelde, die zijn gevoel van waardigheid wist te prikkelen, kon hij gevaarlijk voor de vermetele avonturiers worden, die met zijne kroon speelden."

Wanneer men aldus historie schrijft, zal ook de gewone lezer met graagte naar zulke boeken grijpen, en dat verklaart de toenemende populariteit van Jorissen's voortreffelijke nalatenschap.

M.

Bibliographisch Album.

Dolcefarniente mijmeringen en iets over „*Een Koningsdroom.*" Roman door Prinses Elsa. Dordrecht, J. P. Revers.

Ik ben reconvalescente. Een eigenaardige, vreemd-zoete toestand! Teruggekeerd tot het leven, en eigenlijk nog maar half daartoe behoorende, althans wat „des Daseins" prozazijde betreft, zoo vind ik het behaaglijk alle indrukken vaag in mij op te nemen.

Het straatgewoel, dat onvolkomen, dof-ruischend tot mij doordringt, wekt eene nooit gekende, loomerige belangstelling.

Ik gevoel eene wreede voldoening, de beslijkte, beregende menschenkinderen met zenuwachtige haast onder druipende paraplu's te zien voortsnellen.

Bij iederen rukwind wordt mijne egoïstische ingenomenheid grooter met mijn eigen ik, of liever met de omhulsels, waarin dat ik zich koesterend heeft neêrgevleid, evenals een spinnende kat bij het haardvuur. Een lekker gecapitonneerde fauteuil bergt mijne natte leden waarom een ruime peignoir ongegeneerd in breede plooien golft. Warme pantoffels voltooien het mij zoo comfortable geheel en ik denk glimlachende, hoe prettig het is zóó verwend te worden als ik.

Hoe grappig, neen zalig, moeders morgenmuts te zien opduiken, bezorgd en teeder zich over mij henen buigend, alsof ik nog een baby ware!

Zusters, met wat al kopjes bouillon en geklutste eieren doet ge

dagelijks wonderen aan mij; neen, nooit meer zal mijn scherp tongetje u wonden, plechtig beloof ik 't mijzelve.

Wat is uw glimlach zonnig, Emmy, mijn beste vriendin, als gij uw druk huishoudentje verlaat om mij wat op te vroolijken met uw aardig gebabbel. Zonnig en vriendelijk als het heerlijke Zuiden, waarvan ik droom te midden der ruwste vlagen, waarvan ik geniet, als ik mijn neus steek in dien bouquet rozen en violen, liefelijke boden van warm getinte luchten, van Zuider koeltjes en van hém, ja van hem, aan wien ik nog alleen maar in het binnenste schuilhoekje van mijn hart denken mag. Zal de wereld ooit weten, dat....

Zachtjes neuriende „Hangen und Bangen in schwebender Pein" en dan weer „Himmelhoch jauchzend, zum Tode betrübt," ben ik met half geloken oogen weder in mijn fauteuil weggedoken.

Onmerkbaar is de schemering gevallen en heeft mijn gezellig hoekje in zachte schaduwen weggedonkerd. Peinzend, vol prettige ideaaltjes, staar ik in de vlammen van mijn open haard en zie daar ruïnes instorten, en burchten bestormen door woeste pluimgevederde ridders.

Fantastisch opflikkerende beelden rijzen op en verdwijnen weder. Oogknippend, geeuwerig raak ik in een zoet vergeten van mij zelve; niet gewoon in slaap, o neen, ik heb een vaag gevoel dat ik al luierende geniet, dat ik mij als gezond-zieke niet behoef te schamen over mijn verplicht dolce far niente.

„Wel, wel, nu stoor ik je goddelijke siësta misschien."

Die vroolijke stem brengt mij al aanstonds tot bezinning. Ik kijk op, en zie in het guitige gezicht van mijn zielsvriendin „Emmy." Wat een schrik; fi donc!

„Gelukkig stervelingetje, door ieder verwend, ben je al weêr sterk genoeg om 's levens last een beetje meê te helpen torschen? Zeg, wil je mij, arme geplaagde huisvrouw, een heel grooten dienst bewijzen?"

„Moet ik kousen voor je mazen, lieve, of sokken aanbreien voor manlief?"

„Beter dan dat, cara mia. Mijn alter ego heeft goddank nog voetbekleedsels die bekeken mogen worden. Och, zou je niet een recensie voor zijn tijdschrift willen schrijven. Hij is overkropt

met werk, moeder de vrouw heeft geen tijd, is ook niet vlug ter pen, en zie je, nu dachten wij: dat is wel een aardig karweitje voor...."

„Kindlief," roep ik verschrikt, „hoe kom je op het idee; is het een dikke foliant, waardoor ik mij heên moet werken."

„Nu," zegt Emmy, lachende, „de druk is prettig en groot. Geschikt voor zoo een paar reconvalescente kijkers; het is juist boeiend genoeg om je voor slaperigheid te behoeden. Je ziet, ik heb er eens even ingegluurd, en toen zag ik dat er een zelfmoord en een paar moorden in voorkomen."

„Dus een draak in optima forma; neen Emmy, voor den Kampf mit dem Drachen moet ik eerst wat sterker zijn."

„En," gaat Emmy verder met de meest mogelijke kalmte voort, „de held, Luitpold van Zwaden, is nog een oude kennis van ons."

„Emmy, je bazelt."

„Heusch niet, carissima mia. Herinner je maar eens dat betooverende portretje, in je kostschoolwerkdoos prijkende, van binnen tegen het deksel."

„Dat de trekken weergaf van den held onzer droomen, den bekoorlijken Ludwig van Beieren, waarop we allen zoo'n beetje verliefd waren om zijn mooie blauwe oogen, zijn bruinen krullebol en zwaarmoedigen glimlach."

„En om al de geheimzinnigheid die hem omgaf, zijn haat tegen de vrouwen, zijn mooie kasteelen, zijn nachtelijke rijtoeren langs gapende afgronden, door duistere wouden."

„En last not least om zijn vriendschap met den schepper van Lohengrin, den zwanenridder, ook al een onzer helden; ach Emmy, waar is die tijd gebleven, toen we nog zoo heerlijk dwepen konden!...."

„Met vorsten die we waarschijnlijk nooit te zien zouden krijgen en wier tragisch lot je nu in het boek, dat ik je hier meêbreng, beweenen kunt."

„Laat eens zien, Emmy, ik geloof heusch, dat mij het corpus delicti bekend is.

„Och ja, ik heb den roman gelezen even vóór mijne ongesteldheid en weet, dat hij mij maar matig boeide."

„Wie is toch die prinses Elsa, de schrijfster van al die treurtooneelen?”

„Deze is ook voor ons een gesluierde grootheid,” zegt Emmy; „evenmin kennen wij de vertaalster; maar vertel mij eens, wat vind je van den stijl?”

„Ouderwetsch deftig, stijf met andere woorden,” antwoord ik; „toch vermoed ik, dat hoe weinig fin de siècle een dergelijk kunstgewrocht moge heeten, zulk een verhaal door vele romaneske dames vóoral en misschien door enkele oude heeren met graagte verslonden zal worden.”

„Vind jij het ook niet een beetje interessant?” vraagt Emmy.

„Wat zal ik je daarvan zeggen? Indien maar de helft waar is van alle listen, lagen en intrigues, om niet te spreken van de schandelijke en wreede misdaden, waaraan prinses Christiaan (de geliefde van koning Max) zich schuldig maakt, dan is....”

„.... het Beiersche hof uit die dagen juist geen hemel op aarde en vooral niet voor Ludwigs edele, waardige moeder” valt Emmy in, „maar zou dat alles niet wat donker getint, wat scherper gekleurd zijn dan met de waarheid is overeen te brengen?”

„Zooveel is zeker,” zeg ik, „dat Koningin Maria een engel onder de vrouwen genoemd mag worden, en toch ware het misschien beter geweest, indien zij, in plaats van hooghartig op alle boosaardige aantijgingen te zwijgen, fier en ferm ware opgetreden, niet als lijdzame dulderes alles had laten geschieden en getracht had het netwerk van logen en valschheid te verscheuren, dat haar hoe langer hoe vaster omspon, de liefde van haren echtgenoot ontstal, en aan haren besten, trouwsten vriend het leven kostte.” Emmy heeft intusschen de kleine vuist gebald en hare begeerte uitgesproken, eens veertien dagen de plaats van koningin Maria te mogen innemen. „Ik zou dien wispelturigen, zwakken Max wel klein gekregen hebben; o, soms moet de vrouw de engelennatuur afschudden om als duivelin op te treden.”

„Foei Emmy, leert het huwelijk je zulke principes?”

„Wacht maar,” klinkt het op bedaarden toon van Emmy's lippen; „je zult de mannen nog wel eens leeren kennen”....

„Als tirannen;” vul ik lachende aan. „Kom Emmy, je kunt toch niet meenen, dat zelfs in Prinses Elsa's roman de mannen

geen zacht geduld bezitten. Koning Luitpold is een echte held der droomen?"

„Ja, juist geschikt om in nevelen op te gaan; zulke ziekelijk-volmaakte wezens moeten erg vervelend zijn," zegt Emmy. „Geen wonder dan ook, dat zijne prinses de voorkeur geeft aan een wezen van vleesch en bloed en den hertog de Neuilly de hand reikt."

„Toch, geloof mij, is Luitpold eene edele, fijnbesnaarde ziel, door zijne omgeving niet begrepen. Jammer maar dat de rampzalige vorst bij al zijne groote gaven, zijn zeldzamen kunstzin en ongeevenaarde menschlievendheid, geen tact en vastberadenheid bezat, beide zoo noodig om het scheepje van staat behouden binnen te loodsen."

„Poor boy, cassian," zegt Emmy. „Ach, had hij die heerlijke Alma Magnus maar tot de zijne gemaakt."

„Ja, ja," fluister ik peinzende; „de tragedie daar op den Beierschen troon afgespeeld, geeft ons een weemoedigen terugblik op dat eens zoo hoopvolle leven. Hoe menigmaal zien wij, nietwaar Emmy"....

„De duisternis vallen en de lamp aansteken," hervat dit ondeugende menschenkind, terwijl zij een lucifer doet ontvlammen.

„Adieu, smakelijk eten; ik moet naar manlief en de kinderen"....

Emmy verdwijnt en hierop ga ik aan tafel.

De doodzonden der Moderne Maatschappij. Naar het Hoogduitsch van Julian von Tyche, vrij bewerkt door en met een inleiding van W. J. N. Landré, Notaris te Winschoten. Hardinxveld, B. D. K. Busé, 1892.

Gelukkig verzekert de kundige vertaler in zijn inleiding, dat hij niet geheel met den schrijver mede gaat „in de ontwikkeling zijner middelen tot herstel" van het kwaad, door de maatschappelijke doodzonden aangericht. Dit ontslaat mij van eene kleine kibbelpartij met mijn geachten medewerker aan ons deftig en eerbiedwaardig Leeskabinet, hoog van leeftijd, maar nog altijd frisch en jeugdig van hart.

Alle socialistische neigingen en aspiratiën zijn verre van mij

en hoewel ik wil aannemen dat het in de wereldorde noodig is, dat er van tijd tot tijd van die would-be hervormers opstaan, om middel te zijn, ten einde een goed doel te bereiken, hoor ik en zie ik liefst zoo min mogelijk van die mannen, en ontmoette ik hen al eens, dan zou ik hun met Goethe's Mephistopheles toeroepen: „grau, theurer Freund, ist alle Theorie, und grün des Lebens goldner Baum."

Maar ik moest eigenlijk niet medepraten, want ik ben een hardnekkige conservatief, in zake de politiek en ook in zake de sociale toestanden, en daar die soort menschen van lieverlede curiositeiten zijn geworden, zal ik mij maar liever met mijn Museum en mijne Archieven bemoeien. Trouwens die dubbele werkkring wijst mijne richting aan.

Meent daarom niet, lezers, dat ik geen open oog zou hebben voor wat er om mij heen geschiedt, of dat ik niet zou willen luisteren naar 't geen mijn oor opvangt, maar tot heden heeft niets of niemand mij kunnen bekeeren van mijne, zij 't misschien ouderwetsche, levensopvatting. Ieder wil de verbetering, voor zich of voor anderen, van derden hebben, en ik meen, dat men met zich zelven moet beginnen. Ziedaar het groote verschil. Ieder in zijn stand kan gelukkig zijn; ieder kan trachten te klimmen, en zal ook klimmen, vooruitgaan, zedelijk en maatschappelijk, stoffelijk en onstoffelijk, maar daartoe heeft hij niemands hulp noodig. Vraagt hij die, dan bewijst het, dat hij reeds de noodige kracht mist.

Werk en doe uw plicht, is het eerste gebod; wees spaarzaam en zedelijk, is het tweede; ontwikkel geest en hart het derde, en dat trio geeft alle waarborgen voor geluk en tevredenheid [1]).

Of meent men soms, dat het geluk zit in meer weelde, in meer aardsche genietingen? Men is dan immers nooit voldaan. Men zou op het laatst koning en keizer willen zijn, ja meer dan dat: men zou God zelf willen zijn.

Eene dwaasheid. Wat is genot? Alles wat men verkrijgt door en uit zich zelf. Een toertje voor den werkman, met een zooge-

---

1) Voor hen die mij niet kunnen begrijpen, meen ik te mogen wijzen op de schitterende bladzijde 112 van Pierre Loti's Weemoed, dezer dagen verschenen.

naamden plezier- of guldenstrein, zal dien eenvoudigen man, met zijne weinige levensbehoeften, misschien meer genoegen geven, dan het weelderigste uitstapje in vreemde landen door den een of anderen rijken edelman; en zoo gaat het met alles. Genot en genoegen is betrekkelijk. Dat ziet men aan de verzadigden.

Vóór ge den werkman alles wilt geven, wat ge voor u zelf noodig acht, meneer Julian von Tyche, begin dan eerst met dien werkman spaarzaam, huiselijk, zedelijk te leeren zijn, opdat hij het te veel niet verbrasse, en ten onnutte van zichzelf en zijn huisgezin bestede; dit geldt nu niet den werkman, maar ieder in zijn stand.

Wat helpt het of iemand van daag meer verdient, en het morgen in ongerechtigheden verteert. Hij zal des te ontevredener zijn geworden; hij heeft zich nieuwe levensbehoeften, andere genotmiddelen geschapen, die van voren af aan hem doen haken en zuchten naar andere....; doch ik mag niet medepraten, ik ben conservatief!

's-Gravenhage. A. J. Servaas van Rooyen.

Mehalah. Een verhaal uit de Draslanden, naar het Hoogduitsch door J. G. W. Postel te Zwolle. Winterswijk, G. Hartog. 1891. 1 dl. f 1.50.

Er is wel iets aantrekkelijks en boeiends in dit boek, nl. de strijd om de liefde, maar het geheel is zoo zonderling, dat men soms niet weet wat de schrijver wil of bedoelt. Het komt mij voor dat het oorspronkelijke een Engelsch boek is, dat uit die taal in het Duitsch is overgebracht, waarna de heer Postel het weer in het Nederlandsch heeft vertaald. Deze is echter geen van die beide talen meester, zoodat men nu en dan op onzin stuit, die het onmogelijk maakt, de lezing van dit boek anderen aan te bevelen. Daarenboven bevat het een verhaal vol gruwelen en ellende.

W. W. L.

Kitty's belofte van Frances Armstrong. Naar het Engelsch door C. v. d. W. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1892.

Een allerliefst boek voor meisjes van 12 tot 15 jaren, een boek dat aangenaam leest en een goede, nuttige strekking heeft. De Engelsche litteratuur heeft ons reeds menig product voor de boekenhangers onzer kinderen geleverd, waarop ook dit werkje een eereplaats verdient in te nemen. Het behandelt in hoofdzaak de verhouding tusschen een jaloersch meisje uit een eerste huwelijk tegenover een tweede moeder, welke verhouding echter ten slotte een zeer gelukkige wending neemt.

Hoewel de vertaling van dit boekje zeer verdienstelijk is, zou het toch aanbeveling verdienen om bij de overzetting van dergelijke werkjes rekening te houden met het groote verschil van toestanden in Engeland en bij ons. Als b. v. Kitty na den dood van haar vader verneemt, dat zij een inkomen heeft van „slechts" f 5000, dan klinkt dat in de ooren van onze meisjes heel anders dan 400 pond in die van een Engelsche jonge dame. Eenige meerdere vrijheid bij de overzetting is wel aan te bevelen. Dit is echter een kleinigheid die geen bezwaar is om Kitty's belofte onvoorwaardelijk aan te bevelen als uitstekende meisjeslectuur.

W. W. L.

Weemoed, door Pierre Loti. Haarlem, de Erven F. Bohn, 1892.

Ik wanhoop nog niet! Zoolang er nog uitgevers gevonden worden, die werken als het bovenstaande in het licht durven geven, en dus nog volle vertrouwen hebben in den goeden smaak van het publiek; zoolang er ernstige mannen te vinden zijn, die lust en tijd hebben om, smaak- en talentvol, als de heer van Pesch dit deed, de gezonde, degelijke uitheemsche vrucht op Nederlandschen bodem, in zilveren schaal, ons voor te zetten en tot genieten uit te lokken; zoolang er getuigd mag worden, dat Pierre Loti „geen vreemdeling, maar één der onzen is," behoeft er nog niet gewanhoopt te worden aan de toekomst onzer Nederlandsche

letterkunde, al zou een pessimist geneigd zijn om van haar te getuigen, dat zij ten einde spoedt.

De verschijnselen zijn zeker ernstig genoeg. De nieuwe richting zit in de lucht; zij handhaaft zich niet alleen; zij dringt door; zij wint veld, stap voor stap; wel langzaam, maar ernstig en beslist.

De mode, de zin voor het ongewone, de zucht tot nieuwe prikkels zijn grootendeels hare voertuigen, en naarmate zij, van onderen af, dat is bij de jongeren, sympathie wekt, is het gevaar dringender, en dreigt haar stroom, woest voorwaarts rollende, ook ons ouderen in haar vaart mede te slepen. Bleef het slechts bij dreigen, maar, helaas, de bewijzen zijn er, dat de deftige, bedaagde, geganteerde mannen van het verleden zijn begonnen, eerst met nieuwsgierig luisteren, daarna met oplettend volgen, om eindelijk, met wetenschappelijk vertoon, het ontleedmes ter hand te nemen, de sectie te doen, en aan te toonen wat er goeds, wat er kwaads is in den „zieken jongeling."

Wat kan, wat zal op die wijze de toekomst geven? In de verschillende tijdschriften en bladen wordt, zij het ook somtijds zeer schroomvallig, aan de nieuwe godheid hulde gebracht, het reciet der jongeren doelt op het bekend maken der nieuwe richting; een apostel is zelfs opgestaan, om in stad en land propaganda te maken.... Wat zal het einde zijn?

Ik wanhoop nog niet!

„Weemoed" van Loti — van Pesch — beide moet ik vereenigd noemen, — is een boek, dat heilzamen invloed kan uitoefenen.

Er zijn bladzijden in zoo vol poezie, zoo vol muziek, dat men somwijlen geneigd is zich af te vragen: is dat onze taal? Eenvoudig, sober en waar voegen zich de woorden en woordvormen aan één; ongezocht treden zij te voorschijn, gedachten teekenende, plekjes schilderende, gewaarwordingen etsende. Er is niet één woord gebruikt, dat bevreemding wekt; niet eene zinsvorming welke ons onbekend is; er is geen geweld gedaan aan taal en stijl; alles is even natuurlijk en ongekunsteld, en daaraan durf ik het tooverachtig boeiende toeschrijven, dat uit deze bladzijden den lezer tegenstraalt.

Laten de Nieuwe Gids-aanbidders, onze jonge zonen en dochteren

van Nederland, eens eerlijk zijn; laten zij ééne bladzijde uit Weemoed, — welke ook, — hardop voorlezen, en daarna eene bladzijde uit de geschriften hunner richting, en ik ben er zeker van, dat buiten het begrijpen van woorden en klanken Pierre Loti's taal hemelsche muziek zal schijnen, en de schrille dissonanten der nieuwe literatuur hun afschuwwekkend in de ooren zullen klinken.

's-Gravenhage. A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Lolans lotgevallen in 't Leeuwenland. Naar het Engelsch van ridder Haggard door H. Th. Chappuis. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1892.

„Een boek voor Jongens" noemt de schrijver Lolans lotgevallen en als zoodanig verdient het alle aanbeveling. Trouwens wanneer Chappuis een boek waardig acht om in het Nederlandsch te worden vertaald en Thieme zich met de uitgave belast, kan men reeds verzekerd wezen iets goeds te krijgen. Het werk van Haggard mag gerust op eene lijn worden gesteld met de zoo geliefde jongensboeken van Aimard en Verne. Lolan verkeert onder Kaffers, Zoeloe's en Kaapsche boeren, woont gevechten bij en heeft ontmoetingen met olifanten, leeuwen en bavianen, terwijl een van de merkwaardigste figuren is zekere Inclaba-Zimbi, een inlandsch toovenaar, wiens kunsten aan wonderen doen denken. Er is veel afwisseling in en het geheel is levendig en in goeden stijl geschreven. Men kan zeker zijn, dat onze jongens er menig genoeglijk uurtje mee zullen doorbrengen.

W. W. L.

Beknopt Aardrijkskundig Woordenboek van Nederland en zijne koloniën, door J. B. Rietstap. Groningen, J. B. Wolters, 1892.

Na den dood van den verdienstelijken heraldicus komt nog eene laatste proeve zijner werkzaamheid en kunde ons verrassen. Er was behoefte aan een aardrijkskundig woordenboek en toen de uitgevers bij Rietstap aanklopten, deden zij dit met de zekerheid, dat zij aan de goede deur tikten. Het boekje geeft in beknopten

vorm alles wat men wenschen kan en is met die degelijkheid samengesteld, welke den beminnelijken geleerde en bescheiden mensch kenmerkte.

Als voorbeeld doe ik een greep: „Goes, gem. op Zuid-Beveland, prov. Zeeland; 6550 inw. Te dezer plaatse lag oudtijds een slot Oostende, waarbij een dorp ontstond, dat in 1342 keuren en na 1406 stadsrechten ontving. Goes was in de dagen der Republiek eene aanzienlijke stad. Jacoba van Beieren vertoefde er in 1428 en 1436 en op het erf van het nu verdwenen slot Oostende toont men nog een moerbeziënboom, dien zij zou geplant hebben. Geboorteplaats van den raadpensionaris van de Spiegel."

Zulk een echt praktisch boekje vindt zijn weg en wordt op iedere lessenaar onmisbaar.

G.

Nieuwe gedichten, van P. A. M. Boele van Hensbroek. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1891.

Bovengenoemde Dichtbundel werd reeds elders zeer gunstig beoordeeld en daarom kan een uitvoerige recensie te dezer plaatse tamelijk overbodig heeten. Een kort verslag van den inhoud zij dus voldoende.

Beminnaars van eene nieuwe richting in de Poëzie zullen deze gedichten zeker met genoegen lezen. Ik zeg met opzet: eene en niet de nieuwe richting, omdat ze niet op één lijn zijn te stellen met de verzen van Verwer, Gorter en anderen. Dat zou onbillijk, of misschien, volgens de Nieuwe-Gids mannen, te veel eer wezen.

De heer B. v. H. beoefent, zooals de meeste dichters der laatste jaren, voornamelijk het lyrische genre. Een enkele keer beschrijvend en meestal eigen gevoel lucht gevend. Slechts weinige stukken in dezen Bundel kunnen tot de epische dichtsoort gerekend worden, namelijk „Moesapi" door een soldaat verhaald, „Honger" een treffend gedicht, dat evenals het vorige aan de aandoenlijke verhalen van Coppée herinnert, „De bloem der liefde", en vooral dat juweeltje van het zuiverste water, getiteld: „Van eene koningsvrouwe", waarin de dichter zoo uitmuntend den trant der middel-

eeuwsche liederen navolgde, en dat reeds bij de eerste verschijning in den Nederlandschen Spectator algemeen bewonderd werd. De bundel zou ongetwijfeld aan populariteit gewonnen hebben, wanneer het aantal van dergelijke verzen grooter ware geweest en de plaats had ingenomen van wijsgeerige en verheven ontboezemingen als „De boom des levens," „Strijd" en „Typhon's klachte." Wat het laatste betreft begrijp ik niet waarom de dichters in onze realistische dagen, nu elke Roman of Novelle het leven precies terug moet geven, zooals het is, — die oude mythologische verhalen niet stil laten rusten. Er was een tijd (in de vorige eeuw namelijk) toen men geen bruiloftsvers mocht schrijven of al de goden van den Olympos moesten op de proppen komen, maar daar is later genoeg om gelachen. En zoo laat dan nu ook het lot van den reus Typhon, die door Zeus onder den Etna bedolven werd, ons volkomen koud, hoe heet de Etna-lava ook wezen moge! Ook „Een der demonen", een uitgebreid dichtstuk, dat in een zeer verheven, beeldrijken vorm eigenlijk een nog al prozaisch onderwerp en wèl de gewoonte (of de sleur) behandelt — zal door velen niet recht begrepen worden. Daar de indeeling van dezen bundel geheel chronologisch en niet volgens de dichtsoort is geschied, maakt het zeer geestige, in Heiniaanschen trant geschreven gedichtje: „Plus royaliste que le Roi", dat onmiddellijk op „Een der demonen" volgt, op ons den indruk van een vroolijk nastukje na een zwaarmoedig stemmend drama.

Ik vind het werkelijk jammer dat vele nieuwe dichters zich zoo duister en diepzinnig uitdrukken en daardoor het groote publiek van zich vervreemden. Dit strekt zeer tot nadeel onzer letterkunde. Bernard Ter Haar, Withuys en zoovele anderen, die ik niet behoef te noemen, dichters van een dertig of veertig jaren geleden, schreven voor lezers met een gewoon menschenverstand, ook zelfs voor hen, die niet zoo bijzonder ontwikkeld waren, en toen stond de dichtkunst bij duizenden in eere. Nu wordt er dagelijks geklaagd dat er onder het publiek zoo weinig smaak voor verzen meer bestaat en men schijnt niet te begrijpen, dat de hedendaagsche lezers ze eenvoudig niet mooi vinden en ze daarom spoedig ter zijde leggen. Op de Tentoonstelling van den

Haagschen Kunstkring hoorde ik Zondag ll. eene dame fluisteren: „Ik durf tegenwoordig niets meer over schilderijen te zeggen," en die woorden teekenen vrij wel de gevoelens van ons publiek ook ten opzichte onzer letterkunde. Wanneer men iets leelijk vindt, durft men het niet uit te spreken, uit vrees dat men voor ouderwetsch en bekrompen zal gehouden worden, en daar nu niemand zich gaarne eens anders opinie met geweld ziet opgedrongen, eindigt men met zich maar van Kunst en Poëzie af te wenden en die aan het kleine clubje van ingewijden en toongevers over te laten!

Als een zeer mooi gedicht beschouw ik „Eritis sicut Deus," in hetwelk de zanger klaagt over het gebrek aan geloof en aan „een alles beheerschend en grootsch ideaal" in onze negentiende eeuw.

„Gij, negentiende eeuw, met uw scepter van ijzer,
Gij, jagend naar 't eind van uw schittrend bestaan,
Gij, boven uw voorzaten sterker en wijzer,
Wat hebt gij der bloeiende menschheid gedaan?
Voor uw machtige stem, als bazuingeschal klinkend,
Als Jericho's wal viel de muur van 't geloof;
En kermde de menschheid in wanhoop verzinkend,
Voor de stem van het hart was uw logica doof.
Bewondering week waar critiek slechts regeerde,
Zij de kroon en de vloek van het jonger geslacht,
Al wat fantasie als het hoogste vereerde,
Werd door het verstand als een logen veracht."

Zie, dat zijn treffende, aangrijpende waarheden, in gespierde, vloeiende verzen uitgedrukt; en als de dichter aan het slot onze eeuw toeroept:

„Geef, machtige eeuw, aan het harte weer vrede,
Eén groote gedachte, die ieder verstaat,"

dan zijn wij geneigd te vragen: kunnen wij dan niet tot het oude, grootsche ideaal terugkeeren? Kan er wel een zijn, zóó grootsch en zóó schoon, als een Liefde, die de geheele menschheid omvat?

Ik zou zeker mijne taak onvolledig vervullen, wanneer ik hier nog niet sprak over een genre, waarin de heer Boele van Hensbroek zich een meester heeft getoond, namelijk het Minnelied,

waarvan we hier uitstekend gelukte proeven vinden, zooals: „Aubade," „Kom, dat ik u kusse," „Zes liedekens van Minne," het geestige stukje: „Kabbala," „Serenade" enz. enz.

Het uitvoerigste gedicht van den Bundel is: „Jahveh's wraak," een Oratorium, waarin de dichter den Zondvloed bezingt. Vooral de aanleiding tot dien Zondvloed is hier het zwaartepunt en het uitvoerigst behandeld. Semiaza, opperhoofd der gevallen engelen, begeeft zich met zijne trawanten naar de aarde om de bekoorlijke dochters der menschen te verleiden en uit die vereeniging ontstaan de roovers en tirannen, die de vloek zijn van het menschdom en Jahveh's wraak uitlokken. De zeer raadselachtige woorden van Genesis VI vs. 2 en 4 geven, zooals men weet, tot eene dergelijke opvatting aanleiding.

De twee eerste afdeelingen van dit werk boeien ons het meest. Het contrast tusschen het verlangen naar zinnelijke liefde, bij Semiaza en de zijnen, en de reine, kuische liefde der engelen, is in de verschillende solo's en koren treffend uitgedrukt. De tweede afdeeling schildert met gloeiende kleuren de verleiding der nog onschuldige maagden, om met de ellende en wanhoop der verdrukte menschheid te eindigen. De 3de afdeeling schetst ons den Zondvloed, het strafgericht van Jahveh, waarbij slechts enkele getrouwen worden gespaard. Dat Semiaza alle genade weigert en den strijd wil voortzetten, doet ons terecht weinig goeds hopen voor het nieuwe menschdom. Wanneer muziek en uitvoering de schoone woorden waardig zijn, dan kan dit Oratorium een ongewoon kunstgenot opleveren.

En hiermede meen ik van dezen Dichtbundel, die er in alle opzichten keurig en smaakvol uitziet, genoeg te hebben gezegd.

Den Haag, 19 April '92. D. F. VAN HEYST.

Otto Altendorf, door Theodoor van Meerendonk, schrijver van „Anna's liefde" en „Een tweede huwelijk." Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon, 1892.

De beschrijvende roman, de vorm dien de schrijver voor Otto Altendorf heeft gekozen, heeft meestal iets mats en droogs. Hij mist de levendigheid, de actie van den roman waarin de personen zelf handelend optreden. Hoewel ook dit boek de kenmerkende eigenschappen van de soort niet is ontgaan, zijn zij niet hinderlijk, zooals menigmaal het geval is, en beletten geenszins, dat dit boek goed en vlug leest, dank zij den aangenamen stijl waarover de schrijver beschikt, die zijne gedachten in fraaien zinnenbouw weet uit te drukken.

Het verhaal is goed gedacht, flink opgezet, mooi volgehouden, en logisch ten einde gebracht. De karakters van Altendorf, van Doren, Irene, Mina, die de hoofdrollen vervullen, zijn uitmuntend; de andere, van minder op den voorgrond tredende personen, niet minder goed geslaagd. De strijd van Altendorf tusschen liefde en plicht, en van Irene tusschen liefde en offervaardigheid, welke de hoofdzaak is van de intrige, wordt met zeldzaam talent ontwikkeld en houdt den lezer ten einde toe in spanning. Ook de figuur van Van Dieren is met meesterhand geteekend.

In éen woord: ik kan omtrent dit boek kort zijn: deze roman verdient een warme aanbeveling en vele lezers. Er is zooveel moois, zooveel beminnelijks en sympathieks in, dat men, ter wille daarvan, enkele kleine vlekken over het hoofd moet zien, en wat vlekken zijn voor de aanhangers van de oudere school, zijn schoonheden voor de moderne naturalistische richting.

W. W. L.

Het Dierenrijk in beeld en woord naar H. Leutemann, voor de Nederlandsche jeugd bewerkt door Philozoüs, met 263 afbeeldingen, naar de natuur geteekend. f 1.90. Nijmegen, H. C. A. Thieme.

Met zulk een boek zou een kindervriend tegen Sinterklaas wonderen bij onze jongens en meisjes kunnen verrichten. Het is een dierkundige atlas voor de jeugd, door een wetenschappelijk man met smaak en overleg samengesteld. De plaatjes zijn goed geteekend en met bijzondere zorg gekleurd. Verreweg de meeste dieren zijn in dierentuinen en menageriën naar de natuur geteekend en overtreffen dan ook in menig opzicht de prentjes, zooals wij die in dergelijke boeken gewoon zijn.

De tekst is beknopt en onderhoudend, hier en daar met eene vertelling gekruid en juist geschikt om onze kinderen te boeien. Zonder twijfel zal dit boek dan ook door onze jeugd met groot gejuich ontvangen worden.

G.

Bibliographisch Album.

Is vergeven mogelijk? door Lady Margaret Majendie. Vertaald door A. E. — Nijmegen, H. C. A. Thieme. 2 dln.

Het eerste deel van dit werk maakt een aangenamen indruk en wekt de verwachting op, dat men nu eens met een prettig en opgewekt boek te doen heeft, maar het tweede deel vernietigt dat alles geheel.

Etienne de Rohan, een jonkman van goeden huize, was tot totale armoede vervallen door teleurstellingen en miskenning van zijn letterkundig talent. Op zekeren dag was hij van honger ineengezakt in de Champs Elysées en werd daar gevonden door twee menschenvrienden: dr. Pitre en de abbé Martin. Zij brachten hem niet in het huis, waarin hij een kamer bewoonde, maar in de woning van mevrouw Frontignac, omdat op zijne kamer niemand was om hem te verzorgen. Deze goede dame en haar beminnelijke dochter Virginie pasten hem op met alle toewijding en daaraan was het te danken, dat hij bleef leven.

Vóór dien tijd was hij secretaris geweest bij mijnheer Delmache, een bekend schrijver, maar deze had gebruik gemaakt van de talenten van zijn secretaris en wat deze schreef op zijn eigen (Delmaches) naam uitgegeven. Toen de Rohan dit ontdekte, was er een breuk ontstaan en vandaar het verval van de Rohan, die door Delmache werd vervolgd. Niemand geloofde natuurlijk het verhaal van de Rohan, dat diens werk door Delmache op eigen

naam werd geëxploiteerd. Mevrouw Delmache had medelijden met hem gehad en hem den raad gegeven haar man te ontvluchten, waarvoor zij hem nog geld had verschaft, daar hij gevaar liep om op aanwijzing van Delmache in een krankzinnigengesticht te worden opgesloten. De Rohan schreef een nieuw werk, bracht het bij een uitgever, en toen hij twee dagen later bij dezen om antwoord kwam, was Delmache er ook, bewerende, dat de Rohan zijn werk gestolen had. Toen werd de Rohan naar een krankzinnigengesticht gevoerd, waar hij eenige maanden bleef. Daarna was hij tot armoede vervallen.

Na zijn herstel werd hij redacteur aan een blad, maakte naam en werd weldra om zijn zeldzaam talent een beroemd persoon in de groote Parijssche wereld. Natuurlijk volgde een huwelijk met de bekoorlijke Virginie, een ideaal-huwelijk, zoo gelukkig als men zich kan voorstellen.

Delmache echter zon op wraak. Eenigen tijd na zijn huwelijk ging de Rohan voor een wetenschappelijk doel naar Venetië, op zijn verzoek volgt zijn vrouw hem, omdat op het oogenblik van zijn vertrek Virginie's moeder ziek was. Te Marseille ging zij op de boot, waarop zich ook Delmache en zijne vrouw bevonden. De boot leed schipbreuk, maar de passagiers werden gered. Ook Virginie met de Delmache's in één boot. Delmache maakte van die gelegenheid gebruik, om zich van Virginie te verzekeren, die hij belet naar haar echtgenoot te vertrekken; hij houdt haar eenvoudig gevangen en zij wordt niet losgelaten eer Etienne, tot wanhoop gedreven, om rust te vinden, priester is geworden. Als zij nu hare vrijheid verkrijgt, blijft de Rohan getrouw aan zijne roeping en bij toeval aan het sterfbed van Delmache geroepen, geeft hij, met bijna bovenmenschelijke kracht, de absolutie. Bij gelegenheid van een opstand onder de werklieden wordt Etienne omver geschoten, en eerst na zijn dood ziet zijne vrouw hem weder.

Dit is de hoofdschotel, die echter geflankeerd wordt door een menigte zeer smakelijke gerechten, onderscheidene andere kleinere romans. In het geheel komen allerbeminnelijkste karakters en persoonlijkheden voor, echte typen, zooals dr. Pietri, mevrouw Jean, abbé Martin en ook de goedhartige mevrouw Delmache,

maar het lijden van Etienne en Virginie is verschrikkelijk en het monster Delmache is afschuwelijk. Ontegenzeggelijk is het boek met veel talent geschreven, en bevat hoogst aantrekkelijke tafereelen en gebeurtenissen. Zeker is het door en door katholiek getint en een sterke reclame voor het katholicisme, waarin ten slotte nog iedere afgetobde en levensmoede ziel kalmte en bevrediging kan vinden. Als letterkundig product heeft evenwel het werk geen geringe waarde, zoodat de lectuur aan het beschaafde publiek kan worden aanbevolen en met voldoening zal worden genoten.

Winschoten. W. L.

Verbonden Schakels, door Helene Mercier. Tweede, goedkoope druk. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Flink, degelijk, doorwerkt en uitmuntend gestyleerd, een echt standaardwerk voor hedendaagsche vrouwen van beschaving en ontwikkeling. In dat licht gezien kan het niemand verwonderen, dat de reeks opstellen, die op verschillende tijdstippen in verschillende bladen van Helene Mercier's hand het licht zagen, in een bundel vereenigd, veel aftrek vonden en zelfs een tweeden druk beleefden.

Vergelijkt men een boekwerk als de „Verbonden Schakels" echter met vele jaren uitgekomen werkjes als „De kleine vossen" van Beecher Stowe, „de hand aan de ploeg" van Louise Alcott e. a., welke ook van ingrijpend, maatschappelijk nut bleken, zoo komt ons eene dergelijke, populaire wijze van ernstige onderwerpen te behandelen, meer onderhoudend voor, en daardoor ook beter berekend om in ruimen kring ingang en instemming te doen vinden, hetgeen toch zeker in de bedoeling heeft gelegen der begaafde schrijfster.

Verre zij echter van mij elke poging om iets af te doen van de verdienste der „Verbonden Schakels", die het niet alleen overwaard zijn gelezen te worden, maar ook herlezen en overdacht. Vele vrouwenlevens zullen beter, rijker en gelukkiger kunnen worden, door vele der daarin voorhanden gulden deviezen tot de hare te

maken. „Arbeid alleen kan de vrouw uit elken stand gelukkig maken."

De edelsten der zwakkere sekse hebben deze woorden uitgesproken en er naar gehandeld. Carmen Sylva schreef zoo terecht: „Es giebt nur ein Trost, die Arbeit!"

Helene Mercier overtuigt ons, met al de geestdrift van een edel en sterk vrouwenkarakter, van de waarde van den arbeid voor iedere vrouw.

Dat knutselend bezig zijn, waarin vele vrouwen uit den gedistingeerden stand niet alleen voldoening, maar levensdoel vinden, veroordeelt zij zoo terecht; daar wijst zij op een degelijken, alle krachten absorbeerenden, zenuw- en denkkracht stalenden werkkring, waarin, naar hare meening, alleen duurzaam geluk voor de vrouw besloten ligt.

Het hoofdstuk waarin de schrijfster deze hare meeningen uiteenzet, komt mij het meest geslaagde harer opstellen voor, daar het de vrouwenkwestie meer van nabij behandelt, meer op practisch terrein nadert.

Wel ontveinst Helene Mercier zich de moeielijkheid niet, om voor die vele naar een levensdoel hunkerende vrouwen een passend arbeidsveld te vinden, maar „Where there is a will, there is a way." Onoverkomelijke bezwaren bleken dikwerf gemakkelijker te overwinnen, dan zelfs stoute geesten vermoedden. Laat ons dus hopen, Helene Mercier, dat gij uwe idealen eens, zij het dan ook ten deele, want een menschenleven is kort, verwezenlijkt zult zien, en laat ons zoodoende uwe woorden wegleggen en bewaren in ons hart, waar zij eenmaal, tot heil der menschheid, vruchten mogen dragen.

In het opstel „Karaktervorming der vrouw" pleit de schrijfster haar warmste pleidooi voor classicaal onderwijs voor de vrouw.

In den heldersten, zakelijksten betoogtrant beveelt zij het hooger onderwijs aan van eene keurbende van vrouwen uit de gegoede klassen der maatschappij.

Vele zijn hare gronden daarvoor aangevoerd; deze uitvoerig te bespreken, zoude ons te ver brengen.

Ons komt het voor, dat een jeugdig meisjeskarakter met succes school kan gaan bij de ouden, bij de verheven Helleensche denkers

die de ziel tot al wat schoon, eenvoudig en edel was, wisten op te wekken, doch waar de schrijfster ons tracht te beduiden, dat Plato en andere wijsgeeren bij de vrouw het gemis aan godsdienstzin kunnen vergoeden, door haar met hun reine leer een hoog moreel standpunt in zuiveren dampkring aan te wijzen, daar kunnen wij het niet geheel met haar eens zijn.

De invloed van een verlicht christendom zal bij eenvoudigen en onontwikkelden, zoowel als bij krachtige naturen en ontwikkelde geesten, nooit zijne uitwerking missen.

Ontneem vooral der vrouw haar geloof, en gij maakt haar arm, haar bestaan dor; haar weêrstandsvermogen vermindert en de steile, ruwe weg van den plicht zal hare krachten sloopen, nog voor het einddoel is bereikt. Daar, waar geen ster der hope blinkt en geen stemme spreekt van een „In het huis mijns vaders zijn vele woningen, waar de vermoeiden van het leven kunnen uitrusten," daar zal menige vrouwenziel verkillen, warmte en gloed verliezen, en zich koud en eenzaam gevoelen in een wereld, welke haar toch zooveel goeds te bieden had.

Toch valt het niet te ontkennen, dat er uitzonderingen op dezen regel te vinden zijn, dat enkele sterke, met scherp ontledend verstand uitgeruste vrouwen, met mannelijke veerkracht den top des bergs bereiken, zonder door geloof en liefde bezield te zijn, en gaarne zeg ik het een edele vrouw na: gelukkig zij die sterk zijn in eigen kracht, en groot in eenvoud en plichtsbetrachting.

Het geheele boekwerkje door, geeft de schrijfster der Verbonden Schakels getuigenis van zoo gegronde denkbeelden, dat het verfrisschend is haar te volgen; waar zij een lans breekt voor de verdrukten en veroordeelden der maatschappij en den vinger legt op hare wonde plekken, daar zien wij een edele, opwekkende geestdrift ons uit die regelen te gemoet komen.

In Elisabeth Browning's Aurora Leigh beschrijft zij ons met meesterhand de wording en rijping eener werkzame vrouwenziel, eener dichteresse door Gods genade, en de botsing, ontstaan door het contact van deze met een evenzeer hooghartige, fiere mannenziel, welke in zijn idealistisch streven voor het welzijn der lijdende menschheid veel aan den grooten Tolstoï doet denken.

Na vele jaren gescheiden te zijn, vereenigen zich de beide

krachtige naturen om elkander te steunen en te bemoedigen in 's levens strijd, en ideaal en werkelijkheid beide recht te doen wedervaren.

In de trapsgewijze ontwikkeling harer ideeën is Helene Mercier steeds logisch, eene zeldzame gave voor eene vrouw, die haar werk en geschrijf ook in de mannenwereld succes bezorgen zal.

Gaarne roepen wij der begaafde en welsprekende vrouw een tot weêrziens toe op het gebied waar zij zich met zooveel gemak en tot nut van velen beweegt.

MENA.

Melissa (Per Aspera), Historische roman van Georg Ebers. In 't Nederlandsch bewerkt door Louise Stuart. Met een woord vooraf door Dr. H. C. Rogge. Amsterdam, Y. Rogge.

Een zoo vruchtbaar brein te bezitten, waarvan zoo groote scheppingskracht uitgaat, is toch een echte gave der goden, dacht ik, na het lezen van Georg Ebers' jongste pennevrucht. Jammer maar, dat de hoorn des overvloeds, waarmeê ik zulk een auteursbrein wel eens vergelijk, niet altijd even nieuwe en frissche producten te voorschijn kan tooveren, het oog niet steeds door rijke afwisseling boeien kan.

Ebers heeft zeker nooit iets boeienders geschreven dan zijne eerstelingen: „Die Aegyptische Königstochter" en „Uarda"; nooit iets blijvends-fraaiers dan „Homo Sum". Toch is de reeks van historische romans, bijna allen spelende in het land der Pyramiden, welke elkander in verloop van tijd gevolgd zijn, te veel naar één patroon vervaardigd, om niet het verwijt van eenvormigheid of eentonigheid, dat den overigens begaafden schrijver soms gedaan wordt, te rechtvaardigen.

Ook de vrouwenkarakters hebben te veel onderlinge overeeneenkomst en de Klea's en Irene's, de Carinna's en Melissa's behoeven slechts van kleed en omgeving te wisselen om voor elken nieuwen roman pasklaar te zijn.

Melissa (per Aspera) is zeker een lang niet alledaagsch werk. De uitstekende vertaler van Ebers' romans heeft met een enkel

waardeerend woord het werk bij ons ingeleid en de redenen uiteengezet, waarom hij ditmaal de hem lief geworden taak aan andere handen had moeten toevertrouwen.

Nu, mejuffrouw Stuart heeft op waardige wijze den lang niet gemakkelijken arbeid verricht, dezen uitgebreiden roman in zuiver Hollandsch te bewerken. Hier en daar zijn ook metrische vertalingen te vinden, die niet onverdienstelijk mogen genoemd worden.

Wat nu den inhoud betreft, zoo is deze weer echt Eberiaansch. Wij worden weder in het oude Alexandrië binnengeleid, het Alexandrië met zijn rijkdom en kunstsmaak, waarvan o. a. de Serapistempel een bewijs is, met zijn levenslustige jongelingen, bekoorlijke maagden en statige matronen. Op het oogenblik, dat het verhaal een aanvang neemt, is het christendom slechts in wording, hebben heidensche wijsgeeren en geleerde christenen de levenslustige, bevallige stad vol kleuren en zonneschijn nog niet gestempeld tot het brandpunt van beschaving en geleerdheid, welk zij later zou worden.

Caracalla, de Romeinsche Caesar, brengt Alexandrië een bezoek. De figuur van dezen keizer is velen zeker alleen bekend door „de Baden van Caracalla", de waterleiding van het aloude Rome, welke hij liet vervaardigen, en door den Gallischen mantel, waaraan de Caesar zijn naam ontleende.

Ebers heeft zeer veel werk gemaakt van deze figuur en nu en dan getracht den bloeddorstigen tiran een glimp van menschelijkheid te geven.

Caracalla is echter weêrzinwekkend en past geheel in het kader der Nero's en Caligula's. Ook vertoont hij dezelfde karaktertrekken welke de latere Noorsche despoten Christiaan van Denemarken en Iwan de Verschrikkelijke tot zulke monsters van wreedheid maakten. Het bloedbad van Alexandrië en dat van Stockholm vertoonen dan ook wel eenige overeenkomst en zijn droevige bewijzen voor de daadzaak, dat het purper van de vroegste tijden af tot heden ten dage, voor zwakke, lagere naturen een gevaarlijk kleed is. De absolute macht stijgt den heerscher maar al te spoedig naar het hoofd en bewijst hoe noodig de bindende, breidelende kracht der constitutie kan beschouwd worden.

Om den Caesar groepeeren zich verscheidene hoofdpersonen,

waarvan het meeste licht valt op het gezin van den beeldsnijder Heron, een goed geteekende figuur in zijne kracht en zwakheid beide.

Melissa, de heldin der geschiedenis en Heron's dochter, weet door hare lieftallige schoonheid en haren eenvoud Caracalla's hart te boeien, zoodat de heerscher haar tot zijne gade begeert.

Melissa komt zoodoende in zwaren tweestrijd, want het geldt hier een levenslang offer te brengen, afstand te doen van hare liefde voor den vriend harer jeugd, of tot heil van haar volk 's keizers hart te verzachten en te leiden en een eervolle plaats op den troon in te nemen.

O. i. is Ebers niet gelukkig in het schilderen van dit vrouwenkarakter. De tweestrijd in Melissa's gevoelens schijnt te zwak en te mat; nu eens schijnt zij door een soort hartstocht voor den Caesar bezield, dan weder schijnt hare vrij kalme liefde voor haren verloofde plotseling vrij ongemotiveerd helder op te vlammen.

Moge het ook al natuurlijk heeten, dat een teeder vrouwenhart, afgeschrikt door de gruwelen van den bloeddorstigen tiran, liever het purper ontvliedt en den geliefde trouw blijft, ook den geweldige niet openlijk durft te weêrstaan, toch is Melissa's handelwijze niet onvoorwaardelijk te bewonderen en is haar verraad aan den keizerlijken bruidegom de aanleiding dat vele onschuldigen in het verderf gestort worden.

Meer sympathiek en echt heldhaftig komt mij het karakter voor van Corinna's moeder, de edele matrone, die in de arena en elders openlijk den gehaten dwingeland dorst toonen, dat eene fiere vrouwenziel zich niet door ruw geweld laat beheerschen en met kalmte voor hare overtuiging wist te sterven.

De gladiatorenstrijd in de arena is een tooneel vol gloed en leven en Ebers' talent van beschrijving komt hier schitterend te voorschijn.

Over het geheel genomen zijn in dezen roman niet de karakterbeschrijvingen, maar meer het weêrgeven van plaatselijke en maatschappelijke toestanden uit die dagen het beste gelukt.

Zoo zien wij onder anderen zoo recht duidelijk de vreeslijke macht, welke spotzucht uit kan oefenen, en doet Ebers uitkomen, hoezeer de Alexandrijnen, door hun scherp en bijtend vernuft

aan Caracalla te koelen, zelve schuld hadden aan het ongeluk, dat hen later trof.

Menigeen zal in dezen historischen roman veel te bewonderen vinden. Zeker is het, dat ons op onderhoudende wijze eene niet algemeen bekende episode uit de wereldgeschiedenis wordt medegedeeld. MENA.

Leven en lijden der Ballingen in Siberië, door George Kennan, voor Nederland bewerkt door F. J. van Uildriks. Eerste deel. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Op den 2[den] Mei 1885 verlieten de heer George Kennan, letterkundige en dagbladschrijver, en George A. Frost, teekenaar, de stad New-York, om ten behoeve van het Amerikaansch Tijdschrift The century Magazine eene reis door Siberië te ondernemen en de uitkomsten van hun onderzoekingstocht aan dat maandwerk af te staan.

Het lag niet in de bedoeling van het bekwame tweetal, dat het Russisch machtig was en ook Siberië reeds bezocht had, een volledig duidelijk beeld te geven van de Russische Maatschappij in haar geheel. Evenmin werd hun opgedragen, een overzicht te maken van elk deel van het groote machtsgebied der Russische Regeering of ordelijk en evenredig alle ingewikkelde, heterogene, onderling saamgeweven feiten en verschijnselen in het licht te stellen, die het samengestelde nationale leven van honderd millioen menschen uitmaken. Het doel der reis was uitsluitend, een levendigen, duidelijken indruk te geven van het land, de menschen en de gewoonten in Siberië, de uitkomsten mee te deelen van een nauwgezet onderzoek naar het verfoeilijk verbanningsstelsel, en de houding der Russische Regeering tegenover hare onderdanen in deze quaestie na te gaan.

Het tweetal toog er dus uitsluitend heen, om de werking van een strafstelsel te bestudeeren, om kennis te maken met ballingen, verworpelingen en misdadigers, en er zich van te vergewissen, hoe de Regeering hare vijanden in de gevangenissen en mijnen van Oost-Siberië behandelt.

Het eerste deel geeft van dien tocht een treffend verslag. Kennan is een ervaren reiziger, een menschkundig onderzoeker en scherpzinnig opmerker. Om zijn doel te bereiken, moet hij op de slimste wijze te werk gaan, en hoe hij nu en dan tusschen politie en ballingen weet door te zeilen, zonder den argwaan van de eerste op te wekken, pleit ten volle voor zijn schrander beleid.

Vóór alles is Kennan een talentvol schrijver, die al zijne ervaringen, opmerkingen en ontmoetingen helder en boeiend, uitvoerig en zeer aanschouwelijk te boek stelt. Zijn reisgezel beschikt zijnerzijds over eene voortreffelijke teekenpen en een nauwkeurig photographisch toestel, zoodat de schilderingen van den schrijver steeds begeleid worden door tafereelen en schetsen die het beeld van Siberië volledig maken.

Kennan vertelt en geeft verslag van zijne ontmoetingen en ervaringen, zonder zijne verontwaardiging over zooveel onrecht en zulke menschonteerende bejegeningen als de arme ballingen ondergaan, luide te uiten. Maar juist die meestal ingehouden toorn, die objectiviteit, waarmee hij die ellende en dat afschuwelijke bespiedingsstelsel beschrijft, prikkelt het gerechtigheidsgevoel van den lezer des te meer.

Van het begin tot het einde van dit eerste deel boeit de interessante reisbeschrijving in de hoogste mate. Het barsche Siberië, dat de meesten zich voorstelden als een eindelooze sneeuwklomp met onafzienbare ijsvelden, verandert nu hier en daar voor ons oog in een liefelijken bloementuin, en van de nihilisten, die sommigen als hyena's en tijgers beschouwden, schijnen ons nu de meesten makke schapen toe.

George Kennan's boek, door Mej. van Uildriks in goed Hollandsch overgebracht, zoodat men den Engelschen oorsprong slechts zeer zelden bespeurt, zal ongetwijfeld zijn weg maken. De bekwame schrijver was volkomen op de hoogte van zijne taak en de stof zelve is zoo belangwekkend, dat ieder beschaafd mensch Kennan's tocht door het zwarte Siberië behoort te lezen.

G.

Schetsen uit de geschiedenis van Israël, van wijlen Dr. A. Kuenen, hoogleeraar te Leiden. Nijmegen, H. C. A. Thieme, 1892. (Met portret).

In twee nette deeltjes van 368 bladzijden, heeft de uitgever deze schetsen van den beminnelijken en geleerden bijbelcriticus Kuenen, door dezen het eerst in het tijdschrift „Nieuw en Oud" (1860 tot 1872) en in de „Bibliotheek van Moderne Theologie en Letterkunde" (1873) gepubliceerd, in één bundel vereenigd.

Het is nauwelijks noodig een woord tot aanbeveling dezer schetsen te spreken. Zij hebben reeds vóór lang haren weg bij honderden lezers gevonden, wien de geschiedenis van het oude joodsche volk niet onverschillig is. Zij waren destijds bestemd, niet zoozeer voor vaktheologen, dan wel voor het groote, beschaafde publiek; en al zijn zij ook in populairen trant geschreven, zoo valt het toch voor den ingewijde niet moeilijk ook in deze schetsen den streng wetenschappelijken man te herkennen, die zich het kritisch onderzoek van het Oude Testament tot levenstaak had gesteld, eene taak die meer dan noodzakelijk was, wijl er wellicht geen boek uit de oudheid bestaat, waarbij eene historisch-kritische behandeling zóó noodzakelijk is als bij de onder den titel van het O. T. verzamelde geschriften.

Wij zijn het zeer zeker met den schrijver der Inleiding, den heer I. Hooykaas, eens, dat Kuenen nog vele en gewichtige verbeteringen aan deze schetsen zou hebben toegevoegd, indien hij dezen herdruk had mogen beleven, maar dit zoude de uitgevers genoodzaakt hebben, ze door een bevoegd deskundige te laten omwerken; wij hadden dan misschien eene verbeterde editie gekregen, maar wij vreezen dat de geest, die in deze schetsen heerscht, onder zulk eene omwerking zou geleden hebben.

Bovendien doet het voor den algemeenen lezer weinig tot de waarde dezer schetsen toe, of een zeker jaartal grooter of kleiner is dan het wezenlijk moest luiden, en of men de opperste godheid der Israëlieten Heer, God of Jahve (Jehova) noemt. Zulke verbeteringen zullen stellig beter hunne plaats vinden in de nieuwe vertaling van het O. T., waaraan Kuenen zoovele jaren heeft medegewerkt, en aan welken arbeid de onverbiddelijke dood te

vroeg een einde maakte. Deze „Schetsen" zullen toch bij zijne leerlingen en vrienden de herinnering aan den vereerden leermeester nog lange jaren levendig houden en bewaren.

Leiden, 15 Mei. G. S.

Wagner-Album.

Door de firma Bührmann en Roothaan te Amsterdam is ons toegezonden de eerste aflevering van een Wagner-Album, dat zij zich voorstelt in 12 afleveringen elk van 12 pagina's te doen verschijnen à 35 cents per aflevering. Dit Album zal volgens de uitgevers eene keurlezing bevatten van hetgeen de uitstekendste toonkunstenaars uit de werken van Wagner voor piano gearrangeerd hebben. Bij de laatste aflevering ontvangen de inteekenaren gratis eene levensbeschrijving en portret van Richard Wagner.

De eerste aflevering houdt in vier nummers uit Lohengrin voor piano gearrangeerd door S. Judelssohn, en wel „Elsa's Traum", „Elsa's Gesang an die Lüfte", „Elsa's Ermahnung an Ortrud" en het „Brautlied".

Het arrangement van Judelssohn is niet zwaar, en natuurlijk zooals men dit van dezen uitstekenden toonkunstenaar kan verwachten.

Indien de overige afleveringen aan de verwachting beantwoorden, die deze eerste opwekt, dan is eene zeer interessante uitgave te wachten. Van veel belang voor hen vooral, wier middelen niet toereikend zijn om zich de verschillende klavieruittreksels van de opera's en muziekdrama's van R. Wagner aan te schaffen.

W. K.

Bibliographisch Album.

De Legende van den Sprakelberg, Geldersche Dorpsnovelle door D. M. Maaldrink, schrijver van „Uit de Graafschap," „Kwik me dit, kwik me dat," etc. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Dialect en volkstaal — dikwerf zeer na aan elkaâr verwant — hebben voor mij eene eigenaardige bekoorlijkheid, frischheid en oorspronkelijkheid, en hoewel onze gekuischte en kieskeurige ooren zich daarbij wel eens ergeren aan wat plompheid en platheid, is het niet tegen te spreken, dat het kleurige der teekening in klanken veelal verre te stellen is boven de taal en de woordenkeus, ons door de eischen der beschaafdheid opgedrongen.

De veelal vreemde uitdrukkingen, en min of meer zware of scherpe uitspraak der klinkers, zijn als de kruiderijen die onze gerechten smakelijk en prikkelend maken. Zij werken op de gehoorzenuwen, en eischen daarom veelal eene goede voordracht om hare bijzondere uitwerking niet te missen. Herinneren we ons maar eens de Betuwsche novellen van onzen eenigen Cremer. Hoorden we hem, dan waren we meer dan voldaan; bij de lectuur zijner schetsen, konden we dikwerf niet meer dan dankbaar zijn. En toch is het een goedkoop middel om op een gegeven oogenblik succes te hebben. Het gaat er mede als met het krom spreken, wanneer humoristen aan het woord zijn.

Afgescheiden echter van de bijsaus, is de dorpsnovelle van Maaldrink in een goeden toon geschreven. Zij is aardig aangekleed.

Het gewaad doet ons denken aan zoo menige dame, die door haar smaakvol toilet, vol élégance, van eene gewone schoonheid een beauty wordt van den eersten rang.

Maaldrink -- helaas hij is niet meer — heeft er goed slag van om te vertellen. Hij houdt zich vrij van eene zekere sentimentaliteit, waartoe dergelijke verhalen veelal aanleiding geven; de dialoog, waarop 't zoo zeer aankomt, is levendig en dikwerf niet zonder vuur; de karakters zijn goed volgehouden, zij verloochenen zich niet, en een gezonde humor tintelt uit menige bladzijde. In waarheid, onze letterkunde mag zich verheugen in het door en door frissche, oorspronkelijke boek. Het blijve niet tot de leesgezelschappen bepaald. Het mag eene eereplaats innemen op het boekenrek der huiskamer.

'sGravenhage. A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

Een huwelijk, door Cornelie Huygens. Schrijfster van „Regina", „Ellen," enz. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Naar de wijze van inrichting doet dit werk denken aan een schroefdaalder; dat zijn die oude zilveren muntstukken, die slechts schijnbaar gangbare daalders zijn. Men schroeft ze open en dan liggen er allerlei miniatuurschilderstukjes in, dikwerf van groote kunstwaarde. Zoo ook 't boek van mejuffrouw Huygens. Op den titel afgaande zou men meenen met een roman of verhaal van langen adem te doen te hebben. De novelle: „Een huwelijk" beslaat slechts 112 van de 222 bladzijden waaruit de bundel bestaat, en de overige bladzijden worden gevuld met een viertal schetsjes, in waarheid de miniatuurtjes in den schroefdaalder.

Daarom betreuren we deze verrassing dan ook niet. Hoezeer de novelle van mejuffrouw Huygens zich goed laat lezen en herlezen, — want ik maakte er reeds elders kennis mede, — danken we aan hare kortheid, ten opzichte van den gewonen omvang van een boek voor de leesgezelschappen en leesbibliotheken, een toegift, die waarlijk niet het minst belangrijke deel uitmaakt.

Ook met een der vier schetsjes: „de IJ-Fantazie", mocht ik reeds

elders kennis maken, maar waarlijk de herdruk is 't overwaard. Trouwens de letterkundige arbeid van mejuffrouw Huygens valt steeds te prijzen. Er ligt een zekere stempel op van hoofschheid en voornaamheid, zoowel van taal als stijl. Hare vertellingen en schetsen zijn niet laag bij den grond; ze zijn natuurlijk, ongezocht, ongekunsteld. Het menschelijk leven en de menschelijke hartstochten worden naar waarheid teruggegeven. Geen halsbrekende toeren zijn noodig om belang te doen stellen in hare personen en karakters. Zij leven voor ons op, omdat wij ze zoo kennen en hebben ontmoet; omdat het menschen zijn van gelijke bewegingen als wij. Bovendien er zit moraal in, zonder dat er in gepredikt wordt; uit den gang van het verhaal leert de lezer of lezeres waar hij zich voor te wachten heeft.

A. J. S. V.

Schetsen uit Insulinde, door E. Nyland, directeur van de N. H Tusschenschool van de Marnix-Stichting te Utrecht.

In zijn voorrede deelt de heer Nyland mede, wat hem tot het samenstellen van zijn schetsen aanleiding heeft gegeven.

Na te hebben geconstateerd dat Insulinde tegenwoordig, meer dan ooit te voren, de aandacht van het Nederlandsche volk gaat trekken, vestigt de schrijver er inzonderheid de aandacht op, dat de christelijke zending, op terreinen in Indië werkzaam, in die belangstelling in den laatsten tijd deelt.

De heer Nyland noemt het daarom een goede gedachte van het comité voor Nederlandsche zendings-conferentiën, nu ook door zijn ondersteuning de zendingskaart van Oost- en West-Indie het licht had kunnen zien, de uitgave van een stel schetsen van Land en Volk, ten gebruike bij deze kaart, te verzekeren.

„Zal de kaart hare werking doen, dan dient niet alleen de ligging van het terrein der Nederlandsche Genootschappen bekend te zijn, maar van den aard der terreinen zelve dient men eenigszins op de hoogte te wezen.

„Den toestand, waarin de bevolking verkeert; de invloeden, waaraan de bevolking blootstaat; de maatschappelijke verhoudingen,

waaronder die bevolking leeft, moet men kennen, zal men over de werking der Genootschappen een oordeel kunnen vormen, en maatregelen kunnen nemen, om hun werkkring uit te breiden.

„De schetsen, door mij samengesteld, moeten trachten dit doel te bereiken."

Het doel van de schetsen uit Insulinde is dus om belangstellenden in staat te stellen zich een juist oordeel te vormen over de werking van de christelijke zending-genootschappen in Indië, door hen bekend te maken met het land en volk in hun tegenwoordigen toestand, waaronder die genootschappen werken.

De heer Nyland stelt zich voor dat te doen door telkens een zendingsveld als middelpunt van een schets te nemen en de wetenswaardigheden omtrent land en volk daaromheen te groepeeren.

De vraag nu, die zich bij een. bespreking van de schetsen voordoet, is deze: heeft de heer N. het doel waarnaar hij streeft, bereikt, of liever: zal hij dat doel bereiken, door de bewerking van zijn schetsen voort te zetten op de wijze, waarop hij begonnen is?

Het antwoord op die vraag kan helaas niet volmondig bevestigend zijn, hoe schoon het doel ook zijn moge, waarnaar gestreefd wordt, hoe schoon de vorm ook zij, waarin de heer N. zijne mededeelingen en beschrijvingen inkleedt. —

Dat de christelijke zending hoe langer hoe meer de algemeene aandacht gaat trekken niet alleen, maar ook algemeen instemming vindt, daarvan mag o. a. getuigen de groote ingenomenheid waarmede, in de algemeene Vergadering van het Indisch Genootschap van 31 Maart 1891, de zoo hoogst belangrijke en schoone voordracht werd begroet van het lid van dat genootschap, den heer Mr. O. H. graaf van Limburg Stirum, die, met eenige mededeelingen over de zending in N. I., de discussie over dat onderwerp dien avond, onder de leiding van den heer H. D. Canne, inleidde.

Het mag dan ook in hooge mate worden toegejuicht, en het verdient aller steun, dat de heer N. door de uitgave van zijn schetsen het doel van het streven der zending wenscht te bevorderen door meer kennis te verspreiden omtrent het volk, waaronder die zending werkt. —

Dat uit de schetsen zeer veel te leeren valt is niet te ontkennen, evenmin dat de behandeling van de stof aan bekwame, talentvolle

handen is toevertrouwd. De schetsen zijn geschreven in hoogst aangenamen, populairen stijl. Schilderachtige, bloemrijke teekeningen van land en volk komen er in voor, die de lezing tot een waar genot maken, en toch ontbreekt er iets aan de schetsen, wat er niet aan ontbreken mocht, namelijk de volstrekte juistheid van de mededeelingen.

Op enkele van die onjuistheden de aandacht te vestigen mag daarom, vooral met het oog op de volgende schetsen, geacht worden in het belang van de goede zaak te zijn.

Een algemeene opmerking moge vooraf gaan.

In de 1ste schets, gewijd aan de Preanger-Regentschappen, komen vrij uitvoerige beschrijvingen voor over de kina-, koffie- en theecultuur.

Let men op het doel, dat de heer N. voor oogen heeft, namelijk te leeren kennen: den toestand, waarin de bevolking verkeert; de invloeden, waaraan zij blootstaat en de maatschappelijke verhoudingen, waaronder zij leeft, — dan zou gevraagd mogen worden of dat doel niet beter bereikt ware geworden, door, met weglating van de bovenvermelde beschrijvingen, aan de beschrijving van de Rijstcultuur nog eenige mededeelingen toe te voegen omtrent de andere cultures van het volk zelf, zooals tabak, cassave, maïs, boonen (bij de marine in gebruik), aardnoten enz. De koffiecultuur toch is een gouvernementscultuur en de theecultuur wordt gedreven door de Europeesche industrie. Achtte de heer N. het echter wenschelijk ook die cultures te bespreken, dan had hij niet mogen nalaten, bij de beschrijving van de gouvernements-koffiecultuur duidelijk te doen uitkomen, hoe de bevolking onder die laatste dwangcultuur gebukt gaat en verarmt; hoe de wijze waarop die gedreven wordt, de bevolking belet ook tot eigen voordeel koffie te planten; hoe demoraliseerend in het algemeen die dwangcultuur werkt en hoe zij de bevolking belet tot meerdere bloei en ontwikkeling te geraken. Alleen daardoor ware de lezer in staat gesteld, zich een juist beeld te vormen van den Preangerman, van den toestand waarin hij verkeert, van de invloeden waaraan hij blootstaat, en van de maatschappelijke verhoudingen waaronder hij leeft. Nu de heer N., de koffiecultuur besprekende, haar niet ook van die zijde heeft doen kennen, zal

menigeen allicht meenen, dat het kwaad aan die dwangcultuur voor de bevolking verbonden, wel zoo groot niet zijn zal, als zoo van alle kanten beweerd wordt.

Bij de bespreking van de evangelisatie door land-ontginning deelt de schrijver mede (bl. 15) dat de individueele grondbezitter zijn grond mag verhuren aan wien en voor zoolang hij wil, en tevens dat een Hollander geen grond mag koopen van een inlander. Beide mededeelingen zijn niet geheel juist. De individueele bezitter mag zijn grond aan niet-inlanders slechts verhuren voor vijf-, en wanneer hij het agrarisch-eigendom heeft verkregen, voor twintig achtereenvolgende jaren.

Dat een Hollander van een inlander geen grond mag koopen, is slechts dán waar, wanneer het woord „koopen" in zijn letterlijke beteekenis wordt genomen. Heeft toch een Hollander, hetzij voor het bouwen van een huis in een stad of dorp, hetzij voor het oprichten van een inrichting van nijverheid, een stuk grond noodig, dan koopt hij van den bezitter de verklaring, dat hij zijn grond vrijwillig verlaat en, met dat stuk gewapend, koopt hij dan den grond zelf van het gouvernement. Feitelijk kan dus een Hollander zich wel degelijk in het bezit stellen van grond van den inlander.

Het beeld dat de heer N. teekent van de zoo schilderachtig tusschen de rijstvelden verspreid liggende dorpen, is ook niet in overeenstemming met de werkelijkheid, waar hij zegt: „Men nadert het (dorp) bijna zonder het te merken."

Even als men in ons vaderland, van den weg af, rechts en links de boerenwoningen, tusschen bouw- en weiland, verspreid ziet liggen, merkbaar aan het geboomte dat er omheen staat, zoo ziet men ook op Java, van den weg af dien men berijdt of begaat, allerwege groepen van hooge boomen uit de bouwvelden oprijzen. Onder die schilderachtige boomgroepen, waaruit de palmen hun hooge kruinen fier ten hemel heffen, liggen de dessas. Reeds van verre zijn ze dus allen zichtbaar als even zooveel heerlijke oasen, waaruit den door de brandende zon geblakerden en dood vermoeiden wandelaar koelte en rust toelachen.

De grootste grief echter tegen de beschrijving door den heer N. van het volk en van den toestand waarin het verkeert, wordt

aangetroffen in de schoonste passage van de eerste schets, en daarom juist is die teekening zoo gevaarlijk.

Het is dat gedeelte, waarin een volk, dat gebukt gaat onder heeren-, cultuur- en dessadiensten en zware geldelijke belastingen, voorgesteld wordt als een g e l u k k i g volk.

Met het oog op den schoonen vorm naast den onjuisten inhoud, is een eenigszins lange aanhaling hier onmisbaar.

„Hoe nederig ook, toch is de kampongbewoner in zijne omgeving gelukkig. Met weinig philosophie geniet hij van hetgeen de Natuur geeft, zonder veel omslag. Zie hem daar na het eindigen van den dagelijkschen arbeid zijne ledematen uitstrekken op de rustbank vóór zijne hut; de honderden schakeeringen in 't groen, waartusschen zijne woning staat, geven hem allerlei afleiding. Dien doerian-boom bijv., zijn vader heeft hem geplant, 't is al lang geleden, en een mooie boom is hij steeds gebleven. Die mangga daarnevens of die nangka-boom met zijn donkergroen gebladerte; ja! als jongen is hij daarin geklauterd en de geheimen van elken tak kent hij nauwkeurig. En dan die mangistan! Morgen zal hij een der takken afhauwen, want deze belet de lucht, om de onder hem staande lombok-planten (z. g. Spaansche peper) beter vrucht te doen zetten. Mocht hij in slaap vallen, wat nood? Het is zoo zoet te mijmeren en hij verlet immers niets? De oogen gaan luiken; de zoete, frissche geuren van het groen en de geluiden, die zijn oor bereiken, houden zijne aandacht nog gaande. Zijn oor vangt alle geluiden op, die de Europeaan niet zou opmerken: het snuiven en plassen van den buffel in den modderpoel buiten de kampong; het ritselen der bladeren van den slanken klapperpalm; het gekoer van den tortel in zijne kooi, zoowel als het kwaken der eenden, het gekakel van de kippen en den kallong (de open plek onder zijn huis), het gegons der duizenderlei insecten; hij herkent al deze geluiden, die hem als muziek in de ooren klinken."

Hoe bloemrijk en schoon is die beschrijving, niet waar? Zou iemand in zoo liefelijke omgeving ongelukkig kunnen zijn? Onmogelijk! En toch!

Stel u dienzelfden dessabewoner voor zooals hij, tegen den avond, daar ternederligt op zijn rustbank, dood moe van den arbeid,

ternedergedrukt door huiselijk leed; pas teruggekeerd uit de gouvernements-koffietuinen, waarin hij van des morgens vijf uur af zwaar werk heeft moeten verrichten, verneemt hij daar zooeven, dat hij tegen morgen weer opgeroepen is om aan brug B te gaan werken, terwijl een paar dagen later dessadiensten hem roepen. Wanneer zal hij toch den tijd kunnen vinden om zijn sawah en tuin goed te verzorgen? Bovendien vervolgt het dessahoofd hem dagelijks om toch eindelijk zijn achterstallige belastingen eens aan te zuiveren, terwijl hij geen cent geld in huis heeft. Zijn rijstschuur is bijna leeg, de kleine handel van zijn vrouw met de opbrengst van zijn erf moet voorzien in het hoogst noodige dagelijksch voedsel; alle zaken van waarde, zelfs de sieraden van vrouw en dochter, zijn al beleend, terwijl de rijstchinees hem geen geld meer wil voorschieten, zonder zijn rijstveld in pand te ontvangen. En toch! om die mooie sawah af te staan! — Ach! ach! slechts zoo noode kan hij daartoe besluiten! Neen! als die man zijn oogen luikt, om in den slaap rust te vinden en vergetelheid van zijn leed, dan klinken de geluiden die zijn oor bereiken, hem niet als muziek in de ooren; maar dan ontsnapt hem de weeklacht: Allah! Allah! Soesah! (God! God! wat een zorgen!) Neen, die man kan niet gelukkig zijn! En zoo zijn er velen, en die zijn nog niet zoo te beklagen als zij, die hun bouwgronden al voor schuld hebben moeten beleenen en den oogst nu met hun geldschieters moeten deelen.

In de beschrijving van de Chineesche wijk, in oud Batavia gelegen, in de tweede schets, komt de mededeeling voor: „Ten getale van ± 25.000 (1/4 van het geheele zielental der stad) wonen deze: „zonen van het Hemelsche Rijk", onder vergunning van het gouvernement hier bijeen." Tot toelichting van die mededeeling moge dienen, dat het regeeringsreglement voorschrijft dat vreemde oosterlingen, in Nederl.-Indië gevestigd, in afzonderlijke wijken moeten bijeen wonen, zoodat juist voor het wonen buiten die wijken de vergunning van het bestuur noodig is.

Over de Leefwijze der Europeanen sprekende, zegt de heer N. verder: „De morgen wordt in Batavia, gelijk in Indië meestal, aan bezigheden gewijd; de ambtenaar of handelaar gaat, gewoonlijk per rijtuig (dos-à-dos) of te paard, naar zijn kantoor

in de Benedenstad en keert tegen den middag daarvan terug. Daarna wordt de rijsttafel genuttigd, een maaltijd met de rijst als hoofdschotel, enz. Na de rijsttafel neemt men een siesta-uurtje, even onmisbaar in dit tropische land als het bad daarna genomen. Hierop volgt het thee-wandelritje, of ook wordt er een minder officieel bezoek gebracht; dit geschiedt gewoonlijk tusschen half 6 en 7 uur. Tegen dien tijd wordt het middagmaal genuttigd, dat gewoonlijk uit Europeesche gerechten bestaat, met een nagerecht van kwee-kwee, (gebak) of geconserveerde Europeesche vruchten. De tijd na het diner wordt gewijd aan officieele bezoeken, het bijwonen van concerten, bals en andere uitspanningen, iets, waarvan men op de hoofdplaatsen in Indië ruim gebruik maakt."

Onjuister beschrijving nu is wel moeielijk denkbaar. In plaats van het weelderige, gemakkelijke en heerlijke leventje, dat de heer N. den Europeaan te Batavia, als in een luilekkerland, doet leiden, wordt wellicht nergens ter wereld door Europeanen zoo hard gewerkt en is de levenswijze zoo afmattend als te Batavia.

Een juister omschrijving is dan ook de volgende: De ambtenaar of handelaar gaat, per spoor of tram of rijtuig — te paard rijdt niemand op dat uur — naar zijn kantoor, waar hij zich tegen den middag een eenvoudig rijstmaal doet brengen, of zijn zelf medegebrachte boterham opeet, en blijft daar d e n g e h e e l e n d a g werken tot des namiddags 5, 6 uur; hij komt dan bek-af thuis, gaat wat slapen en daarna, na een bad genomen te hebben, theedrinken, om den verderen avond aan het gezellige leven te wijden, tenzij men ook des avonds nog schrijfwerk te verrichten hebbe, wat, vooral bij de ambtenaren van de algemeene secretarie, maar al te dikwijls het geval is.

Mag — ten slotte — het gebruik maken van Maleische woorden al volkomen overbodig heeten, ook bij de bespreking van Indische aangelegenheden, het is in ieder geval, a l s men ze gebruikt, zaak dan ook het juiste woord te gebruiken, wat in de Schetsen herhaaldelijk het geval niet is.

Zoo wordt het zich, bij wijze van douche, met water overgieten: m a n d i ë n (blz. 29) genoemd, wat niet juist is. Mandi beteekent baden, maar zich met water overgieten: s i r a m. Verhollandscht spreekt men dan van: mandiën en sirammen.

D i s p e n s noemt men de provisiekamer, maar niet de bediende voor de eetwaren (bl. 29); dat is de t o e k a n g spèn, ook bij verkorting spèn; of de dispens j o n g e n.

P a s é b a n (bl. 3) beteekent niet m u u r, maar is de plaats waar de inlanders voor hun hoofd verschijnen, hetgeen zij niet op het kantje van een muur doen.

Rijst in den bolster heet g a b a (bl. 4) en niet g e b a k. Vreemd zullen zeker de Hollandsche huisvrouwen opzien als zij van den heer Nyland vernemen, dat in Indië rauwe, ongepelde rijst al met den naam van gebak vereerd wordt.

W a r o n g beteekent niet hut maar inlandsche winkel.

Tji-Andjoer, Tji-Amis enz. worden steeds Tjiandjoer, Tjiamis genoemd en geschreven.

Maar genoeg bemerkingen reeds, waar nog met een enkel woord de aandacht gevestigd behoort te worden op de prachtige gravures waarmede de schetsen worden opgeluisterd. Ter verklaring van die als met sneeuw overdekte daken op de eerste plaat, moge er de aandacht op gevestigd worden dat de witte kleur alleen is toe te schrijven aan den glans der zon die ze bescheen toen de photograaf zijn cliché maakte. Zij zien er grauw, in den regentijd bijna zwart uit, even als hier te lande rieten daken.

Ondanks bovenstaande, van bevriende en belangstellende zijde afkomstige bemerkingen, worden met verlangen de volgende afleveringen te gemoet gezien en worden de schetsen met warmte aanbevolen in de aandacht van allen, die van het overschoone Insulinde en zijn bewoners, op aangename, onderhoudende wijze, wat wenschen te weten te komen.

Moerasdampen. Roman van H. Heiberg. Uit het Duitsch door Clara, 2 dln. Nijmegen, H. C. A. Thieme.

De werken van dezen schrijver hebben een eigenaardige, aanstekelijke frischheid en oorspronkelijkheid. Zoo het verleden jaar verschenen „Een Man” en nu ook weder dit. Evenwel zou ik niet de qualificatie van „roman” aan dezen laatsten arbeid van Heiberg

durven toekennen; daarvoor ontbreekt te veel eenheid, samenhang en alle intrige. De roode draad, waaraan alles moet worden aangeregen en die tot eene ontknooping moet leiden, is hier niet aanwezig, en toch is de lectuur boeiend en zeer onderhoudend, want niettegenstaande het gemis aan doorloopend verband komen telkens dezelfde personen en karakters weder in op zich zelf staande tooneelen uit het Berlijnsche volksleven. Het .zijn inderdaad „moerasdampen”, die opstijgen uit de diepten van het leven der lagere volksklassen en die ons omgeven, beurtelings prikkelen en opwekken, dan weder verdooven en neerdrukken, somtijds ook doen rillen en huiveren. Daar komen lage, gemeene, diepgezonken karakters in voor, maar ook edele, brave, beminnelijke menschen, en daar zijn zoo verrukkelijke combinaties van goed en kwaad, verbindingen van zoo heterogene bestanddeelen, dat de lezer tot het einde toe in spanning wordt gehouden en in dankbare stemming het boek uit de hand legt.

Het is in zeer boeienden, keurigen stijl geschreven en uitmuntend vertaald. De schrijver heeft blijkbaar het Berlijnsche volksleven door en door bestudeerd en daar, evenals in iedere andere groote stad het geval zou wezen, veel menschenkennis en veel levenswijsheid opgedaan, en wat hij heeft geleerd wil hij aanwenden tot vermeerdering der kennis van anderen. Dit boek is werkelijk leerrijk, en de hoogste les die hieruit is te putten, is deze: veracht en veroordeel niemand, want gij weet niet welk goed zaad nog in hem sluimert en tot ontwikkeling kan komen.

Velen die men zou meenen als monsters van slechtheid te moeten veroordeelen, verrassen ons soms nog door daden, waarvoor anderen, die men halve engelen waande, niet in staat bleken te zijn.

De lezing van dit boek geeft niet alleen een aangename uitspanning, maar ook nuttige wenken.

W. W. L.

Slachtoffers onzer huwelijkswetten. Realistische roman van A. van Gelder, Amsterdam, A. van Klaveren.

Daar gebeuren soms wonderlijke dingen in de wereld!

In het bovenvermelde boek hoort men een zekeren Verburg nu en dan wel niet op bijzonder fijne, maar toch van diepe verontwaardiging getuigende wijze uitvaren tegen de gemeenheid en liederlijkheid van vele mannen. En als men dat zoo hoort, dan kan men de gedachte niet van zich zetten, dat de schrijver zelf aan het woord is, dat hij heeft willen afschrikken van het kwaad en leeren verafschuwen, wat gemeen is. Die gedachte zal den schrijver zeker wel niet beleedigen.

En toch.... wanneer men die aaneenschakeling leest van vuile praktijken bij een Lindhof, een Rendorp, een Anna Elster, en meer van die gemeene sujetten; wanneer men tal van liederlijkheden zoo uitvoerig mogelijk ziet beschrijven, dan meen ik, dat de schrijver honderdmaal meer kwaad doet, dan hij misschien goeds heeft willen doen.

Zoo'n titel: „Realistische roman" is ook al koren op den molen van een zeker publiek, dat belust is op het lezen van schandalen, want van lieverlede is men begonnen het woord realisme te gebruiken, om een richting te kenschetsen, die al wat leelijk en vuil is aan het daglicht brengt, èn.... dit juist bij voorkeur.

Ik geloof niet, dat er aanleiding bestaat om lang uit te weiden over een werk, dat, op zijn zachtst uitgedrukt, geen aanwinst kan genoemd worden voor onze letterkunde en geen krachtig wapen in den strijd tegen de zonde. Wil iemand strijd voeren tegen ellendige toestanden in onze maatschappij en tegen al wat laag is en gemeen, — laat het geschieden op een wijze, die wat minder doet vreezen dat men meer bederft dan verbetert!

D. J. W. B.

Bibliographisch Album.

Eene juffrouw van gezelschap, naar het Hoogduitsch van Georg Hartwig. Schrijver van „Het kasteel Wolkenstein", „de Achenbachs" enz., door A. J. Andriessen. Amsterdam, A. van Klaveren.

Vijf en twintig jaar geleden waren romans als die van Georg Hartwig niet alleen zeer gezocht, maar werden zij in uitgebreiden kring gelezen en gesavoureerd.

Langzamerhand is de smaak van het lezend publiek, op eenige uitzonderingen na, veranderd en veredeld. Zij, die er een zekeren graad van beschaving op na houden, die gewend zijn na te denken en met waarnemend-opmerkzamen blik in het rond te zien, zij allen vinden geen genoegen of voldoening meer in dergelijke producten.

Volzinnen, deftig en stijf als de witte das van een kruidenier in feestdos, vol onnatuurlijke gedwongenheid, zonder eenige losheid en bevalligheid, hebben mij dit geheele boek door verveeld en op mijn humeur gewerkt.

De intrigue kan hoogstens nog bevredigend werken op de verwaterde fantazie van eenige oude juffertjes uit den achterhoek, op bakvischjes, die door het quasi-romantische der situaties aangetrokken worden, of den lach- en spotlust opwekken van hen die gewend zijn aan gezonde en degelijke lectuur.

Het geheel is dan ook zoo traditioneel mogelijk. Een Tugendheld, die steeds lange redenaties houdt en moraliseert, wordt ge-

plaatst tusschen eene gravin, schoon als een engel, maar vol sluwe boosheid, en eene gezelschapsdame, onschuldig als eene duive en van hemelsche bekoorlijkheid.

Natuurlijk zijn beide dames op den held verliefd, die de voorkeur geeft aan de duive, hetgeen de slang volstrekt niet bevalt.

Om de hoofdpersonen groepeeren zich nog eenige nevenfiguren, zooals de duivelachtige rentmeester, die de onschuld tracht te belagen, enz. enz.

Verder krijgen wij nog een kijkje aan een hertogelijk hof, zien wij intrigues afspelen door de schoone gravin en anderen, om ten slotte de liefelijke duive door haren doffer te zien wegvoeren naar de Italiaansche meren, waar wij het kirrende paartje verlaten.

De heer Andriessen had, naar onze bescheiden meening, zijn vertaaltalent wel aan iets beters mogen besteden.

MENA.

Poussette, door Ouida. Haarlem, De Erven F. Bohn, 1892.

In fraaien druk, een ware weldaad voor kippige lieden, is opnieuw een bundeltje van de begaafde schrijfster Ouïda verschenen, door onbekende hand vloeiend in het Hollandsch overgezet.

Deze novellen, waarvan de schoonste meer schetsachtig bewerkt zijn, treffen door hun frisschen eenvoud, oorspronkelijkheid en soberheid. Nergens effectbejag, nergens de overdrijving, de overladen stijl, welke sommige van de beste werken dezer novelliste ontsieren.

In „Poussette" heeft Ouïda nog eens met groote verve hondentrouw verheerlijkt en in al deze hare schetsen speelt de vrouw een waarlijk verheffend schoone rol. Hierop maakt de novelle „Rinaldo" eene uitzondering, waarin Ouïda's oude bitterheid tegenover de schoone sekse nog eens te voorschijn komt.

„De Halt" is een met meesterhand geteekend tafereel vol aangrijpende somberheid. De schrijfster geeft hier een liefelijk beeld van de trouwe moederliefde eener eenvoudige bergbewoonster, en, vergissen wij ons niet, dan krijgt ook het Italiaansche gouvernement eene kleine terechtwijzing over den langen duur van den

militieplicht en de geforceerde marschen der soldaten in den fellen zonneschijn, in de tropische hitte.

„La Rossiccio" geeft den heldenmoed eener met zelfopoffering beminnende vrouw te aanschouwen en is deze figuur blijkbaar met voorliefde en groot talent geschilderd.

Niemand zal ongetwijfeld dezen interessanten bundel onvoldaan ter zijde leggen.

Naarden, 15 Juli 1892. MENA.

Geestelijke voorouders. Studiën over onze beschaving door A. Pierson. II. *Hellas*, vierde stuk — de Wijsbegeerte. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Voor een philosophischen geest als Allard Pierson moet de bewerking van dit deel iets bijzonder aantrekkelijks hebben gehad. Dat de Grieksche wijsgeeren niettegenstaande hun onbewezen theoriën en zonderlinge bespiegelingen onder onze geestelijke voorouders worden opgenomen, rechtvaardigt de schrijver hierdoor, dat die wijsgeeren het blijvend doel van alle weten hebben erkend, en bij het najagen van dat doel zich van de ware middelen hebben bediend; nl. scherpzinnigheid, opgewektheid van geest, combinatievermogen, levendige verbeelding.

Als ik mij tegenover den geleerden schrijver een enkele opmerking zou mogen veroorloven, dan zou het deze zijn, dat hij m. i. zich hier niet juist uitdrukt. Immers wat hij „middelen" noemt, zijn „eigenschappen", die den gelukkigen bezitter daarvan in staat stellen om de juiste middelen te kiezen en aan te wenden. Wanneer de hoogleeraar laat volgen: „Deze middelen hebben gefaald, maar alleen omdat zij werkten met volkomen onvoldoende gegevens," daar — meen ik — zou men moeten lezen, dat de Grieksche wijsgeeren in de keus der middelen hebben gefaald tengevolge van onvoldoende gegevens. 't Is duidelijk dat de philosophie van dien tijd om tot verdere en nieuwe resultaten te komen, over betrekkelijk zeer weinig gegevens kon beschikken, maar als daartegenover staan de buitengewone eigenschappen die

prof. Pierson aan hare beoefenaars toeschrijft, dan hebben deze gefaald in het gebruik der gegevens, nl. in de methode van onderzoek.

Eene beschouwing over de natuurfilosofie van Thales, Pythagoras, Xenofanes, die voor het eerst het Pantheïsme verkondigt, wordt gevolgd door een ontwikkeling der leer van Parmenides, die uit het een-zijn concludeert tot de waarachtigheid der dingen.

Zoo worden achtereenvolgens de verschillende stelsels van de groote wijsgeeren van Griekenland besproken, ontleed en beoordeeld. Met Anaxagoras, Perikles en Euripides sluit het tijdperk der natuurfilosofie en met Protagoras en Socrates neemt de bespiegelende wijsbegeerte een aanvang. Met blijkbare ingenomenheid wordt het beeld van Socrates geschetst op een wijze zooals alleen Pierson dat vermag, waarna de behandeling van Plato en diens school volgt.

De stelsels der drie beroemde wijsgeeren Socrates, Plato en Aristoteles worden nu besproken, vergeleken en ontleed. Men moet dit lezen om te bewonderen: de helderheid van voorstelling, de diepte der studie, den rijkdom van woorden en beelden en sierlijkheid van taal en stijl, waarover de schrijver van dat boek beschikt. Pierson bewijst hierdoor een weldaad aan zoovelen, die zoo dikwijls de namen van die groote mannen der oudheid hoorden, maar niet vermochten te putten uit de bron hunner kennis. Dit boek lezende leeren we begrijpen van hoeveel waarde die filosofie der oudheid is, hoe onmisbaar zij moet worden geacht voor de ontwikkeling der kennis van de latere menschheid. Wanneer een op zich zelf droog onderwerp wordt behandeld in een zoo opwekkenden, helderen, levendigen vorm, dan heeft het beschaafde Nederlandsche publiek reden tot dubbele dankbaarheid voor een zoo prachtige studie.

Winschoten. W. L.

Gedwaald, door Mevr. A. M. Hirschmann, schrijfster van „Eindelijk Rust," „Selma," enz. Dordrecht, J. P. Revers, 1892.

Het onderwerp van dit boek is wel wat vreemd en erg gezocht. De zeer mooie dochter Cecile, van den heer Linden, secretaris van een klein stadje, wordt op een goeden dag ontdekt door een dame die zich barones von Schülze noemt en er in het vorstelijk 's Gravenhage haar werk van maakt, in hare salons rijke jongelui door het spel af te zetten. Als lokvogel moet Cecile dienst doen, die in die salons optreedt als mevrouw de Mainton, nadat zij voor hare grootsche taak voldoende is voorbereid. Haar zucht naar weelde en gemak doet haar eenigen tijd volhouden in hare betreurenswaardige rol, maar weldra komen hare betere gevoelens boven. Na hare ouders te hebben miskend, die haar komen opzoeken, geraakt zij tot inkeer, komt in aanraking met een beminnenswaardige burgerweduwe die met haar even beminnenswaardige dochter van handenarbeid leeft. Daar komt Cecile tot rust, wordt later gezelschapsdame bij een rijke weduwe, wier hart zij steelt door haar beminnelijke hoedanigheden, doch die door een toevallige ontmoeting met de barones von Schulze verneemt welke rol Cecile in Den Haag heeft gespeeld. De eenige zoon dier weduwe John Möhrler is intusschen smoorlijk verliefd geworden op Cecile, die ook hem bemint, doch haar liefde voor hem verborgen houdt, omdat zij zich zijner niet waardig acht. Als echter Möhrler's mama gestorven is, nadat zij door een vriend van Cecile is ingelicht omtrent de onschuld van deze, zoekt John haar op en er volgt een hoogst gelukkig huwelijk.

Dit tamelijk zonderlinge verhaal is echter in een aangenamen vorm ingekleed en geeft aanleiding tot onderscheidene zeer treffende en schoone passages, vooral door de ontwikkeling van Cecile's inwendigen strijd tusschen haar weelderige en gemakzuchtige neigingen en haar betere gevoelens, haar plicht en haar zucht naar een meer waardig bestaan.

Het boek is inderdaad met talent geschreven en boeit op aangename wijze, omdat men hier langzaam het goede en betere tot ontwikkeling, overwinning en tot geluk ziet komen, en niet, zooals

maar al te dikwijls het geval is, tot geheelen ondergang. Er is een frissche, opwekkende strooming in, die meesleept en ten slotte volkomen bevrediging en voldoening schenkt.

Daarbij ontbreekt het niet aan nuttige leering en ernstige wenken om toe te zien aan wie men zijn kinderen in deze zotte en zedelooze maatschappij toevertrouwt, in welke kringen men zichzelf begeeft, nu er zooveel lagen en listen worden gelegd om een argeloos gemoed in den val te lokken.

Winschoten. W. L.

Dood. Een tweetal Novellen van Marcellus Emants. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1892.

Vroolijk is de titel van het werkje niet en bijzonder vroolijk zijn de twee novellen: „Spreken en Zwijgen," die 't bevat, ook al niet. In ieder verhaal leeren we een man en vrouw kennen, die maar weinige jaren met elkaar gehuwd zijn. De eene man is een zeer verstandelijk ontwikkeld, rechtschapen cavalerie-officier in Den Haag en de andere een werkzame, hoogst fatsoenlijke referendaris in de hofstad; de jonge vrouwtjes zijn zenuwachtige, opgewonden schepseltjes, die, naar 't schijnt, zoo ongelukkig zijn van te veel geld en te weinig zorgen te hebben, die te vermogend zijn om zich flink met haar huishouden te bemoeien en dat prozaische werk liever maar overlaten aan bezoldigden. Beide vrouwtjes, die veel ledigen tijd hebben, korten zich dien tijd ieder met een jongen officier, die, genoodigd of ongenoodigd, de dames bezoeken en haar en zich zelven vrij wel het hoofd op hol brengen. Het eene jonge vrouwtje begaat de onhandigheid om haar man zoo maar klakkeloos alles te vertellen en is naïef genoeg om te meenen, dat 't toch wel goed voor haar man zou zijn om, alvorens hij eens misschien onverwachts stierf, te weten, dat zijn Clara plan had gehad om NB. met haar George er van door te gaan. De andere jonge dame verbergt alles zooveel mogelijk en zwijgt, waar de eerste spreekt; is soms erg verbaasd en boos, als haar man

eenigen argwaan koestert; stelt zich vrij wonderlijk aan, wanneer die man zeer natuurlijke en billijke vragen doet en eindigt met haar goeden Willem den indruk te geven, dat er van echt huwelijksgeluk geen sprake meer kan zijn, omdat toch eigenlijk die „interessante" officier Siria haar steeds door het hoofd zal blijven spelen.

Ieder weldenkend mensch zal zeggen, dat de verwachtingen dezer zenuwachtige en ijdele vrouwtjes wel vrij hoog gespannen waren en in geen de minste verhouding stonden tot beider werkelijke verdiensten, want van de innerlijke voortreffelijkheid der beide dame's blijkt ons niet veel. Zoo zal deze en gene misschien wel aanmerken, dat die beide vrouwen haar mannen niet waard waren, en ik ben 't daarmee geheel en al eens. Onwillekeurig krijgen we meelijden met dien werkelijk zoo goedhartigen Blank, die 't waarlijk niet verdiende door dien pseudo-philosophischen, vrij lichtzinnigen Siria voor den gek te worden gehouden en door zijn vrouw, die zich ook al naïever voordoet dan ze is, om den tuin te worden geleid.

De verhalen maken wèl op mij den indruk, dat ze uit het leven zijn gegrepen, al zou ik 't niet bepaald een „eer" kunnen noemen met de twee dames en met de heeren George en Siria in persoonlijke kennis te komen. De heer Emants toont een uitstekend talent van vertellen te bezitten en meesterlijk teekent hij ons, hoe de argwaan (aldus is zeer juist de titel der novelle: Zwijgen in Elzeviers Maandschrift) in het hart van den liefhebbenden echtgenoot Blank ontstaat, gevoed wordt, zich ontwikkelt, uitbarst en zoo nu en dan bedwongen wordt en in slaap gesust door 's mans rechtschapenheid en goedhartigheid.

Voor zoover ik er over kan oordeelen, meen ik, dat de twee verhalen bijzonder gelukkig geslaagde psychologische studiën zijn en tegelijk ook al weer bewijzen, hoe inderdaad arm en ellendig, ook bij veel uiterlijke voorrechten, het leven dikwijls dáár is, waar men geen begrip heeft van onvoorwaardelijk plichtbesef, van lust in gezonden, degelijken arbeid, van het aanbidden eener heilige Macht, waaraan men met blijmoedigheid en kinderlijk vertrouwen zich onderwerpt, van een dankbaar en bescheiden zich tevreden stellen met veel, waar men niet alles kan verkrijgen, van een alge-

heele, offervaardige toewijding aan anderen, met wie men het naast in betrekking staat. Naar ik meen, bewijzen deze verhalen al weer krachtig, hoe, al vlamt 't soms op tot een verteerend vuur, het leven doelloos en ontzenuwd en fletsch dáár is, waar velen in onzen tijd meer soezen en suffen en droomen en dweepen dan denken, flink denken; hoe velen geen enkele poging doen om te strijden met inspanning en te lijden diep, zonder vertoon, desnoods geheel alléén. Deze twee talentvol geschreven verhalen bewijzen al weer krachtig, naar ik meen, hoe broodnoodig 't is, dat vooral moeders haar dochters den diepen zin leeren verstaan van dat bekende, eenvoudige en toch zoo eeuwig ware woord:

„Poëzie schuilt overal,
Overal, mijn vrienden!
't Is de vraag maar, wie haar al,
Wie ze niet kan vinden."

Hoe brood noodig 't is die dochters te leeren begrijpen, hoe niet in lui op een chaise-longue te liggen droomen, niet in allerlei pretjes, niet in het verslinden van ontelbare romannetjes het leven is gelegen, maar in degelijke werkzaamheid en ontwikkeling des geestes, in zelfopoffering en zelfverloochening; hoe geen enkel mensch zich ooit behoeft te vervelen als hij 't niet wil, en maar luistert naar een heilige stem, die van buiten in de menschenwereld hem in de ooren klinkt en weerklank vindt in de diepte van het menschenhart, in de heerlijkste en schoonste uren van het leven.

D. J. W. B.

Vosmeer de Spie. *Kleine studies.* Amsterdam D. Buys Dz 1892.
Dr. E. Monin, *Zenuwlijden* uit het Fransch door Dr. A. Aletrino. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1892.

Ziedaar een paar werken van corypheeën der realistische litteraire school voor Nederland. De kennismaking er mede is een genot vooral voor hen, die niet zoo bijzonder op hebben met de richting die deze schrijvers in de letterkunde tot nog toe hebben gevolgd, maar zij is ook nuttig.

De kleine studies van Vosmeer de Spie zullen menigeen genezen van dwalingen die zij ten aanzien van de realistische schrijvers koesteren. Immers velen stellen zich hen voor als koude, gevoellooze aanbidders der werkelijkheid, die spotten met alle geloofs- en gemoedsleven en slechts oog en oor hebben voor de koude werkelijkheid. Geen beter middel om van die dwaling te worden genezen dan het boekje van Vosmeer de Spie.

De vraag: wat willen deze schrijvers toch eigenlijk, is altijd onbeantwoord gebleven door hen, die zich geen rekenschap konden geven van de uitdrukkingen waarop zij bleven stuiten en die de geschiedenis van de ontwikkeling der kunst in het algemeen niet hadden gevolgd. Evenzeer toch als muziek, schilderen, beeldhouwen enz. is ook schrijven een kunst, voor zoover het wordt aangewend als een middel tot het weergeven van indrukken en gevoelens. Welnu, evenzeer als in de schilder- en toonkunst de zoogenaamde impressionistische school een machtigen invloed heeft verkregen wil men haar toepassen in de litteratuur. Zie hier hoe Vosmeer dit verduidelijkt:

„Want dit is de bedoeling van den tegenwoordigen dichter en zal de bedoeling zijn van alle komende dichters: de woordentaal te doen naderen tot de muziektaal. En dit is de bedoeling van den tegenwoordigen toondichter en zal de bedoeling zijn van alle komende dichters: de muziek te doen naderen tot het directe verstaan.

„Het streven is dus: de woorden welluidend te maken als muziek, de muziek direct verstaanbaar als woorden, zóó dat dichter en componist één zullen zijn geworden en men niet zal weten of men muziek of verzen hoort, maar alleen den indruk zal ontvangen, dat de ziel bij het aanhooren dier taalharmonieën wordt opgenomen en gedragen in een leven van lieflijk en louter welzijn.

„En men zal verder gaan, want men heeft bevonden, dat klanken kleur en kleur klank kennen. Eene ontdekking die op dit oogenblik verre van nieuw is, want Theophile Gautier en Léon Gozlan al hebben er van gesproken. Maar deze kleur-impressies zijn, ten minste thans nog, te veel afhankelijk van de persoonlijke stemming des kunstenaars om zekere gegevens toe te laten."

Ziedaar nu zeer juist omschreven wat de litteraire impressionis-

ten bedoelen: verstaanbaarheid van alle kunst voor iedereen. Dat streven is schoon, maar evengoed als de kleur-impressies der klanken nog te veel afhankelijk zijn van persoonlijke stemming des kunstenaars — zooals de schrijver zegt — had hij er wel mogen bijvoegen, dat haar indruk nog veel meer afhankelijk is van de persoonlijke vatbaarheid van den lezer, want het is tot nog toe gebleken, dat die woordelijke kleur-impressies door velen niet werden gewaardeerd. Intusschen komt men door het boek van Vosmeer de Spie tot de aangename ervaring dat de beste schrijvers der realistische school volstrekt geen realistische levensopvatting hebben, maar integendeel door en door idealisten zijn, menschen met een diep gevoel voor het goede, edele, verhevene.

„Wat het denkleven der tegenwoordige generatie onderscheidt van dat der vorige — zegt de schrijver — is vooral, dat men thans het gevoel eerder dan het verstand bevoegd acht te oordeelen over kunst. Men acht het verstand hoog en onmisbaar in de materieele wereld, maar het is gebleken machteloos te zijn om zich daarbuiten te verheffen. En juist om die reden is het onbevoegd te oordeelen over kunst."

Hij ontwikkelt voorts hoe juist de wetenschappelijke negatie van de laatste vijfentwintig jaren tengevolge heeft gehad eene herleving van het idealisme.

Deze „Kleine Studies" zijn voor den recensent geen gemakkelijk onderwerp ter bespreking, door de veelheid van de stof er in verwerkt, want behalve kunst en litteratuur, wordt er ook staatkunde en godsdienst in behandeld, vindt men er plaatsbeschrijvingen, gedichten en romantische fragmenten in, en dat alles is de kennismaking overwaard. Het gedicht „Alain Chartier" door den burggraaf De Borelli, uit het Fransch vertaald, trekt aan door zijn zoetvloeiendheid, zijn weemoed en gloed en eischt bewondering voor de zeldzaam fraaie vertaling, waardoor de schoonheid der strofen bijna niets heeft verloren. „Brugge in de Meimaand" is een kunststukje met meesterhand geteekend, een tafereel zooals men alleen kan waarnemen in het goedgeloovige en tevens luchthartige land der Vlamingen, terwijl het artikel „Pausdom en monarchie democratisch" eene voorspelling der toekomst bevat, die menigeen gaarne zal deelen. Immers dat de katholieke kerk alle andere geloofsbe-

lijdenissen zal opnemen indien zij slechts een paar concessies doet aan den geest des tijds, hebben reeds velen gevoeld, die daarom nog niet met haar leerstellingen meegaan. Het democratische keizerrijk van Wilhelm II en het democratische katholicisme kunnen elkander ontmoeten, zoodra de wereldlijke macht van den paus wordt prijsgegeven, die veel grooter macht zal uitoefenen dan eenig vorst der wereld.

Ik zal niet verder ontleden, maar beveel de kennismaking met dit boek ten zeerste aan. Het zal menigeen verzoenen met de „zoogenaamde litteraire realisten," die zeker veel meer bijval zouden hebben gevonden als zij een zoo duidelijk verstaanbare taal hadden geschreven als Vosmeer de Spie thans heeft gedaan.

Niet minder aanbevelenswaardig is in onzen zenuwachtigen tijd het boek van Dr. Aletrino, waarin alle vormen van zenuwlijden worden besproken, de oorzaken er van worden opgespoord, het verloop er van wordt ontwikkeld en de middelen ter genezing worden aangewezen.

Het is goed, dat de menschheid bekend zij met al de verschijnselen van zenuwlijden, want alleen daardoor is het mogelijk veel kwaad te voorkomen. En dit kàn geschieden, want het kwaad kan ontstaan of bevorderd worden door levenswijze, onvoorzichtigheid, erfelijkheid en kan door verstandige maatregelen dikwijls worden gestuit of voorkomen. Daarom leze men niet alleen dit boek, maar brenge ook de nuttige wenken in toepassing; men zal er schrijver en vertaler dankbaar voor wezen.

Winschoten. W. L.

Een zaak van eer, door George Kepper. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

De novelle, die door den uitgever in een aantrekkelijk gewaad gestoken, ons wordt aangeboden, laat zich zeer aangenaam lezen. De dialoog is vloeiend en gemakkelijk gesteld, de beschrijving van Den Bosch en het karneval aldaar zeer juist; de personen, die in het verhaal sprekend worden ingevoerd, zien wij handelen, hooren

wij spreken en 't is ons, alsof we dezen en genen wel herkennen. De typeering der karakters is zeer fijn, enkele lijnen zijn al voldoende om ons te doen zien, wien wij voor ons hebben. Spannend genoeg is het verhaal en wij deelen in de bezorgdheid, den angst en het leed, maar later ook in de vreugd der hoofdpersonen van het kleine drama. Mochten we soms vragen, hoe 't mogelijk is, dat Marie maar niet terstond, nadat Van Duinen haar weer in Den Bosch ontmoette, aan haar man meedeelde, wat er tusschen dien andere en haar vroeger was voorgevallen, meer dan genoeg om hem nooit vriendschappelijk in haar woning te ontvangen, de schrijver zou ons wellicht antwoorden, dat Marie zelf na een vreeselijken nacht haar nootlottige dwaling erkende en dat zij niet de eenige man of vrouw is, die later zei: „indien ik dit of dat had gedaan, ware 't zeker beter geweest!"

En toch.... met alle waardeering van het talent des heeren Kepper, moet de belijdenis ons van het hart, dat we door hem eenigszins werden teleurgesteld.

„Een zaak van eer", die titel deed ons terstond hopen een ernstig en diepgaand woord te hooren over iets, dat zoo nu en dan wel eens besproken wordt en waarover velen 't maar niet eens kunnen worden, al zijn er ook, die de zaak niet zoo vreeselijk duister en ingewikkeld vinden. „Een zaak van eer," — die titel deed ons terstond denken aan het duel en we waren zeer nieuwsgierig, wat een geacht ex-militair daar wel van zou zeggen. Want 't is toch wel beschouwd een groote dwaasheid, dat de overheid in ons land het duel verbiedt en straft en dat, wanneer men in militairen dienst zijnde, een duel weigert, ontslag uit den dienst en eerloosverklaring het gevolg der weigering zijn.

George Kepper nu heeft kapitein Donker en luitenant Veermans wel veel goede dingen laten zeggen en daardoor opnieuw de aandacht gevestigd op een allerdwaast en noodlottig dilemma, dat menig militair kan gesteld worden, maar toch heeft hij, naar mijn meening, de zaak niet diep genoeg opgevat en niet scherp genoeg gesteld.

't Ligt aan het vooroordeel, dat het eergevoel van een militair van veel fijner en hooger soort is dan het eergevoel van een gewoon burger, bijv. van een koopman, een advokaat,

een geestelijke, een dokter of ieder ander. Wanneer een der laatsten in zijn eer is of meent te zijn aangerand, dan mag hij zijn eigen rechter niet zijn, maar dan staat hem de weg open om voldoening te erlangen van de justitie; verlaagt hij er zich toe om te vechten, zij 't dan ook niet met degen of pistool, maar met de wapenen door de natuur hem verleend, dan wordt hij door velen een onbeschaafd, onfatsoenlijk man geacht. 't Kan ook gebeuren, dat hij zich te fatsoenlijk acht om den beleediger zelfs een enkel woord toe te voegen en geen van zijn weldenkende en ernstige medeburgers zal er hem een oogenblik minder om achten. Maar 't schijnt nog altijd, dat in dit opzicht een militair een geheel ander soort van mensch is dan ieder ander en 't is ons soms een raadsel, hoe militairen, wie men achten moet om hun kennis en karakter, zoodra dit punt ter sprake komt, zoo slecht te spreken zijn en hoe ze die wanverhouding tusschen de uitdrukkelijke wet der overheid en een noodlottige traditie wel betreurenswaard, maar toch onvermijdelijk vinden. Wij zouden zoo zeggen: „gelijke rechten en gelijke plichten voor allen, die burgers zijn van één vaderland!" maar ook: „met wortel en tak uitgeroeid een traditioneel vooroordeel, dat menig huisgezin ongelukkig kan maken en den een tot een vloek doet worden voor den ander!"

We verheugen er ons in, dat na de vreeselijke uren van spanning en onrust, die Veerman en zijn vrouw doorleefden, weer een gelukkiger tijd voor hen aanbrak, maar al zijn we ook geen minnaars van allerlei akeligheden, waarop we in onze tegenwoordige roman-literatuur meer dan genoeg vergast worden..... toch zouden Kepper's gedachten zeer zeker krachtiger nawerken, indien de afloop tragischer ware geweest. Wanneer hij ware uitgegaan van de ware stelling: „Men mag de menschen niet in een valsche positie brengen. En dat is het geval, waar de eene autoriteit verbiedt, de andere gebiedt, zij 't ook langs een omweg." (bl. 31), — had hij ons kunnen doen zien, wat het gevolg ware geweest van Veerman's pertinente weigering om te duelleeren of van het gedwongen Amerikaansch duel.

Wáár is de schrijver, die even talentvol en boeiend als Kepper, de kwestie toch wat scherper en zuiverder stelt en allen, die invloed en gezag hebben in den lande weer eens dwingt ernstig

na te denken over een hoogst ernstige zaak en te verbeteren, wat wel deugdelijk verbeterd kan en moet worden, als men maar wil, ernstig wil?

Dank intusschen aan Kepper, dat hij door zijn „Zaak van eer" de aandacht van het publiek weer eens vestigt op een zaak, die ons nog altijd niet tot eer strekt!

D. J. W. B.

Wilskracht en Genie. Tafereelen uit het leven van Edison, door J. Stamperius. Haarlem, W. H. J. van Nooten.

Dit boekje is verschenen in „De Nieuwe bibliotheek voor de Jeugd, onder redactie van J. Stamperius" en is een van de meest aanbevelenswaardige geschriften voor jongelieden, waarmede wij in den laatsten tijd kennis maakten.

De levensgeschiedenis van een man als Edison, in beknopten, aangenamen vorm medegedeeld, moet indruk maken op ieder rechtgeaard jongenshart en kan daarop een hoogst gunstigen invloed uitoefenen. Te meer verdient dit werkje gelezen te worden omdat de schrijver zich niet geringe moeite heeft gegeven om zich volkomen op de hoogte te stellen en door correspondentie met den secretaris van Edison vertrouwbare bijzonderheden te vernemen. Hij had zich kunnen tevreden stellen met de eerste de beste levensbeschrijving te bewerken, maar hij is verder gegaan en geeft nu onze jeugd een volkomen vertrouwbaar verhaal van de geschiedenis van Edison.

Dit uitstekende, nuttige en hoogst leerzame boekje moeten al onze jongens lezen, waarom ik van harte hoop, dat het veel zal worden gekocht, maar ook dat een goedkoope uitgave het ook zal brengen in de handen van de kinderen des volks. Deze vooral moeten het lezen omdat zij in de eerste plaats moeten leeren inzien wat men kan worden door genie en wilskracht. Al gaan deze beide eigenschappen ook niet altijd gepaard, de laatste alleen is reeds voldoende om vooruit te komen in de wereld.

W. W. L.

Op verkeerde grondslagen, geschetst naar Greta's Dagboek, door Daisy E. A. Junius. Arnhem, J. Minkman.

Het hoofdmotief van dit werkje: de gevolgen van een mésaillance, is uitmuntend ontwikkeld, maar nieuw is het niet. Zeker zal menigeen hetzelfde onderwerp in anderen vorm hebben genoten. De vorm door D. E. A. Junius gekozen is volkomen in overeenstemming met het zwaarmoedige karakter van onzen tijd. Wanneer zullen we daaraan ontkomen?

Greta is een eenvoudig landmeisje, zeer gelukkig in haar jeugd en den kleinen kring van vader, moeder, haar zusters Tine en Louise en haar lief broertje Gerrit. Dit lieve kind sterft al zeer spoedig, daarop wordt vader ziek en sterft, de moeder volgt hem terstond en Tine niet lang daarna, nadat ze rampzalig is geworden door een ongelukkige liefde. Louise gaat denzelfden weg op en Greta bezwijkt eveneens na een ongelukkig huwelijk. 't Is een naar, ziekelijk zoodje! Verwerk zoo'n verhaal eens tot een drama en iedereen zal zeggen „bah! wat een draak!"

Dat is nu zoo tegenwoordig het geliefkoosde genre: ziekelijkheid, dadelijk toegeven aan hartstochten, zedelijke onmacht. 't Is net of het menschdom bestaat uit zoutzakken, die dadelijk insmelten als er nat op valt.

Ik wil niets afdingen op de letterkundige waarde van dit werkje; stijl, taal, conceptie zijn zeer verdienstelijk; de strekking is uitstekend, maar waarom moet de eene ellende op de andere worden gestapeld, de eene misleiding de andere vervangen? Het wordt zoo langzamerhand een soort sport tusschen de schrijvers en schrijfsters: wie de menschheid het akeligst, lamlendigst en gemeen; het leven het rampzaligst, misselijkst en ellendigst weet voor te stellen. Men schrikt er voor om tegenwoordig een boek in handen te nemen en bidt God, dat hij toch weer eens een auteur in het leven zal roepen, die de gave bezit om iemands lever en niet zijn gal in werking te brengen.

Winschoten. W. L.

Van geslacht tot geslacht, door Lady Augusta Noel. Uit het Engelsch door Th. A. v. Z. Haarlem, De Erven Loosjes. 2 dln. *f* 4.80.

Ziehier een van die Engelsche romans, waarin tamelijk gecompliceerd een aantal personen ten tooneele worden gevoerd, die dikwijls op zeer gewaagde wijze met elkander in aanraking worden gebracht en waartusschen overigens zoo weinig overeenkomst of gemeenschap bestaat, dat men zich afvraagt: wat heeft de schrijver met die combinatie bedoeld? Zoo is ook deze roman vol personen en vol gebeurtenissen, waarvan velen geheel los van elkander zijn en waartusschen zoo weinig verband bestaat, dat daardoor het boeiende van de lectuur wel eenigszins schade lijdt.

Er is echter een zeer verdienstelijk volgehouden hoofdmoment in, nl. de dood van lord Douglas, die wordt veroorzaakt door een schot van zijn neef Kenneth, maar waarvan zijn zoon wordt beschuldigd, die zelf ook in den waan verkeert zijn vader te hebben gedood. Hierdoor ontstaat eene verwijdering tusschen moeder en zoon en volgen allerlei verwikkelingen, die eindelijk worden opgelost door de bekentenis van Kenneth.

De aanvang is wat mat en stroef, later gaat het beter; de karakterteekening is niet onverdienstelijk en goed volgehouden, vooral ten aanzien van Margaret en haar zoon, den generaal Lady Beatrix en Grizzy; deze zijn inderdaad zeer talentvol bewerkt en men heeft hier te doen met onderscheidene edele, goede, brave menschen, van welke vele nog beter zijn dan zij schijnen, iets wat tegenwoordig in een roman werkelijk een voorrecht is, nu men meestal wordt opgescheept met gemeene, lage zielen, die zich vooral toeleggen op misleiding en verleiding. Daarvan hier geen woord en men kan zeker wezen, dat dit boek met zijn fatsoenlijke traditioneele liefdes, geen sympathie zal vinden bij de aanhangers der realistische school, maar met genoegen zal worden gelezen door hen, die nog eens houden van een meer ouderwetschen kalmen roman.

W. W. L.

Bibliographisch Album.

Argobast. Geschiedkundig verhaal door Dr. F. van Goudoever. Dieren, G. C. Opwyrda.

Dit, volgens den schrijver op waarheid berustend, verhaal speelt in de tweede helft der 15[de] eeuw in de omgeving van Frankfort a/M. en heeft de verdienste van eenvoudig en boeiend te zijn. De schrijver, die stof genoeg had, om een lijvigen roman samen te stellen, heeft zich bepaald tot een beknopt verhaal, waarin de hoofdrol wordt vervuld door een alchymist, een soort van menschen die destijds veel aanhang en bewondering genoten. Met het oog op dien eenvoudigen vorm is ook geen jacht gemaakt op effect of gekunstelde samenstelling, maar verloopt het verhaal regelmatig en ontwikkelt zich geleidelijk. Toch is er veel meer intrige in dan in menigen roman en die intrige ontspint zich zeer verrassend, daar men van de ontknooping niets voelt aankomen. Het onderwerp had wel uitvoeriger behandeling verdiend, maar men leest dit verhaal met groot genoegen en dankbaarheid jegens den schrijver, die wel aanspraak mag maken op een ruimen kring van lezers.

W. W. L.

Betsy van Dalen. Roman door Vera. Schrijfster van „In bloei geknakt". Leiden, A. W. Sijthoff.

Het is moeilijk te zeggen wat in dit boek overweegt: de goede of de slechte eigenschappen. Het begin is stroef en kroniekachtig, verderop wordt de lectuur levendiger en ontwikkelen de

omstandigheden zich meer van zelf; het verhaal ontspint zich logisch, maar de oplossing is onvoldoende. Het karakter van Semmelman is goed volgehouden, dat van Betsy is niet te verdedigen.

En de strekking? Zij is: aan te toonen de maatschappelijke wanverhoudingen ten gevolge van het begrip van stand en het misbruiken van den godsdienst tot dekmantel van allerlei kwaad.

Betsy van Dalen is de dochter van een brievengaarder. Zij wordt het vriendinnetje der freules Roosegaarde van het kasteel en op later leeftijd ontstaat er liefde tusschen haar en den jonker. Deze meent het oprecht, maar papa wil er niets van weten. In plaats van wat geduld te oefenen, voelt Betsy zich gekrenkt en trouwt overhaast met een onderwijzer, een knap en braaf man. Zij heeft echter de hoogheid in het hoofd en wordt even ongelukkig als de jonker met zijn aristocratische echtgenoote. Betsy heeft behoefte aan afleiding en vindt die nu in een fijnen oefenaar, die zich op het dorp vestigt en die haar geheel weet in te palmen. Zij wordt vroom en de vrome fielt krijgt een overwegenden invloed op haar. Zij heeft een zoon, Henri, die zich voortreffelijk ontwikkelt; als hij de hoogere burgerschool heeft afgeloopen en op een handelskantoor geplaatst is, sterft haar man Eylerts en gaat zij in betrekking als juffrouw van gezelschap bij een aristocratische dame, mevrouw Duval, die ook vroom is, echt orthodox, maar een braaf en edel mensch. Zij heeft haar echtgenoot en zoon verloren, welke laatste een zeer mooi weeuwtje heeft nagelaten. Henri komt met haar in aanraking en wordt stormenderhand op haar verliefd en de beminnelijke Emilie ook op hem, maar ter wille van het verschil in stand beheerscht ze zich en wijst hem af, niettegenstaande beiden bitter lijden. Betsy, die haar zoon zoo gaarne gelukkig zag, begrijpt dat het huwelijk ware doorgegaan als Henri maar geld had om zich in te koopen als compagnon van zijn patroon. Zij deelt dit Semmelman mede en terwijl zij zitten te praten valt zijn oog op een étui met een collier van *f* 40,000 waarde, dat Emilie van haar schoonmoeder had geleend en dat Betsy aan mevrouw Duval moet overhandigen. Semmelman weet Betsy te bepraten om het te stelen ten behoeve van haar zoon. Zij laat zich overhalen, maar nu begint de ellende. Intusschen krijgt Emilie berouw, weet Henri weer tot zich te lokken

en engageert zich met hem. Betsy's toestand wordt nu nog wanhopiger, daar het motief voor haar daad niet meer bestaat. Zij moet echter volhouden en op raad van Semmelman geeft zij voor eensklaps *f* 30,000 getrokken te hebben op een lot. Nu kan haar zoon zich inkoopen bij zijn patroon, waarmede hij zeer in zijn schik is, want hij had dat niet van Emilie willen aannemen. Voor Betsy en een andere jonge dame, Anna Wilverton, die gezelschapsjuffrouw bij Emilie was, is het echter een tijd van duldeloos lijden. Langzamerhand echter beginnen de verhouding van Betsy tot Semmelman en haar zonderlinge manieren de achterdocht van Henri op te wekken. Hij begrijpt de waarheid en nu vergiftigt zij haar zoon. Zij is in de macht van Semmelman en trouwt kort daarop met hem. Zij kan het echter met haar geweten niet uithouden, schrijft alles aan de rampzalige Emilie, verdrinkt zich en zoodra Semmelman dit hoort, poetst hij de plaat naar Amerika.

De oplossing is geheel onlogisch. De vergiftiging van Henri is de meest onnatuurlijke daad, die men zich kan voorstellen; zij is niet te motiveeren. Wèl de zelfmoord van Betsy en het vertrek van Semmelman. De vergiftiging is een zielkundige fout, waardoor het geheele verhaal bedorven wordt, en een tweede, daarmede in verband staande, is: de niet-ontmaskering van Semmelman. Blijkbaar heeft de schrijfster òf geen raad geweten met de ontknooping òf zij heeft niet gevoeld hoe mank die loopt en hoe onbevredigd zij haar lezers laat. Zij was op den goeden weg tot aan het oogenblik, waarin Betsy het vergif gereed maakte voor zich zelf. Maar de schrijfster dwaalde af, misschien gegrepen door de zucht naar effect, en brak haar eigen werk af door toe te laten dat Henri het vergif opdronk. Als Betsy toen, na volledige bekentenis, gestorven ware, dan zou eene ontknooping zijn verkregen waardoor het gevoel van recht en rechtvaardigheid volkomen was bevredigd en de bitterheid van het lijden vergoed zou zijn geworden.

De karakters van mevrouw Duval, Emilie, Henri en Semmelman zijn uitstekend volgehouden, vooral dat van Semmelman is bij uitstek gelukt, terwijl, zooals ik deed opmerken, dat van Betsy slechts gedeeltelijk is geslaagd. Ongetwijfeld heeft de schrijfster talent en zij geeft veel wat men met genoegen leest. Haar ont-

breken nog wat ernstige karakterstudie en de lectuur van degelijke romans.

Door de kennismaking met dit boek zal men Vera aanmoedigen zich verder te ontwikkelen en volmaakter producten te leveren.

Winschoten. W. L.

Boheemsche adel. Naar het Duitsch van Ossip Schubin, door Myra. 2 dln. Nijmegen, H. C. A. Thieme, 1892. *f* 4.50.

Neem een handvol in verval zijnde aristocraten en een gelijke hoeveelheid gefortuneerde burgerlijke dames; schud ze goed door elkander, voeg er dan zes eetlepels hartstocht bij en een paplepel echte liefde; als alles goed doortrokken is, giet er dan een pikante saus over en disch het op in een sierlijk vormpje.

Ziedaar het recept voor een boek als dat van O. Schubin, doch zooals hij het klaar maakt, voldoet het uitmuntend. De menschen in Bohemen verschillen, wat hun karakters, hoedanigheden en eigenschappen betreft, volstrekt niet van hun natuurgenooten in andere oorden der wereld; hoogstens hebben ze enkele oorspronkelijke gewoonten en gebruiken en zijn ze wat hartstochtelijker. Dit boek is echter met buitengewoon talent geschreven, zoo boeiend, zoo frisch, zoo vol gloed en leven, dat men niet rust alvorens het geheel te hebben uitgelezen. Het is niet streng genoeg van bouw, niet fijn genoeg van teekening, niet edel genoeg van samenstelling om een klassiek boek te worden, maar het doet aangenaam aan, het wekt op, in één woord: het voldoet. Men leest het met inspanning en genoegen en legt het volkomen tevreden over den afloop neder. De karakters zijn goed geteekend, de intrige is eenvoudig. Zeer spannend is de passage, waar de vrees ontstaat dat de intrige niet tot haar recht zal komen. Hier heeft de schrijver zich een meester getoond.

Het zou jammer wezen indien de heer Thieme geen voldoening had van deze uitgaaf evenals de vertaalster, die slechts enkele kleine zonden op hare rekening heeft, b. v. dat zij sommige plaatsnamen niet in het Nederlandsch schrijft; doch dat zijn kleinigheden

Winschoten. W. L.

Op dwaalwegen, door Carmen Sylva. (Eerste aflevering). Amsterdam, L. J. Veen. 1892.

Weinigen zal het verwonderen, dat van Carmen Sylva's werken eene nieuwe goedkoope uitgave verschijnt. Eene vrouw die zoo fijn gevoelt als deze vorstin, en hare denkbeelden in zulk een geestigen, keurigen vorm weet te kleeden, is eene zeer ongemeene verschijning. Alles wat Carmen Sylva tot heden schreef, is zoo frisch, dichterlijk en verstandig, dat men inderdaad met vreugde den herdruk dezer poëtische tafereelen begroet.

In het eerste deeltje, dat voor ons ligt, komt de novelle G e d w a a l d voor, eene oude geschiedenis die altijd nieuw blijft, wanneer zij door eene Carmen Sylva behandeld wordt, wier fijne dialoog en aristocratische vorm aan het onderwerp nieuwe frischheid geven.

J.

James Vraille. Een levensschets uit het Engelsch van Jeffery. C. Jeffery, door C. Holtz. 2 dln. Nijmegen, H. C. A. Thieme, 1892. Prijs ƒ 5.90.

Over het algemeen blijft de Engelsche romantische school uitmunten door G e d i e g e n h e i t. Ook op dit boek is haar eigenaardige stempel gedrukt. 't Is alweder vèr van vroolijk, zelfs niet opgewekt, integendeel hoogst ernstig, ja men kan wel zeggen treurig. Toch zeer schoon en vooral degelijk, met groot talent, nauwgezet bewerkt.

Kapitein Vraille trouwt uit oprechte liefde een zeer schoon meisje dat hem wel mag lijden, maar hem toch eigenlijk maar neemt omdat zij met hem een goede positie krijgt. Zij meent echter wel gelukkig met hem te kunnen worden en dat zou ook het geval zijn geweest, indien zij de diepte van zijn karakter, de verhevenheid van zijn geest, de reinheid zijner bedoelingen en de hoogheid van zijn streven had kunnen bevatten. Zoo hoog echter stond zij niet; zij kon de vlucht van zijne beschouwingen en overdenkingen niet vatten en tengevolge daarvan begon hij haar al spoedig te vervelen. Tijdens hij in Indischen dienst is, geeft zij zich aan alle genoegens van het leven over, maakt kennis met iemand die haar weet te vleien en te behagen, en als Vraille van

een expeditie terugkeert, waarin hij groot succes heeft behaald, is zijne vrouw hem ontrouw geworden. Hij keert met zijn eenig zoontje naar Engeland terug en wijdt zich geheel aan dat kind, door wiens liefde hij weer eenigszins begint te herleven. Als het geluk hem weer begint toe te lachen, zijn hart tot rust, zijn ziel tot tevredenheid komt, zijn levenszon helderder begint te schijnen, dan krijgt zijn kind diphteritis en sterft; twee dagen later volgt ook hij aan dezelfde kwaal en ook dit verwoeste leven heeft uitgedaan.

De levensschets is uitnemend bewerkt; de karakterteekening van Vraille prachtig geslaagd en volgehouden, evenals die van de bijkomende personen, en deze zijn velen. Er is in dit boek zooveel levenswijsheid en gezonde philosophie ontwikkeld, dat men het niet alleen met genoegen, maar ook met werkelijke leering leest. Het verheft den geest, verlicht het verstand, schenkt kalmte en berusting in den strijd en in de bezwaren des levens. Het bevredigt, omdat de worsteling niet noodeloos wordt voortgezet, daar ook Vraille den dood vindt als de laatste lichtende ster op zijn levenspad uitdooft en hij niet gedoemd wordt te wandelen in volkomen duisternis. Het is een goed, een edel boek, dat men dankbaar geniet.

Winschoten. W. L.

De Sebalds. Roman uit onzen tijd van Wilhelm Jordan, uit het Hoogduitsch door Dutric. 2 dln. Nijmegen, H. C. A. Thieme, 1892.

De ontwikkeling der stelling van Matthias Claudius: „Philosophie ist der Besen womit man den Unrath aus dem Tempel auskehrt," is de strekking van dit hoogst belangrijke, merkwaardige boek, waarin een kostbare schat van kennis, wetenschap en geleerdheid is samengevat. Met klimmende belangstelling en bewondering volgt men den schrijver bij de ontwikkeling van de meest uiteenloopende beginselen en stelsels, die hij zelf met den meesten ernst en nauwgezetheid moet hebben onderzocht om ze zoo helder en duidelijk te kunnen voorstellen.

Men kan dit boek een tendenz-roman noemen, voor zoover de

bewerker zich ten doel heeft gesteld aan te toonen, dat het Joodsche, Katholieke en orthodox protestantsche geloof in hun tegenwoordig bestaande vormen geheel zullen worden overwonnen, niet door het realisme, dat alle hoogere aspiraties loochent, maar door de natuurphilosophie, die geenszins tot de ontkenning van het bestaan eener hoogere macht leidt, maar daarentegen opvoedt tot een Godsvereering in haar schoonsten en reinsten vorm en tot een Christelijk geloof van oprechte waarheid en des te hooger kracht en invloed op de menschheid.

De zeer vrijzinnige, hoogst beschaafde en ontwikkelde jonge Luthersche predikant Ulrich Sebald was, evenals zijn broeder Arnulf, een geleerd natuurkundige, gesproten uit een jongeren tak van het grafelijke huis Sebald von Sebaldsheim. Ulrich was predikant aan de Sebalduskerk in de over het geheel streng conservatieve stad Odenburg, terwijl Arnulf in Amerika vertoefde, waar hij door mijnondernemingen een groot fortuin had veroverd en intusschen zijn natuurkundige onderzoekingen voortzet.

Na een jaar met een zeer teer vrouwtje te zijn gehuwd geweest, verliest Ulrich haar en komt eenigen tijd later zeer toevallig in aanraking met zijne nicht Hildegard, dochter van den vrijheer von Sebaldsheim, behoorende tot den Katholieken tak van het geslacht. Hoewel een flink, degelijk en cordaat meisje, is zij streng geloovig. Op reis valt zij in een kloof en roept de Heilige Maagd van Einziedlen ter hulpe met belofte van een rijke gift aan haar kapel. In plaats van de Heilige Maagd daagt haar neef Ulrich ter hulpe op, die bijzonder veel lijkt op een overleden broeder van Hildegard. De familie-gelijkenis trouwens speelt in het geslacht der Sebalds en vooral in dit boek een groote rol. Terstond was Hildegard tot de overtuiging gekomen, dat Ulrich de door den Hemel voor haar bestemde echtgenoot was en gaf dit aan haar vader te kennen.

Ulrich koestert eveneens een sterke neiging voor zijn beminnelijke nicht, ja, ook hij had haar lief en zou haar tot vrouw willen hebben, maar het verschil in geloof noopt hem, haar tot de overtuiging te brengen dat een huwelijk tusschen hen onmogelijk is. Langzamerhand brengt hij haar tot de kennis van zijn geloof en tot het inzicht dat hij protestant is. De wijze waarop hij dat

doet, het licht dat hij voor haren geest ontsteekt, schijnt haar geneigd te maken om de kloof tusschen Katholiek en Protestant te overbruggen toen zij zeker was van zijne liefde, maar als hij eindelijk bekent dat hij predikant is, scheiden zij.

Kort daarop neemt een jeugdige bekoorlijke Jodin, Cecile Mendez, de eenige dochter van den rijken bankier van dien naam, haar toevlucht tot dominé Sebald. Zij gaat gebukt onder de orthodox-Israëlitische denkbeelden van haar vader, die haar wil uithuwelijken aan een bejaarden man van wien zij niets wil weten. Reeds staat haar besluit vast om vergif te nemen, als zij toevallig de Sebalduskerk langs komt en de preek van Ulrich hoort over de woorden: „Komt tot mij gij allen, die vermoeid en belast zijt, Ik zal u ruste geven." Dit brengt haar tot kalmte en inkeer en zij verlangt nu Christin te worden.

Hetgeen nu tusschen Ulrich en zijne moeder, de weduwe Sebald, Cecile en haar vader plaats heeft, omvat een stuk romantische litteratuur van zeldzame kracht en verhevenheid; het is werkelijk of men een tooneelspel bijwoont; de welsprekendheid van Ulrich, de takt van zijne moeder, de flinkheid van Cecile, de verbazing van haar vader, worden geschetst alsof men de handelende personen vóor zich zag en de toestanden en gebeurtenissen zich zag ontwikkelen en afspinnen.

Niettegenstaande de schoonheid van geheel dit tooneel en het meesterschap waarmede het is samengesteld, gevoelt men hierbij toch, dat de schrijver nog niet de hoogte heeft bereikt om op zijn werk een klassieken stempel te drukken; daartoe is — en ziedaar een fout die zich het geheele werk door openbaart — de ontwikkeling te snel. Dat een karakter als van den heer Mendez zich in den tijd van hoogstens een uur door Christenen zoodanig zou laten inpakken en zoo vriendschappelijk met hen worden zou, dat hij zijn geheele levenswijs besluit te veranderen, is onnatuurlijk. Zoo iets kan slechts het gevolg wezen van langen strijd.

Intusschen komt Hildegard in kennis met een Katholiek professor in de theologie, Marpinger, die natuurlijk op haar is afgezonden om haar te behouden voor het Katholiek geloof. Dit gelukt den geleerden en beschaafden man aanvankelijk goed, maar nu gaat Hildegard met haar vader op reis naar Noord-Amerika tot

regeling van eenige zaken, waarin de graaf betrokken is. Daar komen zij in kennis met Arnulf Sebald en nu doet zich het feit voor, dat deze door zijn natuurkundige philosophie den geest zijner nicht geheel vrij maakt van de boeien waarin zij nog was geklonken, haar de oogen opent voor de wereldorde in de natuur en haar doet inzien, dat prof. Marpinger haar op een dwaalspoor heeft gebracht. Als zij echter vraagt naar opheldering omtrent het verband tusschen het naturalisme en het Christelijk geloof, dan zegt Arnulf, dat zij moet wachten tot haar terugkeer in Europa, waar de bouwmeester haar verder licht zal verschaffen. Met dien bouwmeester bedoelt hij zijn broeder Ulrich, voor wien hij Hildegard als vrouw bestemt. Hij onderwijst haar, leidt haar, beschermt haar, alleen en uitsluitend voor Ulrich. Deze doet precies hetzelfde voor Arnulf ten opzichte van Cecile; hij doopt haar nog niet, maar brengt haar tot het inzicht, dat zij werkelijk, hoewel dan ook ongedoopt, een Christin i s.

Als Hildegard met haar vader en Arnulf weder in Odenburg zijn teruggekeerd, begint de ontknooping. De beide broeders komen tot de ontdekking dat zij niet voor elkander, maar ieder voor zich zelf eene vrouw hebben gevormd en die vrouwen hadden dit reeds lang gevoeld. Arnulf en Hildegard, Ulrich en Cecile worden een paar. Er gaat echter nog heel wat vooraf, want er is zooveel samengeweven met het leven van die vier menschen, dat de ontknooping niet zoo spoedig kan afwikkelen. Daarbij komen nog de hoogst interessante tooneelen voor als van Ulrich, ter verantwoording voor het consistorie en zijn uittrede uit zijn ambt; de poging om den jongen Lothanus te vermeesteren en diens aanneming door zijn grootvader graaf Sebald, die nooit van het kind had willen hooren omdat het een spruit was van zijn zoon en een kunstrijdster. Natuurlijk heeft men daarbij nog te denken aan een breede rij van personen en karakters, die ter aanvulling en medewerking op het tooneel verschijnen en even uitstekend zijn geschetst als de hoofdpersonen.

Het „slot” is het zwakste van hetgeen de schrijver in dit werk geleverd heeft. Het had moeten wegblijven. De opheldering, die er in is gegeven, had op de eene of andere wijze vroeger moeten plaats hebben, maar bederft hier de illusie. De enkele, kleine ge-

breken echter tegenover zóó groote verdiensten mogen niet tot grieven worden verheven. Boeken als dit zijn in den tegenwoordigen tijd rari nanes in gurgite vasto, die met bewondering en dankbaarheid worden begroet en genoten. Dit werk zal zeker in eere worden gehouden door ieder die het leest en dat aantal lezers moge legio wezen; het zal het beste bewijs zijn, dat men iets goeds weet te waardeeren.

Winschoten. W. L.

Het licht dat verdween. Uit het Engelsch van Rudyard Kipling. Amsterdam, S L. van Looy.

Sinds eenigen tijd is de gansche lezende wereld vol van Rudyard Kipling. Zijne frissche, oorspronkelijke vertellersgave, zoo geheel verschillend van hetgeen door anderen geboden wordt, heeft het hart der fijnproevers onmiddellijk veroverd. Evenals Pierre Loti duldt ook Kipling geen voorbeeld of voorlichting tusschen hem en de wereld gelijk zij zich aan hem voordoet. Hij zelf ziet, en ontvangt indrukken zonder de welwillende of indringende tusschenkomst van anderen. Vandaar die echte oorspronkelijkheid, die ongemeene frischheid, die nieuwe beelden en verrassende grepen.

Zijn groot talent leent zich echter beter tot het etsen van geestige, petillante korte vertellingen, dan tot het samenstellen van een roman; even als van sommige schilders de schetsboeken grooter dunk van hun waarnemingsvermogen geven dan de schilderijen, waaraan zij weken lang al hunne kunst besteden.

De geschiedenis van Dick, een wees, die als teekenaar-oorlogscorrespondent naar Egypte trekt, en later blind wordt, is het eerste langere verhaal van Kipling. Tal van fijn-gevoelige en geestige tooneeltjes vormen met eene reeks van artistieke natuurschilderingen een geheel, dat u boeit, meesleept en soms de oogen met tranen vult. Naast veel schoons en diep gevoelds, veel zonderlings, veel, dat te weinig ontleed is, om ons niet omtrent de drijfveren van sommige handelingen soms in het duister te laten. Het ontwaken der eerste liefde van het jonge weezenpaar, dat bij eene hardvochtige dame besteed is, zal ieder vooral een juweeltje van natuurlijkheid en humor toeschijnen.

Zij zaten aan de zeekust, de twee kinderen, en Maisie sprak over haar aanstaand vertrek uit het kosthuis naar Frankrijk. Toen zei Dick Heldar, een jongen van een jaar of veertien:

„Ik zal het erg akelig vinden. Ik moet zeker hier blijven. Hoor eens Maisie, ga je heusch weg? Dan zie ik je in deze vacantie voor het laatst en ik ga de volgende week al weg. Ik wou...."

Het jonge bloed maakte zijn wangen rood. Maisie plukte grasprietjes en wierp ze de helling af, naar een gele zeepapaver, die geheel alleen de onbegrensde zandbanken en de melkwitte zee in de verte stond te knikken.

„Ik wou," zeide zij na een oogenblik stilte, „dat ik je nog eens weer kon zien. Wou je dat ook?"

„Ja, maar het zou beter geweest zijn als — als — je daar rechtuit geschoten had — daar bij de dam." Maisie keek hem toen met groote oogen aan. Was dit dezelfde jongen, die tien dagen geleden Amomma's hoorns versierd had met uitgeknipt papier en hem zoo den publieken weg had opgestuurd, gebaard en bespottelijk! — Toen sloeg ze haar oogen weer neer: neen, het was dezelfde jongen niet.

„Stel je niet aan," zei zij afkeurend, en vond instinktmatig heel vlug een uitweg. „Wat ben je egoïst! Denk eens even, wat ik wel zou gevoeld hebben als dat akelige ding je dood gemaakt had! Ik ben al ongelukkig genoeg."

„Waarom? Omdat je van mevrouw Jennett vandaan gaat?"

„Neen."

„Van mij dan?"

Geen antwoord, een heele tijd. Dick durfde haar niet aanzien. Hoewel hij het niet wist, voelde hij toch wat die vier jaren voor hem geweest waren, en des te scherper, omdat hij zijn gevoel niet onder woorden kon brengen. „Ik weet het niet," zeide zij. „Misschien."

„Maisie, je moet het weten. Ik zeg geen misschien."

„Laten wij naar huis gaan," zeide Maisie zacht.

Maar Dick was niet van plan terug te trekken. „Ik kan het niet goed zeggen," zoo pleitte hij, „en het spijt mij vreeselijk dat ik je de laatste keer zoo geplaagd heb. Het is nu alles heel anders, begrijp je niet, Maisie? En je moest me toch verteld hebben dat je weggaat, in plaats van 't maar door mij zelf te laten uitvinden."

„Dat deed ik niet. Ik vertelde het je. Och Dick, wat helpt het je of je je al verdrietig maakt?”

„Neen, dat helpt ook niet, maar wij zijn zooveel jaren bij elkaar geweest, en ik wist niet dat het mij zooveel schelen kon.”

„Ik geloof niet dat het je ooit heeft kunnen schelen.”

„Neen, dat kon het me ook niet; maar nu geef ik er heel veel om. Maisie,” zoo slokte hij, „Maisie, lieveling, toe, zeg dat het jou ook schelen kan.”

„Ja, ja, dat kan het mij ook, maar het dient nergens toe.”

„Waarom niet?”

„Omdat ik wegga.”

„Ja, maar als je het nu beloven wilt voordat je weggaat. Zeg het alleen maar.... wil je?” „Lieveling” kwam nu gemakkelijker over zijne lippen dan de eerste keer. Dick had in huis of op school niet veel gelegenheid gevonden voor lieve woorden, hij moest ze dus zelf vinden.

Hij greep de kleine hand, die door het gas dat uit de revolver ontsnapte, geheel zwart geworden was.

„Ik beloof het,” zeide zij plechtig; „maar als het mij schelen kan, is het niet noodig te beloven.”

„En kan het je wezenlijk schelen?”

Nu keken zij elkaar voor het eerst vlak in de oogen, die zeer duidelijk spraken voor hen, die geen verstand hadden van spreken.

„O Dick, neen dat niet asjeblieft! 's ochtends was dat goed als je mij goeden morgen zei, maar nu is het heel wat anders!”.... Als kus was het eene mislukking, maar daar het de eerste was, behalve die hun plicht hun voorschreef, die ooit door één hunner gegeven of gekregen was, werden er nieuwe werelden voor hen geopend, allen even heerlijk, zoodat zij boven iedere wereld verheven werden, voornamelijk boven die waar thee gedronken wordt; zij zaten doodstil, terwijl zij elkanders handen vasthielden en geen woord spraken.

Ziedaar een tooneeltje uit velen, die in dit eigenaardige, boeiende, emotie-wekkende boek zoo rijkelijk voorkomen.

J.

Bibliographisch Album.

Schetsen uit Insulinde, door E. Nijland. Afl. 2 en 3. Utrecht, C. H. E. Breijer.

Was het een aangename taak, in de Juli-afl. van dit maandschrift, naar aanleiding van den inhoud van de 1ste afl. bovenvermelde schetsen „met warmte aan te bevelen in de aandacht van allen, die van het overschoone Insulinde en zijn bewoners, op aangename, onderhoudende wijze, wat wenschen te weten te komen," — in belangrijkheid van inhoud en schoonheid van vorm doen de thans verschenen 2de en 3de afl. voor de 1ste niet onder. De lezing er van is in hooge mate boeiend en leerzaam en brengt ons in kennis met den werkkring van de zending op Java, met de groote toewijding en werkzaamheid van de zendelingen, met de verschillende landstreken van Java en de zeden en gewoonten van de daar wonende volken, met prachtige Hindoe-oudheden, met den beroemden plantentuin te Buitenzorg enz. enz.

Ook in deze afleveringen komen keurige platen voor, waaronder die, voorstellende de bamboebrug over de Seragae, bij Bandjarnagara (Res. Banjoemas) bijzondere aandacht verdient, daar zij een denkbeeld geeft van de vindingrijkheid en van den practischen geest van eenvoudige bergbewoners die, zonder opleiding en leerschool, met de meest primitieve gereedschappen, alleen uit bamboe en rottan een zoo trotsche overspanning wisten tot stand te brengen.

Scherper toezicht op de juistheid van de vermelde feiten blijft echter nog steeds zeer gewenscht.

Wat o. a. in de noot op bl. 54 wordt medegedeeld omtrent de samenstelling van de sirihpruim is minder juist. — Daarin toch wordt ten onrechte gesproken van het gebruik „betel o f Sirih" en van een stukje „pinangnoot (gambir)."

Voor het bereiden van de Sirihpruim neemt de Javaan een blad van den Sirihrank, bestrijkt dat met zeer fijne kalkbrei (van zoog. sirih-kalk) en wikkelt daarin een stukje pinangnoot (betel) èn een stukje gambir, twee geheel verschillende zaken.

Verdere bemerkingen zijn de volgende:

bl. 74. De reis van Soerakarta naar Salatiga kan niet per spoor worden afgelegd.

bl. 79. „Op drieërlei wijze," zoo wordt gezegd, „kan men op Gouvernements-gronden tot de stichting van christen-dorpen geraken.

„1e. De zendeling vestigt zich binnen of onmiddellijk nabij een bevolkte streek...., waar gelegenheid is, om door huur of door aankoop de benoodigde gronden ter ontginning te bekomen."

Die mededeeling is niet juist. Tot ontginning van gouvernements-grond behoeft de inlander alleen een vergunning van het bestuur. Noch van huur noch van aankoop is daarbij sprake.

bl. 80. „Blijft hij (een christen-inlander) daar (in een Mohamedaansche dessa) wonen, dan ontmoet hij allerlei doornen en distelen op zijn pad. Het eigendoms- en erfrecht zweeft voor den christen."

Die uitspraak is niet duidelijk; wordt hierbij ook gedacht aan het bezit van grond, dan is de opmerking in strijd met wat de schrijver op de vorige bladzijde zeer juist zegt: „dat christen-inlanders door ontginning een onbetwistbaar gebruiksrecht — op den grond ontvangen."

De daarbij gevoegde mededeeling echter dat dat gebruiksrecht „onvervreemdbaar" is, is mede onjuist. — Ieder inlander toch mag zijn, door ontginning verkregen, gebruiksrecht aan mede-inlanders vervreemden zooveel hij wil. Alleen vervreemding van het gebruiksrecht van inlanders aan niet-inlanders is verboden.

bl. 86. Evenmin als andere inlandsche hoofden hebben de patihs

tegenwoordig nog de beschikking over heerendienstplichtigen. — Die tijden zijn gelukkig voorbij!

Ten slotte een wensch. De heer Nijland zou ongetwijfeld de lezers van zijn schetsen, die niet allen „de Macedonier" of „het zendingstijdschrift" bezitten, zeer aan zich verplichten, wanneer hij aan het einde van zijn arbeid een kort overzicht kon geven van de verschillende zendelingsgenootschappen, die in Insulinde werkzaam zijn en van de mate van samenwerking, die tusschen hen bestaat.

Eene vuurproef, door For Hedberg. Vertaling van Una. Dieren, G. G. Opwyrda. (Zonder jaartal).

Ik zit op „den buiten." Daaraan is op zich zelf niets bijzonders, en niet waard om mede te deelen. Waartoe hebben wij ook anders zomer(?) niet waar? Waartoe hebben we ook anders goede vrienden en familie; waartoe hebben zij anders een tuin, een vlieg-uitje, en schenken zij ons de noodige gastvrijheid? Ik vermeld dan ook enkel mijn buiten zijn, omdat ik onder die omstandigheid dit boek beoordeel. Het kan niet uitblijven of zoo iets heeft invloed. Buiten toch is men min of meer optimist; zeer zeker geen pessimist, en buiten ook, waar alles straalt van vrede en rust, kan men niemand een kwaad hart toedragen; allerminst het boek hiervoren genoemd.

Trouwens het boek zelf pleit ook voor buiten, bij monde van den ouden scheepsreeder Bode, die in het zaaien en stekken, het kweeken en verzorgen van planten en bloemen op zijn 70ste levensjaar het geluk en de weelde van het leven terug vindt, of beter daarin het eenige en ware levensgeluk meent gevonden te hebben. Vroeger was hij een ijverig verzamelaar van kunstzaken geweest „die opgewogen moeten worden tegen geld," maar sedert hij de natuur in haar wonderpracht heeft leeren kennen, stelt hij als axioma, dat de natuur en zij alleen het geluk geeft.

De roman als roman stel ik niet hoog; hij is niet af, zou ik zoo zeggen, maar dat is nu eenmaal de nieuwe richting; men wil den lezer eene aanleiding geven om zijn phantasie te laten werken,

om zelf antwoord te geven op de vraag: zullen zij elkaar krijgen of niet.

De gansche geschiedenis wordt gedragen door drie personen, met name Agnes, Christiaan Bode, zoon van den ouden scheepsreeder, en Hendrik Wilde. De laatste een philosoof, de andere een pessimist, vol ironie en sarcasme, terwijl het meisje, om wie beide heeren draaien als een mug om de kaars, dweepziek als zij is, niet vatbaar schijnt voor meer dan ietwat platonische liefde. Als Agnes en Hendrik Bode aan het redeneeren komen, dan denkt men onder het gehoor te zitten van een dispuut tusschen twee wijsgeeren, wier stelsels gestalte hebben aangenomen.

De moeder van Hendrik Bode gevoelde zich ongelukkig in haar huwelijk totdat „zij de eerste maal haar kindje aan de borst „legde en het kleine, vormlooze gezichtje kuste." Dat vormlooze is typisch; ik geloof, dat de vertaalster Una nog wel eens bij jonge moeders in de leer moet gaan, want indien de jonge wereldburger niet misvormd van gelaat is bij zijne geboorte, is dat gelaat allerminst vormloos. Zulk eene uitdrukking doet denken aan een klomp deeg waaraan de boetseerder nog vorm en uitdrukking moet geven.

Doch de bladzijden die over die moederweelde handelen, zijn in elk geval sympathiek geschreven, en met talent in onze taal overgebracht.

Over 't algemeen is de vertaling zeer goed geslaagd. Eene enkele uitdrukking zou men misschien anders willen: Bij voorbeeld „die bij hem in de gunst stond, zou ik liever willen veranderen in: die gunstig bij hem stond aangeschreven. Dan ook zou ik voor dat groeit en groeit, willen lezen: men ziet het groeien, en zeer zeker spreken heeren niet onder elkaâr van: wil je mij een weinig vuur leenen, maar mag ik wat vuur, of geef me wat vuur.

Boeiend is de roman niet. Er wordt te veel in geredeneerd; er is te weinig actie in. Dramatisch is hij zeker niet. Zelfs wordt alles erg uitgerafeld. Om maar een klein bewijs te geven: „Maar „toen zij (Agnes) terug kwam, sprak zij geen woord over den „ouden man (den ouden scheepsreeder). Zij werd op den voet ge-

„volgd door een dienstmeisje, dat een blaadje met vruchtensap en „water (e r g waterig) op de tafel plaatste en hen met een nieuws- „gierig vragenden blik verliet. Hendrik Wilde schonk zich in: „juist toen hij zou drinken, riep zij uit: „„Och u wou misschien „liever cognac, daar heb ik in 't geheel niet aan gedacht."" Hij „protesteerde en dronk het glas ledig als om te bewijzen dat hij „meende wat hij zei. Terwijl hij dronk merkte hij dat zij weer „naar zijne schoenen zag en het hinderde hem, dat hij ze niet „had afgeslagen vóór hij het prieel binnenging. Ook zij dronk nu „een glaasje vruchtensap en water en hij zag met belangstelling „hoe h a a r z o e t e s t r o t zich bewoog onder de fijne hand, en „hoe zij het puntje van de tong over hare lippen liet glijden, „nadat zij had gedronken. Al die kleinigheden namen zijne op- „merkzaamheid zoodanig in beslag dat hij vergat om iets te zeggen."

Kleinigheden, kleinigheden! Wel niet het geheele boek door, maar toch te veel om de lectuur van dezen roman bijzonder aan te bevelen.

A. J. Servaas van Rooyen.

Een stoere Noorman. Een roman naar het Engelsch van Edna Lyall. Schrijfster van „In de gulden dagen" enz. 2 deelen. — Amsterdam, N. J. Boon.

't Is niet wegens de ongemeene kunstwaarde als roman, dat ik 't opneem voor dit boek. Ook in dit werk zijn tal van omstandigheden, waarvan we zeggen: „hé, hoe toevallig!" en waarop we toch alweer niet al te veel aanmerkingen kunnen maken, omdat de schrijfster ons zou kunnen herinneren aan het ware woord van von Platen, dat het dagelijksch leven dikwijls romantischer is dan honderd romans. Ook in dit werk enkele uitweidingen over op zich zelf goede dingen, die ons wel aangenaam aandoen, wanneer wij ze ondervinden, maar die toch niet belangrijk genoeg zijn om te worden uitgeplozen en zoo uitvoerig mogelijk te worden beschreven.

Maar desalniettemin bevelen we de kennismaking met het boek zeer aan om den goeden toon en den edelen geest, die er in heerscht. We worden gelukkig niet gedwongen een tijd lang

om te gaan met ongelukkigen, die niets anders doen dan droomen en zuchten en suffen en slapen èn.... nog heel wat kwaads stichten, aleer ze zelf dikwijls een eind maken aan hun verlamd bestaan; we worden gelukkig niet gedwongen om op niets anders te turen dan op een modderpoel, waaruit allerlei vergiftige dampen omhoog stijgen. We leeren hier personen kennen, wien 't in hun leven waarlijk niet altijd voor den wind gaat; die heel wat hebben te strijden en te lijden, maar die toch niet „bij de pakken" blijven neerzitten; personen, waarin „iets zit", die moed hebben om te dulden en te strijden, omdat er een krachtig besef van plicht in hen is, omdat er iets trilt in hun borst van het heilige en heerlijke, dat zich niet bepaalt tot het scheppen van allerlei illusiën, maar dat in d a d e n wil omzetten, wat het oog des geestes in de beste uren van het leven heeft aanschouwd. Men wordt hier gelukkig niet wee en zeeziek van die geblaseerde en zenuwachtige schepsels, aan wier beschrijving soms een tijd en een moeite en een keur van taal worden besteed, die werkelijk wel aan betere zaken gewijd konden worden.

Naar gewoonte deel ik den loop der geschiedenis liefst niet mee, maar wel beveel ik de ernstige lezing van het boek dringend aan.

Het leven in den kring der Boniface's doet ons weldadig aan, evenals Frithiof en Sigurd Falck. Zonder veel vertoon en beweging doen allereerst de hoofden des gezins, wat ze te doen hebben om anderen tot een zegen te zijn. Lieflijke wezens zijn die Cecil Boniface en Sigurd Falck; een nobele figuur is Frithiof Falck, de held van het boek. Vader is ongelukkig geworden, heeft zijn schuldeischers niet kunnen betalen en is arm gestorven. De zoon wil werken met alle ijver en inspanning om vader's naam weer in eere te brengen. 't Is haast een onbegonnen werk, maar toch begint Frithiof en rust niet, voordat hij zijn plan heeft volvoerd; hij heeft er heel wat ontbering en moeite en verdriet voor over. En hoeveel honderden loopen er rond in onze maatschappij, die z e l f schulden maakten, en er in de verste verte niet aan denken om ze af te doen, of als ze eens, zooals de banale uitdrukking luidt, „schoon schip" hebben gemaakt, wie weet, hoe weinig procenten hebben afgedaan, even goeden sier maken, en even vroolijk en onbedeesd zich onder de menschen vertoonen als vroeger; die

lachen om het ideaal, dat de Noorman zich stelde, en die hem en zijn luttele geestverwanten eenvoudig voor „gek" verklaren.

Edna Lyall heeft goed rondgekeken in de wereld en nagedacht, en van het edele en beminnelijke, dat in haar was, in ruime mate meegedeeld aan anderen.

't Make velen edel en beminnelijk!

D. J. W. B.

Elisabeth Schöjen, *De Zweedsche Nachtegaal*. Vertaling van Una Amersfoort, G. J. Slothouwer.

Het is nòch de geschiedenis van Jenny Lind, nòch die van Christine Nilson, die de schrijfster heeft willen schilderen, maar zij heeft aan beide Diva's trekjes ontleend, die herhaaldelijk aan die kunstenaressen herinneren. Haar „Nachtegaal" is een fantasie-figuur, die tot achtergrond dient voor een rij van eigen ervaringen uit de groote Europeesche muziekwereld.

Men zegt, dat juffrouw Schöjen een der diva's op hare kunstreizen door Europa heeft vergezeld. Zij spreekt daarom niet als een blinde over de kleuren, wanneer zij het masker afrukt van al den humbug en reclame, die noodig zijn om den weg te banen voor een jeugdig talent. De „Nachtegaal", Elsa Wikner, is dramatische zangeres; maar waar zij zich ook heen wendt, overal heeft een artistieke middelmatigheid den schouwburg-chef in hare macht en werkt haar uit alle macht tegen. En wanneer zij door eene machtspreuk van eenige aanzienlijken eindelijk optreedt, is nog het doel niet bereikt.

De pers schijnt vooral in Weenen zeer gedemoraliseerd en niet onvatbaar voor omkooperijen — en het publiek, dat meer naar den naam dan naar het talent oordeelt, is zóó lauw, dat het steeds door betaalde claqeurs moet worden opgewekt. De ellendigste verhoudingen vindt men te Messina op Sicilië, waar de opera-dirigent zijne prima-donna's als het ware moet verkoopen aan de eigenaren van den schouwburg, zal zijn gezelschap worden geduld; Engeland daarentegen schijnt eene gunstige uitzondering te maken op den algemeenen regel.

Het lijdt geen twijfel of die schilderingen zijn correct, juist omdat zij zich gronden op eigen waarneming. Men voelt, dat verschillende buitenlandsche muziek-autoriteiten en kunstenaars portretten zijn. Het boek zou een sleutelroman kunnen genoemd worden, maar niet in de slechte beteekenis van 't woord. In landen, waar de muziekverhoudingen onbarmhartig worden gegeeseld, zullen deze onthullingen ongetwijfeld groot opzien baren en juist daardoor veel nut stichten. Het publiek hoort niet gaarne de waarheid, maar deze kan een wapen worden voor hen, die tot nu toe onder de ellendige verhoudingen hebben moeten lijden, en zij kan de oogen openen van menigeen, die uit onwetendheid of onverschilligheid met den ouden sleur genoegen nam.

Men moet toestemmen dat er moed toe behoort, op te komen tegen de kabalen achter de coulisses, die in bijna alle groote steden iets gewoons zijn. Maar de kunstenares heeft tevens den moed gehad een jong meisje te schilderen, dat niet besmet wordt door het vuil der coulissenwereld.

Bijgevolg zal nooit een mensch een ideaal zijn. Indien de Zweedsche Nachtegaal ware voorgesteld als een extract van Engelsche sluwheid, zou men veel op haar aan te merken kunnen hebben. Maar zoo is zij niet geschilderd. Dat zij niet gedemoraliseerd wordt door al den humbug, dankt zij aan het feit, dat een impressario voor haar optreedt en de stooten voor haar pareert. Hare liefde voor den laagdenkenden schilder en den gemeenen tenor verraadt, dat er in hare natuur een onderstroom wordt gevonden van zinnelijkheid — een reminisens harer afkomst. En zelfs wanneer zij een „ster" is geworden, ziet men uit de graagte, waarmee zij pronkt met medailles enz., dat zij een zekere dosis ijdelheid bezit.

Zij is zich dit zelve niet bewust en het goede heeft verreweg bij haar de overhand. Daarom gaat zij door hare zwakheden niet ten gronde. Integendeel — zij dragen er toe bij om haar te ontwikkelen en te doen rijpen als artiste, tot zij beloond wordt door de liefde van een eerlijk man.

Het boek is door en door boeiend, zoo door de waarheid der schilderingen als door den vorm, waarin de schrijfster hare tooneelen geeft.

Bijbelsche geschiedenissen voor de jeugd, verteld door Dr. A. W. Bronsveld, met 24 platen. Firma L. E. Bosch en Zoon, Utrecht. Ingenaaid *f* 1.90, gebonden *f* 2.50.

't Is altijd hoogst moeielijk om voor kinderen te schrijven, maar vooral om voor kinderen verhalen uit den bijbel te schrijven. Over hoeveel gaven moet een mensch niet kunnen beschikken om 't goed te doen, om te doen blijken dat hij ten minste iets gevoeld heeft van het veelbeteekenend antwoord, dat eens gegeven werd op de vraag: „Wat is goed voor kinderen?" — het antwoord: „Het beste."

En dan bovenal in onze dagen!

Aan den eenen kant een dikwijls onbegrijpelijke bijbelvergoding, aan den anderen kant een dikwijls even onbegrijpelijke bijbelverachting, en zoo zelden: een ernstige bijbelwaardeering. Hoe noodig is 't bijna geen oogenblik te vergeten Mattheüs 10 : 16[b]; hoe moet dit woord als 't ware vleesch en bloed in ons zijn geworden! Hoe krachtig moet in ons het geloof zijn in de macht der waarheid om nooit uit vrees voor ongeloof ons te bezondigen aan den onbedorven waarheidszin der kinderen, en ons nooit ondankbaar te toonen voor de schatten van kennis en wetenschap, die onder veel worsteling en strijd met Gods hulp door ons veroverd werden!

Onwillekeurig kwamen die gedachten weer bij me op, toen ik het bovenvermelde boek in handen kreeg en las.

't Is een dik boek, met flinke letter gedrukt, maar waarvan de minder gewone vorm niet bepaald aanlokt; 't is voorzien van 24 platen. Ik beweer niet, dat ze het boek tot sieraad strekken; ze zijn waarlijk niet geschikt om het schoonheidsgevoel bij kinderen te ontwikkelen of te versterken. Zie maar eens: „Isaaks offerande; Mozes verbrijzelt de steenen tafelen; Jeremia beweent den ondergang van Jeruzalem." Door den graveur zien we weer de onbijbelsche, zij 't dan ook traditioneele voorstelling gehuldigd, dat de twaalfjarige Jezus in den tempel te Jeruzalem preekte; boven den „verloren zoon" teekent hij een wolk met engeltjes (welk een wansmaak!) en achter den vader een paar bedienden, die met een

laken klaar staan om w a t? te doen; op de steenen tafelen door Mozes van den berg meegebracht, lezen we geen geboden, maar Romeinsche cijfers: I, II, III enz.! Hoe komt 't toch in eens menschen hersenen op! Men zou zoo zeggen: „Voor k i n d e r e n is zeker alles goed genoeg!"

En wat bevat nu het boek?

Wanneer men een boek wil schrijven, als hetgeen wij bespreken, dan kan men uitgaan van de redeneering: „wil iemand een godsdienstig, of wil iemand desnoods alleen maar een b e s c h a a f d mensch worden, dan is 't om honderd redenen noodig, dat hij weet, wat er zooal in den bijbel staat"; dan kan men eenvoudig tal van bijbelsche verhalen uitkiezen en zoo beknopt mogelijk weergeven, zooals men ze vindt, zonder een eigen oordeel uit te spreken. Maar men kan ook vele wat al te wonderlijk klinkende, echt Oostersche uitdrukkingen vermijden, men kan vele verhalen in wat meer Westersche vormen kleeden, en toelichten wat toelichting van noode heeft.

Den laatsten weg slaat Dr. B. in.

Wanneer 't nu voor velen tot een aanbeveling kan strekken, dan kan getuigd worden, dat de schrijver in de verste verte niet doet vermoeden, dat er ooit ofte immer is getwijfeld geworden aan de goddelijke waarheid en onfeilbaarheid van eenig woord of verhaal, dat er in den bijbel voorkomt. In dit opzicht is er geen enkel wolkje aan de lucht. Wat er door zedelijke, ernstige, in God geloovige, Christelijk gezinde mannen jaren lang is gedaan en nog gedaan wordt om de bijbelsche geschriften in hun w e r k e l ij k e waarde en beteekenis te leeren kennen, — d i t werk lezend zou men zoo zeggen: Dr. B. heeft er nooit iets van gehoord.

Kinderen, die nog iets anders doen, dan gedachteloos en werktuigelijk lezen, die wel eens verbaasd opkijken, als ze iets zeer wonderlijks hooren vertellen, die den moed hebben om wat te vragen en daardoor toonen, wat na te denken; kinderen, die iets v o e l e n van het onbetwist en eeuwig goddelijke, dat zich verontwaardigt over wat onwaar is en slecht; kinderen, die deze verontwaardiging soms zeer kras kunnen uiten, — 't is, alsof Dr. B. ze nooit op zijn weg heeft ontmoet en er dus ook niet aan gedacht heeft om ook voor dezen een woordje te schrijven.

Wanneer de gelijkenis van den rijken man en van den armen Lazarus wordt meegedeeld, lezen we: „Abraham wijst den rijken man er op, dat zij reeds gewaarschuwd waren, daar zij Mozes en de profeten, de boeken van het Oude Testament, kenden." Waarop later volgt:

„Men ziet uit deze gelijkenis, welke hooge waarde de Heer toekent aan het bezit van Gods woord; en hoe groot de verantwoordelijkheid is van hen, die dat woord kennen."

Aldus: „Gods woord" en „Mozes en de profeten, de boeken van het Oude Testament" zijne synonieme uitdrukkingen!

Zoo lezen we bl. 16. „Twintig jaren zijn Isaäk en Rebecca gehuwd geweest, voordat zij verblijd werden door de geboorte van een kind. Ook hun geloof werd dus op de proef gesteld. Eindelijk, daar laat de Heer zich „verbidden" en Rebecca schenkt het leven aan t w e e zonen, Ezau en Jakob geheeten."

Maar genoeg om den geest aan te duiden, waarin het boek geschreven is.

Gaarne willen we erkennen, dat de schrijver soms zeer gelukkig was, wat den vorm betreft; zoo is bijv. de geschiedenis van Ruth mooi verteld. Bijzonder moet de kieschheid geroemd worden, waarmee Dr. B. vele verhalen uit den bijbel meedeelt, waarin uitdrukkingen voorkomen, die voor kinderen minder geschikt zijn. Daaraan herkennen we weer den man, wien 't waarlijk niet aan veel smaak en talenten ontbreekt, en van wien we elders zoo menig goed en schoon woord lazen, waarvoor we hem hier gaarne danken.

D. J. W. B.

Walter, door Fiore della Neve. Amsterdam, Van Holkema en Warendorf.

Jaren geleden waren ook in ons land uitgebreide dichtstukken zeer in de mode. Wij denken aan Bilderdijks „Ondergang der eerste wereld" en „Ziekte der geleerden" of, om een weinig lager rond te kijken, aan Lucretia Wilhelmina van Merkens „Germanicus" en „Nut der tegenspoeden", welk laatste gedicht in onze dagen wel het meest bekend is gebleven door den droogkomieken heer

Doorbeen, die in Hildebrands Camera Obscura het woord „tegenspoeden" in „regenhoeden" verandert. Of trouwens Lucretia van Merken met haar berijmd pleidooi wel ooit iemand werkelijk van het n u t der tegenspoeden overtuigd heeft, is hoogst twijfelachtig en de levensgeschiedenis van Walter, hierboven genoemd, zou ook als bewijs kunnen verstrekken, al heeft de dichter dit waarschijnlijk niet bedoeld, dat onophoudelijke tegenspoed den mensch eer verbittert dan veredelt.

In onze dagen zou een Leerdicht in zooveel en zooveel zangen niet bijzonder in den smaak vallen; dáárvoor is ons publiek niet geduldig genoeg. Het is inderdaad opmerkelijk, dat in dezen tijd van haast en stoom, de dichters en dichteressen, met Helene Swarth aan het hoofd, meest k l e i n e verjes maken, als wilden zij — schuchter en bedeesd — ons toch vooral niet te lang ophouden!

Fiore della Neve (Mr. van Loghem) heeft voor zijn uitgebreid dichtstuk dan ook het voor iedereen aantrekkelijkste genre gekozen, namelijk: het epische of verhalende genre, zooals hij reeds deed in zijn zoo algemeen bekend en wegsleepend minnedicht „Eene liefde in het Zuiden," waarmee hij zich als een onzer beste zangers introduceerde. Omtrent het onderwerp van Walter zegt de Dichter zelf in een Naschrift: „Het eerste gegeven van W a l t e r — het kind eener ongehuwde prinses, bij een predikant opgevoed en voor den geestelijken stand bestemd, — is aan eene Duitsche schrijfster ontleend — misschien door meer andere voor eene novelle gebruikt; na dit gegeven echter hebben de novelle en het gedicht niets met elkander gemeen."

De held der geschiedenis treedt evenals in „Eene Liefde in het Zuiden" zelf als verhaler op en heeft als het ware zijne herinneringen te boek gesteld. Hij beschrijft ons zijne jeugd en hoe hij door een streng rechtzinnigen predikant als zoon werd aangenomen; hoe hij een paar keeren de Markgravin Louise ontmoette, die hem met groote teederheid behandelde; hoe zij hem bij eene zware ziekte bezocht en hij later, tot bewustzijn gekomen, van haar droomde als van eene weldoende fee. Vervolgens deelt hij ons mede hoe hij door eene tooneelspeelster werd overgehaald om de rol van den kleinen Joas te vervullen bij eene voorstelling aan het Hof en hoe bij die gelegenheid Prinses Louise in de hevigste ontsteltenis haar

noodlottig geheim verraadt; hoe zijn pleegvader, de predikant, daarop naar een afgelegen dorp verbannen wordt en hoe hijzelf zich dáár in de eenzaamheid voor den geestelijken stand moet voorbereiden; hoe hij zich echter veel meer voelt aangetrokken door de meesterstukken der Grieksche treurspeldichters, dan door de grondwaarheden van den godsdienst en na menig uur van zwaren strijd zich geheel ongeschikt acht voor zijne bestemming. Dan volgt zijne kennismaking met de actrice Malona en zijne vurige liefde voor deze kunstenares, die plotseling door een hooggeplaatsten wellusteling wordt ontvoerd. Daarop zijn deelneming aan de gruwelen der revolutie, daar hij naar wraak en vergelding dorst, totdat hem bij een volkstumult het hoofd zijner eigen moeder, Prinses Louise, als zegeteeken wordt aangeboden.

De levensgeschiedenis van Walter is ongetwijfeld hoogst belangrijk en boeiend en Fiore della Neve was er juist de man naar, om die dichterlijk te behandelen en er de treffendste épisodes van in het helderste licht te stellen. Bij al mijne bewondering voor zijn veelzijdig talent moet mij hier echter de bekentenis van het hart, dat de dichter naar mijn oordeel beneden zijn onderwerp gebleven is, of beter gezegd, dat hij er niet zooveel partij van getrokken heeft, als men had kunnen verwachten. Dit is echter niet aan onmacht toe te schrijven, dáárvoor toch staat Fiore della Neve onder de Nederlandsche dichters veel te hoog. Neen, er is een andere reden en die is met een paar woorden mee te deelen. Namelijk: in „Walter" is de epische dichter door den lyrischen zanger vervangen of verdrongen, en dit kon niet anders dan nadeelig zijn voor het geheel. Alle halfheid moet ook in de letterkunde vermeden worden, en dit is, helaas, hier niet geschied. Waar de dichter in den verhalenden toon blijft en zijn epische taak vervult, zooals voornamelijk het geval is in de twee eerste boeken of afdeelingen, boeit hij ons onwederstaanbaar. De beschrijving van den strengen predikant, Walter's jeugd, zijne bewondering voor de schoone Prinses Louise, zijn bezoek met haar in de serre van het Kasteel, en in het bijzonder de tooneelvoorstelling aan het Hof, die zoo noodlottig afloopt, — dat alles is met een meesterhand geschetst. Zoo ook verder Walter's strijd tusschen neiging en geweten; zijn liefde voor de schoone ideeën der treur-

spel-dichters; zijn wanhoop als hij niet voldoen kan aan de verwachting, door zijn pleegvader van hem gekoesterd, en niet getrouw kan blijven aan de gelofte, door zijne moeder eenmaal afgelegd.

In het derde boek blijft de dichter niet genoegzaam meer in de epische rol, maar zijn toch de lyrische gedeelten, die reeds wat al te overvloedig beginnen te worden, in harmonie met Walters stemming, daar hij Malona heeft leeren kennen en met haar den schoonsten droom van kunst en liefde droomt. In het vierde boek echter, als Malona spoorloos verdwenen is, ontvangen wij een reeks van lyrische gedichten, die met het eigenlijke onderwerp, dat nu eenmaal onze belangstelling opwekte, maar in gering verband staan. Dat die lyrische stukken schoon, ja verre boven mijn lof verheven zijn, zal ik niet behoeven te zeggen. Iedereen weet dat Fiore della Neve met woorden weet te tooveren. Ik wijs op verzen als „De schikgodinnen" en „Zondagsvrede", op het lieve en zangerige „Naar de verre landen zonder wederkeer," of: „Waarom op uwe vale wieken" enz. enz. Maar deze verzen, en ook het gedicht: „Zullen wij het eens doorgronden", en de beschrijving van het bloedige spel der Siciliaansche jonge lieden, had ik liever in een afzonderlijk bundeltje geplaatst gezien, dan hier, waar zij onze gedachten te veel van de handeling afleiden. Als Walter verneemt wat er van de ongelukkige Malona is geworden en verklaart, dat hij bij hare verdwijning „gansch de magistraat uit d'eersten sluimer had moeten kloppen" om het rooversrijtuig in te halen, — dan maken wij onwillekeurig de wel wat prozaische opmerking: „Ja, dat zou zeker heel wat beter geweest zijn, dan werkeloos droomen en mooie versjes maken!" Waarlijk hier heeft het lyrische element het epische verdrongen en waar nog zooveel schoone en dichterlijke beschrijvingen verwacht hadden kunnen worden van Malona's wegvoering en wanhoop, van Walters deelneming aan de Revolutie, van Prinses Louise's gemoedsstemming, moeten wij maar met eenige weinige bladzijden ten slotte tevreden zijn.

Maar hoe dit alles zij, toch blijft „Walter" een hoogst lezenswaardig dichtstuk, eene merkwaardige verschijning in onze, tegenwoordig aan werkelijk poëtische voortbrengselen niet over-rijke letterkunde. Het doet ons goed bij zóóveel onzin, dat voor poëzie

wil doorgaan, weer eens iets te lezen, dat in waarheid door eene hooge dichterlijke begeestering is ingegeven en Fiore della Neve moge mijne opmerkingen dan ook alleen beschouwen als een bewijs, dat ik zijn dichtstuk niet vluchtig doorliep maar wilde toonen, dat ik het eene aandachtige studie in alle opzichten waardig achtte.

Den Haag, 23 Sept. '92. D. F. van Heyst.

Armorel, uit het Engelsch van Walter Besant, door Myra. Amsterdam P. N. van Kampen en Zoon, 1892.

Eene gewaarwording van werkelijk en intens genot vervulde mij bij de lectuur van dezen uitstekend geslaagden roman, een gevoel zooals ik dat lang geleden gekend had bij het luisteren naar sprookjes als „de schoone slaapster" enz. enz.

Evenals toen heb ik de werkelijkheid met al haar proza voor mij zien verdwijnen om plaats te maken voor eene eigenaardig schoone wereld vol gloed en poëzie. Zie, daar staat zij voor ons de schoone Fairy queen, de bevallige, eenzame Armorel, een kind in jaren en onschuld, eene vrouw in teeder, half onbewust gevoel. Zij koestert zich in den zonneschijn van haar heerlijk eiland met zijne klippen en rotsen, zijn weligen plantengroei en fraaie uitkijkjes. Met vasten arm stuurt zij haar boot door de branding, tot zij eens de voldoening smaakt twee menschenlevens te redden.

Dit is het eigenlijke begin van den roman, het keerpunt in Armorels leven. Onbewust, ongemerkt sluipt de liefde in het reine hart van het meisje, en ook held Roland, de artiest, de verwende man van de wereld, ondervindt de zoete betoovering, welke van het meisje en hare geheele omgeving uitgaat.

Droomerig, bekoorlijk is het leven tusschen de rotsen, in de vlakten vol bloemen, op het schoone eiland Samson.

Het oude huis waar Armorel haren gast ontvangt, de stokoude grootmoeder, de oude dienstboden, de eveneens oude melodiën, welke Armorel 's avonds op hare viool speelt, dit alles heeft iets geheimzinnig aantrekkelijks, ook voor den lezer, die al spoedig in de juiste stemming komt om deze idylle geheel mede te leven.

Wij gevoelen den weemoed mede, welke het lieve kind doortrilt als held Roland het eiland verlaat, om tot de bewoonde wereld terug te keeren.

Als eindelijk het stervensuur der oude grootmoeder slaat en Armorel met vele schatten ook de opdracht erft een onrecht goed te maken en den eigenaar van een verloren geraakten schat op te sporen, treedt de roman een nieuwe phase in, en verlaten wij in gezelschap van Armorel met weêrzin het idyllische eiland om ons weldra in het woelige Londen te bevinden. Hier leeren wij onze heldin kennen als eene jonge dame, die door eigen wilskracht zich ontwikkeld heeft op zoo harmonische wijze, dat zij door adeldom van ziel, door verstand en talenten boven allen uitblinkt. Op boeiende wijze weet de auteur ons tal van personen af te beelden, welke in eigenaardigheid aan menige figuur van Dickens herinneren en toch origineel mogen heeten.

Zoo is Alex Feilding, de letterkundige roover, de schilder-dief, uitstekend geteekend en juichen wij in stilte bij zijne ontmaskering evenals bij de redding van den ongelukkigen schilder uit zijne klauwen. Ten tweeden male wordt Armorel de goede engel van Roland en eindigt het bevallige, boeiende verhaal op bevredigende wijze.

Een gelukkig denkbeeld komt het ons voor, de twee gelieven aan het slot van den roman te zamen te brengen op het eiland, waar Armorel hare jeugd doorleefde en waaraan voor beiden de lieflijke herinneringen verbonden waren.

Nog een woord van lof aan de flinke vertaling en zeer duidelijken druk, waardoor deze pennevrucht nog des te smakelijker zal blijken voor het lezend publiek.

MENA.

Bibliographisch Album.

Pieter Langendijk, door F. Z. Mehler. Culemborg, Blom en Olivierse, 1892.

„Hoor eens, mijn waarde, je moogt nu zooveel praten als je wilt over tragisch genot en dergelijke mooie dingen, maar als ik naar de comedie ga, dan wil ik graag eens lachen, en daarom zie ik liever een vroolijk stuk. Er zijn in het dagelijksch leven al zoovele akelige en treurige histories, dat ik mijn geld niet geef om den heelen avond meê te zuchten of te huilen!"

Deze en soortgelijke antwoorden kan men elken dag ontvangen, wanneer men met zijne kennissen over den Schouwburg spreekt. Een ernstig stuk moge soms menschen trekken, toch is een Tooneeldirectie nooit zoo zeker van een stampvolle zaal, dan wanneer men een Blijspel of Klucht laat vertoonen, en dan liefst met een gevierden komiek, zooals Van Zuylen, in de hoofdrol! Drie vierden van het publiek, zoo niet meer, zijn het eens met den door mij hier aangehaalden spreker. Gelukkig dat er toch nog één vierde wat anders over denkt en zegt: „Neen, zoo'n heelen avond niets dan flauwe grappen te zien vertoonen, verveelt me!" Ik wil wel bekennen, dat, als ik zóó hoor spreken, ik meer respect heb voor het verstand van mijn kennis, dan in het tegenovergesteld geval, vooral als er sprake is van kluchten, waar alle karakterteekening en attisch zout aan ontbreekt! Maar juist wegens die neiging voor het komisch genre onder het publiek betreur ik het, dat de goede gewoonte is afgeschaft om, bijna zonder uit-

zondering, na elk drama een vroolijk nastukje te vertoonen. Wie zijn tragisch genot dan niet bederven wil, kan in de pauze naar huis gaan. Als ik mijne oude tooneelaffiches, en ik bezit er honderden, raadpleeg, dan zie ik die gewoonte altijd gevolgd, maar — en hier komt een gewichtig maar — de tooneelvoorstellingen begonnen vroeger om zes uur of half zeven en tegenwoordig om half acht of acht uur. Men kreeg heel wat meer waar voor zijn geld. Doch als het publiek laat wil dineeren, dan moest het ook maar wat later in den schouwburg blijven!

Omtrent het komische genre kan men ook zeggen, even als waar het andere zaken geldt, „er is niets nieuws onder de zon", en trekken tegenwoordig de blijspelen van Moser en l'Arronge volle zalen — in de vorige eeuw deden kluchten als „Beslikte Swaantje" en „De Huwelijke staat" van Alewijn en Bernagie hetzelfde.

Onder de Hollandsche blijspeldichters, wier stukken vele jaren op het repertoire zijn gebleven, bekleedt Pieter Langendijk een eerste plaats en het was een uitmuntend denkbeeld van den heer Mehler, Beambte a/d. Universiteits-Bibliotheek te Amsterdam, om aan diens persoon en werken eene uitvoerige beschouwing te wijden. Hij heeft, naar mijn oordeel, zijne taak zeer goed volbracht en op menige bladzijde van zijn boekje de duidelijkste bewijzen van studie en belezenheid gegeven. Dat ik er mij in dit tijdschrift wat lang meê bezig houd is dan ook minder om critiek uit te oefenen, dan wel om het een en ander bij te voegen, dat waarschijnlijk aan mijne lezers onbekend is. De schrijver geeft ons eerst een beknopte levensschets van Pieter Langendijk, waaruit ons blijkt, dat hij ook al niet tot de gelukskinderen heeft behoord. Of dat echter niet eenigermate zijn eigen schuld was, valt moeilijk te betwijfelen. Één punt trok ten minste zeer mijn aandacht. Langendijk, in 1683 te Haarlem geboren, verloor reeds op zesjarigen leeftijd zijn vader, een welgestelden metselaarsbaas. Zijne moeder, eene lichtzinnige, verkwistende vrouw, liet de zaak van haar echtgenoot verloopen en gaf zich op het laatst van haar leven over aan 't misbruik van sterken drank. Zij stierf eerst in 1727, dus toen haar zoon reeds vier en veertig jaren oud was. En zie, kort na haar dood, huwde hij met een meisje, dat hij

vijftien jaren (zegge: vijftien jaren) had lief gehad. Men zou nu met recht verwachten, dat een zeer gelukkig huwelijk zijn deel zou zijn geweest, maar neen, zijne vrouw bleek eene even slechte huishoudster te zijn, als zijne moeder was geweest en was daarbij zwak en ziekelijk, hetgeen erg op haar humeur werkte. Hoe nu iemand, die al de ellende van een slecht bestuurd huishouden had ondervonden, zich na 15jarige bekendheid zóó deerlijk kon vergissen — gaat m ij n verstand te boven!

In zijne laatste levensjaren gingen zijne geldelijke aangelegenheden sterk achteruit, zoodat hij tot armoede zou vervallen zijn, wanneer men hem niet tot stadshistorieschrijver benoemd en een plaats in het Haarlemsche Proveniershuis gegeven had, waar hij op 18 Juli 1756 overleed.

Wat nu zijn tooneelarbeid betreft, schreef hij reeds op zijn zeventiende jaar zijn kluchtspel: „Don Quichot op de Bruiloft van Kamacho", dat echter eerst 12 jaar later (1711) vertoond en uitgegeven werd. Merkwaardig is het, dat juist Langendijk's eerste stuk, dat hem opeens in de letterkundige wereld groote bekendheid gaf, het langst op het repertoire der tooneelgezelschappen is gebleven. Het bleek mij namelijk uit eene volledige verzameling tooneelaffiches van den Leidschen schouwburg, — loopende van het jaar 1809 (opening van een nieuw gebouw) tot en met 1845, — die ik indertijd op eene verkooping kocht, dat de „Don Quichot" nog op 1 Februari 1841 te Leiden is opgevoerd. Het Zuid-Holl. Tooneelgezelschap gaf daar geregeld voorstellingen. Deze voorstelling moet een der laatste geweest zijn, want in volgende jaren vond ik het stuk niet meer aangekondigd. Wel zag ik het nog in het jaar 1854 op den 4en October te Haarlem in den Stads Doelen door een liefhebberij-gezelschap opvoeren, doch eene zoodanige voorstelling, waarbij de vrouwenrollen waren weggelaten, telt eigenlijk niet mede en bewijst alleen, dat men in 1854 onzen dichter nog niet zóó verouderd vond, dat men niet met hem voor den dag durfde komen.

Bij genoemde opvoering in 1841 werden de rollen van Don Quichot, Kamacho, Basilius en Sanche Panche, door de heeren Lambotte, Ruffa, Hammecher en P. v. d. Grijp vervuld. Die van den kok Verlasoepe en Jochem den poeet waren in handen der

heeren Gijswijt en Vink. Mejuffrouw Lambotte speelde de rol van Quiteria. Tevens vermeldt het billet, dat Mej. Iburg in het 3e bedrijf een Aria met koor uit de Opera „Tancredo" zou zingen. Die elegante zangeres zal op die boerenbruiloft wel een eenigszins vreemd figuur gemaakt hebben! Op 4 Febr. 1839 was het stuk ook gespeeld met dezelfde rolverdeeling en ook opgeluisterd door den zang van Mej. Iburg, terwijl het op 23 Januari 1837 te Leiden ten tooneele verscheen, voorafgegaan door niets meer of minder, dan Pieter Langendijks „Krelis Louwen of Maander de Groote op het Poëetenmaal," Kluchtspel in 3 bedrijven. Dien avond werd aan den dichter dus alle eer geschonken, en het spijt me, dat ik uit latere jaren nog niet vele dergelijke Hollandsche festijnen kan aanhalen. In „Don Quichot" was de rolverdeeling wat anders, zoodat toen de heeren P. v. d. Grijp en de beroemde komiek Rosenveldt de rollen van Mr. Jochem en Sanche Panche vervulden. In „Krelis Louwen" werkten de bekende tooneelspelers Bingley, Stoopendaal, Hoed en Ruffa als Ferdinand, Krelis Louwen, Pieter en Hendrik mede. De opvoering zal dus voor die dagen wel uitstekend zijn geweest. In onzen tijd worden aan de acteurs en actrices weer geheel andere eischen gesteld dan vroeger. Het Kluchtspel „Krelis Louwen" vind ik op geen mijner latere tooneelaffiches tot op heden meer vermeld, zoodat men vrij zeker kan zeggen, dat het in de laatste vijf en vijftig jaren niet meer vertoond is. Doch wanneer men in aanmerking neemt dat de „Don Quichot" van 1711 en „Krelis Louwen" van 1715 afkomstig zijn, dan zal men moeten toegeven, dat beide stukken bijzonder lang in de mode zijn gebleven. Een tijdsverloop van 120 à 130 jaren is voor een tooneelstuk geen kleinigheid! Wat was de reden van dien bijval? Ik meen die te vinden in hetgeen de heer Mehler op blz. 24 zegt, namelijk dat Langendijk, uit het oogpunt der zuivere tooneelschrijfkunst, van het *métier*, zooals de Franschen zeggen, al zijne tijdgenooten overtrof. „Hij wist in zijne stukken een buitengewone afwisseling te brengen. Hij verstond het een tooneelstuk op te zetten en in te kleeden." Het is hier dus weer de oude geschiedenis: het publiek wil zich liefst amuseeren en wie voor het tooneel schrijft moet handig wezen!

In het jaar van den *windhandel*, 1720, verschenen zijne

kluchtspelen „Quincampoix" en „Arlequijn-actionist" en ik kan me best voorstellen, dat die twee op de toenmalige dwaasheden zoo toepasselijke stukken voor stampvolle zalen werden opgevoerd, evenals in onze dagen „De doofpot" en „De groote trom".

Het onderwerp van „Krelis Louwen", de geschiedenis van den man uit het volk, dien men in zijn slaap wegvoert en bij zijn ontwaken wijs maakt, dat hij de vorst zelf is, vindt men het eerst in de „Duizend en één Nacht" en is later menigmaal behandeld. De heer Mehler noemt ons een aantal voorbeelden, waaronder Calderons „Het leven is een droom" en de opera-comique van Adam „Si j'étais roi!" het meest bekend zijn. Ik ben echter in staat deze opgave nog te vermeerderen, daar ik op 17 Mei 1850 door de tooneellisten van P. Boas en N. Judels zag opvoeren: „De betooverde Prins" vroolijke vaudeville in 3 bedrijven, naar het Hoogduitsch (zonder naam van schrijver). De vermaarde komiek Judels, die toen in zijn volle kracht was, vervulde met groot succes de rol van den schoenmaker Wilhelm Priem, de Krelis Louwen in dit stuk. Ik herinner me nog zeer goed, dat zijne verbazing bij zijn ontwaken als prins en zijne guitachtige opmerkingen onbetaalbaar waren! In 1866 zag ik hetzelfde blijspel van de Koninkl. Holl. Tooneellisten onder directie van J. C. Valois, terwijl de tooneelspeler Rosier Faassen voor den schoenmaker speelde. Dit moderne stuk heeft waarschijnlijk Langendijks schepping voor goed verdrongen.

Behalve genoemde stukken heeft de heer Mehler ook „Het wederzijdsch huwelijksbedrog", „De zwetser", „De wiskunstenaars", „Xantippe" en „Spiegel der vaderlandsche kooplieden" aan eene breedvoerige beschouwing onderworpen. Ik zal hier niet verder bij stilstaan, daar ik misschien reeds te veel van het geduld mijner lezers vergde. Ik eindig met een warme dankbetuiging aan den heer Mehler voor zijn goed geschreven boekje, dat een aanwinst voor de geschiedenis onzer letterkunde mag heeten. Dergelijke studies zijn zeer nuttig, al ware het maar alleen, om te bewijzen, dat het vóórgeslacht niet zóó weinig heeft uitgevoerd, als het nágeslacht zich wel eens verbeeldt!

Den Haag. D. F. van Heyst.

Tooneel-Bibliotheek. Zutphen. Thieme's Boek- en Muziekhandel.
Frou-Frou, door H. P. Boudier.
Jochem Pezel, naar Fritz Reuther.
Het Goudvischje, door W. G. van Nouhuys.
„*Adel*", door Dairy F. A. Junius.
Majoor Frans, naar mevronw Bosboom Toussaint, door L. H. Crispijn.

De geachte redacteur van dit erntfeste tijdschrift heeft den ondergeteekende een koopje te slikken gegeven door hem met de beoordeeling van bovenstaande boekjes te vereeren. Het is een bekend feit, dat de Tooneel-Bibliotheek in een werkelijke behoefte voorziet door haar keurige uitgaven, waarvan we slechts zouden wenschen, dat ze wat goedkooper waren, opdat ze gemakkelijker konden worden aangeschaft.

Wat nu betreft het beoordeelen van den inhoud, is het moeielijk omtrent de waarde van eenig tooneelwerk een uitspraak te doen als men het niet heeft zien opvoeren. Het welslagen van een tooneelstuk is veel meer afhankelijk van hen die het opvoeren, dan van den auteur. Het beste stuk zal vallen door slecht spel; het grootste prul kan slagen of althans voor ondergang worden behoed door uitstekende opvoering. De goede en kwade eigenschappen van een tooneelstuk komen eigenlijk eerst aan den dag bij de uitvoering en de eigenaardige hoedanigheden er van zullen bij een lezing niet worden opgemerkt tenzij door den auteur zelf.

„Maar — zal men zeggen — de strekking kan toch worden beoordeeld?"

De strekking? Och wat strekking. Er is voor een tooneelstuk maar één strekking: dat het bevalt, en het bevalt altijd als het publiek maar kan lachen of zich verlustigen aan een schandaaltje. De grootste prullen zonder strekking slagen, als zij maar den lachlust opwekken of de hartstochten in gisting brengen. Daarom maakt Frou-Frou grooten opgang. 't Is een echt Parijsch stuk met lichtzinnige vrouwen, van welke de mooiste haar man laat zitten en met een ander op den loop gaat, om later thuis te komen sterven.

„Jochem Pezel" is een van die aardige, onschuldige blijspelen, waarom men hartelijk kan lachen en dat — zooals betaamt — de zotste vergissingen en verwarringen te zien geeft. Het is ook

bijzonder geschikt voor liefhebbersgezelschappen en bevat niets dubbelzinnigs.

De inhoud van „het Goudvischje", waarvan de kracht toch eigenlijk ook weer in een schandaal gelegen is, mag als bekend ondersteld worden en het succes dat het op het tooneel heeft genoten, is voldoend bewijs voor zijn hooge waarde als tooneelstuk. Trouwens: het i s een prachtig werk, ook wanneer men het leest.

Ziedaar wat men niet kan zeggen van „Adel" dat bij de lectuur te mat, te saai is; hier is te weinig pikants en spannends in. Daarenboven zijn vele monologen te lang en te dor en is de dialoog niet levendig genoeg. 't Is mogelijk dat het op de planken voldoet, maar de lectuur er van valt niet mee.

„Majoor Frans" zal altijd voldoen als een stuk vol afwisseling, actie en belangwekkende karakteristiek; de inhoud van den roman is bekend en waar een zoo smaakvol en geroutineerd acteur een stuk voor het tooneel bewerkt, kan men zeker zijn, dat het de eigenschappen bezit om op de planken te voldoen wanneer de spelers hun plicht nakomen.

Winschoten. W. L.

Conrad van de Liede, *Zijn vader.* Amsterdam, A. van Klaveren, 1892.

De twee kirrende duifjes als cul de lampe op den omslag doen niet vermoeden, dat men in 't werk een verhaal krijgt, dat alles behalve voeling heeft met de eigenschappen van die liefelijke vogelsoort. Het beest-mensch krijgen we te aanschouwen in al zijn afschuwelijkheid en naarheid. Het naakt van den hartstocht wordt in den meest cynischen vorm aan het lezend publiek voorgesteld. Het is een boek om van te gruwen. Voor de volgers der nieuwe school, die alle idealen dooden, een verkwikkelijk gerecht; voor hen, die den mensch nog als half engel beschouwen, totaal ongenietbaar. Verbaasd staat men over den moed om zoo iets saam te stellen; nog meer verbaasd moet men zijn over den lust om zulke walgelijke tooneelen ter neer te schrijven. Het moge mode zijn, het leelijke, het afzichtelijke, het menschonteerende ten tooneele te voeren; aan de critiek zij het vergund om daartegen

luide te protesteeren. Bovendien is de intrigue gezocht, gekunsteld, draakachtig. Ik hoop, dat tot nu toe niet één lezer van *Het Leeskabinet* het boek ter hand heeft genomen, anders dan om het van zich af te slingeren, en het voor goed van de leestafel te bannen. Zeker zal na dit woord niet een enkele het koopen of trachten te lezen.

's-Gravénhage. A. J. Servaas van Rooijen.

Met Robinson Crusoe tien jaar op reis, door P. Louwerse. Uitgever Joh. IJkema, 's Gravenhage. 1e afl. Compleet in 6 à 7 afleveringen.

Ik wou dat ik jongens had, van die ferme, flinke jongens, jongens met open oog, bij het brutale af; met haren die kroezen en warren; met gloeiende wangen van het ravotten en spelen; en met lust en zin om van tijd tot tijd, buiten hun school en schoolwerk, zoo'n half uur achteréén, — en dat zegt al heel wat, — te zitten lezen, zóó ingespannen, dat zij niets hooren, niets zien, dan 't geen wat bij het lezen hun geest voorbijgaat. Ik heb ze niet, maar als ik ze had, dan teekende ik dadelijk in op 't boek van Louwerse. Dat zal wel aanbeveling genoeg zijn!

's-Gravenhage. A. J. Servaas van Rooijen.

Bibliographisch Album.

J. Kleefstra. *Een misdaad*. Amsterdam, A. van Klaveren. 1892.

In weerwil van het onmiskenbaar talent van den schrijver kleven zijn werk onverklaarbare gebreken aan. Men zou zeggen: de man, die in staat is tooneeltjes te geven als we beleven op Leentjes kamertje, bij Sietske en Bieneke, is veel te fijngevoelend om zulk ontzettend platte en banale dingen te vertellen als hij Frits Kramer en mejuffrouw Betje laat begaan. De geest van zijn werk is volkomen in overeenstemming met dien van den tijd en met de richting der hedendaagsche realistische school, maar toch worden ook in die school vormen erkend en gehuldigd, eischen gesteld aan inkleeding en voorstelling.

Frits Kramer en Betje zijn neef en nicht en worden bij de moeder van Frits opgevoed. Betje koestert al reeds spoedig een hartstochtelijke liefde voor haar knappen neef, terwijl deze veel van zijn „zusje" houdt. Als hij gepromoveerd is en te huis komt blijkt hij verliefd te zijn geworden op een zeer klein en zwak meisje, Kato Willemse.

Een groote teleurstelling was dit voor zijne moeder, die gaarne haar zoon had zien trouwen met zijn mooie, bekoorlijke en gezonde nicht, maar voor deze was het een ramp, dat hij haar niet dezelfde liefde toedroeg als zij hem. Gedreven door haar hartstocht en door niets dan haar hartstocht, snelde zij haar ondergang te gemoet. Toen Frits gehuwd was stierf zijn moeder en

deze, die met haar levenservaring en haar karakterkennis de toekomst voorzag indien gebeurde wat zij vreesde, ontwrong op haar sterfbed aan Frits de belofte, dat hij Betje niet bij zich in huis zou nemen. Kato en hare moeder meenden echter, dat Betje wel bij Frits en Kato moest komen inwonen; dit zou voordeeliger wezen, want Frits moest Betje een jaargeld uitkeeren van *f* 500, en tevens zou Betje gemakkelijk kunnen zijn voor Kato. Het zwakke karakter van Frits deed hem weer toegeven en de gedane gelofte kalm van zich afschudden. Betje, gedreven door haar hartstocht, wil gaarne bij Frits blijven. Zij maakt zich bij hem werkelijk verdienstelijk door haar zorg voor hem en zijn kinderen. maar met Kato kan zij het volstrekt niet vinden; deze is heerschzuchtig en zelfzuchtig, zwak en prikkelbaar en hoogst onaangenaam voor Betje, die den meesten tijd op de kinderkamer doorbrengt, waar Frits zijn „zusje" en zijn kinderen dikwijls bezoekt. Dáar komt het eindelijk tot een hartstochtelijke uitbarsting en gaan Frits de oogen open als Betje hem zijn koelheid verwijt en hem aan het verstand brengt dat zij zijn „zusje" niet is. Frits houdt zich flink en verdedigt zoo veel mogelijk zijne vrouw die Betje beleedigd heeft. Betje kan het zoo niet langer verdragen en neemt heel eenvoudig het plan om Kato te dooden door vergif. Op de meest onhandige manier weet ze door een apothekersleerling arsenicum machtig te worden, zoo cynisch mogelijk bestudeert ze uit een boek, dat ze uit de bibliotheek van Frits haalt de behandeling en werking er van en gooit het dan in het theewater dat voor Kato bestemd is. Op het uiterste oogenblik echter wordt Frits gewaarschuwd door een briefje van den apotheker. Hij redt zijne vrouw, Betje krijgt een zenuwziekte en eenigen tijd later staan Frits en Kato op het kerkhof voor een hardsteenen monument om welks voet een krans van klimopbladeren en vergeetmijnietjes was gebeiteld en waarop een marmeren buste van Betje prijkte met een krans van doornen om het hoofd.

Deze apotheöse overtreft in plompheid bijna alles wat er aan is voorafgegaan, zelfs nog de botte manier, waarop Betje zich van het vergif bemachtigt en er mede omspringt. Trouwens de geheele opvatting van den schrijver is vreemd en onverklaarbaar. Vanwaar toch die wanhoop, dat zelfverwijt van Frits, toen Betje ziek

werd. Immers, dat hij geen liefde voor Betje had gevoeld, dat hij haar hartstocht voor hem niet had gemerkt, mag men vreemd vinden, hij kon het niet helpen — hoewel het verbazend naïef is — en dat hij zich, na de ontdekking daarvan, zoo flink beheerschte, was te nobel om daarover berouw te hebben. Tegenover Kato is hij wel te zwak maar overigens volkomen correct; zij, zij alleen had de grootste reden tot berouw en zelfverwijt, en toen ze beiden aan het graf stonden, vonden ze het wel akelig, maar waren toch in hun hart blijde dat Betje maar weg was. Zie, dat rijmt niet; het hokt.

Bij allen is het een leven bij den dag, toegevende aan de ingevingen van het oogenblik, aan eigen lusten en wenschen. Hoogere aspiraties bezielen geen van de hoofdpersonen. Betje jaagt naar de bevrediging van haar hartstocht en als zij merkt dat daartoe Kato haar in den weg staat, welnu dan moet deze uit den weg geruimd worden! Frits houdt Betje — in weerwil van zijn gelofte — in zijn huis, omdat hij het gemakkelijk en gezellig vindt, evenals Kato, die haar kinderen ter verzorging aan Betje overlaat, om zelf rust te hebben.

Het boek laat zich goed lezen, want de schrijver beschikt over een uitmuntenden stijl en boeienden verhaaltrant; zijn dialogen zijn onderhoudend en daarin weet hij een zeldzame mate van hartstocht te leggen. Dit boek zou een meesterwerk zijn geworden, indien de handeling meer gemaskeerd, de voorstelling niet zoo verbazend plomp en bot, de ontwikkeling iets meer uitgesponnen ware geweest en de schrijver ons de waarlijk belachelijke apotheose bespaard hadde.

Winschoten. W. L.

„Ups" en „Downs" in het Indische leven, door Maurits, Tweede druk, uitgegeven door C. Kolff & Co. te Batavia en H. C. A. Thieme te Nijmegen.

Dat een Indische roman een tweeden druk beleeft is geen gewoon verschijnsel: het bewijst dat het werk van Maurits opgang heeft gemaakt. Na de lezing er van zal ongetwijfeld een ieder tot

de overtuiging zijn gekomen, dat het succes ten volle verdiend is.

„ „Ups" en „Downs" in het Indische leven" bevat het verhaal van de opkomst, den bloei en het verval en treurig uiteinde, op een enkele uitzondering na, van een vijftal families, in een van de hoofdplaatsen van Java gevestigd, behoorende voor het meerendeel tot de Indo-Europeesche maatschappij.

Aan het slot van den roman beschrijft Maurits hoe de overgeblevene, tot armoede vervallen leden van die families, in een klein bamboezen huisje, tusschen Chineesche winkels gelegen in een vuile achterbuurt, bijeenzitten, kaartspelende met Chineesche vrouwen, geneverflesschen en bitter naast zich, en zegt daarvan:

„Daar waren ze nu allen bijeen, die nog zoo weinig jaren geleden de rijksten waren van de plaats; die in huizen woonden als groote villa's op den eersten stand. Dat was er overgebleven van den grooten ondernemer, den rijken planter, den hooggeplaatsten ambtenaar, den voornamen koopman."

Hoe dat alles in zijn werk is gegaan, welke oorzaken hebben samengewerkt tot zoo noodlottig einde, beschrijft Maurits in een lossen, pittigen gespierden stijl; zijn verhaal is in hooge mate boeiend, humoristisch, natuurlijk; vol vuur en gloed en leven. De beschreven tafereelen zijn grepen uit de werkelijkheid, met volkomen juistheid geteekend; het zijn fotografiën van het Indische leven. Aan de laatste bladzijde gekomen, betreurt men het werkelijk, dat het verhaal een einde neemt en in het geheele boek komt geen bladzijde voor, die men overslaat of waar men vluchtig over heen loopt.

Een minder gunstigen indruk maken alleen enkele erge platheden en zeer realistische gesprekken, zooals op bl. 81, 125, 187.

Voor Hollandsche lezers zou het bovendien zeker aangenaam zijn geweest wanneer de vertaling ware gegeven van zeer vele, hoogst typische Maleische woorden, waarmede de gesprekken doorspekt zijn.

Een enkel voorbeeld slechts.

Belangstellend wordt gevraagd naar „het laki", (den man) van een vrouw, die van een drieling is bevallen, en het antwoord luidt:

„Daar," zei Clara met haar duim naar een klapperboom wijzend,

waarin een k e b o n (tuin) klom met handen en voeten, net als een aap."

Een gewone vertaling zou hier zelfs niet voldoende zijn geweest, want kebon beteekent tuin, maar wordt bij verkorting veelal gebruikt voor toekang kebon, tuinjongen.

Mag, na het bovenstaande, een warme aanbeveling en opwekking tot het lezen van den roman overbodig heeten, niet overbodig is het er op te wijzen, dat het te betreuren zou zijn wanneer Hollandsche lezers, na de lezing van een verhaal van zoo veel „grofheid en gemeenheid", zooals de schrijver het zelf uitdrukt, daarin zien mochten een typische voorstelling van het gewone leven in Indië.

Er zijn er zoo ongetwijfeld, even als overal elders ter wereld, maar dat het leven in Indië, zoo van Europeanen als van Indo-Europeanen, zich meer van zijn goede dan van zijn kwade zijde doet kennen, bewijzen maar al te overtuigend de vele gewezen ondernemers, landheeren en kooplieden die met hun, door eerlijkheid en groote énergie, verdiend geld niet weinig bijdragen tot den maatschappelijken rijkdom van Nederland.

Sudermann. *Jolandes Bruiloft.* Uit het Hoogduitsch door H. Th. Chappuis. Nijmegen, H. C. A. Thieme. 1892.

Sudermann is een dier humoristisch-réalistische schrijvers, welke zonder onweêrstaanbaar te boeien, toch iets eigenaardigs — frisch en aantrekkelijks in hun verhaaltrant weten te leggen, dat vele auteurs van meer naam missen.

Het karakter der hoofdpersoon in Jolande's Bruiloft is nu juist niet bijzonder symphatiek te noemen en o. i. had de auteur meer werk van deze vrouwenfiguur kunnen maken.

De zeer verrassende situaties welke in Sudermanns boek voorkomen, zijn zeker met talent geschetst en plastisch weêrgegeven.

Gaarne onderschrijven wij dan ook het oordeel aan een der bladen ontleend over Sudermanns held, den edelmoedigsten aller bruidegoms.

„In den gullen lach van Sudermanns held klinkt een hoog ernstige

toon. De goeie vent, geleid door zijn gezond verstand en warm hart, blijft steeds meester van den tragischen toestand en in allen eenvoud, maar met kostelijken humor, leidt hij de gebeurtenissen zóó, dat alle gevaar wijkt, en allen gelukkig worden."

De heer Chappuis heeft ook in dit werkje zijn roem als vertaler weder gehandhaafd.

MENA.

Anka Valesco, door Catharina Alberdingk Thijm. Schrijfster van Een Koninklijke misdaad en Een vorstelijke doornenkroon. Dordrecht. J. P. Revers.

Met het schrijven van dezen roman heeft mejuffrouw Thijm zeker een waagstuk ondernomen.

Niet velen voorzeker zullen den moed bezitten een dergelijke stof aan hedendaagsche bladen en hier en daar opgediepte gegevens en inlichtingen van zeer intiemen aard ontleend, te verwerken tot een roman.

O. i. is de schrijfster gelukkig geweest in de behandeling van haar uiterst interessant onderwerp, waaraan zij zich blijkbaar con amore gewijd heeft.

Ook is er vooruitgang te bespeuren in taal en stijl, bij vroegere pennevruchten vergeleken; al klinken sommige zinnen te stijfjes deftig.

Misschien zijn wij echter wat van smaak veranderd of wellicht een weinig in de war geraakt door de nieuwerwetsche richting in de schrijfkunst, welke het aan eigenaardige woordvoegingen en zinwendingen niet laat ontbreken.

De jonge Rumeensche dame waarmee wij als Anca Valesco kennis maken, is een wonderkind. Op vijftienjarigen leeftijd blijkt zij reeds eene groote dichteresse en is begaafd met alle diepten van gevoel, welke eene vrouwenziel kan bevatten.

Een ernstige hartstocht brengt de vurige ziel van het nog niet volwassen meisje in beroering en het echt Slavische temperament verloochent zich niet, als het vroeg-rijpe kind zich teleurgesteld ziende in hare liefde, plotseling verandert in een hartlooze coquette, wier cynische levensopvatting noodlottig blijkt voor allen die haar omringen.

De schrijfster heeft met groote nauwkeurigheid eene analyse geleverd van alle aandoeningen die het menschenhart in beroering kunnen brengen en het type van den hartenbreker uit pure ijdelheid is in den reeds grijzen Sully met talent geteekend.

Hoewel wij het ten volle met de schrijfster eens zijn, dat dergelijke Don Juans veel kwaad stichten, zoo komt ons toch de invloed ten kwade, welken Sully op het nog zoo jonge dichteresje uitoefent, eenigszins overdreven voor.

Ware Anka's ziel werkelijk oorspronkelijk eene zoo reine en edele geweest, als de auteur ons zou willen doen gelooven, dan ware Sully's beeld langzamerhand op den achtergrond geraakt, om plaats te maken voor andere betere indrukken en zachtere gevoelens.

De overgang van engel tot demon komt ons wat plotseling en ongemotiveerd voor in de heldin van dit verhaal, dat voor velen aantrekkelijk zal blijken van wege de aroma welke er aan gegeven wordt door de behandeling van „one of the topics of the day."

Met groote handigheid heeft mejuffrouw Thijm de „hypnose," dat zoo dankbare thema voor den romancier, in haren roman binnen geloodst, en zien wij de verwoestingen welke deze geheimzinnig-verschrikkelijke kracht op 's levens wateren kan teweegbrengen, welke stormen zij kan oproepen of bezweren.

Mogen wij de schrijfster gelooven, dan is de meest begaafde onzer hedendaagsche vorstinnen bijna het slachtoffer dezer vreemde toovermacht geworden, welke haren wil aan banden legde. Zonder een kunstwerk geleverd te hebben, heeft de auteur toch een werk voltooid, boeiend genoeg om in uitgebreiden kring met groote belangstelling gelezen te worden.

Het slot is o. i. te veel gezocht om indruk te wekken en laat de ster van Bethlehem ons al even koud, als de goedige ontdekker van dat hemellichaam.

Moge de schrijfster spoedig haar licht voor ons doen schijnen in den vorm van een boeiend vervolg op de o. i. niet voltooide levensgeschiedenis van Anca Valesco.

MENA.

Johnny Ludlow, (Mr. Henry Wood). *Featherston's Geschiedenis*, (A la Maison Rouge). Naar het Engelsch door A. A. Deenik, MSz. Haarlem. De Erven Loosjes.

Het is merkwaardig wat al boeken aan het Nederlandsche publiek te slikken worden gegeven.

Wat de schrijver heeft bewogen zoo'n werk als het bovenstaande samen te stellen is een raadsel, maar als men meent zulke producten aan zijn landgenooten te kunnen aanbieden, dan behoeft daarom een Nederlandsch uitgever niet zulk een lagen dunk van ons lezend publiek te hebben, om te meenen dat dit zulke kost zich zal laten welgevallen.

Verbeeld u, de geheele geschiedenis komt hierop neer: twee zusters, Lavinia en Nancy Preen, leven van een lijfrente, voor ieder bedragende zeventig pond, maar als de eene sterft krijgt de langst levende het dubbele bedrag, dus 140 pond. Zij gaan daarmede zich vestigen in een aardig Fransch plaatsje Sainteville, waar het zeer goedkoop is en zij nog eene vriendin hebben.

Daar huren zij een klein maar zeer geschikt, eenigszins afgelegen huis, „het kleine roode huis." Toen zij het gingen bezien en Lavinia zou binnentreden kreeg zij een schok zoodat zij terugvloog! De verhuurder ging toen voor en er gebeurde verder niets. Zij leefden er een jaar recht aangenaam, toen Nancy, de jongste der zusters, tijdens eene ongesteldheid van Lavinia, in kennis kwam met iemand, die zich kapitein Tennel noemde, een door en door slecht sujet, die haar wist over te halen om zich met hem te verloven en op den loop te gaan naar Engeland, waar zij huisden, want Lavinia wilde niets van hem weten. Eenigen tijd daarna kwam het echtpaar terug en nam zijn intrek in het huisje bij Lavinia, daar het Tennel te doen was om te teeren op het inkomen der zusters. Nu begon Lavinia telkens, als zij des avonds te huis kwam, gezichten te zien, er gebeurden allerlei onaangenaamheden en zij zag, toen de echtelieden eenigen tijd afwezig waren naar Engeland, iederen avond als zij te huis kwam den geest van Tennel.

Nu volgt eene verschrikkelijke voorspelling van een waarzegger over het lot van Nancy, die er om lacht, maar Lavinia niet. Deze

wil verhuizen, maar juist komen Tennel en Nancy weer tehuis. Lavinia blijft gezichten zien, wordt lijdende en het einde is dat zij sterft door vergif, dat Tennel haar weet toe te dienen zonder dat iemand er iets van merkt, zoodat er geen vervolging tegen hem wordt ingesteld.

Nu begon Tennel gezichten te zien en wel den geest van Lavinia, en de held werd er zóó bang voor, dat hij niet meer alleen in zijn huis durfde zijn, althans des avonds niet, en steeds licht bij zich moest hebben. Tennel gaat voor geheimzinnige zaken op reis en toen kreeg Nancy de verschijningen van Lavinia. Nancy begon te kwijnen en slechts kort voor haar dood kwam Tennel tehuis, die dadelijk na hare begrafenis voor goed verdween.

Ziedaar in hoofdtrekken den inhoud van dit opwekkende boek, waarin noch strekking, noch intrigue, noch moraal te vinden is, en dat bijzonder geschikt is om zenuwachtige menschen totaal van streek te brengen zoodat ze 's nachts geen oog kunnen toedoen. De vertaling is ook niet onberispelijk maar dit komt er voor zoo'n prul ook minder op aan.

Winschoten. W. L.

De verlatene. Oorspronkelijke roman van Louise Stratenus. Almelo. W. Hilarius Wzn. Prijs f 2.90.

„Het komt niet omdat wij geen bekwame stijlisten, — stylisten of stilisten, — bezitten, maar omdat zij òf wel te haastig werken, òf wel...."

Deze zinsnede, voorkomende op bladzijde 8 van den roman van mejonkvrouwe Stratenus, zou als motto kunnen dienen bij de bespreking van dat werk.

Zij velt er, om zoo te zeggen, haar eigen vonnis mede.

Zeer zeker, de gegevens zijn goed; veelal zijn de karakters flink volgehouden, al worden zij niet altijd met de noodige juistheid ontleed, maar de onvermoeide hand der schrijfster speelt haar booze parten. Zij wijdt niet de noodige zorg aan haar proza; meerendeels is zij te breedsprakig, geeft zij te veel kleinigheden, en stuit op de klip van het alledaagsche.

Haar stijl verraadt volop den spoed, waarmede zij voortwerkt,

om wederom een geesteskind aan het geëerde romanlezend publiek aan te bieden, en hoewel 't nu voor niemand een geheim meer is, dat de geduldige lezers 't tegenwoordig zoo nauw niet meer nemen, ziet 't er voor onze Nederlandsche taal treurig uit, wanneer de goede schrijvers en schrijfsters, afgemat als ze zijn, alle gespierdheid missen, waar van een anderen kant tal van jongeren er op uit zijn om het Nederlandsch tot een taaltje te verwerken, dat het meeste herinnert aan het kromspreken van onze ooms in de Transvaal.

Het spijt mij voor de schrijfster. Ik mocht vroeger zoo gaarne wat van haar lezen, maar tegenwoordig moet ik mijzelven geweld aan doen om voet bij stuk te houden.

Werkelijk er zit talent en geest in de schrijfster. Dit blijkt ook voldoende uit dezen roman, maar de vorm heeft toch ook zijn eischen. Wijdloopig is zij wanneer zij vertelt of redeneert, en niet minder wijdloopig zijn ook de personen uit haar boek, wanneer zij van tijd tot tijd aan het woord komen. Er is geen leven in; 't zijn spreekmachines; de losse toon, die juist zoo'n magische kracht heeft, is verre te zoeken.

Alles de schuld van het te haastig werken, van niet voldoend schrappen en omwerken, nadat het „Einde" is kunnen gezet worden, en ook van angst voor de waarschuwende stem van den drukker, die steeds roept: „geen extra correctie".

Wat de intrigue aangaat, kan men verschillen in meening met de auteur. Niet altijd mag en moet men zoogenaamde draken veroordeelen. Het tooneelstuk „De twee Weezen", bijvoorbeeld, houdt zich steeds staande, en boeit zelfs beschaafden en ontwikkelden. Het hangt er maar van af, wat men zoekt en wenscht voorgesteld te zien, maar, draak of geen draak, het waarschijnlijke mag geen geweld aan worden gedaan, en daar schijnt de schrijfster tegenwoordig op uit te zijn. Daarom wil ik nu nog niet zeggen dat het werk een draak is, maar ik voor mij voel en tast liever; ik zie liever tafereelen teruggegeven, die zich dagelijks aan mijn geestesoog, — het moge dan beperkt zijn te noemen, soit! — voordoen.

Ik meen dat de lezer „er bij" moet kunnen.

Alleen waarheid geeft genot. Wat buiten de waarheid ligt kan slechts op bewondering voor gekunsteldheid aanspraak maken.

Kunst alleen is waar. Doch er zouden dagbladen vol te schrijven zijn, en misschien praatte ik dan nog mejonkvrouwe Stratenus niet om. Trouwens ik moet dan ook, geloof ik, alleen mijn lezers voorlichten. Dat is de eerste eisch, dien *Het Leeskabinet* moet stellen. Welnu, ik raad hun ten slotte aan: leest en oordeelt. Ik hoop dat zij van mijne meening zijn.

'sGravenhage. A. J. Servaas van Rooyen.

Herinneringen van Kapitein d'Arce, door G. Verga. Uit het Italiaansch door Carlo. Almelo, W. Hillarius Wzn.

Eén groot verhaal en drie kleinere schetsjes, goed vertaald, goed gestileerd, levendig geschreven. Alle met stervensscènes aan 't slot, of in 't verhaal geweven. Zij zullen niettemin bevallen; niet aan ieder, maar men kan het Jupiter en zijn vrienden niet allen naar den zin maken. Toch missen wij er iets in; we hebben dikwerf hooren getuigen van den gloed der liefde — ik spreek hier niet van hartstocht — aan de bewoners van Italië eigen, een gloed, die zoozeer zou afsteken bij dien van hen, die minder zuidelijk gelegen landen tot bakermat hebben. Geen spoor er hier van. Het gaat alles zeer kalmpjes, haast zou ik zeggen, sentimenteel te werk. Misschien dat de verhalen daarom des te meer aantrekkelijkheid hebben voor ons Nederlanders. Dat zoogenaamd woest bruisende in den Italiaan, ons uit handboeken van land- en volkenkunde bekend, is voor ons koudbloedigen iets onbegrijpelijks. Wij kunnen ons meer indenken in het gewone, het alledaagsche. Het boekje van Verga zij in elk geval aanbevolen!

A. J. Servaas van Rooyen.

Lijf- en wapenspreuken van het Vorstelijk Huis, van den Nederlandschen Adel, van beroemde Nederlanders en Buitenlanders enz., bijeengebracht, vertaald, en met opgave van bronnen en verdere aanteekeningen voorzien door Heraldicus, 's-Gravenhage, L. J. van Zwijndregt, 1892.

Ziehier een praktisch, aardig boekje, dat antwoord geeft op allerlei vragen. Vooreerst vindt men er allerlei wapenspreuken in. Wat het Vorstelijk Huis betreft b. v. Je maintiendrai (wapenspreuk van het Huis van Oranje-Nassau), Palma sub

pondere crescit (wapenspreuk van H. M. de Koningin-Regentes). Verder de lijfspreuken der Oranje's, b. v. Saevis tranquillus in undis (van Prins Willem den Zwijger), Tandem fit surculus arbor (van Prins Maurits), Patriae patrique (van Prins Frederik Hendrik) enz. — Dan de wapenspreuken van den Nederlandschen Adel, b. v. Nil volentibus arduum (van der Hoeven), Antes morir que ser traidor (Ruys van Beerenbroek), Vaincre ou mourir (de Mauregnault) enz. enz. Verder lijf- of wapenspreuken van beroemde Nederlanders, b. v. Ago quod ago (Jan de Witt), Bene agere et laetari (Spinoza), Simplex sigillum veri (Boerhaave), Victus vincam (van Oosterzee), Credo pugno (Schaepman) enz., en van beroemde buitenlanders, b. v. In trinitate robur (wapenspreuk van Bismarck). — Voorts de zinspreuken der voornaamste ridderordes, b. v. Hony soit qui mal y pense (Orde v. d. Kouseband), Nemo me impune lacessit (Orde v. d. Distel), Virtus nobilitat (Orde van den Nederl. Leeuw), Nescit occacum (Orde v. d. Poolster), enz. enz. — Eindelijk de zinspreuken van enkele beroemde steden, societeiten, gezelschappen en dgl., b. v. Fluctuat nec mergitur (Parijs), Gekheid mer neet boeten de schraom (Societeit Momus te Maastricht), Virtus, concordia, fides, (Leidsch Studentencorps) enz. enz. — De tweede helft bevat de aanteekeningen, en de registers ter vergemakkelijking van het naslaan. In deze aant. zal men o. a. wat de bronnen (de oude Romeinsche classieken) betreft, waaraan de spreuken gedeeltelijk, 't zij woordelijk 't zij gewijzigd, zijn ontleend, vrij wat aantreffen, wat in de omvangrijke en kostbare werken van A. Chassant et H. Tausin, Dictionnaire des devises historiques et heraldiques (Paris 1878), en van J. Dielitz, Die Wahl- und Denksprüche des Mittelalters und der Neuzeit (Frankfurt a. M. 1884) ontbreekt, en hetgeen hier voor het eerst bijeengebracht is. Op geene schrijfkamer van eenige beteekenis zal deze belangwekkende bijdrage tot de poëzie der lijf- en wapenspreuken ontbreken.

C. M.

HET LEESKABINET.

(BIBLIOGRAPHISCH ALBUM).

1893

HET
LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM

VOOR 1893.

LEIDEN,
A. W. SIJTHOFF.
1893.

INHOUD.

A.

E.

F.

G.

H.

J.

K.

S.

T.

U.

V.

W.

Z.

Bibliographisch Album.

DICHTERS.

Nog eens Winterloof. Late gedichten, 1887-1892, van Nicolaas Beets. Leiden. A. W. Sijthoff.

Wanneer men de „Nieuwe verscheidenheden, meest op letterkundig gebied door Nicolaas Beets" opslaat, treft men daarin een „Gesprek over Smaak" aan, waarbij Beets het gevleugelde woord dat over de smaken niet te twisten valt, met een schat van voorbeelden uit natuur, kunst en letteren gegrepen, zoekt te ontzenuwen. De critische beschouwingen daaraan vastgeknoopt, zijn allereerst aesthetisch. Zoo antwoordt Crito op de vraag van mevrouw Crito, „hoe men eerst aan den g o e d e n smaak is gekomen, en wat hij eigenlijk is, dat hij allereerst eene natuurgave, zooals instinct, zooals tact, zooals de begaafdheid zelve is, die het schoone v o o r t b r e n g t, daar de goede smaak o v e r o o r d e e l t: Men heeft die of men heeft die niet."

Somwijl echter schijnt er voor den smaakvollen sterveling die voortbrengt, een oogenblik aangebroken, waarop hij met zijn goeden smaak een transactie aangaat, evenals men met zijne schuldeischers pleegt te doen. Dát oogenblik kwam voor den heer Beets, in dezen bundel met het eerste gedicht, dat T e r i n g l ij d e r s getiteld, niet had moeten gepubliceerd worden.

Als inleiding tot den bundel doet het vooral schade aan den algemeenen toon, die er in heerscht. Die toon is zoo vriendelijk en opgewekt mogelijk; is vol en breed, en laat ons een poëtisch

concert hooren, waarvan men werkelijk niet weet, wat meer te bewonderen: òf de studie òf den gloed van den bijna 80-jarigen kapelmeester. Bij een d a c a p o echter verdwijne uit dezen frisschen bundel het dorre eerste vers.

3 Dec. '92. PIET VLUCHTIG.

Poezie, door Hélène Swarth. Amsterdam. P. N. van Kampen en Zoon.

Meer dan tweehonderd verzen waarvan 137 Sonnetten: de poëtische arbeid van de grootste, de keurigste dichteres ten onzent uit de tweede helft dezer eeuw. Ik geloof dat de uitgevers goed zullen doen, den heer W. G. van Nouhuys verlof te vragen, zijne litteraire studie over Hélène Swarth uit De Nederlandsche Spectator van 12 November jl. over te drukken, ten einde aan het debiet van deze Poëzie bevorderlijk te zijn. Volgens mij is er in weinig woorden nooit zooveel cierlijks en voortreffelijks over Hélène Swarth gezegd, dan door den auteur van E e r l o o s en H e t G o u d v i s c h j e, en het kan als een zeer opmerkelijk literair feit gelden dat zoowel de dichters van vóór, als van ná '80 die studie zullen kunnen onderschrijven, waarvan het motto luidt: „I k heb diepen eerbied voor dit buitengewoon talent."

Mocht de heer C. E. Broms, die dezen zomer in een Zweedsch orgaan, tot groote voldoening van de dichteres, een harer verzen publiceerde, nu maar opgewekt worden tot het vertolken van meerderen.

3 Dec. '92. PIET VLUCHTIG.

Marcellus Emants. Götterdämmerung. Ein Gedicht. Vom Verfasser autorisierte Uebersetzung, von P. A. Schwippert, Docenten an der Kriegsakademie im Haag. Haarlem, De Erven F. Bohn. Frankfurt a/M. Moritz Diesterweg 1892.

In een Nederlandsch tijdschrift mag een woord van dank niet ontbreken aan den geleerden Duitscher, zich in zijne moeilijke vertaling dichter bovendien toonend, die een zoo hoog in de Ne-

derlandsche poëzie aangeschreven episch dichtstuk als Godenschemering in zijne moedertaal overbracht. Wie met vertalen en vertalers bekend is, weet hoe ongemeen eene nauwgezette en dichterlijke bewerking is. Door coöperatie — een der vele leuzen onzes tijds — van auteur en vertaler is het aan den heer Schwippert gelukt eene „dritte, umgearbeitete Auflage" (zooals de hr. Emants zegt) van Godenschemering te doen verschijnen.

3 Dec. '92. PIET VLUCHTIG.

Sterre-bloemen. Gedichten van Ant. L de Rop. Leiden, A. W. Sijthoff.

Mij schijnen de Sonnetten uit dezen bundel van den teêren lente-dichter het best geslaagd.

Hexameters, van welke hij er gaarne in zijne gedichten mengt tot eere van zijnen leermeester Carel Vosmaer, willen in mijn oor niet meer klinken. Wel niet der taal wordt geweld aangedaan, doch het metrum. Beets heeft het juist gezegd: „Onze Nederlandsche taal weet van geen voeten en in onze Nederlandsche Verskunst is het de klemtoon, die alles beslist." In de meest bestudeerde hexameters moet er altijd iets in onze taal hokken, omdat wij wel jamben, trocheën en dactyli, maar geen spondeën bezitten. Een der fraaie Sonnetten schrijf ik hier uit:

Nooit wordt gij oud.

Nooit wordt gij oud; — in 't goudblond uwer lokken
Weeft ouderdom noch zorg zijn zilver ooit;
Uw oogen missen 't vriendlijk glanzen nooit,
Van rimpels wordt uw voorhoofd nooit doortrokken.

De zonne zonk; maar luiden de uchtendklokken,
Dan rijst zij met haar rozenkrans getooid,
Jong en verjongd als gist'ren, en bestrooit
Met perels 't woudloof en der golven vlokken.

Gij, in het hart, dat U bemint, gedaald,
Rijst op en staat weer jeugdig voor zijn oogen
Wen zoete heugnis van 't weleer verhaalt.

In reine schoonheid klimt gij aan den hoogen
Of jonkheids aureool uw hoofd omstraalt,
En elke wrong der jaren wordt U logen.

Huiselijke poëzy zoo men wil, doch van de edelste soort in hare objectiviteit en haren vorm.

PIET VLUCHTIG.

Aleida Ploegers, door Louise B. B. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Twee keurige deeltjes, wat het uiterlijk voorkomen aangaat, met een inhoud, daarmede geheel in overeenstemming.

Aleida Ploegers beschrijft in een aangenamen, boeienden, lossen en beschaafden stijl haar eigen wederwaardigheden gedurende de eerste jaren van haar verblijf in de ouderlijke woning, na op zeventienjarigen leeftijd uit Nederland te zijn teruggekeerd, waar zij, bij haar grootmoeder, haar opvoeding had genoten. In haar belangwekkend verhaal leidt zij ons rond in de hoogste kringen van de Bataviasche wereld, waar haar vader lid was in den raad van Nederlandsch-Indië.

Met haar bezoekt de lezer bals in de groote societeiten „de Harmonie" en „Concordia" en bij den gouverneur-generaal, „ijswaterrecepties" bij andere hooggeplaatste personen, het groot militair hospitaal en woont hij een feest bij op een groot particulier koffieland boven Buitenzorg.

Die beschrijvingen zijn allen natuurgetrouw; en aangenaam is het voor hen, die zelf eenmaal van die gelegenheden konden gebruik maken, door zulk een levendig verhaal zich in staat gesteld te zien, al die vroeger bijgewoonde tooneelen nog eens frisch in het geheugen te kunnen terugroepen.

Aandoenlijk is beschreven het laatste gesprek van Aleida met den blinden, franschen communard Breton, door haar in het hospitaal opgezocht en geldelijk gesteund, door het houden van een collecte met haar vriendin Kitty, bij de ingezetenen van Batavia.

Levendig is ook het verhaal van „een feest vol emoties," op Stengah-goenoeng, het landgoed in het gebergte. Het wekt de vurige begeerte bij u op om ook nog eens zulk een royaal,

schitterend en vroolijk feest te mogen bijwonen, daar in Java's heerlijke bergen.

Maar meer nog dan de tooneelen om haar heen volgt men, bij de lezing van de geschiedenis, met belangstelling de beschrijving van het gemoedsleven van Aleida Ploegers zelve.

Doch juist omdat zij zichzelve beschrijft, is het voor den beoordeelaar van haar werk moeielijk daaromtrent ronduit zijne meening uit te spreken.

Wel kan men zeggen dat zij van haar eigen persoontje den indruk geeft van niet al te bescheiden te zijn, waar zij telkens haar eigen schoonheid zoo op den voorgrond stelt en haar optreden beschrijft als een reine engel in het hospitaal; maar moeielijker is het met haar van meening te verschillen omtrent de waarschijnlijkheid van het verloop van haar liefdesroman met Van Stralen.

Aleida begint met Van Stralen vervelend en pedant te vinden, en hem aan te zien als een tyrannieken schoolmeester wiens redeneeringen op haar een beklemmenden indruk maken. -- Als een gevolg daarvan wijst zij dan ook zijn aanzoek om haar hand af „met al de geringschatting, waarover zij beschikken kon." Zij schenkt daarna haar geheele hart aan Tonner, dien zij geruimen tijd hartstochtelijk lief heeft. — Maar nauwelijks wordt deze haar ontrouw of Aleida voelt voor dien geminachten Van Stralen in eens zoo groote liefde, dat zij hem toevoegt: „toen wist ik, dat voor mij, zonder jou, het leven verloren was."

Zoo de lezer nu als zijn gevoelen mocht uitspreken: Hoe is d a t mogelijk! dan heeft Aleida natuurlijk volkomen het recht daarop te antwoorden: en toch weet ik zelf het best hoe het met mijn hart gesteld is geweest; en dan is daartegen ook wel niets anders in te brengen, dan de betuiging, dat bij haar maar al te duidelijk bewaarheid werd: „l'amour est un enfant bohême, il n'a jamais connu de loi."

Maar vreemd blijft het toch dat zij niet eens wist waar Van Stralen woonde, hij, de huisvriend van haar ouders en met wien zij zoo telkens opnieuw in aanraking kwam.

Maar met dat al — zoodra er andermaal een roman van Louise B. B. wordt aangekondigd, wat ik zeer hoop dat geschieden zal, dan zal ik mij haasten ook daarvan kennis te nemen, in de hoop

dat de lezing er van mij even aangename oogenblikken zal verschaffen als Aleida Ploegers dat gedaan heeft.

Een paar Maleische uitdrukkingen zijn minder juist weergegeven. De bewuste bloem heet niet sebab — maar sĕdĕp malĕm; wijn inschenken beteekent salin — en niet saleng-anggoer. Totoh is niet de scheldnaam voor Hollanders, maar de naam, die gegeven wordt aan Europeanen, die zich niet kunnen gewennen aan de Indische gewoonten, en in al hun doen en laten Europeesch blijven, zooals b. v. rijst eten met een vork en derg.; de naam „buikje" was mij onbekend.

Mijne twee schoonzoons. Nagelaten roman van P. F. Brunings. Amsterdam, H. J. W. Becht 1892.

Vooraf een complimentje aan den uitgever. Wat een handig, gemakkelijk formaat; een boekje om meê te nemen en in den zak te steken. Vinde hij navolging!

En nu het boek zelf. Dat is nu nog eens een ouderwetsche roman; ouderwetsch van een tiental jaren ruim terug, toen Ten Brink, Cremer, Keller, Brunings e. a. aan het woord waren en aan het woord bleven; boeken schreven uit het leven gegrepen, tintelende van geest en humor, en ons klaren wijn schonken, door menschen en karakters en hartstochten te beschrijven, veelal dramatisch in dialoog en aanleg, waar we bij konden, die we zoo om ons heen zagen, en waarin we vriend A, bekende B, of vijand C meenden te herkennen.

Ouderwetsch van ruim tien jaren terug! Gaat er u niet een siddering door de leden, geachte lezer of lezeres van het Leeskabinet, waar ik u een nagelaten roman van één hunner aanbeveel, van ganscher harte zelfs aanbeveel.

Wat heeft immers die romanschrijverij in de laatste jaren bokkensprongen gemaakt, om met de nieuwe richting in de schilderkunst gelijken tred te houden, terwijl zij zich nu haast om ook de fin de siècle — dramatische — zonder einde — stukken op den voet te volgen.

Doch spreken we daar niet over. Denken we ons liever in, in dien goeden ouden tijd van vóór ruim tien jaren, toen al de

genoemde namen geliefde litéraire namen waren, en het een evenement was, wanneer een nieuwe roman van hun hand en pen in 't licht verscheen.

Toen konden we nog te zamen glimlachen, wanneer we onze tijdgenooten, en ook ons zelve, eens door de bril van die levenslustige romanciers bekeken, romanciers, die nu in het oog der jongeren bijna geen oortje meer waard zijn, en wier boeken ons door Bolle worden thuisgestuurd tegen betaling van dubbeltjes, waar zij eerst guldens kostten. Wat die jongeren nu wel over Betje Wolff en Aagje Deken zouden zeggen!

Doch zou, — indien ik aan dat alles denk, — de gal ook dreigen door het bloed te slaan, ik keer mij spoedig tot het prettige, boeiende verhaal: Mijne twee schoonzoons door Brunings nagelaten, en ik kom er weer door in mijn nopjes, en herlees gaarne, wat een tijdschrift mij reeds te lezen had gegeven, en geniet van den gezelligen toon, van den opgewekten verhaaltrant en van de flinke karakterschildering die den roman tot een frisch boek stempelen.

Zoo iemand, dan heeft, — helaas, het moet had zijn, — Brunings er slag van om de hebbelijkheden zijner medemenschen af te kijken en met enkele fijne trekjes te schetsen; om afdrukken van indrukken te geven; ons portretten met de pen te schilderen. Hij zag onbevangen rond, merkte de menschelijke dwaasheden en afdwalingen op, chargeerde een beetje om relief te geven aan zijn werk, en leerde zonder te preeken of te vermanen.

Brunings' nagelaten roman moet nu eens niet alleen door leeskringen en door leesbibliotheken debiet vinden. Ik hoop, dat het aardige boekje in vele huisgezinnen plaatsing krijge op den boekenhanger in het huisvertrek, en dat het na inspannenden arbeid ontspannende lectuur blijve voor de velen (moge hun getal legioenen zijn), die het nieuwe „trachten te negeeren, of nog dommer brutaal te denigreeren," zooals op 29 October 1892 een nieuwlichter die velen qualificeert. Het ruime debiet van Brunings' roman wekke onze veteranen op tot vernieuwde werkzaamheid!

A. J. Servaas van Rooyen.

Nederlandsch-Gotische Woordenlijst, door J. Heinsius. Groningen, P. Noordhof, 1893.

Wat ons van woorden uit de Gotische taal bewaard is gebleven is niet veel, en eene lijst dezer woorden kan dientengevolge ook niet rijk zijn. Zij zoude nog magerder zijn wanneer niet in de Nederlandsche taal zulk eene menigte synoniemen bestonden, die in de overgebleven gotische copia verborum door een enkel woord worden teruggegeven; b. v. aanbrengen, aandragen, brengen, dragen (ook vruchten dragen), dulden, verdragen, lijden, enz., waarvoor alleen het gotische b a i r a n dienen moet; beschonken en dronken, got. d r u g k a n s; bidding en smeeking, got. g i h t r o n s; loon en soldij, got. m i z d o, enz. Overigens is het lijstje met veel zorg samengesteld, en de syntactische bijzonderheden, vooral bij de werkwoorden, vermeld, zullen den beoefenaar van het Gotisch zeer welgevallig zijn.

In plaats echter van het een of ander gedeelte uit den bijbel in het Gotisch terug te vertalen, gelooven wij dat het voor den jeugdigen beoefenaar der taal verkieslijker zal zijn te trachten eenvoudige, korte, Nederlandsche opstellen in het Gotisch te vertalen. De bijbelvertaling van Vulfila (Ulfilas) toch is naar een griekschen text gemaakt, en deze wijkt nog al van onze Staten-overzetting af. De jeugdige beoefenaar der gotische taal zal wel doen, nevens de woordenlijst van den heer Heinsius ook het, naar het werk van F. L. Stamm, door Dr. Moritz Heyne bewerkte, handboekje der gotische taal te gebruiken. [Ulfilas oder die uns erhaltenen Denkmäler der gothischen Sprache. Text, Grammatik und Wörterbuch; 6e Auflage, Paderborn 1874]. Wij wenschen den schrijver met zijn, met zorg bewerkten eerstelingsarbeid al het succes toe, dat hij ervan voor aankomende beoefenaars der gotische taal verwacht.

C. S.

Binnen mijne vier muren. Zes Novellen. Vertaling van Hermina.
Op wankelen bodem.
Buurman Paul.
Oom Léo's verlovingsring.
Doortje de naaister.
Grootvaders album.
Francisca Von Schlehen, allen door W. Heimburg. Arnhem, P. Gouda Quint. 1892.

De gemoedelijke schrijfster, wier bescheiden, maar frisch en oorspronkelijk talent hare talrijke pennevruchten overal een gunstig onthaal heeft doen vinden, heeft ons in het bovenvermelde zestal novellen opnieuw eene proeve van hare groote gave van vertellen gegeven.

Toch komen deze niet in vergelijking bij reeds vroeger verschenen werken, waarin zich o. i. grootere rijkdom van gedachten, boeiender intrigues bevinden.

Blijkt er echter ook maar één greintje waarheid in de bewering, dat men eenmaal in zijn leven slechts een meesterstuk voortbrengt, zoo mogen wij van Wilhelmine Heimburg niet al te veel verwachten, want groot schijnt hare opgewektheid tot schrijven, onuitputtelijk haar werkkracht.

Van deze zes novellen komt ons „Doortje de naaister" de meest naar het leven geschetste voor. Het eenvoudige Doortje, het natuurkind, wier edele ziel zoo groot en onbaatzuchtig blijkt in hare tragische liefde, is eene sympathieke figuur, met talent geteekend.

De andere verhalen zijn ook lief, doch hier en daar wat sentimenteel, bijna zoude ik zeggen, te droefgeestig getint. Ook is de schrijfster soms wat monotoon in de telkens terugkeerende typen van romaneske oude ooms en tantes, echte boeken-menschen. De vertaling laat niets te wenschen over.

MENA.

Panaché, door Fiore della Neve. Amsterdam, H. J. W. Becht.

Is Panaché niet 's Levens donkre grond
Dien smalle strepen golvend licht dooraad'ren
Als morgenscheemring sombren horizont?

En Panaché het raadselvolle Hart,
Waar wiss'lend leed en vreugd' elkander naadren?
Hoe smal het licht op grond van duistre smart.

In deze vloeiend rhytmische klanken heeft de bekende dichter-novellist ons de beteekenis der fleur-Panachée willen doen gevoelen.

De novellen welke zoo sierlijk gedoopt zijn, hebben den fraaien titel niet noodig om te trekken en te boeien. Het zijn meesterstukjes van fraaien en gedistingeerden stijl, van fijne opmerkingsgave en groote kennis van het hart der menschen, zooals zij zich in al hun klein- en grootheid aan den artiest met den scherpzienden blik vertoonen.

Er gaat van deze bevallige vertellingen een eigenaardige bekoring uit. Het vlugge pétillante doet in niets aan den dikwijls te zwaren Hollandschen stijl denken.

Alle nuchterheid ontbreekt, Gode zij dank, aan deze frisch-bekoorlijk getinte, schoon-genuanceerde scheppingen. Zóó smaakvol schrijven voorzeker maar enkelen in onze rijke moedertaal, waarmede helaas in onzen fin de siècle-achtigen tijd soms zoo barbaarsch-roekeloos wordt rondgesprongen. Ook zijn deze novellen niet vreemd aan den echt Gallischen humor, welke niet den schaterlach te voorschijn roept, maar den fijnen glimlach op de lippen toovert.

Mikado-Saphir is een stukje leven, zoo aangrijpend en toch zoo sober weêrgegeven, dat wij ons allen vereenzelvigen met den toestand.

Wij zien de verongelijkte gade het fiere hoofdje buigen onder den zweepslag der onbeschaamde bespotting van hare mededingster, de rossige cocotte. Wij voelen voor haar mede en zijn dankbaar als de verdoolde echtgenoot tot de verongelijkte terugkeert. En toch, il y a l'avenir, denken wij zuchtend. Misschien is het wel en wijs gezien, met de verzoening der echtelieden het verhaal af te breken.

Gravin Eurydice is zeker interessant geschreven en geeft de auteur ons een boeiend overzicht ten beste van Glücks heerlijke opera, en beschrijft ons op plastische wijze een buitenlandsch slot en eenen dramatischen toestand. Doperwtjes met een lepel is een schalksch humoristisch vertellinkje met groote verve en wegsleepend aardig verteld.

Naar 't ons voorkomt is het eenigszins de moderne reproductie van eene épisode uit Ekkehardt, en staat de jonge gouverneur ongeveer tot de schoone barones, als de zedige held uit v. Scheffels fraaien roman tot vrouwe Hadwig. Waar zooveel schoons te genieten valt, is de keuze moeielijk. Misschien is „Azaléas" nog het krachtigst geschreven stukje uit dezen fraaien bundel, terwijl „De Potpourri der Roumanels" een erotischen geur verspreidt, evenals de noodlottige Potpourri, welke zoo zeer een product was van die verfijnd-weekelijke en perverse eeuw, de eeuw toen in Frankrijk nog de meest ongerijmde toestanden geduld werden, toen de lettres de cachet nog aan de orde van den dag en de hoogere staatsmachten omkoopbaar waren.

Nog een woord van lof aan den uitgever voor het fraaie kleed, waarin hij Panaché gestoken heeft.

MENA.

De methode Rousseau-Galin-Paris-Chevé, door W. H. de Groot Wzn. hoofd eener school te Amsterdam. Groningen, P. Noordhoff. 1892. Prijs 25 cts.

Als dit boekje was gekomen in handen van een muzikale specialiteit, dan zou het òf hemelhoog zijn geprezen, òf ten strengste afgekeurd. Wellicht heeft daarom de redacteur van het Leeskabinet gedacht: „ik zal het maar aan een neutraal mensch zenden."

Nu, ik zal den staf niet breken over de eene of andere zangmethode en ik geloof gaarne, dat de in dit boekje besprokene de voorkeur verdient boven andere, maar éene zaak is mij niet helder, dat nl. de Rousseau-Galin-Paris-Chevé-methode zóoveel voordeelen aanbiedt, dat om harentwil de bestaande eenheid in de muziekale wereld verbroken zou moeten worden. 't Is misschien een staaltje van groote onkunde of domheid, maar ik kan niet zeggen dat de Chrono mériste van Galin een indruk van grooter

eenvoud dan andere dergelijke scholen op mij maakt en of de tonen worden aangegeven door noten met stippen en vlaggetjes of door letters of cijfers met idem, idem is mij tamelijk onverschillig.

Natuurlijk is zulk een nieuwe methode voor ieder die haar uitvindt zeer duidelijk en de aanhangers, die zich altijd opdoen, zijn van hetzelfde gevoelen; dáar gaat het dan heen; de methode wordt geëxploiteerd. Mij dunkt echter dat men, alvorens tot de gedeeltelijke toepassing over te gaan, moest wachten totdat overeenstemming was verkregen in de verschillende landen over de manier op welke men voortaan zal zingen, want als de een het zus en de ander het zóo leert, dan zal weldra een van de schoonste middelen tot bevordering der eenheid tusschen de volken voorgoed vernietigd worden. Wanneer de een „ut," een ander „een" een derde „e" en een vierde weer wat anders zingt, dan zal het een tamelijk onharmonisch geheel worden, en waarlijk dat moet niet kunstmatig worden bevorderd.

Intusschen zij iedereen de kennismaking met dit boekje, althans voorzoover hij belang stelt in zang en muziek, dringend aanbevolen; het is zeer duidelijk geschreven en de kennismaking met alle nieuwe verschijnselen op het gebied der menschelijke kennis is de plicht van ieder beschaafd man. Men onderzoeke alles en behoude het goede.

Winschoten. W. L.

De volledige werken van J. F. Oltmans 8ste druk. Met 700 oorspronkelijke illustratien. Rotterdam, D. Bolle.

De romans van Oltmans zijn gedurende eenige jaren, ik zou haast zeggen, verwaarloosd. Door zekere groep letterkundigen of would be letterkundigen worden zij ongeveer beschouwd als producten van middelmatig gehalte. Het is waar: tegenwoordig vindt zelfs geen Van Lennep genade meer in veler oogen, maar voor hèn dan, die nog wat gevoelen voor de school van Van Lennep, zij het herinnerd dat als zijn evenknie Oltmans is genoemd. Prof. Jonckbloet prees in hooge mate de werken van den bekenden voortreffelijken romanschrijver J. T. Oltmans, wiens Slot Loevestein en vooral de Schaapherder ook al „als allerge-

lukkigste navolgingen van Walter Scott een verdienden opgang maakten." Hoe hoog Potgieter hem schatte, blijkt voldoende uit diens oordeel, dat wanneer Oltmans een gezonder gestel had gehad „hij de mededinger van Mej. Toussaint en van Mr. Van Lennep zou zijn gebleken."

In onze jeugd hebben we zeker allen de werken van Oltmans gelezen en beurtelings heeft ons hart geklopt van warme vaderlandsliefde en oprechte vereering voor de wakkere strijders, die hun leven offerden voor de grootheid des lands, en we sidderden bij de verschrikkelijken tooneelen die Oltmans pen ons weet te schetsen; maar het einde was toch een weldadige indruk van het geheel.

Nu worden die werken nog eens opnieuw herdrukt en de firma Bolle voorziet ze met 700 oorspronkelijke teekeningen. Heeft indertijd de Gids, waarin hij trouwens onderscheidene groote en kleine stukken heeft geschreven, een hoogst gunstige beoordeeling over de werken van Oltmans geschreven, ook in deze dagen worden zij dringend aanbevolen.

De onderneming van den heer Bolle verdient inderdaad een goed succes, vooral omdat deze uitgave zóo goedkoop is als men maar kan wenschen: de groote romans „De Schaapherder" „Het slot Loevestein" en „Het huis van het Zeewijf," benevens alle verspreide verhalen van den schrijver, in 55 a 60 afleveringen ad 10 cent per stuk, dus hoogstens voor f 6, is werkelijk haast te geef, en natuurlijk kan de uitgever er slechts uitkomen als hij zeer veel verkoopt. Niemand zal zich de inteekening op deze eigenaardig aantrekkelijke boeken beklagen, waarin, voorzoover uit de eerste aflevering valt te oordeelen, vele zeer verdienstelijke teekeningen voorkomen.

Winschoten. W. L.

Schetsen, door Jan Peereboom. Zutphen, H. J. Greup.

Dat klinkt alles zoo eenvoudig, men zou bijna zeggen: zoo onnoozel, als haast mogelijk is; zoo zonder eenige ophef of pretentie. Welnu: de titel beantwoordt aan den inhoud in zooverre, dat deze

ook eenvoudig en onopgesmukt is, maar geenszins onnoozel. Het boekje bevat een twaalftal schetsen, de meeste zou men onafgewerkt durven noemen, maar zij zijn zoo frisch en oorspronkelijk, dat men er den begaafden opmerker in erkent, al geven ze niet meer dan eenige omtrekken. De schrijver slaat de menschen gade in verschillende toestanden en uitingen, waarvan hij een beeld weergeeft. Verschillende dwaasheden en eigenaardigheden van het menschelijke leven en karakter worden gehekeld, anderer deugden en goede hoedanigheden in het licht gesteld; de wanverhoudingen in de maatschappij worden niet gespaard!

Menig schetsje bevredigt niet volkomen, omdat men er meer van zou hebben verlangd, het meer uitgewerkt zou willen hebben; menig levert stof genoeg voor althans eene novelle, maar blijkbaar is het den schrijver slechts te doen geweest om zijn lezers eenige indrukken te geven. Hij kan tevreden zijn met zijn werk; hij is volkomen geslaagd in zijn toeleg, want men krijgt werkelijk sterk sprekende indrukken zoowel van het goede als het slechte, van het verhevene als het lage, van het verstandige als het kleingeestige in den mensch. De lectuur er van doet goed, frischt op, juist omdat zij zoo eenvoudig en frisch is.

Deze schrijver kan wel meer leveren en wat hij ons thans geschonken heeft, doet daarnaar verlangen. Zijn groote bekendheid met verschillende maatschappelijke toestanden zal hem in staat stellen, het lezend publiek nog meer genot te schenken en hij blijve daarbij getrouw aan de leus, waarvan hij blijkbaar is uitgegaan: eenvoud is het kenmerk van het ware schoone.

W. L.

Heidehof. Naar het Duitsch (Frau Sorge) van Hermann Suderman, door L. Holwerda. Amsterdam, P. N. Van Kampen en Zoon.

Ontegenzeggelijk mag dit werk bogen op letterkundige en psychologische verdiensten, al is de ontwikkeling van des schrijvers bedoelingen niet bevredigend. Immers zijn streven is blijkbaar ons een beeld te geven van de zorgen, waarmede het leven te kampen

geeft. Maar zijn beeld is eenzijdig. Het is waar, dat het begrip „zorg” zoo veelomvattend is, dat men onmogelijk van den geheelen omvang zelfs een kort begrip kan geven in de levensgeschiedenis van een paar menschen, zelfs al zijn die levens verbonden met nog verscheidene andere, en al zijn hun ervaringen rijk en afwisselend. De eenzijdigheid van het beeld zou daarom nog niet als een grief kunnen worden aangemerkt; wat hij er van geeft zou juist kunnen wezen, maar het komt mij voor, dat het begrip zorg iets bedoelt waarvan de oorzaken eigenlijk buiten 's menschen eigen toedoen gelegen zijn. Dit nu is hier niet het geval.

De familie Meyhoefer, in dit boek behandeld, beleeft veel zorg en verdriet, meer in het bijzonder de huismoeder, maar niemand anders is daarvan de oorzaak, dan de heer Meyhoefer zelf, een halve dwaas, vol grootheidswaanzin, die telkens en telkens weder, zonder eenige degelijke kennis van iets, zich in allerlei speculaties steekt en intusschen zijn hoeve en goederen verwaarloost. Hij is een man die met niets tevreden is, steeds naar hooger en meer haakt, zich altijd miskend waant, zich bedrinkt en als hij dronken is, zijn lieve vrouw en kinderen mishandelt. Zoo iemand sleept natuurlijk de zorg in huis, maar hij heeft althans geen recht om er over te klagen. Kan men in zoo'n geval eigenlijk wel spreken van zorg? Moet men hier niet veeleer en voor alles denken aan eigen schuld, die ellende en verdriet veroorzaakt?

Als een gezin, man en vrouw vooral, strijdt tegen de moeiten en de teleurstellingen des levens; als niettegenstaande trouw en zorgvuldig zijn plicht doen, het werk niet slaagt of wordt miskend; als de harde, wakkere, met ijzeren volharding volgehouden strijd om het bestaan geen andere gevolgen heeft dan teleurstellingen door de miskenning der menschen, de wanverhoudingen in de maatschappij, de rampen van het lot, dan eerst is er m. i. sprake van zorg in den edelen zin van het woord; dat is de zorg die gezamenlijk doet dragen en lijden en weenen, maar tevens opwekt, aanmoedigt en verheft! Dat is zorg, waarbij, te midden van het verdriet, toch nog een dankbare glimlach om de lippen kan spelen door het gevoel van innige verwantschap en samenwerking, dat is een zorg die heiligt en veredelt.

Op een lid na, de jonge Paul, wordt dan ook het gezin van

Meierhofer zoo goed als geheel gedemoraliseerd, een bewijs genoeg, dat de auteur de consequenties van zijn gegevens heeft gevoeld. Hij is gekomen waar deze hem moesten brengen; zij zijn echter geen gevolg van de zorg, maar van de ellende die moest voortvloeien uit 's vaders onbeduidendheid, domheid en lichtzinnigheid. Dat Paul is gered en bewaard is gebleven, dankte hij alleen aan de eensdenkendheid van en de liefde voor zijne moeder, die haar leed bijna geheel alleen en gedeeltelijk met hem droeg. Door dat opgaan van Paul in zijne moeder, moest wel zijn karakter zich eenzijdig ontwikkelen, maar toch is de schrijver m. i. ook in dit opzicht te ver gegaan, vooral ten aanzien der verhouding tusschen den jongen man en Elsbeth; het gevoel van plicht, roeping en solidariteit moge reeds op jeugdigen leeftijd sterk kunnen ontwikkeld zijn, een zoodanige terughouding als die van Paul tegenover een meisje als Elsbeth, dat hem zoo warm als zij tegemoet komt, is haast ondenkbaar ten opzichte van een menschelijk wezen, tenzij hij een steen draagt, waar een ander een hart voelt kloppen.

In weerwil echter van het verschil van opvatting met den auteur, stel ik zijn werk op hoogen prijs, om den uitnemenden vorm, zoowel als om de samenstelling en de ontwikkeling der karakters. Niettegenstaande de gebreken is het een werk van niet geringe waarde, dat men met groot genoegen leest en waarin zeer treffende toestanden en verhoudingen worden geschilderd, waarbij het niet ontbreekt aan een wel wat sterk idealisch tintje. Het is frisch en boeiend geschreven. In één woord: niettegenstaande zijn gebreken, boeit het in hooge mate. Niemand zal zich de lectuur beklagen, te minder omdat het uitstekend is vertaald.

Winschoten. W. L.

Radu en vorst Demeter. Uit het Duitsch van Mite Kremnitz, met een voorwoord van F. Smit Kleine. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Aan de warme aanbeveling van F. Smit Kleine vóor dit werk geschreven wil ik niets te kort doen en volkomen stem ik met hem in als hij zegt: „Mite Kremnitz nu heeft het talent diep te

gaan, met het lancet de wonden der maatschappelijke kringen, waarin zij ons rondvoert, te peilen, zelfs onder het vergrootglas ze te brengen en toch niet breedsprakig te worden.

„Zij heeft een korte dictie, die tot een vernuftigen dialoog en eene puntige persoonsbeschrijving aanleiding geeft."

Dat alles is volkomen juist, Mite Kremnitz (de vriendin van Carmen Silva) bezit een benijdbaar talent, want zij etst met letters. Haar personen en karakters leven als voor onzen geest en haar stijl, hoe kort en bondig, is toch frisch en levendig.

De beide verhalen in dit deeltje geleverd — want meer dan verhalen en schetsen zijn het niet — geven ons een diepen blik in de schromelijk gedemoraliseerde aristocratische wereld van het koninkrijk Rumenië, waarin men gelijke toestanden aantreft als in „Boheemsche adel." Het is een leventje van vroolijke Frans, vol rijkdom en geldverkwisting, vol loszinnige, zedelooze mannen en ijdele, wufte vrouwen; slechts enkele kennen een levensdoel, een plicht, de meeste streven uitsluitend naar genot en stellen er des noods een eer in om eens anders geluk te verwoesten, door hem te ontrukken ook wat hem het liefste was.

Mite Kremnitz houdt haar tijdgenooten het spiegelbeeld van hun zedeloos en onbeduidend bestaan voor, terwijl zij door de schildering van enkele edele en reine karakters, hun laat zien wie zij wezen konden en moesten. Daar zou veel goeds uit kunnen voortkomen, want in dat volk, nu slechts levende voor genot en wellust, sluimeren wondere en machtige krachten, edele en schoone talenten, die, goed ontwikkeld en toegepast, der geheele menschheid ten goede konden komen; 't is een ketel vol edel, bruischend maar nog ongezuiverd metaal, waarvan het schuim eerst moet worden verwijderd om zijn groote waarde aan den dag te brengen.

De kennismaking met die hartstochtelijke wereld is vooral belangrijk wanneer dat geschiedt aan de hand van een Mite Kremnitz.

Winschoten. W. L.

Hoe behoedt men het leven en de gezondheid zijner kinderen? door Prof. Dr. Ernst Brücke. In het Nederlandsch overgebracht door dr C. L. van der Burg. Leiden, Blankenberg en Co. Ingen. f 2.40 geb. f 2.90.

Hoewel de werken van Allebé en Kübler volstrekt nog niet zijn verouderd, doet de wetenschap voortdurend nieuw licht opgaan over het menschelijk organisme, zijn bestaan en ontwikkeling en zoo vermeerdert de kennis van hetgeen voor de gezondheid en den groei van het menschelijke lichaam noodig en nuttig is met den dag. In de laatste jaren vooral heeft de gezondheidsleer belangrijke vorderingen gemaakt en daarom is dan ook de verschijning van een werk als het bovenstaande waarin met de nieuwste resultaten der hygiëne is rekening gehouden, van groot belang voor allen die er prijs op stellen het leven en de gezondheid hunner kinderen te behoeden, te bevorderen, te versterken en te steunen. En wie wil dit niet?

Welnu het werk van prof. Brücke is een gemakkelijk handboek, waarin ieder terstond kan vinden wat hij wenscht te weten, waarin tal van nuttige wenken voorkomen en dat een uitmuntende handleiding is voor iedereen, want eigenlijk weet toch niemand precies hoe hij in alle omstandigheden moet handelen, tenzij een geneesheer zelf. Er zijn hier zooveel nuttige raadgevingen, zooveel praktische wenken, ook voor lichte ongesteldheden, dat ik dit boek hartelijk een plaatsje toewensch op den boekenhanger in iedere huiskamer. Het moet voor het grijpen staan voor ieder van de huisgenooten, die zich iets aantrekt van jongere leden van het gezin. Ieder die overtuigd is, dat er geen krachtiger voorwaarde voor een gelukkig bestaan is dan een gezond lichaam, schaffe zich het boek van prof. Brücke aan.

Winschoten. W. L.

Uit de bergen, door Rudgard Kipling, vertaald door Guillette Willeumier. Amsterdam, S. C. van Looy. H. Gerlings.

Er is iets dat Rudgard Kipling met wijlen den grooten Caesar gemeen heeft. „Evenals deze heerscher eenmaal kwam, zag en overwon, zoo heeft Kipling al spoedig zijn publiek beheerscht door

den zeer eigenaardigen, hoogst orgineelen schrijftrant waarvan bijna alle zijne geschriften getuigen.

Men heeft den beschrijver van zoovele uitheemsche toestanden wel eens vergeleken bij Bret Harte. Even goed zou men den grooten humorist naast Charles Dickens of wel Thackeray kunnen noemen. Toch neemt Rudgard Kipling eene heel byzondere plaats in, waar het de hedendaagsche letterkunde geldt.

De locale tint, welke zijne meestal schetsachtig bewerkte novellen dragen, de zeer réalistische wijze waarop hij ons op luchtigen toon de Engelsch-Indische-maatschappij weet te verhalen; dit alles is zóó oorspronkelijk, dat het geheel op zich zelf een genre vormt. Ja, wij aarzelen niet te bekennen, dat Rudgard Kipling met alle conventie, traditie enz. enz. gebroken heeft. Hij durft eenvoudig zich zelf zijn, en neemt niettemin een zóó objectief standpunt in, dat de ware artistische natuur van den auteur overal te voorschijn komt.

„Uit de bergen," zijn geen fraai gestyleerde, netjes afgeronde vertellinkjes en niettemin zal 't den humorist-réalist maar zelden verweten worden, dat hij zoo ruw, zoo cynisch-koud, zoo bijtend sarkastisch wezen kan.

De intense waarheid, de klaarheid zijner voorstelling, en de pikante grepen uit de zonderlinge wereld van kleuren en zonneschijn, vrijheid en diepe verdorvenheid, zijn zoo boven alle beschrijving boeiend, dat alle critiek voor des auteurs originaliteit wijkt.

Meesterstukjes zijn voorzeker alle schetsjes waarin de vermakelijke gevaarlijke intrigante mistres Hanksbee figureert. Zelden zagen wij ook in korte snijdend-ironische zinnetjes een gouvernement zóó afmaken, als deze auteur het doen kan. Meer afbreuk aan omkoopbaarheid en wanbestuur van hooggeplaatste ambtenaren doet ongetwijfeld een dergelijk schrijver, dan duizend zwaarwichtige courantenartikelen, brochures of preêken.

De figuur „Strickland" die een geliefkoosd personaadje uit Kiplings novelletjes is, mag evenals mistress Hanksbee aanspraak maken op de onverflauwde belangstelling van den lezer. De vertaalster heeft evenals altijd uitmuntend werk geleverd.

MENA.

Haagsch Jaarboekje voor 1893, onder redactie van A. J. Servaas van Rooyen. Orgaan der vereeniging: „Die Haghe". 's Gravenhage, Mouton & Co. 1893.

Een aardig, belangwekkend boekje, met eene reeks bijdragen uit het maatschappelijke leven van Den Haag in vorige eeuwen, met schetsen van beroemde Hagenaars, zooals de volledige biographie van Bosboom, met eene studie van oud-Hollandsche kunst van den Rijksbouwmeester C. H. Peters en tal van andere lezenswaardige dingen. Vooral het laatstgenoemde opstel: een weldoordacht artikel over de merkwaardige Nieuwe kerk in Den Haag, het bedehuis zonder pilaren, geeft aan dit Jaarboekje eene bijzondere waarde.

G.

Leven en lijden der Ballingen in Siberië, 2de deel, door G. Kennan. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Nóg aangrijpender, nóg aandoenlijker en krasser dan het eerste deel, is de voortzetting en het slot der lijdensgeschiedenis van Rusland's slachtoffers in de vreeselijke Kara-mijnen. De schrijver geeft weer wat hij gezien en ondervonden heeft, maar dat relaas houdt u zoo vast, doet u nu eens trillen van verontwaardiging, dan weder ijzen van ontzetting, dat er weinig boeken geschreven zijn, die zulk een diepen, langblijvenden indruk maken. Hoe de stoutmoedige schrijver de overheid verschalkt en zijn doel bereikt, is een epos op zich zelf. De Ballingen in Siberië van Kennan is een boek van tranen en smarte, een boek van groote beteekenis, dat de Russische Regeering geeselt en brandmerkt.

G.

Bibliographisch Album.

„*Onze Oost*, Geschiedkundige schetsen," door den oud-kolonel A. I. A. Gerlach. Uitgave van P. I. Kraft, 's Gravenhage.

Al mogen de ons hier aangeboden geschiedkundige schetsen van den heer Gerlach, bekend door zijn „Fastes militaires," reeds voor een deel, onder den titel U i t d e o u d e d o o s, als feuilleton vroeger in het „Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage" zijn opgenomen geweest, zij zullen om hun interessanten inhoud en fraaie bewerking wel steeds nieuw blijven, en ongetwijfeld zal een ieder zich geheel vereenigen met het oordeel, over den arbeid van den schrijver uitgesproken, door den ons te vroeg ontvallen Damas (F. baron van Hogendorp): „Zijn groote waarheidsliefde, zijn fraaie stijl en de gloed zijner voorstelling zullen door elk lezer op hunne juiste waarde worden geschat."

De schetsen verplaatsen ons in Algerië, Hindostan, Mekka en Medina, de heilige plaatsen van de Mohamedanen en in Sumatra, Java en de Molukken.

De schets, die den lezer vooral zal treffen, is die van een Algerisch en een Oost-Indisch wapenfeit, die den schrijver leidt tot een vergelijking tusschen de waardeering van heldendaden in de Koloniën, bij Franschen en Hollanders, en die zoo beschamend voor ons uitvalt.

In Frankrijk zijn de namen van de dapperen, bij het geschetste feit in Algerië, op aller lippen en verwekken een algemeene geestdrift; bij dag- en legerorder wordt rechtmatige hulde gebracht

aan den betoonden moed; terwijl door de regeering belooningen en onderscheidingen op milde wijze worden uitgereikt. De afgevaardigden in het wetgevend lichaam brengen, in naam van het vaderland, hulde aan de helden, terwijl de nationale garden, waarbij het leger zich aansluit, een fonds bijeenbrengen tot stichting van een duurzaam gedenkteeken ter eere van dit wapenfeit, dat door een der voornaamste schilders in de groote galerij van Versailles en door het slaan van een medaille, met de namen der 123 verdedigers er op, zou worden vereeuwigd.

En wat doet het Nederlandsche volk voor zijn helden?

Bij een plotseling uitgebroken opstand op Sumatra ziet de bezetting van het fort goegoer malintang zich door honger en ontberingen verplicht eindelijk de sterkte heimelijk te verlaten, met achterlating van drie doodelijk gewonde soldaten. Nauwelijks is de bezetting daartoe overgegaan, of de vijand stormt naar binnen, doch op hetzelfde oogenblik steken de gewonden de lont in 't kruit en worden met hun tallooze bespringers onder het puin van goegoer malintang begraven.

En wat deed Neêrlands volk om zooveel heldenmoed en trouw te eeren?

Niets!

In de laatste schets zien we, ook bij een plotseling uitgebroken oproer, de vrouw en kinderen van een resident van Menado van den gruwelijksten dood gered door den moed, het beleid en de trouw van een vijftiental Javaansche soldaten onder een Europeeschen sergeant.

Ook bij de lezing van die schets kwam onwillekeurig de vraag bij ons op, waarop het antwoord mede ongunstig moet luiden: wanneer wij toch zoo telkens die vele bewijzen van trouw en toewijding hooren verkondigen, door Javanen aan ons en onze bestuurders bewezen, voor wie zij hun leven feil hebben; wanneer wij daarbij bedenken hoe oneindig veel wij aan dat trouwe volk verschuldigd zijn, door de millioenen op millioenen die het ons door zijn zwaren arbeid heeft in den schoot geworpen, en wij vragen ons dan af: hebben wij genoeg gedaan om dat alles te vergelden? dan kan helaas! ook op die vraag geen toestemmend antwoord gegeven worden. Immers nog steeds gaat de bevolking

van Java gebukt onder een drukkende dwangcultuur, het laatste treurige overblijfsel van het cultuurstelsel.

Zoo de schetsen van den heer Gerlach er toe mogen bijdragen om, vooral bij hen die op het bestuur van Java invloed kunnen uitoefenen, diezelfde meening te vestigen, dan zal de schrijver méér hebben gedaan dan ons een aangename en interessante lectuur te schenken.

Noordwest en Zuidoost, door M. F. H. Perelaer. Amsterdam, H. I. W. Becht, 1892.

Noordwest en Zuidoost bestaat uit twee verhalen: „Een orkaan in aantocht" en: „Kapitein Aart."

Het eerste speelt voor een deel op Maesala, een eiland aan de westkust van Sumatra, door visschers bewoond.

In de beschrijving van hetgeen er, op zeker tijdstip, op dat eiland voorviel, als een gevolg van het in zee opvisschen van eenige vaatjes likeuren van een verongelukt schip, is een treffende overeenkomst ontdekt met gebeurtenissen in „La Fête à Coqueville", van Zola. In een in verschillende dagbladen geplaatst artikel wordt dat door den heer Perelaer volmondig toegegeven en verklaard door de mededeeling, dat hij zich in zijn geschriften steeds de bereiking van een bepaald doel voor oogen heeft gesteld en de romantische inkleeding slechts bijzaak is.

„Om tot lezen te prikkelen sloeg ik de grondkern mijner mededeeling een romantisch kleedje om, licht, wuft enz." Om zijn pop aan te kleeden leent hij dan hier een jasje, daar een vest en elders een broek.

„Het doel van de eerste schets was en is nog om met den vinger te wijzen op het zoo luchtig drijven naar den oorlog met Atjeh, welk drijven zoo'n groote overeenkomst met de beruchte Emser depêche heeft, dat het als een strandvonderij van wege de Nederlandsche staatslieden te beschouwen is."

En dat doel wordt, als de mededeelingen van den heer Perelaer althans voor geen tegenspraak vatbaar blijken, volkomen bereikt.

Zijn „strandvonderij" op litterarisch gebied doet daaraan niets te kort.

In een aantrekkelijk verhaal, belangwekkend van inhoud en in boeienden, opgewekten stijl geschreven, leert hij ons, behalve veel andere hoogst belangrijke geschiedkundige bijzonderheden, de afkomst en den avontuurlijken levensloop kennen van zekeren inlander Mohammed Arief, wiens intrigues en tusschenkomst bij den Amerikaanschen consul te Singapoer de aanleiding waren, dat onze consul-generaal aldaar aan de indische regeering den bekenden brief schreef, die de rechtstreeksche oorzaak is geweest van het uitbreken van den oorlog.

Er komen echter enkele onwaarschijnlijkheden in voor die, hoewel in menig romantisch verhaal niet ontbrekende, toch hier een verkeerd denkbeeld geven van den aard der indische bevolking en de verhouding van inlanders tot de besturende hoofdambtenaren.

Zoo zal men nooit groote en kleine Maleiers, om gezamenlijk hun vreugde aan den dag te leggen, „over den kop zien buitelen, hetgeen bij de algemeene dracht van „sarongs" en totale afwezigheid van inexprimables, tot vergezichten aanleiding gaf, die zelfs op Paelae Maesala uiterst zeldzaam mochten heeten."

Evenmin zal een schuitenvoerder en visscher als Datae Salim „zijn opwachting" gaan maken bij den gouverneur van Sumatra's Westkust.

De tweede, niet minder levendige en onderhoudende schets doet ons zien in welke moeielijke omstandigheden, in welk een toestand van angst en spanning een afgelegen buitenpost kan verkeeren, door het ontbreken van communicatie-middelen met de regeering te Batavia en met de buitenwereld; hoe hoog noodig het is overal te kunnen beschikken over voldoende militaire macht, om oproerige bewegingen onmiddellijk te kunnen onderdrukken; tevens leert zij ons hoe in Indië een eerlijk, braaf man, met een schitterend verleden, het slachtoffer kan worden van intrigues en laagheden om een ander zijn plaats te doen innemen.

Eenige treffend schoone bladzijden vooral zijn gewijd aan de beschrijving van het afscheid van den hoofdpersoon van vrouw en

kinderen, bij hun vertrek naar Europa; bladzijden die ons doen zien dat de heer P. zijn romantisch kleedje waarlijk niet bij anderen behoeft te gaan leenen.

Intusschen, de heer Perelaer deelt ons mede voornemens te zijn, in een volgend verhaal, de verdere loopbaan te volgen van den persoon die in de plaats van den verongelukten kapitein Aart gekomen is, omdat het volgen van de loopbaan van dergelijke karakters, die de gelegenheid weten aan te grijpen om hunnen slag te slaan, in de hedendaagsche dreigende tijdperken „troostvol en hartverheffend" is.

Het zal menig lezer waarschijnlijk met mij aangenaam zijn dan ook tevens een nadere uiteenzetting te ontvangen van de drijfveeren, die er den resident toe konden bewegen, een man als kapitein Aart, zonder eenige reden hoegenaamd, van niets minder dan van ontrouw en diefstal te beschuldigen, want die drijfveeren worden slechts heel in de verte onvoldoende aangeduid. Het karakter te ontleden van mannen, die zich tot zulk een schanddaad kunnen en willen leenen, is zeker even troostvol als hartverheffend.

In verband met dat volgend verhaal moge de heer Perelaer den raad niet ten kwade duiden, juistere vertalingen te geven van Maleische uitdrukkingen.

Zonnig Afrika, door S. H. Junius en Daisy E. A. Junius. Haarlem, De erven F. Bohn. 1892.

Men houde mij mijn barsche oordeel ten goede en als het mocht blijken onjuist te zijn, zal ik gaarne amende honorable doen, maar dit boek maakt op mij den indruk van eene soort van letterkundige afzetterij. De 240 pagina's, waaruit het bestaat, bevatten niets anders dan eenige losse schetsen van toestanden voor dertig jaar geleden in het Kaapland! Verband of samenhang is er niet in; waaraan zij zijn ontleend blijkt uit niets, en toch moet men onderstellen, dat zij uit een andere bron zijn voortgekomen dan uit de eigen ervaringen der auteurs. Bedriegen we ons althans niet, dan bestond Daisy E. A. Junius vóór dertig jaren in het geheel nog niet. Hoe dit echter zij, men begrijpt, dat schetsen van toestanden, die dertig jaren geleden bestonden, voor het tegen-

woordige geslacht volstrekt geen waarde meer hebben, allerminst waar het betreft een jeugdige zich ontwikkelende maatschappij gelijk in Afrika, en dan nog wel in een tijdvak van zoo snel wisselende en veranderende toestanden als de tweede helft der negentiende eeuw. Wie thans wil schrijven over toestanden of gebeurtenissen van dertig jaar geleden, moet eene nauwkeurige geschied- en aardrijkskundige beschrijving leveren, die waarde heeft voor de ontwikkelingsgeschiedenis der menschheid. Er zijn schetsen in, die wel aardig en boeiend zijn, maar waarvan de verschijning als letterkundige producten toch niet gerechtvaardigd is, en dit zou juist het geval moeten wezen, daar zij als beschrijvingen van toestanden geen waarde meer hebben.

Winschoten. **W. L.**

Door Amerika. Reisschetsen, indrukken en studiën door dr. C. J. Wijnaendts Francken. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1892.

In tegenstelling met het bovenvermelde werkje van Junius heeft dat van Francken alle verdiensten van actualiteit en oorspronkelijkheid. De heer Francken heeft in 1891 een reis gemaakt door de Westelijke Staten van de Republiek, door Pennsylvania, Virginië, Ohio en door Kansas, Colorado, Uthah naar San Francisco, vandaar naar Washington, met een uitstapje naar Britsch Columbië, en toen van Washington langs Northwestern Pacific, door Dakota, Wisconsin en naar Quebec.

De schrijver verhaalt eenvoudig en onopgesmukt wat hij in de zeven maanden van zijn reis zag en waarnam, welke indrukken hij daarvan kreeg, tot welke beschouwingen hem die aanleiding gaven. Hij is daarbij volkomen objectief en maakt zich zooveel mogelijk los van eigen denkwijze en begrippen, maar stelt de zaken voor zooals ze werkelijk zijn. Daardoor krijgt de lezer een juisten blik op tegenwoordig bestaande toestanden, belangrijke zaken, inwendige verhoudingen van land en volk en wordt hij zelf in staat gesteld te oordeelen en te beoordeelen. Vooral met het oog op de nog weinige geschriften die bestaan over de stre-

ken door dr. Francken bezocht, en in verband met het wellicht talrijke bezoek dat er aan zal ten deel vallen bij gelegenheid van de tentoonstelling te Chicago, heeft dit boek werkelijk waarde en zal het door velen met dankbaarheid worden ontvangen. Hoewel eenvoudig van vorm en samenstelling, laat het zich aangenaam lezen en volgt men den reiziger gaarne op zijn tochten, ontmoetingen en in zijn beschouwingen.

Dit boek zal ongetwijfeld, zelfs betrekkelijk spoedig, verouderen, als men in aanmerking neemt de snelle ontwikkeling van Amerika, maar het is althans niet verouderd bij zijn geboorte, zooals „Zonnig Afrika". De lezing van „Door Amerika" zij dringend aanbevolen aan ieder die gaarne iets weten en iets nieuws weten wil uit de Nieuwe wereld, welke den meesten geheel onbekend is.

Winschoten. W. L.

Salvatore Farina. *Twee Naamgenooten.* Uit het Italiaansch door Freddy. Amersfoort, G. J. Slothouwer.

Het genre der werken van Farina is bekend; het boven aangehaalde draagt er weder geheel het kenmerk van. Eenvoudig, gemoedelijk en wáar, zooals alles wat ik van hem las, zijn ook de twee verhalen in dit boek opgenomen. Men zou ze naïef kunnen noemen, doch men bedenke altijd dat zij zijn geschreven onder een Italiaansche hemel en dat zij karakters bevatten van menschen met zuidelijk bloed. Het zou belachelijk wezen als wij spraken over de liefde van kinderen van twaalf jaren; dáár is dit geen zeldzaamheid; de menschen zijn er vroeg rijp, maar ook vroeg versleten.

Het eerste verhaal: „De twee Naamgenooten", bevat de geschiedenis van twee kinderen uit het volk, die beiden denzelfden voornaam hebben, elkander in het weeshuis leeren kennen, dáar vriendschap sluiten, die steeds getrouw blijven, beide verliefd raken op hetzelfde meisje, waarmede de een gaat trouwen, zonder dat de ander daarover eenigen wrok koestert, en ten slotte, na vele lotgevallen, hun laatste levensdagen met elkander slijten als zij verlaten overblijven.

Het tweede: „De laatste strijd van priester Augustus," schetst den laatsten tijd uit het leven van een eenvoudig, arm Italiaansch geestelijke, die slechts leeft voor het verzorgen zijner parochianen, die weinig of geen levensgenot kent of gekend heeft, maar die het oprecht meent met het tijdelijke en eeuwige heil van zijn medemenschen, een man des geloofs, zonder geloofshaat, een goed, eenvoudig zielenherder met al de deugden van een oprecht Christen.

Beide verhalen bevatten die eigenaardige mengeling van ernst en luim, van vroolijke en droevige gedachten, van opwekkende en nederdrukkende tooneeltjes, waardoor de geschriften van Farina zoozeer uitmunten, zonder dat men echter met bepaald slechte karakters te doen krijgt; het goede, verkwikkende, liefelijke blijft den boventoon houden ook te midden van de rampen, teleurstellingen en verdrietelijkheden des levens. Deze schrijver heeft de gave om te troosten en te bemoedigen, zonder daarvoor een specialen toon aan te slaan of een bijzonder onderwerp te behandelen. Hij grijpt rondom zich in het volle menschenleven; laat ons de menschen zien, zooals ze zijn, in 't bijzonder van hun gunstigste zijde; en als men dan ziet en nagaat hoeveel schoons en edels daar te vinden is bij de armsten in het leven en de eenvoudigsten in kennis, dan geeft dat bemoediging voor de toekomst.

Daarom zullen de verhalen van Farina steeds een eigenaardige aantrekkingskracht blijven behouden en een breeden kring van dankbare en tevreden lezers tot zich lokken.

Winschoten. W. L.

Het nieuwe. Parabelen en critieken, door Willem Otto. Amsterdam, Van Holkema Warendorf.

In een dertiental opstellen heeft de heer Otto op zinrijke en vernuftige wijze het dwaze en onbereikbare der ultra-moderne opvatting in letterkunde en schoone kunsten gehekeld. Zonder grof te worden, maar telkens met een frisch, geestig gekozen beeld zijne meening stavende, bereikt de heer Otto zijn doel volkomen. In welk een onderhoudenden vorm de schrijver zijne meening openbaart, moge het volgende staaltje bewijzen:

Anders.

Het moet anders worden!

Dat lees ik in tijdschriften en dagbladen. Dat hoor ik op vergaderingen en meetings. Dat wordt betoogd en gepredikt. Dat wordt geschreeuwd en gefluisterd. Het moet anders worden: in godsdienst, in politiek, in onderwijs, in de kamers, in de rechtzaal, in de letterkunde, in de muziek, overal is het wachtwoord, dat het zóó niet blijven kan!

Goed, het moet anders worden.

Een vader had een zoon, en die jongen deed hem veel verdriet aan, want zoo ijverig de vader was, zoo lui en nalatig was de zoon.

— Jongen, dat gaat zoo niet langer, zei de man, toen alle vermaningen te vergeefs waren, het moet anders worden. Een luiaard kan ik niet dulden.

— Het zal ook anders worden, antwoordde de jongen. En de vader verheugde zich, want hij meende die woorden te moeten houden voor eene belofte, voor een blijk van berouw.

Na eenigen tijd kwam de zoon smoordronken bij zijn vader terug.

— Is dat de vervulling van de belofte? snikte de bedroefde man, nu ben je een dronkaard!

— Dat is toch anders, zei hij met dubbelslaande tong, het kon zoo niet blijven.

— Ja, nu is het anders, maar — het is niet beter.

Ik lees uw nieuwe gedichten, uw nieuwe proza; ik zie uw nieuwe schilderijen, en dat alles verkondigt, dat ge van de meening zijt, dat het zoo niet langer blijven kan, en dat ge uw best doet om iets anders te geven. En daarin zijt ge geslaagd.

Maar ik zeg met dien vader: Ja, het is anders, maar — het is niet beter."

Het boekje van den heer Otto schijnt mij eene volkomen proeve van gemoedelijke, humoristisch-getinte kritiek.

G.

Van Niet tot Iet. Naar het Engelsch van Bret Harte, door S. I. Andriessen, Amsterdam, Wilms & Co.

't Is overbekend, hoe gezellig Bret Harte vertelt, en dat doet hij ook nu weer. Maar 't is evenzeer bekend, hoe men hem niet al te veel op de vingers moet kijken en moet narekenen, want maar al te dikwijls, terwijl we hem zoo gezellig „honderd uit" hooren praten, zouden we hem telkens allerlei vragen willen doen, zooals: „maar is dit toch niet wat al te vreemd? hoe is dat toch mogelijk? enz. enz.;" al te maal vragen, die hij waarschijnlijk zou beantwoorden met een ironisch glimlachje, of met een redeneering, die we gewoon zijn een „Jantje van Leiden" te noemen. Dergelijke vragen zweven ons op de lippen, wanneer we al die bewoners van Sidon in weinig tijds zich zien ontpoppen tot de flinke inwoners der „stad" Tessajara, enkel en alleen doordat er een spoorweg komt en veel geld. Of wanneer we ontdekken, dat niemand (behalve Clementine en .... wij!) bij een ontmoeting van dien Don Diego Fletcher ook maar in de verste verte denkt aan den eensklaps spoorloos verdwenen Elia Curtis. Of ook, wanneer we over duizenden en millioenen dollars hooren spreken, alsof dat alles maar een bagatelletje is!

En zoo konden we nog heel wat meer vragen.

Maar „des al niettemin en evenwel nogthans" laten deze 216 bladzijden zich aangenaam lezen en maken we gaarne kennis vooral met dien jeugdigen en eerlijken fantast John Milton Harkutt (alias: Harcourt) en met een Mrs. Ashwood, terwijl de schrijver ons een verrassing bezorgt in de teekening van het eerst zoo raadselachtige, later zoo eerlijk trouw gebleken karakter van Clementine. Goed geslaagd is de teekening der afwisseling van trots en kalmte en brutaliteit en onrust en gejaagdheid en angst in de ziel en het leven van Daniel Harkutt, die maar al te veel op zijn geweten heeft om rustig en genoegelijk van zijn roem en welvaart te kunnen genieten. 't Is weer een illustratie te meer van de eeuwig oude en eeuwig onomstootelijke waarheid: „onrechtvaardig verkregen goed gedijt niet" en van die andere: „daar is toch maar niets zoo goed als goed te zijn."

Anderen zullen zeker wel met evenveel genoegen het boekje lezen als wij, te meer nu 't zoo goed is vertaald door den heer S. I. Andriessen, ... hetgeen ongetwijfeld geen gemakkelijk werk is geweest.

D. J. W. B.

Het Licht der Wereld. Naar het Engelsch van Edwin Arnold, schrijver van the „Light of Asia", door Dr. H. W. Meyboom. Amsterdam, H. J. W. Becht, 1892.

De Bijbel is voor mij een boek, overvuld van dichterlijk proza, en waarin de meest kernachtige gedachten in poëtischen vorm zijn neêrgeschreven. De stijl is zeer zeker niet altijd vloeiend, maar niettemin fraai van wending en onmiskenbaar plastisch. Lyrisch het eene oogenblik, kroniekmatig het andere, om dan weer beschrijvend of dramatisch te zijn is het „boek der boeken", voor wie een open oor en oog heeft voor kunst en het smaakvolle weet te waardeeren, een onuitputtelijke schat, waarvan de schoonheid boeit en verrukt, hetzij men in den bijbel lezende, historie of openbaring ziet. Wat waarlijk schoon is, kan buiten alle versiering. De Venus van Milo behoeft men geen collier van paarlen om te doen, polychroom is wansmakelijk, en de vernis, welke men op schilderstukken aanbrengt, dient in hoofdzaak om de kleuren te vrijwaren tegen inwerking van stof of lucht.

Deze opvatting wijst reeds aan, dat ik niet zoo heel ingenomen ben met den gezamenlijken letterarbeid van Edwin Arnold en Dr. H. W. Meyboom, al moet ik erkennen dat de vertaling en dichtmaat zeer goed geslaagd zijn. Op zich zelf genomen heeft de bewerking letterkundige, ja dichterlijke waarde, maar toch beweer ik dat de dichterlijke paraphrase van het bijbelverhaal veel lager staat, dan dat bijbelverhaal zelf. Eene persoonlijke opvatting wellicht, welke niet door ieder zal gedeeld worden; ik geloof het; ik hoop het zelfs, want daaruit komt allicht voort, dat men overgaat tot vergelijken, en juist dat zou ik zoo gaarne zien gebeuren. Ik zou zoo gaarne willen, dat de Bijbel, ook om zijn letterkundige

schoonheden, een beetje meer op den voorgrond trad. Er is poëzie in, zooals geen tweede boek ons geeft, poëzie rijk om haar eenvoud en aangrijpend door haar zeggingskracht.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

De Dochter van den Patriciër, door dr. J. V. Widmann. Met toestemming van den schrijver uit het Duitsch vertaald door C. J. T. 's Gravenhage, De gebroeders van Cleef, 1892.

Trots tegen trots. Burgertrots, vice versa, en de liefde, de alles beheerschende en overheerschende liefde, niet bij machte om zegevierend uit den strijd te komen. Een thema, dat in den laatsten tijd op verschillende wijze is behandeld. Eerst eene fabriekopzichter in zijne liefdesverhouding tot de dochter van zijn patroon, toen een beeldhouwer en eene gravin, nu, in Widmanns boek, een gouverneur of huisleeraar, democraat, en de zuster, eene Patricische, van zijn leerling. Misschien heeft juist het paedagogische in onzen leeraar medegewerkt om den roman minder boeiend dan leerzaam te maken. Zij krijgen elkaar niet, dat kan ik al dadelijk zeggen, maar wij lezers krijgen één stuk cultuurgeschiedenis van Zwitserland, dat goed geschreven schijnt, ten minste naar de uitstekende vertaling te oordeelen. Het is geen roman dien men op een avond uitholt; de bedaarde lezer zal er destemeer van genieten, naarmate hij langzamer den inhoud in zich opneemt, en verwerkt. Het spreekt van zelf dat de adel er van langs krijgt, vooral die adel, welke toont niet edel te zijn. Het boek is in den volsten zin des woords een tendenz-stuk; gelukkig één, dat niet verveelt door drogen vorm en saaien inhoud. Over 't algemeen is de stijl vrij los en levendig, doch men bedenke dat de duitsche taal, waarin het oorspronkelijk geschreven werd, en democratische denkbeelden hem wel eens slepend en zwaar maken. Toch verdient de roman alle aanbeveling.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Mijs' Schoolwoordenboek, ten behoeve van het onderwijs in de Fransche taal. Nederlandsch-Fransch en Fransch-Nederlandsch. Tiel. D. Mijs.

De bewerker heeft zich ten doel gesteld: de meest mogelijke beknoptheid en eenvoudigheid. Hij heeft daarom technische termen, zuiver wetenschappelijke en zelden voorkomende woorden enz. weggelaten en daardoor een werkelijk beknopt werkje samengesteld. Of het voldoende zal zijn voor de bestemming meen ik te mogen betwijfelen. Volkomen toejuichen zouden we zijn arbeid, indien de vertalingen in overeenstemming waren met zijn werk. Laat de bewerker van Mijs' woordenboekje eens de vertaalboeken van Dubois en Hofman nemen en eens nagaan, hoeveel woorden daarin voorkomen, die hij niet aangeeft. Er zijn juist vertaalboeken waarvan de samenstellers zich toeleggen op het uitpakken van geleerdheid en dan zit men met een boekje als dat van Mijs spoedig vast.

Daarenboven geeft hij alleen van de mannelijke woorden het geslacht aan, alle andere Fransche woorden zijn dus vrouwelijk; alle overige Nederlandsche zijn vrouwelijk of onzijdig. Hiermede zal nog menigeen in de war komen. Om iets te noemen: borst, hierbij staat geen geslacht aangeteekend; het woord is trouwens vrouwelijk; maar opperhoofd is mannelijk en er staat ook geen geslacht bij; evenmin als bij station, stedeling, steek. Nu ligt het toch voor de hand, dat de leerling al die woorden zal aanzien voor vrouwelijk of onzijdig? De bewerker van het woordenboek zal zeggen: dat weet of voelt de leerling wel. Ja, dan behoefde men in het geheel geen schoolboeken te maken. De onvolledigheid en de irrationele bewerking maken dit boekje voor schoolgebruik geheel en al ongeschikt en de aanschaffing moet derhalve ontraden worden.

Winschoten. W. L.

Purper. Oorspronkelijke roman door Prinses Elsa. Amersfoort, G. J. Slothouwer.

Zonder aanspraak te kunnen maken op hooge litterarische verdiensten is dit boek toch met talent geschreven, onderhoudend, en bevat het zeer vele leerrijke tooneeltjes en opmerkingen.

Blijkbaar heeft de schrijfster — zij zij dan vorstin of niet, vermoedelijk niet — ten doel gehad, ons te schetsen eene episode uit het leven van den prins en de prinses van Wales, en vooral te doen uitkomen het beminnelijke karakter der prinses en de edele, groote eigenschappen van haar zoon, den overleden erfprins Albert Victor, die volgens deze schrijfster ook al zou gestorven zijn aan een gebroken hart, tengevolge eener gedwarsboomde liefde voor een Fransche prinses. Zoo menig vorstenzoon wordt ongelukkig door de liefde en in dit geval zou de dood des prinsen vooral zijn toe te schrijven aan de hardvochtigheid van de heilige moederkerk, die niet wilde toestaan dat de kinderen protestant zouden worden.

In hoeverre nu dit boek getrouw historisch is, zij daar gelaten; het maakt wel den indruk, dat het op geschiedkundige en goede gegevens rust, die aangevuld zijn door de phantasie, doch hoe dit zij: er is zooveel moois in dit geschrift dat men het met genoegen leest. Vooral verdient opmerking dat hier zooveel juiste goede menschkundige opmerkingen worden gemaakt, die ernstige overweging en toepassing verdienen. Hier kan men leeren hoe toenadering kan worden verkregen tusschen hoogere en lagere kringen der maatschappij, welk een belangrijke rol de verstandige en beminnelijke vrouw daarin kan spelen en wat een moeder kan doen tot vorming van het hart van haar zoon, ook wanneer hij een vorst is en geroepen tot den hoogsten rang.

Prinses Elsa schrijft en verhaalt eenvoudig, zonder pretensie; wij hopen meermalen van hare hand iets te ontvangen.

Winschoten. W. L.

De Vondeling, door Hector Malot, schrijver van „Alleen op de wereld" enz. Almelo. — W. Hilarius Wzn.

Het onderwerp in dezen roman behandeld, is niet geheel nieuw: eene moeder, die een kind heeft waarvan zij de geboorte wenscht verborgen te houden en dat door anderen wordt aangenomen, terwijl zij er later gouvernante bij tracht te worden.

Dit thema is vrij eenvoudig, maar de uitwerking er van door Malot is een meesterstuk, waardoor hij ons een boek heeft verschaft, dat tot de beste producten der hedendaagsche Fransche letterkundige school mag worden gerekend.

Vorst Casimir Sobolewski is gesproten uit een oud, doorluchtig, maar arm geworden geslacht en hij staat aan den rand van den ondergang. Hij komt in aanraking met de weduwe Beaumoussel, wier eerste man rijk was geworden door den verkoop van geheime middelen, evenals Holloway, en wiens naam men eveneens overal las als dien van laatstgenoemden. Zij haatte dien naam en wilde er gaarne van verlost wezen. Hoewel reeds 40 jaren, zag zij er nog goed uit en de jonge vorst besloot, door zich op te offeren, zich en zijne broeders en zusters te redden. Hij deed al het mogelijke om zijne werkelijk goedhartige vrouw zoo gelukkig mogelijk te maken.

Een paar jaren na hun huwelijk komt hij in aanraking met de bekoorlijke mevrouw Germaine Harouis, die voor hare gezondheid een badplaats bezoekt in Frankrijk, terwijl haar echtgenoot, van wien zij niet houdt, in Chili blijft waar hij ingenieur bij mijnwerken is. De gevolgen van hun omgang was de geboorte van een kind en toen dit eenige weken oud was, werd Germaine terug geroepen naar Chili. Casimir en Germaine besluiten het kind te vondeling te leggen in de nabijheid van het kasteel door de Sobolewski's bewoond en natuurlijk wordt het door den vorst en de vorstin gevonden, die beide de zorg op zich nemen.

Aandoenlijk is de genegenheid der vorstin voor het kind, die nog toeneemt toen de vorst een paar jaren later overleed door een val van zijn paard. De vorstin had Casimir hartstochtelijk bemind en het vermoeden van zijne betrekking tot Micheline — zoo was de kleine gedoopt — was wel eens bij haar opgekomen, maar zij had er nooit iets van laten blijken. Toen het kind 10 jaren oud was, kwam haar moeder uit Chili terug; de echtgenoot van Germaine was gestorven en deze wist nu gouvernante te worden bij haar kind, dat zij opvoedde tot het in het huwelijk trad.

Ziedaar het thema; al het andere moet men lezen. Het veelzijdige talent van Malot schept tooneelen, zóo fraai, zóo fijn, zóo indrukwekkend, dat men geniet van het begin tot het einde door

de rijke afwisseling van hetgeen wordt voorgesteld. De liefde van Casimir voor Germaine en daarnevens zijn oprecht gemeend streven om zijn wettige vrouw, die hij achting toedraagt, gelukkig te maken; de jalouzie waardoor de vorstin wordt verteerd en haar zucht om zooveel mogelijk haar echtgenoot dien zij aanbidt, het leven te veraangenamen; de strijd der moeder, dien Germaine te strijden heeft, om zich niet te verraden maar alleen als gouvernante haar plicht te doen; de toenemende genegenheid van Micheline voor hare moeder en daarnaast weder de groote liefde der vorstin voor het kind en de jaloezie jegens Germaine: ziedaar zooveel gegevens die door Malot als met een meesterstift worden geëtst en waarvan de ontwikkeling tot een volkomen natuurlijke en even bevredigende ontknooping leidt.

Wat dezen roman zoo bijzonder aantrekkelijk maakt, is de groote eenvoud, de natuurlijkheid, waarmede alles zich als 't ware van zelf ontwikkelt, zonder buitengewonen omhaal, zonder opgeschroefde of verheven ontboezemingen, zonder heftige tooneelen, maar buitengewoon kalm; slechts een enkele maal loopen de golven van het gevoel of den hartstocht iets hooger dan gewoonlijk, maar over het algemeen gevoelt men dat deze schrijver geen behoefte heeft aan buitengewone middelen om zijn werk aantrekkelijk te maken voor het publiek. Wat hij geeft is zoo subtiel, zóo fijn gepenseeld, dat alle kunstmatig effect den indruk zou bederven.

Het Nederlandsche publiek mag den uitgever dankbaar wezen voor de gelegenheid om kennis te maken met dat goed vertaalde werk.

Winschoten. W. L.

Bibliographisch Album.

Esaias Tegnér, *De Frithiofs-Saga*, opnieuw uit het oorspronkelijk Zweedsch vertaald, voorafgegaan door eene Levensschets van den Dichter en eene Inleiding tot het Gedicht door H. P. Dewald. 's Gravenhage. 1892. H. P. Dewald.

Bovenstaand hoogst belangrijk werk zond de Redactie van Het Leeskabinet mij ter aankondiging. Ik noem het belangrijk zoowel om de vloeiende vertaling van Tegnér's wereldberoemd meesterstuk, als om het zeer lezenswaardige Levensbericht en de Inleiding op de Frithiofs-Saga zelve, gevloeid uit de pen van Jens Christensen als „Festgabe zum hundertjährigen Geburtstage Esaïas Tegnér's." (Leipzig, 1883). Het was een uitstekend denkbeeld van den Vertaler, dat hij het een bij het ander voegde, en aan het slot nog 109 aanteekeningen of ophelderingen gaf, welke voor lezers, die met de zeden, gebruiken en Godenleer der oude Noren minder bekend zijn, van groot nut kunnen wezen.

Het Levensbericht, 46 blz. groot, is duidelijk en onderhoudend geschreven, en doet Esaias Tégner — reeds op 28-jarigen leeftijd Hoogleeraar aan de Universiteit te Lund en later Bisschop van Wexio, — als eene zeer sympathieke persoonlijkheid voor ons verschijnen. Zijne bescheidenheid en nederigheid waren buitengewoon, zóó zelfs, dat toen de Koning van Zweden hem de hoogste ridderorde, die er bestond, wilde verleenen, hij er voor bedankte en in de plaats daarvan om eene ridderorde voor den dichter

Oehlenschläger verzocht. Ik zal wel geen tegenspraak behoeven te vreezen, wanneer ik zeg, dat eene zoo totale afwezigheid van jalousie de métier bij een dichter een hooge zeldzaamheid heeten mag! De Inleiding tot de Frithiofs-Saga komt me vooral belangrijk voor om de wijze, waarop de verhouding van Frithiof tot de schoone Ingeborg is behandeld. Die verhouding is kuischer dan men van een Noorschen Viking uit de 8ste eeuw verwachten zou. Dat die Zeekoningen zich niet door ingetogenheid onderscheidden, moesten de vrouwen en meisjes op de plaatsen, waar zij met hunne draakschepen aanlandden, genoeg ondervinden! Met het oog op de min of meer sentimenteele bijeenkomst der twee gelieven in Balders haag, die ons sterk aan de Balcon-scène in „Romeo en Julia" herinnert, komt mij Eichstorff's vertaling van Helge's woorden tot Frithiof in den achtsten Zang, luidende: „Beproef nu deze daad, meer mannelijk, dan teeder liefdespel in Baldershage," verkieselijker voor, dan de woorden der nieuwe vertaling: „Beproef gij nu een mannelijker daad dan in Gods Balders haag een jonkvrouw te verleiden!" tenzij de oorspronkelijke tekst er aanleiding toe geeft, en d a n nog zelfs zou ik eene kleine wijziging wenschelijk achten, om den lezer den toestand beter te doen begrijpen: V e r l e i d e n is een veel sterker uitdrukking dan l i e f d e s p e l of m i n n e k o z e r ij en Ingeborg moet volgens Tegnèrs idee in al hare reinheid de vrouw worden van den ouden koning Ring.

Zoo onwillekeurig ben ik aan de v e r t a l i n g van den heer Dewald gekomen en ik moet erkennen, dat ik mij onbevoegd acht, om de nauwkeurigheid en getrouwheid daarvan te beoordeelen, daar ik de Zweedsche taal niet versta en haar dus niet met het oorspronkelijke Gedicht kan vergelijken. Zij verschilt echter genoeg van die van von Eichstorff om duidelijk te zien, dat de heer Dewald de o o r s p r o n k e l ij k e uitgave met aandacht en ijver heeft bestudeerd, — zelfs wanneer hij dit niet in de Voorrede uitdrukkelijk had verklaard. Ik mag hem mijne bewondering niet onthouden, want een onuitputtelijk geduld is voor dezen arbeid noodig geweest. En dit in aanmerking genomen, vond ik het niet noodig mijne onbevoegdheid al te zwaar te laten wegen, daar ik de g e t r o u w h e i d eener vertaling wel een zeer voornaam vereischte,

maar toch niet het eenige en allervoornaamste acht. In elke taal toch ontmoet men uitdrukkingen, die men onmogelijk in eene andere volkomen kan teruggeven, en als men er zich dan al te slaafsch aan bindt, wordt men stijf en gewrongen, waar de oorspronkelijke tekst los en duidelijk is. Beter is het in zoo'n geval een équivalent te zoeken, en natuurlijk moet men dit aan den goeden smaak van den vertaler overlaten. Minder gelukkig is dan ook op Blz. 196 de vraag van Koning Ring aan Frithiof: „Maar gij mist uw zwaard, o vreemdling? waar is 's bliksems broeder, waar?" — terwijl er bij von Eichstorff staat: „Doch, waar is uw zwaard, o vreemdling? 't eedle zwaard met bliksemgloed?" Nu geef ik aan de laatste lezing de voorkeur (ofschoon ik gaarne geloof, dat de eerste getrouwer is) want die sissende *ss* zullen den heer Dewald ook wel onaangenaam in het oor klinken. Maar zulke regels zijn mij zeer zelden voorgekomen en deze is wel de ergste. Over het algemeen las ik de nieuwe vertaling met groot genoegen, en noem ze een aanwinst voor onze letterkunde, daar zij zeer vloeiend en dichterlijk is. Hoe verder men leest, hoe meer men geboeid wordt door het prachtige verhaal, zoo kwistig versierd met welgekozen beelden uit de wel ruwe, maar toch zoo aantrekkelijke Noorsche Godenleer. Het zou mij werkelijk zeer spijten als dit boek niet met ingenomenheid door ons publiek werd ontvangen, want er bestaat wel eenige reden tot dankbaarheid jegens elken Nederlander, die de „Frithiofs-Saga" aan eene nauwkeurige studie onderwerpt. Ons volk is op dat punt niet gelukkig geweest. Het grootsche Gedicht van Esaias Tegnér „one of the most remarkable poems of the age," zooals Longfellow het noemt, was reeds in de voornaamste talen van Europa overgebracht, toen nog geen Hollandsch dichter het waardig keurde er zijn krachten aan te beproeven. Het verscheen in 1825 en eerst vijfentwintig jaren daarna, werd ons vaderland begunstigd met eene vertaling, en nog wèl door een vreemdeling, een Duitscher: den Officier van Gezondheid bij de Nederlandsche Marine von Eichstorff, die vroeger reeds een Nederlandsche vertaling van Tegnérs: „Nachtmaalskinderen" bewerkte. De „Frithiofs-Saga" werd onder zijne nagelaten papieren gevonden en door een zijner zonen aan Mr. C. L. Schüller tot Peursum overhandigd,

die er „zeldzame verdiensten" aan toekende en ze ter perse legde. Zij werd met ingenomenheid ontvangen en tien jaren later kwam het copijrecht in handen van een man, die zich onverwelkbare lauweren op het gebied onzer letterkunde heeft verzameld, namelijk: van den heer A. C. Krusemau te Haarlem. Wie kent hem niet den wakkeren uitgever van den compleeten „Bilderdijk"! Hij gaf aan die vertaling eene plaats in zijne Verzameling van Uitheemsche Klassieken, en droeg aan den Dichter Ten Kate de herziening van den herdruk op. Het oordeel van Potgieter over Ten Kate's arbeid in „De Gids" van 1862 was verre van gunstig. Hij zeide onder anderen: dat een verdienstelijk Uitgever wel den rechten man op de rechte plaats had gezet, maar de rechte man het rechte werk niet leverde. Het komt me voor, dat dit oordeel wel wat bar is en door Potgieter in een nurksche bui is neêrgeschreven, temeer omdat hijzelf zegt dat von Eichstorff's vertaling „onloochenbaar getrouw" is en Mr. Schüller tot Peursum (de beroemde vertaler van de „Don Quichot") die er met zijne rijke kennis van talen ook wel over oordeelen kon, gezegd had dat von Eichstorff het oorspronkelijke „regel voor regel in vloeiend Nederduitsch had overgebracht." Onwillekeurig maakt men de opmerking, dat als die vertaling zóó voortreffelijk was, Ten Kate er niet veel aan behoefde te veranderen, hetgeen ook nog ten overvloede uit diens eigen voorrede blijkt. Bij Potgieters uitspraak kwam me weer de bekende waarheid in de gedachten, ook voor onzen tijd van groote waarde: dat het gemakkelijker is critiek uit te oefenen, dan het beter te doen!

Maar hoe dit zij, zeker zullen de bezitters der oude vertaling, die in 1876 voor het laatst werd herdrukt, zich de goed gelukte bewerking van den heer Dewald ook gaarne willen aanschaffen. Als een onnoodigen arbeid moet men ze in geen geval beschouwen, want zij onderscheidt zich in vele opzichten gunstig van de vroegere vertaling en eigent zich veel meer aan de eischen van onzen tijd. Zoo acht ik het bijv. een groote verbetering, dat namen en titels onvertaald zijn gebleven. Von Eichstorff spreekt van Graaf Angantuur en verder altijd over den Graaf. Dit klinkt wel wat al te modern, het doet ons zoo denken aan den Graaf van Limburg Stirum bijv., maar bij Dewald lezen wij

van Jarl Angantyr en den Jarl. Evenzoo is het met Björn, Frithiofs vriend, die bij von Eichstorff den naam van Beer draagt en altijd als Beer wordt toegesproken. De oorspronkelijke naam Björn is verre te verkiezen. Dit zijn nu wel kleinigheden, als men wil, maar zij werken toch mede om aan het Noorsche Gedicht een meer locale kleur te geven en den frisschen Noorschen geest in te blazen.

Zoo mogen dan de avonturen van den strijdlustigen, maar toch altijd edelen held Frithiof, en zijne trouwe liefde voor de schoone Ingeborg ook nog vele lezers en lezeressen onder het jongere geslacht bezighouden en medesleepen. Men heeft van Tegnér gezegd: „dat hij adelaarsdenkbeelden aan engelengevoel paart, en reuzenkracht aan vrouwelijke zachtheid;" welnu, laten wij allen weer eens naar hem luisteren! De frissche zeewind, welke ons uit dit Dichtstuk tegenwaait, kan niet anders dan heilzaam zijn voor onzen tijd, vol bloedarmoede en denkbeeldige kwalen. Die Noorsche Zeekoningen met hunne stalen zenuwen mogen wel eens even met de „Ellida" en andere draakschepen aan onze kusten landen om de arme zenuwlijders op zij te stooten, die met hunne ziekelijke psychologische verschijnselen in de laatste jaren onze letterkunde hebben volgepropt. Zóó zij het!

Den Haag. D. F. van Heyst.

Francois Coppée, *De ware Rijken*. Vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint. 1892. *f* 1.50.

Een allerliefst boekje. Verkwikkelijk, opwekkend, bemoedigend! Volstrekt geen realistisch kunstproduct, maar eenvoudig, burgerlijk zelfs en toch frisch. Het eerste verhaal is dat van een gewezen kassier Renaudel, die eenige jaren geleden met de kas op den loop is gegaan naar Amerika en daardoor eenige menschen ongelukkig heeft gemaakt. Hij is echter schatrijk geworden en wil nu, om zijn rust te herkrijgen, alles terug geven. Op zekeren avond vóór Kerstmis komt hij in het strikst incognito in Parijs en neemt daar zijn toevlucht tot den voormaligen biechtvader zijner vrouw, de

goede pater Moulin, die zeer afgezonderd leeft. Deze belast hij met de aangename taak om eene som van niet minder dan 2,283,153 francs te gaan brengen aan 4 personen. De verbaasde pater gaat met het bedrag op reis, dat wil zeggen in een vigilante, en belooft om half 12 des avonds terug te zijn, want met den laatsten trein van 12 uren wil Renaudel Parijs weer verlaten. Het eerste bezoek van pater Moulin geldt een jeugdig dichter, het tweede een kostschoolhouderes van minderen rang, het derde een architekt en het vierde een edelman. De beschrijving der ervaringen van den priester bij die vier lieden is allergeestigst en leerzaam; die lectuur is genot en het merkwaardigste er van is, dat van de vier die hun geld terug krijgen, drie openhartig bekennen, dat zij door het verlies van hun geld flinke, werkzame, gelukkige menschen zijn geworden; slechts voor één, den markies, is dat verlies een ongeluk geweest. Deze boeiende en verkwikkende schetsen moet men lezen om zich een denkbeeld te kunnen maken van het genot dat ze verschaffen.

Het tweede verhaal „De Armoedskuur" bevat de lotgevallen van een jong mensch zonder eenig fortuin, die eensklaps door een groot lot uit de loterij rijk wordt en terstond als grand seigneur gaat leven om eens volop te genieten. Na verloop van een jaar walgt zijn leven hem en neemt hij het kloeke besluit weer eens tot zijn vroegere levenswijze terug te keeren. Deze behoeft slechts kort te duren, want een oude liefde herleeft in zijn hart; hij huwt het meisje dat hem bemint en geen geld heeft en wordt een gelukkig huisvader. Ook een zeer boeiend verhaal, de pen van Coppée ten volle waardig.

Moge dit recht gezonde, verkwikkelijke boekje een ruim debiet te beurt vallen; het verdient dat ten volle. Enkele vlekjes in de vertaling als „kippenmelk" voor lait de poule, zijn niet van dien aard dat ze zouden afschrikken van de lectuur.

Winschoten. W. L.

W. Heimburg, *Juffertje Doeniet*. Vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint. 1893. Prijs *f* 2.50.

Oprecht gesproken had ik nooit iets van Heimburg gelezen, en toch heeft de schrijfster reeds een breede reeks van werken het licht doen zien, die Hermina in onze taal heeft overgebracht. Te oordeelen naar dezen roman kan ik het mij best begrijpen, dat een Heimburg-serie, als éénmaal een Werner- en een Marlitt-serie, het licht ziet. Heimburg geeft roman, in den goeden zin van het woord, al ontveinzen we het ons niet, dat onder de personen die in dezen roman figureeren, dikwerf poppen gevonden worden, welke de auteur in beweging brengt, meer nog dan levende wezens. Diep gaat de roman „Juffertje Doeniet" niet, maar toch loopt alles vlot en vlug van stapel en is er gang genoeg in, en is de intrigue kunstig genoeg geweven, om van het begin tot het einde den lezer voet bij stuk te doen houden. Juffertje Doeniet, die hoofd- en titelrol vervult, is een sympathiek persoontje, al schijnt zij dikwerf een raadsel, maar zonder dat raadselachtige had de roman geen reden van bestaan. Ook het type Aloys Trautman wekt zeer de belangstelling. De bonhomie van dien goedigen parvenu treft ons; zij geeft karakter aan het boek. — Wat de vertaling betreft, zouden we Hermina willen aanraden nog eens revisie van haar werk te vragen; de stijl zou er bij winnen. Het lijkt nu te veel op fabriekwerk. Het juiste woord is niet altijd gevonden; zij is slaaf geworden van haar Duitsche origineelen. Toch hoop ik dat Heimburg het burgerschap bij ons zal behouden, al ware het alleen maar om een blijvend tegenwicht te geven aan de ziekelijke neigingen onzer nieuwe roman- en novellenschrijvers.

A. J. Servaas van Rooyen.

Zuster May. Naar het Engelsch van Mr. S. C. Wynne, door Cornelia van den Broek. Arnhem, P. Gouda Quint. 1892.

„Verootmoedigend is de les geweest, die mij gegeven is om te leeren, dat door één oogenblik te vergeten omhoog te zien en van dáár kracht te verwachten, de sterkste trouw kan wankelen en de warmste teederheid te kort schieten. Ik sta in de stilte en een-

zaamheid van mijn verduisterd leven naast het graf van de hoop, die het had kunnen verhelderen, en zeg uit den grond mijns harten:

„Heer, indien gij hier geweest waart, dan ware deze niet gestorven." Maar daar echte genegenheid niet kan sterven en reine wenschen eens vervuld worden, wil ik trachten te hopen op een oord, waar wat ons dierbaar is, wedergevonden, en geen wanklank meer vernomen zal worden, noch tranen zich zullen mengen met den lofzang."

Met dat aandoenlijk en ernstig woord eindigt de autobiographie van May Wharnecliffe — Van May Warnecliffe, geen lichtzinnige, wufte natuur, integendeel ernstig, nadenkend, trouw, volhardend in liefde en toch.... soms zoo jaloersch, kleingeestig, heerschzuchtig, eigen wil alléén doordrijvend, hard, onbuigzaam. Twaalf jaren lang leeft ze gescheiden van den geliefde, aan hem denkend met onverflauwde genegenheid, terwijl diezelfde geliefde even trouw en eerlijk in den vreemde haar blijft lief hebben. En wanneer alle hinderpalen uit den weg geruimd zijn en ze op het punt staat haar liefste wenschen vervuld te zien en die van den achtenswaardigen vriend evenzeer, dan is juist dat, wat de eerlijkheid van zijn karakter toont, in staat om alle booze geesten in haar binnenste te ontketenen, en haar beter ik het zwijgen op te leggen; dan is juist dat, wat toont de reinheid van zijn liefde, in staat om haar een geestelijken zelfmoord te doen plegen.

Hoe? Welnu! laat ieder 't lezen, die in de gelegenheid is om 't te doen en te bewonderen de fijne psychologische, ontleedkundige les van Mrs. Wynne. De kennismaking met Henry Hodge zal zeer zeker ook niet tegenvallen.

De vertaalster en uitgever hebben eer van hun werk.

D. J. W. B.

Bijna weggemoffeld, door Robert Louis Stevenson, uit het Engelsch door A. I. van Dragt. Gorinchem, I. Noorduyn en Zoon.

Boeken als Robinson Crusoë, de werken van Aimard en soortgelijke zijn ten allen tijde een zeer geliefkoosde lectuur ge-

weest voor jongens en voor hen uit het dusgenaamde volk, die in geestesontwikkeling zoo wat gelijk stonden met de spes patriae uit den dusgenaamd beschaafden, of burgerstand.

Al staat 't niet uitdrukkelijk op den titel, of in een voorrede vermeld, toch gelooven we ons niet aan misverstand schuldig te maken, wanneer we meenen, dat „Bijna weggemoffeld" bepaaldelijk geschreven is voor het zooeven genoemde publiek en dat 't wel dáár in den smaak zal vallen.

Het boek bevat de waarlijk niet alledaagsche avonturen van een zekeren David Balfour, die op zeer jeugdigen leeftijd eerst zijn moeder, toen zijn vader verloor en na den dood van den laatste op goed geluk een ouden rijken oom opzocht, die hem door de wereld moest helpen. Maar spoedig bleek 't, dat die oom hem liefst uit de wereld wilde helpen; 't was een ellendeling van de eerste soort, die er niet tegen opzag een ook al niet te braven zeekapitein om te koopen en over te halen om den jongen op beider reis naar Amerika op de een of andere wijze uit den weg te ruimen. Het vaartuig lijdt schipbreuk, David redt zich op een onbewoond eiland, wordt van daar gered, hernieuwt de kennis met een zeker stoutmoedigen Alan Breek Stuart enz. enz., totdat hij eindelijk vooral door de scherpzinnige raadgevingen van den rechtsgeleerde Rankeillor weer in het bezit komt van het hem rechtvaardig toekomend familie-erfdeel en een gelukkige toekomst hem begint toe te lachen. Men zou geneigd zijn met dien humoristischen Rankeillor te zeggen, dat 't verhaal van Balfour's lotgevallen een nieuwe Odyssee is, dat het jonge mensch heel wat heeft rondgezworven en een bijzondere geschiktheid heeft getoond om in netelige omstandigheden te komen en er zich over 't geheel goed door heen te slaan.

Die figuur van den geestigen Rankeillor is zeldzaam aardig geteekend en bijzonder vermakelijk is de wijze, waarop hij David wil helpen, zonder door de kennismaking met den vogelvrijverklaarden Stuart zichzelven en anderen in gevaar te brengen. De jeugdige held van het werk maakt een aangenamen indruk en 't doet ons goed te bemerken, hoe flink hij zich houdt in het verkeer met allerlei wonderlijk slag van lieden en allerlei ontmoedigende ervaringen.

Schrijver, vertaler en uitgever mogen veel genoegen beleven van hun goed uitgevoerd werk!

D. J. W. B.

Twee levens. Amsterdam. S. Eisendrath Rz. 1893. Oorspronkelijke roman door Meta von Zweimarck. Schrijfster van: De ijzeren Kanselier. Met het portret der schrijfster.

De onbekende hand, welke ons Meta von Zweimarcks oorspronkelijken roman in vrij zuiver, hoewel ouderwetsch-deftig Hollandsch vertaald heeft, zal in de oogen van het lezende publiek zonder twijfel een verdienstelijk werk verricht hebben. Deze roman toch, heeft niettegenstaande den verouderden toon van samenspreking, beschrijving en inkleeding iets dat velen boeien zal.

Het karakter der edele Mina, door de wereld miskend, en niettemin eene vrouwefiguur hoog en fier, vol adeldom van ziel en verheven levensopvatting, is door de schrijfster met entrain geteekend, met liefde en fijnheid afgewerkt.

Zijn er vrouwen met zooveel hart, met zoo oneindige goedheid, met zooveel zelfopofferende liefde, zou men zich kunnen afvragen. En Meta von Zweimarck, de lieve dweepster met den sympathieken oogopslag, schijnt ons toe te roepen: „Ja, maar ze zijn zeldzaam, onschatbaar als de cohinoor, onvergelijkelijk in waarde als de parel van het zuiverste water." En met weemoed lezen wij dan ook, hoeveel teederheid er verkwist wordt aan den Poolschen samenzweerder, wiens onzalige hartstocht hem onder éene rubriek plaatst met den speler, den dronkaard en zoo velen door ééne hersenschim opgezweept, door de macht van één idee op dwaalwegen voortgejaagd.

Met grooten, nadrukkelijken ernst wijst de schrijfster op de gevaren aan eene verkeerde opvatting van vaderlandsliefde verbonden, op de wreede folteringen door fanatieke samenzweerders bereid aan hen die hun het dierbaarst moesten wezen. Deze opvatting is zeker modern en practisch, evenals wij een curieus kijkje krijgen van de helaas maar al te bekende Wilson-omkooperij in Frankrijk. De beschrijving van het lijden der Siberische bannelingen, komt ons voor ontleend te zijn aan Georg Kennans beroemd werk. Meta

von Zweimarck heeft in dezen haren jongsten roman getoond, op hare wijze een beschaafd publiek te kunnen boeien en bezig houden en maakt aanspraak op waardeering.

MENA.

Menschen zooals er meer zijn. Voordrachten door A. Werumeus Buning, geïllustreerd door L. W. R. Wenckebach. Amsterdam, J. L. Beijers. (Uitgave van het Nieuws van den Dag).

Buning is een geboren verteller niet alleen, maar zijne wijze van vertellen is geheel oorspronkelijk, behoort hém geheel toe. Zijne Marine-schetsen zijn zóó waar, dat menige zee-officier door het lezen van Buning's opmerkingen zelf aan 't opmerken is gegaan en het leven aan boord eerst toen naar waarde heeft leeren schatten.

Buning's overvloed heeft hij ons echter sinds lang geschonken; wat hij nú geeft, zijn nog enkele schetsen, die wat diep in zijne zeemans-portefeuille verborgen waren gebleven, en een paar verhalen uit het provincie-leven.

Van het eerste verhaal: Menschen zooals er meer zijn, wil ik geen kwaad zeggen, al komt het me voor eene schets uit Buning's pen wel heel mager en alledaagsch voor. Het is een tendenz-stukje over de kwaadsprekendheid, dat misschien in menig „Nut" goedkeurend ontvangen zal worden. Maar de reis van Bootsman Klabberdos en zijn vriend den sergeant-schrijver om een erfenis te halen, maakt alles goed. Daar is Buning weer zoo geheel in zijn kracht, en doet hij ons zoo schudden van 't lachen, dat we gaarne het minder frissche en alledaagsche van een paar andere schetsjes voor lief nemen. Ook de ouwe Jan Hallema en zijn haat tegen den Engelschman is in toon en vorm den humorist waardig, die ons „Rooje Hannes" wist voor te tooveren.

Buning zegt zoo leuk en eenvoudig in zijne inleiding: „Op alle gebied houd ik veel van prettige, vroolijke figuren en tafereelen. De narigheid en ellende vind ik in de werkelijkheid reeds zoo treurig om aan te zien en te ondervinden, dat ik er heel weinig van houd, ze nog eens netjes na te teekenen of te schilderen;

tenzij het noodig is om het medelijden van de menschen op te wekken, hun oogen te openen voor een bestaand kwaad hier of daar en, als dit het kan verhelpen, hunne beurzen, om geld bij elkaar te brengen."

Nu, aan prettige, vroolijke figuren en tafereelen hapert het in dit aardige bundeltje niet. Daarbij heeft Buning in den teekenaar Wenckebach een artist gevonden, die de door hem geschetste typen zeer karakteristiek heeft weergegeven.

Het boekje is geestig verlucht, met smaak zijn de prentjes gekozen en met overleg en kennis zijn de photo's door de bekwame drukkerij van Roeloffzen en Hübner overgebracht. Als men zich voorstelt, dat een dergelijk mooi, uitlokkend boekje voor 65 cents te koop is, dan is dit zoowel eene eer voor onze drukpers als voor het veellezend Nederlandsch publiek.

Z.

Voordrachten-Bibliotheek. Bij inteekening 25 cent per aflevering. Onder redactie van J. A. Holtrop. Zutphen, Schillemans en Van Belkum. 1e en 2e afl.

Een tijdschrift, dat iedere maand antwoord zal geven op de vraag: „W a t z a l i k v o o r d r a g e n?"

Aan wie? Ik durf er den uitgevers geen zekerheid van geven, dat dit getal legio zal zijn, want gaat het mij als zoovelen, dan is er weinig behoefte aan om dat antwoord te vernemen, tenzij de rederijkers van vroeger en onze tegenwoordige nutslezers omgezet zijn in monologuisten.

Het is een genre, zoo ik mij niet vergis, door de Coquelins in eere gebracht, en dat door Van Zuylen ten langen leste ook burgerrecht in ons land heeft verkregen. Wie zal er kwaad van durven zeggen: t o u s l e s g e n r e s s o n t b o n s, h o r s l e g e n r e e n n u y e u x. Ik erken dan ook gaarne, dat ik mij bij Van Zuylen soms kostelijk heb geamuseerd, maar.... ook wel eens erg verveeld. Wat de stukjes op zichzelf betreft, vind ik, dat zij bijna alle op elkaâr gelijken. Stopwoorden, gestes, reprises, afwijkingen, geven de saus aan meestal zeer onbeduidende zaken,

welke worden verhaald, en indien de spreker niet met verve weet te vertellen, dan vallen de beste monologen als baksteenen.

Bovendien het Humoristisch Album en andere tijdschriften geven dikwerf meer en beter dan wat hier wordt geboden. „Hoe ik gedecoreerd werd" is onnatuurlijk en zouteloos; „de baardelooze" is flauw; terwijl 'n lastig gebrek" en 'n spraakgebrek, enkel en alleen bij uitnemende voordracht zullen kunnen boeien. Het beste uit de eerste aflevering is: „het derde hondje." Dat is een stukje waarvan 't succes gewaarborgd is, vooral indien 't door een aardig jong meisje wordt voorgedragen.

In de 2e aflevering komt voor eene oorspronkelijke humoreske van Truus, getiteld: „Cordovaansche Geschiedenis van één dag," en „'t eerste minnebriefje," die nog al prettig bezighouden. Veel attisch zout is er overigens niet in. We hopen op de volgende afleveringen.

A. J. Servaas van Rooyen.

Tweeërlei Liefde. Oorspronkelijke Roman door Henri Rutgers. Goes, F. Kleeuwens en Zoon. 1893.

Ik herinner mij niet den naam van den schrijver hier of daar op literair gebied te hebben ontmoet. Ik mag dit boek dus wel een eersteling noemen, en dan haast ik mij er bij te voegen, dat de coup d'essai een coup de maître is. Ik heb niets dan lof voor dezen boeienden weldoordachten roman. Het was mij een genot hem te lezen, en het zal mij zeker een genot blijven hem te herlezen. Wat is de stijl frisch en levendig, zuiver en beschaafd! Ik moet zeggen: meneer Rutgers heeft op eenmaal zijn naam gevestigd. Dat is maar zoo niet vlotweg neergeschreven. Ernstige studie moet zijn voorafgegaan. Schetsen moeten zijn genomen, en het plan blijkt vooraf geheel vastgesteld te zijn geweest, vóórdat de schrijver aan het werk toog. Meen niet, dat de sporen daarvan zijn te ontdekken; dat de stijl zwaar en sleepend is, dat het maakwerk u in de oogen springt. Integendeel, er is gang in het boek; en in het kunstwerk vindt men niets meer

terug, dat aan de technische bewerking doet denken. Het is in één woord: vlekkeloos. Men zal dat veel gezegd achten, maar toch is het waar. Lees en overtuig u.

Het tooneel speelt in de Vogeezen. Op mijn tocht naar Straatsburg heb ik die heerlijke streek bewonderd. Aan de hand van den schrijver ben ik er teruggevoerd, en heb met zijn oogen de prachtige natuurtafereelen teruggezien en teruggevonden. Ik ben er te kort geweest om zooveel locale kennis op te doen, dat ik mij wagen zou aan eene beoordeeling van het topographisch gedeelte van den roman, maar ik meen toch gerust te mogen verklaren, dat des schrijvers nauwgezette arbeid ook waarborg geeft voor de juistheid zijner beschrijvingen. Meneer Rutgers toont in alles niet alleen liefde te hebben gehad voor zijn onderwerp, maar ook gedacht te hebben aan zijn lezers. Wat hij ons te genieten geeft, kan in waarheid genoten worden; het is onberispelijk.

De Fransch-Duitsche oorlog, de strijd in en om de Vogeezen, geeft er geur en kleur aan, en het zou mij niets verwonderen, dat, daar in die trotsche bergstreek vertoevende, de schrijver de stof voor zijn roman heeft verzameld, verwerkt en bedacht.

De intrigue, een strijd tusschen het hart en het vaderland, is fraai opgezet, goed uitgewerkt, ongekunsteld geweven. Alles ontwikkelt zich als vanzelf; het zou niet anders kunnen zijn als het was, en toch zijn er tragische momenten in, die aangrijpen en schokken. De ontboezemingen over vaderlandsliefde getuigen van een ernstigen geest, van een ontvankelijk gemoed. Poëtisch wordt het proza, zoo dikwerf eene natuurschildering, een pleidooi voor het goede, den schrijver medevoert, en de idealist alleen aan het woord is.

Waarin misschien menigeen met den schrijver zal verschillen, zouden we buiten rekening willen laten, wäre het niet, dat juist dat verschil van opvatting aanleiding geeft tot eene krasse aanmerking. Het boek is zeer Duitschgezind geschreven; het Babylon van Europa, de lichtzinnige fransche geest wordt krachtig gekleurd, om Duitschland zooveel meer relief te geven. Dat is eene zaak, waarover ik met den schrijver niet zal twisten, hoewel ik wel eens wilde weten of het flaneeren en flirteeren, — we zullen de dingen maar niet bij duidelijker namen noemen, — niet eveneens

in Berlijn plaats hebben, doch, waar èn de jonge Hericourt èn Alfonse Duchaine de dragers moeten zijn van de lichtzinnige wuftheid der Franschen, — gesteld dat de schrijver het bij het rechte eind heeft, — had hij in zijn overdreven ijver om op Franrijk geheel den schuldenlast te werpen, van de overigens zoo sympathieke Alice Duchaine geen moderne Delila, of beter nog een negentiende-eeuwsche Judith moeten maken. Weerzinwekkend is het tooneel, dat op Alice's „kamertje" wordt afgespeeld, waar het ledikant stond, „waarvan de gordijnen waren geopend en dat de witte sprei liet zien," en waar zij zich den mantel van het lichaam rukte, en voor haar verloofde stond „in een balgewaad."

De daad van Judith moge den schrijver voor den geest hebben gespeeld; geheel de sympathie voor Alice wordt door deze passage gebroken. Zij staat voor ons als een lichtekooi, en niet meer als een tweede Jeanne d'Arc. Indien vaderlandsliefde mannen tot sluipmoordenaars, vrouwen tot leden van het geslacht der Borgia's maakt, dan zou ik wenschen dat die hoog geprezen deugd niet bestond.

A. J. Servaas van Rooyen.

De ellendigen. Twee slachtoffers, door M. Reepmaker. Rotterdam, Nijgh en Van Ditmar.

Wel driemaal heb ik dit boek, — in handig formaat, goed gedrukt, — opgenomen, maar het even zoo vele malen met een zucht neergelegd, en uitgeroepen: „ik wou dat ik tijd had." Ja, dat is 't wat ons tegenwoordig ontbreekt om dergelijke boeken van 492 bladzijden te lezen, waarbij nog de „maar" komt, dat het 't middendeel is eener trilogie, waarvan echter de schrijver ons komt verzekeren, dat dit hoofd- en staartlooze lichaam toch op zich zelf compleet is. Ik wou dat ik tijd had, want dan zou ik zeer zeker, na met zooveel animo enkele bladzijden te hebben gelezen, eene breede analyse geven van des schrijvers reuzentaak. Trouwens het kader van het Leeskabinet laat dit ook niet toe, en daarom kan ik er voor het oogenblik dan ook slechts de aandacht op vestigen. Het is een interessant boek, en ik kan den rustigen kalmen provincie-bewoner benijden die met de lange pijp in de hand

den roman in zijn studeervertrek savoureert. Om het in den huiselijken kring voor te lezen zou misschien, wanneer jongelieden aan de theetafel plaats hadden genomen, bezwaar kunnen geven. Er zijn bladzijden in die, hoewel niet vuil of plat, toch niet kiesch genoeg zijn, om onder ieders ooren te worden gebracht. Overigens schort ik mijn oordeel op, totdat ook de twee andere deelen in mijn bezit zijn. Ik wil liever de trilogie in haar geheel beschouwen. Nu wil ik echter nog even aanstippen, dat het mij leed deed, in een voor ieder openstaand boek herinnerd te worden, door een gelijk geval, aan den moord op den lieftalligen knaap, nu ongeveer een dozijn jaren geleden op Dekkersduin bij Den Haag. Mij dunkt, eene rilling moet door het lichaam der ouders van dien knaap varen, wanneer zij, — en waarom kan dit boek hun niet in handen komen, — op deze wijze aan hun smartelijk verlies worden herinnerd. Ik zou mij aan zoo'n onderwerp niet hebben durven wagen. Trouwens, dit valt buiten de beoordeeling van het boek zelf, waarop ik later terug kom.

A. J. Servaas van Rooyen.

Bibliographisch Album.

De geschiedenis van David Grieve, door Mrs. Humphry Ward, uit het Engelsch door Suze van Cleeff, 3 dln. Haarlem, de Erven F. Bohn, 1893.

Er is iets in dit magistraal geschreven boek, dat aan de heerlijke scheppingen van Georg Elliot herinnert. Ook hier, in David Grieve's levensverhaal, treft ons bovenal de zielkundige studie, het diep doordringen in het menschelijk gemoed, de ontleding van neigingen en hartstochten. Bijna zou men het voor eene meesterlijke autobiographie houden, zoo uitvoerig en nauwkeurig worden ons het karakter en de verschillende levensomstandigheden, waarin de held verkeert, door hem zelf in zijn dagboek geschilderd.

Ofschoon het als roman tot de uitspanningsliteratuur wordt gerekend, zijn de beschouwingen omtrent godsdienst en zedenleer dikwerf zoo diepzinnig en doorwrocht, en voeren de wijsgeerige stellingen van den held ons menigmaal in zulke verheven gewesten, dat men nu en dan het boek laat rusten, om kalm over een en ander na te denken. Zeer zeker, dit merkwaardig geestesproduct prikkelt tot denken en overwegen; nog lang na de lektuur houden de denkbeelden en beschouwingen der schrijfster u vast en blijft men onder den indruk van die krachtig geteekende figuren, die aanschouwelijk geschilderde tooneelen en die met echte kunstenaarshand ontworpen natuurtafereelen. David Grieve is de rijpe vrucht van een denker-schilder, van een dichter-wijsgeer.

Als een verwaarloosde wees verschijnt David Grieve op eene

armoedige boerenhoeve ten tooneele, zich als schapenhoeder reeds onderscheidende door zeldzame verbeelding en brandenden dorst naar kennis. Een zeer sterk sprekend gevoel voor recht openbaart zich in alle handelingen van den jongen. Zijn oom en tante, een laf-onderworpen, flauwhartige echtgenoot en eene Xantippe in boerenkleêren, teren van de intrest van de ouderlijke nalatenschap, die David en zijn zusje Lucie ten deel gevallen is.

Als David ten slotte die schandelijke behandeling te ver gaat, ontvlucht hij naar het naburige Manchester, en leidt daar in den aanvang als boekverkoopersloopjongen een leven vol ontberingen. Maar zijn volharding, zijne altijd wassende geestkracht, zijn vast geloof in zich zelf, doen hem steeds voorwaarts gaan, totdat hij, na eene twist met zijn schraperigen patroon, zelf een winkeltje opzet en door zijne toenemende kennis en zich meer en meer uitbreidende ontwikkeling al spoedig een zeer gunstig bekend boekverkooper wordt. Van lieverlede stijgt zijn naam als bibliophile, en wordt zijn boekenkennis door velen hoog geschat.

Als hij het zóó ver heeft gebracht, neemt hij zijn weerspannig, sataniek zusje tot zich. Lucie is de hartstochtelijke, heerschzuchtige, wispelturige, tyrannieke aard van hare moeder, eene wufte zuidelijke Française, ten deel gevallen: de gevolgen der erfelijkheid. Als eene despote wil zij haren broeder regeeren, en de luimen en grillen van haar hartstochtelijk gestel zijn van dien aard, dat de arme David er nu en dan bijna onder bezwijkt.

Knap en naar het leven zijn de vier vrouwenfiguren geteekend, die op David Grieve's bestaan zulk een invloed uitoefenen: Dora, de dochter van den verkwistenden, dwazen Daddy (eene soort van Micawber); Wies, zijn eigen zuster, die hem zooveel hartzeer brengt; Elise De Launay, aan wie David met al de woeste razernij der frissche jeugd zijne eerste vurige liefde schenkt; Lucy, zijne echtgenoote, die hij met zooveel toegenegendheid en verdraagzame liefde bejegent en die hij met zulk eene diepe droefenis betreurt.

Als David zijn horizon wil verruimen en naar Parijs trekt, om daar grootere handelsbetrekkingen aan te knoopen, komt hij door een toeval op eens te midden der kunstenaarswereld. De beschrijving der Trois Rats is niets anders dan de plastische afbeelding van den befaamden Chat noir, waar de overbeschaving

der moderne Parijzenaars in het zonderlingste en ongehoordste nieuwe prikkeling zoekt. Spoedig walgt David van die Bohême der kunst en zijn terugkeer met Regnault, den beroemden schilder, die bij het beleg van Parijs het leven liet, wordt een der aangrijpendste oogenblikken in het boek.

Uit Elise's strijd tusschen hare liefde en hare kunst, waarin de laatste zegeviert, komt David gebroken, met geknotte vleugels terug. Langen tijd heeft de vrijdenker, die ternauwernood aan een Opperwezen gelooft, noodig, om zich weder in het praktische leven te kunnen begeven, en belang te stellen in dingen die zijne stoffelijke welvaart betreffen. Doch zijne krachtige jeugd doet hem het hoofd weder opheffen en het oog op Lucy vestigen, die David van het eerste oogenblik, dat hij bij haar vader in dienst trad, met hare geheele ziel liefhad. Dora, in wier hart diepe, warme vereering voor David verborgen blijft, vindt in den eeredienst dien zij aankleeft, heul en troost. Zij is en blijft de engelbewaarster van David, die alles voor hem offert en zijne kind-vrouw Lucy zooveel mogelijk tot hem tracht op te heffen. Als Lucy sterft en David met zijn eenigen jongen, met Sandy overblijft, hebben lijden en ervaring hem zóo gelouterd, hebben nadenken en studie zijne levensbeschouwing zóodanig gewijzigd, dat de Voltairiaan van vroeger, de ongeloovige, die aan God noch onsterfelijkheid geloofde, ten slotte het bestaan van een Opperwezen erkent. „Hij kende de gevaren van zijn eigen gemoed en had een sterk gevoel van de moeielijkheid om rechtvaardiglijk te leven, en van de plechtigheid van den eisch, door God en de menschen aan de kracht en den wil van het individu gesteld. Het scheen hem toe dat hij van God onderwezen was, door natuurlijke genegenheid, berouw, verdriet, door de aanhoudende werkzaamheid zijner verstandelijke krachten. Nooit was de Goddelijke stem hem duidelijker geweest of het Goddelijke wezenlijker. Hij had om niet ontvangen — maar alleen opdat hij om niet zou geven. In dezen Kerstnacht vernieuwde hij elke vroegere gelofte zijner ziel, en aldus rees hij weder tot dien toestand en tot die stemming, welke des menschen onderpand en zekerheid is van de onsterfelijkheid, daar reeds hier en nu het eeuwige leven aanvangt." — Aldus eindigt het schoone, stichtende, verheffende boek. Dit einde teekent tevens de strekking

dezer menschenstudie. David Grieve, die als een jonge, dartele leeuw, niemand vreezende, alles tartende en niets geloovende, de wereld intrad, is door deze getemd en tot andere denkbeelden gebracht.

Ziedaar het dor geraamte van een levensloop dien een rijk penseel nu eens met de levendigste tinten geschilderd heeft, dan weder met de geestigste toetsen bezielt. In David's huishouden, in zijn uitstapje met het ijdele vrouwtje naar het buitengoed van den geleerden lord, in tooneeltjes met zijn eenigen jongen, is zooveel humor, zulk eene bekoorlijke natuurlijkheid, dat men zich zelven vast belooft, eene schepping van dergelijk gehalte spoedig te herlezen, om op nieuw en degelijker van al de schoonheden te kunnen genieten.

Zulk een wijsgeerig, diepzinnig boek goed te vertalen, is eene zware taak. Potgieter heeft eens gezegd, dat het overgieten van geestrijk vocht steeds ten nadeele daarvan strekt. Dat was een zeer juist woord, en zeker zijn de oorspronkelijke geur en kleur bij het overgieten van dit product hier en daar verflauwd en verzwakt. Soms laten de volzinnen aan duidelijkheid te wenschen over; herhaaldelijk lijdt de dialoog aan stijfheid en gewrongenheid. Doch een ieder, die de groote moeilijkheden van het overzetten van zùlk een boek beseft, zal dergelijke tekortkomingen niet al te zwaar aanrekenen. David Grieve blijft zeker als een der merkwaardige boeken van het einde dezer eeuw gelden.

G.

Heinde en verre. Letterkundige proeven van B. R. F. van Vlijmen. Nijmegen, H. C. A. Thieme. (Met platen, naar teekeningen van Johan Braakensiek).

Het valt mij gansch niet gemakkelijk een oordeel uit te spreken over deze letterkundige proeven van den heer van Vlijmen. Onder de lectuur heb ik mij telkens afgevraagd, of de auteur wèl heeft gedaan, door allerlei staaltjes van journalistischen arbeid te vereenigen met enkele geschiedkundige opstellen, en die gezamenlijk, als eene proeve van zijn letterkundige gaven, het publiek voor

te zetten. En waar ik al lezende die vraag lang niet altijd bevestigend kon beantwoorden, daar kwamen toch ook oogenblikken, dat ik met wrevel herinnerd werd aan de in mijne oogen zoo onheusche mededeeling van Van Dyssel, die — sprekende van Alberdingk Thijm's huisvrienden — ook opnoemt den „later als 2de Kamerlid carrière makenden officier van Vlijmen", juist alsof deze in het literaire kringetje van Thym volstrekt niet thuis behoorde. — Kan nu van den dichter der Vondelportretten niet gezegd worden, dat hij ooit leerlingen heeft gevormd, de heer van Vlijmen zal zeker de laatste zijn om te ontkennen, dat hij aan Thijm veel te danken heeft; zooals Thijm waarschijnlijk zal hebben getuigd, dat de heer van Vlijmen hem een der meest verwante zielen was.

Doch men kan zijn een even goed Katholiek als Alberdingk Thijm, een groot vereerder van Vondel, een liefhebber in de geschiedenis onzer Republiek, een aardig verteller, een vlug journalist, een geestige opmerker, en toch blijven een zeer middelmatige letterkundige; men kan Thijm's schrijfwijze willen evenaren, diens spelling van verre navolgen, diens geschiedkundige opstellen imiteeren, en toch ten eeuwigen dage missen diens geniale gaven. Men kan — en op dit laatste wijs ik voornamelijk — zonder aan eenig blad te zijn verbonden, voor couranten en tijdschriften opstellen leveren, die gerust vergeleken kunnen worden met allerlei dag- en weekbladartikelen gewaarmerkt A. Th., en desondanks zich in de waarde van die opstellen vergissen.

Hadde de heer van Vlijmen een mystificatie willen begaan en zijn boek — met weglating van enkele deelen — onder het publiek gebracht als een bundel nagelaten opstellen van den heer Thijm, zoo zoude deze fopperij door het groote publiek wellicht niet spoedig zijn ontdekt. Ziedaar den grootsten lof, welken ik aan deze „letterkundige proeven" kan toezwaaien.

Wil men nu verder den heer van Vlijmen tot een genre van letterkundigen brengen, zoo voege men hem onder de journalisten, die in hun vrijen tijd wat liefhebberen in de geschiedenis, doch die de pretentie missen van iets meer te zijn, dan journalisten, al schetsen zij heel aardig een tafereeltje naar een model, hetwelk zij jaren lang onder de oogen hadden.

Beide historische opstellen („Frederik Hendrik te Amsterdam"

en „een vorstelijk bezoek met naweeën") hadden gerust ongeschreven kunnen blijven; mij zijn het niets meer dan copieën. — Alkan ik de oorspronkelijke stukken niet aanwijzen, toch doen zij mij slechts aan oleographiën denken, knap gedaan, maar ook niets meer dan oleographiën. En ga ik aan het vergelijken, dan mag ik vermoeden, dat de heer van Vlijmen wel wat eenzijdig is in de keuze van zijn lectuur; ja, dat hij misschien „het vorstelijk bezoek met naweeën" onbeschreven zou hebben gelaten, hadde hij ter Gouw's Amsterdamsche schetsen gekend.

Is de maat die ik den heer van Vlijmen aanleg te groot? Ik geloof het niet; m. i. zou de auteur zich te recht beklagen, wanneer ik mij van een oordeel over zijn bundel afmaakte, door dit boek slechts aan te bevelen als een geschikt werk voor leesgezelschappen. Jaarlijks komen er, bij tientallen te gelijk, romans, verhalen en wat dies meer zij op de boekenmarkt; flink gedrukte, goed gekafte artikelen, die alle een weg vinden naar het leesgrage publiek, en ook het boek van den heer van Vlijmen zal gekocht en gelezen worden, want het staat in gehalte verre boven het gros van die artikelen. Maar de heer van Vlijmen had hooger eerzucht dan het genoegen d e s e v o i r i m p r i m é. Niet in het wilde noemde hij zijne opstellen „letterkundige proeven"; hij is op een te goede school geweest, om niet te weten, wat letterkunde is.

Moet ik nu gaan vleien en dezen auteur diets maken, dat ik op die proeven van letterkunde het meesterschap zou willen verleenen? Mijn oordeel, hoe subjectief dan ook, is evenwel te zeer op waarachtige overtuiging gegrond, om het onder allerlei phrasen te bemantelen, nu ik mij eenmaal aan het beoordeelen heb gewaagd.

Hoeveel goeds er in deze opstellen van den heer van Vlijmen schuilen moge, hoe hier en daar een sprankje humor is te vinden, en hoe ook van dezen auteur kan worden gezegd, dat hij aardig vertelt, de schrijver hadde m. i. beter gedaan zijne verspreide verhalen verder in portefeuille te houden. Als dagblad- of tijdschrift-bijdragen kunnen zij de vergelijking met de overgroote meerderheid doorstaan, maar als proeven van letterkundig talent

kunnen zij niet gelden, omdat het geniale er ten eenenmale aan ontbreekt. Hier is geen kunstenaar aan het woord, maar een begaafd journalist, die tevens een aardig causeur is.

Misschien is het noodig, die uitspraak zooveel mogelijk — want ik zie geen kans het geniale te omschrijven — toe te lichten. Ik laat hier slechts een staaltje volgen, doch m. i. een veelbeteekenend staaltje.

De auteur schetst in „een bange nacht" de uitbarsting van de Merapi, „geheele kampongs zijn verwoest, duizenden menschen van have en goed beroofd." Een ontzettende gebeurtenis, door den schrijver meegeleefd, doch hoe kunsteloos plat beschreven!

„Een vollen dag zitten wij bij het petroleumlicht te kijken als uilen in doodsnood. Eerst den tweeden dag na de uitbarsting aanschouwen wij weer de zon.

„Wij bestijgen onze kleppers en rijden bergopwaarts. Nooit kreeg ik dieperen indruk van het vergankelijke. De landstreek, die eergisteren praalde in al den glans van het leven, ligt daar heden met een grauw lijkkleed overdekt. Onafzienbare velden jonge aanplant van koffie en tabak zijn vernield. Boomen en planten buigen onder het doodend stof. Daar is geen blad zoo klein of het heeft de grijze tint. Een droevig tooneel inderdaad!"

Schrijft zoo een kunstenaar?

Met eenige banale zinnetjes, — voorafgegaan door wat reporters opmerkingen, die ik den lezer bespaarde en een lam, onbeteekenend uitroepje: „Een droevig tooneel inderdaad" — schildert de heer van Vlijmen een Krakatau-drama in Midden-Java, om dan daarna wat van tijgers te vertellen, waarbij het hem vreeselijk spijt, dat hij „zich zelven niet tot held kan promoveeren van een ontrollend drama. Ik hoor al iemand vragen: „ „Kwam er geen tijger uit?" " en de beschrijving van den bangen nacht, door een kunstenaar tot een aangrijpende tragedie te verwerken, eindigt hij met de volgende tiradetjes:

„Intusschen zouden de tijgers mij geheel doen vergeten, dat ik sprekende was van een vulkaan en van een landschap waarover de grijze schaduwen des doods lagen uitgespreid.

Wat is nu eigenlijk „der langen Rede Kurzer Sinn?"

„Dat Java niet altijd luilekkerland is en dat de rijstebrijberg,

waarvan wij hoorden in onze jeugd, soms zeer onverteerbare kost bevat, zooals de asch en de lava-klompen, die ik als herinnering aan den bangen nacht mede nam."

De auteur is hier juister, dan hij wellicht zelf heeft gemeend. In waarheid geeft hij zijnen lezers niets meer dan wat asch en wat lava, waar een kunstenaar gouden vruchten zou hebben geschonken.

De heer van Vlijmen is niet geheel van humor ontbloot; hij kan doorgaan voor een geestig man, doch zijn gemakkelijke wijze van vertellen verlokt er hem toe, wat al te gul te wezen met zijne kwinkslagen. Zoo noemt hij herhaaldelijk de lichte vuurmonden onzer veldbatterijen k a r t o u w e n , kanonniers „mannen van het kanon", kleine troepenmassa's „legioenen".

Kan men dit nu den auteur vergeven, de uitweidingen echter waartoe hij zich telkens laat verleiden, worden hier en daar breedsprakig. De zucht om een nuttig woordje te pas te brengen, spelen hem verder vreemde parten. Over ons gevangeniswezen is hij al zeer slecht te spreken; ons vrijhandelstelsel is hem een doorn in het oog, en de opmerking dat, als een gevolg van de wet op het lager onderwijs, de schoollokalen te klein zijn geworden — „Ja, er mogen maar vijftig leerlingen in één lokaal, weet u, van wege de hygiène, en nu zijn er zeventig, hoe die te plaatsen," — doet hem de niet zeer geestige opmerking maken: „Ik zou ze boven op elkander zetten."

De journalist in den heer van Vlijmen wreekt zich telkens weer op den auteur, die letterkundige wil zijn, maar toch voor alles blijft l e b o n C a t h o l i q u e. Ook in dit opzicht verloochent de heer van Vlijmen Alberdingk Thijm niet, gelukkig, want hij zou dan niet meer zich zelf zijn. En juist in die zelfstandigheid — ondanks zijn volgen van den meester — is deze leerling van Thijm het grootst. Zoo heb ik reden om te betreuren, dat deze schrijver — voor de journalistiek in de wieg gelegd —, tot schade van de dagbladpers, niet genoeg zijn krachten kent.

F. A. Buis.

Felice en andere gedichten door Eduard Brom. Utrecht, Wed. J. R. van Rossum. 1892.

Iets van de levensmoeheid, die geheel het menschdom drukt, vindt men tegenwoordig in bijna ieder letterkundig product, maar de gedichtjes van Brom zijn toch al bijzonder zwaar op de hand en erg sentimenteel. Een groot gedeelte van zijne coupletten begint met den zenuwachtigen uitroep: O! zie b. v. pag. 43, 44 en 45, terwijl over het geheel zijne gedichtjes zich kenmerken door een vermoeiende eentonigheid in versbouw en maat. Er zijn slechts enkele afwijkingen. Daarbij heerscht er een zonderlinge mengeling in van de vormen der oude litterarische en der nieuwe impressionistische school, zoodat men nu eens aan Bilderdijk dan weder aan de Nieuwe Gids denkt.

Ongetwijfeld zal dit liggen aan mijn bekrompen bevatting of onvatbaarheid, maar heel duidelijk is mij nog niet welk wezen de dichter met Felice bedoelt. Nu eens zou men aan den realistischen gloed zijner verzen zeggen, dat hij een aardsche schoone bedoelt, dan weder uit zijn idealistische beschouwingen opmaken, dat het een bovennatuurlijk wezen is, dat zijn volkomen toewijding heeft opgewekt. Hoe dit zij: aardsche of hemelsche liefde, zij schijnt den dichter, blijkens zijn verdere ontboezemingen, toch nog niet volkomen gelukkig of tevreden te hebben gemaaakt.

Winschoten. W. L.

Voordrachten Bibliotheek. 1893. afl. 3.

Het komt mij zoo voor, dat de monoloog er bij ons niet in wil. Deze aflevering bewijst dit. Alles is vertaald werk. Mij dunkt, dat op die wijze de uitheemsche plant weldra zal veraarden. Leveren onze eigen volkszeden, gewoonten, gebruiken en misbruiken geen stof genoeg, om dergelijke stukjes te scheppen, dan twijfel ik of zij ook wel voor ons land reden van bestaan hebben. Waar de volksgeest niet spreekt en geen stof levert, kunnen we ons niet voorstellen, dat vertaalde grappen op den duur zullen blijven boeien. Overigens blijf ik bij wat ik zei over de vorige afleveringen.

A. J. S. v. R.

Céltische tooversprookjes van Joseph Jacobs, vertaald door C. Stoffel. Met een aantal platen, naar de oorspronkelijke teekeningen van John. D. Ratten. Nijmegen, H. C. A. Thieme.

Geestig, origineel, poëtisch of treffend? vroeg ik mijzelve af, na het lezen en doorbladeren der Celtische sprookjes.

Niets van dit alles, eilacie, moest ik op die vragende stem in mijn letterkundig geweten antwoorden. Nergens vindt men de bekoorlijke diepte van opvatting, den zinrijken inhoud, den bevallig-poëtischen stijl, en nog veel meer, dat wij in Andersens sprookjes zoo waardeeren.

Ook Grimms Mährchen boeien en blijven steeds populair, terwijl aan de Celtische sprookjes zeker nooit veel meer dan een succès d'estime zal ten deel vallen.

Hier en daar zijn de naïeve volksverhaaltjes, of de legenden uit Groen Erin niet onvermakelijk, zooals „Guleesh", het „Klaprozenveld", „de vroolijke Snijder" en Koning O'Toole en zijn Gans. Zij hebben een eigenaardig baroc karakter, dat aan een wild-fantastischen Ierschen volksdans herinnert: overmoedig, plomp, met een boersch tintjen overgoten.

Misschien zouden de vertellinkjes beter indruk hebben gemaakt en meer zijn uitgekomen, indien ze wat aardiger verteld waren, of gestoken in een passender kleed van stijl en gratie.

De druk en uitvoering van het geheel zijn overigens fraai en de teekeningen allerliefst.

MENA.

Pessimistisch Optimisme, door Jan Holland. Utrecht, Dr. A. J. Vitringa. 1893.

In dit wijsgeerig en toch populair geschreven werkje ontwikkelt de schrijver hoe — volgens zijne meening — de toestand van onvoldaanheid en ontevredenheid der menschen hoofdzakelijk is toe te schrijven aan hun afwijken van de natuur, ten gevolge van het zedelijke, het moreele kwaad, dat de teler is van het kwaad in de natuur, van het physieke kwaad. Tot ontevredenheid over de maatschappij heeft de mensch geen recht, want zij is zijn eigen werk. De grootste troost daartegenover is deze —

en dit is de beschouwing van den optimist — dat in niets de wijsheid en goedheid van Gods beschikkingen duidelijker uitkomt, dan hierin, dat de zedelijk ontaarde mensch zich zelven zijn verbeterhuis heeft ingericht. Het is de wonderbare leiding der oorzaken en gevolgen, dat de mensch uit het door hem zelven aangericht kwaad, onwetend en onwillens, zelf het goede te voorschijn brengt.

Evenzeer als de schrijver het optimisme in zijn overdrijving bespot, brengt hij het pessimisme tot zijn ware beteekenis terug, zoodat het niet te zwaar behoeft te drukken. Hij brengt toenadering tusschen de beide wereldbeschouwingen die zoodoende ineen kunnen smelten.

De lectuur is even onderhoudend als leerrijk.

Winschoten. W. L.

De Kunstkroniek in twaalf afleveringen en De geïllustreerde werken van Hackländer. Uitgave van A. W. Sijthoff te Leiden.

Sinds jaar en dag bestaat de Kunstkroniek, maar nooit is zij zoo populair geweest als sedert het tijdstip, dat de uitgever op het vernuftige denkbeeld is gekomen, allerlei welkome voordeelen aan de inteekening op die smaakvolle uitgave te verbinden. Nu leest men allerlei mooie verhalen in de Kunstkroniek, roemt de keurige etsen of photogravures naar bekende schilderijen die elke aflevering versieren, en ontvangt bovendien niet alleen een lot in eene verloting van allerlei smaakvolle en kostbare dingen, maar tevens — voor dezen jaargang — de gezamenlijke werken van Hackländer. Kent gij Hackländer, den Duitschen Dickens, den verteller bij uitnemendheid, den humorist, die onze maatschappij zoo scherp en juist heeft waargenomen? Voor menigeen behoort Hackländer tot de schrijvers, wier bloeiend tijdperk zijn leestijd voorafging. Doch men neme eens de proef met Hackländer's „Europeesch Slavenleven", dat de rij opent, en hoe spoedig zal men tot de trouwe lezers van den geestigen, vroolijken, altijd waren verteller behooren.

Frank v. D.

Studiën. Mirabeau, Willem de Clercq, door J. F. A. Hueze. Amsterdam, M. M. Olivier. 1892.

Deze zeer verdienstelijke studiën over den grooten Franschen Staatsman en den te weinig bekenden Nederlandschen dichter en improvisator, verdienen inderdaad grooter verspreiding dan zij tot nog toe hebben verkregen door haar opneming in „De Tribune" waarin zij het eerst gedrukt werden.

De heer Olivier heeft goed gedaan deze afzonderlijke uitgaaf te bezorgen. De schrijver geeft volstrekt geen levensbeschrijvingen van zijn personen, maar ontleedt hun geestelijk bestaan, hun karakter, talenten en gevoelens. Hij stelt in het licht hunne groote bekwaamheden en verdiensten maar ook hunne zwakheden. 't Zijn inderdaad studiën, die getuigen van ernst, nauwgezetheid en keurigheid van taal en vormen, van meesterschap over het onderwerp. De lezing er van zal niet alleen ten gevolge hebben waardeering van de karakters die behandeld worden, maar ook van deze letterkundige producten zelve.

Winschoten. W. L.

Bibliographisch Album.

Sociale Verwarring. Een bedenkelijk teeken des Tijds, door Noorman.

Deze brochure is slechts een herdruk van eenige in „De Tijdspiegel" gepubliceerde artikelen over de sociale kwestie.

Over des schrijvers beschouwingen daaromtrent zal wel bij verstandige lieden geen verschil van gevoelen bestaan. Het is echter niet genoeg de wonde bloot te leggen en het onhoudbare der stellingen der socialen aan te toonen; men dient ook een remedie voor te slaan of te zoeken; want het feit, dat het socialisme thans erger woekert dan voorheen, wijst er toch op „that there is something rotten in the state," al mag er nu nog zooveel ziekelijks in de zoogenaamde sociale ideeën schuilen.

Die ziekelijkheid is eene modekwestie. Wij hebben ziekelijke schilders, ziekelijke dichters, ziekelijke componisten, ziekelijke schrijvers. De strijd om 't leven heeft alle zenuwen dermate overspand, dat het geheele gestel daardoor ondermijnd is, en het thans meent dat zijne ziekelijke aandoeningen de uiting zijn van een hooger idealisme, dat met de tegenwoordige toestanden niet langer tevreden kan zijn.

Die ontevredenheid heeft te allen tijde bestaan en dit is goed, want zij spoort aan tot verbetering van den toestand, waarmede men ontevreden is.

Maar geen staat, geene openbare macht, geene industriëele of financiëele onderneming is in staat, dien toestand in het minst te

verbeteren, en die socialisten, die van het „Staatstuchthuis" alle heil verwachten, bedriegen zich schromelijk. De verbetering moet uit de volksklasse, die ontevreden is, zelf voortspruiten, en naar onze overtuiging is daarvoor maar één weg open. Zuinigheid: Zuinigheid in den tijd dat verdiend wordt, om wat over te hebben voor den tijd dat weinig of niets verdiend wordt. Zuinigheid in het thans roekeloos verwekken van kinderen, maar vooral en bovenal zuinigheid in het gebruik van sterke dranken.

En ten opzichte van dit laatste kan de Staat zeer veel doen. Niet door eene huichelachtige verhooging van vergunningsrechten, die alleen dienen om den fiscus te stijven en de vrouwen en kinderen onzer werklieden nog ellendiger te maken, dan zij nu reeds zijn, daar de werkman des te minder van zijn weekloon thuisbrengt, naarmate hij meer voor zijn borrel betalen moet, maar door maatregelen te nemen, dat gezondere dranken, zooals wijn en bier, zoo goedkoop worden als in de landen, waar zij geproduceerd worden. Dan eerst zal men den accijns op alcoholische dranken zoodanig kunnen verhoogen, dat zij boven de middelen van den werkman gaan. Als de werkman ten onzent, evenals in Italië, voor één of twee dubbeltjes eene geheele flesch wijn zal kunnen krijgen, maar b. v. 25 cents voor een kelkje jenever zal moeten betalen, zal hij stellig spoedig den wijn boven de jenever gaan verkiezen.

Het beste tegengif echter voor den „Drankduivel" is eene gezonde, versterkende voeding; en die ontbreekt geheel bij onze mindere standen en gedeeltelijk bij onze betere standen. In de meeste Nederlandsche huishoudens toch leeft men van des morgens tot des namiddags van „boterhammetjes" en eerst te 5 à 6 ure wordt warm gegeten en substantieele vleeschkost gebruikt. Dit maakt dat tegen 3 of 4 uur de maag zóó flauw wordt, dat men naar de „Soos" gaat om den geeuwhonger met een bittertje of twee te sussen. In Duitschland, waar des middags om een uur en des avonds om zeven uur warm gegeten wordt, drinkt men geene „bittertjes" voor den maaltijd.

Kan men het nu den werkman kwalijk nemen, dat hij den honger met een „borrel" sust? hij, die nooit vleesch ziet, en hoogstens op Zondag een stuk spek bij zijn aardappelen krijgt.

Ook hier kan de Staat weldadig ingrijpen, door den uitvoer van vleesch en eieren te beperken. Het gaat toch niet aan dat $^2/_3$ der bevolking gebrek aan substantieel voedsel lijdt om eenige veefokkers en exporthuizen te verrijken. In den winter toch kosten thans de eieren zooveel als gedurende het beleg van Leiden door de Spanjaarden. Olbers haalt den prijs van tien cents per ei aan als een bewijs hoe bitter de nood was en hoe hoog de prijzen der levensmiddelen waren gestegen, en dien prijs betaalt men thans des winters geregeld. Is het wonder, dat onze kinderen tuberculeus en klierachtig worden, daar hunne ouders hun niet genoeg vleesch en eieren kunnen geven!

Niet de patroons, niet de fabrieksheeren, niet de kapitalisten hebben de schuld, maar zij, die niet alleen het surplus der productie uitvoeren, maar ook het allernoodzakelijkste, voor eigen gebruik benoodigde.

Zorgt dat het volk weldoorvoed zij, en het socialisme zal verdwijnen tegelijk met de oorzaak, — het overprikkelde, ziekelijke zenuwgestel.

G. S.

Museum, Maandblad voor Philologie en Geschiedenis, onder redactie van P. J. Blok, J. S. Speijer en B. Symons. Uitgever J. B. Wolters te Groningen.

In navolging van de in Frankrijk verschijnende Revue critique, en van de Engelsche tijdschriften The Athenaeum en The Academy en de Duitsche tijdschriften Literarisches Centralblatt en Deutsche Literaturzeitung, hebben bovengenoemde heeren in Nederland het in den aanhef dezes genoemde maandblad opgericht, en zich daartoe van de medewerking van vele geleerden in ons land verzekerd.

Wij willen hopen dat hun programma: niet alleen aan de klassieke philologie, maar ook aan de oostersche philologie, eene plaats in het „Museum" in te ruimen, zal vervuld worden, hoewel dit laatste bezwaren zal hebben, daar Nederlandsche drukkerijen in het algemeen niet voorzien zijn van oostersche lettertypen, die toch dikwijls onontbeerlijk zijn bij opstellen over of besprekingen

van oostersche philologie. De genoemde tijdschriften Academy, Athenaeum, het Journal of the royal asiatic society enz. beschikken niet alleen over de gewone oostersche lettertypen, zooals Arabisch, Hebreeuwsch, Javaansch en Maleisch, maar ook over Sanscrit, Chineesche en Japansche lettertypen.

Zulke typen zijn volstrekt onmisbaar bij critische besprekingen van werken over oostersche letterkunde. Of de drukkerij van den heer Wolters voor dit doel voldoende uitgerust is, zal nog nader moeten blijken.

In het eerste nummer van het „Museum" is het eenige artikel over oostersche philologie de bespreking van Jackson's Avesta Grammar door den heer Caland, een artikel dat meer eene aankondiging is dan eene critische bespreking. De overige artikelen zijn gewijd aan de in ons land zoo geliefde klassieke, theologische en historische onderwerpen.

De rubriek „inhoud van tijdschriften" is eveneens te uitsluitend gewijd aan klassieke, germanistische en historische periodieken. Het eenige oostersche tijdschrift dat vermeld wordt, is dat van de Taal-, Land- en Volkenkunde van Nederl.-Indië. Geen van de vele in Duitschland, Oostenrijk, Frankrijk en Engeland verschijnende tijdschriften wordt aangehaald, evenmin als de andere in Nederland verschijnende periodieken over oostersche philologie en geschiedenis.

De redactie van het „Museum" moest zich vrijhouden van de (helaas! door al te veel redacteurs vastgehouden) bekrompen opvatting, alleen verslag te geven van die tijdschriften en afzonderlijke werken, die aan haar speciaal tijdschrift ter recensie worden aangeboden.

Een „Museum" wordt niet alleen verrijkt door geschenken, maar hoofdzakelijk door de verzamelaars die het op eigen kosten uitzendt. Wanneer de redactie ook besprekingen geeft of opneemt van werken of tijdschriften, die haar niet ter recensie zijn aangeboden, zal het „Museum" worden wat een museum moet zijn: een magazijn waarin men alles vindt wat betrekking heeft op zijn aard.

Overigens wenschen wij deze onderneming, die stellig in ons land recht van bestaan heeft, een lang en bloeiend leven toe. De redactie is in goede handen. G. S.

De rijke man, door Walter Besant, Arnhem, P. Gouda Guint, 1893.

Twee vrienden, de eene schatrijk, de andere arm en van zijne gedichten en dagblad-artikelen van den eenen dag op den anderen levende, ontmoeten elkaar op een gegeven oogenblik. Zij deelen elkander hunne avonturen en levensbeschouwing mede, en de uitkomst der samenkomst is, dat zij van ziel ruilen. Door eene merkwaardige tooverbewerking gaat het geestelijk ik van den onbezorgden, vroolijken, maar steeds armen Kit in het lichamelijk omhulsel van Denis Stirling over, en maakt zich de ziel van den ontevreden, somberen, schatrijken jongen man van de vroolijke gedaante des lachenden, guitigen dichters meester.

Ziedaar het thema, dat Walter Besant's fantazie geestig en menschkundig heeft uitgewerkt, zij het ook hier en daar met eenige wijdloopigheden, die het werkje minder boeiend maken. Hoe de rijke jongman, in 't vel van den arme binnengedrongen, aan den arbeid gaat en in degelijkheid en ernst den oorspronkelijken eigenaar zijner uiterlijke gedaante overtreft; hoe het meisje van Kil wanhopig wordt als haar galant zoo in alle opzichten veranderd schijnt; hoe de arme Kit van zijne tijdelijke millioenen een edel en onbaatzuchtig gebruik maakt; — dit alles vertelt Walter Besant u op zijne prettige, vroolijke, grondige wijze.

Geestig en waar is de diatribe van Denny tegen zijn groot fortuin.

„Als ik werkvolk gebruikte, zou ik misschien wel eenig gevoel van verantwoordelijkheid hebben, maar dat is het geval niet. De fabriek is eene maatschappij geworden, die mij heeft uitgekocht. Landpachters heb ik ook niet; huizen evenmin. Niemand betaalt mij pacht of huur, niemand ontvangt loon van mij; niemand vloekt, niemand zegent mij. Mijn geld is veilig belegd. Ik heb tegenover niemand eenige verantwoordelijkheid, behalve tegenover ‚de menschheid' in abstracto ....

„Verliefd worden? Ja .... daar denk ik ook wel eens over. Maar ik vertrouw de vrouwen niet. Zij zouden mij nemen om mijn geld."

„Ja, Denny, dat wordt een gek geval. Gij moet wezenlijk

maken dat gij iets te doen krijgt. Waarom legt gij u niet toe op de politiek? Niet? Welnu, op de letterkunde dan, of op de schoone kunsten?"

„Och, als de nood er niet toe dwingt, dan gaat dat zoo niet. Wie wil nu een derde-rangs-kunstenaar zijn?"

„Ik moet zeggen, Denny, gij hebt het beet, en leelijk beet ook."

„Gij, gelukkige arme drommels, die werken moet—"

„Gelukkige arme drommels — die werken moet!" herhaalde Kit langzaam, woord voor woord....

„Niemand weet," vervolgde Denny, terwijl hij de handen nog dieper in zijn zakken stak — „niemand kan bij mogelijkheid weten hoe vervelend het is, zooveel geld te hebben. Het ontneemt aan alle dingen kleur en geur. Het maakt alle dingen grijs en grauw. Was ik oudste zoon, iemand van goede familie met een titel, een adellijken naam en een voorvaderlijk kasteel, dan zou het nog zijn uit te houden. Maar ik werd op mijn tiende jaar eigenaar van een hoop geld en een voordeelige zaak. Familie heb ik niet. Ik kan mij niet eens een wapen aanschaffen, want de werkkiel van mijn grootvader en zijn lederen voorschoot zijn nog niet vergeten."

* * *

Als de twee vrienden elkaar's levensrol drie maanden lang gespeeld hebben, en beiden beseffen, dat hun geestelijk „ik" veel beter thuis is in het geleende omhulsel dan in het hun door de natuur geschonkene, besluiten zij te blijven wat zij in die spanne tijds waren!

Walter Besant heeft zijn fantastisch onderwerp talentvol opgevat, en zonder de gerektheid, die in de herhaalde samenkomsten tusschen Rosie en Kit (Denny) steeds over hetzelfde onderwerp plaats vinden, zou de frissche vorm, dunkt mij, nog grooter effect maken.

G.

Karakter, door J. B. Meerkerk. 2 dln. Loman en Funke, Amsterdam.

Een chaötische roman, waarin de schrijver heeft getracht alles te verwerken wat wel eens indruk heeft gemaakt op zijn verstand of gemoed, maar waarbij hij uit het oog heeft verloren de eischen,

die men aan een zoodanig letterkundig product als hij in het leven roept, mag stellen. Hij wil een roman leveren, maar het boek heeft geen ander karakter dan de aaneenschakeling van eenige feiten en gebeurtenissen. De schrijver heeft zich wel een plan gevormd, eene richting voorgesteld, maar hij heeft zich daaraan niet kunnen houden, dwaalt telkens af en maakt den indruk alsof hij, zonder eenig plan, van den hak op den tak springt. Het ontbreekt in zijn werk aan dien logischen gedachtengang, waardoor de geleidelijke en geregelde ontwikkeling van gebeurtenissen wordt verkregen, en waardoor vooral de Engelsche romans zoozeer uitmunten. Salto mortales op het koord der letterkundige phantasie, als van Nora's verloving tot haar rampzalig huwelijkslot, zijn daarbij strikt uitgesloten. Zulke overgangen moet de lezer doorleven, evenals de liefde van Emma tot Eekelaer en wederkeerig die van hem, waarvoor men hier eensklaps wordt geplaatst als onverwacht feit, waardoor zij des te onverantwoordelijker en platter schijnt. Over het geheel trouwens vormen de verschillende personen en karakters een raar zoodje en lijden de meeste aan groot gemis van menschenkennis en practischen zin. Aan „karakter" ontbreekt het maar al te veel, want wat de heer Ross Wickel „karakter" noemde en waaraan de titel van het boek is ontleend, is juist geen karakter.

Er komen in dit boek wel goede beschrijvingen voor, wel flink gepenseelde tooneeltjes en goed behandelde genrestukjes, die ieder op zichzelf voldoen, maar het geheel is als kunstwerk mislukt. De schrijver zou m. i. uitstekend kunnen slagen met kleine schetsen en verhalen, doch als romanschrijver maakt hij fiasco door onvoldoende samenstelling, gemis aan strengheid van ontwikkeling en gebrekkige karakterkennis. Nòg een vrees bekruipt mij en wel, dat het boek een te locaal karakter heeft en misschien bekende persoonlijkheden in een minder aangenaam licht stelt; de locale tint komt althans sterk uit.

Winschoten. W. L.

De toren van Taddeo, door Ouida. Naar het Engelsch door Mevr. Willeumier. Haarlem, de Erven F. Bohn, 1893.

Ouida is eene vriendin van Italië; zij heeft er jaren gewoond, en hare groote liefde voor het land der zon verraadt zich in al

hare scheppingen. Menigmaal, zooals hier, spelen hare verhalen in het heerlijke Italië. De toren van Taddeo stond in Italie's bloemenstad, Florence, en in dien toren woonde een boekenverzamelaar, Ser Checchi, die al zijn liefde en geluk, in zijne folianten en quatrynen vond. Noch zijne beeldschoone, strenge dochter, Beldia, noch zijn doorbrenger van een zoon Cirillo, kunnen den maniaque een oogenblik van de liefde voor zijn boeken, van zijne hartstochtelijke vereering van een of ander unicum afleiden. Zonder koopmansgeest, te edel en onbaatzuchtig om een gelukkig dienaar van Mercurius te zijn, laat de eerwaardige bibliophile zijn „zaakje" verloopen. Nog erger wordt het, als hij, om eigenaar te kunnen worden van een manuscript van Dante, dat hij toevallig bij een boer ontdekt, aan het wissels teekenen gaat en aldus in de handen valt van een slimmen, geslepen woekeraar, Vestaccio. Nu begint de ellende eerst terdege. De arme bibliophile verwaarloost zijn kind, wier geluk hij had kunnen bevorderen, door haar de middelen te bezorgen, om Odisio hare hand te schenken; hij nadert meer en meer den afgrond, waarin een hoop schelmen hem dringen. Zoo worden het hem dierbaar manuscript en zijn geheele boedel ten slotte voor schuld verkocht en wordt de arme boekenman dood uit zijn toren gedragen. Dit alles is verteld, gelijk Ouida het vermag, geestig, schilderachtig en menschkundig, met Florence tot achtergrond, waarvan zij ons eene ets levert, vol leven en beweging. Ouida heeft m. i. mooier en boeiender werken geschreven dan de boekenpassie van dezen eerbiedwaardigen Florentijner, maar het neemt niet weg, dat ook deze creatie zoo door vinding als bewerking harer waardig is. De vertaalster heeft in gladde, vloeiende Hollandsche zinnen het Engelsch harer begaafde zuster overgebracht.

F. v. C.

Marion, artista di Caffè Concerto. Vertaald uit het Italiaansch van Amiie Vivanti, door Dido. Utrecht, J. L. Beijers. 1893.

Marion is een onecht kind van een café-chantant zangeres en wordt in die inrichtingen groot gebracht en van haar prilste jeugd gewend aan alles wat in zulke half-tempels der kunst voorvalt. Zij wordt een geroutineerde cocotte en intrigante.

Dit verhaal draagt al de kenmerken van zijn zuidelijke afkomst. Evenzeer als de reine blauwe hemel aanlokt tot genieten en de gloeiende hitte van den zonnigen dag noodzaakt het gelaat te bedekken, zoo trekt de reinheid van het kinderlijke gemoed van Marion aan, terwijl men zich met afschuw afwendt van de tooneelen van gloeiende hartstocht. Het is een door en door realistisch verhaal, sterk gekruid en pikant, volkomen passende in het kader van onzen tijd. Het leest aangenaam, want het is goed geschreven en er is niets in wat de grenzen der hedendaagsche betamelijkheid overschrijdt. Of is het iets erger, dat een chanteuse in gezelschap van heeren het lijf van haar japon uittrekt dan dat de dames der haute volée met lijven aan half ontkleed in gezelschappen verschijnen? Meer en meer begint men de natuur te naderen en het naakt te vereeren, zonder daarin aanleiding tot iets onzedelijks te zien. Het schijnt, dat de menschheid vooruitgaat in zielenreinheid en „den reinen is alles rein!"

Ziet ge, er zijn in Marion tal van tafereeltjes en tooneelen die onze grootmoeder erg „choquant" en onze grootvaders „verd.... gemeen" zouden hebben genoemd, maar dat waren ook menschen met gepoederde pruiken en korte broeken. Wij staan op een geheel ander standpunt en juist daarom durven we dit boek een goed succes voorspellen.

Winschoten. W. L.

Geen thuis, door E. P. Roe, schrijver van „Hij werd verliefd op zijn vrouw," enz. Loman en Funke, Amsterdam.

Een zeer belangwekkend boek, waarvan, nevens een machtige bekoring, ook een groote verslagenheid uitgaat. Gedurende de lezing voelt de lezer zich al meer en meer teleurgesteld en terneergedrukt. Het is of hij zelf verkeert in een toestand van moreele depreciatie, en toch blijft hij lezen, met belangstelling de ontwikkeling volgen, naar de oplossing haken. Hierin is de wonderlijke kracht van dit werk gelegen, dat de auteur de treurigste toestanden schetst op een wijze, dat ze den lezer met een mystieke kracht boeien. Men zou zich meermalen willen losrukken en het

boek wegwerpen, dat zóoveel ellendigs en treurigs te verduwen geeft, maar het is onmogelijk! Men moet doorlezen, ten einde toe. Dat is een verdienste, waardoor de letterkundige waarde van dit werk boven allen twijfel verheven wordt; trouwens de geheele samenstelling en ontwikkeling teekenen den meester, die weder de degelijke, nauwgezette en ernstige Engelsch-romantische school kenmerkt.

„Geen thuis" is ongetwijfeld een werk van groote waarde, maar het is alles behalve opwekkend, en weder eene bevestiging der stelling van Jan Holland, dat de mensch zelf zich uit zijn paradijs verdrijft. De ellende, de narigheid nemen in de menschelijke maatschappij toe, naarmate zij vooruitgaat in kennis en ontwikkeling. Het schijnt wel, dat hoe meer de mensch eet van den boom der kennis, hoe rampzaliger hij wordt. Roe schetst ons hier al de treurige gevolgen van het gebruik van morphine door een huisvader, die er totaal slaaf van wordt en het geluk van zich en zijn huisgezin geheel verwoest en vernietigt. Het morphinisme is wel de afschuwelijkste kwaal van den modernen tijd, een kwaal die voortwoekert en meer slachtoffers dreigt te maken dan ooit door eenig verdoovend of opwekkend middel is geschied. Wij hebben een „Opiumbond" gesticht ten behoeve van de opiumslachtoffers in Indië; laten we toch de oogen open houden voor hetgeen in eigen kring, misschien in onze onmiddellijke omgeving geschiedt! Het boek van Roe is een ernstige waarschuwing en vermaning. Maar behalve dit munt het uit door voortreffelijke en lang niet alledaagsche karakterteekening. Personen als Royer, Millie, Belle en mevrouw Joselyn zijn zeldzaam en eischen onze bewondering en eerbied. Er komen tooneelen en tafereelen in voor van zeldzame schoonheid, ook akelige die hoogst leerzaam zijn. Waarlijk het is een mooi en belangwekkend werk, dat in alle opzichten verdient te worden gelezen door ieder die van degelijke lectuur houdt.

Winschoten. W. L.

Schetsen en kleine novellen, door A. C. E. Cohen Stuart. Utrecht, J. L. Beijers. 1893.

Hoewel een geheel ander genre vertegenwoordigende dan het doorwrochte werk van Roe, zijn deze kleine stukjes, in hun soort, even verdienstelijk. Deze frissche, gezonde, opwekkende lectuur is bijzonder geschikt om zooveel mogelijk onder het volk te worden verspreid. Dát is nu eens rechte volkslectuur, die iedereen kan genieten, begrijpen en gevoelen. Het boekje moet door alle volksbibliotheken worden aangeschaft en moest ook op andere wijze worden verspreid. Er is niets overdreven of overprikkelends in, maar een menigte van goede, edele en schoone gedachten. De lectuur doet goed, is aangenaam en opwekkend voor ieder die nog gevoel heeft voor het eenvoudige en het ware. Zij die een overprikkeld litterarisch gehemelte hebben, zullen er niets aan hebben, maar onbedorven smaken zullen er van genieten. Mogen dat zeer velen wezen!

Winschoten. W. L.

Lichte kost. Novellen van Marcellus Emants. Amsterdam, Van Holkema en Warendorf. 1892.

Een goed gekozen titel voor het vijftal novelletjes, die de schrijver van „Lilith" en „Juffrouw Dientje", van „typen uit Monaco" enz. enz. ons hierbij aanbiedt.

De gedistingeerde stylist, de man van fijne beschaving en goede opmerkingsgave, verloochent zich ook in deze pennevruchtjens niet, al kunnen zich genoemde novellen ook in de verste verte niet meten met veel wat vroeger geschreven werd door dezen begaafden auteur.

„Een onfeilbaar systeem" past volkomen in het kader van „typen uit Monaco", welke reeds vroeger verschenen en men zou lust gevoelen bij het lezen dezer novelle uit te roepen: Niets nieuws onder de zon!

Evenzoo is de groote Crébillard een ietwat conventioneele cou-

lissen- en tooneel-figuur, zooals legio schrijvers ze ons reeds voor het voetlicht brachten.

„Een dag van ijdelheid" geeft op eenigszins bitteren toon de désillusiën weêr van den Hollandschen kunstenaar, die zich ten onrechte door buitenlanders ten onzent overvleugeld ziet.

„Genezen" is o. i. de eenige novelle uit dezen bundel, die frisch, los en pikant geschreven, door den niet alledaagschen inhoud boeit en pakt. Bij al de lichte kost, waardoor wij meest aan rijstpapjes en blanc-mangers herinnerd worden, is zulk eene meer gepeperde variatie recht welkom.

MENA.

Voor de Kinderkamer. Een geïllustreerd maandblad voor het kleine volkje, door P. Louwerse Zutphen, Schillemans en Van Belkum, 1893.

Wie voor het jonge volkje schrijven wil moet zich spiegelen aan het aloude voorschrift: „Wordt gelijk de kinderkens." Dat wil zeggen: wees eenvoudig, wees naïf, voel met de kleine zieltjes mede, versmaad niet de kleine, reine vreugden, leer af te dalen van uw verheven hoogte als mensch, om de kleine wezentjes, de menschen in spe, trap voor trap op te leiden tot uwe hoogte, ja, zoo het kan, nog een beetje hooger.

„Voor de Kinderkamer", waarvan ik de eerste aflevering in handen kreeg, komt mij voor te zijn een aardig, aantrekkelijk tijdschrift, werkelijk voldoende aan de behoeften der wildzangen die wel eens een oogenblikje rustig willen prentjes kijken, een versje zouden wenschen te leeren of een verhaaltje met aandacht volgen.

Gaarne bevelen wij dan ook het werkje ten zeerste aan.

MENA.

Bibliographisch Album.

In de Koffie. Oorspronkelijke Indische Roman door J. Dermout. Amersfoort, G. J. Slothouwer.

Heeft Multatuli het wenschelijk geacht aan zijn beroemden roman, ten einde in het practische Nederland lezers te vinden, den naam te geven van „De koffieveilingen van de Nederlandsche Handelmaatschappij", ofschoon daarin over die koffieveilingen niet gehandeld wordt, niet alzoo de heer J. Dermout, die in zijn „In de Koffie" nagenoeg uitsluitend ook over koffie handelt. Hij geeft ons daarin een werkelijk boeiend en interessant verhaal over het begin, den voortgang en de resultaten van eenige in het gebergte van Java, aan elkander grenzende, koffieondernemingen en van al de wederwaardigheden die de particuliere industrie, bij de exploitatie van haar gronden, ondervindt.

De taal en stijl van den schrijver hebben in zoo ver groote overeenkomst met die, welke in de romans van „Maurits" worden aangetroffen, dat ook de heer Dermout, zoo ongegeneerd mogelijk, schrijft zooals er gesproken wordt. Hij windt nergens doekjes om, doch zegt steeds precies waar het op staat. En wat den inhoud betreft — die maakt ons bekend met alles wat op de cultuur en bereiding betrekking heeft en doet ons een blik slaan op het intieme leven in de binnenlanden, waarin de inlandsche huishoudsters van administrateurs en opzieners zulk eene groote rol spelen.

Iutusschen — al is een zekere overeenkomst speciaal met den

roman „ups" en „downs" in het Indische leven" niet te miskennen, in andere opzichten wijkt „In de Koffie" van dat werk van „Maurits" af, zoowel ten goede als ten kwade.

Heeft Maurits in zijn „Ups" en „Downs" alle misdaden, alle ongerechtigheden en zedelooze handelingen die, even als in ieder ander land, natuurlijk ook op Java, zoo nu en dan, vooral in den goeden ouden tijd, wel eens voorkwamen, bijeengevoegd en al die vuile en smerige handelingen onder de weinige acteurs, die hij doet optreden, verdeeld, wat menigeen — doch volkomen ten onrechte — dien roman wel uit de handen zal hebben doen leggen onder den uitroep: „het is een boeltje daar op Java!" — de heer Dermout daarentegen voert zeer verschillende, geheel uiteenloopende karakters ten tooneele, zoo goede als kwade, zoo immoreele als degelijke mannen, en toont aan dat alleen zij, die eerlijk, bekwaam en werkzaam zijn, bij slot van rekening, ook in de binnenlanden van Java, de meeste kans hebben goede zaken te doen. Hij geeft een démenti aan de meening van den geldschieter van de twee hoofdpersonen, dat men met een „pinteren gladakker" (een slimmen schavuit) het verste komt.

In dat opzicht dus onderscheidt de roman van Dermout zich gunstig van het genoemde boek van „Maurits", daar hij een juister beeld geeft van den toestand zooals die in de werkelijkheid wordt aangetroffen. — De pittige, gespierde stijl, de schoone vorm van „Maurits" worden er echter niet in aangetroffen; bovendien komen er passages in voor, die moeilijk zuiver Hollandsch genoemd kunnen worden, terwijl sommige beschrijvingen aan duidelijkheid alles te wenschen overlaten.

Maar hoe dat ook zij, een en ander neemt niet weg dat de roman een amusante, boeiende lectuur aanbiedt en een zeer juiste beschrijving geeft van het plantersleven in de binnenlanden, zoodat hij met het volste recht in de belangstelling mag worden aanbevolen van allen, die gaarne iets naders van Indië en van het doen en laten der particuliere industrie wenschen te weten te komen. Men zal er o. a. uit vernemen hoe er onder de particulieren van die zoogenaamde „pintere gladdakkers" zijn, die zich niet ontzien een geldelijk tekort in hun administratie eenvoudig te verbranden door het in brand doen steken van de woning van een

hunner employés, zich te verrijken door met groote winst clandestiene opium aan hun werkvolk te verkoopen, huizen te bouwen van gestolen gouvernements-djatiehout en hun koffieproductie te vermeerderen door clandestiene opkoop van gouvernements-koffie, nog wel met de bewering, dat men daarmede een edele daad verricht en aan de bevolking een weldaad bewijst.

Van haar vrienden en beschermers moet de bevolking het dus maar hebben!

De regeering dwingt den inlander niet alleen zonder eenig loon koffietuinen voor haar aan te leggen en die tegen een niet noemenswaardige betaling te onderhouden; maar bovendien om de hem in vollen eigendom toebehoorende koffie, van zijn e i g e n tuinen, in de gouvernements-pakhuizen te leveren, tegen een derde of een vierde van de marktwaarde. Dit alles doet zij eenig en alleen met het edele, verheven doel om hem te beschermen en liefderijk te beveiligen tegen de listen en lagen van chineezen, arabieren en hadjies, vuile en gemeene afzetters en woekeraars, uit- en bloedzuigers als zij gewoonlijk genoemd worden; terwijl dan zoo'n particulier de zoogenaamde gouvernements-koffie voor n o g lageren prijs, dan de regeering er voor geeft, van dien inlander weet machtig te worden, ook met het schoone doel om hem te vrijwaren voor de bedriegerijen en afpersingen van gouvernementsdienaren, die hem nog te kort doen op het karig loon, waarmede de regeering hem afscheept.

Gelukkige inlander onder die vaderlijke bescherming!

De Zondenbok. Naar het Engelsch van Hall Caine door Jeanne Huygens, 2 dln. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon, 1893.

De lectuur van dit boek herinnerde mij de qualificatie die Jacob Cats schreef voor zijn Spaengsch Heydinnetje: „een verhael vol jammer en bedrog."

Zekere „Oliel" een Joodsch bankier te Tanger, had een zoon Israel, dien hij op 8jarigen leeftijd naar Londen zond naar de familie zijner vrouw. De jongen werd daar niet best behandeld; zijn vader liet Israël aan diens lot over en toen Oliel stierf was de

23jarige Israël geheel van hem vervreemd. Hij kwam te Tanger om de nalatenschap zijns vaders op te eischen, doch zijne neven wisten door omkooping te bewerken dat Israël niets kreeg; alles werd in de schatkist, nl. den zak van den gouverneur gestort. Deze gaf echter spoedig aan Israël een belangrijke post bij de belastingen, want de gouverneur had geld noodig en Israël was slimmer en bekwamer dan de Moorsche ambtenaren. De bitterheid van zijn gemoed was oorzaak van zijn scherp fiscale handelingen en hoewel hij altijd strikt binnen de grenzen der wet bleef, ging hij ook tot de uiterste grens en wist zoodoende de inkomsten van den vorst tot een enorme hoogte op te voeren en kende medelijden noch zachtmoedigheid jegens hen die door zijn zware belastingen werden gedrukt. Mooren en Joden haatten hem om het zeerst; beide vervloekten hem.

Israel huwde, niettegenstaande de verbittering der joden, met de dochter van hun opperrabijn, de schoone jonge Ruth en hoewel niemand zich met hem bemoeide, was hun huwelijk zeer gelukkig. Het scheen echter niet met kinderen te willen worden gezegend, waardoor Ruth zich ongelukkig begon te gevoelen, terwijl hij er toornig over werd. Na drie jaren echter werd haar gebed verhoord. Zij kreeg een kind: een meisje, maar het was stom, doof en blind. Toch wies de kleine Nomi op tot een schoon en lieflijk kind aan hetwelk de ouders zich hechtten met hartstochtelijke liefde. Na eenige jaren overleed Ruth en Israël hechtte zich nog meer aan het kind, nog altijd hopende dat het eens normaal zou worden. En ziet, de wonderen waren niet van de lucht, want in den loop der tijden, tengevolge van zeer schokkende gebeurtenissen, werd Nomi ziende, hoorende en kreeg zij de spraak, totdat zij werd ontdekt door een Engelschman die een reis door Marokko deed. Israël was van zijn grootheid tot diepe ellende vervallen, voornamelijk tengevolge van de intriges der echtgenoote van den gouverneur, wier trots en eigenzinnigheid Israël had durven weerstaan. De Engelschman redde het meisje uit den kerker waarin zij door den gouverneur was opgesloten, nam haar mede naar Engeland en huwde haar.

Dit verhaal is gestoffeerd met allerlei tooneelen van afzetterij, bedrog, wreedheden, wellust, enz. enz., zoodat men zich afvraagt:

wat is nu eigenlijk de beteekenis en de strekking van zoo'n boek? De lezing is niet alleen niet opwekkend, maar integendeel vervelend, want al spoedig begint men te walgen van zooveel onbeduidendheid en onzin, waarvan het slot is: onvoldaanheid en wrevel over den verknoeiden tijd.

Winschoten. W. L.

Speelzucht. Il paese di Cuccagna. Uit het Italiaansch van Matilde Serao door Hanna van Brielen. Arnhem, P. Gouda Quint, 1893.

„Matilde Serao staat in Italië bekend als eene der eerste romanschrijfsters van onzen tijd en hare artistieke kracht wordt gelijk gesteld met die van Zola en Tolstoï. In „Il paese di Cuccagna'' schetst zij den alles overheerschenden hartstocht voor het spel, waardoor de Italianen, en in het bijzonder de inwoners van Napels, ten verderve gevoerd worden''....

Met deze en andere zeer waardeerbare woorden heeft Hanno van Briele, de talentvolle vertaalster van genoemd kunstwerk, de begaafde Italiaansche schrijfster bij het Hollandsche lezende publiek binnengeleid.

Met deze introductie heeft de vertaalster een goed werk verricht, want onbekend maakt onbemind, en velen zal het wel gegaan zijn als de ondergeteekende, die den naam van Matilde Serao voor het eerst hoorde.

Het werk dezer hoogst begaafde vrouw is voorzeker in bijzondere mate interessant, spannend en van groote dramatische kracht.

Bij het lezen der vele hoofdstukken van den inhoudrijken roman, valt ons al dadelijk op het fragmentarische, het eentonig-tragische. 't Is of één zwarte draad van somberheid al die treurige hoofdstukken, waarin zooveel weemoed ons tegenkomt, aaneenrijgt, de vreeselijke gebeurtenissen vastbindende tot één droevig geheel. 't Is of er een groot doek voor ons ontrold wordt, waarachter tafereelen van somber réalisme beurtelings voor ons zichtbaar worden. Figuren, weêrzinwekkend en afstootend, zien wij verdwijnen, andere verschijnen liefelijk en rein, verheven en schoon in zelfopoffering en zedelijke grootheid.

Matilde Serao heeft haar land een weldaad bewezen door het weêrgeven van toestanden, zoo deerniswaardig, zoo walgingwekkend, dat zij als de kanker van een geheele bevolking beschouwd kunnen worden.

Haar roman is dan ook in hooge mate tendenz-roman, en hoe artistiek de bewerking der interessante stof ook moge zijn, het valt niet te ontkennen, dat de roman als kunstwerk een weinig geleden heeft, juist door het te veel op den voorgrond treden der strekking.

Men kan het echter der waarschuwende Cassandra vergeven, dat zij door haar onderwerp medegesleept, door heilige hervormingsijver bezield, hier en daar zichzelve voorbijstrevend, het verschrikkelijke nog verschrikkelijker maakt door eene te eenvormig-sombere schildering, waardoor de tooneelen van wanhoop en ellende een te blijvend naargeestigen indruk maken.

Een enkele zonnestraal bij al die donkerheid zoude o. i. den roman als kunstwerk goed gedaan hebben. Eén enkele lach van humor zoude bij al die tranen geen afbreuk gedaan hebben aan den indruk, door het tragische teweeggebracht.

MENA.

Het Wetboek van Mevrouw Etiquette, in 24 artikelen door E. C. v. d. M. Arnhem, K. van der Zande.

De samenstelster van dit wetboek heeft het voornamelijk voor jonge meisjes geschreven, tot wie zij voortdurend en bijna uitsluitend het woord richt. Dit is het eenige, wat men zou kunnen wenschen, dat óok op den titel vermeld ware.

Het boekje zelf geeft in een zeer aangenamen, beschaafden vorm, die de jonge vrouw van goeden huize geheel en al teekent, eene reeks lessen en wenken, hoe men zich in verschillende omstandigheden des levens te gedragen heeft. Mevrouw Etiquette zet de artikelen van haar Wetboek zoo duidelijk en in zulk een bevalligen vorm uiteen, dat een ieder hare toelichtingen met genoegen volgen zal.

„Er bestaan," zoo zegt zij, „in het gezelschapsleven eenige regelen, door Mevrouw Etiquette uitgeschreven, hoe men zich

tegenover elkander behoort te gedragen. Die regelen behoort ieder beschaafd mensch te kennen, en door ze zoo stipt mogelijk na te komen onderscheidt de beschaafde mensch zich van den onbeschaafde. Een straatjongen heeft geene vormen; hij heeft die niet noodig; hij is het ruwe natuurkind, dat in onkunde voortleeft en nooit geleerd heeft zijn lompe manieren te verfijnen. Maar wij hebben wel degelijk vormen in acht te nemen, zoowel tegenover onze meerderen als tegenover onze minderen."

Men heeft gezegd, en terecht, dat het huichelen van deugd het grootste huldeblijk aan deze is. Zoo is ook de wellevendheid een compliment aan de hooge waarde die aan de goedheid des harten wordt toegekend. Voltaire heeft gezegd:

La politesse est à l'esprit,
Ce que la grâce est au visage:
De la bonté du cœur elle est la douce image,
Et c'est la bonté qu'on chérit.

Labruyère beweert dat goede vormen hierin bestaan, om zoo door onze woorden als manieren te zorgen, dat anderen over ons en zichzelven tevreden zijn.

De schrijfster van dit net boekje geeft haar lezeressen in allerlei omstandigheden raad; hare 24 hoofdstukken bevatten: 1 een praatje over Vormen in het algemeen; 2 Onze ontwikkeling; 3 Beleefdheid; 4 Eenvoud; 5 Ons uiterlijk; 6 Aanwensels; 7 Thuis; 8 De kunst van converseeren; 9 Voorstellen, bij den naam noemen; 10 Titulatuur; 11 Brieven; 12 Bezoeken afleggen en ontvangen; 13 Logés en logeeren; 14 Jonge meisjes en Jonge vrouwen; 15 Op straat; 16 Op het ijs; 17 Reizen; 18 Uit dineeren; 19 Op een speelavondje; 20 In de balzaal; 21 Onze belijdenis; 22 Verloving; 23 Huwelijk; 24 Rouw.

Dit smaakvol, aardig boekje zal gewis ieder jong meisje welkom zijn. Wil men een proefje van den lossen, bevalligen vorm, waarin de schrijfster hare raadgevingen kleedt?

Als men op reis zal gaan in hoofdstuk XVII zegt zij even juist als aardig: „Vrij! wij behoeven ons aan geen mensch te storen want niemand kent ons in den vreemde. Maar vergeet niet

dat Mevrouw Etiquette des zomers ook op reis gaat; gij loopt gevaar haar elk oogenblik te ontmoeten.

„Nu eens komt zij aan een table d'hôte vlak naast u zitten, dan weer ontmoet gij haar op de een of andere badplaats. Het is alsof zij u nareist, want bijna overal- waar gij zijt, is ook zij.

„En als gij u nu maar blind kondet houden! Doch waar zij ook mocht zijn, zij valt u dadelijk in het oog.

„Die onberispelijke, bevallige gestalte, dat deftige, stemmige en toch smaakvolle toilet, die beschaafde, melodieuse stem, die u soms zacht vermanend, maar nu en dan ook ernstig verwijtend in het oor klinkt; en wij moeten het toch erkennen: al is zij soms veeleischend en onverbiddelijk, op reis ontmoeten wij haar op de aangenaamste manier, dan dringt zij haar gezelschap volstrekt niet aan ons op, maar blijft bescheiden op een afstand, wetende dat wij voor ons pleizier uit zijn....."

Als deze aangeboden perzik niet naar meer smaakt, verschilt de lezer dezer aankondiging in meening met

FRANK V. D.

Bibliographisch Album.

Intimiteit, door Ebba, schrijfster van „Huwelijkspoezie", Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Is het u wel eens gebeurd, dat uw oog de mooiheid van een natuurtafereel ingedronken had, zoodat de stemming door harmonie van kleuren en tinten bij u teweeggebracht, u lang, lang bijbleef, u stil makende voor het oogenblik, terwijl woorden u ontbraken om uwe indrukken weêr te geven.

En overkwam het u dan niet later als een verrassende, stille verrukking, als ge plotseling staande voor een vreemd doek, eene schets, een teekening zaagt, van wat uw oog eens geboeid, uw kunstzin gestreeld, u in de réaliteit gepakt had. Daar zaagt ge in lijn of figuur in eigenaardigen toon het stemmingsbeeld, dat gij eenmaal warm in u opgenomen hadt, en ge hebt het als dankbaarheid gevoeld, dat de kunstenaar in zijn werk, zonder het te weten, een stukje van uw voelen en denken gaf.

Zoodoende bracht gij onwillekeurig hulde aan de objectiviteit van den artiest, want velen zullen denken en gevoelen als gij. Vergeet dit niet.

„Greif nur hinein ins volle reiche Menschenleben," zegt Göthe, en Ebba, de talentvolle schrijfster van „Intimiteit", heeft, deze gulden leuze getrouw, in genoemd werk een waar kunstjuweeltje geleverd.

Al lezende, is het ook mij gegaan als in het voorbeeld, hierboven aangehaald.

Gedachten, gevoelens, toestanden zijn zoo geheel aan de werkelijkheid getoetst, dat velen (althans zij die nadenken en fijn gevoelen) zullen meenen een stukje leven voor zich te zien afspelen, zooals zij dit uit eigen ervaring kennen.

Laat ons Ebba's „Intimiteit" eens van nabij beschouwen; het werk der begaafde romancière is een nauwkeurige bespreking overwaard. Hoe fijn en menschkundig behandelt Ebba haar eenvoudig thema. Een zeeofficier afscheid nemende van zijn jonge vrouw; haar weemoed en haar liefde, haar langzaam groeiende jaloezie van een chimère, en dit alles vervat in een correspondentie tusschen het jonge paar, tintelende van warm, innig gemoedsleven. Hoe goed weet de schrijfster in deze brieven haar thema meer en meer uit te werken, het hoofdmotief „de jaloezie der vrouw", niet onedel, maar zeer begrijpelijk voorgesteld op den voorgrond brengend, om vervolgens tot de harmonische overgangen en variaties te komen.

Er ligt over deze brieven als een teeder waas van subtiele fijnheid, en de stijl komt dus in dit eerste gedeelte van den roman in hare sobere duidelijkheid fraaier voor dan in het laatste gedeelte, waaruit ons een weinig meer effectbejag en neiging tot sommige moderne zinwendingen te gemoet komt.

Meesterlijk is de eerste ontmoeting geschetst van man en vrouw, bij de aankomst in Indië.

Haar onstuimige teederheid, haar innig verlangen, wreed teleurgesteld bij het zien dier vreemden, en later altijd en altijd die vreemden als een donkere wolk het huiselijk geluk dier twee overschaduwende. Misschien zullen velen vinden, dat Anna te zwaartillend-pessimistisch, Julius te zwak, en Gérard wat al te onbegrijpelijk zijn afgeteekend. Toch schaadt dit voorzeker niet aan den indruk van het geheel. Juist het laten-raden, het onuitgesproken-gebeurlijke geeft een bekoorlijke tint aan den fijn gedachten, hoogst nuttigen roman. Waar het gevaar der intimiteit voor beide paren het dreigendst wordt, hakt Gerards uitnemende tact op het juiste moment den knoop door.

Wij gevoelen tusschen de regels door het begin zijner ernstige neiging voor de edele Anna en kunnen dit fijn bewerktuigde schepseltje in haar lijden en strijden onze sympathie niet onthouden.

Dat wij in ons hart niet boozer zijn op Julius, bewijst alweêr met hoeveel handigheid de schrijfster rekening heeft gehouden met de bekende zwakheid der mannen voor onbeduidende coquettes als Gonne. De keurige uitgave van den boeienden roman is gelijk die van de firma Van Kampen te verwachten was.

MENA.

„*Ughlu*" *De Finlandsche*, van Felix Dahn. Amersfoort, J. J. Slothouwer.

De meesterlijke vertaling is van Ph. Wijsman. Ik stel die vertaling zoo hoog, dat ik er mede begin, nu ik een woord ga zeggen over „de Finlandsche". Zij is met zorg bearbeid; in stijl en zinswending is zooveel mogelijk de oude vorm teruggegeven. Tusschenbeide denkt men aan het Lodewijkslied, of aan een goede metrische vertaling van den Hêljand. Waarlijk, Felix Dahn mag tevreden zijn. Indien een schrijver in handen valt van zulk een vertaler, dan kan hij gerust zijn. Zijn werk wordt niet geschaad; integendeel, het kan er zelfs door winnen, en dat zal hier wel 't geval zijn, want voor het geven van korte krachtige zinnen is onze Nederlandsche taal meer geschikt dan de Duitsche taal. In dit opzicht heeft die taal les défauts de ses qualités, want men wil immers zeggen, dat de lange zinsperioden, met tal van tusschenzinnen, rijkdom van gedachten aantoonen.

„Ughlu" is een boeiend boek, dat men in een adem uitleest, maar dat men daarna opnieuw leest en herleest, om meer en meer het schoone te genieten. Het is zeer zeker een vreemd boek, maar men moet dan maar eerst eens eene geschiedenis van Finland opslaan, en zich inwerken in den strijd van dat dappere volk, tegen Noren, Zweden en Russen, om volkomen genot van dezen historischen roman uit het begin der middeleeuwen te kunnen smaken. Het spreekt van zelf, dat de auteur, die, vóór hij aan het werk toog, eene grondige studie van dat land, het volk, zijne zeden en gewoonten gemaakt heeft, van den lezer verwachten mag, dat hij lust heeft om zich eveneens op de hoogte te stellen. Men beschouwe dit boek niet enkel als roman, als karakterstudie;

men dient ten minste in een of ander uitstekende Encyclopaedie ter schole te gaan en zich dan terug te denken tot zooveel eeuwen geleden, toen de menschen menschen waren, van gelijke bewegingen als wij, maar niettemin hemelsbreed van ons afstonden; toen de verlichting en beschaving van latere eeuwen nog sluimerden; toen de karakters oer karakters waren, die nog hoekig en kantig, eerst door verloop van tijden dat hoekige en kantige zouden verliezen.

We zijn van Dahn meer uitgewerkte historische romans gewoon. Dit boek is meer een novelle, een stukje geschiedenis gedramatiseerd, dat door typographische uitvoering tot een roman is uitgedijd.

Wellicht is het boek daarom destemeer aan te bevelen. In deze stoom- en vliegeeuw is er geen tijd meer voor lijvige werken. We hebben slechts minuten over voor in- en ontspanning van den geest, waar onze voorvaderen, met de lange pijp in den mond, dagen over konden doen.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

De nieuwe Bibliotheek voor de jeugd, onder redactie van J. Stamperius; Frans Naerebout door J. Stamperius. Tweede druk. Met Platen, Portret en Zangstukje. Haarlem, W. H. J. Van Nooten. Prijs gebonden f 1.10.

Dat is een flink goed boek; zoo moesten er meer verschijnen. Het is een stuk eigen geschiedenis; het is de weinig opgesierde levensbeschrijving van een kloek Nederlander; het kan jongens vormen, jongens van Jan de Witt, met wie we bedoelen: ferme, geestige, kranige jongens, die niet terugdeinzen voor een kwajongensstreek, wanneer die binnen de palen en perken blijft; die niet bang zijn om onrecht met de vuist recht te slaan en liever met een gescheurden sportkiel loopen, dan met een net afgeborsteld jasje.

Zoo heeft de jongensliteratuur dan weder een nieuw arbeidsveld verkregen, want er zijn er zoo meer geweest als Frans Naerebout was. Hoeveel pekbroeken en janmaats, (ze behoeven niet allemaal Admiraal te zijn geworden), zullen er nog uit de

archieven kunnen worden opgedolven, wier handel en wandel wat te leeren kan geven, en wier daden prikkels tot navolging kunnen zijn! Laten onze schrijvers, die voor de jeugd arbeiden, — zeker wel één van het moeilijkste werk, — eens rechts en links snuffelen, en er toe medewerken dat de „Nieuwe Bibliotheek" een omvang krijge, zoo groot, dat een heele plank van Papa's boekenkast of van een schoolbibliotheek er door in beslag worde genomen.

A. J. Servaas van Rooyen.

Gids voor Haarlem en Omstreken. Tweede Druk. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. Prijs 30 cent.

Met verbazing vraagt de lezer van dezen titel zich af, wie heeft daar den eenigen Craandijk, Dudok de Wit's evenknie als wandelaar, op zijn weg en door zijne wandelvoeten geloopen? Alevel de verbazing wijkt, wanneer men den binnentitel leest en Haarlem's Gids, genaamd blijkt J. Craandijk, schrijver van „Wandelingen door Nederland." Zoolang Craandijk leeft — en wij wenschen hem nog $^1/_2$ eeuw levens toe, heeft geen Nederlander, die het wèlmeent met de snood verlaten wandelkunst (verlaten door het jongere geslacht, dat allemaal fietzt) het recht anders te wandelen dan met Craandijk tot gids.

Dat Tjeenk Willink van Haarlem en Omstreken een 2den druk deed verschijnen, bewijst dat uitnemende gidsen niet over te geringe innemendheid vanwege het publiek te klagen hebben. Bovendien is het fraai uitgevoerd boekje, waarin elk plaatje kunstig fraai is, een lust der oogen en een lust voor onze door vermogens- en bedrijfsbelasting onlustige beurzen.

Piet Vluchtig.

Laatste Bundel van J. H. Hooijer. Met portret van den schrijver. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink, 1893.

Wij hebben Mevrouw Hooijer, de weduwe van onzen betreurden novellist, wiens laatste bundel door haar werd bezorgd, dank te zeggen voor haar weemoedig besluit. Wij ontvangen thans twaalf

novellistische en litterarische studiën, die tot het beste behooren wat Hooijer schreef. Monaco, Graaf Léo Tolstoi, Nederland te München, Millioenen-Studiën herlezen en Een vrouw fin de siècle zijn modellen van litteraire en onderhoudende critiek. Om één voorbeeld te noemen: de vergelijkende critiek tusschen den te Parijs levenden Busken Huet en den te Wiesbaden vertoevenden Douwes Dekker is in den aanvang van „Millioenen-Studiën herlezen" uitmuntend volgehouden, en het zwaartepunt van Huet's en Dekker's talent wordt scherpzinnig uit de keuze hunner woonplaats verklaard. Aan de waarheid van de volgende woorden twijfelt ten onzent geen verstandig beschaafd mensch: „Wanneer de tijd waarin wij leven, geschiedenis zal geworden zijn en het nageslacht zich in onze hedendaagsche toestanden gaat verdiepen, dan zal een feit, door ons vrij kalm voor notificatie aangenomen, de verbazing van den nazaat gaande maken. Het feit, bedoel ik, dat de beide prinsen van de Nederlandsche letterkunde dezer eeuw vrijwillige bannelingen werden en in den vreemde stierven."

Het innig-nationale laat Hooijer sterker bij Dekker dan bij Busken Huet gelden. Over dergelijke opvatting is verschil van meening toegelaten. Wat in 1889 — toen Hooijer Millioenen-Studiën herlas — omtrent Huet werd gezegd, is in 1893 niet meer geheel juist. Zijne „Brieven" hebben ons in Huet den onvervalschten Nederlander doen zien, die uit vurige liefde tot zijn vaderland er dikwijls op mocht schimpen, het evenwel zoo kinderlijk lief had als waarvan maar weinig onzer hedendaagsche penvoerders laten blijken. Ofschoon Huet een goed stuk van de wereld had gezien en zich in de Parijsche artistische maatschappij door afstamming, vernuft en ontwikkeling volkomen op zijne plaats voelde, is hij nooit Cosmopoliet geworden en scheen het of de echt nationale geest van Potgieter hem omwaarde en de vereering voor het deugdelijk volkskarakter in hem aanblies.

Wat Dekker betreft, Hooijer teekent zijne Nederlandsche sympathiën in weinig woorden zoo kantig mogelijk: „Zijne nationaliteit was er niet opgelegd bij Douwes Dekker, gelijk een kleur of een vernis, een toevallige omstandigheid als bij zoovelen; zij zat hem in het bloed. Hij was niet minder dan Vondel en Potgieter een Nederlander van temperament."

Aan onze nazaten blijft het voorbehouden de juiste plaats in de geschiedenis van ons nationaal leven te wijzen aan twee landskinderen, die zoo dikwijls in hunne stoute buien de nationale eigenliefde kwetsten, maar die per slot van rekening tot de degelijkste elementen van onze Nederlandsche beschaving gedurende een gansch tijdperk moeten gerekend worden.

PIET VLUCHTIG.

Dansen en Rhytmen, door Frans Erens. Amsterdam. W. Versluys.

Deze 25 litteraire schetsen — minus de „Literaire Fantasie" — hebben mij groot genot verschaft om de bewonderenswaardige taal, waarin zij geschreven zijn. Voor mij te bewonderenswaardiger omdat ik haar versta en zij dus sensaties in mij kan wekken. Er zijn in die artistieke schetsen penkrabbels en niets meer, maar die door één streekje of één schaduwtje of één lijntje den artist openbaren. Moest ik kiezen: „Uit mijn dagboek" zou voor mij de fraaiste schets zijn, maar in die keus ligt willekeur en onwillekeurig vind ik Erens' Dansen en Rythmen zonder onderscheid mooi. Over de „Literaire Fantasie" spreek ik nog in 't bijzonder mijne hulde uit. Beter karakteristiek, in korte, plastische zinnen dan Erens over Stendhal, de Musset, Mérimée, Balsac, Flaubert Veuillot en de Goncourt gaf, ken ik niet.

De miniatuur- instantané van Hugo en Lamartine en Dumas voldoet mij niet. Zij is, in vergelijking met de zooeven genoemden, mislukt. Die over Mérimée hoop ik weldra als motto boven eene studie over dien door mij zeer vereerden schrijver te stellen.

PIET VLUCHTIG.

Levensraadselen. Roman van E. Juncker. Uit hef Hoogduitsch door Anna van Clausthal, 2 deelen. Haarlem. De Erven F. Bohn. 1893.

Een goed vertaalde, zeer boeiende roman, die noch door uitersten doet schokken, noch door eenvormigheid en zoetsappigheid vermoeit en verveelt. Een leerzaam boek bovendien, al worden de levensraadselen niet opgelost; trouwens de lezer moet

zelf denken, ontwarren, ontraadselen. Het verhaal loopt zoo geleidelijk mogelijk; het een ontknoopt zich uit het ander. De hoofdpersonen Graaf Günther en zijne zuster Elisabeth, en de zoon van Dominee Dossow, de luitenant ter zee, en Günthers jonge vrouw Margaretha, zijn ieder op zich zelf zeer sympathieke figuren, al wijken hunne karakters hemelsbreed van elkaâr af. Mevrouw de Baronnesse van Masson dreigt een oogenblik het geluk der jonge echtelieden te verstoren, en de wreede dood van den jongen Dossow maakt een einde aan zijne verbintenis met Elisabeth, die wellicht weer één van die ongelukkige huwelijken ten gevolge zou gehad hebben waarbij egoïsme de plaats vervangt van liefde. Eigenlijk gezegd is dat dan ook de tendenz van 't verhaal: liefde is goed, maar wanneer zij haar kracht ontleenen moet aan eene zekere ikheid dan sterft zij af, en gaat onder.

Het is een spannend verhaal, dat gemakkelijk leest, en toch zeer veel te leeren geeft. Naar den hedendaagschen trant moeten de moderne begrippen van politiek en godsdienst hoog gesteld worden, de adel eenige sporten naar beneden worden gehaald, en het oude laag gesteld worden tegenover het nieuwe. Dit is zoo dwaas, want men heeft immers boozen en goeden onder alle lagen der maatschappij, en godsdienstige of politieke overtuigingen doen den mensch toch geen moraliteit aanwaaien.

Ik hoop echter, dat de lezers van dit tijdschrift, die anders mochten denken, dan de geest van den schrijver Juncker getuigt, zich niet zullen laten afschrikken om den roman te lezen; van koopen is, geloof ik, tegenwoordig weinig sprake meer: want het is een roman, die zeer zeker onder de beste mag gerangschikt worden.

Er zijn tafereelen in, die pakkend zijn geschreven; er komen gesprekken in voor, die dramatisch effect geven; zonder diepgaande intrigues treft het onmiskenbaar; het is een huiselijk, gezellig boek, zonder laag bij den grond te blijven.

A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Johan Erval, door W. de Vletter, schrijver van „Oom Dolf en zijn Nichtje." Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Als roman heeft dit boek twee groote fouten. De eerste is, dat de intrigue volstrekt niet wordt gemaskeerd, maar reeds in het eerste hoofdstuk kan worden doorzien; de tweede is, m. i. althans, dat de ontknooping niet bevredigt. Het is waar, dat de consequente volhouding van het karakter van Betsy, mevrouw Erval, tot zoodanige ontknooping aanleiding geeft, maar de vraag is: of een zoodanig volhouden menschkundig en juist is.

Erval is boekhouder op een groot handelskantoor en daarenboven letterkundige, schrijver. Uit zijn doen en laten kan men voldoende opmaken, dat hij, hoewel gelukkig in zijn letterkundigen arbeid, toch op geen hoog standpunt staat; daartoe is hij te ijdel, te veel een bewonderaar van zich zelf. Hij waant zich zelf een genie; nu zijn geniën meestal vervelende menschen, maar speciaal zij die zich het verbeelden; de waarachtige kunstenaars bij de gratie Gods zijn nederig van harte; die van lageren rang blazen zich op evenals de historische kikvorsch uit de fabel.

Ervan was een gelukkig man; hij had een beminnenswaardige vrouw en een paar lieve kinderen; voor alle drie was hij een soort godheid. Het huisgezin leefde in de grootste liefde en eendracht. Erval had een stukje geschreven, waarover hij een briefje kreeg van een jong meisje, dat hem daarvoor dankte, omdat het

haar moed en opwekking had verschaft op haar eenzaam en verlaten levenspad. Gedreven door zijn ijdelheid gaat hij haar opzoeken en brengt haar in zijn huis. Zij was een beminnelijk schepsel met veel smaak voor kunst en litteratuur, met een hart vol liefde voor kinderen, en weldra is zij de vriendin van den huize, daar ook Mevrouw Erval oprechte genegenheid voor haar opvatte en de kinderen zich geheel aan haar hechtten, terwijl zij voor den ijdelen auteur een bezielende kracht werd, aan wier goedkeuring hij meer hechtte dan aan die van anderen.

Mevrouw Erval, die een afschuw had van het realisme in kunst en litteratuur, was een vrouw van zeer strenge zedelijke beginselen, maar een voortreffelijke huisvrouw en moeder; zij kon volstrekt niet meegaan met de somtijds cynische opvattingen van haar echtgenoot ten aanzien van de kunst. Vandaar, dat zij dikwijls niet sympathiseerde met diens letterkundige producten, die trouwens wel eens in tegenspraak waren met zijn uitspraken en beschouwingen.

Intusschen werd de geestelijke harmonie tusschen Erval en de huisvriendin Anne steeds inniger en liep eindelijk uit in een zeer ordinaire liefdesbetrekking. Niettegenstaande de kloeke houding van Anne en haar moedig strijden om eene uitbarsting te voorkomen, drijft Erval die door, en nú was de maat vol voor Betsy, die den zondaar nog wel vergiffenis zou hebben geschonken, indien hij iets vroeger tot haar ware teruggekeerd. Ten val waren Anne en Erval nog niet gekomen, maar toch gevoelde Betsy zich te zeer beleedigd. Zij wilde van haar man niet meer weten, eischte een echtscheiding en Erval..... verdronk zich. Dat is de hedendaagsche oplossing voor dergelijke verwikkelingen: verdrinken of een schot!

De ontwikkeling der karakters van den ijdelen, verwaanden auteur, die toch zijn vrouw en kinderen hartelijk liefhad, en van het jonge aanvallige meisje dat hem bewonderde en aanbad, zoowel als van de trouwe oprechte Betsy, is zeer goed; alleen had men van de laatste in het uiterste oogenblik eenige vergevensgezindheid mogen verwachten, waarvan een andere oplossing het gevolg zou zijn geweest. Vermoedelijk zou die ook gekomen zijn, als zij zelve haar rol had mogen afspinnen en niet een volgeling van de moderne realistische school.

Er is veel nuttigs en leerzaams in dit boek, vooral de gevolgen der ijdelheid van een eigenlijk toch zwakken geest als Erval, wiens zelfvergoding de oorzaak wordt der ellende van hem en van zijn gezin.

Winschoten. W. L.

Novellen en Schetsen, door G. Heuvelman. — Apeldoorn, J. H. Steghgers JCJzn.

Menschen uit de Buurt, door L. A. B. Ulehake. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Twee bundels eenvoudige, lieve verhaaltjes, van goeden gezonden zin, zonder ingewikkelde intrigue, maar van een uitstekende strekking; bestemd om den lezer een blik te geven in het gewone, dagelijksche leven, hem aangenaam bezig te houden en edele beginselen op te wekken en aan te moedigen.

In den laatsten tijd — zou ik durven zeggen — openbaart zich een streven om zich op dergelijke litteratuur toe te leggen, een streven dat aanmoediging verdient en de hoop opwekt dat op die wijze zich allengs een Nederlandsche romantische school met een eigen gezond karakter zal ontwikkelen, zoodra de novellisten van heden zich aan omvangrijker taak zullen durven wagen.

De Novellen en Schetsen van Heuvelman zijn uit het gewone burgerlijke leven gegrepen en zouden overal kunnen spelen, terwijl „De Menschen uit de Buurt" een locaal tintje dragen en in werkelijkheid voornamelijk in het westelijke gedeelte van Noord-Brabant zullen worden gevonden. Daar echter alle dialect is vermeden, zal iedereen ook de laatstbedoelde novellen — en misschien juist om het ietwat locale des te liever — met genoegen lezen.

Beide boekjes zijn verdienstelijk geschreven en verraden groote kennis van menschen en karakters. Er spreken gloed en warmte, nu en dan ook humor uit. Zij leveren een uitmuntende, gezonde volkslitteratuur, waarom wij ze in veler handen wenschen en vooral kunnen aanbevelen voor volksbibliotheken.

Winschoten. W. L.

Door de Nevelen heen, Naar het Zweedsch van Mathilde Roos, schrijfster van „De familie Verle", „Hard tegen Hard" enz. door Ph. Wijsman. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon. 1892.

't Is merkwaardig hoe twee werken van een zelfden auteur, in weerwil van de duidelijke blijken uit eenzelfde brein te zijn gesproten, toch hemelsbreed kunnen verschillen, zoo als de „Familie Verle" en „Door de Nevelen heen". De zwaarmoedige geest van de schrijfster, blijkbaar gedrukt door de bitterheden des levens, spreekt zoowel uit het eene als het andere werk, maar de groote litterarische talenten die in het eerste zoozeer bewondering wekten, worden in het tweede slechts in geringe mate aangetroffen. Het laatste boek is, in weerwil van de schoone bladzijden, die men er in aantreft, vermoeiend door de traagheid waarmede het verhaal zich ontwikkelt, verdoovend door de weinige en onvoldoende actie en de slaperigheid der dialoog voor zoover deze voorkomt.

De grootste fout is, dat de karakterteekening van de hoofdfiguur, dominé Wallner, den lezer al spoedig tegenstaat, in weerwil van de vele goede eigenschappen, waarmede de schrijfster hem wil begiftigen. Deze man die door zijn ingenomenheid met zich zelf, zijn zucht om zich met alles te bemoeien en zijn streven om aardsche en hemelsche quaesties op te lossen, zich geroepen, waande tot een hoogen en heiligen plicht, vergalt het leven van zich zelf en zijne vrouw en maakt beide ongelukkig, bij al zijn theorieën en phrasen over plicht en liefde. Hij en zijne lieve Gabrielle hadden de gelukkigste stervelingen kunnen zijn, die men zich denken kan, in aanmerking nemende hunne hartelijke en oprechte liefde voor elkander, hunne in vele opzichten voortreffelijke eigenschappen en onbekrompen aardsche middelen. Geheel dat geluk wordt verwoest en vernietigd door zijn volkomen gemis van praktischen zin, door zijn ziekelijk overdreven idealisme, waardoor zij eindelijk van elkander worden verwijderd, tot zij weer samenkomen als hij aan het einde van zijn leven is.

Deze dominé Wallner levert weder een bewijs hoe ongelukkig de mensch kan worden als hij hemel en aarde niet uit elkander houdt en met het hoofd, naar den hemel blikkende, door de wereld wandelt over de aardsche dingen heen ziende.

Daar is veel belangrijks, veel leerrijks ook in die karakter-

teekening van ds. Wallner, waartegen de gezonde levensopvatting van dr. Sandin zoo opwekkend afsteekt, van dien wakkeren practicus, die ook een warm hart omdraagt voor zijn medemenschen, maar zich niet ophoudt met ziekelijke philosophie en idealisme.

Niettegenstaande zijne gebreken is er alzoo in dit boek veel wat de lectuur aanbevelenswaardig maakt, al zal het geen volkomen bevrediging schenken. Het is minder boeiend dan leerrijk, minder opwekkend dan verheven en staat hooger als philosophisch menschkundig dan als litterarisch product.

De vertaling is goed geslaagd.

Winschoten. W. L.

Deficit. Roman van Carmen Sylva. Amsterdam, L. J. Veen.

Een krachtig en forsch talent, een gespierde stijl, veel gloed en bezieling, dichterlijke opvatting en originaliteit; al deze voor den dramatischen artiest noodzakelijke vereischten zijn zeker der vorstelijke schrijfster in hooge mate eigen. Is Carmen Sylva bij al haar groote gaven en geniaal scheppingsvermogen ook eene romancière die niet alleen wegsleept, boeit en pakt, doch ook in subtiele fijnheid van teekening en karakterontleding den mensch geeft van buiten en van binnen? Aarzelend zouden wij dit onderschrijven. Tusschen de jaren, dat Carmen Sylva haar juweeltje „Feldpost" schreef en nu „Deficit" opnieuw onze aandacht vraagt, ligt eene wijde klove.

Aan vergelijkingen zullen wij ons niet wagen; daarvoor zijn beide romans te uiteenloopend, al kunnen wij niet nalaten onze besliste voorkeur voor „Feldpost" uit te spreken.

De eenvoud, klaarheid en soberheid van „Feldpost" missen wij bijna geheel in „Deficit", een uitmuntend gestileerd verhaal, dat boeiend in elkaâr gezet en waarlijk meesterlijk vertaald mag heeten, doch o. i. als kunstwerk voor de critiek niet onaantastbaar is.

Het tooneel der handeling is een schilderachtig kustgedeelte van Groot-Brittanje in het mijndistrict, waar precies — zegt de schrijfster nergens duidelijk.

Eene moederliefde zoo intens-zwak, dat zij misdadig en het

verderf wordt van den eigen zoon, alsmede van vele anderen, is het hoofdmotief van den roman.

Daaruit ontwikkelt zich een vrij langdradige geschiedenis, die niet steeds genoeg boeit. Wij vinden te weinig motieven voor de zonderlinge toegeeflijkheid der moeder en de afkeurenswaardige onverschilligheid, waarmede deze hare andere kinderen, haar echtgenoot en weldoener, evenals den brouwer Lewes, die alles voor haar opoffert, behandelt.

Tom, de verloren zoon, het verdorven individu, de vrouwenverleider par excellence, wekt nergens belangstelling en wij kunnen ons maar al te goed de verachting en gestrengheid van den stiefvader voorstellen, terwijl het toch blijkbaar in Carmen Sylva's bedoeling ligt, dezen als het zwarte schaap voor te stellen, die door te groote gestrengheid ongunstig op den slechten jongen werkt. Over het geheel geeft de schrijfster te weinig afgewerkte en doordachte karakters, te veel intenties, te veel opeenhoopingen van situaties, zóó vreemdsoortig-romantisch, dat ze zoo rechtstreeks overgenomen schijnen uit de werken van Walter Scott, uit tijdperken waarin heksen, bijgeloof en barden nog een overwegende rol spelen.

Het huisgezin van den waardigen predikant Gwynne is een aangenaam rustpunt in den roman, en in menig treffend tooneeltje weet de auteur ons hier te pakken en op ons gevoel te werken.

Waar „Deficit" als roman ons minder treft, door een zeker iets in vorm en opzet tegenspraak uitlokt, daar kunnen wij toch niet nalaten de forsch-schoone, de stout-oorspronkelijke gedachten te bewonderen.

Carmen Sylva's pennevrucht gelijkt door de veelheid der gedachten, door den rijkdom en de hooge vlucht der fantazie, welke in de compacte ruimte zijn saamgeperst, op de volheid van vormen eener bekoorlijke vrouwengestalte, gewrongen in een eng kleed, een benauwend keurslijf.

Lhewellyn, den bard, worden heerlijke verzen en stoute gedachten in den mond gelegd, en ter wille van die origineele, diepe ideeën, kunnen wij den roman een hartelijk gemeend welkom toeroepen. Mena.

Het Portret van Dorian Gray, door Oscar Wilde, vertaald door mevrouw Louis Coupérus. Amsterdam, L. J. Veen

Een knap geschreven roman is „Het Portret van Dorian Gray", even knap vertaald door mevrouw Louis Coupérus!

Soms klinken ons de welgekozen woorden als fluittonen, vioolstreken of harpaccoorden in de ooren; daar zit rhythmus in mevrouw Coupérus' proza, evenals in dat van haar begaafden echtgenoot.

Is „Dorian Gray" een boek, dat beschaafde vrouwen con amore in bewerking nemen, of waar zij zich in verdiepen? Velen zijn het misschien niet met mij eens, als ik Dorian Gray een geraffineerd slecht boek noem, dat door jonge, onbedorven gemoederen beter ongelezen moet blijven.

De vele, treffend aardige paradoxen, de geestige epigrammen, aforismen en wat dies meer zij, zullen menigeen bekoren, ook het verfijnd griezelige in de vreemde intrigue en de nog vreemder figuur van den hoofdpersoon.

Menige bladzijde doet aan Ouïda denken, behalve dat Oscar Wilde's held alle ondeugden bezit, die een welgemanierde spitsboef er op na kan houden, terwijl Ouïda gewoon is haren ridders eene aureool van heiligheid om de slapen te leggen.

Henry Wothan, de man van de paradoxen, is in zijn cynisme van den Weltmann een goed geteekende figuur en Basil de schilder verwarmt ons evenals Sybil Vane, bij zooveel kilheid van gemoed, als vriendelijke sterren in donkeren nacht.

MENA.

Voor de Kinderkamer. Een geillustreerd Maandblad voor het „Kleine Volkje", door P. Louwerse. Zutphen, Schillemans en van Belkum. 1893.

De derde, vierde en vijfde aflevering van „Voor de Kinderkamer" bevatten alleraardigste versjes en vertellinkjes die nut kunnen stichten.

De plaatjes zijn uitstekend bewerkt, netjes uitgevoerd en een groote attractie voor de lezende kinderwereld.

In aflevering IV en V komen ook nog een paar muziekstukjes

voor, waarvan: „Viervoetige Matroosjes" nog al aardig mag heeten, terwijl „de Kat van Buurman" een beetje te onbegrijpelijk is voor het jonge volkje.

Met genoegen ziet men het debiet van „Voor de Kinderkamer" zich geregeld uitbreiden.

MENA.

Souja Kodalevsky, door A. Ch. Leffler. Naar het Zweedsch door Ph. Wijsman.

Eene hoogst interessante, zeldzaam begaafde vrouw was Sonja Kodalevsky, hoogleerares aan de Universiteit te Stockholm, en beroemd door vele studiewerken.

Het vak door de bekwame geleerde gekozen, is zeker een zeldzaamheid voor vrouwen, want mathésis vordert een positiviteit van denken, welke de heeren der schepping meestal als hun uitsluitend eigendom beschouwen.

De beroemde Zweedsche schrijfster heeft het leven harer vriendin en kunstzuster niet alleen nauwkeurig beschreven, maar ook haarfijn ontleed, zoodat wij boven alles de voor de wereld eerzuchtige vrouw beklagen, die meer behoefte had aan het gewone levenslot der vrouw, aan warme liefde en aanhankelijkheid, dan aan de lauweren van wetenschap en kunst, die haar zoo ruimschoots ten deel vielen.

Nu en dan vinden wij den verhaaltrant wat te droog, maar de goede en flinke vertaling van het geheel blijven wij bewonderen.

MENA.

Germania's. Dichtbloemen door B. van Meurs. Derde druk. Culemborg, Blom en Olivierse.

Het is een verblijdend teeken, dat zulke boekjes nog een derden druk beleven. Dat pleit voor den dichterlijken zin van duizenden in den lande. Dat belooft zelfs voor de toekomst, want waar vertaalde poëzie gekocht en gelezen wordt, kan men er zeker van zijn, dat nog niet allen onder de suggestie zijn van de Nieuwe

Gidsers en tutti quanti, die de nieuwe goden van den Parnassus als hun voorbeeld beschouwen. De heer Van Meurs heeft eene uitstekende keus gedaan, en zijne vertalingen zijn steeds goed, meerendeels uitstekend, dikwerf magistraal. Ernst en humor wisselen elkaâr af, en kerngezond als de kortswijl is, even practisch en wars van ziekelijke melancholie is 't ernstige deel der uitgezochte keurlezing. Het is een allerliefst, keurig net uitgevoerd boekje, dat telkens opnieuw tot lezen en genieten uitnoodigt. Het bundeltje lokt uit tot droomen en dwepen, het wekt den gullen lach op of treft door eenvoud en waarheid. Het is eene heerlijke versnapering na inspannenden arbeid of vermoeiende studie. Moge het getal drukken spoedig verdubbeld zijn!

A. J. S. v. R.

De invloed der Gymnastiek op de ontwikkeling van den mensch, in verband met de wetten der erfelijkheid, door Joh. Blom, Leeraar in de Gymnastiek te Arnhem. Leiden, Blankenberg en Co., Prijs 50 cent.

Een goed geschrevene studie. Zeer behartigenswaard voor ouders en onderwijzers en voor ieder die er prijs op stelt om terug te komen tot een geslacht, dat door krachtigen lichaamsbouw aan onze oer ouders herinnert. Geleerd is de brochure van aanzien; populair, gemakkelijk te verwerken is zij innerlijk. Oppervlakkig genomen lijkt het wat dwaas om de erfelijkheid ook bij gymnastiek te halen, maar wel beschouwd behoort zij er in de eerste plaats bij. Krachtige ouders = krachtige kinderen. Geeft de gymnastiek werkelijk kracht, en wie zal er aan twijfelen, dan is de stelling logisch: door de gymnastiek tot volkomenheid van lichaamsbouw.

A. J. S. v. R.

Een worsteling om het geluk. Oorspronkelijke roman, door A. A. Grondhout. Dordrecht, J. P. Revers.

Een coup d'essai, geen coup de maître. Het boek kan op niet meer dan een succes d'estime aanspraak maken.

De schrijver heeft meer gelezen dan geschreven. Hij blijft laag bij den grond, verheft zich slechts een enkele maal, en dan nog o, zoo kort. Kunstwerk is het zeker niet; er wordt verteld, wat aan verschillende personen al zoo overkwam, en wat hun overkomen is, is niet van groot gewicht. Toch zou er wat meer gang in te brengen zijn geweest; dat blijkt uit den roman als men dien voorleest; het slepende trage is soms met kleine wijzigingen kleurig en gloedrijk te maken. Het boek heeft overigens eene uitstekende strekking. Het verkeerde van het zoeken en aanbidden van den Mammon wordt in beeld gebracht; de teleurstelling, waartoe die jacht leidt, krijgt vorm en gestalte; de mariages de raison, misschien meer dan vroeger aan de orde van den dag, krijgen de noodige geeseling die zij verdienen, en het denkbeeldig geluk, dat het „geld" dikwerf verschaft, wordt met breede toetsen gemaald. Juist daarom spijt het mij, dat de vorm, waarin 's heeren Grondhouts denkbeelden zijn gegoten, geen kunstvorm is. Practisch nut kan, en zal misschien de roman geven, maar de moraal dient ook aangekleed te zijn, wil zij binnengelaten worden. In elk geval zal het den eenvoudigen lezer niet teleurstellen, maar zijn de eenvoudigen juist wel degenen, die de lessen noodig hebben? Er zijn andere kringen, waar zij meer op haar plaats zouden zijn, en daarvoor is het boek niet genoeg een Salonroman. Toch evenwel hopen we den schrijver meermalen te ontmoeten, doch hij moet zich vooraf gewennen om een losser en levendiger verhaaltrant tot den zijnen te maken.

Heeft een schrijver niet het talent om een roman te schrijven, laat hij dan in een novelle of schets zijne denkbeelden nederleggen. Juist het breedsprakige is veelal de zwakke zijde van den roman. Kort en goed zeggen is de kunst.

A. J. S. v. R.

In Sarong en kabaai.

„In Sarong en kabaai" is een prettig geschreven, onderhoudend boek over allerlei Indische toestanden, gewoonten en gebruiken. Mij dunkt, iemand die het land niet kent, wordt door allerlei onder-

vindingen en juiste opmerkingen der schrijfster van veel op de hoogte gebracht. Zij spreekt over alles wat een nieuweling in Indië heeft ondervonden en in zich heeft opgenomen en zij kijkt scherp en goed. Van alles wordt door de jonge vrouw, waarschijnlijk eene officiersvrouw, hare overplaatsingen, ontmoetingen huishouding, Europeesche inwoning, inlanders en nog veel meer, meegedeeld. Zij overdrijft nu en dan wel wat: in „een kijkje in een Indisch huishouden" vertelt zij o. a. hoe druk zij het heeft met uitgeven en het zorgen voor het voer van de paarden. Wanneer een huishouden hier goed geregeld is heeft eene huisvrouw wel wat na te gaan en na te loopen, maar zij kan het met recht op hare slofjes af. Moeders van verscheidene kinderen vinden nog gelegenheid, 's morgens te wandelen en visites te maken en toch komt hun huishouden terecht. Dit zijn maar kleine opmerkingen, want over het geheel vind ik er veel goeds in. De onbeduidendheid en kwaadsprekerij der dames uit een kleine plaats en het griezelen voor de verschillende insecten: dit alles komt er zoo naar waarheid in uit. In één woord, ik denk dat dit boekje door velen met genot gelezen zal worden.

H.

Max Nordau, *Ontaarding*, bewerkt door F. M. Jaeger (Maurits Smit). Zutphen, W. J. Thieme en Cie.

In alle opzichten is dit boek in hooge mate belangwekkend. De schrijver, een geneesheer en scherpzinnig physioloog, beschikt over een aangenamen, boeienden en luimigen stijl, zoodat zelfs zijn diepzinnige beschouwingen en bespiegelingen nooit dor of droog zijn, maar levendig en aantrekkelijk. Als men hierbij in aanmerking neemt de groote mate van wetenschappelijke, letterkundige en kunstkennis van den schrijver, dan zal men toestemmen dat hij al de gegevens in zich vereenigt om een voortreffelijk werk te leveren.

Max Nordau heeft het tegenwoordige menschelijke geslacht gadegeslagen en ontleed in al zijn kenmerkende nietswaardigheid, zijn onbeduidenheid, zijn kleinzieligheid, zijn armgeestigheid, in zijn onwaarheid, in zijn o n t a a r d i n g , niet alleen op het gebied

van het dagelijksche gewone leven, maar ook in zijn zondagsbestaan, in zijn vermaken, genoegens en uitspanningen, in zijn litteratuur, zijn kunstuitingen!

Met onverbiddelijke scherpte wordt de onbeduidendheid, de nietswaardigheid van het tegenwoordige geslacht gegeeseld als met schorpioenen en, voor zoover Nederland betreft, wordt de critiek van Nordau door E. M. Jaeger even scherpzinnig en juist aangevuld. Is zij soms niet wat overdreven? Voorzeker lijdt zij niet aan overmaat van zachtzinnigheid, maar de critiek lijkt meestal eer te scherp dan te zachtzinnig. De criticus ziet de gebreken en fouten van het voorwerp zijner beschouwingen meestal sterker dan een ander en daarenboven is hij nog, om ze voor dien ander genoeg te doen uitkomen, tot eenige overdrijving geneigd. Ditzelfde kan men in enkele opzichten waarnemen bij Nordau, waar hij spreekt over de hedendaagsche mode en b. v. sterk afkeurt zekere kleederdrachten en kapsels, die hij oorspronkelijk mooi noemt. Waarom mogen nu de tegenwoordige vrouwen die niet dragen als die dracht op zich zelf beschouwd mooi en goed is? Daarin schuilt eenige overdrijving, hoewel het waar is, dat de draagsters zich een karakter willen aanmatigen wat zij niet het recht hebben te vertegenwoordigen en *daarin* is het laakbare gelegen, dat men *niet* zich zelf, maar een ander wil wezen.

't Is te hopen, dat het boek algemeen zal worden gelezen en zeer velen de oogen zal openen. Of al enkelen komen tot het inzicht der dwaasheden van onzen tijd, van de hedendaagsche onnatuurlijkheid en onbeduidendheid is niet voldoende; de *menschheid* moet van hare dwaling worden overtuigd, eerst dàn zou het mogelijk wezen dat het *fin de siècle* nog vóor het aanbreken der volgende eeuw een betere beteekenis verkreeg dan thans het geval is; maar te verwachten is dat niet, want zelfs de krachten en talenten van een Max Nordau zullen wel blijken daartoe te zwak te zijn.

Winschoten. W. L.

Marianne, door E. Knuttel-Fabius. Amsterdam, Loman en Funke, 1893.

Mevrouw Walen, de zeer sympathieke weduwe van Dr. Walen, woont met haar zoon Frits, officier bij de marine, op een villa in een fraai dorp, waar ook mevrouw Bordinger, de weduwe van een rijk fabriekant met haar zoon Herman gevestigd is. Deze vier menschen hebben geheel tegenovergestelde karakters. Mevrouw Walen is een kerngezonde Hollandsche huisvrouw en moeder met een zeer vrijzinnige maar toch ernstige en degelijke wereldbeschouwing; van hetzelfde gehalte is haar zoon Frits. Mevrouw Bordinger daarentegen is een geldaristocrate met door en door conservatieve beginselen, terwijl haar zoon, een jong mensch met veel aanleg, een volbloed volgeling is van de moderne socialistische leerstellingen, die hij in woord en geschrift verkondigt, om de wereld te hervormen en het menschdom gelukkig te maken, zooals hij beweert; in één woord een jong mensch, met de beste, eerlijkste en edelste bedoelingen, maar die, gedreven door zijn jeugdige opgewondenheid, zijn doel nog voorbij streeft. In weerwil van hun tegenstrijdige natuur, zijn deze vier menschen goede buren en vrienden.

Nu neemt mevrouw Walen haar nichtje Marianne, het eenige nagelaten kind van haar overleden broeder, in huis, een meisje dat bijna meerderjarig, schatrijk, zeer mooi is en in vrijheid gedresseerd. Van kinds af heeft zij zich gekenmerkt door een bijzondere zucht naar zelfstandigheid en vrijheid, naar iets opvallends, iets anders dan andere menschen.

Al spoedig leeren Herman en zij elkander kennen en gaat zij op in Herman's leerstellingen en bespiegelingen, die zij zich volkomen eigen maakt en die zij bewondert. Het einde is.... de liefde en wel de vrije liefde waartoe hij haar weet over te halen. Zij gaan op een goeden dag samen de wereld in en als zij een week of zes samen op reis zijn geweest, treedt reeds de ontgoocheling in. Marianne had eigenlijk wel de theorieën maar niet den persoon van Herman lief. Daar worden ze getroffen door een spoorwegongeluk waarbij Herman omkomt.

De voortreffelijke mevrouw Walen, die eerst zeer boos op haar

nichtje was, snelt haar nu terstond ter hulp. Frits was intusschen weer naar zeee vertrokken en nu is voortreffelijk schoon d beschrijving van de zorg. en toewijding van Mevrouw Walen jegens Marianne en van de smart van Frits, als hij het gebeurde verneemt, hij die haar oprecht liefhad en die nu een gloeiende haat jegens Herman opvatte.

Na een langdurig lijden keert Marianne met haar tante naar huis en daar blijkt het weldra, dat zij moeder zal worden. En nu de houding van Mevrouw van Walen tegenover de rampzalige Marianne; de wijze waarop deze haar lot aanvaardt en haar taak op zich neemt, de beschrijving van haar toewijding jegens haar kind, van haar strijd tegen haar liefde als Frits terugkeert, diens tegenzin jegens het kind, diens innerlijke strijd tegen zijn liefde en zijn haat, zijn aanhouden eindelijk om haar hart en hand en vooral daartegenover haar edele zelfverloochening, haar moedige volharding — dit alles is met zooveel talent, zóóveel meesterschap, zooveel gloed beschreven, dat men de schrijfster niet anders dan hartelijk danken kan voor het geschonken genot. Behalve de genoemden ontmoet men nog zooveel andere edele karakters, zooveel sympathieke personen, dat men moet onderstellen: mevrouw Knuttel is gelukkig geweest in haar kennismaking met de menschen, en zij heeft daarvan op meesterlijke wijze gebruik weten te maken.

De roman is met groot talent in elkander gezet, boeiend geschreven, de karakters zijn prachtig volgehouden, in één woord in langen tijd heb ik niet een boek gelezen, dat mij zooveel genot schonk en het komt mij voor dat, wanneer hieruit door een bekwame hand een tooneelspel werd getrokken, dit niet alleen gaarne gezien zou worden, maar ook tot nut en leering zou strekken, niet minder dan het boek zelf, dat een sieraad mag worden genoemd voor onze hedendaagsche litteratuur.

Winschoten. W. L.

De Wapensmid. Fantasieën en beelden uit den tijd der Hervorming, door Victor Rydberg. Uit het Zweedsch door Mica de Mölezrjev, onder toezicht van J. B. Meerkerk. Amsterdam, Lohman en Funke. 1893.

. .

De gustibus non est disputandem dacht ik na de lezing van dit boek, dat na een korte voorrede door den heer Meerkerk zoo enthousiastisch was aanbevolen en welk enthousiasme ik niet kon deelen.

Al stem ik volkomen in met het oordeel van den schrijver over den wansmaak van historische romans, dan begrijp ik niet waarom hij door den titel „De wapensmid" er het karakter van een roman aan wil geven en door de omschrijving van „Fantasiën en beelden" dat karakter verzwakt. De titel had moeten wezen: „Fantasiën en beelden uit den tijd der hervorming in Zweden." Uit andere landen komt er niets in voor en daaraan heeft het boek voor ons iets vreemds niet alleen te danken, maar ook zelfs veel wat voor ons onduidelijk en onverstaanbaar is, zoodat het volstrekt niet altijd gemakkelijk is zich eene voorstelling te vormen van de toestanden en omstandigheden, die de auteur behandelt en beschrijft, hoe belangrijk zij ook mogen wezen als ontleend uit het tijdvak der hervorming van het land waarin zij zoo krachtig is doorgedrongen. Er is echter ook zeer veel vreemds en terugstootends in, geheel in strijd met wat wij elders van de mannen der Hervorming hebben vernomen. Een karakter als van Magister Lars kan men zich niet voorstellen onder de aanhangers der zuivere leer, al weten wij hoezeer de geloofshaat de harten, ook van vele geloofshelden, had verhard en verbitterd. Daartegenover is de zwakheid van zijn vader, meester Gandmann, in dien tijd van ijzer en staal onverklaarbaar, vooral in een wapensmid.

Er is in dit „zeldzaam schoone boek" — zooals de heer Meerkerk het noemt — te veel tegenstrijdigs, te veel onduidelijks, te veel onafgewerkts, om op dien eeretitel te kunnen aanspraak maken, terwijl de geheele samenstelling en bewerking zeer weinig heeft dat opwekt en boeit noch in stijl, noch in vorm en hoewel ik op Meerkerk's verzekering gaarne aanneem dat Mica het „met alle mogelijke toewijding" heeft vertaald, zal ik de leelijkheid der

verzen moeten toeschrijven aan het leelijke oorspronkelijke, hoewel het woord „warande" op pag. 7 en 8 in het oorspronkelijke zeker veranda „een overdekte plaats aan een van de gevels van het huis" zal beteekenen en niet een „konijnenloop". Dat overigens de vertaling getrouw is, neem ik gaarne aan, misschien zou het boek vlotter lezen als zij wat vrijer was en ik betwijfel Meerkerks bewering „dat ook bij ons te lande velen het schoone boek zullen verslinden," of ik heb volstrekt geen verstand meer van den smaak van ons lezend publiek.

Winschoten. W. L.

Levensbeelden, door Dr. M. A. N. Rovers. Utrecht, C. H. E. Breijer, 1893.

Ongetwijfeld zullen deze „Levensbeelden" met niet minder sympathie worden ontvangen dan vroeger (in 1885) de „Legenden en Levensbeelden".

Rovers is een nauwgezet geschiedvorscher en een aangenaam schrijver, die doordringt in den geest en het karakter van de mannen die hij ons voor den geest wil tooveren, en die altijd behooren tot de groote geesten van hun tijd. Zoo maken we weer kennis met de levens en vooral met de werkzaamheid van J. Kelif, Franck, Franklin, Stanley, Emerson, Bancroft en Renan, mannen van zeer uiteenloopende karakters, levensrichting en werkzaamheid, maar die allen groote beteekenis hebben voor den tijd waarin zij leefden en invloed hebben uitgeoefend op hun tijdgenooten.

In hooge mate is dit boek van belang voór allen, die er prijs op stellen kennis te maken met de grootste geesten der menschheid of om hun persoonlijke eigenschappen op den voorgrond tredende persoonlijkheden. Daar zijn er nog velen die aanspraak mogen maken op zoo verdienstelijke wijze te worden voorgesteld aan het tegenwoordige geslacht, waarom het te hopen is dat Dr. Rovers dezen nuttigen arbeid zal voortzetten.

Winschoten. W. L.

Bibliographisch Album.

Mijne Levensgeschiedenis, door Georg Ebers. Amsterdam, IJ. Rogge.

De ontwikkelingsgeschiedenis van groote geesten is altijd zeer leerzaam en hoe zou zij dit dan niet wezen van een man als Georg Ebers, vooral wanneer zij, zooals hier, door den persoon zelf is geleverd. Immers, wie iets van dezen zeldzaam geleerden en onderhoudenden schrijver heeft gelezen, weet vooruit dat men niet iets alledaagsch te wachten heeft, maar integendeel zich op iets zeldzaams gaat vergasten. Nu, ook dit jongste van den grooten oudheidkenner, die thans over zichzelf handelt, is geheel geschreven in dien eigenaardigen stijl, die ons in al zijn andere schriften aantrok door den schoonen zinnenbouw, den strengen ernst, de geheel klassieke vormen.

Belangwekkend is het in hooge mate, na te gaan hoe de rijke geest van een der grootste geniën van onzen tijd tot rijpheid is gekomen en alweder blijkt het voor de zooveelste maal welk een invloed op de ontwikkeling van geest en hart de moeder uitoefent, en hoe menigmaal de grootste mannen alles aan háar te danken hebben.

Maar was Ebers in dit opzicht hoog begunstigd, ook in menig ander was hij een gelukskind; rijk, omgeven door talrijke invloedrijke, geleerde, hoogst begaafde vrienden en kennissen, heeft hij van der jeugd afaan volop alles genoten wat het geluk des levens kan bevorderen en alle talenten van lichaam, geest en gemoed

harmonisch kunnen ontwikkelen, al heeft hij ook te kampen gehad met de zwakheden des lichaams. Over 't geheel genomen is Georg Ebers in de meest benijdbare omstandigheden des levens groot geworden, en dan is het niet zoo'n wonder als men, dank zij een gelukkige levensrichting, het tot een schitterende positie brengt.

Hoe belangrijk nu ook dit werk moge wezen, is het mij wel wat omslachtig, en zonder schade voor het geheel, zouden we vele bijzonderheden uit den knapentijd kunnen missen. Een boek van 400 pagina's vrij compressen druk, loopende niet verder dan tot de promotie van den auteur, is wel wat omslachtig en is geen „levensgeschiedenis". Wij hebben hier slechts te doen met Georg Ebers' jongens- en leerjaren, die ons de volledige ontwikkelingsgeschiedenis van zijn geest en karakter geven.

Winschoten. W. L.

Violette Merian, door Augustus Filon. Naar het Fransch. Amsterdam, Loman en Funke. 1893.

Een echte Fransche roman uit de hedendaagsche realistische school, maar van de beste soort. Al de verheven deugden van het beminnelijke karakter der Fransche natie worden hier met dezelfde meesterhand geschetst als zijn spreekwoordelijke lichtzinnigheid.

Tegenover de grootste en edelste offervaardigheid staat de meest roekelooze zelfzucht, die zich niet ontziet zijn slachtoffers te maken waar zijn lusten die begeeren. De edelste adeldom staat tegenover het laagste ploertendom zoowel naar lichaam als naar geest, en met zeldzaam talent weet Filon zoowel het een als het ander zijnen lezers onder de aandacht te brengen. Vandaar dat dit boek zoo bijzonder boeiend en onderhoudend is, dat men geniet van het begin tot het einde. Trouwens het bezit alle eigenschappen, die het tot een fraai werk maken. De conceptie is oorspronkelijk en de intrigue, hoewel eenigszins doorzichtig, neemt een geheel ander verloop dan men onderstelt, waardoor de ontwikkeling des te boeiender is; de karakterteekening is consequent volgehouden en uitstekend geslaagd. Violette, als de edele, brave, moedige vrouw, is een juweel, terwijl haar aanbidder Philip de Navarrems al de

nobele eigenschappen en de vergeefbare lichtzinnigheid van een hoog ontwikkeld Fransch aristocraat aan den dag legt, een waar model van edelaardigheid en slechtheid.

Van ziekelijke overdrijving in een of ander opzicht is hier geen sprake. Men heeft te doen met menschen uit één stuk, zoowel in gezonden als in kwaden zin. Van halfslachtige wezens houdt deze auteur blijkbaar niet en daaraan is zeker grootendeels toe te schrijven, dat men zoo met zijn personen medeleeft, er zoo warm belang in stelt, zooveel sympathie er voor koestert.

Ik zal volstrekt niet beweren dat Filon een meesterstuk van litteratuur heeft geleverd. Daarvoor zijn te veel litterarische fouten begaan, juist ten aanzien van de verhoudingen en de karakters der beide hoofdpersonen Violette en Philips, maar het geheel is zóo boeiend en verschaft zooveel genot, dat men gaarne die fouten vergeeft, welke zoozeer medewerken tot de losheid, de frischheid en de bekoorlijkheid van dit boek, dat ongetwijfeld door velen zal worden genoten en waarvan de bewerking onberispelijk is.

Winschoten. W. L.

Nummer elf. Oorspronkelijke roman door Maurits. Batavia, G. Kolff en Co. Amsterdam, Loman en Funke.

Andermaal is de Indische litteratuur verrijkt met een werk van den bekenden „Maurits", den schrijver van zoo vele in hooge mate boeiende Indische romans. — Wat van bijna al de vorige gezegd werd geldt ook van deze. Hij is met groot talent geschreven, in een lossen, aangenamen, pikanten stijl; maar ook „nummer elf" moet het verwijt treffen, dat het ons weder slechts „een donkere nachtzijde" toont van het Indische leven „en niet dat leven in al zijn volheid en rijkdom, met zijn deugden en gebreken en omlijst door dat landschap dat hij ons tot nu toe heeft onthouden."

Met een paar woorden komt het verhaal hierop neer. Een hoogst beschaafde, zeer ontwikkelde, fijn gevoelende jonge vrouw trouwt met een man, die vroeger met een huishoudster geleefd heeft, en wordt door deze vergiftigd. Zij kreeg een pil „nummer elf."

Ook in dit romantisch verhaal zijn de karakters „met vaste hand geteekend," de gebeurtenissen belangwekkend en er komen tafereeltjes in voor „buitengewoon van teekening, aangrijpend realitisch," ontsierd evenwel door enkele vuile platheden.

Maar wat de schrijver schildert is weder niet „in doorslag het leven van de gegoede en beschaafde kringen in Indie."

Dat betreft niet zoozeer het feit van de vergiftiging zelf, ofschoon die misdaad in Indië volstrekt niet meer voorkomt dan in het beschaafd Europa, en de bewering, als zouden de aan den dijk gezette huishoudsters er slechts op uit zijn, de vrouwen van haar vroegere heeren een pil nummer elf toe te dienen, slechts een praatje is, waarvan men in de werkelijkheid bijna nooit iets verneemt — maar die uitspraak betreft de voorstelling, die gegeven wordt van het leven der mannen in het algemeen.

Toen Vermey voor de eerste maal met zijn huwelijks-aanzoek bij Lena kwam, wees zij hem af met het oog op zijn vorige levenswijs. „Zoo'n kerel, die daar leeft met 'n .... Bah!"

Later echter, door het ondervragen van de dienstboden, kwam zij er achter dat Vermey niet zoo te veroordeelen was.

„Haar vader, haar broers, haar neef" — die bij de familie inwoonde en tegen wien zij zoo opzag om zijn kunde en karakter — „allen leefden alsof wat men verstond onder zedelijkheid en kuischheid niet geschreven stond voor hen. Zij alleen was fatsoenlijk; haar geheele omgeving, tot den minsten bediende, was ontuchtig en bedorven. Ze dacht weer aan Vermey, dien zij had afgewezen omdat hij zich onfatsoenlijk gedragen had, naar haar opinie. En terwijl zij zoo kieschkeurig was, leefde de rest als 'n troep wilde beesten."

Als algemeene regel nu is die voorstelling onwaar.

Te betreuren is het in hooge mate dat Maurits er niet toe besluiten kan zijn groot talent ook eens aan te wenden om ons Indië van zijn schoone lichtzijde te doen kennen, en na zooveel plats en gemeens iets aantrekkelijk schoons en goeds te teekenen, waarvoor de stof toch in zoo ruimen overvloed aanwezig is.

L.

Bibliographisch Album.

Over de Oceanen. Reisindrukken van Constantinopel, Athene, Smyrna Egypte, Ceylon, Java, China, Japan, Amerika. (Met afbeeldingen van Alexandrië en Japan) door P. J. Th. Voet van Vormizeele. Amsterdam, M. M. Olivier, 1893.

Ik was een paar dagen geleden onwillekeurig getuige van het volgende gesprek:

„Zeg, Jan, heb-je al wat van dien Oostganger gehoord?"

„Van Krijn; o, die is de linie al gepasseerd."

„De linie, wat is dat?"

„Wel, dan ben je zooveel als op de helft van de wereld."

„Is die lijn er dan op afgepaald?"

„Ze zeggen 't; anders kon je 't immers niet weten."

Twee jongens uit het volk waren leerling en meester. Te oordeelen naar hun leeftijd lag de school nauwelijks twee jaar achter hen.

Toen ik 't weergegevene hoorde, dacht ik: dat was vroeger anders en beter. Er is immers een tijd geweest, dat de Hollanders de zee beheerschten, en dat reisbeschrijvingen de meest geliefde lectuur waren. Folianten met prachtige gravures, voor den deftigen man; volksboekjes, op zakjespapier gedrukt, met houtsneêfiguren voor het volk. Tien tegen één, dat een paar dergelijke knapen, in de 17de eeuw, heel wat meer van de reis van den Oostganger hebben weten te vertellen. Hun vaders zeker.

Ik juich daarom de uitgave van des heeren Voet's reisindruk-

ken zeer toe. De mensch moet zijn gezichtskring zien te verruimen, en dat leert men, indien de reislust wordt opgewekt en aangemoedigd, en men kennis gaat nemen van andere landen en volken, of belang stelt in wat sommigen er over schrijven. Het is waar: in dezen tijd van meetings en kiesvereenigingen, nu de onderste lagen tot politici gevormd moeten worden, is er weinig kans op, dat die goede oude tijd terug komt, maar we blijven hopen en vertrouwen. Men kan van het goede te veel krijgen, zelfs van de politiek; en na actie komt reactie. Inmiddels blijf ik de lectuur aanraden van Over de Oceanen, en beveel bestuurders van volksbibliotheken aan, het daarin op te nemen; het is een eenvoudig, onopgesmukt verhaal, waardoor een hoofdfout vermeden is, namelijk deze, dat de phantasie het leeuwendeel krijgt boven de werkelijkheid, en de waarheid onder bloempjes bedolven wordt. Toch zou men den schrijver wel eens een enkele maal wat dichterlijken gloed toewenschen. Te dikwijls doet het reisverhaal denken aan losse aanteekeningen die aan een draad zijn geregen of aan reisbrieven tot een geheel vereenigd. Zonder den schrijver schrijverstalent te ontzeggen, hadde men hem wel een beetje meer zorg aan zijn werk willen zien besteden. Ook komt het mij wel eens voor, dat hij wat oppervlakkig gezien heeft, en niet genoeg tot het wezen der dingen doordringt. Op bladzijde 26 noemt hij den naam van Cook. Deze naam doet mij de vraag stellen: heeft hij zich zelf ook aan zoo'n gezelschap aangesloten? Hoewel ik de goede zijde van dergelijk reizen niet voorbij zie, komt het mij steeds voor, dat men te veel wordt geleid, en men niet zich zelf leidt, en dat is bij het doen eener reis hoofdzaak. Men moet zich zelf zijn; zoeken en vinden; dat verhoogt het reisgenot; de indrukken zullen ook levendiger zijn, en men schrijft minder kroniekmatig.

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

Werkelijk weduwnaar. Uit het Engelsch van Rhoda Brougthon door Wouter. Amersfoort, G. J. Slothouwer.

Een tweeslachtig boek, dat niettemin eigenaardige verdiensten heeft. De opzet is niet ongelukkig. Men voelt mede met de diepe

smart van Eduard Lygon, den rentmeester van het „O x f o r d-C o l l e g e", en van de familie Lambart, nu Anna Lambart op zevenentwintigjarigen leeftijd is overleden. Het is aandoenlijk om getuige te zijn van het leed, dat echtgenoot, ouders en zusters gevoelen na 't afsterven van de lieve Anna. De weemoed, zonder met te veel overdrijving te zijn geschilderd, spreekt uit de gesprekken, treffend van eenvoud, maar daarom juist zoo echt menschelijk, die door de treurenden worden gehouden; zij geven tevens de expositie van het droevig drama, dat afgespeeld zal worden, en waarin Eduard, — de lezers mochten het anders willen of wenschen, — weduwnaar blijft.

Doch allengs gaat de nobele, ietwat zonderlinge figuur, getypeerd door Eduard Lygon, den weduwnaar, onder, en komt voor hem in de plaats een ware sukkel, een onbeholpen man, onhandig en links in al zijn doen en laten, die den lezer meer doet lachen dan met hem medeleven. In één woord: Rhoda Brougthon maakt er een karikatuur van, en door die wending in den roman gaat alle sympathie voor hem verloren, zelfs al houdt hij zich goed in de vrouwelijke belegeringen die hij telkens heeft te weerstaan en af te slaan. Hij blijft zijn Anna trouw, maar ten koste van zijn leven. Een karakterstudie geeft het boek dus allerminst.

Dit heeft Rhoda Brougthon eenigszins gevoeld, want, — en men weet niet waarover men zich meer moet verbazen, over het gezochte der uitdrukking, of het mislukt pleidooi, — want, „z ij n (d. i. Edward) o n n o o z e l h e i d, e n d i e o n b e k e n d h e i d m e t d e w e r e l d, k o m t v a n z ij n g e m i s a a n d e o p v o e d i n g e e n e r *openbare* s c h o o l."

Heeft Wouter niet goed gelezen of slecht vertaald? In elk geval: het staat er, en daarmede hebben we rekening te houden. Zeer zeker zal de omgang met kinderen, en later met menschen, invloed uitoefenen op ons geheele zijn; zij die in afzondering worden groot gebracht, missen veelal levenservaring; maar of nu onze school een o p e n b a r e dan wel een bijzondere is geweest, of wel dat huisonderwijs ons deel werd, we behoeven daarom geen caricatuurmenschen te worden, vooral wanneer een openbare betrekking ons deel is, en we een prettig huiselijk leven genieten door een lieve vrouw en kinderen.

Toch, trots dit alles, leest men met zeker welgevallen den roman. Men zou tusschenbeiden dien Joris wel eens een duw willen geven, om hem uit zijne droomerijen te halen, maar vergeten we niet, dat Rhoda Brougthon, toen zij schreef, 't draadje van den marionet in handen had en zij wilde niet anders vertoonen. Dat beeld, hier gebruikt, geeft mijn nadenkenden lezer voldoende te kennen, hoe ik over 't werk denk.

De vertaling is vrij goed; sommige bladzijden zijn onbeholpen, zoo o. a. bl. 76 en 77. De stijl kon wel eens beter, maar met taal en spelling ligt Wouter voortdurend over hoop. Zou dat al de invloed van Kollewijn zijn? Ik hoop het niet. Bij een tweeden druk zorge de vertaler voor een betere correctie, en wake voor germanismen als eerstens. Er zondigen met dat eerstens wel velen, maar o, het is zoo leelijk. Probeer het eens met derdens!

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

Droomen. Uit het Engelsch van Olive Schreiner door Guilette Willeumier. Amsterdam, Loman en Funke.

Er zijn schoone gedachten in dit boek, dat echter het kenmerk draagt, te zijn voortgebracht door een erg overspannen en weemoedig gestemden geest. Het getuigt voor diepe teleurstelling, voor levensmoeheid, ja, voor zatheid des levens; 't is een boek geheel passend in onzen treurigen tijd, die zoo weinig opwekkends en bemoedigends oplevert. Toch gaat de schrijfster te vèr. Alles wat zij ons biedt, is even ontmoedigend en ternederdrukkend; 't is alsof het leven geen enkelen lichtstraal op ons pad meer schenken kan of wil.

Dat het leven geen duurzame vreugde schenkt zal iedereen gaarne toestemmen en evenzeer, dat niemand op aarde, niettegenstaande zijn ernstig streven, de waarheid deelachtig wordt; maar dat het zoeken en streven naar waarheid den mensch zooveel smart en ellende zou veroorzaken als de schrijfster voorstelt in haar droom „De Jager" is overdreven. Integendeel meen ik, dat dat zoeken en streven menigmaal den

mensch opbeurt en bemoedigt, al geeft het ook geen bevrediging.

Overdreven is ook hare voorstelling van de vernedering der vrouw, waarover zij droomt onder een Mimosa-boom en tal van andere voorstellingen, die ik niet zal ontleden, zooals b.v. de voorstelling van haar gemeenzamen omgang met God, die indruk moge maken als Mozes spreekt met Jehova in het Braambosch, maar bespottelijk wordt wanneer zij betrekking heeft op een praatje van een juffrouw onder de dekens en een daarvoor zittenden God.

Laat Olive Schreiner haar gezonde denkbeelden liever in concreten vorm geven. De menschen droomen genoeg, te veel nog; help ze liever gezond en wakker denken en practisch leven; versterk ze niet in hun droomerigheid, apathie en levenszatheid, maar wek ze op tot moed en levenslust!

Winschoten. W. L.

De Schat van Agra, door A. Conan Doyle. Naar het Engelsch. Amsterdam, Willems en Co.

Ziedaar een boeiende, in romantischen vorm bewerkte Criminal Geschichte, waarvan het merkwaardigste is, dat de hoofdpersoon in dit verhaal, Scherlock Holimes, hoewel volstrekt niet in dienst van de politie staande, er zijn grootste genoegen in vindt, moeilijk bewijsbare misdaden te onthullen en langs philosophischen weg tot klaarheid te brengen. De geringste gegevens zijn voor hem voldoende tot de meest logische redeneeringen, die hem tot volkomen juiste conclusies leiden; meermalen heeft de justitie met de beste resultaten zich zijne scherpzinnigheid ten nutte gemaakt. Ook thans gelukt het hem weder, door zijne volharding en aanwending der juiste middelen, te komen tot de onthulling van het geheim der schat van Agra, die echter op het oogenblik, dat zij in de rechte handen zal komen, blijkt geen schat meer te zijn. Het is geen werk van letterkundige beteekenis, maar het levert toch een aangename en boeiende lectuur.

Winschoten. W. L.

De volledige werken van J. F. Oltmans. Rotterdam D. Bolle.

Deze keurige uitgaaf, die in 55 à 60 afleveringen compleet en met ongeveer 700 oorspronkelijke teekeningen van Jan de Jong zal zijn versierd, is thans tot aflevering 30 gevorderd en het eerst verschenen werk: De schaapherder in 4 deelen, is bijna gereed. De echt vaderlandsche historische werken van Oltmans hebben vroeger zooveel harten verkwikt en zoo levendigen indruk gemaakt op de geesten die met den schaapherder, Penol met de roode hand en Jan van Schaffelaar hebben geleefd en gedweept: zij zullen niet minder welkom wezen aan het tegenwoordige geslacht, dat nu die fraai geïllustreerde werken voor een prikje kan krijgen. De firma Bolle biedt deze uitgaaf aan voor 10 cents per aflevering, alzoo f 5,50 à f 6 al de werken van Oltmans: „De Schaapherder", „Het Slot Loevestein" en „Het Zeewijf", te samen 7 deelen. Van harte hopen we dat deze onderneming met een schitterend resultaat zal worden bekroond opdat de uitgevers worden aangemoedigd tot meer dergelijke uitgaven.

Winschoten. W. L.

Vrije Baan, door E Werner, schrijfster van: Glück auf, Vineta, Sint-Michael, De Alpenfee, Dwaallichten, enz. Vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint. 1893.

De Werner-serie is gunstig bekend en Hermina vertaalt alle boeken die daarin verschijnen even uitstekend. Geheel deze onderneming van den wakkeren uitgever Gouda Quint heeft bij het Nederlandsche publiek een goeden naam die opnieuw zal worden versterkt door „Vrije Baan". 't Is een bijzonder spannende en boeiende roman, vol leven en aandoeningen. Wij hebben hier niet te doen met de lotgevallen van een paar menschen, maar met een stuk maatschappelijk leven, waarin alles dooreen werkt en woelt. We beleven den strijd tusschen kapitaal en arbeid, tusschen edele, krachtige, werkzame karakters en akelige, onbeduidende, nietsdoende intriganten en lage zielen, maar in dien strijd van belangen, van hartstochten, van neigingen en beginselen, overwint toch het

goede, het edele, zoodat men na veel spanning en genot het boek volkomen bevredigd ter neder legt, volkomen voldaan over de ontwikkeling en de ontknooping. Zeer interessant is de strijd tusschen den grooten industrieel Deinburg en zijn werklieden, die door socialistische leiders zijn opgestookt en weldra tot het inzicht komen van hun dwaze handelingen. Trouwens er komen in het boek zooveel belangwekkende en toch zeer uiteenloopende karakters voor, dat het niet anders kan of men volgt hunne uitingen en openbaringen met de grootste belangstelling.

Daarenboven is uit een romantiek oogpunt het werk uitmuntend in elkander gezet, misschien hier en daar wat stout, maar in dit opzicht kenmerkt zich deze auteur.

Zoowel de verhouding tusschen Egbert en Cecilia als die tusschen den Baron van Wildenrod en Maja is in zeker opzicht gewaägd en zeker vernuftig gevonden, maar de ontwikkeling loopt goed af, hoewel het mij niet zou verwonderen, dat de schrijfster wel eens een oogenblik met haar personen verlegen heeft gezeten en zich heeft afgevraagd: wat zal ik met hem of haar doen, vooral wat betreft Wildenrod en Maja, want de betrekking tusschen die beide was zeker de meest moeilijke. De schrijfster echter is haar taak meester en brengt die dan ook lofwaardig ten einde, zoodat ieder bij de lectuur van dit boek zal genieten en volkomen er door zal worden bevredigd.

Winschoten. W. L.

Thea, door J. Hora Adema, 2 dln. Amsterdam, W. Versluys, 1893.

Het doet mij altijd leed als ik over eenig werk een ongunstig oordeel moet vellen, daar ik maar al te zeer begrijp, dat dit den schrijver niet alleen groote teleurstelling maar zelfs hartzeer kan veroorzaken als hij moet ervaren dat hetgeen waaraan hij zoo lang met hart en ziel heeft gewerkt, wordt veroordeeld; vooral doet mij dit leed als het een oorspronkelijk Nederlandsch werk betreft. Toch mag de onpartijdige recensent niet anders zeggen dan hij meent en nu kan ik volstrekt geen vrede hebben met het boek van Hora Adema. Eerlijk gezegd, bevredigt het mij in geen enkel op-

zicht, noch wat den inhoud, noch wat den vorm, noch wat taal en stijl betreft. Ik vind het, in één woord, verbazend vervelend en begrijp niet wat de auteur bedoelt, tenzij hij wil aantoonen hoezeer een zwak, zenuwachtig schepsel het slachtoffer kan worden van eene verkeerde behandeling harer moeder, niettegenstaande deze haar ziels liefheeft. Eigenlijk is Thea het slachtoffer harer hartstochten, zooals zulks in een realistischen roman van onze dagen tehuis behoort, hoewel het mij bijna onmogelijk is onder de Nederlandsche meisjes onzer beschaafde kringen, één voorwerp aan te wijzen als een Ottilie van Boekhoven. Trouwens de karakters die hier worden opgevoerd, beteekenen met hun allen zeer weinig, alleen tante Louise is aantrekkelijk en heeft begrip van haar plichten jegens anderen. Al de overigen beteekenen uit een menschkundig oogpunt hoegenaamd niets en doen ook geen de minste moeite om hun plichten jegens anderen te vervullen. Als Frits zelfs een flauw begrip had van hetgeen een minnaar verplicht is jegens een zwak meisje dat hem ziels liefheeft, dan zou Thea niet zoo spoedig zijn weggesmolten. Daarenboven is de ontwikkeling zeer gerekt en te meer vervelend, daar er weinig actie in is en vele lange beschouwingen van allesbehalve opwekkenden aard ons vermoeien. Het ware te wenschen, dat de schrijver enkele goede denkbeelden, die hij openbaart, in schooneren en meer opwekkender vorm had verwerkt.

Winschoten. W. L.

Bibliographisch Album.

De Liederdichter, door Julius Stinde, vertaald door Gerard Keller Gebrs. E. en M. Cohen, Arnhem—Nijmegen.

Julius Stinde schrijft een hoofdstuk als een koning, eene novelle als een prins en een roman als een edelman die betere dagen gekend heeft. Evenzoo heeft men componisten, die een voortreffelijk lied toondichten, maar die het bij een opera afleggen. Neemt men deze geestige en sarcastische schildering van het muzikale leven te Berlijn als een voortrollend doek, een diorama, waar tal van uit het leven gegrepen tooneelen ons beurtelings boeien, dan herkent men telkens, in allerlei gevoelige trekjes en toetsen, den fijnen, diepzinnigen opmerker. Beschouwt men den roman als geheel, dan blijkt hij zwak en vreemd te zijn.

Julius Stinde heeft eene reeks merkwaardige typen te saam gebracht en ieder hunner eene rol in zijne zedenvertooning toebedeeld. Zijn held, de liederdichter, de naïeve, kuische, onverdorven jonkman, die in Berlijn's gemeenheid en lage schurkenstreken ondergaat, schijnt mij het m e e s t uit Stinde's brein ontsproten en het m i n s t aan de werkelijkheid ontleend te zijn. Doch de schildering der muzikale wereld, de vermakelijke en tevens aandoenlijke tooneeltjes der zoogenaamde Poolsche familie uit „het muzikale pension," de muzikale intrigant Monna, die met ijzeren armen op de piano beukt en de kunst alleen dient, om rijk te worden en een goed leven te hebben — het is alles met meesterhand ten uitvoer gebracht.

Zijn zij niet uit het werkelijke leven gegrepen, die kunstenaarspraatjes in het Kaiserhof. „Was er een concert geweest, dan werd meestal het minder goed geslaagde op den voorgrond gesteld. Den zangers ontbrak het aan aanleg, uitspraak, modulatie's en opvatting; de pianisten hadden geen goeden aanslag, van techniek geen begrip; de componisten beklaagden zich over het gebrek aan harmonie, over de armoede der motieven, de te groote of kleine bezetting der instrumenten; maar ieder was van oordeel, dat hij datgene wat hij afkeurde, veel, veel beter zoude gedaan hebben. Daarom noemden de spotvogels dat café ook wel het café van den „grootheidswaanzin."

„Als zij met lof, onbepaalden lof, over iets spraken, dan was het ook wezenlijk onberispelijk geweest. Maar dit kwam zelden voor; niemand stond in hunne schatting zoo hoog. Zelfs van de grootste geniën, van Bach tot Wagner, wezen zij zeer kalm de gebreken aan.

„De assessor Robbe was niet spoedig ingenomen met de stem van een zanger en omdat hij zelf tenor zong, hadden de tenoren het 't hardst tegenover hem te verantwoorden. Een echte hooge *a*, zooals zij moest zijn, kon alleen hij uitbrengen, ten minste volgens zijn eigen oordeel; iedere hooge *a*, die in zijn bijzijn gezongen werd, was fout, behalve de *a*, welke hij zelf gezongen had.

„Hallerstein beweerde, dat de heer Robbe de *a* telkens anders zong, maar dit zeide hij alleen, als de assessor er niet bij was.

„Hallerstein had een groot idee van zich zelven. Hij wilde boven Berlioz, Liszt en Wagner uitblinken en het publiek geheel nieuwe instrumentale indrukken ten gehoore geven.

„Hij werkte al jaren aan een dramatische symphonie ‚de Aardbeving' getiteld. Monna beweerde, dat de ijzeren hamers achter het huis van Szmitt hem op die gedachte hadden gebracht. Eberberg die zijne studie maakte om octaven te vatten, had een pianostuk gecomponeerd en vertelde aan iedereen, dat hij een fabelachtige som daarvoor gekregen had. Het heette ‚Opus I Harpgroet'; de vrienden noemden het ‚Havergort.'

In één woord: de Liederdichter is een snoer kostbare steenen, waarvan de een fijner geslepen is dan de ander, maar die toch allen de hand en het hart van een kunstenaar doen waardeeren. v. D.

De Volkscomponist. Historisch-Romantisch verhaal door Catharina F. van Rees. Arnhem, P. Gouda Quint. 1893.

„Tous les genres sont bons hors le genre ennuyeux." Dat zal Boileau wel gezegd hebben. In elk geval het is een waarheid als een koe, die al weêr door het werk van mejuffrouw Van Rees niet gelogenstraft wordt. Immers het genre van den historischen roman heeft zijne bedenkelijke zijde. Of de historicus gaat onder in den romanschrijver, òf de roman verloopt tot een dorre kroniek, maar weet men zich te hoeden om op beide klippen te stranden en er tusschen door te zeilen, zooals de schrijfster op gelukkige wijze deed, dan komt dikwerf, door van deze heterogene bestanddeelen, waarheid en fictie, een goed samenweefsel te vormen, een kernachtig geheel tot stand. Onder aanprijzing dus, meenen we, bij het vestigen van de aandacht op dit werk, gerechtigd te zijn, tevens eenige belangrijke bijzonderheden van het muzikale geslacht der Von Webers, waarvan de volks-componist afstamde, aan dit boek te ontleenen.

In 1568 werd Johan Baptist Weber, erfgenaam van verschillende heerlijkheden, tot den Neder-Oostenrijkschen adelstand verheven. Tijdens den Spaanschen en Oostenrijkschen successie-oorlog verloor deze familie hare bezittingen, zoodat de geheel verarmde nazaten gedwongen werden tot nederige betrekkingen. Al deze Von Webers waren ijverige ambtenaren en groote muziekvereerders. Reeds de tweede vrijheer onderhield op zijn eigen goederen een tooneel en een kapel. Van de latere Von Webers prees men vooral Fridolin, die een hooggeacht toonkunstenaar was. Zijn beide zonen Fridolin en Frans Anton maakten, de eerste door zijn fraaie zangstem, de ander door o. a. zijn voortreffelijk vioolspel, grooten opgang. Fridolin huwde met Maria Caecilia Stamm uit Mannheim (7 September 1756) en werd vader van Mozarts echtgenoote, Constance von Weber, en hare drie zusters, de verdienstelijke zangeressen Josepha, Aloyse en Sophie. Frans Anton, een zonderling, bijna een avonturier, trad in militairen dienst, verwaarloosde toen zijn muzikale betrekking aan de Keurvorstelijke kapel, werd benoemd tot luitenant, maar wijdde zich, ge-

durende den veldtocht van 1756, weder geheel aan de muziek, welk vuur voor de kunst toenam toen hij, als raadsheer in 't kamergerecht, gehuwd was met Maria van Fumetti. Bij zijn kroost een wonderkind aan te treffen, zooals Mozart, was zijn ideaal. Na een 16-jarig verblijf te Rudesheim wilde hij schouwburg-directeur worden. Door den tegenstand daarin van zijn fiere vrouw, eclipseerde hij, totdat men hem terug vond als muziekdirecteur te Lubeck. In 1783 verloor hij zijne vrouw. Door allerlei wederwaardigheden daalde hij tot stadsmuzikant, waartoe hij in 1785 werd benoemd. Zijne zonen Fridolin en Edmund deed hij in de leer bij Jozef Haydn te Weenen.

Hij huwde toen voor de 2e maal met Genoveva von Brenner. Een der getuigen bij dit huwelijk, dat den 20en Augustus 1785 gesloten werd, was de hoftooneelspeler Lange, echtgenoot van Aloyse von Weber, en dus zwager van Mozart. Hij vestigde zich toen te Eutin, en werd den 18en November 1786 de vader van Karel Maria Frederik Ernst, grondlegger der nationaal-duitsche romantische opera, de volkscomponist, die met zijn onsterfelijken roem in de harten van duizenden voortleeft. Hij stierf 5 Juni 1826; zijn standbeeld siert en vereert de stad Dresden. Het werd in 1860 aldaar onthuld. — Mejuffrouw van Rees heeft zoowel door 't aanhalen van data als 't mededeelen van historische bescheiden steun gegeven aan het geschiedkundig deel van haar verhaal. Niettemin zou eene op zich zelf staande biographie, gestaafd uit Von Webers eigen geschriften door Theodoor Hell in 't licht gegeven, hebben kunnen volstaan, en misschien aan de echte muziekliefhebbers meer genoegen hebben gegeven.

Den Haag. A. J. Servaas van Rooyen.

About Holland. A practical Guide for Visitors, by Greville E. Matheson. London; Simpkin, Marshall, Hamilton, Kent & Co.; Limited.

Een aardig, prettig geschreven boekje, hoofdzakelijk bestemd om den Engelschen toerist de lijn Queenboro—Vlissingen te doen kiezen, en hem daarbij kort en bondig in te lichten omtrent alles wat op het uitstapje naar Holland bezienswaardig en belangrijk is. Daartoe heeft de schrijver, die heel wat in ons landje gezien heeft

en vlijtig tal van schrijvers heeft gelezen, die met talent het polderland geschilderd hebben, in eene reeks hoofdstukjes allerlei wetenswaardigs meegedeeld. Een Engelschman, die met dit gidsje naar Holland komt, zal allesbehalve als een kat in een vreemd pakhuis rond kijken. Daarbij geven de talrijke zincographiën, die den tekst opluisteren, allerlei aardige en typige kijkjes op ons land, afbeeldingen van volksdrachten en vlug geteekende houtsneden.

Wil men een staaltje van de korte en toch nauwkeurige wijze, waarop in dit aardig boekje de dingen beschreven worden? Omtrent Scheveningen lezen wij er in: »Niemand denkt er over, naar Den Haag te gaan zonder Scheveningen te bezoeken, dat ongeveer drie mijlen van Den Haag ligt en een klein visschersdorpje is, hetwelk tot de fiere positie van een Hollandsch Brighton (beroemde badplaats in Engeland) bevorderd is. Er zijn verschillende wegen om er heen te komen: hetzij met een stoomtram van de Hollandsche, hetzij met een van de Rijnspoorweg-maatschappij, of wel met de gewone paardentram van het Plein. Verreweg de aangenaamste lijn is die van het Plein, langs den ouden weg, die de bekoorlijke Scheveningsche boschjes, fraai geboomte met statige oude stammen, doorsnijdt. Dit is een der genotrijkste tram-ritten in Europa. De weg loopt door lanen, en den vreemdeling die aan den buitenkant zit, schijnt het toe, alsof de wagen nu en dan onvermijdelijk in aanraking moet komen met de aan weerszijden overhangende takken. Maar steeds kromt de lijn bij tijds, en gevaar is er volstrekt niet.

„In de tram naar duin kijkende, zal de bezoeker het allereerst de breede visschersbooten, pinken geheeten, in het gezicht krijgen; hij zal tal van visscherslui zien, en ook wel Scheveningsche vischvrouwen, in hare aardige kleedij, met manden vol visch op het hoofd. Des zomers kan het op het strand zeer druk zijn, wanneer de pinken binnen komen en de visch bij afslag verkocht wordt. Het is er heerlijk frisch; er is een straatweg langs de duinen, en achter deze hoogte bevindt zich een lange straat vol hôtels, villa's, restaurants en andere gebouwen." Zoo is alles even nauwkeurig en juist, en mag de samensteller van het boekje met welgevallen neerzien op zijn lezenswaardigen gids. v. D.

Wegwijzer door 's Rijks Museum te Amsterdam. Derde, vermeerderde uitgave. Schiedam, H. A. M. Roelants, (met 54 gravuren en 2 platte gronden.)

De directeur van het Rijksmuseum te Amsterdam, de heer Fr. D. O. Obreen, heeft op verzoek van den uitgever Roelants, in 1885, in den vorm eener wandeling een vrij uitvoerig overzicht samengesteld van het merkwaardigste, dat het nieuwe Rijks-Museum te zien geeft, zoo met betrekking tot de kunstverzamelingen als tot de uit- en inwendige versieringen van het gebouw zelf. De gunstig bekende kunstenaar Wilm Steelink voegde er tal van schetsen bij, die de waarde van het geschreven woord verhoogen. Dit alles, in een handig formaat gebracht, kan den bezoeker van dit kloosterachtig museum van groot nut zijn. Uitteraard is zulk eene beschrijving min of meer saai en zwaartillend. De weetgierige lezer zal echter door de nauwkeurige inlichtingen volkomen op de hoogte komen van al de kunstschatten, die het Rijks Museum bevat, en bovendien van alles, wat de stichting van Dr. Cuypers betreft.

v. D.

De familie van den dokter, door George de Bruin. Leiden, A. H. Adriani, 1893. Prijs f 1.90.

Aardig goedje, die vier dochters van Dokter de Bruin, — de schrijver heet ook De Bruin; ik wijs daarop, omdat men anders aan een drukfout mocht denken; — aardig goedje, vooral Truus, de jongste, en Cato, en Julie, en Marie ook. Het zou moeilijk zijn om den appel van Paris uit te deelen; altijd figuurlijk gesproken, want het geldt hier minder de schoonheid van gelaat en vormen, dan wel den adel van hart en ziel. En dan ook het huisgezin van Dokter de Bruin; wat heerscht daar in huis een prettige, gezellige toon. Kijk, als men het zoo leest, dan zou men wenschen, dat men zich de familie van den Dokter in levenden lijve voor kon tooveren; dan zou men begeeren daar huisvriend te zijn, en wanneer de omstandigheden het mede brachten, zou men haken

een keus te mogen doen uit die vier zusters, en zich gaarne onder het stiefschap stellen van vader en moeder De Bruin. Dit alles pleit voor het boek; het is zoo in-waar; het is zoo juist afgezien; het geeft het heerlijke huiselijke familieleven zooals het zich nog, en gelukkig, — bij tal van huisgezinnen vertoont. Men leeft zoo geheel mede met dat zestal, van wie men gaarne vriend heet en is, en het ongekunstelde, het onbevangene in hun omgang doet een charme van het huisgezin uitgaan, die u uren in den vriendelijken kring gevangen houdt, zij 't ook vrijwillig. George de Bruin doet in dit verhaal, — roman mag en wil ik zijn boek niet noemen; dat zou hem beleedigen, — zich kennen als een uitstekend schrijver, die wars van alle opsmukkerij, het leven schildert zooals het is; hij weerspiegelt het lief en leed eener hollandsche familie, — Friesland is niet meer zoo exceptioneel, om het niet onder het begrip Hollandsch te scharen, — zooals slechts het helderste glas kan doen, en vertelt met een verve, een gloed, een guitigheid, een natuurlijkheid, waarvan 't geheim slechts aan een Hildebrand bekend is. Men denke aan zijn *Stastok* en zijn *Kegge*. De schrijver van de Camera Obscura brengt slechts in beeld, wat hij zag, en geeft de menschen zooals zij waren, soms kleinzielig, soms origineel, soms wat holbollig, soms wat lichtzinnig, maar toch als menschen, die wij voelen en tasten kunnen, en waarin het beest, dat helaas! door bijna alle schrijvers gezocht of gedacht en als algemeen type gebruikt wordt, niet los is.

George de Bruin is een beschaafd, degelijk stylist; voor velen zal hij te laag bij den grond blijven. Moge hij bedenken dat die velen niet allen zijn. Hij blijve zijn pen besteden aan alles wat edel en goed is in den mensch; gerust kan hij dan 't relief aanbrengen door de gewoon menschelijke gebreken in een humoristisch licht te stellen; de in de schaduw gebleven partijen der schilderij, naast die, waarop 't volle licht valt.

DEN HAAG. A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Een Vonkje van Genie, door Virginie Loveling. Utrecht, H. Honig. Gent, J. Vuylsteke, 1893.

„Een Vonkje van Genie” is het eerste van eene reeks novelletjes en schetsjes, waaraan deze Bundel zijn naam ontleent.

Hoe een sprankje van het echte feu sacré, het goddelijke Genie, kan gloren in de borst van een eenvoudig boerenkind, hoe die vonk uit gebrek aan voedsel uitsterft en allengskens geheel uitdooft, wordt ons door de bekende Vlaamsche schrijfster op eenvoudige, aandoenlijke wijze geschetst.

„Twee druiventrossen minder” uit „Vlug geschetst” is een meesterlijk greepje uit het leven en o. i. komt aan de twee genoemde stukjes verreweg de voorrang toe. Een stijl, beknopt en sober, klaar en duidelijk, is zeker te waardeeren, omhaal te vermijden daarentegen, maar in „Een Nacht aan Boord” hadden we wel een beetje minder sans-gêne in den verteltrant, wat meer verve gewenscht, om het geheel aantrekkelijk te maken, terwijl de teekening van een wereldlijk hospitaal ons wat al te onbelangrijk voorkomt in de détails. Van zulk een onderwerp zoude wel wat meer te maken zijn. Uitgave en druk zijn waarlijk te prijzen.

MENA.

In den strijd, door Facio. Leiden, A. H. Adriani, 1893. Prijs f 1.90.

Ik heb mij wel eens bezondigd om in een „Nut” te speken, op groote en kleine plaatsen. Ik heb er mij niet over te beklagen, maar trots het succes en het applaus keerde ik steeds naar mijn woning terug met het besef, dat het moeilijk valt het iedereen naar den zin te maken. Ik schreef dit toe aan de verscheidenheid van het auditorium, vooral wanneer dat auditorium van niet te grooten omvang is. Het lijkt mij toe, dat de schrijver, die zich onder den schuilnaam Facio verbergt, gelegenheid heeft gehad dezelfde opmerking te maken, want het XXIVe hoofdstuk van zijn goed geschreven boek geeft een zoo juiste afteekening van wat een spreker, een n u t slezer, ondervindt, dat het niet anders kan of hij moet dit zelf doorleefd hebben; hij kan dit niet uit den mond van anderen hebben opgevangen; zijne beschrijving tintelt van leven en waarheid.

Dit pleit voor des schrijvers opmerkingsgave, en ik zou de bewering van Prof. Brill, die zegt dat men g o e d *spreekt*, indien men de zaak g o e d *weet*, willen uitbreiden, door te zeggen, dat men g o e d *schrijft*, indien men g o e d *waarneemt*. Van die gave, het waarnemen der dingen, geeft het verhaal van Facio alle blijken. Facio = i k d o e; welnu het is mij aangenaam te kunnen zeggen, dat hij goed heeft gedaan, en dat zeer zeker ieder lezer met verlangen naar zijne volgende pennevruchten zal uitzien. Er is somwijlen iets Dickensachtigs in zijn manier van doen, maar dat schaadt zeker niet aan het boek. Ook zou men zoo zeggen, dat er in het eene verhaal stof voor twee verhalen ligt: H e r m a n i n z ij n e a s p i r a t i e s n a a r d e k u n s t; en d e w r a a k v a n S m i t s, maar de schrijver heeft het nu eenmaal zoo gewild, en daar moeten we vrede mee hebben. Het is hier maar de vraag: heeft hij het goed gezegd. En daarop kan volmondig: ja gezegd worden.

Geloof mij, meneer Facio, laat u niet terughouden of ontmoedigen indien ge, als eindresultaat van een schitterende voordracht, hier met uw hoofdpersoon I n d e n s t r ij d, mocht moeten uitroepen: „Ik heb veel geleerd: mijn stijl is bloemrijk; mijn werk heeft geen inhoud, en ik moet voortaan bij het spreken mijn hoofd of mijn onderkaak laten zakken.” De mensch is nu eenmaal niet anders. Ik zelf heb dit bij ondervinding. Een humoristisch getinte, historisch-literaire lezing vóór de pauze, had moeten zijn de beschouwing van het een of ander sociaal vraagstuk; men was nog zoo onder den indruk van den vorigen lezer, die over klassikaal onderwijs had gesproken; en bovendien vóór de pauze lachte men niet. Nu dat had ik gemerkt; bij den dolzinnigsten uitval vertrok mijn publiek geen spier; ik dacht aan spierverstijving; gelukkig werd dit na de pauze beter; toen lachte men, zelfs dan wanneer een traan had kunnen weggepinkt worden!

Ge doet maar, Facio; en stoor u maar niet aan 't oordeel der menschen, en .... der critici.

D e n H a a g. A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Unsere Zeit. — Salon-Ausgabe von Schorers Familienblatt. Berlin.

Onze landgenoot Schorer te Berlijn, lid van een welbekend en geëerd Nederlandsch geslacht, wijdt sinds eenige jaren zijne krachten aan de uitgave van een paar Diutsche tijdschriften, die, wat inhoud en platen betreft, zich met het beste kunnen meten, dat in Europa als uitspanningslektuur verschijnt. Bovengenoemd tijdschrift biedt een zeer gemengd publiek alles wat het in een of ander verloren uurtje aangenaam stemmen kan: aardige novellen, aandoenlijke gedichtjes, uitstapjes op wetenschappelijk of nijverheidsgebied, en dit alles versierd en toegelicht met eene reeks echt artistieke houtgravures.

Zelfs in eene rubriek „huishoudelijke raadgever", waarin men antwoord op honderd en meer vragen ontvangt, schijnt een veelwetende de pen te voeren, die nooit verlegen is, iedere vraag flink en afdoend te beantwoorden. Men kan zich voorstellen, dat in menig Duitsch plaatsje zulk een familieblad de troost en vreugde op lange winteravonden en regenzondagen is. Niet minder verdient het ook in ons land waardeering.

v. D.

Bibliographisch Album.

Gravin Erika's Droombeeld. Naar het Duitsch van Ossip Schubin, door Ph. Wijsman, 2 deelen. Amsterdam, Loman en Funke.

Volop roman! Als in het eerste hoofdstuk, naar waarheid getiteld: eene kleine vrouwelijke Maecenas, het stiefdochtertje van ridder van Strachinsky, Erika, als beschermvrouw optreedt van een jeugdigen handwerksgezel, deze schildersjongen het portret van het meisje maakt, en uit dankbaarheid daarvoor een kus vraagt en krijgt, dan voelt men, zonder daartoe eene buitengewone intuitie noodig te hebben, dat beiden de hoofdpersonen zullen worden in het boek, en dat het een roman, volop een roman is, waarin we een dergelijk tafereeltje zien afgespeeld.

Niettemin weet de auteur ons, bij al de wijsheid die in ons opborrelde, bijna het 1e deel door geheel onwetend te houden omtrent het lot van den jeugdigen kunstenaar.

Erika zien we opgroeien en ontwikkelen, maar van Lozoncyi, zooals in dat deel haar beschermeling blijkt te heeten, hooren we niets dan op de bladzijden 198 e. a. Een fraai figuurschilderij is bij een kunsthandelaar tentoongesteld, met den aantrekkelijken naam: Evrie Seherin, waarin de bekenden en verwanten van Erika veel meer gelijkenis met haar beeld vinden, dan in het Heidebloempje van den kunstschilder Riedel, waarvoor Erika heeft geposeerd.

„Erika trilde over al haar leden. Dat h ij, — vraag mij niet wie die hij is — dat hij dit stuk geschilderd had, hieromtrent bestond bij haar niet de minste twijfel."

Maar jammer genoeg, was in een afzonderlijk vertrek een ander vrouwebeeld van denzelfden schilder te zien, dat verboden waar was voor jonge dames; „men gaat door de achterdeur naar het kleine salon." De oude gravin Lenzdorf, de grootmoeder van Erika, ging het stuk in oogenschouw nemen, „maar Erika was doodelijk bleek geworden onder dit gesprek. Zij had een gewaarwording, alsof een lief, oud stuk speelgoed, waaraan voor haar dierbare herinneringen verbonden waren, in een modderpoel gevallen was! Alles was uit! Het moest er dan maar in blijven liggen; — zich bukken — het oprapen en het afwrijven, wilde hij niet."

Het was echter niet uit, want.... doch dat is nu juist de intrigue, en hoeveel voorgangers-beoordeelaars ook lust hebben, om den korten inhoud van het boek te geven, zoo bezondig ik mij daaraan nooit. De lezers mogen hun boekenwijsheid n i e t uit de besprekingen halen; zij moeten tot de bron gaan, om het levenselixer te putten. Men werkt de oppervlakkigheid maar in de hand, met dergelijke verslagen.

Erika's droombeeld is volop roman, in den goeden zin des woords; het bijwerk, dat het grootste gedeelte beslaat, is op zich zelf belangrijk genoeg, om het den auteur te vergeven, dat twee dikke compres gedrukte deelen gevuld moesten worden. Men zou niets willen of kunnen missen; men zou spijt gevoelen iets te hebben overgeslagen. Alles staat er omdat het er moest staan, en het staat er zóó goed, dat we én schrijver én vertaalster allen lof moeten brengen. Lof vooral aan de laatste; onberispelijk is haar werk. Mej. Wijsman verheft het vertalen tot een kunst, niet tot knutselwerk.

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

De Granaatbloem, door Louise Stratenus. Tweede herziene Druk. Arnhem. J. Minkman.

Een lieve oude dame klaagde mij eens haar nood, dat „de Goddelijke kunst van vertellen uit de mode was geraakt, dat er

geen mélodie meer in de muziek en geen vorm en kleur of fantasie meer in de schilderkunst was, en dat het haar zoo vreemd en koud en eenzaam op de planeet voorkwam, die zij wel spoedig zoude verlaten.

Ik troostte haar zoo goed ik kon, en vroeg, of zij dan het vele goede in de nieuwe richting niet erkende, of zij niet waardeerde, dat er eene zekere kentering was gekomen van het oude in het nieuwe, of zij niet evenals zoo velen gevoelde, dat er veel was, dat eens eene opfrissching, een versterking van levensvatbaarheid noodig had. Ik vroeg, mij zelve warm pratende, of zij het preutsche, stijve, ouderwetsche in den vroegeren schrijftrant niet moede was, om het losse, ongegeneerde, pikant-stemmingsvolle der tegenwoordige pennevruchten te waardeeren. Hier hield ik even op, want zij, de oude dame, lachte weemoedig-beteekenisvol en viel mij zachtjes in de rede met een kuchje....

„Och, laat mij maar genieten en lijden met mijn helden uit Bulwer, Walter Scott, Van Lennep en Schimmel.

„Ik leef met hen mede, ik houd van hen, meer dan van al die zenuwachtige pessimisten, zonder bloed en spieren, welke de hedendaagsche auteurs altijd maar door beschrijven."

„Ik stem u gaarne toe, zeide ik, „dat al de door u genoemde schrijvers uitnemende boeken geschreven hebben, maar daarom heeft ook het nieuwe recht van bestaan.

„De auteurs, welke u citeerde, schrijven hun romans zóó, dat ze boeien, pakken, door een zeker je ne sais quoi, dat wegsleept en treft, maar hoe menigeen maakt fiasco, die in de romantiek zijn krachten beproeft. De Duitschers hebben zekere verve in het opdisschen van sentimenteel-romaneske fraaiigheden, hetgeen bij de meeste Hollanders ontbreekt.

„U bewondert natuurlijk Marlitt, Werner, de groote Engelsche Ouida."

„Ik vind ze alle drie om meê te dwepen," antwoordde mijne oude vriendin.....

„Dan dweept u natuurlijk ook met den roman van Louise Stratenus," vroeg ik, even wijzend op een opengeslagen werkje van genoemde schrijfster dat behalve een interessanten titel, een tweeden herzienen druk als réclame kon doen gelden.

„Wat vertelt de schrijfster alzoo van „de Granaatbloem".

„O, 't is een heel interessante geschiedenis", viel men mij in de rede „Er komt veel intrigue in voor, en de heldin is een engel"......

„En de held is natuurlijk een halve god," spotte ik.

„De held is mij wat onbegrijpelijk, wat.... hoe zal ik het noemen. Een man, die zich onschuldig van een moord ziet verdenken, lijdzaam daarin berust, zonder het tamelijk doorzichtige misverstand der persoonsverwisseling met twee doortrapte schurken te ontwarren; die zich aan een meisje bindt, enkel omdat zij op hem verliefd en eene edele natuur is, en later dat zelfde trouwe schepsel in woord en gedachte ontrouw wordt; zulk een man is in mijne oogen geen grootsche natuur, al tracht de schrijfster ons daarvan te overtuigen in hare gunstige meening over den held."

Mijn spottend gezicht ziende, ging mijn oude vriendin dadelijk voort: „En toch lees ik „De Granaatbloem" met groot genoegen, het is een lief boek en zóó boeiend; natuurlijk zijn er vlekjes, maar je zult toch niet ontkennen, dat de schrijfster fantasie heeft en een deftigen stijl?"....

„Hoor eens, mevrouwlief, verbeeldingskracht en goddelijke vertelgave gaan nu eenmaal niet steeds te zamen, dat hebben de Muzen zóó besloten, en hoewel ik juffrouw Stratenus zeker talent als romancière niet ontzeg en haar vruchtbare pen en werkkracht recht laat wedervaren, zoo twijfel ik toch.... aan...."

„hare opneming in den Muzenhemel," zeide de lieve oude guitig. „O jou ondeugende spotvogel en criticus. Bedenk dat la critique est aisée, mais l'art est difficile."

MENA.

Kinderen Gibeon's, roman van Walter Besant, Arnhem. P. Gouda Quint.

Om ons eene aangrijpende schildering van het armzalig leven der Londensche naaimeisjes te geven, heeft Walter Besant eene intrigue bedacht, die aan waarschijnlijkheid te wenschen overlaat. Is het toch denkbaar, dat eene vrouw uit de groote wereld in hare objectieve menschenliefde zóo ver gaan zal van een aange-

nomen kind en haar eigen dochtertje gezamenlijk groot te brengen, beiden in de onzekerheid latende, wie het echte kind is? Zoo groeien zij op, in spanning het oogenblik te gemoet ziende, waarop Lady Mildred, het geheim zal openbaren. Intusschen worden beide meisjes in de gelegenheid gesteld kennis te maken met het klein-burgerlijk huisgezin, waaruit één van haar ontsproten is. Het hoofd van dit gezin, een ellendige boef, zit sinds jaren achter de tralies, de blinde moeder brengt haren ouden dag in een rustig hofje door, en de kinderen weten, al naar hun aard en ontwikkeling, op de maatschappelijke ladder te stijgen. Enkelen hunner blijven op de laagste sport.

Melanda, de naaister, een der kinderen, woont in Hoxton, waar zij met twee vriendinnen, hard werkende en slecht en te weinig etende, uitgemergeld wordt door te karig betalende patroons. Hier voert ons de schrijver binnen, en teekent, met uitvoerigheid, den toestand dezer parias. „Toen de klok één uur sloeg hadden zij reeds zes uren werks achter den rug, want zij waren tegen zeven uur begonnen. Zes uur achter elkander onafgebroken zitten naaien is erg genoeg, al was het werk op zich zelf mooi en prettig. Deze meisjes echter maakten hemden van leelijk grof goed, en hadden plan evenals alle dagen nog zeven uur langer te blijven pikken — tot negen uur 's avonds. Zij waren immers ijzersterk en vonden hare bezigheden alleraangenaamst. Of zou het misschien geweest zijn omdat eene onzichtbare furie met kronkelende slangen om het hoofd en een geesel in de opgeheven hand, haar voortzweepte — de Furie van den Nood, de Furie van den Honger?'

In deze omgeving nu besluit een der beide meisjes van Lady Mildred, dat zich stellig verbeeldt, het aangenomen kind te zijn, eenige maanden zich te vestigen, ten einde het leven dezer rampzalige schepselen van nabij gade te slaan en het lot harer zuster Melanda zooveel mogelijk te verzachten. Is zulk eene daad van een fijn en teeder opgevoede jonkvrouw heel waarschijnlijk? Valentine wordt de engel, de verzorgster en redster van tallooze ongelukkigen in deze armenwijk. „Toen Valentine langzamerhand wát meer gewend raakte aan het leven in Ivy Lane, toen zij geleerd had zich zonder walging en afkeer te bewegen tusschen menschen van zoo geheel andere beweging dan zij, begon zij hen allengs

uit een geheel ander oogpunt te beschouwen. Meer dan eens maakte zich een gevoel van bewondering, vermengd met diepen ootmoed, van haar meester, wanneer zij zich de vraag voorlegde, of z ij in dezelfde droevige omstandigheden zoo geduldig, hulpvaardig en opgeruimd gebleven zou zijn, zoo gereed om in andere vreugde en leed te deelen." Valentine vereenzelvigt zich ten slotte zoo geheel met deze stumperds, dat zij besluit, haar leven te wijden aan de geestelijke opheffing en de stoffelijke verbetering der paria's.

En als eindelijk de dag genaderd is, waarop het geheim ontsluierd wordt, dan blijkt het dat Valentine de echte dochter van Lady Mildred is, en Violet, die met afkeer en weerzin de armenwijk bezocht had, het aangenomen kind, de echte dochter van den boef en het armhuis-vrouwtje. Op dien voor beide meisjes allergewichtigsten dag houdt Lady Mildred eene toespraak, die in een dispuutcollege zeker nog al tegenspraak zou ondervinden.

„Mijne tweede dochter," ging Lady Mildred voort zonder eene van beiden aan te zien, „vergeef mij dat ik u in onwetendheid heb laten opgroeien. In het eerst, toen ik u van uwe moeder overnam, was mijn eenig doel de arme hardwerkende vrouw te helpen; aan de toekomst van het kleine meisje dacht ik toen niet zoo zeer. Maar toen ik haar naast mijn eigen dochtertje plaatste en zag hoe mooi zij was, hoe lief, hoe fijn gevormd, kwam de gedachte in mij op, het tweetal samen groot te brengen, zonder dat eene van beiden wist wie de hooggeborene was en wie niet. Ik was nieuwsgierig hoe en waarin het onderscheid van afkomst en stand zich openbaren zou. En wat is het resultaat geweest, mijne lieve kinderen? Dat er geen onderscheid, geen het minste onderscheid tusschen u beiden bestaat. Gij zijt een sprekend bewijs, dat er in iederen rang en stand kinderen zijn, die zich bij eene zorgvuldige opvoeding de manieren en opvattingen kunnen eigen maken van de fijnst beschaafde hooggeborenen, evenals er onder ons menschen genoeg zijn met ruwe en schuwe manieren, met een smàak en eene levensopvatting, verre beneden het meest alledaagsche. Tusschen mijne beide meisjes is geen verschil. Niemand kan beweren van wèl, en toch weet ik zeker, dat zoodra de waarheid bekend wordt, de wereld verklaren zal, dat zij het altijd

wèl geweten en altijd wel gezegd heeft, dat het eigenlijk nooit een geheim geweest is, wie van de twee mijne eigene dochter was."

Menigeen zal terecht van oordeel zijn, dat opvoeding veel vermag, maar dat zij niet in staat is, het werkmanskind, dat van ouder tot ouder uit de kleine burgerklasse afstamt, de evenknie van een afstammelinge uit een adellijk geslacht te doen worden. Met ras en afkomst hebben wij wel degelijk te maken, en hoe ontwikkeld en beschaafd een jongen uit het volk moge worden — zijne afkomst zal hij nooit geheel en al kunnen verloochenen.

Toont een en ander reeds niet, dat het boek van Walter Besant tot nadenken en polemiek leidt. Met warmte en talent geschreven, strijdende voor de belangen der vertrapte en versukkelde Londensche naaisters, is het uitmuntend vertaalde boek zoo door vorm als inhoud merkwaardig en treffend.

G.

Sophie Junghaus. Louise Heidloff, (Die Brautschau) Uit het Hoogduitsch. 's-Gravenhage, G. H. Heldermann.

„Die Junghaus ist mir was schwerfällig, schreibt aber nett," hoorde ik eens een gemoedelijk Germaan verklaren, en toen ik kennis maakte met „Die Brautschau" van genoemde schrijfster, vond ik dat de Duitscher het zoover niet mis had.

Hoewel de novelliste een flinken stijl aan een helder verstand paart, hoewel hare karakterteekening uitnemend mag heeten, is er in het verhaal iets, dat aan den tred herinnert van een vadsige corpulente dame, en dat langdradige is zeker de eenige schaduwzijde van den overigens belangwekkenden roman.

De hoofdpersoon, Richard Seeman, is een fraai geteekende figuur, een koning in het rijk der electriciteit, een man in den waren zin des woords. Hij schijnt ongelukkigerwijze beter den weg te weten in de geheimen der wetenschap, dan in die van een vrouwenhart, zooals hij moet ondervinden tot zijn ongeluk. Onze practische hoofdman en geniale uitvinder laat zich door een behendige aristocrate vangen als een fraai goudvischje, en zonder werkelijken

hartstocht of innige liefde ziet hij zich op een goeden dag verloofd.

Natuurlijk komt nu „de rechte" het hart van Richard in beslag nemen, strijd tusschen liefde en plicht ontstaat, maar de held bezwijkt niet.

Ten slotte komt alles tot een bevredigend einde. De oude mevrouw Seemann is een flink figuur evenals haar zoon. Over het geheel is de vertaling goed te noemen.

MENA.

Geheimhouding, naar het Hoogduitsch van G. Hartweg, schrijver van »De Archenbachs" enz. Beemster, G. Lakeman.

Een niet geringe waarde ontleent dit fraai geschreven boekje aan de zeldzaam bedriegelijke wijze waarop de intrigue bewerkt is. De lezer wordt er geheel door op het dwaalspoor gebracht en heeft zelfs geen flauw vermoeden van de ontknooping. Eerst als de verloving tusschen Alexander, den neef van prof. Nomann, met Angelika von Altan onthuld is, gevoelt men hoe de geheele ontknooping zal afloopen, die echter tot het uiterste oogenblik twijfelachtig schijnt door de onbekendheid van gravin Eleonore met bedoeld engagement en het aanhouden om hare hand door graaf Rechberg. Eleonora nl. meent dat prof. Normann, voor wien zij een hartstochtelijke liefde koestert, en Angelika elkander beminnen en eerst als zij reeds gereed staat om Rechberg aan te nemen, verneemt zij hare dwaling en komt tot de wetenschap, dat Normann haar liefheeft.

De ontwikkeling van de liefde tusschen die beiden is met groot talent geschetst. Eleonora was een aristocrate pur sang, die verbazend uit de hoogte nederzag op den burgerlijken arts en deze gevoelde afkeer van die trotsche aristocraten, die zich menschen van ander en beter allooi achten, dan waartoe hij behoorde. Zij echter leert hem allengs hoog achten en hij laat haar voortdurend gevoelen hoezeer hij haar kringen minacht. Intusschen ontwaakt bij hem bewondering voor haar edele, persoonlijke eigenschappen en terwijl zij elkander nog meenen te haten, heeft de liefde hunne harten reeds ingenomen. Dit is met meesterschap ontwikkeld en ingekleed in eene zeer afwisselende en fijn getinte

omgeving, met een rijk en prachtig decoratief. Allerkeurigst zijn de beschrijvingen van het leven in de hooge en hoogste kringen, en met groote belangstelling volgt de lezer de geheele ontwikkeling, waarna hij het zeer fraaie werkje volkomen voldaan en tevreden ter neder legt en alleen betreurt, dat er zoovele taal- en spelfouten in voorkomen, die het schoone geheel een weinig ontsieren.

W. W. L.

Jean. 't Stumpke, Hawioe Ho! door Emile Seipgens. Amsterdam. P. N. van Kampen en Zoon.

Een drietal Limburgsche verhalen of schetsen. Men weet hoe opwekkend en sympathiek Seipgens kan vertellen als hij het over zijn geliefd Limburg heeft, hoe schoon hij dan de liefelijke natuur kan malen; hoe men dan kan gevoelen dat zijn hart warm klopt voor dat mooie land en die eenvoudige, goedmoedige menschen. Wie eenmaal in het vooral bekoorlijke Zuid-Limburg heeft rond gekeken en het lieflijke Geuldal op een schoonen zomerdag zag, kan zich die warme ingenomenheid voorstellen.

Ook nu geeft Seipgens ons weer drie Limburgsche schetsen, waarvan de eerste een meer bijzonder en m. i. belangwekkend karakter draagt. Hoewel de vorm — in brieven — mij in den regel niet kan boeien, heeft hij in dit geval iets voor, nl. dat hij het geloof in de echtheid van het verhaal bevordert. Daargelaten nu, of werkelijk die brieven bestaan en afkomstig zijn van den persoon wiens lotgevallen er in zijn beschreven, dan wel of het producten zijn van Seipgens' fantasie, dit doet niets af aan het belangwekkende van het daarin neergelegde verhaal, want Seipgens is zóó volledig bekend met de toestanden, die hij behandelt, dat men veilig kan aannemen dat we hier de reproductie hebben van werkelijk voorgekomen toestanden, die trouwens volkomen verklaarbaar en verdedigbaar zijn.

De quintessens van het verhaal komt hierop neer: Jean is een jong mensch, ouderloos, van nette burgerlijke katholieke familie, die voor priester wordt opgeleid. Voor hij naar het Groot semi-

narie gaat komt hij in aanraking met een aristocratische familie, waar hij het leven der groote wereld leert kennen en een beminnelijk meisje ontmoet, voor hetwelk hij liefde opvat en zij ook voor hem, zonder dat de jonge lui zich echter in eenig opzicht uiten. De jonge man strijdt hevig tegen zijn gevoel, dat hij langzamerhand onderdrukt en geheel overwint, als hij hoort dat de bekoorlijke Remilde den sluier heeft aangenomen. Hij wordt geestelijke en weldra kapelaan op een klein dorpje, waar een oude en afgeleefde pastoor is en dus al de geestelijke en kerkelijke arbeid op Jean neerkomt. Dáar gevoelt hij zich gelukkig en inderdaad treffend is de beschrijving van zijn leven tusschen zijn vriendelijke parochianen, waar hij kennis maakt met de uitingen der menschelijke hartstochten, die zich zelfs openbaren op het kleinste en meest afgezonderde oord der wereld.

Weldra wordt zijn gemoedsrust verstoord, daar hij onverwachts op het kasteel van zijn vriend den Baron diens nicht ontmoet.... de bekoorlijke Remilde, die thans in al den rijkdom der volwassen vrouwelijke schoonheid prijkt. Zij schijnt in den waan te hebben verkeerd, dat Jean van den geestelijken stand heeft afgezien; daarom heeft zij de gelofte niet gedaan, is in het wereldlijke leven teruggekeerd en thans bij haar oom, die weduwnaar is, om zich te belasten met de opvoeding van diens kleine Françoise. Hier ontmoet zij nu Jean geheel onverwachts en onvoorbereid als geestelijke weder! Men kan zich den gemoedstoestand van die beide edele zielen voorstellen, die terstond de striktste terughouding jegens elkander in acht nemen; maar verschrikkelijk is het lijden van den jeugdigen geestelijke, wiens geheele natuur in opstand komt tegen zijn bestaan.

Beiden begrijpen, dat zij niet in elkanders nabijheid kunnen blijven wonen en Remilde besluit terstond een andere betrekking te zoeken. Haar oom de Baron echter doet alle mogelijke moeite haar te behouden voor de opvoeding zijner Françoise en doet, onbekend met den toestand, zelfs een beroep op Jean's hulp om haar daartoe te bewegen. Deze nam een kloek besluit, sprak het meisje over hare schoone roeping jegens Françoise en vertelde haar, dat hij besloten was missionaris te worden. Toen was zij bereid bij haar oom te blijven en hij, na de toestemming des bisschops te

hebben verkregen, vertrok, na nog een zeer aandoenlijke gebeurtenis met Remilde te hebben beleefd!

Daarmede eindigt het verhaal, dat in menig opzicht een helder licht werpt op het leven en het bestaan van den katholieken priester. Zoo menigmaal hoort men over hem, vooral in protestantsche kringen, een ongemotiveerd en zelfs dubbelzinnig oordeel uitspreken, wat alleen te wijten is aan algeheele onbekendheid met het priesterschap; men beschouwt den katholieken geestelijke te veel als een bijzonder soort van mensch, maar hij is onderworpen aan dezelfde hartstochten als ieder gewoon sterveling, alleen heeft hij beter geleerd er strijd tegen te voeren, en juist in dit opzicht is het verhaal van Seipgens zoo interessant, omdat men er uit ziet w a a r i n eigenlijk de kracht van den katholieken geestelijke gelegen is, die, bij veel strijd en aanvechtingen, zich toch rein weet te houden.

Ook de beide andere verhalen, vooral Hawioe-Ho! hoewel zeer eenvoudig, zijn boeiend en verschaffen aangename lectuur, zoodat wij dit boekje een grooten kring van lezers toewenschen.

W. W. L.

Uit Dorp en Stad. Schetsen, door W. Hartsinq. Arnhem, J. Minkman.

Deze schetsen getuigen van zeer veel menschenkennis en van een helder inzicht in verschillende maatschappelijke toestanden, die zich in het menschelijke leven kunnen voordoen, waarin zorg, kommer en verdriet wel het meeste zijn. Mulder en Aaltje, Hanneke Kaart, Van Alphen en Rika, zijn weder zoovele slachtoffers er van en logenstraffen de bewering, dat het den rechtvaardige altijd goed gaat in de wereld. 't Mocht wat! 't Is volstrekt geen wonder, dat men een brave ziel als Rika hoort beweren, dat ze een socialiste zou kunnen worden, gelijk zij en haar broeder getroffen werden door armoede en ellende, niettegenstaande den grootsten ijver en werkzaamheid. Ook deze schrijver beschouwt de maatschappij waarlijk niet uit een beminnelijk oogpunt en daartoe is zij dan ook te onbillijk en te hard. De meest karakteristieke schets is wel die van „Meneer Bobbelman," die, niettegenstaande zijn hardvochtige en zeer materialistische wereldbeschouwing, toch

een goed hart heeft en evenals boer Harmen Stoppel toont, dat die menschen er het best aan toe zijn, die zich het minst bemoeien met andere belangen dan hunne eigene. Een ieder, die zich laat gelegen liggen aan openbare en maatschappelijke belangen, ondervindt voor zich zelf zooveel onaangenaams, dat hij eenmaal berouw krijgt over zijn eigen werk. Des schrijvers inzichten zijn eenvoudig, helder en in onderhoudenden vorm ontwikkeld; alleen betwijfel ik de zuiverheid van zijn dialect, waar hij zich daaraan waagt en het komt mij voor, een dialect te zijn dat hij geheel op eigen handje schrijft. „Zacharias Duitskop" is vooral in den beginne te veel „geforceerd", later wordt de schets goed afgewerkt. Groote letterkundige beteekenis is aan deze schetsen niet toe te kennen, maar zij verschaffen aangename afleiding en afwisseling.

W. W. L.

Historische studiën van dr. Theod. Jorissen, in leven hoogleeraar te Amsterdam. Laatste Bundel. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink. 1893.

In jaren had de wetenschap der geschiedenis niet zulk een groot verlies geleden als door het overlijden van Jorissen. Niet dat wij ook geen andere bekwame geschiedschrijvers hadden en nog hebben, maar om de verschillende talenten, die bij Jorissen vereenigd waren en den geschiedschrijver vormen bij de gratie Gods. Daar zijn er, die, met de meeste zorgvuldigheid en nauwkeurigheid, niet veel meer doen dan catalogiseeren; de feiten rangschikken en ordenen volgens den tijd en er een geregeld chronologisch overzicht van geven. Dit is zeer nuttig en noodzakelijk voor hen die de tijden en jaartallen precies moeten kennen, en daaraan heeft iedereen behoefte, die geschiedenis begint te studeeren, opdat hij de volgorde der gebeurtenissen geregeld in zijn hoofd hebbe; maar deze wijze van behandeling lokt niemand uit. Anderen, die alle krachten willen wijden aan een smakelijken vorm en de geschiedenis willen populariseeren, nemen hun toevlucht tot de romantiek, waardoor de historie meestal geheel wordt opgeofferd, althans haar vertrouwen verliest. Jorissen nu bezat de zeldzame gave om met de meest mogelijke historische getrouwheid zijn onderwerp zoodanig

te behandelen, de geschiedenis op zoodanige wijze te vertellen, dat men las en genoot zonder dat eenig kunstmiddel noodig was om het verhaal aan te kleeden of op te smukken.

De verhalen of liever de historische verhandelingen van Jorissen, berusten op de meest mogelijke nauwgezette studie. Hij was een man van groote bronnenkennis en bezat daarbij de gaven en talenten voor uitgebreide bronnenstudie, die vooral gepaard moet gaan met grondige kennis van verschillende talen. Om zich te overtuigen hoe ver die bronnenstudie ging, leze men slechts de aanteekeningen door Jorissen bij zijnen arbeid gemaakt. Eerst na deze te hebben voleindigd, begon hij zijn onderwerp te behandelen, en zoo treft men in die behandeling steeds dien schat van bijzonderheden aan, welke de lectuur zoo bij uitstek boeiend en afwisselend maken, zoodat men bijna aan een roman zou denken.

Hetzelfde is het geval in de beide verhandelingen, die ons hier worden aangeboden: „Lord Chesterfield en de republiek der vereenigde Nederlanden" en „De ondergang van het koninkrijk Holland", twee hoogst interessante tijdperken uit onze geschiedenis. Met fijn talent vindt men in het eerste beschreven de schitterende persoonlijkheid van den Engelschen gezant bij onze Republiek en zijn machtigen invloed in de laatste jaren van haar bestaan, waarin Engeland zooveel belang had bij de ontwikkeling van den gang van zaken hier te lande.

Niet minder belangrijk is het onderwerp van de tweede schets, waardoor wij worden ingewijd in de bijzonderheden der betrekkingen tusschen de hoven van Versailles en 's Gravenhage en van de verhouding van de monarchie tot onze regeerings-organen en hun strijd tegen de Fransche overheersching.

Ongetwijfeld zal deze historische nalatenschap van onzen betreurden geschiedschrijver dankbaar worden ontvangen en met eerbiedige waardeering worden genoten.

W. W. L.

Géraldine, door Cornélie Noordwal. Arnhem, J. Minkman.

Ik geloof, dat het uit is met de Nieuwe Gidsers, met de Nieuwste Nieuwe Gidsers, met de spiksplinter Nieuwe Gidsers, met de

Nieuwe Gidsers in de toekomst, in één woord: met de Nieuwe Gidsers voor nu en voor eeuwig. Ik heb tal van romans doorlezen in den laatsten tijd, maar niet één er van brodeert op het krompraten, op het stamelen van de jongsten onder de jongeren; niet één schijnt geïnspireerd door intense sensitiviteit; bij niet één is de invloed der jongeren merkbaar door de symboliek dienstbaar te maken aan hun werk, of het ideëele op de vlucht te doen gaan voor het plat reëele. Een luid Bravo voor die allen! Het is om in uw vuistje te lachen; te schokschouderen van plezier; te jubelen, dat het gevaar geweken is, en een frissche lucht ons weder omringt, terwijl de pest, walm en sulferdampen voor goed zijn ontbonden.

Mejuffrouw Cornélie Noordwal is niet de minste onder de zusteren en broederen. Ze verdient le prix de Rome, maar, 't is waar, zoover hebben we 't in de literatuur nog niet gebracht.

Letteren en belletrie zijn geen muziek en geen schilderkunst. Tooveren met de taal is zoowat gelijk aan broodschrijven. Enfin, ik steek Cornelie gaarne een grooten pluim op den hoed, want de roman dien zij ons heeft te genieten gegeven, is een genot.

Er komen twee passages in haar boek voor, die beide karakkeristiek zijn, en die, de eene positief, de andere negatief, de goede qualiteiten van haar werk schetsen.

Daar heb je eerst: „Leo kreeg: Hollandsche Binnenhuisjes, en de Schoonste gaven der vrouw, van Johanna van Woude.... 't zijn snoezige beeldige boeken." Welnu, ga, waarde lezer of lieve lezeres, nu in uw binnenste na, wat die beide woorden omvatten, wanneer zij door eene vrouw, eene deugdelijke vrouw, geuit worden, en ge hebt tevens de qualificatie gevonden voor den roman van Cornélie Noordwal. Dat is de positieve lofspraak. Nu de negatieve. Pan = Panchaud, zoowat de raisonneur uit den roman, zegt: „verdiep je in Godsnaam niet in sentimenteele droomerijen. Dat is onmanlijk. In de allerjongste lectuur, lees je daar veel van. Menschen die hoog-, mooi-, fijn denken en voelen, terwijl ze aanzwartend of aanzondend, of aanzilverend haar hebben en biezen opeten." Welnu dat zegt eigenlijk de schrijfster, en die Seitenhieb op de jongere en jongste school, die aanval op al wat onwaar, veelal onrein,

en onartistiek is, wordt voor haar omgezet in lof, want zoo iemand, dan heeft Cornélie zich vrij gehouden van al wat naar het valsch vernuft dezer dagen zweemt; zij had dus recht om met ironie de tuchtroede op haar ontaarde broederen te doen neerkomen.

Trots tegen trots. Adeltrots en burgertrots. Ziedaar het thema, dat zoo uitstekend is uitgewerkt, dat men een Nurks zou moeten zijn om aanmerkingen te maken.

Zeer zeker, het is een snoezig beeldig boek, en nu mogen wij, mannen, wel eens spotten met dergelijke damesuitdrukkingen; voor ditmaal ga ik geheel mede. Werkelijk, ik zou geen andere epitheta kunnen vinden, dat zoo in een paar woorden uitdrukt, wat ik van den roman denk.

Eenvoudiger stijl heb ik zelden ontmoet, en niettemin blijft het werk boeien van het begin tot het einde. Het is alles zoo waar, zoo rein, zoo edel; het lijkt wel alsof 't zóo moest gezegd worden om het zoo goed te zeggen. Moge de vlotte pen van Cornélie nog menigmaal ons de wereld, de menschen-maatschappij laten zien, zooals zij die in haar camera obscura weet op te vangen om de lichtbeelden in woorden te herschetsen en herscheppen.

Den Haag. A. J. Servaas van Rooyen.

De Dividenden-juffrouw, door A. Clavering Gunter. Naar het Engelsch, door Myra, Arnhem. 1893. f 1 90.

Een pakkende titel, en een pakkend boek; echt Amerikaansch! Zoowat een mixtuur van Aimard, Verne, Dickens, en den graaf de Monte Christo van Dumas. Alles kan op één oogenblik; de personen zijn steeds van pas present of afwezig. Zij zijn precies zooals men weleens van abnormale menschen zegt, die 't onderste uit de kan hebben gedronken: wijs, rijk en sterk. Wat eene bijzondere aantrekkelijkheid aan het boek geeft is dat de Mormonen er een hoofdrol in spelen, tenminste twee hunner bisschoppen, al is één der eerwaarde heeren slechts in schijn mormoon. Hij heeft zich alleen bij die sekte aangesloten om zijne dochter een goeden bruidschat te verzekeren; en dat heeft hij gedaan kunnen krijgen, waarom zijne dochter de Dividenden-juf-

frouw heet. Gemakkelijk ging het niet, en juist de avonturen van hem en zijn omgeving zijn het aantrekkingspunt uit den roman. Hoewel de Mormonensecte en haar leer somtijds nog al uitvoerig worden beschreven, is het boek niet aanstootelijk. Er komt niets in voor dat de zeden aantast. Het is hoogstens zonderling, maar het zonderlinge, het avontuurlijke wil er nog wel in. Ik houd mij zelfs overtuigd, dat, indien een spektakelstuk, als b.v. de Reis om de wereld, uit het boek getrokken werd, er minstens 100 avonden voor noodig zouden zijn om alle nieuwsgierigen te bevredigen. Er komen tal van tafereelen in voor, die prachtig te monteeren zouden zijn. Daar hebt ge b. v. de wedren tusschen twee locomotieven door de bergen sneeuw heen. Op de eene de Dividenden-juffrouw, met haar minnaar Harry Lawrence, den mijn-ingenieur, en op de andere de dweepzieke Mormoonsche Bisschop Lot Kruger, die de juffrouw tot zijn 7de vrouw wil maken. Gelukkig offert de krantenjongen Buck Powers zijn leven voor 't leven der beide gelieven; hij laat de locomotief derailleeren; de Bisschop schiet hem dood, maar hij zelf wordt verpletterd door de omvallende locomotief. Op wat dooden komt het er in dat boek niet op aan. Het is een echte schurkenmaatschappij. Niettemin het boek pakt, en niet het minste door de vlotte vertaling.

A. J. Servaas van Rooyen.

HET LEESKABINET.

(BIBLIOGRAPISCH ALBUM).

1894

HET
LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM

VOOR 1894.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1894.

INHOUD.

A.

B.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

R.

S

Bibliographisch Album.

Verzen, door Hélène Swarth, Amsterdam P. N. van Kampen & Zoon.

Er zijn menschen die uit eene harmonische klankvorming iets zoo keurigs en schoons hooren dat zij een hoog poëtisch genot smaken en al de ruwheden van het dagelijksch leven trachten te effenen — een korte poos althans — door den invloed der geheiligde muziek. Dat zijn de muziekminnaars, die hun ideaal zoeken in het rijk van klanken en tonen. Daar zijn ook menschen die wat de klanken der tonen anderen doen hooren, ditzelfde vernemen bij de klanken der woorden, dat zijn de poëzyminnaars, en tot hen wendt zich Hélène Swarth met haren bundel „Verzen." Meermalen heb ik gelegenheid gevonden het ongemeene talent van onze eerste dichteres te huldigen. Het verheugt mij dat deze nieuwe uitgaaf van hare dichtstukken voor den smaak van ons publiek pleit. In Hélène Swarth wordt een dichteres openbaar, die van hare eerste verzen tot nu toe lyrisch voelt, denkt en doet. Haar poëtische ziel, een Aeolusharp gelijk, wordt door elke ademtocht der werkelijkheid bewogen; laat klagend zachte tonen vernemen. Niets laat haar onbewogen, niets rustig, niets berustend. Zij is als de rimpellooze waterspiegel, die bij elke luchtbeweging rimpels plooit en nooit in volslagen effenheid verkeert. Een bloem bekoort haar om kleur en geur niet alleen, maar om de zoete klanken, die zij tot haar zegt bij peinzend zielsgemijmer. Een kloostertuin, een stuk zonnige hemel, een Najaarsdag of eene

Winternacht — dat alles spreekt tot haar in zoete taal. Geen Bourgondisch minnestreel kon zijne harpe voller tonen hebben doen slaken als hij het weidsche Hof van den Vorst bezong, dan onze dichteres aan haar lier ontlokt, wanneer zij hare verloren en herwonnen liefde herdenkt... Er zijn in dezen bundel elegiën en sonnetten, balladen, liederen en tafereelen — uit al die rubrieken is niet een vers aan te wijzen, dat niet merkwaardig-fraai van taal- en rijmklank is. Hare dichtpen gelijkt meestentijds eene fijne borduurnaald waarmeê zij de aandoening harer ziel op het stramien van eigen leven verbeeldt. Een lyrisch dichter kan anders gevoelen, zoo gevoelen als Hélène Swarth doet, om bij elken gevoelsprikkel een schoonen woordklank te hooren, is maar weinigen gegeven. Vandaar dat over hare poëzy een waas van weemoed ligt, alsof de dichteres van die keurige minlyriek de poetische faam haast te duur gekocht geloofde met de offers die de droeve of blijde, altoos wisselzieke werkelijkheid van haar vroeg; vandaar ook dat zij de kern van hare lyriek, „een beker vol bitterzoeten weemoed" heet en haast smeekend vraagt:

Zet, o, gij
Voor wie hij niet is, snel dien kelk terzij
Waarin ik zacht mijne stille tranen goot!

Het is gemakkelijk te raden voor wie mejonkvrouw Swarth hare „Verzen" niet schreef.

F. S. K.

Het recht van den sterkste, door Cyriel Buysse, Amsterdam. W. Versluys, 1893.

Het was, meen ik, in de eerste aflevering van „Van Nu en Straks", dat ik kennis maakte met het werk van Cyriel Buysse. Te midden van eenige litterarische producten, waarvan mij alleen de herinnering is bijgebleven, dat ze mij hoogst onaantrekkelijk waren, ontdekte ik een schets van zijne hand, welke onmiddellijk mijn aandacht boeide.

Van dat oogenblik heb ik met verlangen iets nieuws van hem

tegemoet gezien, en werd nu onlangs verrast met de verschijning van zijn eersten roman: Het recht van den sterkste.

De lezing van dit boek heeft mij zóó geïmpressionneerd, dat ik ik behoefte gevoelde, daaromtrent eenige indrukken neer te schrijven.

De hoofdzaak van dit werk is een zeer fijne en knappe karakter-analyse van eene jonge, sympathieke vrouw, die, gesproten uit de minste en ruwste volksklasse van Vlaanderen, langzamerhand haar ideaal om eenmaal onder meer beschaafde menschen rustig en vredig te leven, zich ziet ontnemen door haar verdierlijkte omgeving, die met ruw geweld beslag op haar legt, en haar met de overmacht van den sterkste geketend houdt in den poel waarin zij geboren is.

De sterfscène waarmede dit verhaal eindigt is realistisch, treffend juist, en toch zoo sober en met fijn gevoel gedaan, dat het een juweel is van observatie en macht-van-weergeven.

Opgemerkt en gevoeld is het uitstapje der pas gehuwden naar de stad waar zij vreemd en onrustig zijn, en zich bezwaard gevoelende met één vrijen dag, als instinctmatig het zwoegen en sjouwen der werklui gaan aanzien met een onbewust „heimweh" naar dit gedwongen slavenleven.

Daarop volgt een naar de natuur geteekende bruiloftspartij in dezen kring van menschen. Doch het is niet zoozeer de trouwe realistische teekening die ik hier en daar bewonder, dan wel de sombere ernst, en de groote kracht die uit dit boek spreken, en bovenal de innigheid en liefde waarmede die ééne vrouwefiguur geteekend is.

Tusschen het rapaille, waarmede wij kennis maken, staat de lijdende Maria als eene heilige.

De waarschijnlijkheid van een dergelijke figuur in deze omgeving laat ik voor rekening van den schrijver.

Wij hebben het boek te aanvaarden zooals het is, en als het anders was zou het niet zoo mooi zijn.

Buysse heeft zijn aandacht gewijd aan het Vlaamsche volksleven, en om daarvan het diep-tragische te laten zien, is hij

in de noodzakelijkheid enkele realistische voorstellingen te geven. Doch deze passages zijn onderdeelen die hem tot zijn doel brengen: een kunstwerk te leveren. Voor velen zijn zij helaas rustpunten, waarbij gretig verwijld of hoofdschuddend geknikt wordt; bij die menschen gaan die enkele passages niet in 't geheel op, waarvan zij een deel uitmaken, doch zij blijven ieder afzonderlijk in 't geheugen hangen, en zijn na eenigen tijd evenzoovele redentjes tot afkeuring van het geheele werk dat niet overzien is.

Ik heb al menigen bezorgden en wantrouwenden blik op dit boek zien werpen, zoo ongeveer gelijk aan den oogopslag waarmede een boer de V e n u s van Milo schuchter beschouwt, terwijl hij er over peinst dat het toch eigenlijk een schande is, zoo iets in het openbaar te vertoonen.

En als er nu menschen zijn, die dit boek ook een schande of een kwetsing der zeden vinden, dan ligt het waarachtig niet aan den auteur, die zóó schreef, omdat het niet anders kon, maar aan het intellectueel peil van den lezer, die niets heeft opgemerkt dan het lage en gemeene, en den weemoedig-teederen indruk van dit boek niet heeft kunnen bevatten.

Intusschen meen ik dat de Nederlandsche letterkunde een belangrijke aanwinst heeft gedaan.

L. DE HAES.

Voordrachten Bibliotheek. Zutphen Schillemans en van Belkum, 1893.

De bundel, bijeengebracht door den heer J. A. Holtrop, is gereed gekomen, en thans verkrijgbaar in twee deeltjes, met ondertitels: O o l ij k e S n u i t e r s en K r i s-K r a s. Zij zullen hun weg wel vinden. Het voordragen van monologen zit in de lucht, en schijnt de rederijkerskunst vervangen te hebben. Nu, ik vind zulke oefeningen uitstekend. Al doende verkrijgt men een zekere vrijmoedigheid van spreken, eene gemakkelijkheid van beweging, en ontwikkelt men zich al spelende. Het is toch in elk geval tienmaal beter dat onze jongelui, jongens zoowel als meisjes, elkaar vermaken, dan dat zij politieke meetingen bijwonen en zich daar zitten te vervelen, al erkent men dat niet altijd.

Reeds een paar maal sprak ik in dit tijdschrift over den inhoud. Ik blijf er bij, dat het attisch zout dikwerf ontbreekt, maar luchtig en vluchtig zijn de schetsjes zeker, en misschien verlangt men niet meer, indien de voordracht alles goed maakt, en dat moet toch hoofdzaak blijven.

Er wordt wel eens betwijfeld of wij Nederlanders humoristisch kunnen zijn, en zoo we het zijn, of het de ware echte humor is. Het zal hiermede ook alweêr zijn: de smaken zijn verschillend, maar ontegenzeggelijk mogen we, om maar niet verder terug te gaan dan tot Brederoô, — over een Nederlandsch humoristische letterkunde spreken. Ik releveer dit omdat, naar aanleiding van een Engelschen bundel Hollandschen humor, door den Londenschen Correspondent van de N. R. Ct. (12 November 1893, Eerste Blad A) min of meer de schouders worden opgehaald over b. v. het Humoristisch Album. Zou wellicht die ongemotiveerde afkeering niet toe te schrijven zijn aan het feit dat de schrijvers van die Humoristische Schetsen meerendeels onbekend zijn? Het wikken en wegen van namen wordt helaas nog al te veel in praktijk gebracht. Heeft men maar eenmaal den naam van vroeg opstaan dan kan men een gat in den dag slapen, en indien men dan maar een woord zegt of spreekt, al was het potjeslatijn, dan lacht ieder, behalve

A. J. Servaas van Rooyen.

De Grootvisscherij op de Noordzee, door A. Hoogendijk Jr., Haarlem, Tjeenk Willink, 1893. — 349 blz., 48 platen en kaarten. Imp. 8vo.

Een met groote opgewektheid geschreven boek over een onderwerp, dat altijd nog velen in den lande na aan het harte ligt. Met de grootvisscherij in de Noordzee wordt hier meer in 't bijzonder de beug- en de haringvisscherij bedoeld. Wel moet ook de schrob-, net- of trawl-visscherij daaronder verstaan worden; voor dezen laatsten tak heeft de schrijver echter geen groote sympathie en vermoedelijk zou het hem daarom „te ver voeren daarover in détails te treden." Want anders ziet de schrijver tegen eene kleine

uitweiding niet op. Vlaardingen en de grootvisscherij, zooals zij door Vlaardingen wordt uitgeoefend, ziedaar in hoofdzaak het onderwerp, dat de schrijver bespreekt. En dat geschiedt met eene uitvoerigheid en met een enthousiasme, zooals ze alleen bij volkomen bekendheid en groote ingenomenheid met de stof, die men behandelt, mogelijk is.

Van de 350 bladzijden van het werk zijn er niet minder dan 106 gewijd aan de geschiedenis en den tegenwoordigen toestand van Vlaardingen en talloos zijn de wetenswaardigheden over deze stad die hier zijn opgeteekend. Dat daarbij veel wordt medegedeeld, dat eigenlijk met de grootvisscherij niets te maken heeft, wie zal den schrijver die voorliefde voor „zijne geboortestad, waar zijne voorvaderen sedert het begin der vorige eeuw reeds leefden en werkten" euvel willen duiden? Nemen wij het boek voor wat het is — niet voor wat het misschien had kunnen zijn, of wat een ander wellicht zou wenschen, dat het was.

Een hoofdstuk van meer dan 50 bladz. geeft wettelijke en statistieke gegevens op het gebied der grootvisscherij; daarna volgen twee hoofdstukken, die verdienen de kern van het boek genoemd te worden. Het eene is gewijd aan de beschrijving van de verschillende modellen van schepen, die bij de grootvisscherij in gebruik zijn, het andere behandelt de uitoefening van de beug- en haringvisscherij. En wie een practische bijzonderheid omtrent schip, bemanning, uitrusting of visscherij wenscht te leeren kennen: hij zal Hoogendijk's boek niet te vergeefs raadplegen. Het is echter niet een bloote beschrijving van al de onderdeelen van vaartuig, exploitatie enz., die u geboden wordt; de schrijver wisselt de behandeling van zijn hier en daar eenigszins droog onderwerp op aangename wijze met verschillende bijzonderheden, met tal van vaderlandsliefde en gezonden ondernemingsgeest getuigende opmerkingen, vergelijkingen enz. af. Hier en daar is het zelfs of niet de schrijver van een dik 8vo boekdeel, maar een onderhoudend causeur aan het woord was.....

De schrijver heeft daarbij de groote verdienste van er een eigen meening op na te houden, dank zijne ervaring er op na te mogen houden, waar het geldt de toekomst van onze grootvisscherij, de richting waarin zij zich kan en moet ontwikkelen.

Die toekomst behoort volgens hem aan de reederijen, die schepen zullen uitrusten voor zomer- en wintervisscherij beide geschikt! En verder is het zijne meening, dat alleen de verschvaart — de visscher, die zich voorstelt schelvisch en kabeljauw in verschen staat aan de markt te brengen — de natuurlijke oplossing zal zijn van de moeilijkheid, om de schepen der haringvisscherij ook gedurende de wintermaanden met voordeel voor reeder en visscher te blijven gebruiken.

Het is hier de plaats niet op eene bespreking, laat staan op eene kritiek, van de denkbeelden van den heer Hoogendijk in deze in te gaan: al zal niet iedereen, die met de grootvisscherij en met name met de haringvisscherij vertrouwd is, de meening van den heer H. willen onderschrijven, een verdienste mag het ongetwijfeld heeten, wanneer iemand, die over een gewichtig onderwerp als de grootvisscherij een gevestigde meening koestert, zich de moeite getroost er zoo flink en zoo in bijzonderheden mede voor den dag te komen, als hier het geval is.

De „Grootvisscherij op de Noordzee" verdient als gewichtige bijdrage tot onze Visscherij-literatuur een hartelijk welkom!

Het boek is fraai gedrukt en rijk geïllustreerd. De vraag rijst echter op, of het eenigszins weelderige van de uitgave en de betrekkelijk hooge prijs de verspreiding in zeer ruimen kring niet min of meer belemmeren zal? Doch dat zijn zaken, die strikt genomen niet den recensent maar den uitgever raken.

H., 10 December '93. H. C. P. P.

IJdelheid, door S. La Chapelle Roobol — (Schrijfster van Nora, Een gelukskind). Utrecht, H. Honig. 1893.

Sedert door het tijdschrift Nederland het portret van de geachte schrijfster onder ieders bereik is gebracht, zal men het mij niet euvel duiden, dat ik ook een enkel woord zeg over deze sympathieke persoonlijkheid, vooral omdat men in den letterkundigen arbeid van Mevr. La Chapelle juist deze gelukkige eigenschap telkens en telkens weder terugvindt.

Wie geen vreemdeling is in de Haagsche flaneerende en flirteerende beweging, welke zich in het Haagje tusschen 2 en 5 uur in de winkelstraten openbaart, heeft kennis gekregen aan een vriendelijk tweetal, moeder en dochter, dat bescheiden, doch zeker, met flinken pas door die menschenmassa voortschrijdt, en dat meer voor elkaâr schijnt te gevoelen, dan dat het oog heeft voor al wat haar omringt of opneemt. In vertrouwelijke armstrengeling, doorgaans in druk gesprek, ziet men de lieftallige schrijfster, in eerbiedige aanleuning, met haar moeder voortgaan, recht op het doel af, en van meer dan eene zijde, al maakte men zelf die opmerking niet, hoort men: wat een lieftallig paar. Uitgenomen de ijdelheid, die in Ida, de romanheldin, verpersoonlijkt wordt voorgesteld, en met enkele kleine wijzigingen, heeft Mevrouw La Chapelle zoo iets van haar zelve gezegd op bladz. 57:

„Gaat u niet veel uit?"

„Ik, o neen, bijna nooit; ik leef heel stil."

„Woont u alleen?"

„Ja, met mijn dochtertje. Ik ben al drie jaar weduwe.... Ik heb er ook geen behoefte aan; ik leef eigenlijk alleen voor mijn kind."

„Maar," hernam hij aarzelend, „u is eigenlijk te jong en.... vergeef me..... te mooi, om zoo heel alleen en onbeschermd te leven."

Ik heb uitdrukkelijk gezegd: met enkele wijzigingen. Mevrouw La Chapelle is al langer weduwe, mevrouw La Chapelle heeft een zoon en mevrouw La Chapelle woont met haar moeder zamen, en buiten den tijd dien zij aan die beide wezens wijdt, geeft zij in flinken vorm de indrukken terug, die zij van de menschenwereld krijgt, en brengt die onder den vorm van novellen of romans onder de aandacht van het lezend en leesgraag publiek. Van vele harer werken zou men zoo kunnen zeggen, het zijn romans à clef; zeer zeker van haar eerste pennevruchten, en misschien heeft zij juist door dat werk haar talent als schrijfster tot ontwikkeling doen komen.

Is nu alles onverdeeld goed wat Mevr. La Chapelle tot heden geschreven heeft? Zeer zeker niet, maar hare beminnelijke persoonlijkheid duikt in ieder harer pennevruchten op, en geeft

een eigenaardig cachet aan het geschrevene; zij werkt met lust en liefde, verzorgt haar stijl, houdt de karakters streng vol, en juist dat liefhebben van al de kleine en groote gebreken harer personages, maakt wel eens, dat zij struikelt over het te veel. Men zou wel eens wenschen, dat zij in eenige flinke breede trekken het karakter aangaf, en niet, tot peuterens toe, al de fijne en haarkleine bijzonderheden beschreef en teruggaf.

Wellicht zou zij zich zelve dan ook behoeden voor herhalingen van zinnen, zooals o. a. op de bladzijden 4 en 10, waarin van het behaaglijk gevoel, enz. wordt gesproken.

In elk geval is IJdelheid een mooi boek; met warmte, met liefde geschreven. Als men maar eenmaal de kraamkamer en de kinderkamer uit is, dan is men een heel eind op weg om vol bewondering voor haar werk te blijven luisteren, naar hetgeen zij verhaalt van Idje, die m. i. eigenlijk gezegd ondergaan moest door haar ijdelheid, of blijk geven haar ijdelheid geheel te hebben overwonnen, en het oude te hebben te niet gedaan. Nu vind ik het boek niet af; het is alsof er nog een tweede deel op moest volgen. Waarom de gewaagde passages op de bladz. 205 tot 216, het tafereel om en in het Kasteel afgespeeld, niet tot doel gekozen om Idje voor goed ongelukkig te maken, en haar zedelijk te doen vallen, of wel haar uit den zwijmel der ijdelheid te doen ontwaken? Dat had moeten geschieden, en dan had men naar het recept der ouden tevreden kunnen zijn.

Ik acht dit een groote fout in het werk van mevrouw La Chapelle. Ik hoop zelfs, dat zij de groote leemte in haar boek zelve zal inzien, en dat zij zich ter neder zal zetten om een vervolg op haar IJdelheid, — de lezer begrijpe, dat ik bedoel het boek met dien titel, — te schrijven. Wellicht hooren we dan meteen nog wat van Caroliene, haar geesteskind, haar dochter, die naar Indië gaat om haar ijdeltuitig moedertje te ontvluchten. Misschien zal die geschiedenis dan ook beter geschikt zijn om door jonge meisjes te worden gelezen!

Den Haag. A. J. Servaas van Rooyen.

Instantané's, door W. F. Margadant, met teekeningen van J. den Engelse Wiemans. Leiden, E. J. Brill.

In het zalig bewustzijn dezen avond niets anders te doen te hebben dan op mijn gemak een boek te doorbladeren, laat ik mij kalm in mijn gemakkelijk stoeltje neer; rangschik op mijn tafel in mijn onmiddellijke nabijheid, hetgeen mij voor materieele verkwikking noodig voorkomt, werp een dankbaren blik op mijn vulkachel die doorbrandt, zonder dat men telkens aan poken of opwerpen behoeft te denken, en neem het boekje ter hand dat mij ter beoordeeling is toevertrouwd.

Voordat men nu, met de halsstarrigheid van een boekverslinder, onmiddellijk begint met het gedrukte van A. tot Z. te lezen, alsof het aangenomen werk is, dunkt het mij nooit kwaad, en is het zelfs een genoegen, eerst een tijdje met het bandje en het uiterlijk schoon te sollen; zoo ongeveer als een verzadigde kat met een muis.

Wij doen dat in het dagelijksch leven ook: als we aan iemand voorgesteld worden, vragen we niet: „Wie is hij?" maar: „Hoe ziet hij er uit?" en daarna komen pas de critische beschouwingen.

De menschen zijn blijkbaar gehecht aan uiterlijk voorkomen, en daarom zal ik het traditioneele zinnetje: „de uitgever zorgde voor een net kleedje" niet achteraan laten komen, zooals gebruikelijk is, maar juist beginnen met het uiterlijk.

Het is een zeer gracieus, fijn bandje met een knappe, typige teekening waarin de firma E. J. Brill te Leiden de Instantané's van W. F. Margadant het licht heeft doen zien.

Het is een prettig formaat, een mooie letter op goed papier; de linnen band van een gevoelige kleur, waarop de matroode omtrek der figuurtjes goed uitkomt.

Het uiterlijk laat dus niets te wenschen over; als ik iemand ontmoette die er zoo chique uitzag, zou ik gaarne met hem kennis maken, denkende: gij zijt een gentleman.

Maar in dit geval is het niet alleen het uiterlijk dat aanspoort tot nadere kennismaking.

De naam van den schrijver is een waarborg dat dit boekje

geen vervelende uren zal bezorgen, en daarom slaan wij het dan ook glimlachend open, in een goed humeur gebracht door het uiterlijk en wel wetend dat de inhoud niet zal tegenvallen.

En dit is ook zoo.

De heer Margadant geeft eenige zeer goed geobserveerde toestanden uit de maatschappij. Ironisch en grappig, doch steeds getemperd door een merkbare goedigheid, hekelt hij zoo het een en ander wat hem gepasseerd is.

„Het verloren perronkaartje" is voor dit beweren geen kwaad bewijs.

„Sint Nicolaas" en „Tuintjes" zijn opstellen die meer naar het gemoedelijke genre overhellen.

Twee schetsen, die mij het meest getroffen hebben door hun waarheid, zijn „Oranjedag" en „Een dubbeltje de rit". Bij de laatste heb ik de emoties gevoeld van een oom die met zijn neefjes een ritje in de „montagne russe" maakt; en het is zoo juist gezien in de eerste om op een „Oranjedag" een provinciaal de dupe te doen worden van een flesschentrekker; de type van den „majoor" is uitstekend; dat is een echt Haagsche toestand.

Als de auteur over sport begint, wordt hij min of meer filosofisch, en dit is een reden voor mij om hem daar te verlaten, en mij even te wenden tot den heer den Engelse Wiemans, die het boekje van geestige illustraties voorzag.

Vooral waar het geldt landschap en bloemen, is de teekenaar uitstekend geslaagd. Het begin van de meeste schetsen is zeer artistiek met bloemen of distels geïllustreerd, en tusschen den tekst worden ons de verschillende typen die in de schetsen voorkomen, aanschouwelijk voorgesteld. Het sluitstukje van „de Oranjedag" op pag. 93 is een fijn gevoeld en gedaan landschapje.

In het algemeen verleenen de illustraties van den heer Wiemans een zeker los en aangenaam cachet aan de schetsen en verhoogen zij de waarde van dit aardige boekje.

L. DE H.

Vrije Liefde, door Adriaan de Vrije. Arnhem, J. Minkman.

De titel van bovengenoemden roman zal menigen geblazeerden jonkman aanlokken om hem even te doorbladeren, hem met een cynisch schouderophalen ter zijde leggend, waar het letterkundig gehemelte niet gestreeld wordt, zooals zulks de aroma, uitgaande van het woord „vrije liefde" beloofde. Schuchtere jonge meisjes zullen het boek even teleurgesteld ter zijde leggen, want de passages waarop zij zich gespitst hadden in hun fin-de-siècle-onschuldigheid bleven uit. „Nothing very shocking, indeed, nothing shocking at all", zoude de meest prude miss kunnen verklaren.

„Vrije Liefde" is dan ook behoudens den titel een vrij kalme roman, die nergens een hooge vlucht neemt; het is noch een boek van moraal, noch van immoraliteit. Het onderwerp, à l'ordre du jour, want het schijnt tegenwoordig bijna elken auteur te interesseeren, had pikanter, boeiender behandeld moeten worden, om ingang te vinden.

Hoe geheel anders verwerkt Daudet in zijn Sappho hetzelfde thema. Met welk een verve, welk een gloed! Hier is alles verveling, droogheid, stijfheid, gebrek aan alles wat den novellist aantrekkelijk maakt. Eene moeder als de hier geschilderde is eenvoudig eene ongerijmdheid, en de verblindheid van den edelen, oudsten zoon voor de naar alle waarschijnlijkheid misdadige vrouw is maar zeer weinig gemotiveerd.

Hoe weinig partij heeft de schrijver ook weten te trekken van het verblijf van zijnen held te Parijs, tijdens beleg en Commune. Alle beschrijvingen daaromtrent klinken dof en mat, en zelfs het optreden van de lieve Toinette, het meisje van „de vrije liefde" kan ons noch met den roman zelf, noch met het tragisch verloop der geschiedenis verzoenen.

De karakterteekening is hier en daar goed volgehouden. Ware de mise en scène maar wat beter geweest, de medespelers zouden misschien een dankbaarder figuur gemaakt hebben.

De firma Minkman heeft gezorgd voor een netten, duidelijken druk, die het boek waarschijnlijk nog eenigen aftrek zal doen vinden.

MENA.

Een bundel *Liederen en Gedichten* van E. J. Potgieter. Vierde druk. Geïllustreerd door Ch. Rochussen. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

Toen het boek, dat nu zijn vierden druk beleeft, voor de eerste maal zijne opwachting bij ons lezend publiek maakte, schreef Joh. C. Zimmerman, de smaakvolle gids-redacteur en vriend van Potgieter, in de inleiding:

„Potgieter zal nooit populair worden, evenmin als Huygens en Staring. — Ziedaar eene uitspraak, die tijdens zijn leven en na zijn dood van vele zijden werd vernomen. Populair in de beteekenis van voor allen bevattelijk en toegankelijk zullen zeker de meeste zijner werken niet mogen worden genoemd. Er behoort inderdaad voorbereiding en studie toe, om ze te leeren verstaan en genieten, om er al de fijnheid en rijkdom van te waardeeren. En toch zijn er onder zijne liederen — zoowel onder de vroegere als onder de latere — zoovele aanschouwelijke tafereeltjes, van onze volkshistorie en ons volksleven aan onze maatschappelijke toestanden en verschijnselen ontleend; toch spreekt er in de uitstortingen des gemoeds zulk eene innigheid en warmte, zoo hooge mate van rein-menschelijke vreugde en smart, dat ze den weg moesten vinden tot het harte en de bevatting des volks."

Kon het beter gezegd worden, en heeft de Nederlandsche lezer Joh. Zimmerman niet in het gelijk gesteld, door zoo gretig naar Potgieter's liederen te grijpen, dat de uitgever reeds nu voor de *vierde* maal den leeslust tracht te voldoen!

Ditmaal is echter ook Rochussen van de partij en heeft recht op een ruim aandeel in het succes. Rochussen en Potgieter waren vrienden: les beaux esprits se rencontrent, en dat vriendschapsgevoel zal zijn invloed uitgeoefend hebben bij het scheppen dier reeks bekoorlijke verluchtingen, welke met de grootste mildheid over de bladzijden van het flink gedrukte boek gestrooid zijn. Rochussen en Potgieter — zij behooren bij elkaar: beiden dweepende met onze zeventiende eeuw, doorkneed in de zeden en gewoonten, kleederdracht en huisraad van dien grooten tijd. Potgieter was de man om de liedekens van Bontekoe zoo karakteristiek te geven, maar niemand zou beter in staat geweest

zijn, die zelfde liedekens zoo waar en typig met zulk eene overvloeiende fantasie in beeld te brengen.

Door die samenwerking van twee kunstenaars is een mooi, smaakvol boek ontstaan, dat op die onbekrompen wijze is uitgegeven welke den Haarlemschen Tjeenk Willink wettigde: der Dritte im Bunde te zijn.

G.

Ida Noble. Naar het Engelsch van W. Clark Russell. Amsterdam, Wilms & Co.

Een boek vol avonturen; juist daarom misschien boeiend en onderhoudend, maar dat overigens geen andere aanspraken kan doen gelden. De vertaling is goed en verdient lof. Het onwaarschijnlijke in dit verhaal geeft er een eigenaardige kleur aan. Men moet maar niet vragen: hoe kon dit of dat? De schrijver weet overal raad voor. Het waarom der dingen ligt veelal niet voor de hand, maar waar een rooverroman, — zoo mag ik de schaking van Ida Noble wel noemen, — wordt saamgesteld, is de fantasie dikwerf de waarheid en de werkelijkheid de baas.

Grootendeels speelt het stuk op zee, uitgenomen de landing die wordt gedaan om de schaking van de rijke erfgename te bewerkstelligen. In dien zin zou het boek ook te gebruiken zijn voor onze jongens, want van liefde is in 't geheele boek geen sprake, al zou men dit bij eene schaking verwachten. Het avontuurlijke zeeleven krijgt het leeuwendeel; het doet zoo denken aan de oude verhalen waarin kaper-kapiteins de hoofdrollen vervulden.

Men moet het overigens maar lezen om er het fijne van te weten. Als men eenmaal begint dan leest men in één adem door, want het boek leest ontzaglijk vlug op. Tot afwisseling mag ik daarom zulke boeken wel. Zij geven niets te denken doch houden aangenaam bezig en ontspannen.

Karakteristiek is 't geen de schrijver op blz. 165 zegt: „Hollander is een algemeene term, waaronder wij, Engelsche zeelieden, gewoonlijk alle noordelijke nationaliteiten verstaan; Duit-

schers, Zweden, Denen enz. Van deze twee Hollanders (die werden geleend van een ander schip om 't gebrek aan manschappen te herstellen) bleek de een te zijn een Deen, de ander een Zweed."

Zie, dit deed mijn harte goed. Onder de republiek was de Hollandsche vlag geëerd en gevreesd, en die traditie schijnt nog voort te leven, waar verschillende nationaliteiten tot dat volk gebracht worden, en hun zeemanschap erkend wordt.

Het plaatje op den titel, waarin de schaking is voorgesteld, en de titel zelve, zullen zeker ook aan vele onzer lezeressen aanleiding geven om het verhaal te lezen; moge het haar niet geheel onbevredigd laten!

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOIJEN.

Beelden uit Neêrlandsch-Indië, door F. J. van Uildriks. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

De voorstellingen van ons prachtig Insulinde „te verlevendigen en te verhelderen is het doel van deze „Beelden uit Neêrlandsch-Indië", die geen volledige schets van land en volk in onzen Archipel willen geven, maar eenvoudig beoogen aangenaam bezig te houden en de gedachten te doen verwijlen in het land van zonneschijn en gastvrijheid, waaraan herinnering of toekomstdroom zoo velen onzer landgenooten bindt."

Ziedaar het, in de inleiding omschreven, bescheiden doel, waarnaar de schrijfster streefde en waarvan, met volle overtuiging, verklaard mag worden dat het volkomen wordt bereikt.

De hoogst belangrijke inhoud en het groot aantal prachtig schoone platen, afbeeldingen bevattende ook van de schilderachtigste landschappen, met hun weelderigen plantengroei, bieden in hooge mate genot aan voor hem, die Indië bij aanschouwing kent en bij wien er de liefste herinneringen door worden opgewekt, en zal ongetwijfeld bij anderen niet minder het vurig verlangen doen

ontstaan toch spoedig hun toekomstdroom verwezenlijkt te mogen zien.

Met die platen leidt de schrijfster ons geheel Indië rond, de stof van haar beschrijvingen puttende uit tal van werken van de bekwaamste en meest bekende schrijvers.

Om ons slechts tot enkele hoofdzaken te bepalen, zoo geven de beelden ons uitvoerige beschrijvingen op Java van den beroemden plantentuin te Buitenzorg en van de prachtige hindoe-oudheden w. o. de tempel van Boeroe-Boedoer; op Sumatra van de tabaksindustrie in Deli, van den pas voltooiden spoorweg op Sumatra's Westkust naar de Ombiliën-kolen, van het verloop van den Atjehoorlog en van de Sumatra-expeditie van het aardrijkskundig genootschap; op Borneo van de Dajaks en orang-oetans; op de meer oostelijk gelegen eilanden van de sagocultuur, van den paradijsvogel en van de parelvisscherij bij de Aroe-eilanden.

Een rijke inhoud alzoo en over het geheel levendig en onderhoudend behandeld.

Toch zijn niet alle beschrijvingen even duidelijk en juist. Er komen toch enkele geschiedkundige onjuistheden in het werk voor, terwijl bij de beschrijving van den Atjeh-oorlog b. v. de duidelijkheid en eenvoudigheid van het geheel opgeofferd zijn aan de uitvoerigheid van sommige détails. Die beschrijving biedt ons niet een kort, aaneengeschakeld verhaal van het geheele verloop van den strijd, doch vermoeit den lezer met de namen van tal van forten, die gerust achterwege hadden kunnen blijven. Andere beschrijvingen daarentegen, zooals o. a. die van de tabaksindustrie in Deli, zijn zelfs voor hem die nimmer Indië bezocht, helder en duidelijk.

De schoonheden op te sommen van de prachtige platen, die het werk versieren, is een onbegonnen werk. Men zou niet weten welke het eerst verdiende genoemd te worden, men bejammert het slechts de afbeeldingen van zoo veel heerlijke landschappen, als bijv. „het gezicht op Amboina", „de waterval in de kloof van de Ané", „het dorp Grabak" en zooveel anderen, zoo dubbel gevouwen in een boek voor zich te zien.

Een werk, zoo keurig uitgevoerd, dat ons zooveel schoons te genieten en te aanschouwen geeft; dat ons bekend maakt met de

typen van zoo vele volken die Indië bewonen, met zijn onovertroffen, verrukkelijke natuur, met zijn trotsche palmen en waringins, verdient ongetwijfeld de warmste aanbeveling.

Met Robinson Crusoe tien jaar op reis, door P. Louwerse. 's-Gravenhage, Firma Joh. Ykema.

Ik had het genoegen, geruimen tijd geleden, de eerste aflevering van dit flinke jongensboek aan te kondigen. Heden is het compleet gekomen en gaarne getuig ik, dat ik geen woord terug neem van den toen uitgebrachten lof.

Louwerse, doch waarom 't haast te verhalen, ieder weet dit, is een onderhoudend verteller, die 't geheim kent om de aandacht te boeien, den leeslust op te wekken en gaande te houden, en al spelende te leeren. Dat zijn uitstekende eigenschappen in een schrijver voor de jeugd.

De aardige prentjes doen het hunne om 't boek prettig te maken.

Den Haag. A. J. S. v. R.

De Refugié's. Een verhaal uit Twee Werelden, door Conan Doyle. Naar het Engelsch door J. van Witsenburg. H. Honig, Utrecht. 1893.

De schrijver van dit boek heeft talent; hij schrijft onderhoudend en boeiend, maar hij houdt van effect, van sensatie. Ik kan niet zeggen, dat zijn werk mij heeft voldaan. „De Refugié's", daarbij denkt men aan die duizenden, die zich over de geheele wereld hebben verspreid en wacht men een schets niet alleen van hun ontvangst, hun leven en lotgevallen, van de wijze waarop zij in de verschillende landen zijn opgenomen en van de maatregelen die men voor of tegen hen genomen heeft, maar ook vooral van den invloed, die hun verspreiding heeft gehad op de lotgevallen der volken, op den loop der wereldgeschiedenis.

Het eerste en lijvigste deel geeft ons eene voorstelling van het

leven aan het hof van Lodewijk de XV. Met levendige kleuren wordt ons de historie der verbanning van madame De Montespan en 's konings huwelijk met De Maintenon geschetst, met al de daaraan verbonden intriges en gruwelen. Zoodra De Maintenon haar invloed kan doen gelden, zijn we getuige van de intrekking van het Edict van Nantes. Daardoor wordt ook getroffen de familie De Catenat, die door een toevalligen samenloop van omstandigheden haar toevlucht neemt naar de Nieuwe Wereld en wel haar tenten opslaat in de Engelsche bezitting New-York, na de verschrikkelijkste ellende en gevaren te hebben doorstaan op haar doortocht door de Fransche bezittingen in het land der Indianen. De schrijver heeft met onmiskenbaar talent al de ellenden en martelingen opgediept, waaraan een mensch in dien tijd kòn bloot staan en heeft De Catenats niets gespaard. Zij zijn er doorgekomen en later tot bloei en welvaart geraakt. Spannend is het verhaal wel en er komen niet alleen merkwaardige, maar ook zeer bewonderenswaardige karakters in voor, die met juistheid zijn geteekend.

Dit alles is boeiend en met zeer veel talent beschreven, maar het betreft niet „De Refugiés", doch slechts eene familie, terwijl de geschiedenis van Lodewijk XV en zijn bijzitten niets nieuws bevat. Dat er zeer eigenaardige en bewonderenswaardige karakters in voorkomen ligt in de eigenaardige verscheidenheid van de verschillende menschen waarmede men in aanraking komt.

W. W. L.

Haagsch Jaarboekje voor 1894. 's-Gravenhage, Mouton & Co.

Belangrijker van inhoud dan het vorige, het allermeest door de pittige opstellen van den Rijksbouwmeester Peters en Jhr. De Stuers, zal dit boekje gewis ook in aller schatting stijgen.

G.

Maria Hudde, door F. A. Buis, schrijver van »Een doelloos leven", »Ontwaakt" enz. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Een werk van Buis wekt nog al tamelijk groote verwachtingen op. Zoo ook nu. Geheel verwezenlijkt zijn ze niet, hetgeen is toe te schrijven aan het eenigszins halfslachtig karakter van dit boek, dat ik zou durven qualificeeren als een overgang van den ouden klassieken roman tot den modern realistischen. Men vindt hier toch reeds, hoewel nog niet scherp gepreciseerd, de tegenstelling tusschen cynisme en mysticisme, die tegenwoordig een overwegend kenmerk van de moderne school uitmaakt. De zelfstandige bewuste moreele karakters waarvan men kan zeggen „dat zij in hun gemoed ten volle overtuigd zijn" ontmoet men haast niet meer. Meestal krijgt men te doen met menschen, die zich eenvoudig overgeven aan hun hartstochten, of aan een overdreven huichelachtig schijngeloof, dat een vertooning maakt van diepe vroomheid.

Marie Hudde, een meisje met een gezond, goed ontwikkeld verstand en ontegenzeglijk goede bedoelingen en groote aangeboren gaven, begeeft zich na een eenigszins romantischen levensloop in het huwelijk met een man, dien zij hoogacht en vereert, hoewel zij hem niet bepaald liefheeft. Zij neemt hem wel eenigszins uit berekening, maar leeft met hem gelukkig, doch zoodra ontmoet zij niet op haar weg een vroeger aanbidder of liever een wellusteling die haar begeerde, de gevaarlijke advocaat Stang, of zij geeft zich over aan de zinnelijke liefde. Van strijd, zelfverloochening, plichtsbetrachting, roeping, is zoo goed als geen sprake en zij wordt per slot van rekening een ellendig individu, dat wel haar plicht zal doen in het leven, maar ontevreden zonder vreugde, zonder voldoening. En tegenover haar staat Esther, Smildings zuster, wel eenigszins mystisch, maar toch nog niet zoo overdreven als in de moderne romans de karakters wel worden geteekend. Zij is zeer, zeer vroom en doet alles op het gezag van haar vroomheid, waarmede zij alles weet goed te maken. Kalm en tevreden gaat zij haar weg en ziet uit de hoogte harer vroomheid neder op hen, die zich overgeven aan hun wereldsche neigingen en hartstochten. Toch is haar voorbeeld nog de uitweg voor Marie. De schrijver heeft dit echter niet uitgewerkt. En rondom

die arme Marie bewegen zich flinke, degelijke jongelui, als Walter Marcloff en Hendrik de Bunt en nicht Koosje, maar dit is ook al een verschijnsel dat uit bijna alle romans op den voorgrond treedt, dat de knapste jonge mannen en de liefste meisjes als lichtzinnig worden voorgesteld, zoodat men eigenlijk tot de conclusie moet komen: de wereld is een gemeen zoodje.

De toestanden in de wereld van Marie's ouders en de verhouding van de groote wereld en de bourgeoisie in een stad als Amsterdam zijn uitnemend geschetst, evenals de lotgevallen van de familie Marckhoff, die aanleiding geven tot het vermoeden, dat de schrijver waarachtige, degelijke levensopvatting en ware toepassing van die hooge menschelijke levensopvatting slechts mogelijk acht in aristocratische kringen, als b. v. in die van mevrouw Marckhoff. Voor een groot deel heeft hij gelijk en daarom is er veel te zeggen voor het beweren van hen die meenen, dat onze tegenwoordige zoogenaamde aristocratie, dat is de bourgeoisie, die geld heeft, geen gunstigen invloed kan uitoefenen op de mindere klassen en dat zij die — hoewel zij dat wil — niet zal kunnen leiden of verbeteren. De echte aristocratie zou dat wel kunnen. Een boek als dit brengt ons volkomen tot de overtuiging, dat de tegenwoordige maatschappij is veroordeeld en verloren.

Het te lezen is nuttig en kan tot zelfkennis leiden.

W. W. L.

Bibliographisch Album.

De heer W. J. N. Landré, die op 8 Januari jl. plotseling overleed, heeft jaren lang als trouw en ijverig medewerker Het Leeskabinet ter zijde gestaan. Vooral in het bibliographisch album was hij een der voornaamste medewerkers, en hoe grooter stapel boeken men den gemoedelijken, scherpzinnigen lezer zond, hoe welkomer het den man was, die juist zooveel kon afdoen, omdat hij het buitengewoon druk had. Honderden boeken zijn door den heer Landré aangekondigd; steeds bleef zijne pen vrij van kleingeestige vitterijen, altijd was zijn oordeel flink, gezond en humaan. In de kracht zijner jaren werd een man aan zijn huisgezin ontnomen, dat hem diep betreurt, en werd dit tijdschrift van een medewerker beroofd, wiens degelijke kennis door redactie en lezers gewis op prijs werd gesteld.

De Redactie.

Wij laten hier de laatste bijdragen van den heer Landré, kort voor zijn dood geschreven, volgen.

Sociale Droomen en Daden, door Helene Mercier. Haarlem H. D. Tjeenk Willink.

De humanistische sociologie van Helene Mercier heeft wel eenige bedenking opgewekt om het tamelijk sterk gekleurde idealisme waaraan zij te herkennen is, maar toch begint men zich daarmede meer en meer te verzoenen, omdat het bewustzijn levendiger wordt dat de menschheid en de maatschappij behoefte hebben

aan wat meer idealisme dan haar in de middenjaren dezer eeuw werd geschonken. Gedurende een reeks van jaren is de maatschappij uitsluitend beheerscht door streng praktische beginselen, die geleid hebben tot een realisme, dat weder walging heeft verwekt. Men kreeg een afkeer van dat koude jagen naar de voldoening van eigen wenschen en begeerten, die zich dan nog uitsluitend oplosten in de begeerte naar geld of goed.

Dit gaf natuurlijk aanleiding tot reactie en deze meende terstond, de zuiver idealistische beginselen ook te kunnen toepassen op het praktische leven der menschen. Dàt gaat natuurlijk ook mank en het zal heel wat kosten eer de menschheid komt tot de doorvoering van ideale beginselen in het maatschappelijke samenzijn. Hoe dit mogelijk zou wezen en hoe zij zouden moeten worden ingevoerd, daartoe wijst Helene Mercier den weg. Zij is een talentvolle baanbreekster en wij verheugen er ons over, dat de wakkere uitgever van Het Sociaal Weekblad haar daarin verschenen artikelen, nog met een enkel vermeerderd, thans afzonderlijk heeft willen uitgeven.

Men leze dit boek onbevooroordeeld, met den oprechten wensch dat de maatschappij zal vooruitgaan in voorspoed en stoffelijke welvaart, in levensgeluk en levensgenot, in deugdzaamheid, reinheid, humaniteit en idealisme, en zeker zal ieder daartoe medewerken, die de wenken en aanwijzingen volgt van een Helene Mercier. Die dat wil, bepale zich echter niet tot lezen en bespiegelingen, maar make zich vooral op tot de daad!

W. W. L.

Het Kattenbruggetje. Naar het Duitsch (der Katzensteg) van Hermann Sudermann, schrijver van »Heidenhoff", »Frau Sorge", »De Eer", »Haar-thuis" enz. door Laura Holwerda. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Wij hebben vertalers die overal op aanvallen en uitgeven, die alles slikken. Het is waar, Hermann Sudermann heeft een goeden naam en uitstekende dingen geschreven, maar waarschijnlijk door gebrek aan een goed onderwerp of wegens uitgeputheid, heeft hij nu een prul voor den dag gebracht en ik kan me niet begrijpen,

waarom men het nu nog in het Nederlandsch moest overbrengen tenzij om de vertaalster ter wille te zijn, want als de critiek eerlijk oordeelt, zal de uitgever er wel op toeleggen. Wie zal het koopen? Het heeft geen waarde, omdat het geen doel, geen beteekenis, geen strekking heeft.

Het verhaal speelt kort na den val van Napoleon I. Pruisen was betrokken geweest in den oorlog en op de Poolsche grenzen woonde een edelman, de heer Van Schranden, die, hoewel Pruis, met Polen nauwe betrekkingen onderhield. Hij had den Franschen een geheimen doortocht naar Pruisen verraden over het „Kattenbruggetje". Dit had hij gedaan door middel van zijn bijzit, een jong meisje uit het dorp. De Schranden hadden uit verbittering zijn slot verbrand; zijn zoon, die in den oorlog was geweest, vond bij zijn terugkomst het lijk en de bijzit zijns vaders; het eerste begraafde hij met veel moeite; met de tweede leefde hij in eer en deugd zoolang dit ging en toen het niet meer ging trad hij weer in dienst en verdween zonder dat men weet waarheen. Gebouwd op verraad jegens het vaderland, ontwikkelen zich hieruit alle slechtheden en gemeenheden die men zich denken kan: brandstichting, moord, haat, nijd, jalousie, wulpschheid, enz., enz. en dat in een verhaal, hetwelk geen andere verdienste heeft dan die van een vrij onbeduidend sprookje te zijn. In één woord: 't is onbeduidend en gemeen!

W. W. L.

Louis Dalton. Oorspronkelijk verhaal door Van der Meer. Nijmegen, P. J. Milborn. Prijs f 1.75; gebonden Exempl. f 2.25.

Een deftig en ernstig boek. Om die laatste eigenschap zal ik 't niet afkeuren. De eerste daarentegen maakt den roman, of het verhaal, wat minder genietbaar. De dialoog is in de meest op stelten loopende schrijftaal geschreven; van spreektaal is er geen sprake.

De inhoud is overigens boeiend genoeg. Onder veel pathos schuilen woorden van levenswijsheid. Van der Meer heeft er slag van om te vertellen; waar hij met dergelijke pennevruchten voortgaat, gebruike hij echter wat minder boekentaal.

De ernstige zijde zal misschien aan velen minder behagen. Trouwens dat is een quaestie van smaak en levensopvatting. Het hangt ook geheel af van 's menschen stemming, en als het waar is, dat men bij het klimmen der jaren conservatiever wordt, dan is 't zeker niet minder waar, dat men dergelijke godsdienstige romans heel anders bekijkt in dagen van droefheid en beproeving, dan wanneer alles voor den wind gaat, en men een leven leidt van „vroolijke Fransje", in de goede beteekenis van die uitdrukking.

Wat taai aan den een toeschijnt, is dikwerf zwakke kost voor den ander. Het is maar een quaestie van een zwak of sterk gebit.

A. J. Servaas van Rooijen.

Eigen Keuze, door Th. V. Meerendonk. Zeist, C. Avis Jzn. 1893.

Een goed geschreven roman, waarin karakter zit.

Het onderwerp is zeer zeker niet afgezaagd.

Strijd tusschen liefde en de kunst; hier de muziek.

Ik heb eens een op kunstgebied gevierd man hooren zeggen: „ik trouw niet, want òf mijne vrouw, òf mijne kunst lijdt daaronder." Aan die stelling wordt hier gestalte gegeven, en de personen, welke 't hier geldt, zijn flinke, denkende menschen, die bloed, zenuwen en spieren hebben.

Men leest dit boek in één adem uit, en hoewel 't slot niet ieder bevredigen zal, is men vol sympathie voor Jeanne en den musicus Frits.

Ze hebben elkaar weder gevonden, maar voor deze wereld te laat.

Ondergegaan in de kunst; herrezen in de liefde. Het geschokte gestel van den zwakken echtgenoot was niet bestand tegen dergelijke gemoedsaandoeningen.

„Hunne oogen ontmoetten elkander.... lange jaren trokken voorbij hen heen. Zij wisten het, dat niets, niets hen meer zou kunnen scheiden, ook het sterven niet, want de dood had nu eindelijk voor hen zijn prikkel, het graf zijne overwinning verloren..."

In deze regelen is de gansche inhoud van het verhaal samen

gevat. Thans waren zij over graf en dood heen voor eeuwig aan elkaar verbonden.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Corrie's Tjisai; of tafereelen uit het leven van een Indischen planter, door W. A. Terwogt, 2 deelen. Culemborg, Blom & Olivierse.

Corrie is de Indische planter, de held van het verhaal; Tjisai, een Japansche schoone, is zijn tijdelijke levensgezellin, anders gezegd huishoudster.

Bij een door de uitgevers rondgezonden inteekeningslijst voegde de schrijver „een inleiding die gelezen moet worden;" en verklaart daarin: „niet alleen gelezen, maar ook begrepen moet de korte reden worden, die dit werk bij 't Nederlandsch publiek inleidt."

Uit de uitdrukkingen, in die inleiding voorkomende, blijkt het doel van den schrijver, de strekking dus van zijn werk.

„Mocht 't in vele handen komen, mogen velen er een oog in slaan opdat men een beter begrip krijge van de huishoudster in de tropen, die ongetwijfeld in de Japansche njai hare hoogste volmaaktheid bereikt.

„En nu nog een woord over de geschiedenis zelf. Dat zij geschreven werd vindt alleen daarin zijne oorzaak, dat de schrijver aan 't publiek de huishoudster wilde laten zien, zoo als zij werkelijk is, de Javaansche zoowel als de meer ontwikkelde en beschaafde Japansche, zooals zij den Europeaan op zijne eenzame estate gezelschap houden en zijne verlatenheid vervroolijken door haren zorgeloozen lach, haar luchtig gekeuvel.....

„De geschiedenis, die hierbij aan 't publiek wordt aangeboden berust op waarachtige feiten, op werkelijk plaats gehad hebbende zaken en gebeurtenissen.

„Vooroordeel zonder voorafgaand onderzoek, dat is 't waaronder de Indische njai tot op heden toe, in Europa gebukt gaat. Onderzoek dan eerst, houd bij onderzoek rekening met de begrippen, zeden en gewoonten der talrijke en verschillende Aziatische volken en veroordeel dan, als ge er den moed toe hebt, gij allen

die u niet kunt voorstellen, dat er in 't eenzame plantersleven oogenblikken kunnen voorkomen, dat men zonder njai zich zelf dooden zou."

Ziedaar het doel van den schrijver duidelijk en juist omschreven. Heeft hij met het schrijven van zijn werk dat doel bereikt?

Het antwoord op die vraag kan slechts ontkennend zijn.

Wel teekent hij ons in schoone romantische taal en boeienden onderhoudenden stijl een Japansch meisje, dat voldoet aan het hoogste ideaal dat een man zich scheppen kan, niet slechts van een inlandsche huishoudster, maar van een wettige echtgenoot; maar laat daaraan voorafgaan de geschiedenis van zijn vorige huishoudster, een Javaansche, die hem verveelt en ontrouw wordt en eindigt met hem van de vrees te willen ontheffen, uit verlatenheid zich zelf te zullen dooden, daar zij hem dat werk uit de hand tracht te nemen door een moordaanslag op hem te doen.

Zulk een type nu, als ons in die Javaansche geschilderd wordt, is toch allerminst in staat den lezers in Europa een hoog begrip te doen krijgen van de huishoudsters in het algemeen en het vooroordeel omtrent haar weg te nemen.

Wanneer echter de held van het verhaal, Corrie, en de schrijver een en dezelfde persoon waren, dan zou de strekking van het werk waarschijnlijk juister worden omschreven, door het te noemen: een monument, opgericht ter nagedachtenis van zijn bekoorlijke Tjisai, als een dankbare hulde aan haar lieftalligheden, haar beschaving en ontwikkeling, haar reine, hartstochtelijke liefde, die haar tot drie malen toe haar eigen leven in de waagschaal deed stellen om het zijne te redden; eene hulde aan haar, die hij, door ziekte gedwongen naar Europa te gaan, in eigen oogen laaghartig verliet om haar nooit weer te zien, daar zij, korten tijd na zijn vertrek, van hartzeer wegens zijn afwezigheid stierf.

Zoo dat het doel van den schrijver ware geweest, zou het volkomen bereikt mogen worden genoemd.

Of er in de karakterbeschrijving van Tjisai overdrijving bestaat en, zoo ja, in welke mate, zullen alleen zij kunnen rechtmaken die beter dan schrijver dezes bekend zijn met de opleiding van Japansche jonge meisjes, die op de omschrevene wijze in Indië haar geluk komen beproeven.

Wordt alzoo in het romantische gedeelte van het verhaal wel eenige romantische overdrijving verondersteld, het is werkelijk te wenschen, dat die in hooge mate wordt aangetroffen in de beschrijving van de toestanden bij de tabaksindustrie op Sumatra's oostkust. Overmatig gebruik van sterken drank en misbruik van gezag zouden daar anders aan de orde van den dag zijn.

Zoo men den schrijver op dat punt onvoorwaardelijk gelooven moest, dan zou alleen hij een goede assistent bij de tabakscultuur kunnen zijn, die op alle uren van den dag een enorme hoeveelheid wiskey-soda's kan gebruiken en zouden eigenmachtig aan het werkvolk opgelegde straffen, zelfs het in de boeien sluiten en afranselen met den rottan, slechts heel gewone, dagelijks voorkomende gebeurtenissen zijn.

Hoogst belangrijk daarentegen en levendig zijn de beschrijvingen van Singapore en van de Engelsche vestingen op Noord-Borneo te Labaean, Koedat en Sandakan. De schildering van natuurtafereelen vooral is werkelijk schoon en aantrekkelijk en de schrijver wordt te kort gedaan als de heer P. C. Huyser, in zijn aanbevelend(?) woord van hem getuigende, dat hij geen litterator is, daarmede bedoelt, dat het werk geen letterkundige waarde zou bezitten.

Het bevat een boeiend romantisch verhaal, in een losse onderhoudende taal geschreven, dat den lezer menig genotvol uur belooft en, zelfs trots de waarschuwing van den schrijver, met een gerust geweten in handen kan worden gegeven van alle jonge meisjes, die genieten van de werken van Ouida e. a.

Levensdoel, door J. van Dorp, (2 dln.) Leiden. E. J. Brill, 1894.

Een familie-drama, in België spelende, dat in stijl en inkleeding iets ouderwetsch heeft, maar niettemin boeit en dat in karakterteekening zijn verdienste vindt.

In een Noord-Nederlandsch oor klinkt het vreemd, dat eene moeder, om voor hare vroegere ongeoorloofde betrekking met een geestelijke te boeten, haar zoon, als zoenoffer, tot priester wil doen opleiden. In Roomsch-Katholieke landen is eene dergelijke zonder-

linge belofte en de poging om tot de vervulling daarvan te geraken, niets ongewoons.

Doch het daartoe bestemde slachtoffer, de beklagenswaardige Gontran, is door temperament noch roeping tot eene dergelijke loopbaan genegen. Nooit zou eene gelofte van kuischheid valscher geklonken hebben, dan uit den mond van Gontran, die, tijdens zijne voorbereidende studiën aan de hoogeschool te Leuven, reeds een liefje te Brussel onderhoudt!

Angèle, de beeldschoone, verleidelijke cocotte, is zeker eene der best geslaagde figuren in dezen roman. De schrijver behoeft zich waarlijk niet te verontschuldigen, gelijk hij het in de inleiding doet, over het opvoeren dezer prinses der luchtigheid: zij speelt hare rol met talent en alléén de ontmoeting op het allerlaatst, te Tivoli bij Rome, schijnt mij eenigszins gezocht toe.

Angèle de cocotte en Louise, de eenige dochter van den heer Van Beveren, zijn de twee vrouwen, die men Gontran's kwade en goede engel zou kunnen noemen. Om de laatste, die hij met zijn geestelijk ik innig vereert en lief heeft, doet hij afstand van de eerste, die hij met al het snel stroomend bloed zijner kerngezonde jeugd begeerd en bemind heeft. Wij denken hier onwillekeurig aan Titiaan's vleeschelijke en bovenaardsche liefde in de Villa Medicis te Rome. De bovenaardsche liefde overwint, doch tengevolge van de te wreede slagen, die het teedere gemoed van Louise door Gontran's kortzichtige, valsche moeder toegebracht worden, bezwijkt de bijna te volmaakte jonge vrouw vóór zij met Gontran vereenigd werd.

Onder de bijfiguren onderscheidt zich het echtpaar Parmetier, slachtoffers van de zucht naar grootheid en fortuin, maar die tot het laatste oogenblik eene gehechtheid aan elkaar toonen, welke die van Romeo en Julia nabijkomt. Hun einde, de zelfmoord in het bosch, is zeker een der best geteekende dramatische tooneelen in deze onderhoudend geschreven geschiedenis.

J.

~~~~~~

Bibliographisch Album.

De Amerikaansche Pretendent, van Mark Twain, vertaald door S. J. Andriessen. Geïllustreerd. Leiden, Blankenberg & Co.

Van Mark Twain niets dan goeds. Zijn naam waarborgt steeds wat prettigs. Gezonde humor, teekenachtige beschrijving, boeiende verhaaltrant maken, dat steeds met graagte naar zijn werk wordt gegrepen. Ook dit werk, uitstekend vertaald en zeer goed, dikwerf geestig geïllustreerd, zal zeker koopers en lezers vinden; de eersten vóór alles, dan volgt immers het lezen van zelf. Typisch is o. a. de plannenmaker, de uitvinder bij uitnemendheid geschetst. Wil men een voorbeeld, dan is o. a. dit eenig: „Ik ben op de gedachte gekomen om de klimaten der aarde overeenkomstig den wensch der betrokkene bevolkingen te regelen. Dat is te zeggen, ik zal klimaten op bestelling verschaffen, voor geld of geldswaardig papier, terwijl ik de oude klimaten gedeeltelijk in betaling aanneem, voor zooverre zij in zulk een toestand verkeeren, dat zij met geringe kosten kunnen hersteld worden, en ze in huur geven aan armoedige en verwijderde streken, die niet in staat zijn om zich een goed klimaat aan te schaffen. Mijne studiën hebben mij tot de overtuiging doen komen, dat de regeling der klimaten en het vervaardigen van nieuwe variëteiten naar willekeur uitvoerbaar is. Inderdaad ben ik er van overtuigd, dat dit vroeger ook wel gedaan is — in vóórhistorische tijden bij nu vergetene beschaafde natiën. Overal vind ik de bewijzen voor het kunstma-
~~~~~~

tig vervaardigen van klimaten in vroegere tijden. Neem de ijsperiode maar eens. Werd deze bij toeval tot stand gebracht? Volstrekt niet; dit werd voor geld gedaan. Ik heb wel duizend bewijzen daarvoor en zal ze te eeniger tijd publiek maken.

„Ik wil u eene korte schets van mijn idee toevertrouwen. Het bestaat daarin, mij de zonnevlekken ten nutte te maken, ze te beheerschen, begrijpt ge, en de ontzettende kracht die zij uitoefenen, aan te wenden tot weldadige doeleinden in het reorganiseeren van onze klimaten. Tegenwoordig geven zij maar last en brengen schade aan door het te voorschijn roepen van cyclonen en andere soorten van electrische stormen; maar als zij eenmaal onder een verstandig beheer staan, zullen zij dit niet langer doen en een zegen voor de menschheid worden.

„Ik heb mijn plan geheel uitgewerkt, waardoor ik hoop en verwacht, dat ik een volledige contrôle over de zonnevlekken zal verkrijgen, alsmede de bijzonderheden omtrent de methode, waardoor ik deze uit het oogpunt van handel zal bezigen; maar ik wil hieromtrent niet in bijzonderheden treden, voordat ik octrooi hierop heb verkregen. Ik hoop en vertrouw, dat ik in het klein aan de kleinere landstreken tegen eene billijke vergoeding zal kunnen verkoopen, en in het groot aan de grootere rijken tegen een vastgesteld tarief, tegelijk met denkbeeldige wouden voor kroningen, veldslagen en andere bijzondere gelegenheden. Er zijn millioenen met deze onderneming te verdienen; geen kostbaar materiaal wordt daartoe vereischt, en ik zal binnen weinige dagen beginnen te innen — binnen weinige weken op zijn hoogst. Ik zal in staat zijn om voor Siberië kontant te betalen, zoodra het aan mij geleverd wordt en op die wijze mijn eer en mijn crediet redden. Ik reken hierop vast. Ik zou graag hebben, dat ge u tot eene reis gereed maaktet en naar het Noorden vertrokt, zoodra ik u telegrapheer, hetzij bij dag of bij nacht. Ik wensch, dat ge de geheele streek opneemt, die zich van de Noordpool in eene zuidelijke richting uitstrekt en Groenland en IJsland koopt tegen den prijs, waarvoor ge ze kunt krijgen, nu zij nog goedkoop zijn. Het is mijn plan een van de keerkringen daarheen te brengen en de bevrorene luchtstreek naar de evenachtslijn te verplaatsen. Ik zal den geheelen Noordpoolcirkel tot een zomerver-

blijf voor het volgende jaar aan de markt brengen, en het surplus van het oude klimaat gebruiken, boven en behalve hetgeen aan de evenachtslijn kan gebruikt worden, om de temperatuur te regelen. Maar ik heb genoeg gezegd om u een denkbeeld te geven van mijn plan en het uitvoerbare en ontzaglijk winstgevende daarvan. Ik zal mij in Engeland bij u aansluiten, zoodra ik eenige van mijne voornaamste klimaten verkocht en met den Czar schikkingen omtrent Siberië gemaakt heb.

„Wacht inmiddels op een teeken van mij. Over acht dagen zullen wij van elkander verwijderd zijn, want ik zal mij dan op de kusten van de Stille Zee bevinden, en gij zult ver weg op den Atlantischen Oceaan in de nabijheid van Engeland zijn. Op dien dag, indien mij het leven gespaard wordt en mijne verhevene ontdekking bewezen en in praktijk gebracht is, zal ik u een groet doen toekomen, en mijn boodschapper zal dien aan u overbrengen, waar ge ook wezen moogt; want ik zal een groote zonnevlek dwars over de zonneschijf werpen, en ge moet deze als mijn groet beschouwen en zeggen: Mullery Sellers brengt ons een groet toe dwars door het heelal heen."

Mijn hoed af voor dezen klimaten-hervormer! Hij denke eens aan Nederland!

A. J. Servaas van Rooyen.

Esther, Roman van August Hesse, vertaald door Dutric, 2 deelen. Amsterdam, Loman en Funke.

Na tal van teleurstellingen, na grievende miskenning en onverdiende minachting, na vreeselijke slingeringen tusschen hoop en vrees, na maandenlange ziekte, is eindelijk de jeugdige Edmund von Laston de gelukkige echtgenoot geworden der schoone Esther Bergerot, die ondanks haar jeugdigen leeftijd al heel wat geleden heeft door „de liefde". Zoo is ook de aanvallige en handige Mary Henoch, na veel tegenspoed en smart, de aangebeden gade geworden van den rechtschapen en zeer bekwamen Hans Rodewald, von Laston's rentmeester op Lastewitz. De eer van een braven koopman is gered en der wereld gebleken; eenige oplichters en

falsarissen en valsche spelers zijn ontmaskerd en hebben hun heil in de vlucht gezocht; de deugd is beloond, de ondeugd gestraft. En nu zou ongetwijfeld menig lezer in 't minst niet verbaasd zijn geweest, wanneer hij aan den voet der laatste bladzijde van het eerste deel had gelezen:

EINDE.

Maar dan zou hij toch buiten den waard, of juister nog buiten den heer August Hesse hebben gerekend. Want 't was diens welbehagen om nu eens niet één deel, maar twee deelen de wereld in te zenden, en die vier eerstgenoemde personen nu eens niet gelukkig, maar heel ongelukkig te maken. Rodewald sterft op zeer jeugdigen leeftijd èn.... niet al te vast overtuigd van het volkomen bezit der liefde zijner Mary.

Na tal van zonderlinge avonturen en aangrijpende émotiën lezen we, in het tweede deel, dat Mary, de nog altijd bekoorlijke weduwe van Rodewald „dragende een lang wit gewaad, dat door een lederen gordel om het middel werd vastgehouden, de armen en hals bloot, en een breede, lage stroohoed op het hoofd, die het loshangende, lange haar tegenhield, in een bootje stapte" om te gaan roeien op het meer van Polzig.

„Toen ze", zoo lezen we al verder, „in de boot stapte, die ze had losgemaakt, werden haar bloote voetjes zichtbaar onder het grieksche kleed. De eenige tooi, dien ze droeg, was een eenvoudig tuiltje riddersporen op haar boezem." Naar alle waarschijnlijkheid heeft ze door middel van dat bootje den dood gezocht in de golven van het meer, al heeft men haar lijk ook nooit gevonden.

En of nu Esther, nadat ze tot haar man is teruggekeerd, die na een zenuwtoeval, tengevolge van Mary's vermoedelijken zelfmoord, niet meer kan loopen en maar altijd somber op dat meer zit te staren, „met diep in de kassen liggende oogen, met ingevallen wangen en vergrijsd haar, steeds jammerend over den dood van zijn „arme zuster (!!) Mary"," — of nu Esther zoo bepaald gelukkig kan genoemd worden, zal wel niemand, die deze droeve geschiedenis leest, durven beweren.

Maar of deze droeve geschiedenis de teerste snaren van het hart zal doen trillen, blijft voor mij een groote vraag. Me dunkt:

dáárvoor is alles te theatraal voorgesteld, dáárvoor is het werk wel wat al te romantisch en opgeschroefd geschreven (getuigen slechts de zoo even aangehaalde regelen!). We zijn er al aan ontwend, dat een jong man zoo maar 's avonds midden op de straat neerknielt voor een eerzame jonge dame en haar liefde zweert tot in den dood, of dat een zangeresje, die zich als door een tooverslag ontwikkelde tot een volleerde ziekenverpleegster, aan de sponde van een doodkranke een liedje gaat zingen. We zijn helaas! nuchter genoeg om niet aangedaan te worden door den aanblik van Edmund, die midden op het meer „op den vochtigen bodem van het bootje" neerknielt voor Mary om, nadat hij aanstonds weer als een zoete jongen op zijn bankje is gaan zitten, Mary „met den gloed der liefde in de oogen en met een melodieus „Edmund" op de lippen in dezelfde „vochtige boot" dezelfde manoeuvre voor h e m te zien herhalen!

Maar genoeg voor een boek, dat zonder eenige schade voor de letterkunde ongeschreven en onvertaald had kunnen blijven.

Gaarne willen we erkennen, dat Dutric zijn best heeft gedaan, en dat de uitgever door een mooien druk 't den lezer zoo aangenaam mogelijk trachtte te maken.

D. J. W. B.

's Gravenhage in onzen tijd, van Johan Gram. Uitgave van het Nieuws van den Dag.

Een prettig, degelijk boek. Amusant van 't begin tot het einde, en, zonder schijn van geleerdheid, toch hier en daar h i s t o r i e gevende, zelfs in tegenspraak met het „i n o n z e n t ij d" op den titel. Johan Gram heeft eer van zijn werk; hij geeft veel, niet alles, maar hij is belletrist en geen historievorscher. Hij schrijft voor een groot publiek, dat, zeer zeker ontwikkeld, toch niet zijn neus steekt in oude papieren en muffe boeken.

Het boek leest vlug op, en de illustraties, van uitnemende qualiteit, geven het een dubbele aantrekkelijkheid.

Onverdeeld bewonderaar of loftuiter is Gram van ons Haagje niet; hij durft heel goed de wondeplekjes aan te geven, maar hij

is rechtvaardig, en maakt met een kwinkslag de roede die hij hanteert, tot een zoeten koek; soms om er kiespijn van te krijgen, of te lachen als de boer, die aan die kwaal laboreert.

Tal van kleine vlekjes zouden zijn aan te wijzen; de pen van Gram is vluchtig, eveneens als zij luchtig, dat wil zeggen: goedhartig is, maar het boek maakt geen aanspraken op geschiedbeschrijving, en daarom dus: zand er over!

Eén grief wil ik echter opsommen: hoe komt de schrijver er toe om het Gemeente-Museum zoo maar eventjes te beschrijven; wat toch is meer Haagsch dan dat; en waarom den landschapschilder van Goyen te brengen onder de schilders van regentenstukken? En ook mocht de Vereeniging „die Haghe" meê genoemd worden! Trouwens de wetenschappelijke instellingen worden in 't algemeen voorbijgegaan!

„Peccavi" hoor ik reeds uit uw mond, waarde heer Gram.

Den Haag, 22/1 '94. A. J. Servaas van Rooyen.

Niet onafhankelijk, van L. Dougall. Uit het Engelsch door Cora. Amsterdam, Jac. J. Robbers. 1893. 2 deelen.

Men moet aan Engelsche romans wennen. Dit lijkt wel eene veroordeeling van dit boek, maar dat is het toch niet. Het schijnt wel, dat elke nationaliteit zich weerspiegelt in hare literatuur, voornamelijk in alles wat het „verhaal" betreft. Zoo proeft men onmiddellijk dat licht en dichte, doch fraai gestyleerde van den Franschman; het met loggen gang zich voortschrijdende in den Duitscher; het ietwat vrijdenkende in den Noor; den geest van verzet en het zuchten om vrijheid in den Rus; het artistieke in den Italiaan; het huiselijke in den Nederlander, en het dikwerf tot uitrafelens toe breedsprakige in den Engelschman.

Dit laatste lijkt verre van een deugd, of te wel eene goede eigenschap van den roman, maar tien tegen een, dat eveneens afkeuring zich zou doen hooren, indien een Engelsch romancier of romancière hun werk tot één deel gingen inkrimpen of novelletjes van hun stof knipten. Het hoort er nu eenmaal zoo bij, en daarom zouden we ongaarne iets missen uit Dougall's Niet

onafhankelijk. Het is alles tot inwikkeling en ontwikkeling noodig, en daar eene zorgvuldige vertaling den flinken oorspronkelijken stijl geheel tot zijn recht doet komen, verdient het boek in alle opzichten aanbeveling.

Dougall houdt aangenaam bezig. Soms zou men zeggen dat hij vermoeiend wordt, maar voor haastige, ongeduldige lezers schrijven de Engelschen niet; men moet den tijd hebben of er dien voor kunnen nemen, en tevreden zijn met morgen, overmorgen, of over veertien daag het einde te bereiken.

Ik houd er niet van over den druk of 't brocheeren te spreken, maar wat ziet dit boek er rein en fijn uit! Het noopt tot lezen. Ik hoop Dougal en Cora nog dikwerf te ontmoeten.

Den Haag. A. J. Servaas van Rooyen.

Dwars door Zweden, Reisherinneringen uit Noord-Duitschland, Denemarken en Zweden, van J. B. Meerkerk. Kampen, Laurens van Hulst.

Ietwat gekunsteld; te veel maakwerk; van een objectief oordeel geen spoor. De schrijver poseert zich te veel; hij laat zijn heele of halve kennis meer dan lief is luchten, en doorspekt zijn dikwerf gezocht humoristischen stijl met allerlei verzen, die gerust achterwege hadden kunnen blijven. Het zijn geen frissche, levenwekkende indrukken; het boek is bewerkt; de aanteekeningen en herinneringen zijn aangevuld en gewijzigd, gepolijst en geschaafd. Zoo koutend over de reis met zijn reisgezel, den uitgever, of in intiem gesprek wat mopjes ten beste gevende, heeft hij zich voorgesteld ook te moeten schrijven, en daardoor heeft hij m. i. fiasco gemaakt.

Het boek is niet veel beter, dan wat honderden toeristen ten beste zouden kunnen geven. Hoogstens zouden zij goed geweest zijn voor reisbrieven aan familie en vrienden, of voor buitenlandsche correspondenties. Zoo herinner ik mij eens over Tivoli gelezen te hebben in de N. R. Ct. ongeveer wat de heer Meerkerk zegt. Toen vond ik 't wel aardig, luchtig en vluchtig, maar zoo'n courant en zoo'n correspondentie zijn dagvlinders; zij

leven geen tweeden dag, en zoo'n kort bestaan hebben zich uitgever en schrijver zeker niet van hun papieren kind voorgesteld.

Niet dat ik hun Potgieter's Noorden ten voorbeeld wil stellen, — daar de schrijver zelf „den koninklijken Potgieter" citeert, zal hij het zeker niet in mij wraken, dat ik hem noem, — maar hij mocht toch wel wat minder oppervlakkig geweest zijn. Zoo b. v. het hoofdstuk over Thorwaldsen; is dat nu dien eenigen maestro eer geven! Mij dunkt, daarvan zou nog wel iets anders te zeggen zijn geweest, dat meer den beroemden beeldhouwer karakteriseerde, al bleef het geschrevene dan ook wat lager bij den grond dan een Pierson of een Quack of een Six zouden styleeren.

Indien dit boekje, zooals vroeger dikwerf gebeurde, tot een beperkt getal verspreid ware onder den kring der beide touristen, dan zouden zij zeker meer voldoening van hunne uitgave hebben gehad.

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Bibliographisch Album.

Cléopatra. Historische roman van Georg Ebers. Uit het Hoogduitsch vertaald door Louise Stuart. Amsterdam, Y. Rogge.

Toen ik de laatste bladzijde van Ebers „Cléopatra" gelezen had, sloot ik de oogen, want ik was moê, doodmoê.

Met inspanning had ik het zeker zeer interessante werk doorworsteld, vele indrukken ontvangen, maar mijne eene blijvende impressie was die van vermoeidheid, van oververzadigdheid, terwijl mijne oogen pijn deden van den te kleinen, compacten druk, die zeker vele lezers zal afschrikken.

Reeds dikwijls had ik, geleid door Ebers phantazie, met hem een reisje naar zijn geliefd Egypte ondernomen, en in het zonnige kunstrijke Alexandrië getabernakeld!

Ik had bijna altijd aangename herinneringen aan zulk een uitstapje te danken gehad, maar ditmaal kwam het mij voor, dat ik in gezelschap van den historicus-romancier niet op den Pégasus gereden had, doch gezwommen op den rug van een hippopotamus. Nu moge de reis op zulk een gedierte een zeer locale tint hebben aan de Nijloevers; ik voor mij (om bij beeldspraak te blijven) kies den luchtigen Pegasus-tred boven de logge, zware bewegingen van het Nijlpaard.

Met andere woorden: de nooit zeer vlotte stijl van Ebers kwam mij ditmaal al bijzonder zwaar en omslachtig voor, hetgeen de taak voor de verdienstelijke vertaalster niet gemakkelijker moet hebben gemaakt.

Naast vele uitmuntend geslaagde gedeelten, zoude ik dan ook passages kunnen aanstippen welke vermoeien door de lange tusschenzinnen of door eene te groote opeenhooping van voornaamwoorden. Waarom bijv. niet hier en daar één ellenlangen nevenzin in een paar kleinere hoofdzinnen omgezet, en somtijds tot meerdere duidelijkheid een eigennaam herhaald of een substantief meer gebruikt!

Het is den talentvollen auteur gegaan, zooals het velen gegaan is. Toen Ebers terecht naam gemaakt had door eenige kunstwerken als „Homo Sum", „die Aegyptische Königstochter" en „Uarda", toen heeft hij zijne fantasie geen rust meer gelaten.

Als het vruchtbare Nijlslib zijn de voortbrengselen zijner pen over ons (lezende menschen-kinderen) henen gevloeid, en al maar doorschrijvende, is er in de langdradigheid der beschrijvingen van personen en toestanden iets gekomen dat aan de uitgedroogdheid der Mummies herinnert. Al lezende en herlezende de langgerekte phrazen, die wij met de veelheid der persoonsnamen terdege na moeten pluizen om ze goed te begrijpen, komt er over ons een gevoel, alsof we gebogen zaten over een papyrusrol en hieroglyphen moesten ontcijferen.

Toch blijft een werk als Ebers' „Cléopatra" belangwekkend, al laat het zich niet vlot lezen.

De koningin-Sirene uit het oude Egypte is reeds door zoo vele schrijvers en dramaturgen, door zoo vele dichters en schilders vereeuwigd, dat wij in haar eene oude bekende begroeten.

Voldoet de wijze, waarop de auteur ons deze merkwaardige vrouwenfiguur uit de oudheid teekent, geheel aan de verwachtingen, bij ons opgewekt door de veelbelovende voorrede? Eerlijk gesproken, neen! ....

De roman beweegt zich te veel om Cléopatra heen. Wij zien de vorstin handelen, wij hooren haar nu en dan filosofeeren en redeneeren, maar er is te veel werk gemaakt van de andere vrouwenfiguren, zoodat de hoofdpersone eenigszins verloren gaat in de accessoires. De beminnelijke Barine komt ons aantrekkelijker voor dan de jaloersche Cléopatra, die te midden van de ernstigste staatszorgen nog tijd en gelegenheid vindt om aan kleingeestige ijverzucht toe te geven.

Eene vrouw die zoo hoog staat, als de schrijver ons wil doen

gelooven, handelt voorzeker niet zoo onverklaarbaar op zulk een keerpunt van haar leven.

Ook later, wanneer ons de strijd geschetst wordt der overwonnen vorstin tusschen het offeren harer liefde en de heerschappij voor haar en haar kroost, daar schijnt die inwendige zielekamp mat en kleurloos weêrgegeven. De motieven, welke Cléopatra den geliefden Antonius alles doen offeren, komen ons niet zuiver gekozen voor. Zij wikt en weegt het pro en contra van een mooglijk verraad. In een vurig beminnende vrouwenziel behoort geene wankelmoedigheid, waar het geldt den trouw te houden aan den geliefde.

Gelukkig, dat het waardig einde der ongelukkige vorstin ons weder verzoent met veel dat raadselachtig schijnt in haar faits et gestes.

O. i. is Ebers het gelukkigst geweest in het getrouw volhouden van karakterteekening waar het Charmion en Iras, de getrouwe standvastige vriendinnen der koningin betreft. De liefelijke zachtheid der eene, en de onaangename, wraakgierige inborst der laatste zijn uitnemend geschetst en steeds blijft toch in ons het gevoel levendig van groote bewondering voor de alles opofferende trouw der beide kamervrouwen.

De mannenkarakters komen ons eenigszins zwak van teekening voor, terwijl o. i. het geheele verhaal een te fletse tint heeft, sterk afstekend bij Ebers' vroegere zoo levendig gekleurde romans.

MENA.

Werner-Serie. Vertaling van Hermina. Geïllustreerde uitgave van P. Gouda Quint te Arnhem. In 36 afleveringen à 25 cts. met 700 gravure's.

De goede verwachtingen, die Werner, jaren geleden, in de Gartenlaube opwekte door haar schoone en frisch geschrevene eerste novelle: „Een onuitwischbare herinnering", heeft ze niet teleurgesteld. Tal van kleine en groote verhalen, voor en na verschenen, doen zien over welke groote gaven de schrijfster te beschikken heeft, en de menigte herdrukken harer werken toonen overtuigend aan, welk een invloed ze verkreeg in Duitschland en ook in ons land. Onlangs verscheen weer de bovenvermelde zeer goedkoope uitgave bij den man, die met on-

miskenbare liefde aan Werner een blijvende plaats poogt te verzekeren in de huizen en harten van ons volk. Die uitgave, waarvan reeds drie afleveringen verschenen, verdient ernstige en warme aanbeveling. Want gelijk zeer veel, wat bij den heer Gouda Quint het licht ziet, getuigt van goeden smaak en den schoonheidszin bevredigt, zoo spreekt ook deze uitgave er van, terwijl de vele illustratiën zeer geroemd mogen worden.

D. J. W. B.

Vergelding. Uit het Italiaansch. »Castigo" van Matilde Serao, schrijfster van: Speelzucht. Door Hanna van Brielen. Arnhem, P. Gouda Quint, 1894. f 3.25.

Cesare Dias, een veertigjarig, vermogend, aanzienlijk man in Napels, is eensklaps weduwnaar geworden. Zijn drie en twintigjarige, schoone, beminnelijke, door ieder gevierde vrouw, die hem aanbad met een hartstochtelijke liefde, maar nooit iets anders van hem ondervond dan ijskoude onverschilligheid, of hooghartige minachting, heeft zich doodgeschoten in het huis van Luigi Caracciolo, een jongen, mooien, schatrijken Napolitaan, die haar het hof maakte, maar van wiens genegenheid ze niets wilde weten. Al stierf ze, vreemd genoeg, in dat huis, met de duurste eeden verklaarde Luigi herhaaldelijk, dat ze onschuldig en rein was gebleven tot haar laatste ure, al wilde Cesare 't ook eerst gelooven, toen hij den adem uitblies. Wat Anna een eind had doen maken aan haar leven, dat begreep Cesare intusschen maar al te goed. Maar niet hij alleen, ook een andere. Den vorigen avond had hij in zijn kamer zijn jonge, bekoorlijke schoonzuster, die hem ook al had bemind van der jeugd aan, gekust; dat had de geminachte vrouw gezien en dat had haar het hart gebroken, nog vóór dat dit zelfde hart ophield te kloppen.

Nu is Cesare Dias vrij en .... nu zal al spoedig Laura voor niemand ter wereld behoeven te verheelen, wat immer en altoos sluimerde in haar borst. Nu kunnen die twee gelukkig worden. Maar, o jammer der jammeren! eensklaps verandert de liefde van Cesare Dias voor Laura in haat en de onverschilligheid voor de levende Anna in een gloeiende liefde voor de gestorvene

vrouw. Daarenboven wordt hij verteerd door een razende jaloezie, zoodra hij maar denkt aan Luigi, die evenzeer de doode blijft beminnen met een onbeschrijfelijke liefde, en die rondzwervend van stad tot stad, van land tot land, haar maar al niet kan vergeten.

Cesare heeft nu bij gebreke van é é n i g edel ideaal slechts één levensdoel: Luigi te dooden, of door hem gedood te worden. Al huwt hij ook met Laura, die haar hartstochtelijke liefde met nog dieper minachting beantwoord ziet, dan ooit Anna in vroeger jaren; al kan hij ook alles genieten, wat de wereld te genieten geeft: wroeging en wraakzucht strijden in zijn hart om den voorrang. Luigi en Cesare ontmoeten beiden zeer toevallig op hun weg een zekere hertogin van Cleveland, die zoo sprekend gelijkt op de gestorvene Anna, dat de twee mannen en Laura, gestadig door haar aanblik geschokt worden en de meening voor de hand ligt, dat de doode Anna herleefd (!!) is in de schoone, jeugdige, schatrijke Engelsche, die ook al niet bijzonder gelukkig is en ver van haar Engelschen hertog in Italië rondzwerft.

't Schijnt wel, alsof Hermione allen wil stijven in die meening, en met ons ook zoo nu en dan een loopje wil nemen.

Na een mislukt duel valt Cesare eindelijk in een tweede dat beter slaagt, getroffen door den degen van Luigi, die verlaten wordt door Hermione. De laatste, die ook al met een gebroken hart Italië eensklaps verlaat, vindt bij een aanvaring van haar jacht in den omtrek van Gibraltar haar dood in de golven, en Luigi, die van dat alles niets weet en „langen tijd op de zeeën ronddwaalt, overal Hermione zoekend, vindt geen graf, waarop hij haar kan beweenen, die hem heeft bemind en die hij te vergeefs heeft liefgehad." Hoe 't verder met hem afloopt en met de ongelukkige Laura vernemen we niet.

Trouwens er zijn m e e r vragen, die onbeantwoord blijven. Wat, in 's hemels mag dien Cesare Dias toch bewogen hebben te huwen met een vrouw zoo jong, zoo schoon, zoo beminnelijk als Anna en, die hij n o o i t een enkel blijk van liefde gaf? Wat mag toch die engelreine Anna bewogen hebben een voet te zetten in dat lusthuisje van Luigi en zich dáár een kogel door het hart te jagen? Welk een wezen is toch die Hermione? Is 't tegenwoordig mode bij Engelsche hertoginnen om op haar reizen, als ze in het

Evangelie van Johannes willen lezen, een perkamenten handschrift daarvoor te gebruiken, en niet, zooals ieder gewoon mensch doet, een Bijbel of een Nieuwe Testament? Waarom.... maar wanneer ik zoo wilde voortgaan, zou ik wel een paar bladzijden kunnen vol schrijven. Mocht iemand in de beantwoording dier vragen eenig belang stellen, misschien is Matilde Serao in staat, hem eenige inlichtingen te verschaffen; wellicht gaat er dan wat meer licht voor zijn geest op.

Het werk heeft op mij den indruk gemaakt, alsof Matilde Serao een variatie wilde geven op het thema door Ibsen behandeld in Rosmersholm, maar in die tragedie oneindig soberder, gemotiveerder, ontroerender, het geweten aangrijpender, psychologisch juister dan in het verhaal der Italiaansche.

Eén ding is zeker: dat werken een zegen is en dat rijkdom voor luie, zinnelijke, allen gemoedsadel missende naturen als de hoofdpersonen in dezen roman een vloek is, — indien we dat nog niet wisten, zouden we ten minste deze wetenschap te danken hebben aan het besproken boek.

D. J. W. B.

Aan eigen haard, door Hector Malot. In het Nederlandsch bewerkt door J. D. D. Ebeling, Amsterdam, Delsman en Nolthenius, 1894.

Al weer de oude geschiedenis, die eeuwig nieuw blijft: een zoon, die tegen den wil van zijn vader huwt, door dezen verstooten wordt, met vrouw en kind allerlei tegenspoed ondervindt, ver van huis sterft en de zijnen in de grootste ellende achterlaat. Dan een weduwe, die een erbarmelijk bestaan voortsleept, zoodat ook zij al spoedig door den dood aan haar kind ontrukt wordt.

Maar dan iets, dat niet zoo dagelijks voorvalt: een grootvader, die al rijker en rijker wordt, door wiens inspanning en energie honderden werk erlangen in zijn fabrieken, maar die zich ongelukkig voelt bij al zijn rijkdom onder den druk van zijn eenzaam leven, naar wiens dood velen hunkeren om zijn bezittingen onder elkander te deelen. Een twaalfjarige kleindochter, wel teer van gestel, maar begaafd met een scherp oordeel, een gezond verstand,

een groot geheugen, een taaie wilskracht, die eindelijk door al die gaven en door innige liefde den grootvader weet te leiden, waarheen ze wil en hem niet alleen goed voor haar zelve, maar allereerst tot een zegen voor vele anderen leert worden. Een.... maar leze ieder liever het verhaal zelf!

Men kan vragen: „Is dat en dat nu niet bijzonder toevallig? Is Perrine niet wat al te wijs, al te knap, enz., enz.?"

Maar men zal niet kunnen ontkennen, dat het boek een menigte treffende gedeelten bevat, dat de meeste figuren alleraardigst en scherp geteekend zijn, zoo bijv: die „Markiezin", „Grain de Sel, Tatouel; dat een fijne humor telkens ons doet glimlachen, dat de vertaling over 't algemeen uitstekend is, dat de uitgave geroemd mag worden om haar netheid, en dat een aanbeveling wèl verdiend mag heeten.

D. J. W. B.

Woordenschat. Verklaring van woorden en uitdrukkingen, onder redactie van Taco de Beer en Dr. E. Laurillard. Amsterdam, Joh. G. Hemler Cz.

Als deze woordenschat nog niet bestond en blijkens het ruim aantal inteekenaren van harte was verwelkomd, zou ieder taalkundige wenschen, dat kloeke mannen het plan voor zulk een onmisbaar handboek op het getouw zetten! Immers iedereen is het er over eens, dat tot de litteratuur van elk volk een lexikon behoort, dat helder en duidelijk verklaring geeft van de namen en uitdrukkingen die, „als zooveel aanzienlijke of bont gekleede vreemdelingen tusschen de eenvoudige woorden der moedertaal voorkomen en in het woordenboek der landtaal, zoowel als in de Encyclopaedie des lands, meerendeels gemist of alleen met het oog op geheel andere eischen behandeld worden."

Het bovengenoemd tweetal, als aanvoerders, heeft eerst een algemeenen staf gekozen en is toen op verkenning uitgegaan.

Zijn programma luidde: „citaten in verschillende talen; wapenspreuken en leuzen; mythologische namen; heilige dagen; merkwaardige etymologiën; scheld- en spotnamen ook van stad- en landbewoners; biografische en historische kleinigheden; volks-

dwalingen; spreekwijzen en spreekwoorden; Israëlitische, Romeinsche en Grieksche autiquiteiten, enz. enz."

De inleiding tot het onmisbare boek kenschetst de wijze, waarop de samenstellers hun taak opvatten:

„Hoe komt de zoölogische tuin te Amsterdam aan den naam Artis en het oude lustslot der Fransche koningen aan dien van Tuilerieën? Als iemand zijn tramontane kwijt raakt, weet hij gewoonlijk niet, wat hij verliest, en als hij marsepein eet zal hij veelal bezwaarlijk kunnen vertellen, hoe dat koekje aan dien naam komt.

„De dames mogen zich bevallig hullen in mousseline of barège, in alpaca of valenciënnes, ofwel astrachan dragen, ze zullen veelal de stoffen beter kennen dan den oorsprong van den naam, en al weet men nu nog, waarom de vroegere modekleuren Paris brûlé of Solferino-rood heetten, als ze de namen merle d'oie of caca du Dauphin mochten tegen komen, zullen ze er even weinig raad op weten, als op den naam ferronière voor 't voorhoofdversiersel van Noord-Hollandsche boerinnen."

De eerste aflevering van dit onontbeerlijk boek geeft volkomen wat men verwachten mocht. Wilt ge er een bewijs van?

„Aap, wat heb je mooie jongen! uitdrukking van vleierij, 't eerst gebruikt door Reinaert den Vos, die uit vrees voor eene apin van hare vuile jongen zeide: „deus, hoe wel behaghen si mi! hoe lieflic sijn si ende hoe scone!"

Abrahams schoot of Abrahams borst (Luk. XVI: 22). Aanduiding van eene plaats der rust en der eere, vooral die van den zalige na den dood. „Ontleend aan de gewoonte der ouden, om in half liggende houding aan den disch te zitten, zoodat de een naar den ander overhelde. Boezem zou noch wel zoo juist vertaald zijn als schoot. In elk geval: aan 't hemelsch gastmaal aan te zitten, duidt blijde rust aan en daar naast Abraham geplaatst te zijn, hooge eer."

De Woordenschat zal zeer stellig op den lessenaar van ieder beschaafd mensch een welkome plaats vinden. Moge het niet al te lang duren, dat de laatste bladzijde voltooid is.

J.

Bibliographisch Album.

Plebejerblut, door Paul Raché. Moderner Roman, Dresden und Leipzig, E. Pierson's Verlag.

Deze realistische geschiedenis zal men jonge meisjes niet in handen geven. De dingen worden er bij hun naam genoemd, en de weerzinwekkende platheid en de schildering van het grove cynische werkmansgezin is nabootsing van Zola's minst fraaie eigenschappen.

Het verhaal van het vroolijke pikante winkelmeisje, dat gewillig met een heer uitgaat en zich meer en meer aan den ernstig verliefd geworden jongen doctor hecht, is naar de werkelijkheid geschetst. Hoe het meisje, ondanks al de moeiten, die Bernhard zich voor hare beschaving en veredeling geeft, door haar aan hare ongelikte omgeving te onttrekken, toch steeds haar oorspronkelijken plebejischen aard blijft verraden — het is zeer zeker menschkundig en psychologisch juist geteekend. Lene's val in den Berlijnschen restaurant is een der fraaist geschreven tooneelen in het boek. Doch daarna wordt het boekje zoo melodramatisch, dat men, in plaats van met een volgeling van Zola, met een scholier van Xavier de Montépin denkt te doen te krijgen.

Schildersgaven bezit deze novellist in bijzondere mate. Men neme slechts zijne schets van Bernhard's reistocht naar zijne stervende moeder:

Nu zat hij eindelijk in zijn coupé, maar het ongeduld nam van minuut tot minuut toe. Wat kroop die trein langzaam voort — het was ondragelijk! Hij kon zijne zenuwachtige onrust nauwelijks beheerschen, het was hem alsof hij uit den trein moest springen, alsof zijne voeten hem sneller zouden voortdragen....

Vooral dat oponthoud op enkele stations, dat altijd stilhouden en altijd wachten.... het was ontzettend!

En zoo zou het zeven uren, zeven volle uren lang duren!

Hij gaf zich alle moeite, om wat rust te vinden. Maar dan kwam de gedachte weder bij hem op, dat hij misschien toch nog te laat zou aankomen, dat zijne moeder al dood was, misschien nu juist lag te sterven, hare vermoeide hand verlangend naar hem uitstrekkend, met haar laatste zucht zijn naam noemend, en hij moest hier zitten, ver van haar, en rustig wachten, wachten, wachten....

Hij wreef wild met de hand over zijn voorhoofd, het was alsof zijn hoofd uiteen zou bersten.

Wachten, wachten, wachten.

Eindelijk!

Met koortsachtige haast rende hij de welbekende straten door, naar 't kleine huis toe, waar hij geboren was, waar hij zijn onschuldigen kindertijd doorgebracht had, en waar het hart, dat zoo lang in trouwe liefde voor hem geklopt had, nu —

Wat nu....?

Wanneer het eens al gebroken was, wanneer hij toch te laat kwam....

En met verscherpten spoed rende hij verder, zonder zich om de menschen te bekommeren, die hem verwonderd natuurden.

Kort voor het huis hield iemand hem tegen. Bernhard keek op. Het was de doctor, de eenige in 't stadje.

Hij kwam juist van zijne moeder.

„Hoe is 't?" vroeg Bernhard.

„Erg, heel erg, eene beroerte, gisteren namiddag" —

„Leeft ze nog?" viel Bernhard hem haastig in de rede.

„Ja, maar...."

Bernhard luisterde niet verder naar hem.

Zij leefde nog!

Een ontzaglijke last werd er van zijn ziel getild, hij kwam dus nog niet te laat.

Daarop liep hij 't kleine, donkere achterkamertje met de toegeschoven gordijnen in.

Daar stond het bed, en daar lag ze, bleek, mat, als een schim. Eén blik zei hem alles — hij kwam bij een stervende.

„Moeder!" riep hij uit en wierp zich voor het bed neer, zijn gezicht in hare hand verbergend.

Zij deed haar best om zich een beetje op te richten.

Maar het ging niet.

En liefkoozend, alsof ze hem troost wilde inspreken, streek zij met hare vermoeide hand door de blonde haren en over hare lippen kwamen bevend de woorden:

„Mijn jongen, mijn arme, lieve jongen...."

Toen kon hij zich niet langer beheerschen, de tranen stroomden zonder ophouden uit zijne oogen, en hij weende krampachtig, snikkend, zooals hij het sinds zijne kinderjaren niet meer gedaan had.

En terwijl hij daar knielend neerlag, met het gezicht op den bedderand gesteund, gleden hare vingers altijd weder over zijn haar.

„Mijn jongen, mijn arme, lieve jongen...."

Langzamerhand werd hij rustiger. De zenuwachtige overspanning der laatste uren verdween.

Hij schoof een stoel bij 't bed en zoo zat hij daar, met hare hand in de zijne. Een kalme, tevreden, bijna gelukkige glimlach spiegelde zich op haar gezicht af, toen zij hem zoo naast zich zag zitten. Haar oog hing onafgebroken aan het zijne. Haar ademhaling ging met rukjes, hare borst verhief zich en daalde steeds onregelmatiger. En hij voelde, hoe de hand, die in de zijne rustte, kouder en kouder werd, en hoe zich haar blik altijd moeilijker en inspannender naar hem wendde. Toen scheen er eene plotselinge onrust over haar te komen, zij keek hem nog eens aan, een laatste, zachte druk harer hand en toen zonk zij in de kussens neer....

J.

De portefeuille, weekblad voor tooneel en letteren, onder redactie van Taco H. de Beer. 16e jaargang. No. 1.

Sedert 16 jaren heeft Taco de Beer, steeds onvermoeid en dapper, met zijne portefeuille velen gediend. Zij was altijd goed gevuld, bevatte telkens lezenswaardige opmerkingen, en had onder onze weekbladen eene plaats ingenomen, die mee telde. Na die 15 jaren heeft Taco de Beer het wenschelijk geacht, zijne portefeuille eene verjongingskuur te doen ondergaan, en de uitkomst daarvan biedt zijn nieuwe uitgever met dit nummer aan.

Inderdaad, er is allerlei belangrijks en lezenswaardigs in dit nommer. En hoe er ook van alle zijden beslag worde gelegd op onzen leestijd, de portefeuille kunnen wij niet missen, omdat zij ons omtrent zoo menige uitgave op letterkundig en tooneel-gebied vlug en zakelijk inlicht.

J.

Mevrouw Bligh, door Rhoda Broughton. Naar het Engelsch door Myra. Arnhem. P. Gouda Quint. 1894.

Een prettig boek, zij het ook ietwat zonderling; in elk geval wijkt het af van den sentimenteelen Engelschen roman. Het is wat meer Dickensachtig of, wil men, het riekt naar Thackeray. Niet dat ik ook maar een enkel aanrakingspunt zoo dadelijk zou kunnen opgeven, maar de prettige toon en het humoristisch tintje plaatsen het verre van Londensche duisternis en Londensche mist. Het is aardig om te zien hoe die mevrouw Bligh en Robert Coke om elkaâr heendraaien, korten tijd gescheiden worden door Pamela Capel-Smith, en dan weder de oude vriendschap hernieuwen, zoodat de beeldhouwer, „met een diepen zucht van blijdschap zegt: „„Lieve vriendin, wat is het toch heerlijk weder hier te zijn"".

A. J. S. v. R.

In en om de Kazerne. Schetsen uit het militaire leven, door C. J. Leendertz. Leiden, firma C. Kooyker. 1894

Een bundeltje met weinig pretensie; het gaat niet hoog; soms blijft het zelfs laag bij den grond. Men moet het ook niet achter-

een uitlezen. Als het voor u ligt, en ge hebt zoo'n vijf minuten om eens rustpoos te houden, dan kan het wel eenige ontspanning geven. Bij niet-militairen belangstelling te wekken voor de kazerne-aardigheden vereischt veel geest en een uitstekend versneden pen. Het genre is nog nieuw; er is nog niet veel op dit terrein gedaan, maar die het bewerken moeten zorg dragen, dat het beste gegeven wordt, wat er te geven is; of de heer Leendertz den juisten toon heeft gevonden zal de toekomst ons leeren. In elk geval zijn zijn kijkjes aardig en vaardig.

A. J. S. v. R.

De Vorst van Indië of de val van Konstantinopel, door Lewis Wallace (Schrijver van Ben-Hur). Naar het Engelsch door Alma. Verschijnt in afleveringen. 1e afl. Rotterdam, D. Bolle.

Dat boek zal wel verkocht worden; door de feuilletons der Dagbladen zijn we aan de lepelsgewijze-lectuur gewoon geraakt. Wallace heeft een uitstekenden naam; Ben-Hur werd met belangstelling ontvangen; de titel trekt, en de inhoud prikkelt in een goede richting.

Van den Wandelenden Jood schijnt hier sprake te zullen zijn; dit moet men ten minste opmaken uit het geheimzinnige woord: „Niemand is hier geweest sedert ik hier voor duizend jaren was", en blijkt uit de slotregelen van deze twee vel druks waarin de opzet van den roman wordt gegeven. Immers daar lezen wij: „Een man, die Jezus, den gewaanden Messias, — een Israeliet spreekt hier, — beleedigd had, werd door hem veroordeeld om op deze aarde te blijven voortbestaan, totdat Hij in de volheid der tijden zou wederkomen". Eugène Sue heeft dit onderwerp reeds behandeld. Dit zou tot een vergelijkende studie kunnen leiden. Als 't werk compleet verschenen is komen we er op terug.

A. J. S. v. R.

Familie en kennissen, door F. Haverschmidt. 3e vermeerderde druk. Met illustratiën, naar teekeningen van J. Hoynck van Papendrecht. Schiedam, H. A. M. Roelants.

Reeds lang was bovengenoemde uitgaaf beloofd, en nu zij na het tragisch einde van den veelbegaafden auteur verschijnt, zullen ontelbare handen haar in ontvangst nemen. Wij kennen ze allen die eenvoudige, gewild-naieve, echt natuurlijke vertellingen, welke Haverschmidt op zijne eenige leuke manier voordroeg. Wij kennen ze allen, maar wij willen ze herlezen, want zij brengen ons niet alleen heerlijke avonden in herinnering, maar tooveren ons weder tooneelen uit ons eigen leven voor oogen. Daarenboven oefent deze uitgave eene bekoring te meer op ons uit: bij de humoristische pen van Haverschmidt heeft zich de vlugge, veelgeoefende teekenstift van Hoynck van Papendrecht gevoegd, welke in welgekozen tafereelen ons de figuren van den humorist uitbeeldt.

Deze eerste aflevering is veelbelovend, en zoo van eenige uitgave, dan kan men gewis van deze voorspellen, dat zij door den grooten vereerderskring van Haverschmidt met warmte ontvangen zal worden.

G.

Wat het was en wat het werd. Een blik op het maatschappelijk leven in de laatste zestig jaren, door F. Nagtglas. Utrecht, Gebr. van der Post, 1894.

Een schrander, ontwikkeld, geletterd, humaan man, scherp opmerker sinds 60 jaren, heeft zich er toe gezet, in aangenamen vorm een beknopt overzicht te geven van hetgeen er tusschen 1833 en 1893 op allerlei gebied alzoo omgegaan en veranderd is.

Over alles houdt hij revue. Eerst komt Europa vóór zestig jaren, en dan biedt zijne beschaafde, luimige pen ons achtereenvolgens eene reeks schilderingen aan van: stad en huis, levenswijs, maatschappelijk samenzijn, staatsleven, weerbaarheid, landbouw, handel en nijverheid, middelen van verkeer, opvoeding en onderwijs, wetenschap en kunst, kerkleer, godsdienst en zedelijkheid.

Hetgeen den levensblijden, naar de toekomst zienden jonkman

zoo menigmaal in den oude van dagen hinderen kan: dat voortdurend leven in het verledene — ontdekt men hier nergens. Nagtglas heeft eenvoudig zijne jaren vermeerderd, zonder oud te worden, en zijn origineel, pittig boek openbaart op elke bladzijde den frisschen, opgewekten geest van een gezonden denker, ervaren weter en fijnen opmerker.

Op blz. 170 zegt de schrijver zelf van Gustave Droz's grootmoeder, die het verledene hemelhoog prees: „Die voortreffelijke, oude dame zat eigenlijk ruggelings op den voortrollenden wagen des tijds, en schonk alleen hare aandacht aan hetgeen het verledene in liefelijke kleuren voortooverde, en wat zij van eene schoone toekomst hiernamaals droomde. Macaulay teekent dat gevoel, wanneer hij de menschheid vergelijkt bij den reiziger door een woestijn, zwoegend in het mulle zand, vóór en achter misleid door luchtspiegelingen van bloeiende landschappen. De herinnering aan tegenspoed en verdriet schijnt in den geest spoediger verloren te gaan dan de heugenis aan vreugde en voorspoed, en de daaruit voortvloeiende ontevredenheid met het tegenwoordige, en de zucht om het schoon verleden weder te bemachtigen, kan een der scherpste prikkels tot vooruitgang worden genoemd."

Voor de jongeren is het boekje vol verrassingen, omdat de schrijver hun een samenleving beschrijft, zooals zij die niet gekend hebben; voor de ouderen roepen die keurig geschetste tafereelen helder en levendig eene wereld voor den geest, waaraan voor hen zoovele dierbare herinneringen verbonden zijn.

Doch uit elke nieuwe vergelijking van het vroegere met het tegenwoordige blijkt het verlicht en onpartijdig oordeel van den begaafden causeur. In tal van zaken, inrichtingen en opvattingen erkent hij de meerderheid, het ruimer en verlichter inzicht van onzen tijd, wijst hij ook dit de premie toe.

Nagtglas, die door werkkring, neiging en wisseling van woonplaats met zoo velerlei menschen uit allerlei rang en stand in aanraking kwam, was juist de man, om met zijne vloeiende pen ons dit diorama te teekenen. Het is alsof men hem hoort kouten, als hij u vertelt, welk een eigenaardig genoegen het was „om op een liefelijken zomeravond in den stuurstoel van een trekschuit voort te glijden door de stille Vecht; te hooren hoe de golfjes

zacht kabbelden tegen den scherpen voorsteven en te luisteren naar de nachtegalen in het dicht geboomte der buitenplaatsen, waar de stralen der avondzon gloorden over bloemen en grasperken, wemelde tusschen het loof en zich spiegelde in de kleine ruiten der statige ouderwetsche gebouwen. Dat is alles voorbij. Die streken zijn niet meer de zetelplaats van weelde en overvloed, en vertoonen slechts de schaduw van een verleden, dat in herinnering bleef door het prachtwerk: De Zegepralende Vecht.

„Wie voorheen tijd wilde sparen, reisde met de nachtschuit, waarin onderweg een matras werd gelegd, waarop het gezelschap broederlijk nevens elkander rusten ging, zooals ik eens in November 1847, bij het ochtendkrieken uit Woerden in Den Haag aankwam, op een leger in de roef rustende, nevens een predikant der afgescheidenen in ambtsgewaad, een officier, een ouden schipper en een dito keukenmeid."

Dit boekje van een schrijver, die zooveel gezien en bijgewoond heeft, en al het geziene en ervarene in zulk een boeiënden vorm weet te vertellen, worde door jong en oud gelezen. De humane denker, die op pag. 157 getuigt: „ons leven wordt rijker door bewondering dan door afkeuring," heeft door dit boek voor ons allen zijn leven rijker en onvergetelijker gemaakt.

G.

Bibliographisch Album.

Gregor. Samarow. *Aan de oevers van de Ganges.* Roman uit het Hoogduitsch, 2 deelen. *f* 5.80. Alkmaar, P. Kluitman.

Een zestienjarige wees, arme afstammeling der aanzienlijke Hasting's, die eens als heeren zetelden op het oude slot van Dailesford, wil zich een weg banen door de wereld, groot worden en machtig, den naam der Hasting's weer doen eerbiedigen en geducht maken. Jaren later ontmoeten we hem dan ook weer als gouverneur van Bengalen; hij is een man geworden met een scherp oordeel, met taaie wilskracht, met bewonderenswaardige volharding, gloeiend van eerzucht en heerschzucht, alles vernielend en verpletterend, wat hem in den weg staat om zijn doel te bereiken. Engeland moet onbeperkt heerschen over Indië, èn.... dat zal zijn werk zijn. Geen gevaren schrikken hem af, geen intrigues doen hem vallen, hij overwint, Engeland's macht wordt een gevreesde en uitgebreide in het verre Oosten, evenals de macht van den armen en vergeten knaap uit het vlek Churchhill.

Het verhaal, dat na een kort voorspel in Engeland, ons al spoedig met onze verbeelding verplaatst in Bengalen, vloeit over van echt Oostersch gekleurde tooneelen, een weelde voor velen, die ingenomen zijn met weelderige beschrijvingen, vooral van dingen, waarover ze niet kunnen oordeelen.

Maar ook het korte voorspel is een weelde voor hen, die verzot zijn op theatralen toestel, en op een taal, die men desnoods

nog zou kunnen verwachten uit den mond van vijf en twintigjarige boek- of tooneelmenschen, welke de meest opgeschroefde woorden kiezen voor het uitdrukken hunner gedachten, maar die uit den mond van twee, nog geen zestienjarige jongelingen en van een, nog geen vijftienjarig, meisje ons al vrij belachelijk voorkomen. „Het papier is toch geduldig!" denken we telkens, en als we één dier vroegrijpe jongelingen hooren zeggen: „We zijn toch eigenlijk nog maar kinderen!" dan roepen we onwillekeurig uit: „daar heb je wel gelijk in, jongentje!" Hoe is 't mogelijk, dat een mensch met eenig gezond verstand, kinderen toch zoo'n taal laat spreken, als Samarow doet!

Trouwens; voor zulk soort van kleinigheden is Samarow niet bang.

Wanneer de generaal Schitab Roy gevangen genomen wordt op last van Bengalen's nieuwen gouverneur, en die generaal de zijnen oproept om hem te verdedigen, en zoo aanstonds duizender bloed zal vloeien, dan verschijnt de moeder van den Nabob, dan vaart ze krachtig uit tegen den generaal, maar dan wendt ze zich ook tot haar zoon en roept hem deze dingtaal toe:

„Wilt gij, die ons aller gebieder zijt, wilt gij den wensch van den doorluchtigen gouverneur in Calcutta, van uw vriend en bondgenoot niet vervullen? Wilt gij, dat al deze mannen hier, uw trouwe dienaren, onder de kogels der Engelsche soldaten vallen zullen, ter wille van de ijdelheid des viziers, die u, ge weet 't, dikwijls den verschuldigden eerbied weigerde. Wilt gij, dat"....

En dan (visum teneatis, amici!) lezen we: „De tweejarige (!!!) Nabob keek angstig in het rond, zijn oogen vulden zich met tranen, en half snikkend stamelde hij:

„Neen, neen, ik wil niet; die arme mannen mogen niet gedood worden."

Maar genoeg.... de roman zal zeer zeker grootelijks in den smaak vallen van een zeker publiek, en is.... dat willen we gaarne erkennen, uitstekend vertaald, wat bij dit werk geen geringe verdienste mag geacht worden.

D. J. W. B.

Beroepskeuze der vrouw. Een studie van Elise A. Haighton. Prijs *f* 0.75. Amsterdam, M. M. Olivier.

Onder bovenstaanden titel deed mejuffrouw Haighton een derde deeltje het licht zien van haar serie: „Zijn wagen kruien en er zelf inzitten", waarvan reeds 2 deeltjes verschenen, die, blijkens den omslag van dit werkje, gunstig door de pers werden beoordeeld.

Dit boekje is een tegenhanger van „Wat moet mijn zoon worden", dat reeds jaren antwoord geeft, of geen antwoord geeft, op de vraag van ouders en voogden omtrent de bestemming hunner zonen.

Juffrouw H. behandelt ditzelfde thema wat aangaat onze meisjes, al doet de pretentieuse titel ook anders verwachten. Ik wil aannemen, dat de schrijfster buitengewoon zorgvuldig is te werk gegaan bij de samenstelling van deze gids voor onze meisjes in een beroepskeuze, maar een studie in den zin als daaraan gehecht wordt, is haar werk zeer zeker niet. Zoo oppervlakkig zou men dat denken, doch ik meen die waarschuwing te mogen uitspreken. Nu heeft het boekje enkel en alleen waarde voor hen die een werkkring voor hunne meisjes zoeken.

Het is bloot eene opsomming van alle mogelijke werkkringen; eene aanwijzing wat men er voor weten moet; en het bevat eene opgave van de middelen om er toe te kunnen komen. Op deze wijze zal het boekske zeer zeker zijn nut hebben.

Den Haag. A. J. S. v. R.

De Werkman, 1e jaargang. No. 1. Uitgever T. J. Kousbroek te Leiden. 60 cts. per jaargang van 12 nrs.

Ik juich deze uitgave van harte toe. Geest, strekking en bewerking zijn gelijk aan die van den British Workman, het tijdschrift dat sedert Januari 1855 in Engeland verscheen, en dat ook uit het oogpunt van kunst weldadig werkte om door zijne fraaie illustraties een volkomen ommekeer te weeg te brengen in de tot dien tijd smakeloos geïllustreerde volksboeken.

Steun wordt gevraagd van hen die arbeid geven en arbeid verrichten. Wie zal dien steun den ijverigen redacteur Adama van Scheltema onthouden, die steeds met zoo'n liefde voor ons volk werkte, en nu nog als grijsaard den moed heeft een dergelijk werk op touw te zetten, en geheel vol te schrijven. Ik zou mij al zeer bedriegen, wanneer niet duizenden exemplaren geplaatst werden.

A. J. S. v. R.

Roofvogels. Herinneringen aan een gevallen held. Oorspronkelijke roman van Louise Stratenus. 2 dln. Alkmaar, P. Kluitman. Prijs *f* 5.50.

Men zou 't dit boek, in zijn eenvoudigen opzet, zoo niet aanzien, dat het een verloop heeft, waarbij zelfs de Panama-zaak, treuriger gedachtenisse, en zij die er in betrokken waren, een rol spelen; ja, dat, — zooals uit den titel blijkt, — de roman ontworpen is enkel en alleen, om de lotgevallen en intrigues der hoofdpersonen in dat Parijsche drama ten tooneele te brengen. Misschien daardoor juist zal de jongste pennevrucht der vruchtbare romanschrijfster de aandacht trekken. Ik had anders wel gewild, dat de geachte auteur maar flinkweg op den titel de Panamazaak had genoemd, want hare namen zijn zoo doorzichtig, dat met een enkelen oogopslag de tendenz valt op te merken. Ferdinand de Suez, de tachtigjarige grijsaard, Karel de Suez, Cornelis Hartt, en Baron de Josach, om maar enkelen te noemen, zijn immers schuilnamen, slechts voor hen, die geheel buiten dagbladen-lectuur staan; en door „het volk achter de kiezers" zal deze roman zeker wel niet ter hand worden genomen.

Door die Panama-quaestie is het boek wel wat tweeslachtig geworden; het heeft er veel van of die beruchte gebeurtenis er met de haren is bijgesleept, maar in elk geval drukt dat „teedere zaakje" er een cachet van actualiteit op, dat voor het debiet heilzaam kan werken, en daar is het toch maar om te doen; kunstwerken worden dikwerf het minst gekocht en gewaardeerd. Toch had het boek een kunstwerk kunnen worden, want

het thema van een ontluikend kunstenaar, den jeugdigen Onno Holdius, had zeer zeker den artistieken geest van mej. Stratenus vaardig kunnen maken.

Laten we nu echter maar tevreden zijn met wat zij schonk. Kleine kunst kan nog wel eens tot groote kunst leiden.

A. J. Servaas van Rooyen.

Niobe. Gedicht van Edward B. Koster. Doetinchem. C. Misset. 1893.

Eene bijzondere vergelijking tusschen Marcellus Emants' Lilith en Godenschemering ter eenre en Edward Koster's Niobe ter andere zijde nu daargelaten, vind ik de proef in Niobe door den heer Koster geleverd zeer verdienstelijk. Hij schrijft een klaar, fraai, dikwijls statig-ernstig, rijmloos iambisch vers, hier en daar wordt zijn eindphrase slap, doch over 't algemeen redt hij door eene krachtige dictie het dichtbeeld en weet het door een strenge woordomlijning op een voetstuk te plaatsen.

Wil de rijmlooze iambe zich staande houden tegenover het voortreffelijk proza, waaraan de verstaanbare talenten uit de litteraire generatie van 1880 ons hebben gewend (ik noem Thijm, Van Eeden, Verwey, Kloos, Erens, Van Looij, Couperus, Netscher, zonder in die volgorde hun rang te bepalen), dan is het noodzakelijk dat zij met virtuositeit worde behandeld, zoodanig dat elke dwang, elke gerektheid haar vreemd blijve en geen afbreuk worde gedaan aan de staatlijkheid van het met energieken tred voortstappend proza. Daartoe is allereerst bij de periphrase een ongemeen poëtisch beeld noodig, dat van lieverlede de windselen van den stijl wegslaat en eindelijk als een marmeren statue met zuivere lijnen en bevallige vormen voor ons staat; en in het episch gedeelte, meer nog in het schilderend, moet elke uitdrukking, elke wending, elk woord worden vermeden, met te alledaagsch merk gestempeld. Wat in het niet streng gerythmeerd proza allicht kan worden geduld, is in het iambisch proza onduldbaar. Ik vrees dat Dr. Koster zich niet al te streng rekenschap van deze dingen heeft gegeven toen hij o. a. schreef in den tweeden zang van Niobe:

De menschen liepen heen en weer op 't land.
En in de volle straten van de stad
Vertelden zij elkander 't groote nieuws.

Want lang te voren hadden Tantalos
En de verheev'ne Dia overlegd.

En kransen lagen voor de gasten klaar.

Te slapen ligt van rampen onbewust.

In den vijfden zang:

Trok aan den arm van hare reisgenoot
Die op haar volgde en 't vallen had gezien.

In den zesden zang acht ik de vergelijking van Amphion's spel bij de vox caelestis van een orgel uit den toon. Hier lag de ambrosische kunst van den stralenden Apollo voor de hand en in den toon. Ik weet wel dat de dichter iets later Apollo herdenkt, doch dán is der Muzen god reeds te lang gemist.

In den achtsten zang stuit de slappe regel:

Alsof hij hier gekozen had zijn tent

bij de krachtig-schoone beschrijving van de macht van den Zonnegod.

Ik heb, ondanks deze kleine opmerkingen, niets dan lof voor de uitwerking van Niobe's schoone legende. Er is geen pagina waarop geene sobere schoonheden voorkomen, geen gezang (en het gedicht telt er zestien) waaruit niet de heerlijke, driemaal gezegende rustigheid der gedachten spreekt. De keus van een citaat valt mij moeilijk; toch geef ik in deze ruimte de voorkeur aan het volgende:

Een schoone dag was 't toen de roeierschaar
Met stoeren arm en breed-gewelfde borst
Het schip besteeg, dat stralend aan de reê
In 't zonlicht lag, de wanden roodgeverfd,
De zeilen blank, als vleuglen van een zwaan,
Hel-blinkend in het lachen van het licht.

En lustig zingend kliefden zij de zee,
En zweepten 't schuim met hunne riemen op,
Dat tuimelend in vlokken door de lucht
Rees als een vlinderschaar, en dan weer zonk
Op 't zonbeschenen vlak der moederzee.
Een lichte wind speelde in 't gestrekte tuig,
De roeiers steunend in hun moeizaam werk
Met kozend suizen in 't gebolde zeil.
En 's nachts wanneer de sterren een voor een
Zich spreidden over 't wijde hemelveld,
Als madelievenkelken in het gras,
Vertrouwden zij hun schip den Westewind
En rustten van het warme werk des dags.
Alleen de ervaren stuurman hield de waak,
Het vaartuig richtend met zijn vaste hand,
Terwijl zijn helper rustig sliep in 't ruim.
En hupp'lend als des zeegods schuim-wit ros,
Dat brieschend door zijn vochte weide rent,
De baren gees'lend met zijn sterke staart, —
De schuwe visschen drijvend voor zijn schreên —
Zoo roeide 't schip met vele voeten voort.

Bij dit deel — en meer dan tien dergelijke gedeelten zou ik kunnen aanhalen — is alles in harmonie, gedachte en uitdrukking, beeld en taal, kracht en schoonheid, sierlijkheid en gelukkige vondst. Toch wensch ik nog op iets anders te wijzen. Wanneer iemand als de heer Koster, in 1861 te Londen geboren, in Nederland opgevoed, in 1879 student in de klassieke letteren te Leiden en in 1891 op een dissertatie „Studia Tragico-Homerica" promoveerend, — er toe komt eene stof uit de Grieksche mythe episch te behandelen en schoone, verstaanbare verzen te schrijven — verzen, die, naar ik meen, niet ver van Emants iamben in Lilith en Godenschemering afstaan — dan heeft hij reeds den dank verdiend van alle vrienden der Nederlandsche letteren wegens zijne poging om groote kunst te leveren. De verbrokkeling onzer jeugdige talenten is in onzen tijd erbarmelijk, en zelden is in eenig tijdperk onze letterkunde eclectischer geweest dan thans.

Vergis ik mij niet dan heeft de heer Koster door het schrijven van „Niobe" een bewijs geleverd van degelijk litterair te willen en ook te kunnen.

F. S. K.

Grepen uit het dierenleven, door F. J. Uildriks. Met twintig platen, naar teekeningen van Joseph Wolf. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

De wording van bovenvermelden bundel is licht te verklaren. De smaakvolle uitgever vond een twintigtal houtgravures, die hem deden watertanden, en tot het besluit brachten, er een interessant boek van te maken. Een auteur, wier vlotte pen zich daartoe leenen wilde, belastte zich met de bijschriften, en zoo kwam het lezenswaardige boek tot stand. Zoo schreef mej. Uildriks eene reeks opstellen, waarin op onderhoudende wijze allerlei bijzonderheden uit het leven der dieren verteld wordt. En zóo actueel is deze begeleiding der meestal zéer mooie gravure, dat zelfs het losbreken der leeuwen in Carré's circus te Amsterdam, op 24 Januari jl., in al zijn kleur en geur daarin verteld wordt.

Even als alles, wat de heer Tjeenk Willink ons publiek aanbiedt, is ook deze uitgave terecht een boek van goeden huize.

J.

Bibliographisch Album.

Geïllustreerde algemeene Wereldgeschiedenis voor huis en school door Kollewijn. — E. & M. Cohen, Arnhem—Nijmegen.

De eerste aflevering van dit werk bevat eene soort van inleiding tot de geschiedenis der Oudheid, waarin kortelijk over de oude geschiedenis van China, de Ariërs en de Iraniërs, en de Egyptenaren wordt gesproken.

Het is te hopen, dat de volgende afleveringen nauwkeuriger zullen bewerkt zijn, dan deze, die vooral ten opzichte der twee eerste afdeelingen zulke historische en ethnographische ketterijen verkondigt, dat het ons toeschijnt dat de schrijver zijne gegevens geput heeft uit bronnen als het Nederlandsch Penningmagazijn en dergelijke second-hand autoriteiten.

Had de schrijver b. v. voor zijn artikel China het handboek van Wells Williams „The Middle Kingdom" of professor Cordier's „Notice sur la Chine" in de Grande Encyclopedie van H. Lamirault (Parijs 1890) tot grondslag genomen, hij zoude niet zulke dwaasheden over dit land gedebiteerd hebben. Maar het lijkt wel, of alle Europeesche Handboekschrijvers, zonder uitzondering, gezonde en betrouwbare boeken over China, door mannen, die land en volk uit eigen aanschouwing kennen, geschreven, met voorliefde ter zijde werpen en liever hunne kennis putten uit Globetrotters berichten in den „Tour du monde", den „Globus", „Das Ausland" en dergelijke oppervlakkige, populaire salontijdschriften.

De heer Kollewijn beweert o. a. (p. 3) dat bij de Chineezen de letters *b d g* en *r* niet voorkomen. Volkomen onjuist: de *b* en *g* komen in het Amoy-dialect voor — in Francken's woordenboek van dit dialect beslaat de letter B 29 en de G 20 bladzijden — en de D komt in het Shanghai-dialect voor. Ook de R komt in het Noorden van China voor, maar is gutturaal in plaats van dentaal zooals bij ons. Zuivere ketterij is het wanneer de schrijver zegt: „De Chineezen kunnen den naam van Boedha wel uitspreken, maar, bij gemis aan teekens voor de klanken b o e en d h a [1]) niet schrijven. Daarom gebruiken zij teekens, die genoemde klanken eenigszins naderen en schrijven den naam van Boedha als F o-t o." Dit is alweer een Penningmagazijn-citaat. De Chineesche teekens, waarmede ten tijde der invoering van het Boeddhisme in China de naam van Boeddha werd getranscribeerd, werden *toen* wel degelijk B o e d h-d h a uitgesproken; maar, ten gevolge der algemeene wet van klankafslijting, worden die twee teekens t h a n s in het zgn. mandarijn-dialect F o e t o uitgesproken. In het Amoy-dialect heet Boeddha nog heden P o e t. Wat de bewering aangaat dat „het Chineesche schrift er zich òf niet, òf slechts gebrekkig toe leent om woorden uit andere talen over te nemen", zoo kan dit met evenveel recht beweerd worden van o n s schrift; en zijn de geleerden genoodzaakt geweest c o n v e n t i o n e e l e teekens te fabriceeren, ten einde de in vreemde talen voorkomende klanken en letters te kunnen transcribeeren.

Op bldz. 5 lezen wij „dat de Chineezen wegens de eigenaardigheid van hun schrift geen gebruik kunnen maken van losse drukletters," terwijl toch Professor Stanislas Julien, in het Journal Asiatique van 1847, uit Chineesche bronnen heeft bewezen, dat men reeds in het jaar 1041 met l o s s e d r u k l e t t e r s drukte; en gedurende de regeering van Keizer K h a n g h i, een tijdgenoot van Louis XIV, reusachtige werken met losse, koperen drukletters werden gedrukt. Dat de Chineezen echter bijkans geen gebruik er van maken, ligt eenvoudig aan de goedkoopte van den handenarbeid in China. Het snijden eener houtplaat kost zoo

---

1) De naam van B o e d h a is niet B o e + d h a, maar B o e d h + a. Benfey, Sanscrit Dictionary, p. 635 a.

bitter weinig, dat het bedrijfskapitaal eener beweeglijke drukkerij geen genoegzame rente zou afwerpen.

De heer K. deelt ons verder mede dat de Chineezen muntstukken duizenden jaren lang *niet* gebruikt hebben, maar dat papieren geld reeds eene eeuw vóór Christus bij hen in omloop was (p. 5—6). Och toe! Mijnheer Kollewijn, blader toch eens even de Dissertatie van Mr. W. VISSERING „On Chinese Currency, Coin and Papermoney", den 25 Juni 1877 voor de Faculteit te Leiden verdedigd, door, en ge zult zien, dat reeds 22 eeuwen vóór Chr. in China zilveren munt werd gegoten, en dat van 2255 tot 1766 v. Chr. de munt bestond uit geel, wit en rood metaal, d. w. z. uit goud-, zilver- en kopergeld, benevens lapjes stof, messen en schildpad, en dat eerst in het jaar 806 na Chr. het eerste papiergeld werd uitgegeven (Vissering, p. 120).

Vertel toch uwen lezers niet, dat de Chineezen niet op het denkbeeld gekomen zijn den cijfers eene plaatswaarde toe te kennen. Elk oost-indisch gast zal u uitlachen, daar de inrichting van het Chin. Rekenraam, waarvan gij zelf spreekt, op de plaatswaarde der cijfers berust, en alle mathematische berekeningen op papier door de Chineesche geleerden gemaakt, eveneens op de plaatswaarde der cijfers gebaseerd zijn.

Wat de heer Kollewijn over den ouden volksgodsdienst der Chineezen schrijft kan gerust geschrapt worden. Wij verwijzen hem daaromtrent naar de werken van Professor DE GROOT.

De heer Kollewijn zet echter de kroon op zijn artikel door ons in vollen ernst te vertellen dat, horribile dictu, in het jaar onzes Heeren 1888 *in China de Staatsgodsdienst is afgeschaft* (p. 11). Waar ter wereld hebt ge dezen nonsens gelezen, waarde heer Kollewijn?

Doch genoeg over China! Als de Arianisten en Egyptologen — hetgeen naar het bovenstaande te oordeelen waarschijnlijk is — even zooveel hebben aan- en op te merken omtrent de wetenswaardigheden (?) die de schrijver ons over de Indiërs en Egyptenaren opdischt, ziet het er met het in het Prospectus zoo hemelhoog opgeschroefd werk van den heer Kollewijn al zeer treurig uit, en kunnen wij het noch voor de *Huiskamer*, noch

voor de *Kinderkamer*, noch voor *Studie*, maar ten hoogste voor *Uitspanning* aanbevelen. Maar laat hij dan zijn boek betitelen met „Vermakelijke Wereldgeschiedenis".

G. SCHLEGEL.

Open brief van Multatuli aan den Weleerw. Heer G. Jonckbloet, R. C. Priester en Pastoor te Batavia, door Laurica, — Tholen, S. M. C. Pot, 1894.

Het is merkwaardig hoe verschillend Douwes Dekker door zijne landgenooten beoordeeld wordt. Sommigen verheffen hem in de wolken, anderen vertrappen hem in het slijk. Tot de laatsten behooren hoofdzakelijk zij die de menschelijke zwakheden van dezen idealist in tegenstelling tot zijne leer exploiteeren, alsook die huichelachtige slijmeringen, die het hem kwalijk nemen, dat hij die dingen bij hun naam noemt, die zij zelf in 't geniep bedrijven, en die in hunne kerksche bekrompenheid elken aanval tegen kerksche huichelarij als een aanval tegen den Godsdienst en de kerk zelve beschouwen.

Een dergelijk lot viel in der tijd te beurt aan de begaafde engelsche schrijfster Charlotte Brontë, welke, onder den pseudoniem van Currer Bell, die juweeltjes van engelschen stijl en verheven gedachten geschreven heeft, als Jane Eyre, Shirley, Villette, enz.

Moest zij zich niet in de vóorrede van de 2e editie van haar Jane Eyre verdedigen tegen „de schroomvallige en bekrompen minderheid in wier oogen alles wat ongewoon is verkeerd is; in wier ooren elk protest tegen schijnheiligheid als eene beleediging der vroomheid klinkt."

„Niet gaarne, zegt zij, ziet de wereld deze denkbeelden, die zij gewoon is te vermengen, gescheiden, daar zij het gemakkelijker vindt uiterlijk vertoon voor echte waar te verslijten, en witgepleisterde muren dienst te laten doen voor schoone altaren. Zij moge hem al haten, die het waagt ze te doorgronden en aan de kaak te stellen — hem die het verguldsel afschraapt en het daaronder verborgen onedel metaal aantoont — die in den grafkelder daalt en de rotte knekels voor den dag haalt: met al haren haat is zij hem toch dank verschuldigd."

Reeds lang heeft in Engeland de publieke opinie over deze schrijfster uitspraak gedaan. Alle tegenkanting is verdwenen, en Charlotte Brontë's naam schittert, boven alle aanvallen verheven, voor eeuwig aan den letterkundigen hemel van Groot Brittanje, als een „Rembrandt met de pen" gelijk „The Athenaeum" haar in der tijd noemde.

Ook Heinrich Heine zal eenmaal op gelijke wijze in zijn vaderland worden gevierd en, naar wij hopen, ook Douwes Dekker door zijne landgenooten.

Zijn krachtige, frissche stijl en zijne kernachtige taal herinneren mij telkens aan bovengenoemde schrijvers.

Maar dezen heeft men vergeven, dewijl hunne aanvallen tegen algemeene toestanden waren gericht, terwijl Douwes Dekker persoonlijke en feitelijke toestanden aan de kaak stelde, en dit duldt men niet.

Eens woonde ik ten huize van een Schotsch zendeling een T e a bij, voorafgegaan door een ellenlang gebed, waarin de zendeling uitgilde: „O Lord! we are all miserable sinners, and I am the greatest of all."

Toen ik hem, na het gebed, in den loop van ons gesprek opmerkte dat ik het ten opzichte van het laatste volkomen met hem eens was, werd de brave man van woede kersrood — „und wollte es nicht gewesen sein."

Ik behoef niet, evenals L a u r i c a, uit den rijken letterkundigen schat van Multatuli's werken voorbeelden aan te halen tot illustratie van zijne edele en openhartige denkbeelden, en van zijn aangrijpenden, krachtigen stijl. Zij heeft dit reeds meesterlijk gedaan.

Slechts één feit uit eigen ervaring: In het jaar 1864 deed ik eene dienstreis van Batavia naar Samarang. De overdruk van Multatuli's Brief aan Mevrouw P. was juist verschenen en te Batavia aangekomen, en ik kocht dien om aan boord iets te lezen te hebben.

Op de stoomboot trof ik een paar kennissen en begon hun den brief voor te lezen. Weldra schaarden zich alle passagiers, waaronder ook ettelijke dames, om mij heen, en toen ik nu eindelijk

den Brief met den noodigen nadruk had voorgedragen, snikten alle dames overluid, en in menig mannelijk oog blonk eveneens een vochtige traan van aandoening en tevens van verontwaardiging over het huichelachtig gekwijl, dat in Nederland voor deugd en zedelijkheid wordt verkocht.

En dit alles omdat men bij ons, zooals Charlotte Brontë zegt, Conventionality en Morality verwart. Daarvoor heeft men in Nederland het, in alle andere talen onvertaalbare, woord DEFTIG uitgevonden.

Verkracht het recht, tiranniseer uwe ondergeschikten, vermoord uwe vrouw met speldeprikken of door overmatige bevallingen, sluip als een oud romein, met den mantel over uw gelaat, in eene vreemde stad, naar een slecht befaamd huis, jaag met zedelijke verontwaardiging uwe dienstmaagd weg, die door uw eigen toedoen „de vijf en twintig miljoen folterende seconden" van Multatuli zal moeten doorworstelen, — als gij bij dit alles maar DEFTIG blijft, zijt gij in de oogen der nederlandsche wereld „een achtenswaardig ingezetene, van onkreukbare zedelijkheid en rechtschapenheid", zooals de geijkte uitdrukking ten onzent luidt.

Het is nu wel schier overbodig dat wij Laurica's brief nog verder aanbevelen. Wij verwachten dat spoedig een tweede druk van dit boeiend en krachtig verweerschrift zal noodig zijn.

G. S.

Uit Oud en Nieuw Oost-Indië, door S. Kalff. — Haarlem. H. D. Tjeenk Willink.

Een keurig net boekdeeltje, wat den uiterlijken vorm aangaat, met hoogst belangrijken inhoud. Het doet zijn naam alle eer aan, want het bevat beschrijvingen van gebeurtenissen uit vroegere lang vervlogen eeuwen, naast beschrijvingen van den tegenwoordigen tijd. De verhalen zijn van hoogst uiteenloopenden aard: ernst en luim.

Het hoofstuk „Het Licht van Azië" is verheven schoon. Het bevat een beschrijving, aan de hand van den Engelschen dichter Arnold, van de jeugd van Boeda, van zijn jongelingsjaren, zijn

afzondering van de wereld, als voorbereiding tot zijn taak als stichter van een nieuwe leer, die we hem daarna zien verkondigen.

Ook het laatste hoofdstuk is gewijd aan de oude Hindoemythologie en geeft een overzicht van het drama Çakuntala van den Brahmaanschen dichter Kalidasa; een liefdesdrama van de schoone Çakuntale en den Koning van Astanipoera; een gedicht waarvan, volgens den schrijver, Goethe eenmaal getuigde:

„Willst du die Blüthen des frühen, die Früchte des späteren Jahres,
Willst du was reizt und entzückt, willst du was sattigt und nährt,
Willst du den Himmel, die Erde mit Einem Namen begreifen
Nenn' ich Sakontala, und so ist alles gesagt."

Veel lateren tijd behandelen de hoofdstukken gewijd aan een beschrijving van „Een hollandsche veldtocht in het jaar 1706", „Een oud-Indisch Tooneelspel", „Een Hollandsch gezantschap naar den grooten Mogol", „Een ouderwetsche begrafenis" en „Ruwe Indische zeden".

Het eerste, de veldtocht in 1706, geeft een vermakelijk verhaal van al de misères, ontberingen en benauwdheden, die de „Indische Wagenaar", Ds. Valentyn, had te doorstaan, tegelijk natuurlijk met al zijn tochtgenooten, toen hij in 1706, voor de tweede maal uit Holland gekomen, tegen wil en dank en trots zijn hevigen tegenstand, tot de functie van „treinspredikant" werd gecommandeerd, bij de expeditie van Govert Knoll, tegen den vorst geworden slaaf Soerapati in Pasoeroean.

In „een oud-Indisch Tooneelspel" treffen we een overzicht aan van het kleine drama „Kraspoekol of de Slaavernij", bijkans een eeuw geleden geschreven door D. van Hogendorp.

„Het is een tendenz-werk", waarmede beoogd werd een voorstelling te geven van de gruwelijke mishandelingen, waaraan de slaven in Indië toen ter tijd vaak blootgesteld waren.

Het derde van de vermelde verhalen doet ons zien hoe weinig benijdenswaardige taak het was om als gezant naar den grooten Mogol van Hindostan gezonden te worden, zoo als het geval was met Ketelaar, directeur van de Hollandsche factorij te Suratte, die in 1712, na den dood van den Mogol, namens de Oost-Indische Compagnie zijn opvolger moest gaan „huldigen en begif-

tigen", die zich gevestigd had in het op honderd vijftig mijlen afstand gelegen Lahore.

De „ouderwetsche begrafenis" betreft die van den voorganger van voornoemden gezant naar den grooten Mogol, van Cornelis Besuyen, in den jare 1710.

„Uit een oud handschrift", zegt de schrijver, „heeft R. A. Leupe de beschrijving openbaar gemaakt van de praal, welke de Comp. meende te moeten bijzetten aan de begrafenis van Cornelis Besuyen, directeur te Soeratte in den jare 1710. En ofschoon niet zoo pompeuselijk „afgelegd" als een Van Rheede van Drakenstein, die eveneens te Suratte werd ter aarde besteld, ook ditmaal was het een kerkgang, die 't volk van heinde en ver te hoop deed loopen. 't Moest deze oosterlingen overtuigen van de grootheid eener Compagnie, welke aldus aan hare dienaren de laatste eer wist te bewijzen; eener Compagnie „assez riche pour payer sa gloire".

Het hoofdstuk „Ruwe Indische Zeden" bevat tal van hoogst pikante anecdoten, die ons een denkbeeld geven van sommige buitensporigheden uit de 17e eeuw, en de ruwe zeden kenschetsen „niet zoozeer van de Nederlanders zelve, als wel van hunne creaturen". Zooals o. a. van den gedoopten Alfoer „Ik christus-mensch", en in stede van de Kalebas met Sagoweer zette hij een jeneverflesch aan den mond.

In de overige drie verhalen: „een tocht naar Java's Zuiderstrand", „Naar den Smeroe", en „een bezoek aan Modjowarno", vindt men naast keurige schilderingen van de trotsche, woeste natuur aan de hellingen van Java's hoogsten berg, den Smeroe, en aan het Zuiderstrand, een uitvoerige en hoogst belangwekkende beschrijving van de inlandsche christengemeenten in Pasoeroean en te Modjowarno, in Soerabaija, in den tegenwoordigen tijd.

Voor de Hollandsche lezers is het jammer dat zoo veel Maleische woorden eenvoudig in den Hollandschen zin zijn opgenomen, als een deel daarvan uitmakende, zonder eenige vertaling of toelichting. Veel zinnen zijn daardoor voor hen volstrekt onverstaanbaar.

Intusschen waar zooveel en zoo velerlei interessants en aantrekkelijks te genieten valt, als uit bovenstaande korte inhouds-

opgaaf is af te leiden, mag wel geheel onnoodig heeten de lezing aan te bevelen van een werk, dat bovendien met veel talent en in een aangenamen, pittigen stijl geschreven is.

Een Juweel, door Marie Alt. Schiedam, H. A. M. Roelants.

Menig aardig trekje, menige humoristische karakterbeschrijving en eene doorgaans flinke teekening der situaties, maken dezen roman onderhoudend en aanbevelingswaardig.

Heel aardig gevonden is het, de verschillende medespelers in dit drama te samen te brengen in een pension te Cannes.

De natuurbeschrijvingen, hoewel hier en daar niet onverdienstelijk, missen den gloed en het plastische talent waarmee eene Ouïda of Rhoda Broughton ons de bekoring van het zuiden, van het land van Mignon, weten voor te tooveren.

Marie Alt heeft talent van vertellen, een scherp waarnemingsvermogen en diep vrouwelijk gevoel.

Eene dichteresse is zij echter niet, en de stijl kon hier en daar luchtiger en bevalliger zijn.

Het „juweel", de edele Ella, is zeker een parel van het zuiverste water. Jammer maar, dat het kleinood slecht gezet en onwaardig omlijst blijkt.

Moeders als mevrouw Van Oven zijn gelukkig zeldzaamheden, toch kunnen deze helaas tot de sporadische verschijnselen gerekend en dus niet weggeredeneerd worden. Gelukkig is het einde bevredigend door boete en berouw en de zekerheid dat de twee minnende harten elkander vinden.

Omhoog! Roman naar het Duitsch van Ida Boy-ed. Schiedam, H. A. M. Roelants, 1894.

De schrijfster van bovengenoemden roman leidt ons langs platgetreden paden naar „Omhoog". Situaties en karakters als zij ons schetst zijn zeker al heel conventioneel, maar mist een en ander ook al „le charme de la nouveauté", zoo zoude het toch onbillijk zijn niet te willen bekennen, dat de novelliste aangenaam weet te vertellen en hare karakters goed volhoudt.

Irene, de hoofdpersone, is een echte romanheldin, niet alleen door haar poëtischen naam, maar door tal van hooggestemde idealen en qualiteiten, die haar boven het „terre à terre" van vele menschenkinderen verheffen.

Zij zoekt, door vrijwillig in den vreemde te gaan en, niettegenstaande gunstige financieele omstandigheden, eene betrekking als gezelschapsjuffrouw aan te nemen, haar eigen karakter te veredelen.

Strijd en moeilijkheden worden het trotsche meisje niet bespaard, maar ten slotte overwint het moedige hart en weet Irene een gunstigen invloed uit te oefenen op de familie, waarin zij zoo plotseling verzeild is geraakt, en die uit zoo heterogene bestanddeelen bestaat.

Evenals de fiere krachtige Irene, is ook Signe, de fijn bewerktuigde overgevoelige gade van een plat-prozaïsch handelsman, eene der omhoogstreefsters.

Deze met voorliefde geteekende figuur, die eenigszins doet denken aan Ibsen's onbegrepen vrouwenkarakters, trekt ons slechts matig aan, en wij hebben meer medelijden met de hardwerkende Annie, de onderwijzeres tegen wil en dank, worstelende tegen den druk van het lot, en verbitterd door hare vele tegenspoeden.

De held van zoo vele meisjesdroomen, de brave dichter Bibo, is misschien een greep uit het leven, maar ons zijn de attraits van dezen jonkman duister gebleven.

De vertaling is correct en duidelijk, nu en dan wat te veel vervat in deftigen, hoofschen stijl.

De druk is een waar elysium voor vermoeide oogen en derhalve zeer aan te bevelen.

MENA.

Stillevende Luidjes. Uit het Deensch van S. Schaudorph, door Una. Amersfoort G. J. Slothouwer.

De titel van dit werk geeft ons iets geheel anders dan wij verwachtten.

„Verloren levens" of „Onrustige geesten" ware o. i. meer plastisch juist, beter gekozen geweest, want waarlijk, veel schip-

breukelingen op de wereldzee geeft deze met een somber-realistisch tintje overgoten roman ons te aanschouwen.

Una, de begaafde vertaalster uit de Noordsche talen, heeft haar stijl blijkbaar modern pasklaar gemaakt naar de thans heerschende richting, zonder de klaarheid en duidelijkheid uit het oog te verliezen.

Dubbel jammer is het daarom, dat bij eene overigens zoo verdienstelijke vertaling zoo vele fouten zijn ingeslopen, waardoor het geheel den indruk maakt van te haastig geschreven te zijn.

Nu en dan vinden wij bijv. het gezegde in het meervoud, terwijl het onderwerp in het enkelvoud staat. De taal is hier en daar niet correct, letters staan verkeerd en soms is er verwisseling in de persoonsnamen, zooals op bladzijde 260: Borch voor Hellman.

De Deensche auteur is een knap schrijver, een fijn opmerker en iemand die ons doet denken aan den natuurvorscher, die wat hij onder het microscoop waarneemt, met meetkunstige stiptheid aan de wereld der leeken mededeelt.

Meer verdienstelijk dan boeiend, meer natuurgetrouw dan aesthetisch komt ons dan ook dit werk voor, dat zèker heel verschillend beoordeeld zal worden.

De reisbeschrijvingen naar de indrukken van den eigenlijken held weêrgegeven, zijn zeker fraai door de origineele vizie op verschillende zaken. Vooral de teekening van den Keulschen Dom is eigenaardig stijlvol en fraai.

Jammer dat de goed uitgewerkte figuur van den hoofdpersoon Hellman ons zoo weinig bevredigt en de karakteristieke tante Aurelia zoo spoedig van het tooneel verdwijnt. De sympathieke, maar helaas verongelukte Borch wekt evenveel teleurstelling als medelijden, terwijl de schoone Johanna te nevelachtig-onbeteekenend is voorgesteld, om ons belang in te boezemen.

De roman in zijn geheel laat een onbevredigenden indruk na.

Godseberg. Hôtel Blinzler, 16 Juni 1894. MENA.

Aan de zee betwist, door Louise Ahn-de Jongh. — Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon (zonder jaar).

Ietwat conventioneel. Niet frisch of oorspronkelijk. De schrijfster

is in zoo verre nieuw, dat zij te water geeft wat te land al ontelbare malen, in allerlei varieteiten, ten tooneele werd gevoerd. Een verloren, gestolen, gevonden kind, dat in eenvoudigen stand opgevoed, blijkt van „groote kom-af" te zijn. Hier spoelt de zee de kleine aan, waardoor de vondelinge visscherskind wordt. Toch kan, al is het thema wat versleten, de bewerking aantrekken en lof vragen. De kinderen der zee boeien steeds door hunne naieviteit, maar dan moet ook dat naïeve, dat ruw-werkelijke, dat natuurlijke, in al hun soberheid teruggegeven worden.

Wat echter te denken van een ouden visscher, een would-be grootvader, die aan zijn gefingeerd kleinkind mede zal deelen onder welke omstandigheden zij in zijne woning werd opgenomen, en daarbij een storm-beschrijving geeft in deze woorden: „De zee was zoo zwart als inkt en daarboven pakten zich de wolken samen, als bergen rook, uit een fabriekschoorsteen. Zij vlogen door de lucht; hier en daar kwamen schelle plekken te voorschijn, schichtig achter eene wolk uit, en weer achter een andere om. Over het geheele strand en over de zee hing een valsch licht dat ons visschers 't ergste voorspelde.

„En de zee woelde en kookte en het leek wel, of zij zich van binnen klaar maakte om met eene felle uitbarsting al de schepen, die op de golven dreven, in de lucht te laten vliegen. De baren rolden, gedempt en niet bijzonder hoog, tegen elkander in, het stampte, neen het donderde op den bodem en de wind kwam met onverwachte stooten over het strand.

„Tegen schemeravond was het een volmaakte storm. Hij broeide niet meer; hij wàs er, tot ons aller ontsteltenis. Er waren er zooveel van de onzen in; 't was een verschrikkelijke toestand. Ik kan je zeggen, dat ik eigenlijk meer angst heb uitgestaan, dan ik ooit gevoeld zou hebben, als ik zelf er midden in was geweest. Daar stonden we hulpeloos, aan groepen. De vrouwen jammerden en wij mannen wrongen wanhopig de handen, zonder iets te kunnen uitrichten voor onze makkers in het gevaar.

„De wolken pakten zich al dikker en dichter bijeen, de lucht werd zoo zwart als de zee, en de golven verhieven zich nu hemelhoog; woest, met donderend geraas verdrongen ze elkander, wit en zwart was al wat je zag, wanneer zoo'n golf als schuim uit

elkaâr spatte en over het zwart van eene nieuwe opkomende heenvloog." Tot hiertoe.

Ik heb nu op zich zelf niets tegen zulk eene beschrijving, maar dan moest de schrijfster het verhaal hebben gedaan. Ik zou dan alleen zeggen dat de stijl wat gezwollen was, maar nu onze oude visscher aan 't woord is, riekt 't wel wat veel naar wat men p a t h o s noemt, tenzij ons oudje r e d e r ij k e r ware geweest, in de dagen dat die kunst door klanken en brommende geluiden hoog werd gehouden.

Wat ter wereld de uitgevers van den ouden Gids, die tegenwoordig een beetje veel naar 't nieuwe licht van den nieuwen Gids neigt, bewogen heeft om dit verhaal uit te geven, begrijp ik niet.

Met schaven en herschaven zou er een goede visschersnovelle van te maken zijn geweest. Nu is er veel te veel vulsel in, adres de bombast over dien storm, om het boek te doen pakken. Minder nog het thema, dan wel de bewerking van het thema, schaadt den roman. Mevrouw Ahn-de Jongh late zich echter niet ontmoedigen. Zij moet maar dikwijls met de oude zeelui en hunne talrijke familieleden een gesprek aanknoopen, dan zal eene volgende proeve zeker beter zijn. Men moet natuur en menschen bespieden, om ze in volle waarheid te kunnen herscheppen.

A. J. S. v. R.

Sonja Kovalersky. De zusjes Rajevsky. Uit het Russisch leven. Naar het Zweedsch door Una. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon (zonder jaar.)

Het onbekende trekt steeds aan. Wel is waar zijn we wat Rusland betreft niet zoo onkundig meer als voor een halve eeuw geleden, toen onze geheele dosis geleerdheid omtrent Rusland slechts uit drie hoofdpunten en tijdperken bestond: Czaar Peter en zijn verblijf te Zaandam; Napoleon en Rusland, waarbij behooren de brand van Moskou, en de tocht over de Beresina; en de Kozakken in Nederland in 1813, met den beroemden Utrechtschen Kozakjesdag op 28 November. De landing der Engelsch-Russische legers was te weinig marquant om de bijzonderheden lang vast te houden.

Na de lessen in de Vaderlandsche geschiedenis, opgefrischt door

de nationale feestdagen, waarbij Rusland een extra pluimpje kreeg, dommelden we weer in totdat de Nihilisten onze aandacht weder op Rusland vestigden, en sedert is het beter gegaan.

Op de Nihilisten volgde Siberië; de nieuwe school, wat de Romantiek betreft, kwam van Rusland over, en sedert dien tijd zijn we een beetje meer vertrouwd geraakt met al wat dat rijk en ras betreft.

Het geheimzinnige is ondergegaan; belangstellende aandacht heeft de plaats ingenomen van geprikkelde nieuwsgierigheid.

Toch ligt het Russische land te ver van ons af, isoleert het Russische volk zich nog te veel om groot succes te hebben, indien men een dergelijk werk, als waarvan hierboven de titel is afgeschreven, in onze taal toegankelijk maakt voor iedereen, te meer waar het boek flink geschreven is, en de vertaling niets te wenschen overlaat.

Bovendien heeft het boek uitstekende eigenschappen. Niet enkel de zedenschildering, het kijkje dat we krijgen in huis en hof van den Rus, doet voortlezen, maar ook de ingeweven intrigue trekt aan, en levert een spannende lectuur.

De zusjes Rajevski, soms echte natuurkinderen, dan weder kleine dweepstertjes, zijn zulke aantrekkelijke persoontjes, dat we eens gaarne van hun lief en leed kennis nemen, al is 't laatste wel door eigen schuld ontstaan, en al laat het lief nog wel eens wat te wenschen over.

De zusjes Rajevski zullen hun weg wel vinden. 't Zijn geen alledaagsche meisjes en 't boek, met dien uitlokkenden titel, verheft zich boven veel, wat de pers ten huidigen dage oplevert.

A. J. S. v. R.

Berenice. Historische roman uit den tijd van de verwoesting van Jeruzalem. Naar het Duitsch van Vollrath Schumacher door Dr. A. Halberstadt. 2 deelen f 5.50. — Utrecht, H. Honig, 1894.

De tooneelen, waarop de schrijver ons oog vestigt, zijn alles behalve liefelijk en laten geen weldadigen indruk achter; 't zijn tooneelen van bloed en tranen, van afschuwelijke angsten en smarten.

Trouwens, dat kan wel niet anders. Met onze verbeelding worden we verplaatst in de laatste jaren van Israëls volksbestaan, in de jaren kort vóór Jeruzalems val, in de dagen, waarin de tempelstad opging in vlammen, en in den tijd, waarin de overwonnen Joden naar alle oorden der wereld werden heengevoerd, of een goed heenkomen zochten. We aanschouwen in den geest de laatste worstelingen en stuiptrekkingen eener kloeke, vaderland en godsdienst liefhebbende natie onder de verpletterende macht van een onverbiddelijken vijand, die zijn zegevierende legers naar alle windstreken uitzond om alles aan zich te onderwerpen, wat ze op hun weg ontmoetten.

Met onmiskenbaar talent, met onloochenbare kennis van Palestina en omliggende landen, met kennelijke bewondering van dat geheele eenige volk Israëls, maar ook met een dankbaar gebruik der historische gegevens, met warmte en gloed is het werk geschreven. Zoo nu en dan echter viert de romanticus aan zijn fantasie wel wat al te vrijen teugel. Zeer zeker heeft Berenice den aard van het geslacht, waaruit ze voortsproot, nooit verloochend; evenmin als de andere Herodianen was ze bijzonder rein van zeden, haar betrekking tot Titus is overbekend, evenzeer als haar latere smadelijke terugzending naar Judéa. Maar Schumacher heeft van de wufte, geestige en schoone Herodiaansche koningin eenvoudig gemaakt een monster van zinnelijkheid en heerschzucht en wreedheid en verraad, een furie, die alleen afschuw kan inboezemen, wier latere wroeging en krankzinnigheid in Palestina ons geen oogenblik kan verzoenen met de gedachte aan haar vroegere misdrijven. Ook de figuur van een Basilides, of Oncas is al te grof geteekend om waar te kunnen zijn. Reguël is zoo flauw en verwijfd, dat we geen de minste belangstelling in hem kunnen koesteren, en we in hem den zoon niet herkennen van een Johannes van Gischala, een echt sympatieke persoonlijkheid, met wien we al spoedig meedenken en meewerken en meestrijden en meelijden.

Ondanks al de vreeselijke dingen, waarvan het boek gewaagt, treffen we er schoone gedeelten in aan, die niet licht vergeten worden. De uitgave mag geroemd worden, en zoo ook in vele opzichten de vertaling.

Maar juist daarom bevreemdde 't ons, dat we, vooral in het eerste deel, uitdrukkingen vinden, die het boek ontsieren.

Zoo lezen we van „de knieën vouwen" in plaats van „buigen" (blz. `3). „Gaat er iets met hem voor" in plaats van „valt er enz. (blz. 27). „Dat gaat op jou" in plaats van dat slaat enz. (blz. 29). Het geklap" in plaats der geklep (blz. 30). Het uitgemagerde in plaats van het uitgemergelde lichaam (blz. 46). „Vespasianus had daarop" in plaats van „had daarvan geen vermoeden" (blz. 117). Wat zijn „sprille bliksemstralen (blz. 187) of „de schetteringen van den tempeladel"? (blz. 52.)

Wanneer Chlodomar, een kapitein van een zestal geharnaste mannen, een veldheer (I blz. 11) wordt genoemd, zal dat toch wel een grove vergissing mogen heeten, evenals het „zustertje in den mond van Thamar, de nicht van Salomé", (I blz. 12), en „het lichaam dat een mengelklomp was geworden, geen bepaald schoon gekozen uitdrukking is. (blz. 14). De uitdrukkingen: „veel verloren zou er aan hem niet zijn (blz. 29) evenals: „en zou het hem dus gemakkelijker vallen (blz. 102) kunnen in het verband, waarin ze voorkomen, niet anders dan proeven van stroeven stijl genoemd worden. Zoo meen ik ook, dat Berenice niet bijzonder verrast en gestreeld zal zijn geweest, toen Titus haar toevoegde, dat hij behalve haar, nooit zoo'n schoon vrouwspersoon had gezien als Salomé (blz. 185).

Niet uit vitzucht wezen we op dat alles, maar om onzen spijt en verwondering te toonen, dat deze, dikwijls werkelijk verdienstelijke, vertaling door al het genoemde ontsierd wordt, om met onze opmerkingen den vertaler wellicht van dienst te kunnen zijn, en tegelijk te doen zien, dat we met veel belangstelling het boek lazen.

D. J. W. B.

Bibliographisch Album.

Ths. Hardy, *Tess van de d'Urbervilles.* Uit het Engelsch. 2 deelen. 's Gravenhage, Loman en Funke. f 5,90.

't Is een diep aandoenlijke geschiedenis, die ons door Hardy wordt verteld, en op zeer verdienstelijke wijze weer wordt oververteld door een vertaler, die wel deugdelijk zijn naam had kunnen en mogen noemen.

Tess van de d'Urberville's is de oudste dochter in een talrijk gezin, de dochter van een luien, ijdelen dorpsventer en van een bekrompen, niet bijzonder fijn en zedelijk ontwikkelde moeder. Tess is mooi, handig, ijverig, heeft niet veel geleerd, maar bezit gezond verstand en oordeel; ze heeft een aangeboren gevoel van fatsoen en zedelijkheid en gepaste fierheid. En toch wordt ze in den vreemde al spoedig het, zoo goed als schuldeloos en ontoerekenbaar, slachtoffer der overmacht van een jongen, rijken losbol. Vol diepe schaamte en als gebroken naar den geest keert ze terug naar het ouderlijk huis, waar die diepe schaamte en die geestesverlamming niet in de verste verte wordt begrepen of gevoeld. Ze begrijpt aldra, dat ze eerst dáár, waar ze geheel en al onbekend is, wellicht een nieuw leven kan beginnen en niet gebukt behoeft te gaan onder een treurig verleden. Ver van haar geboorteplaats op een groote boerenhoeve vindt ze werk, èn ... betrekkelijke gemoedsrust en hoop voor de toekomst. In haar hart ontkiemt stil en langzaam, maar des te dieper wortelend een eerbiedige, reine,

innige liefde voor een predikantszoon, die reeds eenigen tijd op de boerenhoeve vertoeft om daar den landbouw te leeren. De zeer verstandig ontwikkelde, echt zedelijke Angel Clare voelt zich evenzeer aangetrokken tot de stille, eenvoudige, ernstige, mooie Tess, die, als hij haar eindelijk tot vrouw vraagt, her en derwaarts geslingerd wordt tusschen de droeve herinneringen van een pijnlijk verleden en de vurige hoop op een schoone toekomst. 't Is haar maar al onmogelijk met haar heele hart ja, of neen te zeggen. Ze deinst telkens terug voor een volledige bekentenis, waartoe geweten en gezond verstand haar dringen en voor een mogelijke verwijdering, of minachting van den man, voor wien ze wel haar leven zou willen geven. Èn door die vreeselijke slingeringen èn door tal van omstandigheden, die gestadig onvoorziens tusschen beiden komen, wordt uitgesteld en uitgesteld, wat ze niet uitstellen wilde, totdat ze, even nadat ze getrouwd zijn, in een allerongelukkigst gekozen ure alles belijdt, gedrongen door de macht van het geweten èn.... alles verliest. Ontroerd, geschokt, verontwaardigd verlaat haar de man, wiens naam ze draagt, maar dien zij niet meer dragen wil, om hem niet te schande te maken.

Zoo sleept ze haar leven voort, totdat.... maar ik ga niet verder met te verhalen, wat toch eigenlijk gelezen moet worden, en toch niet gelezen kan worden, zonder dat we telkens denken, of onwillekeurig uitroepen: „Arm, arm, schepsel!"

Welk een schat van teederheid en kieschheid, van hartelijkheid en innigheid en toewijding lag daar als opgestapeld in dat hart, miskend, geminacht, gefolterd! Welke brieven, geschreven aan den man, die in zijn Farizeeuwsche bekrompenheid en liefdeloosheid haar verliet, en niet zien en hooren en begrijpen wilde! Welke brieven, openbarend een folterenden honger naar ook maar een weinig genegenheid, een enkelen zonnestraal van levensgeluk, openbarend ten laatste een hartverscheurende wanhoop. 't Blijkt hier al weer, hier hoeveel waarheid er dikwijls ligt in de bekende paradox: „Summum jus, summa injustia est"[1]; dat een greintje barmhartige, innige, Christelijke liefde, die, al is 't desnoods maar voor een oogenblik, zich weet te verplaatsen in eens anders toestand,

1) Het grootste recht is de grootste onrechtvaardigheid.

heel wat edeler en goddelijker is dan de onberispelijkste fatsoenlijkheid, en de grootste, wettelijke zedelijkheid; maar ook welk een tal van rampen gesticht kan worden door een enkelen rijken, ellendigen lichtmis. Tal van fijne schoonheden bevat het boek wat betreft karakterteekening, maar ook wat betreft de schildering der natuur en van het landleven. Gestadig worden we herinnerd aan het nog altijd niet verouderde:

Poëzie schuilt overal,
Overal, mijn vrinden!
't Is de vraag maar, wie haar al,
Wie ze niet kan vinden.

Welk een poëtisch waas ligt er over de landschappen door Hardy geschilderd; hoe denken we telkens aan onzen Jaap Maris, den kleurendichter van ons Hollandsch landschap! Hoe weet Hardy alleen met een paar woorden ons een blik te doen slaan in de ziel van den ouden predikant Clare, van diens zonen; van een Marian, een Izz, een Retty, een vader en moeder Durbeyfield! Welk een fijne humor dikwijls, én welk een meesterlijke beperking hier en daar, die het vreeselijke alleen doet gissen en raden! Laat 't zijn, dat we, och! zoo gaarne een ander, meer opbeurend slot aan de levensgeschiedenis van Tess hadden gegund; laat 't zijn, dat we met een gevoel van grooten weemoed het boek sluiten, — toch denken we al spoedig weer: „zoo'n innerlijk rijk en diep leven van volhardend trouwe liefde is niet voor eeuwig verloren." Laat de booze demon juichen: „Ze is gevonnisd", uit den hemel klinkt ons een stem in de ooren: „Ze is behouden!"

D. J. W. B.

Een ontwaken. Naar het Engelsch van Mrs. John Kent Spender. door Dutric. Arnhem, P. Gouda Quint. 1894.

In allerlei oorden der wereld ziet dagelijks het een of ander geesteskind het licht en van hoe menig kind kan gezegd worden: „Och, of 't maar nooit geboren ware!"

Dat behoeft gelukkig niet te worden gezegd van het bovengenoemde, integendeel: 't doet der moeder eer aan, en evenzeer den

mannen, die 't aan ons Nederlandsch publiek voorstelden. We danken Dutric voor zijn vloeiende, hoogst verdienstelijke vertaling, en we hopen, dat de heer Gouda Quint nog vele dergelijke deugdelijke, en te denken gevende werken zal uitgeven.

Ja, 't is wèl waar, wat de heer Ter Haar in de voorrede er van getuigde: „In vele opzichten is 't een uitmuntend boek. Zijne waarneming van zielstoestanden onder de meest uiteenloopende omstandigheden, gepaard aan een scherpe karakterteekening, maakt 't inderdaad belangwekkend."

Welk een allerbeminnelijkste, werkzame, liefhebbende moeder is die mevrouw Caruthers; de kennismaking met zoo'n vrouw doet ons weldadig aan, in het midden dier wufte, oppervlakkige, innerlijk onreine naturen, zooals een Eva Capern, Mevrouw Meredith, en anderen, waarmee we ook zoo nu en dan in aanraking komen. Hoe gaat ons het lijden aan het hart van die werkelijk reine en edele ziel; hoe gaarne hadden we het leven van een Zina Newbold geheel anders gewenscht! Toch is 't ons bijna onverklaarbaar, hoe dat verstandige, lang niet zinnelijke en hartstochtelijke meisje, vooral na zulk een schokkende teleurstelling, zoo spoedig door een Laijton zich liet misleiden. „Zina" (zoo lezen we later bl. 158,) „kon niet nalaten zich zelve heimelijk te berispen. Hoe was het mogelijk, dat zij nooit het ernstige verschil had opgemerkt tusschen zijne denkbeelden en de hare? Zij herinnerde zich, dat zij hem allerlei vertrouwelijke mededeelingen over beuzelingen gedaan had in haar engagement, maar hij had haar niets toevertrouwd uit zijn vroeger leven. Ook had zij meermalen opgemerkt dat, wanneer zij het gesprek eens op ernstiger onderwerpen bracht, hij daarover kalmpjes was heengegleden en over concerten en comédies had gepraat." Ja, dat dachten wij ook al lang; wat heeft de arme, onnadenkende er zwaar voor moeten boeten! Vreemd was 't ons ook, dat zij, de vrouw, die zeker met alle recht een Laijton verliet, en liever eigen verdiend brood at, dan aan de zijde van dien man een weelderig leven te leiden, later toch weer een man als Dewe den toegang tot haar woning verleende, al brak ze gelukkig al spoedig voor goed met hem. Intusschen: „vol ondoorgrondelijke diepten is het vrouwenhart: wie zal 't peilen?"

Of het slot ons bevredigde? Neen, een ander dan zoo'n Ibsen-

achtig einde hadden we gehoopt. En vooral, nadat we dat innig vroom gebed hadden gehoord, toen Zina Dewe de deur had gewezen. En we meenen, dat de schrijfster zonder eenige onwaarschijnlijkheid en onnatuurlijkheid een weldadiger, ons meer opbeurend slot had kunnen geven. Indien Zina namelijk na zooveel leed en verootmoediging door den nieuwen geest, dien ze in zich voelde wakker worden en die haar deed heensnellen naar Dayton's ziekbed, ook na al haar ondervonden smart, nog den moed had gehad om de oude liefde in het eigen hart weer te doen herleven en het geduld en de hoop om een nieuw gebouw te stichten op de gedachte, die aan Layton's ziekbed bij haar opkwam: „Hij is toch zoo slecht niet!”

Naar wij meenen, is het boek een indrukwekkend en ernstig antwoord op een zekere bekende vraag: „Wat baat 't een mensch, of hij al de geheele wereld wint en schade lijdt aan zijn ziel? of wat zal een mensch geven om zijn leven, als hij 't verloren heeft, terug te koopen?” En niet minder een fijn gedachte en fijn uitgewerkte toelichting der waarheid, dat alléén heilige liefde de diepe zielsbehoeften van een mensch bevredigt, maar ook alléén almachtig is en zaligmakend.

D. J. W. B.

De kleine Dominee. Naar het Engelsch door J. M. Barrie. Met een inleidend woord van Gerard Keller. Met 8 illustratiën. Utrecht, H. Honig, 1894.

Ik herinner mij nog den tijd, dat ik elke pennevrucht van onzen gevierden novellist Gerard Keller met graagte ter hand nam, en niet alleen las, maar zelfs met zooveel liefde in mijn geest opnam, dat ik nu nog zijn Van huis bijna geheel zou kunnen vertellen. Het was, meen ik, in de dagen, dat Thieme zijne serie mooie groot-octavo romans uitgaf, met heldere letter op fraai papier, en met den ouden technischen romanvorm brak.

Immers ik houd van wat de geest opfrischt, van iets wat humoristisch is getint, en mij zoo aangrijpt, dat ik het na jaren zelfs niet meer loslaat. Daarom hield ik van Gerard Keller. Buiten

studie, moeten mij de boeken uitspanning zijn en ontspanning geven.

Is het dus wonder, dat ik uit een stapeltje werken, mij ter beoordeeling toegezonden, onmiddellijk greep naar de(n) kleine(n) Dominee door Keller geïntroduceerd. Immers les amis de mes amis sont nos amis, en dus zette ik mij aan het lezen, aan het voorlezen nog wel.

Wat kan de tijd toch verandering brengen.

Ik kon mijne oogen nauwelijks gelooven. Ja wel, het staat er duidelijk: „voortreffelijk boek", en Gerard Keller heeft het door zijne onderteekening bezegeld.

Misschien ben ik te veel afgesleten om dat voortreffelijke nu zoo dadelijk te vatten, maar ik wil toch gaarne bekennen, dat, al wil men mij zoo terstond voor incompetent houden, ik het voortreffelijke niet heb kunnen ontdekken.

Ik kon het op den eersten achtermiddag, — ter geruststelling diene, dat mijn siësta achter den rug was, en het opwekkende geurige Chineesche vocht voor mij op tafel dampte, — niet verder brengen dan tot een 20 bladzijden, tot groot genoegen van mijn tweede ik, die er zoo weinig voortreffelijks in vond, dat zij mij verzocht haar 't vervolg en slot te sparen.

Maar evenwel waagde ik den volgenden dag eene vernieuwde poging. Helaas, met hetzelfde succes. De uitspraak was en bleef: Verward, langwijlig, saai, vervelend. Waarom, ja, waarom? Geef eens rekenschap van 410 bladzijden druks, wanneer men slechts over een honderdste deel voor referaat kan beschikken.

Ik weet er dus iets beters op. Ik wil een plebisciet uitlokken. Ik stel Gerard Keller te hoog, dan dat ik mijn oordeel als onfeilbaar wil geven. Daarom leze elke „Leeskabinetter" het boek, en zende mij zijn kaartje (of haar kaartje) met ja of neen er op[1]). Dan zal er wel spoedig een tweede druk noodig zijn, en bij de bespreking er van zal ik den uitslag der stemming mededeelen. De geachte inleider moet dan in zijn inleiding een beetje verder gaan, en het voortreffelijke aantoonen. Wellicht

---

1) Ja: 't is voortreffelijk; neen: 't is niet voortreffelijk.

word ik dan nog tot slot bekeerd, en pleit ik voor de(n) kleine(n) Dominee.

'S-Gravenhage, Toussaintkade 14.

A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Als Nihilist naar Siberië. Naar het Engelsch van G. A. Henby door H. Th. Chappuis (met platen). Amersfoort, G. J. Slothouwer (zonder jaar).

Goed geschreven, goed vertaald; boeiend van het begin tot het einde. Wel wat avontuurlijk, maar dat geeft juist het bouquet. Leerzaam ook nog in zooverre we den schrijver mogen vertrouwen ten opzichte der intrigues van nihilisten, waardoor zij argeloozen, onwetend en onwillens, tot hun medeplichtigen maken. De Nihilisten, en al dat soort isten, staan niet hoog bij mij aangeschreven, maar als het waar is wat Henby omtrent hunne bewegingen en handelwijzen zegt, dan verfoei ik dat volkje tot in den diepsten afgrond. Het doel heiligt de middelen, is voor mij een infernaal devies.

Soms is het boek een beetje Robinson-Crusoë-achtig, en zou ik zoo zeggen, dat het voor jongens geschreven is, maar dan weder blijkt het volop voor ouderen genietbaar te zijn. In elk geval leert het den jongens, wat persoonlijke moed, taaie volharding en strenge ontbering kunnen doen, en dat is toch wel goed, dat daaraan eens herinnerd wordt. Honderden hebben het niet noodig, maar honderden staan er tegenover, die zoo verweekt en verwijfd zijn of worden, dat zoo'n prikkelende dosis lectuur goed kan doen.

Ik wensch het boek in ieders handen.

A. J. S. v. R.

Gouden Ketenen, door Prinses Elsa. Amersfoort, G. J. Slothouwer.

„Dat moet je eens lezen", zei mevrouw B.... mij op zekeren dag! „'t Is zoo interressant", voegde juffrouw B. er bij, en een

zestienjarige backfisch meende „dat 't zeker een roman zou zijn van een heusche Prinses," omdat de geschiedenis aan een hof van Europa speelde, en er zooveel vorstelijke personages in voorkwamen!

Ik liet dus niet na, mij bovengenoemd werk aan te schaffen, en toen ik het boek uitgelezen, d. i. den drinkbeker ten volle geledigd had, toen bedacht ik, hoe gelukkig het toch mocht heeten, dat er mevrouwen B., juffrouwen C., en enthousiaste juffertjes gevonden worden; gelukkig voor schrijfsters à la Prinses Elsa, en fortuinlijk voor uitgevers als de heer Slothouwer.

Niet dat ik van dien uitgever iets kwaads wil zeggen, integendeel, zijn fraaie uitgave is even aanbevelenswaardig als de duidelijke letter op keurig papier.

Dat de schrijfster zoo vreemd de geslachten door elkaâr haspelt en evenveel spel- als taalfouten maakt, is eene zaak, die zijzelve moet verantwoorden, evenals den théatralen opzet van den roman, die in stijl en inkleeding zoo melodramatisch mogelijk is, en weinig past in het kader van onzen tijd.

Ieder beschaafd lezer zal, dunkt mij, de voorkeur geven aan eenvoud en waarschijnlijkheid, ook waar het eenigszins verheven onderwerpen en personen betreft, zooals hier behandeld worden.

Het zoude mij te ver voeren hier een résumé te geven van den hoogst romantischen, voor sommigen zeer zeker boeienden loop der geschiedenis.

De edele figuren welke er in voorkomen, zijn goden gelijk, de enkele onedele personen zijn echte duivelen.

Vergis ik mij niet, dan zijn er gegevens, die mij doen vermoeden, dat prinses Elsa familietrekken vertoont met Meta von Zweimarck, en zelfs heeft de aanwezigheid van een zwarten prins als Deus ex machina mij op de gedachte gebracht, dat Louise Straténus misschien het beste zal weten, wie zich achter het pseudoniem prinses Elsa verschuilt.

Ook de telkens terugkeerende woorden „gehechtheid" voor „liefde" en „kaken" voor „wangen" zijn uitdrukkingen à la Louise Straténus.

Vergissen is echter menschelijk, en — il ne faut jurer de rien.

Godesberg, 21 Juni 1894. MENA.

Het boek der uitvindingen, ambachten en fabrieken. 5e druk. Leiden, A. W. Sijthoff.

Kort na het verschijnen der eerste afleveringen van dit boek hebben wij het met een enkel woord in dit tijdschrift aangekondigd.

Thans, nu er meer dan 30 der beloofde afleveringen het licht zagen, is het oogenblik gekomen het nogmaals te bespreken. Nu toch zijn wij in staat na te gaan in hoeverre de uitgever de belofte vervuld heeft, in zijn prospectus gedaan.

Gaarne erkennen wij dan ook dat het boek ten volle geeft wat men er van verwachten mocht: eene nauwkeurige beschrijving van al wat tot de kennis, het winnen, het bearbeiden van die natuurvoorwerpen behoort, welke de mensch, met behulp van natuurkrachten, gereedschappen en werktuigen, tot zijn gebruik, nut en genoegen bezigt, zooals het prospectus luidde.

Men vergete daarbij niet dat het woord „nauwkeurig" hier niet in dien zin mag worden opgevat dat men in dit werk eene streng wetenschappelijke beschrijving of een technologisch handboek verwachten kan. Het Boek der Uitvindingen is geschreven voor diegenen onder de menigte, die belangstellen ook in zaken welke buiten hun dagelijksche sfeer liggen, en juist voor dezen levert het een nuttige en aangename lectuur op. Nuttig, omdat het hun de gelegenheid verschaft, een overzicht te verkrijgen van hetgeen de menschelijke geest op het gebied der nijverheid heeft tot stand gebracht; aangenaam, omdat het boek onderhoudend geschreven is en den lezer niet door afdalen tot de kleinste bijzonderheden tot overmatige geestesinspanning dwingt.

Daarom schromen wij niet, het Boek der Uitvindingen warm bij het publiek aan te bevelen, en wij voegen daarbij een woord van lof voor den bewerker, die zijn waarlijk niet gemakkelijke taak zoo goed volbracht, en voor den uitgever, die door deze uitgave inderdaad een goed werk deed.

's-Gravenhage, Juli 1894. P. A. H.

Montezuma's dochter. Roman van H. Rider Haggard. Uit het Engelsch van L. van Hamburg. 2 deelen. Haarlem, de erven F. Bohn 1894.

„Wat een mensch toch al niet kan beleven!" Als iemand dat somtijds nog niet weet, dan heeft Haggard er wèl voor gezorgd, dat hij 't weten kan en wel door een zekeren Thomas Wingfield zijn geschiedenis ons te laten vertellen; een geschiedenis, die ons soms de haren ten berge doet rijzen en ons doet rillen en beven.

De held van het boek (aldus luidt de fictie) zet zich op zijn acht en zeventigste jaar in zijn kamer te Ditchingham neder en begint daar, na het vergaan der Spaansche vloot in 1588, zijn leven te beschrijven, zijn leven zoo rijk aan avonturen. Een zekere Spanjaard, een monster der monsters, heeft zijn teerbeminde moeder in Engeland vermoord; door zijn vader opgehitst en door wraakzucht verteerd, doet Thomas een eed, dat hij niet zal rusten, voordat hij dien ellendeling, Juan de Garcia, heeft gedood; zoeken zal hij hem de wereld door, totdat hij hem heeft gevonden en het staal hem heeft gestooten in de ontaarde borst. Naar Spanje reist hij en naar Amerika reist hij; telkens ontmoet hij zijn vijand, bijna heeft hij hem in zijne macht en dan ontsnapt de booswicht hem weer; telkens staat de aterling op het punt den zoon van zijn ongelukkig slachtoffer te dooden, maar gestadig wordt hem weer het zwaard uit de hand geslingerd. Wingfield heeft schipbreuk geleden en is op een ton in Amerika komen aandrijven; hij is te Tobasco aan land gespoeld, en 't scheelde maar bitter weinig, of hij was op de gruwelijkste manier aan den God Hutzel geofferd. Men heeft hem gebracht naar het hof van Montezuma, uitgehuwelijkt aan de dochter van Mexico's machtigen en schatrijken vorst; na twaalf maanden als een God te zijn vereerd werd hij bijna op de afschuwelijkste wijze gedood, toen.... Maar mijn pen weigert mij langer den dienst; 't is me onmogelijk langer al de angsten en nooden en ijselijkheden en gruwelen te vermelden, die deze kranige Engelschman een drietal eeuwen geleden heeft geleden en zegevierend doorstaan. Met de noodige kalmte, bedaardheid en onaandoenlijkheid wapene

zich een ieder, die dit verhaal van foltering en moord en brandstichting opslaat.

Bewonderenswaardig is de fictie volgehouden, dat een oud man de geschiedenis schrijft, want het senectus loquax est verloochent zich in dit boek niet; de verhaler veroorlooft zich gestadig allerlei excursies en spaart zijn lezers letterlijk niets.

Het boek is heel netjes uitgegeven en goed vertaald.

D. J. W. B.

Wandelingen door Nederland, door J. Craandijk. Met platen naar de natuur geteekend door P. A. Schipperus, en Wandelkaartjes. Vierde druk. Gelderland. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink.

De wandelingen door Nederland, die de schrijver Craandijk en de kunstenaar Schipperus sinds jaren ondernomen en openbaar gemaakt hebben, zijn populair geworden. De pen vulde de teekenstift aan, en omgekeerd, en aldus zijn de schilderachtige plekjes en oorden van ons land bekoorlijk in beeld gebracht. Doch van al de streken in ons vaderland is en blijft Gelderland de uitverkorene. Van heinde en verre, van Delfzijl tot Roermond, zoekt iedereen des zomers, al zij het ook nog zoo kort, toch eens een paar dagen in de mooie omgeving van Arnhem of Nijmegen door te brengen. Een weekje in Berg-en-Dal, een dagje of wat te Oosterbeek of te Rozendaal — het is en blijft eene ontspanning, waarop velen zich soms maanden te voren verheugen.

Het was dus heel natuurlijk, dat de uitgever Tjeenk Willink De wandelingen door Gelderland uit den dikken bundel lichtte, om ze afzonderlijk uit te geven. Schrijver en teekenaar hadden er niets tegen, en zoo kwam de nieuwe uitgave tot stand. Zij bleef ongewijzigd, omdat eene omwerking te veel tijd en te groote nieuwe studie zou eischen. Het was ook niet noodig. In zijn vloeienden, aangenamen stijl heeft onze wandelaar alles zoo uitvoerig en zoo aanschouwelijk beschreven, dat hij moeilijk zich zelven verbeteren zou, en in ons behoudende vaderland veranderen streken en oorden toch niet zóo snel, dat de vroegere schilderingen hare waarde nu reeds verloren zouden hebben.

Wilt gij een staaltje van het schildertalent des schrijvers? Lees dan b. v. op blz. 13, hoe bekoorlijk u Lichtenbeek bij Arnhem geëtst wordt.

„Ons trekt de heerlijke, breede laan tegenover het heerenhuis, te midden van het koele, plechtige beukenbosch, doorsneden van een heldere beek met begroeide kanten. Aan den oever van den stillen vijver, droomend tusschen het hout, in welks toppen het windje suist en de zwaarmoedige woudduif kirt; bij het vroolijk kletterende fonteintje, dat zijn — wel wat stijve — waterstralen doet tintelen in het licht; langs de bemoste zoomen van het kristalheldere beekje, ruischend over de gladde kiezelsteentjes, overschaduwd door bruine beuken, accasia's en sparren in rijke schakeering; langs de watervallen in 't grotwerk; over het brugje, waar het zonlicht straalt op het teedere groen en op het malsche gras bij een plassende fontein, en waar boven de met mollig mos bedekte helling forsche stammen omhoog rijzen; tusschen fiere mastboomen, als zuilen in dezen woudtempel geplant; langs telkens nieuwe vijvers en beekjes, nu verdwijnend voor het oog, dan weêr ons een wijle tijds verzellend op ons pad, willen wij dwalen. Gij verlangt hier geen gids, die u commandeert: „Nu rechts op de flank, — nu twee minuten rechtuit, — nu zes passen links!" — Uw oog wil opzien en rondzien, niet staren op de doode bladeren van het reisboek, dat u met groote juistheid voorrekent, wat gij zien moet, op straffe van, te huis gekomen, het vonnis te hooren: „hebt gij dat niet gezien? Dan hebt gij niets gezien!" Is zulk een proefje niet voldoende, om allen, die dezen zomer of vroeger door Arnhem's of Nijmegen's omstreken gedoold hebben, zonder Craandijk's boek te kennen, te doen grijpen naar de Wandelingen door Gelderland?

X.

Bibliographisch Album.

Nieuwe Gedichten en Rijmen van W-A. — Stoomdrukkerij van J. W. van Leenhoff en Zoon, Rotterdam.

Er behoort tegenwoordig moed toe om een Dichtbundel uit te geven, want het valt niet te ontkennen, dat de smaak voor Poëzie bij het publiek erg is verminderd. Verscheidene redenen zijn daar misschien voor op te geven, maar een der voornaamste is zeker wel: dat de gedichten der nieuwere dichters niet populair zijn, niet voor het groote publiek geschikt en alleen bewonderd worden door een klein getal kenners of, wat al vrij wel hetzelfde is, door hen, die zich voor kenners houden en uitgeven. De gewone lezer vindt de meeste dier verzen onbegrijpelijk of vervelend en brengt dat oordeel langzamerhand op de geheele Poëzie over. Op hoogen toon is hem beduid, dat het werk der dichters van een dertig jaren geleden, weinig beteekenende rijmelarij was, hetgeen hij in zijn hart volstrekt niet toestemt, en nu mag hij deze eertijds bewonderde zangen niet mooi vinden, op straffe van voor ouderwetsch te worden uitgekreten, en — lieve Hemel — nergens is men zoo bang voor, dan ouderwetsch te zijn, en niet met de mode mee te gaan. Want ach, het zijn waarlijk de dames niet alleen, die met de mode dwepen! Op die wijze komt men in een moeilijk dilemma:.... met de lievelingsdichters durft men niet meer voor den dag te komen, om geen slechten dunk van zijn smaak te geven, en de nieuwe verzen kan men

met den besten wil van de wereld niet genieten,.... er blijft dus maar één uitweg over, namelijk: om de Poëzie eenvoudig met een beleefden groet voorbij te gaan en zich niet verder met haar in te laten. Dat die handelwijze onze letterkunde zeer benadeelt, behoef ik wel niet te betoogen en daarom juich ik dan ook elke welgemeende poging toe, die strekken kan om de onverschilligheid van ons publiek te bezweren en het tot luisteren te dwingen, wanneer de dichter ten minste iets belangrijks heeft te zeggen.

En dat laatste durf ik van W-A. met volle gerustheid getuigen. Wie zijne verzen met aandacht leest zal er niet aan twijfelen of hij den naam van dichter werkelijk verdient, want: „gevoel, verbeelding, heldenmoed"... men zal ze er niet te vergeefs in zoeken. Menig stukje trof mij door juiste gedachten en schoone beelden, en geeft de zanger ook de blijken van tot een nieuwer geslacht te behooren en (om het wat prozaïsch uit te drukken) met zijn tijd mee te gaan, — toch zoekt hij zijn effect niet in een ijdelen klinkklank van vreemd gekozen woorden, of in gewrongen volzinnen, waar men een half uur over denken moet, vóórdat men de beteekenis vat.

Waarom de schrijver zich W.-A. noemt en niet met zijn waren naam voor den dag komt, is mij niet helder. Hij had het, dunkt me, met volle recht kunnen doen. Buitendien zijn vele stukjes aan bepaalde personen gericht of voor bepaalde gelegenheden bestemd, zooals: Lied voor „Sparta" te Groningen, (muziek van C. Muller) blz. 190 en Feestdronk na een Studenten-roeiwedstrijd, blz. 194, zoodat de anonymiteit voor vele lezers nogal doorzichtig wezen zal.

De Dichtbundel is verdeeld in de volgende rubrieken: Oranje; Wij protesteeren, (zangen des tijds 1888—1892); De Profundis; Uit het land van Jan Frans Willems; Uit het land van Erwin van Steinbach;[1]) Loverkens; Liederen; Mengeldichten. Men ziet dus dat de 196 bladzijden genoeg verscheidenheid aanbieden. Eene opmerking mag ik hierbij niet achterhouden, namelijk, dat de Dichter

---

1) Erwin, geboren in het dorp Steinbach, was de bouwmeester der westelijke Façade van den Dom te Straatsburg en stierf 1318.

wel wat mild met zijne verzen is geweest en beter had gedaan er eenige van weg te laten, zoowel wegens inhoud als vorm. Over het algemeen komt het me voor, dat het laatste gedeelte van den Bundel meer aanspraak maakt op waardeering, dan het eerste. Zoo vond ik in de afd. Oranje het „Wilhelminalied" erg zwak, hoe ook het onderwerp mij aantrekt, en had ik de afd. Wij protesteeren liever geheel gemist, dat wil zeggen op het laatste vers na, getiteld: „Bemoediging op 31 Aug. 1889" dat onder de Oranje-liederen een plaats verdiende. De overige stukken zijn door een zekeren partijgeest geïnspireerd en ofschoon ik het zeer prijzenswaardig vind, en het tot den „heldenmoed" van den dichter behoort, dat men flink voor zijne meening uitkomt, acht ik zulke gedichten toch beter geschikt voor geestverwanten, en bij bijzondere gelegenheden, dan in een Bundel, die voor het groote publiek is bestemd, vooral wanneer men er zijn vollen naam niet bijvoegt. Gewone lezers begrijpen ze niet of ergeren zich, en noch het een noch het ander is voor den Schrijver wenschelijk. In de rubriek: Uit het land van Jan Frans Willems (Vlaanderen) komt bij eenige zinrijke en gespierde gedichten ook eene fraaie vertaling voor van Longfellows schoone mijmering „The Belfry of Bruges", waarin alleen de eerste vrij stooterige regel van het 2e gedeelte (Blz. 58) ongunstig afsteekt bij het zangerige: „In the market-place of Bruges stands the belfry old and brown." De „Loverkens" of oud-Nederlandsche liederen, zijn zeer aardig en welluidend en geven een goed getuigenis van 's Dichters bekwaamheid in geest en stijl der middeleeuwsche letterkunde.

De afdeelingen Liederen en Mengeldichten boeiden mij onder het doorbladeren door menig schoon gedacht en welluidend gestyleerd dichtstuk, zooals: „Rolandseck", „Windebloem", „Meidoorn", „Ochtendbad", „Erica", „De eerste dichter", „De avondzon", „De blinde pelgrim", „Drie kussen", enz. enz. Het „Pantoen" op blz. 116, bewijst dat de Dichter, al onderscheidt hij zich in de meeste verzen door eenvoud en gemakkelijke versificatie, toch ook in moeilijke dichtvormen volkomen ervaren is.

Meer gedichten te noemen, zal nu wel niet noodig zijn en ik meen genoeg te hebben gezegd, om de lezers en lezeressen van

dit Tijdschrift aan te sporen, met dezen Dichtbundel, die tevens zeer net en smaakvol is uitgegeven, kennis te maken.

Ik geloof, dat menig poëtisch gestemd gemoed een aangenaam oogenblik aan de lectuur zal te danken hebben.

Den Haag. D. F. van Heyst.

Aboe Bakar. Indische roman door Maurits, (2 deelen). Batavia, G. Kolff & Co. Amsterdam, Loman & Funke.

Het genoegen, hetwelk Maurits mij met zijne reeds talrijke romans heeft verschaft, weet ik niet beter te beloonen, dan door rondweg mijne meening te zeggen over Aboe Bakar.

Maurits heeft in hooge mate de gave van vertellen — een heerlijke, lang niet alledaagsche gave; Maurits heeft talent, heeft werkkracht en werklust, maar.... Maurits — door het publiek van alle zijden toegejuicht — is al pratende en vertellende op den verkeerden weg geraakt. Vroolijk fantaseerende, begon hij met te vertellen van de menschen, welke hij in de Indische samenleving had ontmoet; allerlei aardige tooneeltjes, die hij had bijgewoond, smukte hij nog een weinig op en ieder luisterde: het publiek verslond de verhalen van dezen opgewekten prater.

Maar zoo langzamerhand is de voorraad opgeraakt; de burgerlijke en militaire ambtenaren, de kooplieden in suiker en tabak, de Europeanen en Sinjos, de heele en halve dames, zij allen hebben hun tol betaald.... Reeds in gedachten zie ik Maurits met de handen in het haar zitten, de muzen smeekende om wat nieuwe menschjes voor een 14en of 15en roman, want het leesgrage publiek is nooit tevreden: „Komt er niet weer wat, mijnheer Maurits?”

Aboe Bakar ligt daar om de zwakke zijden van Maurits' talent in het volle licht te stellen. De weelde heeft daarbij den heer Daum — ik behoef immers den waren naam van den auteur niet te verzwijgen — kwade parten gespeeld; wat al te gemakkelijk kon hij in den beginne levende menschen schetsen, met karakterontleding maakte hij het zich niet druk, en de fouten van het oppervlakkige in de teekening werden den auteur vergeven, die —

zoo wilde men zich gaarne diets maken — allengs zich zelven hooge eischen zou gaan stellen. Doch integendeel, en ten slotte zal ook het groote publiek — nu nog bekoord door Maurits' prettigen verhaaltrant — gaan begrijpen, dat de heer Daum bij gebrek aan beter een poppenkast vertoont, die alleen zich onderscheidt van elke Europeesche door de eigenaardige kleederdracht der marionetten, maar ook aan die sarongs en kabaais raakt men gewoon; de maleische uitdrukkingen verliezen de bekoorlijkheid van het nieuwe en.... Maurits zal zich zijne al te gemakkelijk verdiende populariteit beklagen.

Wil de heer Daum iets meer zijn dan een feuilletonnist, hij neme zijn taak als kunstenaar wat ernstiger op, hij vertoone ons zijn indische menschjes niet alleen van den buitenkant, maar hij geve ons wat van hun inwendig leven.

Welk een heerlijk onderwerp: de Europeesch gecultiveerde Arabier-Javaan in zijn strijd tusschen christendom en mohamedanisme, heeft Maurits verknoeid tot een verhaaltje, amusant, wel is waar, maar zoo wanhopig oppervlakkig, als een feuilleton slechts kan zijn.

F. A. Buis.

Uit de natuurlijke historie van menschen en dieren, door Filoteros. Leerdam, Ter Haar en Schuyt.

„Hemelsche goede genadigde deugd van m'n leven!" zou juffrouw Laps zeggen, „waar haalt zoo'n man het van daan? Latijn ken-i ook al, en er kan nou zoo niks zijn of-i heeft er wat van gelezen en er een kranten-beriggie van uitgeknipt...."

Als ik het ooit met juffrouw Laps eens zou kunnen wezen, zou het dit woord zijn. Doch met de wetenschap, dat in onze dagen het papier bijna te geef is en — dank zij eene geduchte concurrentie — het drukken nauwelijks geld kost, zal ik mijne verbazing verder smoren. 't Zijn wellicht goede menschen geweest, die den praatgragen Filoteros hebben overgehaald om ook eens aan het papier toe te vertrouwen al hetgeen hij zoo aardig wist te vertellen; doch hetgeen het vertellen waard is, beloont niet altijd de moeite van het drukken, nog minder de moeite van

het samenstellen eener alphabetische lijst der behandelde onderwerpen of te wel een register.

Het Nieuws van den Dag kan moeilijk dankbaarder lezer hebben dan de steeds met een schaar gewapende Filoteros.

F. A. B.

Een Klaverblad van vijf, door Therèse Hoven. 's-Gravenhage P. J. Kraft.

Een phenomeen in de plantenwereld — zoo'n klaverblad van vijf! Heeft de auteur ook een rara avis voor de literatuur geleverd, door het vervaardigen harer vijf novellen!?

't Zijn bijna zonder onderscheid lieve vertellingen of schetsachtige novellen, vrij boeiend geschreven. Alleen de „Moderne shylock" wil ons niet recht bevallen, daar de intrigue te gezocht is, om veel belang in te boezemen.

Neen, elke vergelijking met den eenigen Shakespeare zou Therèse Hoven noodlottig kunnen worden, want dramatisch talent bezit zij al zeer weinig, en meestal blijft de al te gewone, doodeenvoudige stijl beneden het onderwerp, dat de schrijfster behandelt.

Natuurlijk is soberheid te waardeeren, maar dan ook eene soberheid waarvan elk woord terdege krachtig is.

In de „Rechte Snaar" worden de Indische zeden te recht scherp over den hekel gehaald en wordt ons tamelijk boeiend verteld, hoe een lief vrouwtje daarvan het slachtoffer wordt. De schuldige, laffe echtgenoot komt ons al heel armzalig voor, en dan stellen wij onwillekeurig de vraag: is vergiffenis en verzoening mooglijk, daar waar de gade, de reine, de trouwe, gekrenkt is in hare heiligste gevoelens, en dat wel door eene erbarmelijke, dierlijke passie van haren echtgenoot voor eene inlandsche vrouw?

Therèse Hoven heeft de oplossing dier vraag moeilijk kunnen geven en de gevaarlijke klip omgezeild door den schuldigen man juist op het rechte moment de cholera te doen krijgen. Het medelijden van 't zachte huismoedertje wordt opgewekt, en eind goed, al goed.

„De Gelukkigste" is eene ietwat conventioneele novelle, die ons

echter prettig stemt door de gezonde denkbeelden, die er in doorstralen. Waren er maar meer werkmansvrouwen als het kranige Leentje, zeker zou dan de sociale kwestie hare gunstige oplossing nabij zijn.

De heele uitgave van dit werkje met den duidelijken druk is in elk opzicht te prijzen.

MENA.

De Rentmeester, door Ida Korn. Leiden, E. J. Brill.

De gevolgen van den meineed — ziedaar het nieuwe en spannende thema, dat een debutant tot een verhaal verlokt heeft, hetwelk te veel onwaarschijnlijks en hier en daar te langdradige gesprekken bevat, welke de schrijver door bemiddeling zijner personen houdt, om den lezer een beeld der werkelijkheid te kunnen voortooveren.

Jonker Onno schiet op de jacht in drift een veldwachter dood. Om zijn alibi te kunnen bewijzen, weet hij zijn rentmeester om te koopen, voor de rechtbank onder eede te verklaren, dat de jonker den geheelen avond waarop de moord heeft plaats gehad, ten huize van den rentmeester heeft doorgebracht. Voor den rentmeester blijft er echter na dien meineed geen gerust, gelukkig oogenblik in dit leven meer over. Zelfs niet, wanneer het bovennatuurlijk teeken, dat hij verlangt, hem door een slim bedacht plan van zijn zoon, die door hem in het geheim ingewijd is, gegeven wordt.

De rentmeester had namelijk zijnen zoon Karel de volgende belijdenis gedaan:

„Luister, Karel. Ik heb me ook bij tusschenpoozen opgedrongen, dat meineed verschoonbaar was in mijn geval. Ik heb me dat opgedrongen, zeg ik, want in den grond van mijn hart geloofd, heb ik het geen oogenblik. Dit was vóór de misdaad gepleegd was. Maar nà dien tijd!... Nà dien tijd heb ik God gebeden, nacht en dag (want geslapen heb ik weinig!) dat Hij me de zonde vergeven mocht, en mij van die vergiffenis een zichtbaar teeken geven. Elken avond heb ik den bijbel op de nachttafel voor mijn bed gelegd, opengeslagen drie bladzijden vóór dat

hoofdstuk in Lucas, waar Jezus tot den geraakte zegt: „Mensch, uwe zonden zijn u vergeven!" hopende des morgens het boek bij die bladzijden opengeslagen te vinden. Tot nog toe is het teeken mij niet gegund!"

„God doet geen wonderen meer, vader."

„Er is ook niet bepaald een wonder voor noodig. Een zoogenaamd toeval zou voldoende zijn. Als bij voorbeeld de deur van onze slaapkamer geopend wordt, is er dikwijls tocht genoeg om een blad papier te doen overkantelen. Ik kan de gedachte niet van me zetten, als Gods rechtvaardigheid mijn misdaad vergeven kon, dat Zijne barmhartigheid mij dan niet daarvan de overtuiging zou willen geven."

Karel bewerkt nu, dat zijn vader dien zelfden nacht nog het „teeken" krijgt, en de rentmeester, die er zelfs niet aan denkt, verband te zoeken tusschen het onmiddellijk plaats grijpen van hetgeen hij hoopt en de ontboezeming aan zijn zoon, neemt alles voor goede munt aan!

Even gezocht schijnt de herhaling van het thema toe, als jonkheer Onno later Karel wil dwingen, ten zijnen behoeve ook een valschen eed af te leggen. Man kann auch des guten zú viel haben! Karel weerstaat den ellendeling, wordt dientengevolge van zijn rentmeesterschap ontzet en vervalt met vrouw, moeder en kinderen in zeer behoeftige omstandigheden. Doch einde goed, al goed! Ten slotte breekt de zon van voorspoed weder door, en geniet het rentmeestersgezin de vruchten van zijne goede daden.

Er komen verschillende tafereelen in dit boek voor, die naar het leven gepenseeld zijn; de gesprekken, die menigmaal het vermoeden wekken, dat Ida Korn het pseudoniem van een candidaat in de theologie is, zijn menigmaal belangwekkend en tot nadenken stemmend. Doch voor het meerendeel worden ons boekmenschen ten tooneele gevoerd, die de gevoelens en denkwijze van den auteur vertolken.

F. v. D.

Phaläna. De lijdensgeschiedenis van een boek, naar het Hoogduitsch van Prof. Carl Weitbrecht. Met een inleidend woord van J. H. Maronier. Leiden, A. H. Adriani 1894.

Wanneer men den heer inleider op zijn woord gelooft, heeft de lezer in Phaläna met geen alledaagschen roman te doen. Ik ken alledaagsche romans die amusant zijn en geen alledaagsche die misdadig vervelen, altijd voorzoover men de misdaad der verveling over zich laat komen en niet het boek terstond na het eerste hoofdstuk wegwerpt. Sommigen zouden in verzoeking kunnen komen dit laatste met Phaläna te doen, en zij zouden zich later over hun ongeduld beklagen. Wel is deze niet alledaagsche roman hier en daar wat taai en bemerkt men terstond met een schrijver van weinig beteekenis te doen te hebben, doch er zijn te veel goede denkbeelden in deze onredzame romanhoofdstukken verspreid om niet de aandacht op het geheel te vestigen. Het boek behandelt de lijdensgeschiedenis van een armzalig auteur en de jovialiteit van een flinken uitgever. Het wil het intellectueel proletariaat, waartoe men arme dichters rekent, stellen tegenover het patriciaat van een vermogend uitgever, en eindelijk wil het, in met het geheel weinig samenhangende tafereelen, een schilderij van de grove menschenmaatschappij ophangen naast het portret van een fijn georganiseerd dichter. Doch dit zijn — al is de behandeling als kunstwerk niet gelukt — altemaal onderwerpen die artistiek behandeld kunnen worden — de kunstrijkheid vlucht evenwel waar zij dienstbaar wordt gemaakt aan een persoonlijke wraakoefening, en als zoodanig beschouw ik Prof. Weitbrecht's boek. Z. H. G. heeft — zoo stel ik mij de zaak voor — reeds vroegtijdig neiging tot poëtischen arbeid aan den dag gelegd. Hij gaf daaraan uiting in twee bundels gedichten en vijf bundels novellen. Noch zijne gedichten, noch zijne novellen schijnen hoog gehonoreerd en willig verkocht te zijn. Zelfs in de opdracht van zijn Phaläna aan zijn broeder Richard wordt, let wel, van het l ij d e n gesproken, dat hun beiden ook dat boek reeds heeft bereid. Waarschijnlijk zijn Carl noch Richard Weibrecht voor het auteurschap in de wieg gelegd, want wie als auteur zijne toe-

vlucht tot eene vergelding als Phaläna neemt, mist zijn doel èn als vergelder èn als schrijver. Ik keur dus onvoorwaardelijk het halfslachtige van dit product af en vind het minstens gewaagd, dat zulk een rampzalig Duitsch schrijver voor ons niet-Duitsch lezend publiek toegankelijk wordt gemaakt. Ik, althans, verhef de gissing van den inleider, als zou de oorspronkelijke schrijver bittere ervaringen met zijne schrifturen hebben opgedaan door den boekhandel en door het publiek, tot zekerheid. Doch voor dat waagstuk is de Nederlandsche uitgever en ben niet ik aansprakelijk.

Wil een strijd- of verweerschrift in romantischen vorm opgang maken, dan moet het de genialiteit van een Gulliver of Max Havelaar bezitten. Dit nu bezit de Phaläna allerminst en wat er goeds in is, bepaalt zich tot enkele wijsgeerige episoden, waarin een maatschappelijke toestand of een paedagogisch vraagstuk wordt behandeld. Zelfs de litterarische evolutie, die voor een dozijn jaren Duitschland op het voetspoor van Frankrijk onderging, mist thans hare belangstelling en de scherts, waarop zij door den auteur wordt onthaald, is niet fijn-vernuftig genoeg om de goedkeurende aandacht te trekken. Het hoofddenkbeeld, dat een Duitsch dichter wel van zijne rente, maar niet van zijne pen kan leven en dat zijne fijne geestes-producten door luttelen gekocht, door weinigen begrepen, door een nog minder aantal gewaardeerd worden — het is inderdaad bij eene behandeling als in Phaläna kinderachtig-laf. De personen zijn, behoudens den naar eigen portret geschilderden Paulus Wikram, pretentieuse boek-figuren en hunne opgeschroefde taal is daaraan evenredig.

Ik kan alleen de tiraden over miskenning van auteurs door vrienden en bekenden en door heeren uitgevers ten deele toejuichen. Gevoelt werkelijk een auteur zich miskend, welnu dan zwijge hij verder, en wenscht hij inderdaad na droeve ervaringen zich niet langer met heeren uitgevers op te houden, welnu dan richte hij een eigen drukkerij als Walter Scott op — hem bekwam het echter slecht! — of hij doe slechts voor enkele uitverkorenen zijne schrifturen drukken. Wie, in welk land ook, tot de 3de rang auteurs behoort, bezorgt zijnen uitgevers zulke grove winsten niet en Prof. Weitbrecht moet, naar Phaläna te oordeelen, tot die reeks schrijvers behooren.

Het doet mij leed geen ander oordeel te kunnen neerschrijven, doch uit de portefeuilles onzer leesgezelschappen blijkt meermalen dat recensiën niets te beteekenen hebben voor het debiet. Dit zij ter wille van vertaler of vertaalster en ter wille van den uitgever Phaläna's lot.

PIET VLUCHTIG.

Gerda. Uit het Engelsch van Rosa Nouchette Carey, door Mevr. Kappeyne van de Coppello—Bake. 2 deelen. — Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Een mooi boek, omdat 't zoo eenvoudig en waar is.

Geen veelomvattende, diep ingrijpende sociale kwestie's worden er in behandeld, geen vreeselijke, opzienbarende gebeurtenissen worden er in besproken, maar wat er in menigen stillen, huiselijken kring zoo al kan worden geleden en opgeofferd, gezwoegd en geslaafd, geworsteld en gebeden, wat er in een diep gevoelend menschenhart zoo al kan omgaan, dat wordt in dit werk ongekunsteld en soms zeer aandoenlijk ons herinnerd. 't Was een goede gedachte van Mevrouw Kappeyne van de Coppello om haar Engelsche zuster Carey bij ons publiek in te leiden, en wij danken haar zeer voor de verdienstelijke wijze, waarop zij 't deed, terwijl wij ons voor nadere kennismaking met schrijfster en vertaalster houden aanbevolen.

Aan de uitvoerige, maar niet langdradige of vervelende, fijne karakterteekening van een Gerda, een Dr. Lyall, een Horace, een tante Clara, maar ook die van een Gerardt, Pamela en Julius Vincent herkennen wij de vrouw, die met een scherpen blik voor kleinigheden, een hart vol liefde en medelijden paart. Rosa Carey bezit de gave om ons te verplaatsen in den toestand van een Horace en een Clara, als beider geliefde Walter de verwachtingen van zijn vader teleurstelt en zijn moeder zoo zielsbedroefd in het vaderland achterlaat. Hoe voelen wij 't, dat Gerda en Lyall bij elkander hooren; welke edele en toch echt menschelijke menschen leeren we in hen kennen! Welk een beste kerel, die Gerardt; welk een alleraardigst figuurtje, die Pamela!

Laat deze en gene de schouders ophalen over den voor velen gelukkigen afloop van vrij bedenkelijke omstandigheden, — ons doet 't goed, de vervulling te vernemen der liefste wenschen van jonge menschen die even zoo wel door de vreugd, die ze genieten, als door het leed, dat ze leden, anderen tot een zegen zullen zijn. Maar met genoegen bemerken we ook, dat Carey niet schijnt te wanhopen aan de bekeering van een egoïstischen, trotschen aristokraat en van een gemakzuchtigen, verwenden artiest; dat ze nog van oordeel schijnt te zijn: ten slotte is niets bestand tegen de macht van reine, volhardende, geduldige liefde.

Boeken als Gerda kunnen niet genoeg geschreven worden in een tijd, waarin maar al te dikwijls tot vertwijfelens toe getwijfeld wordt aan de kracht van hetgeen goed en schoon en waar is.

D. J. W. B.

Een wilde rozenkrans, door Emile Seipgens. — Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

Vertellen is een groote kunst, grooter dan velen wel denken. Men moet ze maar even inzien, die tallooze vertellingen, vooral voor kinderen, om terstond te bemerken, hoe velen er de hand mee lichten en zich verbeelden heel wat meer te zijn en te kunnen, dan ze werkelijk zijn en kunnen. En daarom moeten zij in eere worden gehouden, wien de gave van „vertellen" geschonken is en die hetzij bij monde, hetzij met de pen duizenden weten te boeien en zoo natuurlijk en ongekunsteld weten weer te geven, hetgeen ze opmerkten of de verbeelding hun voor den geest tooverde. Denken wij daarbij terstond aan onzen Cremer, Heering en Weruméus Buning; we vergeten ook Emile Seipgens niet. Ook hij heeft zich een goeden naam verworven, waar 't zoo'n moeilijke kunst geldt. Ook de bovengenoemde bundel laat zich alleraangenaamst lezen. Zij 't ook, dat niet alle vertellingen even belangrijk zijn of diep gaan, toch hernieuwen we ook hier zeer tot ons genoegen de kennis met een man, die goed op de hoogte is van Limburgsche toestanden en met fijnen humor ons er van op de hoogte brengt.

Onbetaalbaar is dikwijls zijn scherts, en waar hij zijn pastoors en kapelaans ten tooneele voert, doet hij ons dikwijls denken aan de fijn gepenseelde, goedig ondeugend humoristisch getinte schilderijen van een Grütner. „Ultima verum getuigt van veel ervaring en „Zijn zoon" is een uitstekende, aangrijpende preek over den vloek der zonde en de kracht van het geweten. Hoe schokkend de geschiedenis ook moge zijn van „Eene moordenaarster", toch is de schrijver niet van overdrijving te beschuldigen en de laatste gedachte aan de ongelukkige vrouw zal bij ons zeker niet zijn die van afschuw, maar van diep, innig meelijden.

Het boekje, smaakvol uitgegeven, worde door velen gelezen.

D. I. W. B.

De booze geest. Uit het Engelsch van Walter Besant, door Myra. Arnhem, P. Gouda Quint 1894.

Ter hoogeschool te Cambridge is een studentenclub van hoogaanzienlijke jongelui, die allen bijzondere genegenheid hebben voor hun kloeken kameraad Georg Humfried Atheling, een jongmensch met 7000 pond speldegeld per jaar, een goed humeur, eerzucht en arbeidslust. Hij heeft reeds het grootste gedeelte zijner studentenloopbaan achter den rug en zal over twee jaren in de rechten promoveeren. Na zijne promotie denkt hij den weg te vinden, die naar het Parlement leidt, en zal hij zeer waarschijnlijk spoedig in 't huwelijk treden met zijne verloofde, de schoone en begaafde Eleonore Thanet. Maar ook in 't Vereenigd Koninkrijk zijn de zeven hoofdzonden de vijanden van het menschelijk geluk. En ook daar geen in die mate als de dronkenschap. Vooral sedert er in den jongsten tijd de erfelijke dronkenschap is bijgekomen. Georg Humfried Atheling is bij erfrecht aan den drankduivel overgeleverd; dat is zijn booze geest. Een eerste bezoek ontvangt hij van dezen verderfengel ter gelegenheid van een gezelligen avond op zijne kamer, nadat de vrienden vertrokken zijn en hij eensklaps door een onverklaarbaren, maar onverzadelijken dorst naar

whisky wordt aangegrepen, die in dierlijke dronkenschap eindigt; twee aanvallen in de 24 uur. Maar niemand heeft hem in dien toestand gezien, behalve zijn oppasser Mavis, die zwijgen kan, nu hem een banknoot van tien pond op den mond wordt gelegd. Lang heeft de student Atheling tegen den boozen geest gestreden; hij herinnert zich, dat zijn grootvader aan dronkenschap is overleden en acht zich door de erfziekte besmet, zoodat zielestrijd tegen het monster toch niet baten zal.

Zijne verloofde, Nelly Thanet, moet ondervinden, dat er iets in hem gekomen is, dat hij voor haar geheim houdt, en dit is oorzaak eener woordenwisseling, die onvriendelijk eindigt. Student Atheling zal nog één middel beproeven tegen den boozen geest: eene zeereis aan boord van een door hem zelven uitgerust matigheidsschip. Dit middel is hem aan de hand gedaan door een ouden dokter, die de quaestie der erfziekten in hare waarde laat, maar vast gelooft aan de mogelijkheid van 's menschen wil om aangeboren booze neigingen te bestrijden en te overwinnen. Voor zijn heengaan doet Atheling eene openhartige, schriftelijke biecht aan zijne verloofde en geeft haar het woord van trouw terug. Maar de brief met deze biecht wordt vergeten in den binnenzak van des schrijvers overjas. Zoo komt het, dat Eleonora Thanet zich drie, vijf jaar lang aan hare trouwbelofte gebonden acht, en een nieuw volhardend huwelijksaanzoek van John Carew, leeraar in de staathuishoudkunde, dien zij in hare eigene studiedagen aan de hoogeschool heeft leeren kennen, afslaan moet. Haar vroegere verloofde doet zijne zeereis om de wereld, maar de booze geest heeft de reis mede gedaan in den persoon van den oppasser Mavis, die gezorgd heeft, dat zijn meester zich bedrinken kon bij iederen aanval van drankzucht. Als de lijder der vreeselijke kwaal terugkeert in Londen, vestigt hij zich in Daffodil Road, eene arcadische wijk der wereldstad, het zoogenaamde Klerkenland, waar tevreden burgers leven, die als ambtenaars aan de ministeriën met 2000 à 3000 gulden moeten rondkomen. Welhaast vindt hij in dien stand eene lieve jonge vrouw, Nettie Patager, die hem twee kinderen schenkt, en hem gelukkig maakt door haar eigen heil. Nettie kende de kwaal van haar man niet, want telkens na twee maanden, als een nieuwe aanval van drankzucht intreedt, staat op

haar drempel de bekende Mavis en gaat haar Humfried met dezen mee naar Boston; zoo heet het, voor zaken. Dat Georg vermogen heeft, weet ze ook niet, en nog veel minder vermoedt ze, dat hij zich telkens met dien Mavis in eene afgelegen villa gaat bedrinken. Want tusschen de dagen der verschrikking, als de booze geest macht over hem heeft, is hij de matigheid en de zelfbeheersching in eigen persoon.

Intusschen is John Carew in zijne geboortewijk Daffodil Road aangekomen, op zoek naar Georg Atheling; want zijne vriendin Eleonore Thanet blijft bij haar denkbeeld, dat ze eerst dan zijne vrouw worden kan, als de verdwenen vroegere minnaar komt opdagen om de trouwbelofte op te heffen. Welnu, John Carew vindt en ontdekt alles. En één oogenblik staat de geschiedenis zóó, dat de lijder aan de drankziekte nog schijnt te kunnen genezen; hij kampt tegen den boozen geest en overwint hem in een hevigen strijd. Maar een tweede aanval volgt, en nogmaals overwint Mavis, die zijn heer opwacht voor de deur der woning in Daffodil Road. Het einde is een zelfmoord van Georg in hèt kleine riviertje de Lea, achter de villa, waar de booze geest hem placht te verlagen.

* * *

Dit is de fabel van Walter Besant's boek, dat door Myra in zeer goed Nederlandsch is vertaald. Het is waar, dat „op de poets gaan" voor „de plaat poetsen" (bladz. 218), „zich weg maken" voor „zich uit de voeten maken" (bladz. 221), en diergelijke kleine vlekjes, den lezer een weinig afleiden, maar over het geheel is aan het oorspronkelijke door de overzetting geen schade gedaan. Al de geest, dien Walter Besant aan zijn verhaal heeft besteed, is bewaard gebleven, en er is eene losheid van zegging in de vertaling, die de dictie van het oorspronkelijke trouw blijft. Het is een genoegen een mooi boek zoo mooi te vertalen; van de eerste tot de laatste bladzijde zal dit de indruk des lezers zijn. Het is mogelijk, dat hij gaat murmureeren tegen de afgoderij dezer dagen met den noodlotsdienst en de erfziekte aller kwalen, waartegen geen strijd behoeft gevoerd te worden; het is ook

denkbaar, dat hij het slotgebed van het Onze Vader een voldoend recept acht tegen een heete keel als die van Georg Atheling, en den zelfmoord des lijders volstrekt niet gemotiveerd acht. Maar men dient te bedenken, dat „de booze geest" onder de menschen eene zoo groote macht is geworden als nooit te voren; en in 't oog te houden, dat de zedelijke ontwrichting en krachteloosheid der romanhelden in de noodlotslectuur dezes tijds eene afspiegeling is van het hedendaagsche werkelijke leven. Het een als het ander zal een volgend geslacht wel weer te boven komen.

Den Haag. S.

Bibliographisch Album.

Misbruikt vertrouwen, door Conradine. — Arnhem. P. Gouda Quint. 1894.

„Misbruikt vertrouwen" heet dit verhaal, omdat de hoofdpersoon van de eerste bladzijden der geschiedenis een Amsterdamsche kassier is, die met de penningen van den gaanden en komenden man op zijn kantoor naar Amerika uitwijkt. Hij laat zijne vrouw, die aan grootsteedsche weelde gewoon is, met een zoon en eene dochter achter, zonder middelen, zonder raad. In één woord, mijnheer Meerberg, de rijke kassier, is één van de schurken onzes tijds, wiens schitterende levenswijze vele goedgeloovigen verblindt, als zij hun vermogen aan zijne renteberekeningen toevertrouwen, en ten slotte bedrogen uitkomen. Hij vlucht, en .... wij vernemen in 't heele boek niets meer van hem.

Mevrouw Meerberg heeft niets anders in 't leven gediend dan rijkdom en glans, en hare juweelen zijn haar geluk en eenig heil geweest. Nu zij berooid achterblijft, wordt zij ziek, vindt ter badplaats Bentheim noch genezing noch opleving van krachten, en komt naar Amsterdam terug om er spoedig te sterven.

Stella Meerberg is een meisje van goeden wil, maar die den leertijd ongebruikt heeft moeten laten voorbijgaan, omdat haar papa indertijd zich tegen haar studieplannen verzette. Nu is ze gelukkig heel mooi en lief, wordt door dokter Gelmer, eenloopend jonkman op leeftijd, niet ten huwelijk gevraagd, maar aanbevolen

aan mijnheer van Doornburg als gezelschapsjuffer in diens eenzame celibatairsbuitenplaats. Mijnheer van Doornburg heeft een neef, Frans van Dingen, eerzaam dertiger en die voor korte dagen nu en dan bij oom komt logeeren en dan weer heengaat. Dezen keer echter met huwelijksplannen nopens Stella Meerberg. Heel goed, dan zal Stella een beetje tegenstribbelen, maar binnen niet al te langen tijd aan Frans van Dingen zijn zin geven.

Frits Meerberg is reeds luitenant ten dage van de vlucht zijns vaders. Hij is ook een kind der weelde, die de vernederingen der vroegere collega's diep voelt, maar geen kracht heeft om de fluisterende babbelaars in de societeit het zwijgen op te leggen. In den goeden tijd van papa's kassierschap maakte hij het hof aan mejonkvrouwe Augusta van Nijenrust, en deze adellijke schoone schonk hem wederliefde. Maar de oude baron, die toch al afkeerige neigingen tegen een burgerlijk luitenantje koesterde, wordt natuurlijk een beslist tegenstander van de sympathiën zijner dochter, nu Frits Meerberg's naam bezoedeld is, en.... mejonkvrouwe Augusta verbreekt den band der genegenheden met haren geheimen aanbidder. Frits berust in deze onvermijdelijkheid, en zet het jonkmansleven voort onder 't genot van geldelijken steun van de zijde zijner tante, de rijke en burgerlijk-opgetooide mevrouw Warner.

* * *

„Misbruikt vertrouwen" is geen heel mooi boek. Het mist vinding en diepte. Het kan op geen enkel tooneel roemen, dat een meer dan vluchtigen indruk nalaat. Sympathie wekken de helden, noch de heldinnen. Zelfs Stella Meerberg niet, die door goeden wil niet kan vergoeden, wat ze aan handeling tekortkomt. Dat deze lieve schoone ten slotte in behouden haven aanlandt, dankt ze meer aan het toeval dan aan hare kracht. De eenige in 't verhaal, die recht op sympathie heeft, is dokter Gelmer. Hij is eigenlijk de man, die alles, en voor allen, in de familie Meerberg beslist. Zijn raad is wet voor allen, en gedijt steeds ten beste. Maar ook zijn bestaan verloopt in het onbestemde, sedert hij in zijne jonge jaren eene liefdeshistorie heeft beleefd, die dicht bij het echtaltaar door eene ontrouwe bruid werd verbroken. Voor 't overige wekken

de lieden in Misbruikt vertrouwen noch liefde noch haat. Wel een wrevelig ongeduld van de zijde des lezers, die de bespiegelingen en beschouwingen, de overleggingen en raadslagen veel te lang en veel te ijl vindt. Conradine, de schrijfster van „Misbruikt vertrouwen", mist waarschijnlijk levenservaring en hare menschenkennis is niet groot. Ze heeft eene reine verbeelding, en waagt zich aan geen romantischen of realistischen minnehandel. Haar haat, voor zoover die b.v. in Frits Meerberg aan den dag treedt, doet aan doove kolen denken. Hare philosophie is die van eene eerste-klasse-onderwijzeres ter onderrichting aan de verst gevorderde leerlingen. Misschien is het niet vriendelijk een verhaal taai te noemen, waaraan, wat taal en stijl betreft, zooveel zorg is besteed. Volzinnen als deze: „er zijn menschen, die alleen vriendschap kunnen gevoelen voor hen, die het voor den wind gaan (lees: wien het voor den wind gaat!), wie het alleen te doen is, om van diens voorspoed te genieten, maar die zich bij den minsten tegenspoed terugtrekken" (bladz. 48) zijn zeldzaamheden, en onlogische gedachtenuiting als deze: „zou hij buigen onder den slag, die haar staande hield," waar bedoeld wordt: „waaronder zij zich staande hield," teekent een onbewaakt oogenblik. Maar een kalme epische toon, afgewisseld door min of meer breedsprakige gesprekken zonder geest of vernuft, en met kleine wijsgeerigheden van alledaagsch gehalte, kunnen een voor 't overig onbeteekenend verhaal niet redden. De lezer, die het boek tot aan de helft des verhaals belangstellend volgen kan, moet een recensent zijn of van de familie der schrijfster. En anders verlangt hij naar het einde. Roem hem, als hij niet geeuwt.

Den Haag, 15 Aug. S.

Ouida. *Twee »misdadigers"*, naar het Engelsch, door Mevr. G. Willeumier. Haarlem, de Erven F. Bohn.

Ouida behoort tot die weinige schrijvers, die van het volle menschenleven steeds eene belangwekkende zijde te aanschouwen geven. Het is altijd interessant hetgeen zij biedt. Soms komt hare

menschenverachting te scherp uit, en waar zij kans ziet, een harer viervoetige lievelingen ten koste van den heer der schepping in het volle licht te plaatsen, verzuimt zij dit nooit.

In twee misdadigers schildert zij een paar figuren, die ons meegevoel en deernis opwekken; in het oog der oppervlakkig ziende wereld zijn zij misdadigers, voor den dieper doordringenden, gezond voelenden, van vooroordeel vrijen mensch worden zij bijna heldengestalten.

Het eerste verhaal, „een ondankbare", brengt ons te Parijs in een gesticht ten behoeve van verarmde kunstenaars opgericht, waar de zorgelooze, bejaarde artist een onderkomen vindt. Toevallig ontdekt het bestuur dezer philantropische instelling, dat een eenmaal beroemd schilder, Roscoff, gebrek lijdt, en onmiddellijk wordt alles in het werk gesteld, om het van honger bijna omkomende genie daar te huisvesten. Doch Roscoff, met zijn onafhankelijken kunstenaarsaard, zijne eigenaardige schichtigheid en ruwheid, wil daar niet van hooren, en wijst het aanbod op grove, zelfs onbeschofte wijze af. Van de andere zijde houdt men aan. Roscoff kàn echter niet scheiden van zijn kleinkind Max, dat hij ziels lief heeft, en van zijn hond Pepin, die zijn meester geen oogenblik verlaat.

De menschlievende inrichting, die gaarne met een genie als Roscoff pronken wil, doet nu, bij monde van den heer Valbranche, alles wat zij kan, om Roscoff in haar gesticht te lokken. Wil de weerspannige artist er toe besluiten, dan zal Valbranche voor Max zorgen en het kind eene uitmuntende opvoeding doen geven; blijft hij weigeren, dan is de arme man aan zijn ellendig lot overgelaten, en zal de kleine Max een bedeljongen worden. Roscoff offert zijne vrijheid en zijn geluk aan het welzijn van Max op, scheidt van zijn trouwen Pepin en leidt nu in het gesticht het leven van een gevangene in een gouden kooi. Max vergeet van lieverlede den ouden man in zijne weelderige omgeving; de hond blijft om zijn afwezigen meester treuren. Het slot vooral is aangrijpend.

In de tweede schets vermoordt een Italiaansche boer, tot het uiterste gebracht door zijne ijdele, verspilzieke vrouw en door háár oudsten zoon, een onecht kind, dat de goedhartige als het zijne

heeft laten doorgaan, — vermoordt de arme dezen ellendeling.

Abbondio, een toonbeeld van ijver en goedhartigheid tegenover zijne ondankbare vrouw en zijne dwaze, verkwistende kinderen, is met zulk eene waarheid en menschenkennis geschilderd, dat men de grootste sympathie voelt voor dezen edelen, onbaatzuchtigen man, die het geheim van de fout zijner vrouw steeds bewaard en daarvoor van harentwege slechts ondank geoogst had.

Mevrouw Willeumier heeft deze beide schetsen in los, vloeiend Hollandsch overgebracht.

F. v. D.

Nederlandsche Baker- en Kinderrijmen, verzameld door Dr. J. van Vloten. Vierde, veel vermeerderde druk. Met melodiën, bijeengebracht door M. A. Brandts Buys. Leiden, A. W. Sijthoff.

Meer dan twintig jaren geleden bracht Dr. J. van Vloten voor de Algemeene Bibliotheek, die toen onder redactie van den heer H. C. Rogge werd uitgegeven, een bundeltje „Baker- en Kinderrijmen" bijeen, dat in weinige weken was uitverkocht, terwijl er toch 3000 exemplaren waren opgelegd. Nog vóór een tweede stukje in Juli 1872 het licht kon zien, werd het eerste herdrukt. Die tweede uitgave was belangrijk vermeerderd, want als om strijd hadden vele belangstellenden in den lande, geletterden en ongeletterden, nieuwe bouwstoffen aangedragen. Dr. Van Vloten hield zich steeds voor verdere toezendingen aanbevolen en dat zijne oproeping niet te vergeefs was, bewees in 1874 de derde vermeerderde druk. Ditmaal verschenen de oude rijmen niet alleen in een deftiger gewaad, maar de verzameling zag er ook klassieker uit. Vooreerst had de heer M. A. Brandts Buys aan enkele liedjes de melodiën toegevoegd, die hij gaandeweg uit den mond, hetzij van moeders, hetzij van kleine zangers, had opgeteekend. Ten andere had Van Vloten aan dezen bundel „vergelijkende aanteekeningen" toegevoegd, waarmede een eerste stap was gezet op den weg, die tot eene meer zelfstandige studie van dit onderwerp zou leiden.

Deze bijzonderheden, aan de belangrijke voorrede van Dr.

H. C. Rogge ontleend, bewijzen genoegzaam, hoe de verdienstelijke arbeid van Dr. Van Vloten, uit aanteekeningen, die hij sinds jaren verzameld had, begonnen, in den smaak van het publiek is gevallen. Wie herinnert zich niet die kleine, nederige deeltjes der Algemeene Bibliotheek, die voor weinige stuivers te verkrijgen waren? en zie, wat dáár toen 20 jaren geleden instond, heeft zich nu uitgebreid tot een prachtig, op zwaar papier gedrukt, en stevig ingebonden boekdeel, van 173 bladzijden gr. 8°. met allerliefste illustraties en muzieknoten versierd! Onder deze omstandigheden zal eene aanbeveling van mijne hand wel overbodig zijn. De Nederlandsche moeders, bakers en kinderen hebben reeds lang uitspraak gedaan over den inhoud. Zij hebben er de oude, welbekende en veelgeliefde rijmen, als „Jan die sloeg Lijsje" en „Stommetje, stommetje onder de deken" met nog honderden andere in gelezen en herlezen en zich de heerlijke dagen der jeugd weder voor den geest gebracht. De critiek heeft hier niets in te brengen. Een deftig recensent moge het ook nog zoo dwaas vinden, dat „het wijf van den bakker in den oven kroop, en haar man haar achterna" of dat „een walvisch in de boomen zat en een liedje in het Latijn zong", op dit terrein wordt hij door alle bakers en kindermeisjes in een hoek gezet, omdat zij dat alles verrukkelijk mooi en snoezig vinden!

En al noemt nu misschien een geblaseerde Hoogere Burgerscholier dezen bundel een „kinderachtig boek met een wetenschappelijk tintje", — zeker was het een uitmuntend idee om al die kinderrijmen, soms volkomen onzinnig, maar ook vaak humoristisch en karakteristiek, uit vervlogen eeuwen tot ons gekomen en uit den mond des volks opgeteekend, voor volslagen vergetelheid te bewaren.

En dus onderschrijf ik gaarne de slotwoorden van Dr. Rogge: „Zoo ga deze bundel de wereld in, ouderen van dagen nog eens herinnerend aan hunne kinderjaren, om het erfdeel onzer grootouders te bewaren voor het opkomend geslacht, en vreugde te brengen onder de kleinen bij zomer- en wintertijd."

Den Haag. D. F. van Heyst.

The Continent by the Queenboro Route Via Flushing! by H. Tiedeman. Londen, Lliffe & Son, 3, St. Bride Street. (Met ruim honderd illustraties en 7 uitslaande kaarten; prijs f 1.95.)

Aan den heer H. Tiedeman, den wakkeren en bekwamen correspondent der Nieuwe Rotterdamsche Courant te Londen, is door de stoomvaartmaatschappij Zeeland de taak opgedragen, een beknopten gids samen te stellen, door het vaste land van Europa (met uitzondering van Frankrijk en Spanje), via Vlissingen. De gekozene was daarvoor de rechte man op de rechte plaats. Toerist uit roeping, opmerker van geboorte, journalist in de beste beteekenis van het woord, bezat de heer Tiedeman al de gegevens om een flink, practisch reisboek samen te stellen. De uitkomst heeft dit trouwens bewezen. In een boek van 566 blz., handig van formaat en makkelijk ingericht, kan men niet verwachten, alles te vinden, wat Baedeker en Bradshaw in eene reeks deelen hebben neergeschreven. Doch een ieder, die Europa wil doorreizen en in breede trekken richting en reisgelegenheden, land, en volk beschreven wil zien, zal Tiedeman's reisbijbel voldoende achten.

Als ervaren toerist, die bijna al de 50 reizen, welke hij hier beschrijft, zelf gemaakt heeft, geeft de heer Tiedeman in twaalf artikelen eenige regelen, die een debutant reiziger wel zal doen, uit het hoofd te leeren. Het zijn gulden lessen, die men met die toewijding dient te lezen en op te volgen, waarmede de zoon van Lord Chesterfield de wijze raadgevingen zijns vaders volgde. Zoo b. v. wat de schrijver omtrent het fooienstelsel en het aannemen van gidsen zegt. Soms moet men niet te schriel zijn, en is een flinke fooi in staat, het „Sesam open u" te bewerken. Zoo gebeurde het in Rome, dat een zeker staatsgebouw niet bezichtigd kon worden, zonder bijzondere vergunning, waartoe het den bezoeker aan tijd ontbrak om ze te verkrijgen. „Laat het aan mij over," zei toen zijn handige cicerone, met wien de schrijver Fransch sprak, „ik heb uwe bijzondere vergunning al, kijk maar." En dit zeggende, nam hij een vijf Lirestuk uit zijn beurs, waarbij hij den toerist heel eigenaardig aankeek. Zorgvuldig wikkelde hij het

geldstuk in een rolletje wit papier en zei toen heel bedaard: „Geef deze vergunning aan den concierge, als hij de deur opent, maar let niet verder op hem. Hij zal het eenvoudig aannemen en u binnen laten. Dat is zeer duidelijke taal voor hem!" En zoo gebeurde het ook; de cicerone wist welk vleesch hij in de kuip had.

In één ding verschil ik met den heer Tiedeman. Ook voor het reisgezelschap wil hij toegepast zien, dat twee één goed gezelschap vormen, maar drie geenszins. Volgens den heer T. is drie een ongelukkig cijfer en is er daarvan altijd één te veel! Mij dunkt dat juist de derde man menigmaal de gezelligheid aanbrengt, en dat er zeer veel voor te zeggen is, om met zijn drieën op reis te gaan. Dat „man en vrouw" gemeenlijk 't prettigst en 't best te zamen reizen, stem ik den heer T. gaarne toe: het echtpaar is aan elkaar gewend, kent elkaars zwakheden en eigenaardigheden en heeft zich reeds naar elkander leeren plooien. Daarentegen moeten twee bekenden, die voor 't eerst te zamen op reis gaan, die nadere kennismaking nog ondervinden en Professor Geel heeft het reeds zoo juist gezegd: Op reis leert men elkaar tot op het hemd kennen!

Het plan van het practische handboek is aldus samengesteld:

Europa, met uitzondering van Frankrijk en Spanje, die met de Vlissingsche lijn niet in verbinding staan, en er daarom buiten zijn gelaten, is verdeeld in afdeelingen, waar langs de reiziger beurtelings gebracht wordt.

Na de Noordzee te zijn overgetrokken, wordt de toerist verondersteld, eerst een tocht door Holland en België te maken, en daarna den Rijn, Zwitserland en Italië te bezoeken.

Daarna Keulen als uitgangspunt nemende, gaat hij in noordelijke richting door Duitschland, naar Denemarken, Zweden en Noorwegen.

Wederom naar Keulen terugkeerende, bezoekt hij achtereenvolgens Centraal-Duitschland en Berlijn, en daarna Rusland.

De laatste reis omvat Frankfort en Weenen met Munchen, Innsbruck en Salzburg, en eindigt met Constantinopel en Athene.

Dit alles is op even practische als aangename wijze in elkaar gezet door een Nederlander, die zich daarbij van de Engelsche

taal bedient op eene wijze, alsof hij het idioma van John Bull met de moedermelk had ingezogen.

Deze voortreffelijke reclame voor de lijn Vlissingen-Queenboro is in Holland gedrukt en wordt uitgegeven door de Maatschappij Zeeland. Schrijvers en uitgevers hebben inderdaad eer van hunne onderneming.

'sGravenhage, 24 Aug. '94. F. v. D.

Bertha. Oorspronkelijke novelle door Wilm Benschop, cadet-sergeant der infanterie. Amersfoort, G. J. Slothouwer. 1894.

Wij zijn hier te midden der militaire wereld, en de jeugdige schrijver, die zich daarin beweegt en blijkbaar scherp waarneemt, schildert ons daaruit allerlei typen, met eene levendigheid en een smaakvollen toets, die voor de toekomst nog veel van hem doen verwachten.

De wraak van een te galanten majoor, die de beminnelijke, niets kwaads vermoedende kapiteinsvrouw voor zijn onedelen hartstocht tracht te winnen, doch hierin door den ridderlijken, sympathieken echtgenoot gedwarsboomd wordt, vormt de kern van deze goed geschreven novelle.

Is dit verhaal, dat blijkbaar aan de werkelijkheid ontleend werd, de eersteling van den jongen auteur, dan bestaat er groote kans, dat een begaafd verteller als de cadet-sergeant Benschop, die den vorm reeds zoodanig meester is, in het militaire leven nog velerlei stof vinden zal.

F. v. D.

De nieuwe Bibliotheek voor de Jeugd, onder redactie van J. Stamperius. Tom, door Willem Otto. Doesburg, W. H. J. van Nooten.

Ongeveer 8 series, ieder bestaande uit 4 boeken, zijn in deze Bibliotheek verschenen. Zeer zeker pleit dat voor de uitgave want m. i. is de jeugd zelve het beste bevoegd om een oordeel uit te spreken over wat voor haar wordt geschreven. Niet wijs-

geerig en theoretisch, maar practisch, door ondervinding geleid, en uitdrukking verkrijgende in slechts enkele krachtige uitroepen, als daar zijn: vervelend of saai, mooi of prachtig, al naar dat de geest getuigt. En immers indien onze jongens en meisjes de boeken ter zijde schoven en naar wat anders grepen, zou de uitgave al spoedig dienen gestaakt te worden. Zonder geld, geen... boeken!

Het nommer door Willem Otto bezorgd, is waard om onder de jeugd verspreid te worden. Het is een eenvoudig verhaal, met gloed en kleur verteld, en pakkend tot zelfs in de kleinste bijzonderheden.

De schrijver-verteller weet gang in het verhaal te houden, en de aandacht en belangstelling te prikkelen.

Zeer zeker valt er ook wat uit te leeren, en nu Lombok dezer dagen zoo'n treurige bladzijde in de Nederlandsch-Indische krijgsgeschiedenis heeft te schrijven gegeven, is 't werkje actueel ook, want het verhaal speelt gedeeltelijk in Atjeh, en met krachtige pen wordt niet alleen zoo'n strijd geschetst, maar ook aangetoond hoe zelfopofferend en kameraadschappelijk Neerlands zonen, in welken militairen rang ook, elkaar bijstaan, en met levensgevaar den makker van een anders wissen dood zien te redden.

De heer Otto deed een gelukkigen greep met een dergelijk pakkend slot aan zijn verhaal te geven.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Het Handelsrekenen, handboek voor allen, die examen in dit vak willen afleggen, en voor zelfonderricht, door M. W. G. Kop en P. N. van der Brugge. Alkmaar, P. Kluitman.

Wij hebben met genoegen van deze uitgave kennis genomen, en, ofschoon er op dit gebied uitnemende handboeken bestaan, gelooven wij, dat met dit werk toch in eene zekere behoefte voorzien wordt.

De schrijvers stelden zich tweeërlei doel: hun arbeid te doen strekken tot voorbereiding voor examens èn tot zelfonderricht. Vooral aan hen, die tot het laatstgenoemde oogmerk het werk

zullen aanschaffen, zal het, naar wij vertrouwen, goede diensten bewijzen.

In kernachtigen, zeer helderen stijl en bevattelijken vorm geschreven, behandelt het achtereenvolgens den goederenhandel, de rekening-courant, den handel in edele metalen, de munten, de wissels, effecten, assurantie, vennootschappen en arbitrage, — waarbij de schrijvers hetzelfde stelsel toepasten, dat zij bij hun vorig werk (over het boekhouden) reeds hadden aangewend om zeer geleidelijk van het eenvoudige naar het meer ingewikkelde op te klimmen. Daarbij worden eerst de definities gegeven; daarna voorbeelden, die men zelf uitwerken kan; vervolgens de oplossing dier voorbeelden, waarmede dan de uitwerking kan worden vergeleken; en eindelijk vraagstukken ter oefening, waarvan verschillende op examens dienst hebben gedaan.

Aan die vraagstukken zijn tevens de antwoorden toegevoegd. In dit opzicht onderscheidt het nieuwe handboek zich van het meerendeel der bestaanden en hierdoor beveelt het zich in het bijzonder voor zelfonderricht aan. Slechts in enkele gevallen, wanneer de schrijvers meenden, dat het bewerken van een vraagstuk daardoor al te veel zou worden geïnfluenceerd, zijn de antwoorden weggelaten.

Natuurlijk kan de juistheid der gegeven oplossingen eerst nà volledig doorwerken geconstateerd worden. Veel fouten zullen er echter wel niet in gevonden worden, te oordeelen naar de groote zorg, die de schrijvers blijkbaar aan alle onderdeelen van hun werk hebben ten koste gelegd. Wij hebben die, althans in de antwoorden, niet kunnen ontdekken.

Den corrector mogen wij hetzelfde compliment niet maken. Telkens trof ons het woord pence*s*, soms wordt gesproken van een pen*ce*, en een andermaal van *de* kilogram. Gezwegen nog van een aantal zetfouten, die ongecorrigeerd zijn gebleven.

Over het nieuwe denkbeeld der schrijvers, nam.: de Optellingmethode bij de rekening-courant, zullen de vakbladen zeker niet in gebreke blijven, hunne meening te zeggen. Te dezer plaatse volsta de opmerking, dat wij het idee niet onverdienstelijk vinden, maar het in de praktijk toch weinig toepassing voorspellen.

De door de schrijvers gevolgde methode van bewerking staat ons bijzonder aan. De meeste onderwerpen zijn grondig door hen behandeld (waar noodig met verwijzing naar wettelijke bepalingen) en de opzet is van dien aard, dat ook degene, die volstrekt niets van den handel weet, ten slotte een goed inzicht van de besproken zaken kan verkrijgen. Alleen de goederenhandel is wat oppervlakkig en al te beknopt bewerkt, terwijl sommigen der gegeven voorbeelden, zooals de Palmolie-rekening, stellig niet aan de practijk zijn ontleend. De rekenkunstige bewerking van vraagstukken, in verband met vennootschappen, zooals winstverdeeling, enz., troffen wij nog in geen soortgelijk handboek aan.

Jammer, dat de schrijvers, bij het vele, dat zij aanbieden, nog zooveel achterwege laten. Zij zeggen in hunne inleiding „als bekend te hebben verondersteld wat bij het gewone onderwijs in het rekenen behoort," — en blijkens den inhoud van hun werk rangschikken zij daaronder: verkorte bewerkingen, evenredigheden, kettingregel, samengestelde interest, gemiddelde waarden, berekeningen met vreemde maten en gewichten, enz. Behoort dit alles tot het gewone onderwijs, en niet tot het handelsrekenen? In elk geval hadden de schrijvers niet mogen verzuimen, een werk aan te wijzen, waarop het hunne als een vervolg aansluit.

Wij zeggen dit niet als een verwijt, maar als eene aansporing om in het ontbrekende alsnog te voorzien. Zooals het werk nu is, kan er een ander handboek niet bij gemist worden, en dat is toch zeker de bedoeling der schrijvers niet.

Het boek is met een flinke, groote letter gedrukt. Een lust voor ieder, die zijne oogen gaarne lang goed houdt.

Rotterdam, 1 Sept. 1894. E. W. S.

Bibliographisch Album.

Hertogin di Cajanello, A. Ch. Leffler. Levensstrijd, naar het Zweedsch door Ph. Wijsman. Vierde (laatste) bundel. Uitgaaf van J. P. Revers te Dordrecht. Prijs f 2.75.

De bekwame vertaalster heeft goed gedaan door met enkele regelen toe te lichten het onvolledige en ietwat schetsmatige van het verhaal „Beperkte Horizont", dat ongeveer de helft van het hierboven vermelde boek beslaat. Onder dien titel krijgen wij te genieten acht hoofdstukken, „die de teekening vormen van den uitgebreiden roman Beperkte Horizont, dien de schrijver niet heeft mogen uitwerken en afsluiten. Zij vertegenwoordigen een samenhangende reeks van schetsen, die tot een nog beter geheel kunnen worden gebracht door — bij wijze van inleiding — het verhaal In het armenhuis, en tusschen de hoofdstukken VII en VIII, de vertelling van De oude Dienstmaagd, te herlezen. Beide stukken zijn in Levensstrijd III, opgenomen."

Niettemin wordt de zaak van het lezen van het boek wel wat ingewikkeld. Niet ieder zal maar zoo dadelijk dien 3en bundel bij de hand hebben, of hem gemakkelijk kunnen krijgen uit leesgezelschap of leesinrichting, tenzij dat de verhalen nog zoo levendig in 't geheugen zijn gebleven, dat men zich zonder dat ook kan helpen.

Evenwel, we zijn dankbaar en voldaan, ook afgescheiden van die hernieuwde aanvullingslectuur.

Er is uitnemend veel goeds in het boek. De Scandinavische literatuur kan mij niet altijd behagen. Het frissche, het naïeve, het oorspronkelijke, dat er in te vinden is, wordt wel eens bedolven onder vreemdsoortige theoriën en wereldbeschouwingen, welke onzes inziens nog niet in 't kader dezer eeuw passen, hoe fin de siècle-achtig zij dan ook wordt gestempeld.

Leffler heeft zich in dezen bundel vrij wel voor uitersten weten te wachten, en ook de kleine verhalen teekenen haar als een denkende, diep gevoelende schrijfster, wier opmerkingen en levensregelen, in den romantischen vorm verscholen, van veel nut kunnen zijn.

Had, zoo vragen we ten slotte, de vertaalster niet verstandig gedaan, door in haar toelichtend woord ook 't een en ander omtrent de schrijfster en haren arbeid mede te deelen, opdat deze laatste bundel dan tevens aangaf de beteekenis van deze vrouwelijke Zweedsche letterkundige ten opzichte der literatuur en haar invloed op beschaving en ontwikkeling?

Den Haag. A. J. SERVAAS VAN ROOYEN.

Nondum. Roman van R. Koopmans van Boekeren. Leiden, A. W. Sijthoff, 1894.

De heer K. v. B. is een aangenaam en boeiend verhaler, vooral wanneer hij dit mondeling doet en zijn sarcastisch gebarenspel de voordracht kruidt. Maar 't is opmerkelijk dat geen onzer letterkundigen, wanneer hij òf dominee òf domineeszoon is, zijn beroep kan verloochenen; en even zooals een militair altijd van vechten, een zeeman altijd van stormen, een advocaat altijd van processen (men denke aan de romans van Dickens) spreekt, zoo kan ten onzent een dominee of domineeszoon het preeken en bijbelciteeren, zelfs in een roman, niet laten.

Ook Ds. Koopmans van Boekeren kan zich aan dit fatum niet onttrekken, en m. i. is deze, anders zeer wel geschreven, roman, die eerst als Feuilleton in het Leidsch Dagblad verscheen, te veel doorspekt met latijnsche en bijbelsche citaten, en te preekerig gehouden.

Wij wenschen nòch scholen met den bijbel, nòch romans met den bijbel. Elk blijve op zijn gebied.

De intrigue van den roman is vrij eenvoudig. De student Floris Streefland, inwonend zoon van een rijken, maar met ouderwetsche vooroordeelen behepten dominee, wordt door zijn vader te kort gehouden. Het gevolg daarvan is, dat Floris zich in 't geniept amuseert en, daar hij altijd kort bij kas is, beren maakt, schuldbekentenissen teekent en hem eindelijk door overbiddelijke schuldeischers het mes op de keel wordt gezet. Hij loopt het huis uit met het doel zich te gaan verdrinken, maar laat een kort briefje aan zijn vader achter, waarin hij hem zijn voornemen mededeelt. Dit briefje wordt door Mina Roos, eigenlijk de dochter van een fatsoenlijk, doch eenvoudig schoolmeester, die ten huize Streefland als dienstmeisje dient, gevonden.

Verliefd als zij op Floris is, raadt zij wat dit briefje moet inhouden, en vliegt zij de straat op om hem van zijn noodlottig voornemen af te brengen. Zij begrijpt het dwaze harer poging, keert naar de studeerkamer van den student terug, en als er een oogenblik later gescheld wordt en zij opendoet, staat Floris met den oppasser Nondum die hem opgehouden had, voor de deur. Die Nondum nu (van wiens naam „Nog niet" in den loop van den roman verklaring en oorsprong worden gegeven) treedt in alle moeilijkheden waarin de jonge Streefland geraakt, als een Deus ex machina, met zalvende taal als redder op. Zoo in het 27ste Hoofdstuk, waarin Floris door Nondum, alias Smit, onder handen genomen wordt, eerst omdat hij een anoniem aan zijn vader, door een zonderling, gezonden bankbiljet van duizend gulden ten eigen bate had gebruikt om zijne schulden af te doen, en secundo omdat hij, na van den schenker van dit biljet, wiens adres hij te weten gekomen was, absolutie te hebben gekregen, de hem geschonken resteerende f 300 in een koffiehuis had verloren. In Hoofdstuk 32 gaat dan ook Nondum, nadat Floris in zijn examen met den hoogsten graad gepromoveerd is, naar Ds. Streefland toe en bepleit bij hem de zaak zijns zoons, wien door zijn vader vergiffenis geschonken wordt.

Het spreekt van zelf, dat een roman zonder een liefdesavontuurtje er bij niet denkbaar is. Natuurlijk speelt dit tusschen Floris en

de hierboven genoemde Mina Roos, welke laatste den jonkman steunt, waar zijn weifelachtig, eigenlijk lamlendig karakter te kort schiet, en dan ook eindelijk in genade door Streeflands vader als echtgenoot voor zijn zoon wordt aangenomen.

Wij twijfelen niet, ofschoon de schrijver ons dit niet mededeelt, of Floris zal behoorlijk onder de echtelijke plak zijner energieke Mina geraakt zijn.

Met de in den aanhef dezer recensie gemaakte restrictie mogen wij echter den roman gerust aan onze lezers aanbevelen. De karakters zijn goed geschetst en er heerscht in den geheelen roman de echte humor die alle geschriften van K. v. B. bezielt.

Het onderhoud b.v. met den zonderling Jhr. van Moerbeek, alsook diens ongelukkige vrijage, zijn met meesterhand gepenseeld; evenzoo het zotte quiproquo tusschen Ds. Streefland en juffrouw Van Breukelen.

Maar alle personages in dezen roman spreken te domineesachtig en doorspekken hunne gesprekken te veel met latijn. In Van Lennep's „Ferdinand Huijk" kunnen wij dit vergeven, daar dit, in den tijd dat die roman speelt, zoo gebruik en mode was; maar of men heden ten dage nog zulke personages vindt, betwijfelen wij sterk.

G. S.

De groote revolutie van 1904. Een beeld der toekomst; door George Griffith. Naar de 4e Engelsche uitgave bewerkt door Hugo Bruinier Hz. Met Platen. Haarlem, de erven F. Bohn, 1894.

Hoe deze roman in Engeland eene vierde uitgave heeft kunnen beleven en een Nederlandschen vertaler heeft kunnen vinden, is een bewijs te meer van den ziekelijk zenuwachtigen en overspannen gemoedstoestand der hedendaagsche menschheid die, opgewonden als zij is door de alles behalve humanitaire moordaanslagen van de wereldhervormers, die zich òf met den weidschen naam van Socialisten, òf met den juisteren naam van Anarchisten en Terroristen bestempelen, gretig naar een boek grijpt waarin het doel dezer brave hervormers wordt ontsluierd en de middelen worden aangetoond waardoor men, na eene „whole-

sale" slachting van een paar millioen menschen door dynamiet, pikriet, meleniet en andere i e t e n, tot eene vreedzame (?) oplossing der sociale kwestie en den algemeenen wereldvrede zal geraken.

De geheele roman is eene gemankeerde nabootsing van Ainsworth's „Verborgenheden van Londen" en Jules Verne's wonderreizen. In de „Verborgenheden van Londen" is het een Ier, die zich op Engeland wreekt door het van alle kanten te laten bestoken; in „de groote revolutie van 1904" is het een uit Rusland verdreven Jood, N a t a s, die zich aan het hoofd eener beweging gesteld heeft om zich op Rusland te wreken.

Door een toeval komt een der leden van het door Natas gestichte terroristisch comité in kennis met een miskend genie, dat het geheim van de luchtscheepvaart ontdekt heeft, door nl. als beweegkracht nòch stoom, nòch electriciteit aan te wenden, maar zich daarvoor te bedienen van twee vloeibare gassen die, zoodra zij te zamen komen, tegelijkertijd ontploffen, en door een échappement van een uurwerk, in uiterst geringe hoeveelheden, in de cylinders van de machine gelaten, op de zuigstangen werken door de spankracht der gassen, die bij de ontploffing vrij komen.

Hij wordt als lid aangenomen, en de Terroristen bouwen een luchtschip van aluminium volgens zijne aanwijzingen. Dit schip, gewapend met nieuwerwetsche kanonnen, die ontplofbare projectielen van ongekende kracht braken, doet nu de merkwaardigste reizen met eene ijzingwekkende snelheid; verwoest met twee schoten de geheele vesting Kronstadt enz., en, nadat het aantal dezer luchtschepen vermeerderd is, worden alle tegen elkander strijdende legers, die uit millioenen soldaten bestaan, door de projectielen dezer luchtschepen als kaf voor den wind weggeblazen.

Ten laatste zegeviert, dank zij dezer nieuwe uitvinding, het angelsaksische ras over de slavische en romaansche rassen. De Czar van Rusland wordt naar Siberië verbannen, maar sterft aan eene bloedspuwing op het vernemen van zijn vonnis; allen vorsten Europa's wordt de rechtstreeksche macht ontnomen. Zij worden slechts als leden eener algemeene federatie aangenomen, terwijl tevens de oude utopische socialistische denkbeelden worden ingevoerd van verbeurdverklaring van het privaatbezit ten bate van den staat; waarna echter onmiddellijk de zotte clausule komt, dat

inkomen, niet voortkomende uit productieven arbeid, aan eene tot 50 % stijgende progressieve belasting wordt onderworpen (bldz. 376). Alsof het mogelijk ware inkomen te bezitten (niet uit productieven arbeid voortkomende, en dus door erfenis of verpachting van landerijen verkregen) wanneer, zooals in het voorgaande artikel was bepaald, alle landerijen, en alle privaat inkomen, getrokken uit de verpachting van het land, onwettig wierden verklaard en door den staat afgenomen.

Wat de groote bekoorlijkheid van Verne's wonderreizen uitmaakt: het geheimzinnige, fantastisch dichterlijke en het aantrekkelijke van de dramatis personae, missen wij geheel in dezen roman.

Hij is socialistisch waanzinnig, druipend van bloed en nuchter van realisme, en wij kunnen voor de helden en heldinnen die daarin hunne rol spelen onmogelijk sympathie voelen. Zij zijn óf Illuminaten óf Nemesisten van de meest proletarische soort. De Hemel beware ons voor zulke volksredders!

Een woord van dank komt den vertaler toe voor zijne vloeiende Nederlandsche vertolking. Dat hij op pag 75 Arnold laat vragen „Hoe ver is het volgens de vlucht van de kraai?" en op pag. 207 St. Petersburg 1800 geographische mijlen ten noorden van Alexandrië „volgens de vlucht van den vogel" laat liggen, is wel eene fout van zijn woordenboek; de Engelsche uitdrukking „as the crow (bird) flies" beteekent eenvoudig „in rechte of directe lijn." Onze taal bezit geen equivalent voor de Engelsche beeldspraak. Druk, papier en illustraties zijn goed en strekken den uitgever tot eere.

Leiden. G. S.

Koningen. Naar den 12en druk van Jules Lemaitre. door J. A. B. Hardinxveld. B. D. K. Busé.

Jules Lemaitre is in Frankrijk een criticus van grooten naam, wiens artikelen gezag hebben, naar wiens uitspraken het publiek zich voegt en de auteur gedwongen wordt te luisteren. Met Francisque Sarcey deelt hij in het hoogste ressort kransen en tuch-

tigingen uit, en wanneer deze gezaghebbende critici hun anathema hebben uitgesproken, kan de arme auteur gerust zijn hoofd met asch bestrooien en, een rouwmoedig mea culpa fluisterende, beterschap beloven.

Maar als zulk een criticus van de edelste soort zelf de pen ter hand neemt, om als scheppend kunstenaar zich den volke te vertoonen, dan betreedt hij een voor hem allergevaarlijkst terrein. De hooge esthetische eischen, die hij in de producten der anderen gevorderd heeft, worden dan hem met de grootste strengheid gesteld; de pygmeeën, die hij gekwetst of miskend heeft, dagen dan van alle kanten op, om zijne schepping, het product van den hoog gezeten kunstbrahmien, te toetsen aan de eischen, welke deze op hen heeft toegepast; kortom: de schepper geworden kunstrechter heeft het veel harder te verantwoorden, dan de novellist of romanschrijver, die nimmer met de roede en plak in den gaard der letterkunde heeft rondgeloopen.

Men herinnere zich slechts het lot dat onzen besten en onvergetelijken criticus Busken Huet ten deel is gevallen, toen hij, na tallooze schrijvers links en rechts bij de ooren getrokken en in een hoek geduwd te hebben, van zijne bittere en vlijmende kritieken overging tot het scheppen en uitgeven van zijn „Lidewijde". Met welk eene woede viel men hem toen aan, en hoe verkneukelden zich toen al de slachtoffers zijner beulsslagen over de ongezouten afkeuring, die het niet volmaakte product bij zeer velen ondervond.

Met „Koningen" heeft Jules Lemaitre geen fiasco gemaakt, want zelfs is er uit het aan hartstochtelijke en treffende tooneelen rijke stuk een drama samengesteld, dat te Parijs eene reeks van voorstellingen beleeft. Of Lemaitre echter als schepper, als handige in-elkaar-zetter van eene reeks aangrijpende tooneelen, eene kunstvaardigheid toont gelijk Cherbuliez, een gevoel verraadt als Daudet en eene opmerkingsgave doet bewonderen als Zola? Niemand zal kunnen volhouden, dat Lemaitre nog de evenknie is van die hoog-begaafden, wier producten hij zoo meesterlijk weet te ontleden en wier litteraire zwakke zijden hij zoo scherpzinnig weet te ontblooten.

„Koningen" herinnert in meer dan één opzicht aan „Majesteit"

van Louis Couperus. Ook hier een kroonprins, die aan het goddelijk recht der koningen twijfelt, die zich een gewoon menschenkind gevoelt en, diep begaan met het lot der vertrapte en honger lijdende meerderheid, tot zwak wordens toe aan hare te ver gaande eischen wil toegeven. Als het opgestane volk de maatschappelijke orde verbreekt en den onervaren jeugdigen koning háre wetten wil dicteeren, deinst de vorst voor de consequentiën zijner toegevendheid terug, en wordt de opstand met sabel en geweer gedempt. Hermann zelf, gekoppeld aan eene vrouw, die hij niet lief heeft, schenkt al zijne genegenheid aan eene jonge dweepster, die voor hem eene platonische liefde gevoelt.

De prince-fainéant heeft ook in dezen vorstenroman zijne plaats, en tal van fijn opgemerkte en goed uitgesponnen onderdeelen doen telkens bij de lezing onwillekeurig erkennen: „precies als bij ons." Toch maakt Daudet's „Rois en exil" een veel dieper indruk, omdat deze schrijver het aandoenlijke element met oneindig grooter virtuositeit behandelt. Evenals bij Daudet heeft Lemaitre een groot aantal vorsten bijeengebracht, die ondanks hun fantasie-naam zeer herkenbaar zijn. Op blz. 11 wordt dit groepje vorstelijke déclassés aldus voorgesteld:

„Hier een ontzenuwde keizerin, vergiftigd door morphine en bij het publiek bekend als de vriendin van een paardrijdster uit een circus. Daar, een koningin-papierbekladster, die, in plaats van haar beroep uit te oefenen, liever een letterkundige was, haakte naar de goedkeuring van haar burgerlijke beroepsgenooten, haar werken in alle talen liet drukken en dong naar uitgeloofde prijzen. Elders een droefgeestig koning, die zich nooit aan zijne onderdanen vertoonde, die aan niets anders dacht dan aan bezuinigingen om wetenschappelijke reizen op 't touw te kunnen zetten, en die alleen streefde naar den roem van een goed geograaf te zijn. En ginds weer een muzieklustig vorst, die zich als een tooneelspeler van lagen rang op zekeren nacht verdronk in een meer der „Niebelungen", tusschen zijn zwanen, aan de kunstmatige oevers van de tooneelversieringen der opera. Een ander vorst had met zijn maitresse zelfmoord gepleegd; een ander had een danseres gehuwd... Dàt waren sinds eenige jaren de koninklijke huizen, die aan de couranten „gemengde berichten" leverden. De souvereinen erken-

den de gelijken te zijn van gewone menschen; souvereinen, die aan hun goddelijk recht geloofden, waren er niet meer dan de keizer van Duitschland, de czaar, de groote Turk — en dan hij, hij, de oude koning van Alfanië. De anderen geloofden hoogstens aan het nut hunner openbare betrekking en aan de overlevering, waarvan zij vertegenwoordigers waren."

Uit deze aanhaling kan men tevens zien, dat de vertaling niet onverdienstelijk is, en daar het overbrengen van het Fransch van Lemaitre in ons taaleigen gelijk staat met het beklauteren van een of ander halsbrekend punt in de hooge Alpen, mag de Nederlander, die geen Fransch leest, tevreden zijn met deze vertolking.

's-Gravenhage, 9 Oct. F. v. D.

Nelly. Oorspronkelijke roman door M. van Waldrichem. 2 deelen. Dordrecht, J. P. Revers.

Nelly is eindelijk goed en wel getrouwd met Otto, maar zooals het spreekwoord luidt: „'t heeft heel wat voeten in de aard gehad" — wis en zeker! Wel deugdelijk verliefd geworden op den man, voor wien ze door haar vader was gewaarschuwd, en die al terstond bij zijn eerste kennismaking met haar, zich niet bepaald fijn gedroeg, zag Nelly voor en na dingen, die niet pleitten voor de „soliditeit" van den jongen, mooien, wèlbespraakten weduwnaar en daaronder dingen van hoogst bedenkelijken aard. Maar dat „ik en weet niet wat", hetgeen den een naar den ander heentrekt; dat eeuwig mysterieuse, hetgeen niemand nog heeft begrepen en ontleed en ook niet begrijpen en ontleden zal, dat kan worden verdrukt, vertrapt, geplaagd, gemarteld, en dat des alniettemin telkens weer opflikkert, en zich verheft en blijft leven; dat dwaze, bespottelijke, ongerijmde in het oog van ieder ander, behalve in dat van den soms zeer verstandige en edele in wiens karakter en leven 't zich vertoont, vertoonde zich ook in Nelly's leven en karakter.

Wat heeft ze al niet geleden en gestreden, eer ze met een goed vertrouwen Otto de hand kon reiken en voor immer zijn goede

engel kon worden! „Die man is nog zoo slecht niet!" meende ze, en die meening door de edele tante Cornélie gedeeld en in haar gewekt, deed haar volharden in de poging om van dien „nog niet zoo slechten man" iets goeds en uitstekends te maken. Het waagstuk gelukte, al meen ik, dat 't in de gegeven omstanstandigheden niet een ieder is aan te raden; die zoo iets aandurft, moet wel goed weten, wie ze is en wat ze kan.

Die Nelly is een innemende en lieflijke schepping van de ons tot nog toe onbekende schrijfster. Schrijfster zeg ik, al blijkt 't ook niet uit den pseudoniem. Maar men behoeft slechts een paar bladzijden te hebben gelezen om te bemerken, dat men hier te doen heeft met ééne van het geslacht dergenen, die, met fijne opmerkingsgave, vooral van het kleine en weinig in het oog loopende in karakter en omgeving, weet weer te geven, wat gewoonlijk aan het oog van een man ontgaat.

Gebreken heeft de roman zeer zeker; al te veel personen verschijnen ten tooneele, die ons weinig belang inboezemen en op den loop der zaken weinig invloed oefenen; de toevlucht wordt genomen tot verouderde roman-trucs, zooals een onderaardsche gang, een verduisterd testament, een vergiftigingshistorie, enz.; de roman is veel te lang en dat nog wel in zoo'n „compressen druk." En toch legge M. van Waldrichem de pen vooral niet neer, maar geve ons meer! We wagen de vraag of het boek haar eersteling is?

En is dat zoo, dan heeft ze er eer van, ondanks alles, wat we meenden te moeten aanmerken. Want het werk is ontzaglijk gemakkelijk en vlot geschreven, de dialogen zijn natuurlijk; naar het leven geteekend zijn tal van figuren, zooals die Mevrouw van Hasselt, Tante Cornélie, zuster Aagt, de kleine Paula.

M. van Waldrichem heeft waarschijnlijk veel in de wereld verkeerd en gezien; ze deele er ons nog meer van mee, liefst wat soberder, wat beknopter, maar even onderhoudend en ademend denzelfden goeden geest!

D. J. W. B.

Hangend Mos. Roman uit het Berlijnsche leven door Paul Lindau. Alkmaar, G. G. Vonk.

De naam van Paul Lindau heeft een goeden klank als romanschrijver; als tooneeldirecteur moet hij zelfs hoog te waardeeren zijn. Een en ander staat met elkander in verband, ten minste de laatstgenoemde qualiteit oefent zeker wel invloed uit op zijne romantische pennevruchten. Zelfs is die invloed zeer waarneembaar in den roman dien wij hebben aan te kondigen.

Heeft dit schade gedaan of niet? Ja, en neen, kan men daarop antwoorden. Ja, omdat er wat te veel tooneelmenschen in voorkomen, of wel personen, wier bewegingen geleid worden door de draadjes van den vertooner; neen, wijl tooneelroutine en ondervinding aan dialoog en handeling dikwerf leven en beweging, gloed en kleur geven.

Lindau gebruikt niet het ontleedmes; hij legt de physiologische en psychologische graadmeters niet aan, maar vertelt er lustig op los wat hij meent gehoord of opgemerkt te hebben, en laat zijn hoofdpersonen pittige, dikwerf geestige gesprekken houden, waarin zich de intrigue en de ontknooping afspiegelen.

Somwijlen zou men wenschen het stuk vertoond te zien, en deelt men als onwillekeurig de rollen uit aan de ons bekende acteurs en actrices.

Zelfs mag het verwondering wekken, dat Lindau, met al zijn tooneelkennis en routine, en goed op de hoogte zijnde van de technische bewerking, van den roman niet liever een tooneelspel heeft gemaakt; wellicht zou hij nog meer lof hebben verworven.

De vertaler of vertaalster heeft zijn taak goed vervuld.

Het onderscheid tusschen banaliteit en trivialiteit heeft hij verward, of als woorden van één en dezelfde beteekenis beschouwd; immers, hoe verdorven Leonie ook later wordt, zoo zal het haar zeker wel onmogelijk geweest zijn tegen Hugo ook slechts „eene vriendelijke trivialiteit te zeggen," toen zij de eerste phase van haar huwelijksleven was uitgetreden, en Hugo voor de eerste maal ontmoette.

Het komt mij zoo voor, dat hij onder 't overschrijven van den

Duitschen roman niet altijd 't juiste woord in de pen kreeg.

„Hoe jammerzalig," zal wel hoe armzalig moeten zijn, en restaurant is beter dan „restauratie", voor een inrichting waar men den inwendigen mensch kan restaureeren. Ook betwijfel ik of Felix Welsheim, de schatrijke bankier, wel door een voeg van de deur in de slaapkamer zijner vrouw heeft kunnen zien. Hij bewoonde een weelderig gebouwd huis; ik denk meer aan een kier, maar dit zijn kleinigheden, die aan de hoofdzaak niet schaden.

Ik voorspel den uitgever een goed debiet.

A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Björnstjerne Björnson: *Moederliefde.* Uit het Noorsch vertaald door Ph. Wijsman. Amsterdam, P. N. van Kampen (kl. 8°. 294 bl.)

Björnstjerne Björnson's voor een niet-Scandinaaf moeilijk uitspreekbare naam is tot ver buiten de grenzen van zijn heerlijk vaderland doorgedrongen; en tot op zekere hoogte is dat best te begrijpen. In zijn veelbewogen leven heeft die talentvolle dominé's-zoon zich doen kennen als een voortreffelijk dichter, vooral waar het de schildering geldt van Noorwegen's indrukwekkende fjorden en bergwouden. Ook als dramaticus heeft hij, naar het schijnt, groote verdiensten. Maar in zijn verhalen en schetsen (misschien ook in zijn overige proza-werken) is hij maar al te dikwerf vreeselijk gemaniereerd, doordat hij de overdreven kortheid en pittigheid van Victor Hugo tracht na te volgen, wat heel licht in quasi-geniale zonderlingheid ontaardt. Welk een verschil met Walter Scott! Bij dien grooten man kan een iegelijk ter school gaan, die twijfelt, of een dichter wel, zonder zich te vernederen, in proza de taal van een gewoon beschaafd mensch kan gebruiken. Ook van onzen Van Lennep en menig ander auteur kan men dat leeren.

Ook het boek, dat ik hier kortelijk wil bespreken, lijdt niet weinig aan het euvel der gemaniereerdheid. De titel past eigenlijk alleen op de eerste en de laatste der vier schetsen, wier titels al dadelijk jacht op den roem van genialiteit verraden. Vooral geldt dit voor „Absalom's haar", welk erg vergezocht opschrift we lezen

boven het eerste verhaal of de eerste schets. Verhaal of schets? Eigenlijk geen van beide. Voor een schets is het te uitvoerig en voor een verhaal te weinig afgewerkt. De held is Rafaël Kaas. Waarom heeft de vertaler dat „Kaas" niet veranderd? Welke Hollander denkt niet onwillekeurig aan een kaasetenden aartsengel, of aan den verhevenste aller kunstenaars, kauwende op een homp Edammer? Eerst maken we kennis met den ouden Kaas, een uitgeslapen, maar overigens onbeduidend parvenu, die de zes kruisjes achter den rug heeft, en nog altijd vrijgezel is. Op zijn heerlijk landgoed Hellebergene, aan het Christiana-fjord, krijgt hij familie over, waaronder de schoone, twintigjarige Kristèn Ravn, een vrouwelijk genie van den eersten rang (dichteres, enz.). Met deze, die aan iederen vinger een jongen, mooien, talentvollen gemaal had kunnen krijgen, trouwt de grijze parvenu, zonder dat de schr. zich de moeite geeft om dat zielkundig raadsel voor ons op te lossen. Zooals te voorzien was, komt hij geducht onder de pantoffel. Eens echter, als zijn geduld op is, neemt hij haar onder den arm, en slaat haar, ten aanschouwe van een troep onderhoorigen, duchtig met een roede op haar zitvlak. Nu zit hij niet meer onder de plak; maar nu is 't ook uit met den laatsten zweem van huwelijksgeluk. Als een vreemde in zijn eigen huis leidt hij een akelig leven, totdat een ellendige dood er een einde aan maakt, en zijn weduwe met haar eenig kind, Rafaël voornoemd, blijft zitten. Uit baloorigheid had de man zijn uitgestrekt landgoed zoo vreeselijk laten vervallen, dat mevr. Kaas al gauw besluit om met haar zoon (nu 12 jaar oud) naar Engeland te gaan, de zorg voor Hellebergene aan den predikant van het naaste dorp overlatende.

Van de lotgevallen van moeder en zoon in Engeland, daarna in Frankrijk, eindelijk te Munchen, vermeld ik alleen, dat Rafaël een genie wordt, niet als kunstenaar of auteur, maar als industriëel, en dat niet alleen de dames, met wie hij amours heeft gemaakt, maar ook vele heeren hem met leedwezen Munchen voor Hellebergene zien verlaten. Daar teruggekomen, vernieuwt hij de kennis met Helene, het eenig kind van den braven dominé, die (vooral door haar hulp) al die jaren lang voorbeeldig voor het landgoed heeft gezorgd. Hoe Rafaël en Helène elkaar liefkrijgen, zoodat mevr. Kaas er jaloersch op wordt, weet Bj. ons heel aardig

te schilderen. Plotseling doet de nu 21-jarige ingenieur een ontdekking: een rijke cementlaag in de rotsen van zijn landgoed, Daar moet werk van gemaakt worden! Om, zoo mogelijk, een cementmaatschappij te vestigen, gaan moeder en zoon voorloopig in de naburige hoofdstad wonen. Ongelukkig is de houdster van het pension, waar ze hun intrek hebben genomen, een erg behaagziek weeuwtje, dat er nog heel lief uitziet, hoewel ze bijna 40 jaar oud is. Ze weet Rafaël in haar netten te lokken, en door naamlooze lasterbrieven het halve engagement met Helène te verbreken. Eindelijk maakt ze hem wijs, dat ze door zijn schuld zwanger is; en na langen tweestrijd besluit hij de vrouw, die zijn moeder kon zijn, te trouwen, waardoor hij al dadelijk verscheidene stiefkinderen krijgt.

Natuurlijk is dat huwelijk ongelukkig. Mevr. Kaas Junior is zóó jaloersch, dat ze haar jeugdigen gemaal schier wanhopig maakt, die bovendien met zijn naar Hellebergene teruggekeerde moeder gebrouilleerd is. Eindelijk geeft het compromitteerend gedrag van zijn vrouw op eene publieke plaats den doorslag aan zijn voornemen om het hem ondraaglijk geworden juk te verbreken. Hij laat haar achter in de zaal, waar ze zich zoo had aangesteld, gaat slapen in een hotel, telegrapheert aan zijn moeder, dat hij tot haar wil terugkeeren, gaat zwerven in de naburige bosschen, en laat zich met een roeibootje brengen naar Hellebergene, waar het telegram nu moet zijn aangekomen. Met bonzend hart zet hij voet aan wal, en ziedaar! het gansche landhuis is geïllumineerd. Hij vliegt naar zijn moeder's kamer, drukt haar in zijn armen, en ... het spel is uit. Noch van Rafaël's vrouw, noch van de even degelijke als beminnelijke Helène, noch van de verzoende moeder en zoon zelf hooren we iets ter wereld meer. Onbevredigend: niet waar?

Veel korter zijn de drie overige schetsen. Nommer Twee, getiteld „Moeders handen", is vreeselijk breedsprakig. Het komt daarop neer, dat een buitengewoon gefêteerd freuletje van haar moeder, een ex-dame, verneemt, dat haar papa, dien ze nooit heeft gekend, op zeer ongewone manier aan haar (de mama) gekomen is; dat die heer een niet minder ongewoon mensch was, die zijn aan het hof onttrokken vrouw afgodisch liefhad en dat hij eindelijk, na een opgewonden feest willende baden, in den die

pen fjord was verdronken. Of de freule in haar volgend leven „een aardje naar haar vaartje" getoond heeft — daarvan hooren we weer niets.

Nommer Drie is — n'en déplaise à l'auteur! — een erg zot stukje. Een lief meisje, Ella met de vlecht, wordt reeds, voordat ze volwassen is, smoorlijk verliefd op een zanger met een mooien baard. Een paar jaar later ziet ze'm weer, en wordt door een op een concert haar schijnbaar toegezongen lied nog verliefder. Maar meneer gaat naar Amerika, en laat jaren lang niets van zich hooren; zoodat Ella het eindelijk maar voor lief neemt met een scheepsgezagvoerder, die haar al herhaaldelijk had ten huwelijk gevraagd. 't Blijkt een vrij gemeen heer te zijn; en hoewel zijn vrouw hem papa maakt van een paar aardige jonkskes, heeft ze niets dan verdriet van hem. Eens, als ze hem vooreerst niet uit zee terug verwacht, ziet ze haar ouden charme Axel weer. 't Is wel niet duidelijk, hoe hij daar zoo komt uit de lucht vallen; maar dat is niets. Genoeg, ze gaat met hem naar een naburige badplaats, en schijnt er niets tegen te hebben om zich te laten schaken. Daar ontdekt ze toevallig, dat Axel te veel van een slokje houdt en (o gruwel!) valsch haar draagt. Diep gegriefd laat ze hem zijn roes uitslapen, keert terug naar haar kinderen, die „Maatje!" roepen en — het gordijn valt.

Verreweg de beste der vier schetsen is de 4de, „Stof" getiteld. Wat Bj. met dien zonderlingen titel meent, blijkt eenigszins uit het volgende (bl. 223): „Ik zag de geslachten, die waren heengegaan, als in een wolk van stof, hoe zij, hierdoor verblind, elkander bestreden en bij duizenden vermoordden.... Ik zag, hoe alle toestanden in de samenleving met die stoflaag zijn bedekt, en dat de moeilijkste maar ook de eenig noodige omwenteling in de maatschappij bestaat in het bevrijden der menschheid van dat stof. Om het genoegen der lezers van dat schoone opstel niet te bederven, bepaal ik me tot de mededeeling, dat het hoofdzakelijk bestrijding van ziekelijk piëtisme beoogt, van een piëtisme, dat juist dáárom zoo gevaarlijk is, omdat het geen kwezelarij is, maar het uitvloeisel is van een rein gemoed. De hoofdpunten van deze roerende geschiedenis schijnen „waar gebeurd" te zijn.

Na deze bespreking van dit wonderlijke boek zal ik nog slechts

een klein staaltje aanhalen van zijn stijl. Op bl. 78 lezen we: „Rafaël was in de stemming van een kleinen jongen voor een pot met confituren, als mond, neus, voorhoofd en handen met stroop zijn besmeerd. In dien toestand houden de dames bijzonder veel van de kinderen; dan zijn zij o zoo zoet, want zij hebben 't naar hun zin." Commentaar overbodig.

Nu ik met den heer Björnson klaar ben, ga ik over tot Mejuffr. Wijsman, wie ik over haar uitmuntend proza mijn compliment maak. Weinige vertalers kunnen bogen op zulk een taalbeheersching. Niettemin heb ik drie kleine grieven.

1) Zij is soms al te nauwgezet of te letterlijk. B. v. op bl. 72 had zij voor „honden" liever „zeehonden" moeten zetten en op bl. 76 bij „hij mat volslagen drie el" wel een andere maat mogen opgeven; want Rafaël was een welgemaakt jonkman en geen kermisreus. Zoo is ook op bl. 107 „ontkend en verzwegen" een onmogelijke vereeniging. Misschien moet e n veranderd worden in o f. Op bl. 186 staat g e d e m p t: lees g e t e m p e r d.

2) Hare versificatie is evenmin mooi als nauwkeurig.

3) Hare interpunctie laat vaak te wenschen over.

Met tal van voorbeelden zou ik de twee laatste bezwaren kunnen staven; maar mijn bestek laat dat niet toe. Ik eindig met de hoop uit te spreken, dat Mej. Wijsman nog menigmaal hare krachten moge wijden aan vertaalwerk, maar liefst aan minder kwastige boeken dan Björnson's M o e d e r l i e f d e.

U t r e c h t. DR. v. D.

Jacob, de laatste. Een hedendaagsch verhaal uit de Alpen, door P. K. Rosegger. Vertaling van Hermina. Arnhem P. Gouda Quint. 1894. (248 p. postf.)

Lezer, kent gij Rossegger nog niet? Zoo neen, kan ik u aanraden kennis met hem te maken. De gelegenheid daartoe wordt u hier aangeboden door de volijverige vertaalster, die zich, jaar in jaar uit, afslooft, om onze leesgezelschappen voor uitsterven te helpen behoeden. Rosegger is een zoon van een klein Stiermarksch boertje nabij de Hongaarsche grenzen. Toen hij voor boerenwerk

lust noch geschiktheid bleek te hebben, kwam hij bij een dorpskleermaker in de leer, waar hij evenmin zich in zijn element voelde. Weldra begon hij, als een echte autodidact, zich in het schrijven van landelijke tafereeltjes te oefenen; en een jaar of twintig geleden kwamen zijn eerste lettervruchten, als dagbladfeuilletons, in het licht. Van lieverlede heeft hij zich een eervolle plaats veroverd in de Duitsche litteratuur, en Jacob, de laatste, is, naar het schijnt, het beste zijner vele aan het Stiermarksche bergleven ontleende verhalen en schetsen. Minder veelzijdig dan Auerbach, is hij, als schilder van het dorpsleven in de bergen, vaak even treffend, naïef en aandoenlijk als deze. Als de boerenstand in zijn geliefd Stiermarken er niet bovenop komt, zal het zijn schuld niet zijn. In de voorrede van Jacob, de laatste, klaagt hij over het toenemend gebrek aan hokvastheid bij de Alpenboeren, en laat dan volgen:

„Onze adellijke heeren, die zich den verlaten grond begeerig toeëigenen, om hem te laten verwilderen, en daarop hun hoogste levensdoel, hun jachtlust, bot te vieren, zijn aanmatigend genoeg om te beweren, dat de boerenstand in de Alpen niet langer kan bestaan en ook overbodig is."

Dat dwaalbegrip te bestrijden is een hoofddoel van Rosegger's leven en streven. Heeft het jachtvermaak recht van bestaan, de landbouw heeft dat waarlijk niet minder, en als de groote heeren de Alpenboeren op velerlei wijzen den voet trachten te lichten, om nog wat meer herten en reeën te kunnen schieten, dan noem ik dat met den schrijver schandelijke dwingelandij. Zijn Jacob is daarvan een slachtoffer. Zijn eigenlijke naam is Jacob Steinreuter, bewoner van de buurtschap Altenmoos, die men zich nabij Rosegger's geboorteplaats denken moet. Van ouder tot ouder hebben de Steinreuters daar in dezelfde hoeve gewoond, en Jacob kan daarbuiten onmogelijk aarden. Al is hij niet de voornaamste der Altenmoosers, meer gezien en geacht dan hij is er niet een. Daar komt een baron, die groote bezittingen in de buurt heeft, op het onzalige denkbeeld om Altenmoos geheel of gedeeltelijk aan te koopen, ten einde zijn privatieve jacht uit te breiden. Schier al de Altenmoosers geven gehoor aan de verleidelijke aanbiedingen, hun vanwege den baron gedaan; en het duurt niet lang of Alten-

moos is rijker aan verlaten huizen dan aan bewoonde. Die „landverhuizers" verdienen dien naam eigenlijk niet; want ze blijven allemaal in Stiermarken, de meesten zelfs in de buurt. Dat het hun vroeg of laat zal berouwen, beseft de geroutineerde romanlezer dadelijk. De rijkste van alle (die meer dan f 30,000 (Oostenr.) voor zijn „gedoe", zooals de vertaalster het noemt, ontvangt, is op het laatst een bedelaar. Trouwens, 't is een gemeene kerel; en we gunnen hem zijn lot evengoed als den nog slechteren jachtopziener Ladislaus, die eindelijk wordt doodgeschoten.

Jacob Steinreuter heeft nu weinig conversatie; maar daar geeft hij niet veel om, zoolang hij een gelukkig huisvader is. Hij en zijn kinderlijk eenvoudige, maar hoogst achtenswaardige huisvrouw Maria, zijn toonbeelden van boerendeugd, en het ontbreekt vooral den man volstrekt niet aan gezond verstand. Zijn oudste zoon Jackerl (zooveel als Jacobje) heeft van den vader niet veel meer dan den naam geërfd. 't Is wel geen snoodaard, maar een zóó wild en koppig duiveltje, dat zijn ouders heel wat met hem te stellen hebben, en hij eindelijk wegloopt. Algemeen houdt men hem voor verdronken; maar op het eind van het boek duikt hij weer op, althans zijdelings, door middel van een brief, die zijn veeljarige omzwervingen en vestiging in Amerika meedeelt. Zijn broeder Friedel, (Frits) is een lieve, maar nogal saaie jongen, die, juist als hij zich heel stil geëngageerd heeft, onder dienst moet, eerst vol ambitie is in het soldatenleven, daarna uit onweerstaanbaar verlangen naar huis deserteert, opgepakt en gestraft wordt, en eindelijk in den oorlog (tegen de Pruisen?) sneuvelt. De eenige zuster, Angerl, is natuurlijk mooi en lief. Ze trouwt met een harer waardig jonkman, die, door den nijdigen Ladislaus vervolgd, zijn boeltje eindelijk ook maar verkoopt, en in een vlakke streek gaat wonen, waar zijn bergbouwkennis hem weinig helpt, tengevolge waarvan hij meer en meer achteruitgaat.

Als Maria haar Friedel onder dienst moet zien gaan, vindt ze dat allernaarst. Daar krijgt ze een lumineus idee. De keizer zal eerstdaags het naburige dorp Sandeben passeeren, en dan zal ze hem een rekest, dat de schoolmeester voor haar schrijven zal, in handen spelen, door het, zoo mogelijk, in zijn rijtuig te werpen. In dat rekest wordt om Friedel's vrijstelling gesmeekt. Z. M.

komt; maar helaas, als de goede vrouw het keizerlijke rijtuig nadert, wordt ze door paardevolk ruw achteruit geduwd, valt flauw, met het papier nog in de hand, wordt gewond ergens ingedragen, blijft daar doodziek, totdat haar man haar met zijn wagen komt halen en bereikt haar dierbaar huis nog juist bijtijds om ten minste niet onder vreemden te sterven. Op den dag van haar uitvaart moet Friedel weg.

Arme Jacob! Zonder vrouw en zonder kinderen blijft hij achter op de nu zoo eenzame hoeve, waar hij een paar verschoppelingen, een erg leelijke jongen en een dwergin, beide zonder bekende ouders, uit puur medelijden tot zich heeft genomen. Zijn eenige conversatie is met een ouden kolenbrander, die, hoe armoedig ook, hem als een geestverwant welkom is. Samen keuvelen die twee naar hartelust over den goeden ouden tijd, toen Altenmoos nog een bloeiende streek was, waar geen geniepige houtvesters het wild bevorderden ten koste van de bevolking. Eensklaps komt de reeds vermelde brief uit Amerika; en na rijp beraad maakt de laatste boer van Altenmoos zich gereed om zijn doodgewaanden zoon te gaan opzoeken. Hoe het eindelijk afloopt, zal ik niet verklappen. Genoeg, de ontknooping is zoo onverwacht mogelijk, maar niet bevredigend, — hetgeen de schrijver zoo schijnt gewild te hebben, opdat de lezer het boek uit de hand legge met een gevoel van diepe verontwaardiging over toestanden, waardoor zulke dingen kunnen gebeuren. Maar al voelt men zich daardoor niet prettig gestemd, men zal moeten erkennen, dat men een boek heeft gelezen, vol ongekunstelde welsprekendheid en aandoenlijken eenvoud, — een tendenz-verhaal, maar een, waarvan de strekking gezond en heilzaam is.

En nu de vertaling. Over 't geheel kan ik dien slechts roemen: want ze munt uit door losheid en duidelijkheid. Geheel onberispelijk is ze echter niet. Vooreerst stuiten we nu en dan op Germanismen, b. v. het ree, matten voor bergweiden, eenlettergrepig voor kortaf, bessen voor aardbeien (in 't oorspr. Beeren = Erdbeeren). Maar ook in andere opzichten laat het Hollandsch wel eens te wenschen over, b.v. uitgepluisde wetten (bl. 103), krieuwelig voor kribbig (bl. 116), miedepenning voor godspenning,

Jacob was hen dankbaar, enz. Ook staat jou vaak, waar het jouw moest zijn, en hinkt Hermina telkens op twee gedachten, als ze gij, ge, jij en je door elkaar haspelt, — wat trouwens in de meeste boeken en couranten een heerschende fout is. Het overmatig gebruik van *'t* vervoert haar nogal eens tot onuitspreekbare verbindingen, b.v. liet 't dansen. Eindelijk heb ik nog een kleine grief tegen haar vertolkingen van Duitsche namen of eigenaardigheden, b.v. kwartjes en dubbeltjes, in plaats van Oostenrijksche muntstukjes, Guldijzer als vertaling van Goldeisen, naam van een boer, enz. Wat dit laatste betreft, had Hermina, om zichzelf gelijk te blijven, den held van het boek (om slechts één voorbeeld te noemen) dan ook Steenrooier moeten doopen, even als ze zijn hoeve het Rooiveld noemt. Haar vertalingen van de Duitsche versjes munten niet uit door nauwkeurige versificatie. Slechts één staaltje: (bl. 157, een lijk bij de uitvaart in den mond gelegd)

„Mijn Altenmoos, God zij met u!
Nu moet ik van u scheiden.
Wees wel bedankt voor spijs en drank,
Waarin 'k mij mocht verblijden,
En voor 't herbergzame dak,
Waaronder 'k mocht verkeeren.
Gegroet, tot ge op den jongsten dag
Mee tot asch zult verteren."

En ik voeg er bij:

„Gegroet, vriend lezer! want ik mag
Te lang niet recenseeren."

Dr. v. D.

Een groot man. Uit het Zweedsch van Anna Wahlenberg. Schrijfster van: Geen geld, door Ph. Wijsman. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Een duidelijke letter, een nette uitgave! Een goede kern in een aantrekkelijk omhulsel, kunnen wij dus het werk der gunstig be-

kende Zweedsche schrijfster wel noemen, vooral daar de vertaling, behoudens enkele minder fraaie woorden, over het geheel genomen, te roemen is.

„Een groot man" is een knap geschreven karakterroman, die van ernst, degelijkheid en een fijn waarnemingsvermogen getuigt.

Toch, hoezeer wij ook het talent der schrijfster bewonderen in menig opzicht, zoo zijn we volstrekt niet blind voor de fouten van het werk, die eerst na zeer oplettende lectuur en ernstig nadenken over het gelezene, zich doen gevoelen.

Onze eerste bedenking is gericht tegen het onafgewerkte, halve, in het karakter van den hoofdpersoon, wiens titel van „groot man" meer medelijdend-ironisch bedoeld wordt. De figuur van Seth Bührmann, scherp en hoekig belijnd voor de eene helft, schijnt wat de andere helft betreft voor onzen teleurgestelden blik weg te duiken in wazige onduidelijkheid van tinten. Naast hem vangt zijn vriend en latere half-vijand Valérius alle vriendelijke lichtstralen op, zoodat diens gemoedelijke persoonlijkheid gekleurd wordt door een sympathiek licht, waardoor ook de heldin, de liefelijke Hildur, een weinig beschenen wordt.

„Een weinig," zeg ik, want het mooie meisje heeft geen vastheid van lijnen; 't is of zij wandelt in een nevel van besluiteloosheid.

De karaktervastheid, die wij meenden te zullen vinden bij een meisje dat ons in den beginne beschreven wordt als hebbende hoogere aspiraties, bewondering voor mannelijk genie en kracht, zoeken wij later te vergeefs, en dikwijls is Hildur ons een raadsel. Dat raadselachtige bestaat voor ons niet, waar het idéaal-zoekende meisje haren droom-held meent gevonden te hebben in den knappen literator-politicus.

Menige fraaie bladzijde is gewijd aan de liefde van dit vrij ongelijke paar, en aan de miskende minnaarssmart van den goeden Valérius, die later tot zijn recht komt.

Nog minder zullen wij het vreemd vinden waar wij Hildurs genegenheid langzaam zien bekoelen, als de held harer fantasie (meer nog dan van haar hart) zich ontpopt als een pedant zonderling, groot in eigen oogen bovenal, najagende hersen-schimmige doeleinden, waarvan de auteur ons het belangrijke niet doet inzien.

Deze ontgoochelende gewaarwordingen kunnèn wij medegevoelen, maar verder houdt Hildur op voor ons begrijpelijk te wezen.

Waar zij gevoelt Valérius lief te hebben, waar zij heeft voor hare toekomst met den ex-held harer meisjesdroomen, met het gevaarlijk, waarschuwend voorbeeld eener andere vrouw voor oogen, daar komt Hildur ons laf en erbarmelijk zwak voor in haar gemis aan moed en aan ernstigen zielestrijd.

Niet Hildur zelve, maar het noodlot hakt den knoop door, die haar en Valérius tot het geluk voert, en o. i. is dit geene zeer gunstige oplossing.

Jammer, dat de schrijfster ons haren „grooten man" niet in warmer tinten geschilderd heeft!

Ware deze figuur grootscher, tragischer opgevat, hadden we meer gegevens om mede te leven zijn leven van maatschappelijken eerzuchtsdrang, we zouden ons beter kunnen indenken in zijn zedelijke eenzaamheid, in zijn verdriet en wanhoop, als alles hem ontvalt, de dochter, de vriend de geliefde en.... het publiek, waarop hij zoo vast gerekend had.

Zooals een en ander nu tot ons komt, voelen we een zekere opluchting als de held van het tooneel verdwijnt, en de emotie welke wij behoorden te gevoelen over zijn treurig lot, blijft achterwege.

MENA.

Niobe van Jonas Lie. Uit het Noorsch. – 2 deelen. Leiden, A. H. Adriani.

„Toen jou moeder van jou leeftijd was, zat 't als 't ware in de lucht om tevreden te zijn. Nu zijn er zoovelen, die alléén staande blijven door te phantaseeren en zich zelven groot te zien. Nu zit 't in de lucht om te droomen en zich groote dingen voor te spiegelen en merkwaardige lotgevallen. Maar ik zie niet, dat 't op iets anders uitloopt dan op luchtkasteelen en teleurstellingen; ik zie niet, dat de menschen, die zich zelven zoo groot wanen, hun doel bereiken. Pas toch op, dat je je niet gaat verbeelden, dat jij een uitzondering bent."

Aldus sprak in zekere ernstige ure mevrouw Baarvig tot één harer vele kinderen.

„'t Ligt in den tijdgeest, dat iedereen iets moet worden en dat is goed ook. Maar dan zijn er velen, die zich verbeelden talenten te hebben en voor bevleugeld willen doorgaan. En dan vervallen ze in allerlei dwaasheden en worden ongelukkig." Zóó spreekt dezelfde ongelukkige moeder tot den man, die haar kinderen in huis allerlei kennis en wetenschap heeft meegedeeld, maar volgens een vrij zonderlinge en onpaedagogische methode.

Niobé (de oorsprong van den titel ligt voor de hand) is even als tegenwoordig vele Noorsche boeken geen bepaald opwekkende en vermakelijke lectuur. Te zien, te voelen als 't ware, (want ontzaglijk plastisch schrijft Jonas Lie), hoe een man als Dr. Baarvig en een vrouw als Bente Baarvig, ieder in hun werkkring, gearbeid hebben en arbeiden met groote nauwgezetheid, met onverdroten ijver, met eerlijkheid en zuinigheid en overleg; hoeveel ze voor hun kinderen over hebben, maar te ijdel en te zwak en te machteloos zijn om in hun kinderen niet te dulden, wat nie in hen geduld mag worden; hoe ze die kinderen inderdaad met zich laten spelen; te zien en te voelen als 't ware, hoe die kinderen jagen en hollen naar een hersenschim van geluk in de verte, terwijl 't zoo dicht bij hen lag, en zooals zij 't aanschouwen konden in het leven der ouders; te zien en te voelen als 't ware, hoe alles ten slotte ondergaat in die wilde en hartstochtelijke jacht naar onbereikbre idealen — ja, nog eens, dat is niet bepaald opwekkende en vermakelijke lectuur.

Maar of ze noodig is, — ja, dat is zeker! Want maar al te veel zwendelarij en grootheidswaanzin, maar al te veel ontzenuwing en verlamming van alle wilskracht, maar al te veel springen van den hak op den tak door luiheid en gemis aan plichtbesef, maar al te veel reclame maken op sociaal en philantropisch gebied, zien en hooren we dagelijks rondom ons, om het publiek niet eens beleefdelijk en dringend uit te noodigen, ook naar Jonas Lie een oogenblik te luisteren.

We bevelen het boek zeer ter lezing aan èn .... ter stille overdenking. Want dat kan voor velen goed zijn.

D. J. W. B.

HET LEESKABINET.

(BIBLIOGRAPHISCH ALBUM).

1895

HET
LEESKABINET.

MAANDSCHRIFT

GEWIJD AAN

VADERLANDSCHE EN BUITENLANDSCHE LETTERKUNDE

ONDER REDACTIE VAN

JOHAN GRAM.

BIBLIOGRAPHISCH ALBUM

VOOR 1895.

LEIDEN,
L. VAN NIFTERIK Hz.
1895.

INHOUD.

A.

D.

E.

F.

G.

H.

J.

K.

L.

M.

P.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

Y.

Z.

Bibliographisch Album.

W. Heimburg en E. Werner. *Van één bodem.* Vijf novellen. Vertaling van Hermina. P. Gouda Quint. 1894.

Verscheidenheid van gaven; één geest. Deze vijf woorden drukken volledig uit, wat ik denk omtrent vorm en gehalte van de vijf novellen, welke in dezen bundel zijn vereenigd, en waarvan Sabine's minnaars, Moederliefde en De zilveren hartsvanger ten name komen van de eerstgenoemde schrijfster, en Het hoogere standpunt en Waarom? ten name van de laatste.

Heimburg wint het in klem en gloed ver van Werner, maar waar sprake is van strekking staan beide schrijfsters op een even hoog standpunt.

Het doet iemand goed om nog eens zulke ouderwetsche degelijke novellen te lezen; ouderwetsch in dien zin namelijk, dat ik denk aan 30 of 40 jaren terug, toen de leestafel vrij bleef van allerlei istische schrijvers, en alleen Paul de Kock plus zijne trawanten verboden waar mocht heeten.

De novelle Sabine's minnaars, waarmede de bundel geopend wordt, spant de kroon.

De ménage à trois, die bij franschen geest zich uit de verwikkeling zou ontwikkelen, — eene quaestie, die in de fransche literatuur schering en inslag is, — wordt hier voorkomen, daar èn de echtgenoote èn de vroegere minnaar genoeg zelfbeheersching

en zedelijke overtuiging bezitten om die catastrophe tegen te gaan, en waarlijk het verhaal verliest er niet onder, dat beiden elkaar zien en ontmoeten, zonder dat een hunner zich maar zelfs iets te verwijten heeft.

Frisch en eenvoudig wordt de draad van het verhaal afgewikkeld, en waar gevaar mocht dreigen, weten de beide hoofdpersonen dit flink onder de oogen te zien, zoodat hunne verhouding niets misdadigs heeft.

De andere novellen vermogen den lezer evenzeer te boeien, en ik stel mij dan ook voor, dat deze bundel in fraaien band, ook als welkom gelegenheids- en feestgeschenk voor dames, een druk debiet zal hebben.

Waarlijk de firma Gouda Quint te Arnhem verdient allen lof voor de flinke series romans en litteraire bundels, die zij aan de boekenmarkt brengt.

Oud-Hollandsche degelijkheid is het karakter van hare uitgaven. Zij zorgt voor tegengif, waar op andere wijze, zoo door oorspronkelijke waar als geïmporteerde zedelooze boeken, gevaar dreigt.

Heimburg en Werner vormen een paar duitsche schrijfsters, die ten volle in Nederland „burgerrecht" verdienen.

A. J. S. v. R.

»*Sursum Corda*" van Cyriel Buysse. Amsterdam, P. N. van Kampen & Zoon.

Bovenstaand werk is mij door de redactie van „het Leeskabinet" ter beoordeeling toevertrouwd, en met ingenomenheid geef ik daaraan gevolg, omdat ik er een knap boek in zie.

Reeds vroeger heb ik in dit tijdschrift mijn sympathie betuigd voor den schrijver van het „Recht van den Sterkste," en het is mij thans aangenaam dit werk te bespreken, vooral ook omdat ik de overtuiging heb dat Cyriel Buysse hetgeen hier volgt, zal opvatten als een uitvloeisel van mijn belangstelling in zijn arbeid.

De indruk, dien ik van dit boek ontvangen heb, is niet zoo diep, zoo heftig geweest en onwillekeurig trek ik een paralel.

Zoo zeker als ik ben dat de impressie van het „Recht van den Sterkste" mij nooit geheel zal verlaten, zoo zeker geloof ik dat na eenige maanden mij nog slechts een vage herinnering van „Sursum Corda" zal zijn bijgebleven.

Hiermede wil ik nog niets ten nadeele van het boek zeggen; het kan aan mij liggen: maar het is mij niet interessant genoeg.

Au fond wordt hetzelfde thema behandeld, doch in een ander milieu: de hopelooze strijd van den edelen, reinen, meer ontwikkelden geest tegen het stomp-beestachtige van het plattelandsvolk.

Beide boeken zijn een pleidooi voor de ontwikkeling van het Vlaamsche boeren- en fabrieksvolk.

Maar het eerste pleidooi was aangrijpend, heftig, een kreet van ellende, die den adem deed stokken; dit is een bezadigd, kalm in toon gehouden verhaal met veel litteraire schoonheden en hier en daar komisch geschetste tafereelen.

Nu weet ik wel dat dit in den aard der zaak ligt. Gilbert kan niet zulk medelijden wekken als Maria, omdat zijn maatschappelijke stand hem nog voor veel ellende behoedt; omdat hij met zijn teer gestel niet geplaatst wordt voor de grofste uitingen; ik laat mij ook niet medeslepen door een onbillijk contrast van fijn grijs tegen scharlaken; ik zie heel wel de fijnheden en de bedoeling van dit werk, maar nogmaals eerlijk gezegd: ik heb geen anderen blijvenden indruk gekregen, dan dien van een kalm, knap geschreven verhaal.

Juist, omdat het verhaal mij zoo weinig gepassioneerd heeft, heb ik met kalme oplettendheid van verschillende knappe gedeelten kunnen genieten.

Daaronder vermeld ik in de eerste plaats de bladzijden 166—169, waarin een m. i. meesterlijk geschetste toestand voorkomt. Gilbert met Irene in den boevenwagen. Zóó eenvoudig en waar heb ik zelden een zielstoestand zien ontwikkelen.

Knap zijn ook de beschrijvingen van twee aangrijpende oogenblikken in het leven van Gilbert: van den geweldadigen dood zijns vaders en later dien van zijn vriend.

Sober en waar, zonder overdrijving of theatraal vertoon, zijn deze gegevens bewerkt, met vaste hand en groote realiteit van voorstelling.

Ik heb bij het lezen van die bladzijden den auteur bewonderd, die een verschrikkelijken toestand zóó realistisch weet te geven, zonder ook maar één oogenblik uit den fijnen toon van zijn werk te komen.

Een brokje natuur, op bladz. 14 en 15 van het 2e deel, wil ik ook speciaal vermelden, omdat de lezing daarvan mij zoo bijzonder aangenaam is geweest.

Maar ik zou zoo kunnen voortgaan, want bijna iedere bladzijde had een of andere aantrekkelijkheid voor mij; en al die kleine tooneeltjes waarvan de tragische, nu en dan onstuimig tegen zijn onzichtbaren vijand opstuivende, maar altijd meer lijdelijk terugzinkende figuur van Gilbert het middelpunt vormt, hangen los in mijn herinnering met een vaag bewustzijn van iets zeer moois.

Er zijn boeken die zoo'n ontzettenden indruk op mij gemaakt hebben, dat ik ze gaarne voor goed afsta, omdat ze mij steeds zullen bijblijven en ik den indruk niet door herlezing wil veranderd zien.

Er zijn er ook, die ik een keurige plaats in mijn kleine bibliotheek met voorliefde inruim, om ze nu en dan ter hand te nemen ten einde mijn geheugen weer eens op te frisschen omtrent enkele passages van groote waarde.

Onder die laatste rubriek behoort „Sursum Corda."

L. D. H.

De Van Esperens. Een familiegeschiedenis door Mevr. Hamaker-Brooshooft. Utrecht, J. L. Beijers, 1894.

Het gezellige verhaal, dat Mevr. Hamaker-Brooshooft onder den wel wat weidschen titel „eene familiegeschiedenis" uitgegeven heeft, is de eenvoudige historie van een gelukkig gehuwd paar, dat op een onzer Zuid-Hollandsche dorpen het leven geniet. Meneer is dokter en zijne vrouw van het dorp geboortig, waar manlief weldra een drukke praktijk en zeer veel waardeering vindt. De dokter is een dier beminnelijke ongeloovigen, die tot zelfs op een dorp de genegenheid der rechtzinnigen niet verliest, en zijn vrouwtje eene dier beminnelijke geloovigen, die wel aan zekere godsdienstige

stemmingen behoefte hebben, maar voor wie een ongeloovig echtgenoot toch niet ophoudt een edel mensch te kunnen zijn. Er komen achtereenvolgens, immers met de behoorlijke tusschenpoozen, een viertal kinderen, twee jongens en twee meisjes, en ten slotte nog weer een jongen. Er is eene grootmoeder, die lang genoeg leeft om tot loon harer heerlijke liefde de afgodische toegenegenheid harer kleinkinderen te genieten; en er is eene tante, eene ongegeneerde en vermogende oude vrijster, die af en toe overkomt om wijze woorden te spreken en vele weldaden op het dorp en ten huize der Van Esperens te doen. Zoo vervolgt het leven zijne jaarringen en als Dr. Van Esperen met zijne echtgenoote niet zoo heel verre van het zilveren huwelijksfeest meer kan zijn, komt er een schoonzoon bij, die de liefste dochter des huizes trouwt en aan de dankbare ouders op den plechtigen hoogtijdsdag met duren eed belooft, dat hij hun kind gelukkig maken zal. Hierna eindigt Mevrouw Ramaker's verhaal en de „familiegeschiedenis" der Van Esperens op het dorp S.

Het verheugt mij, dat ik van dit boek veel goeds zeggen kan. Het is in een eenvoudigen, onopgesmukten stijl geschreven; niet hooger dan de wereldsche omstandigheden in een dorp, waar eene bewaarschool eene nieuwigheid is, gaan de golvingen van hartstochten en gevoelens der menschen; niet dieper dan de goede opwellingen van beschaafde menschen in een plattelandsomgeving gaan de beschouwingen der hoofd- en bijpersonen. De kleine kring van boeren en boerinnen is onopgesmukt weergegeven en het dorpsdialect niet meer dan noodig was aangewend om de eigenaardige naiefheid der bekrompen-goedige luitjes goed te doen uitkomen. Maar vele der schetsjes, die het verhaal samenhouden, zijn aantrekkelijk door hun eenvoud en rein gevoel. De vriendelijke, gelukkige dagen der jonggehuwden zijn mooi beschreven. Als de woonkamer met het jonge volkje aangevuld wordt, is het een genoegen eens een kijkje te komen nemen. De jongens en meisjes groeien op; hunne opvoeding geeft den ouders sprekensstof; de ernst des levens vraagt overleg en beredeneerde liefde; de kleine en groote feestdagen komen met prettige beslommeringen en vroolijke drukte; de omgang met de dorpskinderen en de volwassen plattelanders biedt in 't redelijke wat afwisseling en nu en dan

gaat de familie een uitstapje maken, maar steeds in zoo bescheiden afmetingen, dat ouders en kinderen nooit den toren van Rotterdam uit het oog verliezen. Eigenlijk is voor de Van Esperens het Sliedrechtsche (of moet het Sommelsdijksche wezen?) geluk het hoogste op aarde. Eén groote ramp echter verstoort het anders bijna volmaakte geluk dezer beide menschen: de oudste jongen, een dartele maar kostelijke knaap, verdrinkt, als hij met zijn broertje en de andere kinderen aan 't schuitjevaren is met een klomp aan een koord. De episode in 't verhaal, hierop betrekking hebbende, is met diep gevoel weergegeven. Nooit hebben de ouders, hebben de andere kinderen, hebben de menschen van het dorp den knaap vergeten, en met natuurlijkheid, zonder eenig vertoon, heeft de schrijfster de herinnering aan den beminden zoon in 't verdere des verhaals levendig gehouden. Het is geen groot verwijt, als ik zeg, dat sommige der schetsjes wel eens wat bleek van tint zijn. Er komt bij, dat niet alle kleinigheden uit het dorpsleven, die voor Mevrouw Hamaker waarde gehad hebben, den lezer treffen kunnen. Maar dit alles neemt niet weg, dat haar boek gezellige lectuur is, en zij in eenige harer schetsen zoo roerend eenvoudig en kunsteloos natuurlijk is, dat ze de sympathie des lezers verwerft.

Den Haag, 16 Nov. '94. S.

Om het geluk, door Elize Knuttel—Fabius. 's Gravenhage, Loman en Funke.

„Al wie door ootmoed wordt herboren, is van het hemelsche geslacht," heeft Vondel gezegd. Het vriendelijke verhaal, door mevrouw Knuttel—Fabius „Om het geluk" genoemd, is eene toepassing van 's dichters woord. Voor de beide hoofdpersonen, voor de meesten der verdere medespelers op het kleine tooneel der romans. Paul van Noot, de achtjarige talentvolle knaap, die met letterkundigen roem reeds in de kinderjaren dweept, heeft een somber tehuis bij zijn vader, die op Rustoord woont — buiten Arnhem — en in geleerde onderzoekingen naar Assyrische geheimen verdroogt. Mevrouw van Noot is naar Amerika vertrok-

ken met een huisvriend, die voor korte weken ten harent had gelogeerd, en de jonge echtgenoote in die droeve periode, waarin eene vrouw zich verwaarloosd gevoelt, vergoeding beloofde voor het tekort aan toewijding van de zijde haars wettigen mans.

Paul groeit op in de schemerachtige halfkennis omtrent iets onstichtelijks in de verhouding zijner ouders, tot hij eindelijk het eindelooze wegblijven der moeder begrijpt.

Eene lichtster op zijn levenspad is freule Emmy du Chesne, die bij haar grootvader en hare tante Clémence op Lindendaal tegenover Rustoord woont, en met Paul bevriend is van de kinderjaren af aan. Emmy is tot verre over de jaren des onderscheids henen, in vlekkelooze onschuld en helaas ook in onwetendheid, gekomen; grootvader heeft haar zóó liefgehad en tante bemint haar zóó, dat alle onvriendelijke gebeurlijkheden dezer wereld haar onbekend zijn gebleven. Zij is de gelukkige in reinheid en geloof aan de deugd der menschen. Voor haar lieven Paul is zij bestemd, en zij heeft het heerlijkste vertrouwen in de wederkeerigheid zijner vlekkelooze toegenegenheid. Doch ziet, allerlei omstandigheden leiden den vriend harer jeugd een eindweegs buiten haar zieleleven; Paul wordt student en leeft een tijdlang voort, zonder haar beeld in heiligheid te houden. Hij heeft een drama geschreven, half echte kunst, half kunstenarij, en als het stuk wordt ingestudeerd, komt hij in aanraking met Mathilde Forster, de actrice, die de hoofdrol zal spelen. De herhaalde samenkomsten op hare kamer leiden tot vertrouwelijkheid, en Paul van Noot moet bekennen, dat hij niet nobel handelt, nu hij zich terugtrekt, als Mathilde in hartstocht ontvlamd is en zijne liefde begeert. Nooit heeft hij met Emmy over Mathilde, nooit met Mathilde over Emmy gesproken. Nu zijne verloving met de laatste publiek wordt, bekent hij aan de tooneelspeelster, dat Emmy's liefde boven de hare gaat. Mathilda bezwijkt voor zulke ontgoocheling en legt zich te bed met de gaskraan harer kamer open: 's morgens is haar strijd uitgestreden. Het is Paul's eer te na, dit alles voor Emmy verborgen te houden en hij bekent haar zijne dubbelhartige houding der laatste maanden. Dat is de heilige trouw al te zeer geschonden, gevoelt de bedrogene, en zij neemt haar woord terug. Nu komt voor allen het lijden, de duldelooze smart.

Maar „wie door ootmoed wordt herboren, is van het hemelsche geslacht". Paul's moeder, die na een tweejarig afzijn in Holland is teruggekomen met diepe smart over verloren geluk en een nameloos verlangen naar haar zoon, heeft lange jaren in treurnis en naberouw als een eenzame te Amsterdam gewoond, en daar heeft haar zoon, na den dood zijns vaders, zijne moeder wedergevonden. Zij is er met een zegenbede op de lippen, na eene kortstondige ziekte, overleden. Die vader zelf had nog de voldoening gehad vóór zijn dood, dat de vrouw, die hem verlaten had, in een brief vol zelfvernedering hem vergiffenis had gevraagd. Paul heeft zijne moeder altijd liefgehad en in de dagen van zijne eigene zelfkwelling is het hem eene heiligende gedachte geweest hare stervensure verlicht te hebben. Zijn drama was gevallen; de tooneelspeelster, die op zijne liefde had gehoopt, had uit teleurstelling het leven verlaten, Emmy kon hem niet langer als haar ideaal liefhebben. Maar de ootmoed had hem herboren en hij is niet ondergegaan in zijn leed. Doch Emmy zelve ook is geheiligd uit den strijd gekomen. Zij heeft haar zieleleed gedragen en eene ziekte doorgeworsteld, en in haar hart is de liefde behouden gebleven. Tot haar heil en verheffing heeft zij in een vaderlijk vriend, den schilder Doornik, een raadsman en trooster gevonden, die haar aan zich zelve openbaart. Want de edele leidsman der teleurgestelde maagd heeft de woorden gevonden, die haar tot zelfkennis leidden.

„Emmy," had hij gezegd, „je moet maar zorgen, dat je je leven lang iets of iemand hebt, waaraan je je kunt toewijden, een arbeid, een persoon, iets dat de gave vraagt van het beste, dat in je is. Ik hoor en lees wel eens, dat tegenwoordig in de vrouwenwereld zooveel malaise is, zooveel onvoldaanheid, ik weet niet of die grooter zijn dan vroeger, ik kom zoo weinig met de buitenwereld in aanraking, maar 't kan wel waar zijn, en dan zou ik die klaagsters willen geven: „werk", geen pruttelend verrichten arbeid om den broode, geen nutteloos zwoegen in een niet passend gareel, maar werk van liefde, van verantwoordelijkheid, van toewijding." En, al voortsprekende, had Doornik van hare liefde voor Paul gewaagd: die zou haar heiligste schat zijn, na vergeven en vergeten van 's jongelings schuldige geheimzinnigheden. Zoo is

het gebeurd en Emmy toonde zich van het hemelsche geslacht.

Doch ook de vaderlijke vriend Doornik zelf heeft recht op deze lofspraak. Hij is „een misdeelde toeschouwer aan den hoogtijdsdisch des levens," want in den opgang van zijn schilderstalent, met den roem en de glorie in 't verschiet, had eene verlamming des lichaams hem machteloos gemaakt voor zijne kunst en voor elk genot. Nochtans was hij door al deze smart en al dit grievend leed henengeworsteld en had hij zich verheven tot den hoogsten adel der ziel.

* * *

Hiermede weet nu de lezer dezer aankondiging juist genoeg om het vriendelijke verhaal van mevrouw Knuttel—Fabius met belangstelling ter hand te nemen. Hij zal er wel van genieten.

Het boekje is vele fraaie bladzijden rijk; menig tooneeltje is goed gevoeld en juist weergegeven; het geheel is de gave van eene reine verbeelding en een diep gemoed. En het Hollandsch der schrijfster bewijst zorgvuldige liefde voor de taal. Maar juist om de blijkbare zorgvuldigheid, die de schrijfster aan taal en stijl van hare verhalen besteedt, volgen hier een paar bedenkingen:

„De noordenwind, . . . blies den grijsaard de ziekte aan, die hem wierp op het leger," bladz. 54. Eene ziekte aanblazen? Iemand werpen op het leger? Of stond het woord „ziekte" in den hoofdzin het in den bijzin geëischte „ziekbed" in den weg? En waarom de omgekeerde woordschikking: „wierp op het leger" in plaats van „op het leger wierp?"

„Ik kan mij niet meer aan de werkelijkheid aanpassen;" bladz. 80. Ja, dat „zich aanpassen aan iets of iemand" is een indringer, die misschien eene enkele maal op zijne plaats is; maar meestal is zijne hulp rijke armoede.

„Emmy vond hem dien avond gepréoccupeerd," bladz. 117. Er is puristerij en taalzuivering. Maar „gepréoccupeerd", gelijk hier, voor „afgetrokken", is leelijk.

„Het geluk . . . . doormaken," blz. 122; „de levensperiode doormaken;" bladz. 158. Nu ja, we m a k e n tegenwoordig alles

door; waarom dan ook het geluk niet! En de levensperiode op den koop toe!

„Haar gemoed was als een open, blanke marmertempel, vol heiligenbeelden, waarin de zon onbelemmerd scheen en de vogelen des hemels in en uit vlogen met gezang, waarin de wisselende sterren vrij en ongehinderd nederblikten, waarin geen duistere plaatsen en verborgenheden waren....", bladz. 186.

Dichterlijk bedoeld wellicht, maar, als vergelijking voor 't gemoed van een onschuldig meisje, te gekunsteld.

Den Haag, 13 Nov. '94. S.

Theologie en Wetenschap, of Oude en Nieuwe Wereldbeschouwing, Naar het Hoogduitsch van Dr. K. A. Specht, 2de druk. Amsterdam, Wilms (kl. Oct. 391 bl.)

Toen bovengenoemd werk mij ter aankondiging werd toegezonden was ik in een moeilijk parket. Weigeren was om verschillende redenen voor mij onraadzaam; en door aannemen moet ik de vuurproef trotseeren van een verbazend kras werk waarvan de strekking een steen des aanstoots kan zijn voor millioenen, zóó te bespreken, dat noch Christen noch vrijdenker mijn onpartijdigheid zou mogen betwijfelen. Voorwaar geen kleinigheid! Toch zal ik het beproeven, al ware 't slechts om den vertaler te logenstraffen, waar hij zegt: „misschien wordt dit boek doodgezwegen, gelijk in ons land veelal de gewoonte is van de pers, die voorlichtster der openbare meening." Om den zich achter het schild der anonymiteit verschuilenden vertaler geheel te karakteriseeren, diene het volgende citaat: „Onze school zit vol van Christendom, onze schoolboekjes praten over God, over belooning hiernamaals, over onsterfelijkheid, over schepping, — altemaal in strijd met de neutraliteit; en daarom is het noodig aan te dringen op een wetenschappelijk onderwijs, opdat men niet met de eene hand neme, wat men met de andere geeft. De Moderne richting op Theologisch gebied is de grootste vijandin van de vrije gedachte, omdat zij den schijn van vrij onderzoek aanneemt, en onder dien bedriegelijken schijn velen misleidt."

Dr Specht, een der geleerdste vrijdenkers van Europa, begint zijn werk met een Inleiding (over hedendaagsche dweperij enz.), die ik met stilzwijgen voorbijga, om niet te uitvoerig te worden. Hoofdstuk I („Bestorming van den Theologischen Hemel") bevat in hoofdzaak een geschiedkundig overzicht van de voornaamste aanvallen, sedert Copernicus op de bijbelsche Cosmogonie gericht. De quintessens van dit hoofdstuk ligt vooral in het volgende: „Zoolang aan het volk geloofsstellingen worden geleerd, die met alle wetenschap in strijd zijn, leven wij practisch nog in de Middeleeuwen." (bl. 20.)

Hoofstuk II behandelt „De Stof." Daaromtrent is Specht het eens met den geleerden, maar zwartgalligen Schopenhauer, waar deze zegt: „Te beweren, dat deze wereld, met al de in haar wonende krachten, eenmaal niet heeft bestaan, maar te voorschijn is gebracht door een b u i t e n haar liggende kracht, is een nietswaardige, door niets bewezen inval." Nog verder gaat Specht, die o. a. stelt: „Er is nooit iets uit niets ontstaan, en nooit zal iets in niets overgaan." Met nog een citaat neem ik van dit capittel afscheid: „Wie geloof schenkt aan een schepping der wereld uit niets, slaat het wetenschappelijk bewustzijn in 't aangezicht, en begeeft zich op den glibberigen bodem van bij- en wondergeloof, waar geen onderscheid bestaat tusschen droom en waarheid, tusschen ongerijmdheid en rede, en waar de mensch zich zelven en anderen bedriegt. Wie één natuurwet opheft, die heft ze alle op.'

„De Kracht" is de titel van Hoofdstuk III. De kracht, die de geheele natuur bezielt, is volgens Sp. niet „gelijk de Theologen beweren", b u i t e n, maar b i n n e n al wat leeft en zich ontwikkelt gelegen; zoodat de kracht een noodzakelijke eigenschap is der stof. In 1842, zegt hij, heeft Robert Mayer voor het eerst bewezen, dat niet alleen de stof, maar ook de kracht er altijd geweest is en nimmer zal te gronde gaan. „De zoogenaamde godsdienstigheid der Middeneeuwen heeft het zóóver gebracht, dat men diepe verachting bewees aan de stof, en zijn eigen lichaam, het edele werk der Natuur, pijnigde." Na een curieuse reeks van zelfmartelingen te hebben opgesomd, vraagt hij of zulke waanzinnige daden mogelijk zouden zijn geweest, als men de onafscheidelijkheid had begrepen van lichaam en ziel, d. i. van stof en kracht.

Hoofdstuk IV heet „God een Anthropomorfisme, of, zooals de mensch, zoo is zijn God." Dat God den mensch heeft geschapen naar Zijn beeld, dat heeft de Bijbel, volgens den S. mis. Juist het omgekeerde is waar: zooals de mensch is, stelt hij zich God voor, de oude Griek als een beeldschoonen Don Juan, de vrome Middeneeuwers als een Paus der Pausen met een conclave van engelen, de hedendaagsche „verlichte" christen als een buitengewoon eerwaardig grijsaard, — enz. enz. [1]). Reeds 5½ eeuw vóór Chr. zag de wijsgeer Xenophanes dat in, zeggende, dat b. v. de negers zwarte Goden hebben met stompe neuzen, de Thraciërs blauwoogige met rood haar. Na velerlei Godsvoorstellingen te hebben besproken, verheerlijkt Sp., op het voetspoor van Schopenhauer, het wetenschappelijk Atheïsme, „Niet godsdienst, maar menschendienst, d. i. veredeling van den mensch moet het wachtwoord zijn voor de toekomst."

„De ontwikkeling der wereldlichamen" is het onderwerp van Hoofdst. V. Plaatsgebrek verhindert mij daar meer van te zeggen dan de bewering, dat de aarde eenmaal „zal terugkeeren tot de zon, van waar zij kwam, — gloeiend een einde nemen, gelijk zij gloeiend begon."

De twee volgende hoofdstukken („Het ontstaan van het leven op de aarde" en „Het Darwinisme") zijn veel te geleerd om zich tot mijn vluchtige bespreking te leenen, zoodat ik overga tot

Hoofdstuk VIII, getiteld „De oorsprong van den mensch." Het Bijbelverhaal daaromtrent kan, volgens Sp. en vele anderen, onmogelijk waar zijn, al ware 't slechts omdat nòch Adam nòch Noach ander dan mannelijk oir had, en er toen toch wel evenmin als tegenwoordig kraammannen zullen zijn geweest. De waarheid, zegt de S., is, dat de mensch zich langzamerhand heeft ontwikkeld uit een dierlijken, op den aap gelijkenden stamvorm. De gorilla vormt nog heden min of meer den overgang van aap tot mensch. Of zoo'n beest, als het in bijzonder gunstige omstan-

---

1) Specht's woorden zijn minder pikant dan de mijne, die echter geheel uit zijn ziel gegrepen zijn. Laatstgenoemde voorstelling geldt ook voor den geloovigen Mahomedaan.

digheden verkeerde, nog op den huidigen dag zich tot mensch zou kunnen ontwikkelen, daarover laat Sp. zich niet uit.

Hoofdstuk IX heet „Het zieleleven der dieren." Volgens den S. is er eigenlijk geen verschil tusschen ziel, geest en instinct. Het onderscheid is alleen quantitatief; want dat de mensch zich van het dier zou onderscheiden door een onsterfelijke ziel, daar gelooft Sp. niets van, — welke grondgedachte hij nader uitwerkt in

Hoofdstuk X, „De menschelijke ziel en haar onsterfelijkheid." Volgens Sp. zijn „de uitingen van de zoogenaamde ziel" geheel het product der hersenen. Het soortelijk gewicht der hersenen is bij den mensch veel grooter dan bij de meeste hersenbezittende dieren, en wel bij goed ontwikkelde exemplaren zoo wat $^1/_{50}$ van het gewicht des lichaams, terwijl een olifant (toch geen erge dom-kop) naar verhouding bijna achtmaal minder hersengewicht heeft. Vrouwen hebben door elkaar zoowat $^1/_{12}$ minder daarvan dan mannen. Dit „wijst op een natuurlijke minderheid van het zoo-genaamde schoone geslacht, waaruit menige vrouwelijke eigenaar-digheid verklaard kan worden." Ook het verschil van ras komt hierbij in aanmerking. Het Germaansche ras legt in de hersen-schaal het meeste gewicht, als verheugende zich in het bezit van gemiddeld $1^1/_2$ Kilog, bij mannen van middelbaren leeftijd. Enkele mannen (b.v. Schiller) hadden hersens, die meer dan dubbel zoo zwaar wogen, terwijl daarentegen idiotenhersens meestal nauwelijks vijf ons wegen [1]). Wat de wildste volken van Afrika en Australië betreft, die staan op weinig hooger trap dan de meest ontwikkelde apen. Dat deze laatsten een soort van taal hebben, is onlangs ge-bleken: er bestaat zelfs een woordenboekje van. Vergelijk die brabbeltaal nu eens met de talen van die tallooze wilden, die alleen voor zichtbare zaken woorden hebben, en soms niet verder kunnen tellen dan v i e r. (Dit laatste geldt voor alle in natuur-staat levende Australische stammen). Van de negers in Midden-

---

1) Hoe jammer dat die hersenwegerij eerst na den dood kan gebeuren! Wat zou 't niet aardig zijn, als het kon blijken, hoe zwaar men niet alleen financieel weegt, maar ook intellectueel! Wat zouden de examinatoren het dan niet gemakkelijk hebben!

Afrika getuigt de zendeling Morlang, dat bij zóó dierlijke schepsels alle zending „volkomen nutteloos" is. Van weer andere wilden schrijft een reiziger, dat ze nooit apen dooden, „daar zij gelooven, dat de aap een vervloekt mensch is: ik voor mij geloof eer, dat de menschen vervloekte apen zijn."

Hoofdstuk XI handelt „Over vrijheid van den menschelijken wil." Aan een geheel vrijen wil gelooft Sp. evenmin als Calvijn, maar natuurlijk op andere gronden. Hij beroept zich o. a. op Lavater's gezegde: „De wil van den mensch is vrij, zooals een vogel vrij is in zijn kooi: slechts binnen beperkte grenzen kan hij zich bewegen." Hoe meer de hersenen ontwikkeld zijn, des te krachtiger en volhardender is ook de wil. Onze groote scheikundige Mulder laat niet alleen den wil afhangen van de hersenen, maar ook deze weer van het voedsel of van het bloed. Een flinke aderlating stemt, zegt hij, den wil „dadelijk een paar tonen lager." Lang weidt Sp. uit over den zelfmoord, die volgens hem uit ziekelijken hersentoestand voortvloeit; zoodat goede, geregelde voeding een probaat middel is tegen lust om zich van kant te maken. In oorlogstijd is die lust dan ook het grootst.

„Over zinsbedrog" is de titel van hoofdstuk XII. De wonderen (vizioenen enz.), die in de Roomsche Kerk zoo'n groote rol spelen, schrijft Sp. niet alle toe aan opzettelijk bedrog. De Maagd van Orléans en andere „met vizioenen begunstigde" menschen zullen wel te goeder trouw hebben gehandeld, toen ze duizenden meesleepten door het verhaal van hun bovennatuurlijk wedervaren. Maar aan zulke vizioenen moet men niet meer waarde hechten dan aan die van vele volstrekt niet bijgeloovige mannen, b.v. van Goethe, toen hij zich zelven te paard meende te zien, van Walter Scott, toen hij bij zijn ontwaken een verschijning had, die Byron scheen te zijn, — enz. enz. Ook het gehoor heeft zijn hallucinaties, b.v. toen Whittington, de arme jongen, die later Lord Mayor werd, stellig meende, dat al de klokken van Londen hem „Keer om! keer om!" toeriepen.

De S. eindigt zijn boek met vrij uitvoerige „Slotbeschouwingen". Hier neemt hij de geheele Christelijke leer nog eens onder handen. Die leer, zegt hij, beschouwt het aardsche leven slechts als „een inrichting tot voorbereiding voor een hemel, die niet be-

staat." Hij is het eens met den Engelschen „Culturhistoriker" Buckle, waar deze zegt: „Goed te doen aan anderen, onze eigen wenschen op te offeren, onze naasten lief te hebben als ons zelven, onzen vijanden te vergeven, onze hartstochten te beteugelen, onze ouders te beminnen, al die voorschriften zijn de hoofdbeginselen der Christelijke moraal; maar die waren sinds eeuwen bekend, en er is geen titeltje bijgevoegd door alle predikaties en tekstuitleggingen, die ooit door moralisten en theologen zijn ter wereld gebracht."

Daar mijn bestek onvereenigbaar is met polemiek van zóó ingrijpenden aard als hier zou noodig zijn, neem ik van den schrijver afscheid, om nog een woordje te zeggen over de vertaling. Die is in den regel goed en vloeiend, maar toch ook niet zelden slordig; zoodat ik, ten behoeve van den lezer, zelfs mijne citaten meermalen eenigszins heb gewijzigd. Germanismen zijn b. v. de knechtschap, verdommen (voor dom maken), oerkracht, enz., andere staaltjes van slecht Hollandsch opdat met Indicat, fysiologie, konsekwent. enz. Sommige fouten zijn misschien te wijten aan lang niet onberispelijke correctie, b. v. Giordano, Bruno, als waren dat niet twee namen van één persoon, toonen voor tonen. Stellig aan de correctie te wijten zijn b. v. beroemste, duizenden vroome stroomden, enz. De vertaling der vele aangehaalde dichtregelen is meestal niet kwaad, wat de versificatie betreft; maar deze laatste is ook meermalen van minder allooi, vooral in rijmelooze verzen, waarin trouwens de Duitschers over 't geheel geen bolleboozen zijn. Ik eindig mijn verslag met de volgende wouldbe versregels (bl. 94) als afschrikkend voorbeeld.

„Daarom, hoe lager de mensch, bijna nog dier, op den ladder der
Wereldbeschaving, hoe meer bouwde hij tempels uit vrees, en hij
Boog zich, zijn welzijn afbeedlend, voor hem, dien hij waande ver boven de
Wolken. Hoe sterker hij werd, rijker aan geest, niet slechts water en
Veld tot zijn onderdaan makend, maar ook de dreigende Geniën der
Lucht, zooals bliksem en donder, sierend der Goden hand als attributen,
Werd het gebed allengs zelden, evenals geurende offerwalm,
Werd allengs priestren ten gruwel, minder kapellen en kerk bezocht."

Het reciteeren van bovenstaande even heldere als harmonieuse

regelen wordt, als een heilzame tour de force, aan de Nederlandsche rederijkerskamers aanbevolen door hun bewonderaar

Utrecht. Dr. v. D.

Icarusvleugelen, uit het Engelsch, door Laurence Alma Tadema. Haarlem, De Erven F. Bohn. 1894.

Toen eenige jaren geleden Laurence Alma Tadema uitkwam met een roman „Liefde's strijd", had de auteur de bekendheid niet noodig van haren illustren naam om furore te maken.

De dochter van den beroemden schilder maakte opgang met haar in het Engelsch geschreven werk, en deze hare nieuwe pennevrucht is ook met onmiskenbaar talent geschreven.

Velen zullen waarschijnlijk de schrijfster van „Icarusvleugelen" niet vrij achten van zekere sentimentaliteit in de behandeling van haar oud en toch telkens weder jong en nieuw onderwerp, en zeker kan deze roman gerekend worden tot de gevoelsliteratuur te behooren, door Olive Schreiner in de mode gebracht.

Een begaafd literator hoorde ik eens zeggen: „Min of meer zijn de meeste hedendaagsche damesnovellisten onder den invloed van Olive Schreiner, de Zuid-Afrikaansche schrijfster, wier frisch, eigenaardig talent toch niet is vrij te pleiten van een zekere weekheid.

Naar het mij wel eens wil voorkomen is er altijd een weinig Ibsen naast Olive Schreiner te vinden, en heeft Laurence Tadema ook al wederom den zelfmoord verheerlijkt op hare wijze.

Eilacie, ziekelijk teeken des tijds! Waar blijft uw moedig strijden tegen het noodlot, uw kamp tegen uw eigen oproerig hart, o jonge helden en heldinnen!

Den ouden victoriezang zult gij niet meer aanheffen; neen, liever gaat gij ten onder in het grijze Nirvana!

Toch wensch ik met deze tirade den staf niet te breken over „Icarusvleugelen", dat menige juweelige bladzijde bevat, getuigend van diep ingrijpen in de menschelijke natuur.

Gabriël, de held, is o. i. meer in het duister gebleven, niet belangwekkend genoeg is zijne figuur, om de spil te vormen, waarom twee vrouwenlevens draaien.

De gelukkige rivale harer boezemvriendin, de zachte Constance, is eveneens vluchtig geschetst, maar op de heldin valt al het licht.

Welk een gloed in hare liefde, welk een opgaan in de intensiteit van haar gevoel, dat langzamerhand elk stadium doorloopt. Van de platonische liefde, tot de innigheid van een pasgeboren hartstocht, die groeit en wast tot hij ook de zinnen gevangen neemt, en eindelijk, naast en met dit alles samengeweven, de echt vrouwelijke jaloezie die voor het groote offer terugdeinst.

De tragische afloop is ons geene verrassing; wij waren er op voorbereid, en toch heeft de schrijfster het talent, ons al dien weemoed mede te doen gevoelen, ons te doen deelen in fictieve smart.

De uitgave en vertaling beide zijn zeer te roemen.

MENA.

»*Die Hand.*" Een oorspronkelijke novelle door Johanna S. S. Leiden, D. A. Damen. 1894. Prijs f 0.75; gebonden f 1.25.

Sommigen zullen deze „oorspronkelijke novelle" overdreven noemen; anderen misschien sentimenteel.

Ik geef aan die sommigen en die anderen daartoe volkomen vrijheid, als ze het mij dan maar niet euvel duiden, dat ik dit verhaal een juweeltje noem, al wil ik gaaf toestemmen, dat hier en daar wat te veel sentimentaliteit spreekt, en dat de schrijfster zoo nu en dan aan 't overdrijven is gegaan, waardoor wel een beetje gekunsteldheid in de plaats is getreden van de kunst.

Ik zou dit verhaal willen vergelijken bij een miniatuur uit de dagen van Watteau, of bij cantillewerk uit de goudsmeedkunst.

De stijl is onberispelijk, de verhaaltoon meesterlijk, en in zuiverheid van taal steekt Johanna S. S. al hare schrijfgrage zusteren dezer dagen naâr de kroon.

Aandoenlijk is de inhoud, fijn gevoeld is de liefde van de kleine Elsa voor haar broertje Ernst.

Het is een boekje voor jonge dames en jonge moeders bij uitnemendheid, en ik hoop dat het als Kerstgave op breede schaal zal verspreid worden; ik durf mij dus verzekerd houden, dat van „die hand" naar latere pennevruchten zal verlangd worden.

Ik zeg „die hand", — zinspelende op het weefsel der novelle, — wijl verhalen zooals in het boekje er één verteld wordt, niet door ieder kunnen geschreven worden, willen zij bekoren en streelen.

Indien de schrijfster er niet haar geheele ziel in legt, doch enkel en alleen schrijft op effectbejag, dan verliest zulk een geloofsstukje al hare waarde.

Slechts „die hand", — de pen van Johanna S. S. — kan ons dergelijke verhalen doen waardeeren.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Tweeërlei overtuiging van E. Castelnuovo. Uit het Italiaansch door Freddy. Amersfoort G. J. Slothouwer.

Dat is nu eens een boek, dat men maar niet zoo eens tusschen neus en lippen uitleest.

Dit werk vereischt nadenken en studie.

De 390 bladzijden (vrij compres gedrukt) vragen geen vluchtig doorzien, geen onnadenkend voortlezen, geen dommelend inzien; men moet zich de moeite geven om alles te lezen, niets over te slaan, en terdege te onthouden, wil men het rechte genot van den would be roman hebben.

Soms zou men geneigd zijn het boek een plaats te geven in de breede rij der historische romans; dan weêr helt men er meer toe over om het te kenschetsen als een mixtuur van socialisme en diplomatie; om daarna weêr vast te houden aan de eerste gedachte bij het opensnijden verkregen, dat het is een gewone tendenz-roman.

Het is daarom zeer gevaarlijk om oppervlakkig zijn oordeel uit te spreken, waarom ik dan ook den welgemeenden raad moet geven, om wanneer het werk de leestafel bereikt, eenige rustige uurtjes er voor af te zonderen, er geheel in op te gaan, dan al het schoone te genieten, en zich niet te laten misleiden, indien het begin soms den uitroep ontlokt: „wat een taaie lectuur."

Wie luchtig en vluchtig wil lezen, late af van dit werk ter hand te nemen.

Zelfs zie men er geen uitspanning in, in den zin van ontspanning, — dat haast ik mij er bij te voegen, — want wetenschappelijke inspanning geeft dikwerf ook uitspanning, zij het ook, dat men dan zijn geest niet ontspant.

Jammer dat de uitgever dit werkje niet in twee deelen heeft afgedeeld. Voor 8-daagsche lectuur is het nu wel wat lijvig, vooral in onze dagen, in dezen rusteloozen tijd, nu zooveel andere zaken tijd en inspanning vragen. Voor 14-daagsche lectuur kan het er mede door.

De heer Slothouwer neme deze opmerking in bedenking bij volgende dergelijke uitgaven.

A. J. S. v. R.

George R. Sims. *De gedenkschriften van een schoonmoeder.* Uit het Engelsch, door Jacoba. Leiden, A. H. Adriani. 1895.

„Sedert onheugelijke tijden staan schoonmoeders in een kwaad „blaadje. Men vindt ze belachelijk of spreekt met diepe verachting „van haar."

Aldus de schoonmoeder in den aanvang van hare mémoires, in het hoofdstuk, waarin zij hare Ik-heid beschrijft.

En hoewel ik vele schoonmoeders heb ontmoet, die uitzonderingen waren op den regel, — zoo het een regel is, dat schoonmoeders zoo verwerpelijk zijn, — en ik geen franschman ben, in wiens bloed, bij erfelijkheid, de haat tegen alle schoonmoeders aanwezig is, moet ik toch erkennen, dat de schoonmoeder, met wie de schrijver, George R. Sims, ons door zijn goed geschreven en goed vertaald werk in kennis brengt, een schoonmoedertje is om van te rillen, en, waren zij alle zoo, de oprechte wensch aan mijn overkropt gemoed zich zou ontlasten, dat niemand zich ooit met een dergelijk exemplaar zou zien opgescheept.

De schoonmoeder van George R. Sims is een bazel, een bemoeial, een enfant terrible, een plaaggeest, een katje, — kat durf ik niet zeggen, hoewel de koperslagersjongen haar een Tartaar noemt, — dat niet zonder handschoenen is aan te pakken, een flap-uit, een feeks, en trots dit alles, waarbij niet één

lichtpunt valt op te merken zijn de gedenkschriften van die schoonmoeder alleraardigst, allergeestigst, allergrappigst.

Men moet niet te lang verwijlen bij alles en nog wat, hetgeen u met een vlugge en waardige pen, en met veel humor wordt verteld, maar men amuseert zich bij elke bladzijde, zoo dikwerf men er slechts één opslaat, en die leest, want prettig is de schoonmoeder zeker, waar zij haar stokpaardjes bereidt, en men zelf in eene stemming verkeert om al het gebazel en gezanik en gezeur aan te hooren.

Het is een van den hak op den tak-springen, waarover men zich verbazen moet, maar gaandeweg verkrijgt men toch een goed inzicht in den huiselijken kring van mama, de schoonmoeder, en hare verhouding tot de verschillende familieleden.

Jacoba verdient als vertaalster allen lof; zoo'n boek in goed Hollandsch over te brengen is niet gemakkelijk; de toon van de babbelende en kakelende schoonmoeder moet uit den stijl spreken, en daarvoor heeft Jacoba gezorgd. Alleen daarom zou men het boek koopen en lezen, om eens gewaar te worden, wat onze Hollandsche taal lenig, buigzaam en veerkrachtig is. Overigens zij men voorzichtig in het gebruik van 't boek als boek. Men kan van het goede te veel krijgen.

A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Uit 's levens strijd. Een viertal novellen van Johanna A. Wolters. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink, 1894.

Het is al ruim 25 jaren geleden, sedert ik het genoegen had eene waardeerende aankondiging te schrijven van Het laatste oordeel van Lucas van Leyden, den kunstroman — als dit woord voor het bedoelde boek geoorloofd is — van wijlen den vader der schrijfster dezer vier novellen, die ik thans heb aan te kondigen. Waar blijft de tijd, dacht ik onwillekeurig, toen ik de lectuur van juffrouw Wolters' boekje geëindigd had, en de pen indoopte om eene beoordeeling van Uit 's Levens strijd mede te deelen. Eene beoordeeling? Maar eene uitvoerige critiek behoeft het niet te wezen. Met ingenomenheid heb ik dit boekje ter hand genomen, met vriendelijke herinnering aan den goeden, gullen, aanstekelijk opgeruimden vader der schrijfster heb ik de lectuur geëindigd. Me dunkt, Wolters zelf zou het boekje van zijne dochter met zeer groot genoegen gelezen hebben. „Johanna," zou hij gezegd hebben, „ze doen uw reine hart en uw hartelijk gevoel eer aan; en, wat mij ook verheugt, gij schrijft eenvoudig, natuurlijk en goed. Maar gij zijt nog jong. Een bundeltje met vier novellen, waarvan er drie min of meer hetzelfde thema bewerken, en die zoo ongeveer als studiën van de mededingende liefde zijn te beschouwen, zie kind, zoo'n bundeltje geeft geene verscheidenheid genoeg. Haast zou het noodig zijn op den titel te zetten:

deze novellen moeten met tusschenpoozen van veertien dagen gelezen worden, of van zoo langen tijd, dat men b. v. de derde vergeten is, als men aan de vierde begint. Denk er ook wel aan, dat de novellenlezers fijn van gevoel zijn, en halverwege uwe verhalen den afloop kunnen vóór vermoeden. En dan, meisje, het leven heeft zijne eischen evengoed als de dichterlijke verbeelding van een novellen-schrijfster of de ideale opvatting van een jong meisjeshart.

In uwe novelle Alwine laat gij dit schoone kind aan de tering sterven, als Prof. Varen ten slotte hare liefde loslaat om in genegenheid voor zuster Dora haar beeld uit de zinnen te zetten. Het zij zoo. Maar moet nu daarom Dora, die in schuldelooze liefde den professor bemint, voor altijd van hem afstand doen, en de hoogleeraar Varen als oudvrijer verschrompelen? Ach hadden deze menschen ten slotte toch niet kunnen trouwen? Vreemd ook, dat gij de liefde in Varen's hart voor Alwine laat beginnen op 't hooren van een lied, uit haar diepst gevoel opgezongen, maar dat gij deze uwe zelfgekozen aanleiding vergeet en het meisje in heel hare verloving met Varen niet meer haar schoon gezang laat hooren.

Bertha's Verloving is ook een mooi stukje, en dat Helena aan hare zuster ten slotte den bruidegom afhandig maakt — wederom in alle onschuld — is wel gemotiveerd, want die bruidegom had Bertha nooit uit eigen keuze gezocht, maar toch is 't een beetje jammer, dat al weder de eene zuster de andere in den weg moest treden. Heusch, mijn schrijfstertje, dat is van 't goede te veel; en nu gij in uw derde verhaal Twee zusters opvoert, die nogmaals onwetend mededingsters zijn en elkaar het heele en het halve geluk ontnemen,... ja, maar dat moet gij nu voor 't vervolg een beetje anders bedenken...."

Ik wil niet onvriendelijk zijn. Het boekje van Johanna A. Wolters heeft mij wel voldaan, en er waren bladzijden in, die mij hebben getroffen. Ik beveel het gaarne aan.

S.

Op de treden van den troon, Historische roman, door Gregor Samarow 2 dln. Alkmaar, P. Kluitman.

't Was toch ook werkelijk wel wat al te mooi!

Daar komt een jonge man, ongeveer een en twintig jaar oud, slank van gestalte, elegant en krachtig, met een frisch gezicht, met groote, donkerblauwe oogen en fijne, edele trekken, met een aankomende, stout opgekrulde snor, die de bovenlip bedekt, met donkerblond eenigszins gelokt haar, op een zekeren schoonen herfstdag van 1697 te Berlijn.

Deze uitstekende jongeling is bovendien van adel, baron de Montredon, flink ontwikkeld naar den geest en in krijgsmanskunst goed gedresseerd door en bij Papa op het land. Met allerlei aanbevelingsbrieven voorzien komt hij in de residentie van den Brandenburgschen keurvorst Frederik, den 3en, en hoopt in Berlijn geplaatst te worden bij het keurkorps der „grands mousquetaires". Dit met alle schitterende gaven des hemels en der aarde bedeelde jonge mensch, verovert in onmogelijk korten tijd het hart van een schoone, rijke logementhoudersdochter, van een Ophelia-achtige freule von Porkwitz, hofdame der keurvorstin èn, — van een hartstochtelijke, schitterende, rijke schoonheid, Gravin van Rothenau, een vijf en twintig jarige weduwe, de aangebedene in alle hofkringen. Zoo verovert de Montredon zich ook al, als een tweede Julius Cesar, de genegenheid en bescherming van Frederik's gunsteling, den aanzienlijken Graaf Döhna, van den almachtigen minister Danckelmann, van den keurvorst en de keurvorstin, tot zelfs de allerinnigste, trouwste, meest zelfverloochenende vriendschap van een musketier, den ridder Tremolet de Montaigu, dien hij reeds op den eersten dag van zijn aankomst te Berlijn in een duel een leelijken degenstoot in de borst geeft. En op de naiefste wijze van de wereld, zonder 't te willen of te weten, vallen al die menschen en al die heerlijkheden hem in den arm, of in den schoot. Hij wordt terstond geplaatst bij het keurkorps en de lieveling van het hof; straks wordt hij de adjudant en rechterhand van Graaf Döhna, die met een zeer kiesche en gevaarlijke opdracht naar het Engelsche hof wordt gezonden; dáár blijkt welk een uitstekende diplomaat er in hem

steekt, en wordt hij een tweede Odysseus bevonden, die doof blijft voor het verlokkend lied der sirenen van Engeland's hof. Men begrijpt: dat kan toch onmogelijk zoo blijven voortgaan! dat is alles al te mooi!

En zoo snugger is Samarow dan ook wel.

Teruggekeerd in Berlijn wordt hij op de meest onhandige manier gearresteerd, naar de vesting Spandau gebracht, weken en maanden daar opgesloten, zonder dat iemand er iets van weet (mirabile dictu!), behalve de op dit punt al zeer onnoozele keurvorst en de gluiperige minister von Kolb. — In dien droeven kerker te Spandau (we begonnen al haast zoo wat te vermoeden!) wordt hij opgezocht door een gesluierde dame, de vijfentwintigjarige, van schoonheid stralende, van hartstocht gloeiende, rijke, door ieder bewonderde en aangebedene weduwe en gravin von Rothenau, die zijn dood heeft gezworen, wanneer hij haar niet wil toebehooren, en die hem nu de keuze laat tusschen haar, benevens al den rijkdom en de eer der wereld, èn.... den dood. We begrijpen wel niet, hoe dat mensch aan de macht komt om, waar geen het minst bewijs van hoogverraad is, hem ten doode te vervolgen, maar dat doet er nu eenmaal niet toe; in een roman, denkt Samarow zeker, moet men alles toch ook niet zoo napluizen.

Hoe 't zij: na heeten strijd kiest de Montredon ridderlijk en fier den dood, en natuurlijk snelt de versmade en teleurgestelde weduwe woedend heen; òf door haar wraak, òf door eigen wanhoop, zal straks die mooie, engelreine jongeling sneven (om in romanstijl te blijven).

Maar gelukkig komt alles nog op zijn pootjes te recht. De schoone dochter van den rijken logementhouder wordt getroost met den braven, edelen ridder Tremolet de Montaigu, de lieflijke freule von Porkwitz en de jonge baron worden een allergelukkigst paar, de keurvorst wordt koning van Pruisen, en de valsche, tijgerachtige Gravin Rothenau wordt verbannen van het hof en verlaat het slot juist op het oogenblik.... o! zonderlinge speling van het noodlot.... dat haar slachtoffer, stralende in al den glans van zijn adel en onschuld, daar weer verschijnt.

Behalve de wonderbaarlijke geschiedenis van de Montredon,

het optreden van een altijd krompratenden Moor en een verraderlijken Magiër, ontzettende misbaksels van des schrijvers verhitte verbeelding, lezen we ook op welke wijze de Brandenburgsche keurvorst zich inspant om koning van Pruisen te worden, terwijl er iets bepaald komisch is gelegen in het zelfbedrog van den man, die al zijn tegenstanders intriguanten acht, terwijl hij zelf en zijn vrienden allerlei intrigues verzinnen en uitvoeren om hun doel te bereiken.

Ik twijfel er geen oogenblik aan, of ook dit boek zal velen van Samarow's bewonderaars goed bevallen. Ons beviel het meest die flinke, mooie, druk van het werk: dáárvoor den heer Kluitman onze oprechte dank!

Ook de vertaler heeft zijn werk knap gedaan.

D. J. W. B.

Bataksche vertellingen, verzameld door C. M. Pleyte Wzn. Utrecht. H. Honig.

Zooals uit het voorwoord van den schrijver blijkt, zijn de ons hier aangeboden Bataksche vertellingen in hoofdzaak ontleend aan de studies van Dr. H. Neubronner van der Tuuk, die in 1849 van het Nederlandsch Bijbelgenootschap de opdracht ontving om zich naar de sedert 1824 onder Nederlandsch gezag gekomen Bataklanden te begeven, ten einde het volk te verkennen en zijne taal voor de wetenschap toegankelijk te maken.

In die mededeeling schuilt intusschen een onjuistheid. In 1824 toch was van een onderwerping van de Bataklanden nog geen sprake. De strandplaatsen, waaraan die landen aan de westkust van Sumatra grenzen, waren toen nog in het bezit van de Engelsche Oost-Indische Compagnie en zijn pas in 1825, als een gevolg van het in 1824 met Engeland gesloten tractaat, aan Nederland afgestaan. Omdat de gesteldheid en ligging van de, sedert 1830, voor een klein deel onderworpen en nog te onderwerpen Bataklanden in de meeste opzichten toen nog geheel onbekend waren, werd in 1840 de officier van gezondheid P. W. Junghuhn in

Commissie gesteld om een onderzoek daarnaar in te stellen, van welke opdracht het werk van den beroemden schrijver „die Battaländer auf Sumatra," dat in 1847 uitkwam, het gevolg was.

Nadat in 1861 christenzendelingen in de Bataklanden waren toegelaten, wier leven door de hevige onderlinge oorlogen van de bevolking voortdurend bedreigd werd, en vooral toen in 1878 de Bataksche priesterkoning Singa-Mangaradja vijandelijkheden pleegde, besloot de Indische regeering eindelijk gevolg te geven aan het door hoofden en bevolking zoo herhaaldelijk te kennen gegeven verlangen om onder het Nederlandsch gezag geplaatst te worden en een expeditie te zenden die Singa-Mangaradja verdreef, waarna Selindong geannexeerd werd en in 1882 ook Foba. Sedert kwamen, steeds op eigen verzoek van hoofden en bevolking, achtereenvolgens verschillende andere Bataksche landschappen onder ons gezag, maar met de Bataklanden in hun geheel is dat zelfs nu nog niet het geval.

De troepen, die aan die expeditie in 1878 deel namen, zullen zeker wel niet vermoed hebben dat hun toen de eer te beurt viel, in dien priesterkoning Singa-Mangaradja, niet eenvoudig een inlandsch hoofd, maar een God te verslaan.

Zooals de heer Pleyte ons toch mededeelt behoort Singa-Mangaradja, vorst van Bankara, tot de middengoden der Battaks.

„Dezen vorst, die den erfelijken tirel Si-Singa mangaradja, Grootvorst leeuw, draagt, worden allerlei bovennatuurlijke eigenschappen toegedacht. Hij werd, zoo gelooft men, als zevenjarige knaap geboren en heeft een zwarte met haar begroeide tong, waarvan de aanblik alleen reeds doodend is, zoodat hij bij het spreken zijn mond zooveel mogelijk gesloten houdt en zijne bevelen immer schriftelijk geeft. Van tijd tot tijd leeft hij zeven maanden lang zonder voedsel tot zich te nemen of ook wel drie maanden achtereen in slaap verzonken. Regen en zonneschijn zijn zijne onderhoorigen, waarom men hem bidt den oogst te willen zegenen. Voorheen was het zelfs gebruikelijk, dat uit alle landschappen geloovigen naar Bakkara opgingen om hem te offeren en zich van zijn gunst te verzekeren. Sedert zijn val echter is zijn aanzien zeer getaand en worden die processies niet meer gehouden."

De schrijver stelt zijn arbeid voor als een eerste poging „om de overleveringen van een volk, waarvan menigeen slechts den naam heeft gehoord, in ruimeren kring te doen kennen.”

„Onze bedoeling hiermede was in de eerste plaats een overzicht te geven van de litteratuur van een der belangrijkste volken van onze Oost en tevens eene bijdrage te leveren tot de kennis van het „folklore” van den Indischen archipel.

Tot een goed begrip van de, in de vertellingen, sprookjes en fabelen, optredende goden en personen, alsmede van de daarin voorkomende gebeurtenissen, gaan vooraf eenige hoofdstukken gewijd aan godenleer en eeredienst, mythen en legenden, handelende over het godsdienstbegrip en den eeredienst der Heidensche Bataks, het Heelal, de Goden, de priesterschap en de offers.

Werden nog in 1861, in het aardrijkskundig en statistisch woordenboek van Neerlandsch-Indië, de Bataks beschreven als bijzonder wreed, „zoodat zij als de ruwste en wildste van al de bewoners van Sumatra kunnen worden aangemerkt, die tot nog toe de gewoonten en gebruiken hunner voorvaderen aankleven en zelfs nog heden menschenvleesch eten,” uit hetgeen de heer Pleyte ons in zijn inleidende hoofdstukken mededeelt en vooral uit de vertellingen, sprookjes en fabelen krijgt men een geheel anderen indruk van hun denkbeelden en begrippen, van hun leefwijzen en gewoonten. Zoo wordt o. a. in het geheele werk maar eenmaal gewag gemaakt van menscheneters en dan nog slechts van een plan dat er toe bestond, maar — dat was ook in de onderwereld.

De vertellingen zijn dan ook in hooge mate belangwekkend; en zeer opmerkelijk is het dat men, door de lezing er van, zoo telkens herinnerd wordt aan onze eigen sprookjes en kindervertellingen van feeën en toovergodinnen.

Het „ik ruik menschenvleesch” van den reus en „klein duimpje” vindt men er in terug; gedaanteverwisselingen als in „asschepoetser” komen er herhaaldelijk in voor; het laatste sprookje, waarin een Rhinocerosvogel, op het punt staande een klein vischje te verslinden, door de listige vleijerij van dit laatste wordt om den tuin geleid, waardoor het zijn leven redt, herinnert ons levendig aan den fabel van „le Renard et le Corbeau,” eindigende met de

les van den loozen vos aan den raaf „apprenez que tout flatteur vit au dépens de celui qui l'écoute."

Ook de mediums van onzen tijd blijken in het leven van de Bataks een groote rol te spelen, als bemiddelaars tusschen de geesten van afgestorvenen en de menschen.

Een paar staältjes mogen eenig denkbeeld geven van de in hooge mate uiteenloopende tooneelen, die ons worden voorgesteld.

De batak Selido had van zijn oom een beitel geleend doch verloor dien. De oom eischte den beitel terug, onder bedreiging dat hij hem anders alles zou ontnemen wat hij bezat. Diep verslagen ging Selido naar zijn moeder om haar raad te vragen. Van haar vernam hij dat de ziel van zijn vader in een wild zwijn was overgegaan en zij herinnerde hem er aan, dat zijn vader bij zijn leven gaarne op de mandoline tokkelde. Dit instrument moest hem helpen om te zoeken waar de beitel zich bevond, daar de ever, hoorde hij dit geluid, zich daardoor wel zou aangetrokken voelen en de noodige inlichtingen verstrekken. Selido ging daarop naar een bosch, waar zich veel wilde varkens ophielden en legde de mandoline aan den voet van een boom neer. Na hun modderpoel verlaten te hebben, waarin zij zich naar hartelust hadden rondgewenteld, kwamen de varkens weldra voorbij den boom en zag men dadelijk een hunner stilstaan, de mandoline grijpen en daarop gaan spelen. Selido maakte zich onmiddellijk van het dier meester, dat, na hevigen tegenstand en na eerst nog andere dierengedaanten te hebben aangenomen, eindelijk tot de bekentenis kwam, dat het werkelijk de incarnatie van zijn vader was en daarop aan Selido meedeelde waar de beitel te vinden zou zijn.

Een ander verhaal geeft reiner en liefelijker tooneelen te zien. De dochters van den hoofdgod waren op een goeden dag naar de aarde komen vliegen om in een rivier te gaan baden. Een jonge man, die de verrukkelijke hemelschoonen stond te begluren, werd op een van haar doodelijk verliefd, waarop hij naar voren trad en zich plotseling meester maakte van haar manteltje met vleugels. Alle anderen zweefden in sierlijke vlucht verschrikt hemelwaarts, maar de eene ongelukkige miste haar vleugeltjes en kon dus haar zusters niet volgen. Er schoot voor haar niets over dan van den nood een deugd te maken en zich aan haar vurigen min-

naar over te geven, waarop zij onmiddellijk samen trouwden.

Zou de verbeeldingskracht van het beschaafdste volk, dat men zich denken kan, ons een voorstelling kunnen schenken, bekoorlijker en aantrekkelijker dan hier geschiedt door wilde, onbeschaafde Bataks?

Uit alle verhalen blijkt de hoogst gemeenzame omgang, dien de Bataks zich denken tusschen Goden, geesten, menschen en dieren. Ook zij stellen zich hun Goden voor als wezens naar hun beeld geschapen, die zich ook amuseeren met menschelijke vermaken, wat ons herinnert aan het gedicht „de Bruiloft der Goden," waarin deze voorgesteld worden op den Olymp een partijtje whist, boston en quadrille te spelen.

Aan de beoordeelaars, tot wie de schrijver zich in zijn voorwoord richt, de critiek overlatende over de wetenschappelijke waarde van het werk kan ik, als leek, de vertellingen, die bovendien in een keurig uitgevoerd gewaad zijn gestoken, in hooge mate in de belangstelling van de lezers aanbevelen, niet twijfelende of allen zullen er met voldoening kennis mede maken en zich tevens van de Bataks een andere voorstelling vormen, dan dat het slechts wreede menscheneters zouden zijn.

L.

Studies, door Frans Coenen Jr. Utrecht, H. Honig, 1894.

Van het viertal schetsen: „een treurig sterfgeval", „een avond", „angst" en „kermis", die in dezen bundel vereenigd zijn, is de eerste verreweg de mooiste. Zij verhaalt van Paul Debreux, den eenigen zoon der weduwe van een infanterie-kapitein, die jaren lang van haar man gescheiden had geleefd, en zich onder zulke omstandigheden des te inniger aan haar tengeren knaap had gehecht. De jongeling was leerling der III B klasse van het Amsterdamsche gymnasium en in de periode, waarin het leven van vacantie tot vacantie wordt geteld. Maar helaas, in eene dier sombere namiddaglessen, onder de leiding van den leeraar in de

aardrijkskunde, was hij onwel geworden; en tehuis gekomen was hij buiten kennis geraakt. De flauwte herhaalde zich nog een paar keeren, en de dokter moest terstond gehaald worden. De geneesheer kwam, den volgenden ochtend nog eens, constateerde typhus, en bleef komen, dag aan dag, tot de lijder bezweek. Dan nog eene beleefdheidsvisite bij de begrafenis, en de historie neemt een einde.

Men begrijpt, dat de waarde dezer eenvoudige episode uitsluitend in de ontleding en voorstelling der gewaarwordingen, in de afbeelding in woorden van de lijdensoogenblikken van moeder en zoon gelegen is. Welnu, de schrijver heeft mij geboeid. Het is hem gelukt mij te doen medeleven met den knaap van het eerste oogenblik afaan, toen hij in de klasse aangegrepen werd door de ziekte, tot het laatste moment, toen hij met den wegstervenden klank „mama, mama!" op de lippen bezweek. Het lichaamslijden, gelijk de gewaarwordingen der ziel, van oogenblik tot oogenblik, is goed gevoeld en aangrijpend, schoon eenvoudig, weergegeven. Slechts één oogenblik heb ik getwijfeld aan de juistheid der waarneming. Als Paul Debreux in de heldere oogenblikken zijner nachtelijke overdenkingen met zijn schoolleven bezig is als inleiding tot de half kwellende, half verzoenende gedachte, dat hij zal gaan sterven, dan vindt hij het gedeelte van zijn lot, hetwelk op de banken van het gymnasium afspeelt, eentonig, kleurloos, vervelend, de moeite van 't leven niet waard. Het zij zoo; niet overal is het lesuur, gelijk in III B. te A...., òf een eindeloos geworstel met een saaie zestig minuten, òf een angstig tooneel van brutaalheid en verontwaardiging tusschen de leerlingen en hun docent. Want het kan op een gymnasium heel gezellig zijn! Maar Paul Debreux lijdt onder dit alles in die mate, dat hij wel sterven wil, als hij den last van de schouders gaat werpen. Mij komt het voor, dat zulk een toestand bij een stervenden jongeling van 15, 16 jaar wel mogelijk is. Helaas, dat hij nu te wijsneuzig wordt. „Als hij een man was geworden, dan zou 't veel beter gaan. Hij zou met lust werken.... Doch er kwam een twijfel bij hem op: zou hij in zijn maatschappelijken werkkring ook niet evenzoo de eentonigheid en verveling ontmoeten? Zou het leven hem dan wel de moeite waard toeschijnen?".... Zie, dit gaat te ver voor een

schoolknaap. En de menschelijke wijsheid van een zestienjarigen gymnasiast is op de verwachting der toekomende dingen gebouwd. Voor 't overige, ik wil het zoo gaarne herhalen, is „een treurig sterfgeval" van den eersten tot den laatsten regel goed geteekend. Maar of het toch wel in waarheid „een treurig sterfgeval" is, van een levensmoeden schoolknaap, die met de liefde voor zijne moeder, als het eenige interessante op aarde, in het hart, den doodstrijd kalm ten einde brengt, terwijl die moeder zelve van de smartelijke onvoldaanheid dezes levens toch ook naar behooren overtuigd is, — dit is moeilijk te bevestigen.

De drie andere „studies" zijn ook wel goed geschreven, goed gezien, goed ontleend, maar ze doen toch onder voor de eerste. Van „een avond" is uitmuntend het gesprek der wandelende jongelui, Beukels en Cnoop, die aan 't eind van een beuzeldag naar 't Café Schreuder op weg zijn. Zeldzaam goed is het gedachtenarme, leege, onvoldane der onbeduidendheid weergegeven van de saaie, half vloekerige, half gekunsteld natuurlijke gesprekken zulker jongelieden, die in doelloos slenteren dag aan dag den tijd dooden. Beukels gaat alleen het café binnen, en op het balkon zitten mijmeren over zijn eentonig bestaan. Het geheel is eene pijnlijke, maar wel doordachte ontleding van de onvoldaanheid des menschen met zijne dagtaak in dien rosmolen des levens.

De vierde studie is genomen naar een jongmensch, die aan 't eind van zijne leerjaren ter hoogeschool, als doctor in de letteren, eene spoedige plaatsing heeft erlangd bij het middelbaar onderwijs in Indië. Hij heeft nog eenige weken tijd om zijne koffers te pakken, en besteedt de avonduren om met een min of meer letterwijs en naar genot hunkerend juffertje te gaan wandelen op het kermisterrein en zijne inrichtingen voor publiek vermaak. Verveling voor beiden, geen genot. De held dezer avondwandelingen, Dr. Les, brengt de schoone naar huis, die nog even haar voile optilt om bij 't afscheid haar ridder den mond te bieden, en gaat dan mijmerend over het kleurlooze dezes levens huiswaarts. „Hoe lang dat nog duren zou ...?" is zijne vraag aan 't einde van zijn terugtocht. En ook wij vragen: „hoe lang dat nog duren zou ...?" dat jonge menschen van talent, of althans doctoren in de letteren, die aan 't eind van een welbesteed stu-

dieleven ter hoogeschool, immers met eene benoeming voor 't middelbaar onderwijs in Indië in den zak, zich zóó zielloos eentonig door hunne avonden henen worstelen, zóó, tot aan de gedachte van zelfmoord toe, zich vervelen? Moest die jonge man zich niet voorbereiden voor zijne taak als docent? Had hij geen belangstelling voor eenig wetenschappelijk onderwerp, dat zijne aandacht kon bezig houden? Wat is er toch iets noodlottigs in hem, dat hij zich niet ontworstelt aan hetgeen hem zelf verdrietig maakt? Da Costa heeft de verveling „wanhoops moeder" genoemd. Maar als men zich nu maar eenmaal niet aan de omarmingen dier moeder kan ontscheuren! Frans Coenen Jr. is, blijkens zijne „studies", in de gelegenheid de menschen, die aan verveling lijden, goed te bespieden, en hunne karakterloosheid te ontleden, maar tot het diepere „waarom?" dringt hij niet door.

Er is nog ééne studie, die ik niet besproken heb. „Angst" heet het verhaal van een zekeren heer Doef, die met zijne moeder eene onverwachte erfenis krijgt, o. a. een huis in een afgelegen stadje, en die nu daarhenen gaat om zijne moeder genoegen te geven, daar deze er wonen wil. Vooraf bezoekt hij echter het geërfd huis en aan 't einde van de gang, naar de tuindeur, ziet hij .... „een hoofd, een lijkenkop, een weinig achterovergebogen, alsof het aan het haar werd getrokken." Mijnheer Doef is ontsteld, maar zwijgt wat hij gezien heeft; nochtans blijft de gedachte aan het spooksel hem martelen, en als hij in het geheimzinnige vertrek komt, is zijn angst verschrikkelijk. Nu hij met zijne moeder eenige weken ter plaatse heeft gewoond, leert hij begrijpen, wat het is. Want de notaris van het stadje heeft een portret van den neef, die het huis aan de familie Doef heeft nagelaten, en dit portret verraadt het aangezicht van het spooksel.

Het verdere is licht te raden. De ongelukkige erfgenaam kan in de geërfde woning nergens rust vinden; geneeskundige hulp wordt noodig; zelfmoord is het einde. In al de stadiums van zijn door den angst gesloopt bestaan leeren wij den lijder begrijpen; wij zien de krankzinnigheid hem besluipen; wij worden gefolterd door het lijden des ongelukkigen. Het schot, dat hem, als hij op het spooksel schiet, in den slaap verwondt, zoodat hij na eenige minuten sterft, is 't eenige, wat ons verlichting schenkt. Het was

heel natuurlijk, daar moest de geschiedenis mede eindigen. Maar de „studie" is wat te uitvoerig; de foltering duurt ons te lang. Er ontbreekt, wat de „fatalistische Geschichten" van Ola Hansson, — waaraan de schetsen van Frans Coenen ons menigmaal doen denken, — leesbaar maakt: belangrijkheid der menschen, die door het fatum worden gedoemd tot lijden. Neem b. v. het interessante verhaal van Ola Hansson „Heimlos", dat eene gelijkvormige historie behandelt, den zelfmoord nl. van een krankzinnige, die door „angst" tot de noodlottige levensmoeheid wordt gedreven. Het slachtoffer is een jongmensch van het platte land, die te Kopenhagen studeerde, daar zijn geboortedorp niet kon vergeten, maar toch ook, als hij weder ten platten lande woont, onvoldaan is over zijn heengaan uit de stad. Hij wordt nu gekweld door de gedachte dat hij een tweewezen is; zijn eene natuur is hij-zelf, dien hij betasten kan, de eene hand de andere, maar zijne tweede natuur loopt achter hem aan, des avonds op de eenzame landwegen. 's Avonds laat klopt het aan zijne deur, lang en telkens weer. Eindelijk komt de geheimzinnige persoon bij hem in de kamer, in zijn bed....; dan wordt de angst den armen lijder te machtig, en, wanende zijn vervolger in 't hart te steken, doodt hij zich zelf. Men ziet, de geschiedenis bij Ola Hansson is dezelfde als die bij Frans Coenen. Maar de Deensch-Duitsche schrijver heeft de kunst verstaan zijn lijdenden held belangrijk te maken, en daarin schoot de Nederlandsche verteller te kort. Hoe een jongmensch, van wien we niets anders weten dan dat hij een moeder heeft, en een dorpshuisje erft, aan zijn einde komt, treft ons niet genoeg om er een heelen tijd door geboeid te worden, ondanks de fijnste ontleding van zijn zielsproces. Want wij hebben niet genoeg bespeurd, dat hij eene ziel had.

Nog eene opmerking. Frans Coenen Jr. is een schrijver, die tot heden meer uit het hoofd dan uit het hart dichtte. Zoo komt het waarschijnlijk, dat zekere gekunsteldheid in woorden van eigen maaksel, en die klaarblijkelijk bestemd zijn om iets mooi uit te drukken, hem parten speelt. In het mooiste zijner opstellen, „Een treurig sterfgeval," en dat ook met het hart is geschreven, gebeurt het niet, maar in de andere „studies" telkens weer. Eén voorbeeld voor velen. We gaan een café binnen en dringen door

de menigte menschen en tusschen de tafeltjes uit tot aan het „zaalbinnen," in plaats van „tot binnen in de zaal" of „tot in eene binnenzaal."

Tot aan het „zaalbinnen?" Wat voor Hollandsch is dat? Onze goede Nederlandsche taal is niet volmaakt, maar het is toch wel zeker, dat zij krachtig genoeg is om het ziekteproces der gekunsteldheid, waaraan vele jongeren haar in onze dagen doen lijden, te boven te komen. En dit troost. Eene vraag: de jongeren zeggen van Vondel te houden en Multatuli te eeren. Heel goed. Het proza van den een en de poezie van den ander hebben recht ten voorbeeld te zijn. Maar waar heeft Vondel, waar heeft Multatuli, ooit een nieuw woord toegelaten, indien het streed met den aard der taal zelve?

„Zaalbinnen" en zulk maaksel, is doodgeboren kunst(emakers)taal.

S.

Piong Pan Ho. Oorspronkelijke Indische Roman van J. Dermout. Amersfoort. G. I. Slothouwer.

Gaf de schrijver ons in zijn het vorig jaar verschenen roman „In de koffie" een zeer juiste beschrijving van het plantersleven in de binnenlanden van Java, in „Piong Pan Ho" teekent hij wat er zoo al omgaat in de handelswereld op een hoofdplaats en hoe de hoofdpersoon, zoo kersversch uit China op Java gekomen, zonder zelfs een woord van de taal van het land te kennen, door onvermoeide werkzaamheid, in korten tijd een vermogend man wordt, doch op het toppunt van grootheid en macht gekomen, ten slotte, als het gevolg van een krenkende behandeling van den resident, door zelfmoord een einde aan zijn leven maakt.

Hetzelfde wat van „In de koffie" getuigd werd geldt ook van dezen roman. Hij biedt ons een aangename, boeiende lectuur, maar er komen passages in voor, die geen vloeiend Hollandsch genoemd kunnen worden, terwijl sommige beschrijvingen aan duidelijkheid te wenschen overlaten.

En juist dit laatste is te betreuren, omdat die onduidelijkheid vooral uitkomt in de beschrijving van de wijze waarop de Chineezen in het algemeen, en zoo ook onze hoofdpersoon, rijk worden ten koste van de verarmde Javaansche landbouwers. Het zal een oningewijde moeielijk vallen om uit hetgeen, op de bladzijden 92—94 van deel 1, verteld wordt, een duidelijke voorstelling te krijgen van de transacties, die in de binnenlanden gesloten worden, en evenmin zal hij er uit begrijpen waartoe eigenlijk de andere Chineezen Piong Pan Ho wilden omkoopen. En wat niet minder hinderlijk is voor Hollandsche lezers, dat is het onvertaald laten van de, bijna op iedere bladzijde voorkomende, Maleische woorden, die ontegenzeggelijk in het Nederlandsch, dat in Indië gesproken wordt, burgerrecht hebben verkregen, maar niettemin voor Nederlandsche lezers onverstaanbaar zijn.

Zoo zal iemand, om maar een voorbeeld te noemen, die het woord a d a niet verstaat, onmogelijk de les kunnen begrijpen die de pas aangekomen Piong Pan Ho van de andere Chineezen ontving. (Blz. 25 d. 1.)

Wat verder de onduidelijkheid hier en daar aangaat, zoo behoeft, ten bewijze daarvan, slechts gewezen te worden op de volgende uitdrukkingen:

D. 2 bl. 7: „'t Is lastig, zei Duna en toen, onder zijn adem en snel sprekend....."

Bl. 16: „Zij spraken het tegen met het vernietigend argument dat Wije als verkooper met geen crediet g e v e n te maken had." Wie heeft er dan wel mee te maken? zou men zoo vragen, als het de verkooper niet is? de kooper toch zeker niet.

Bl. 17: „Om door middel van die enkele B tot de dubbele te kunnen promoveeren" kan alleen hij begrijpen die weet, dat de enkele B beteekent: de afdeeling van de hoogere burgerschool te Batavia, waar de jongelui opgeleid worden voor het groot ambtenaars-examen, dat den toegang verleent tot den dienst bij het binnenlandsch bestuur, bij verkorting B. B.

De bovenvermelde grieven zijn vooral hierom zoo te betreuren omdat overigens het verhaal, zooals boven reeds werd opgemerkt, boeiend geschreven is en een juist denkbeeld geeft van den handel en wandel der veel besproken Chineezen op Java, zoodat, al

was het dan ook alleen maar om eens nader kennis te maken met den joligen Chineeschen marskramer (Klontong), ons op het keurige titelblad voorgesteld, de lezing er van niettemin zeer mag aanbevolen worden aan hen, die of het Maleisch voldoende verstaan of in hun omgeving iemand hebben die de Maleische woorden kan verklaren.

L.

Jonkvrouw Edelweisz, Een Rijnsprookje door Agatha Snellen. Utrecht, J. L. Beyèrs, 1894.

't Is een allerliefst sprookje, dat de poëtische schrijfster ons op bevallige wijze weet mede te deelen.

De stijl is eenvoudig en klaar-doorzichtig als de klaterende beekjes en opborrelende bronnetjes, die wij als het ware hooren ruischen met zacht verfrisschend geluid.

Bergkristal, de latere Rhônerivier, geeft den menschenkinderen heel wat te leeren, evenals de dartele, dwaze Edelweisz, en als wij de laatste bladzijde gelezen en het boekske gesloten hebben, dan droomen we nog eens prettig over Gletschers en geurige Alpenweiden, over heerlijke reissouvenirs, en het spijt ons, dat Agatha Snellen opgehouden heeft te vertellen, want we hadden nog zoo gaarne geluisterd.

Hier en daar wekt het sprookje herinneringen aan het fraaie, liefelijke Harzmärchen „Prinzessin Ilse", dat jaren geleden uitkwam.

Natuurlijk wil ik er in de verste verte niet op zinspelen, dat de schrijfster in haar Rijnsprookje niet oorspronkelijk zoude zijn.

Integendeel; Edelweisz draagt een geheel eigenaardigen stempel van frissche bekoorlijkheid. Ook de nette uitgave en fraaie druk zijn in harmonie met het geschrevene.

MENA.

Bibliographisch Album.

Lucas Malet. (Dochter van Charles Kingsley.) *De boete voor een Misstap*. Met een voorwoord van Jeronimo de Vries. Uit het Engelsch vertaald door J. de Hoop Scheffer. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

Toen de dochter van Charles Kingsley met hare „Wages of Sin" een wezenlijk succes behaalde, verwonderde zulks niemand. Een waardige dochter en erfgename van een beroemden naam, gehuwd met een respectablen clergyman, schrijvende in een trant als George Elliot dit zoo meesterlijk verstond: niets stond hier het welslagen in den weg.

Deze pennevrucht werd als zoovele van Albions fiere dochteren gaarne op Hollandschen bodem overgeplant, maar weinige plantjes werden met meer voorzorg, kennelijke ingenomenheid en teedere zorgvuldigheid gekweekt en geënt dan dit literarisch product.

Een man als Jeronimo de Vries geeft zich de moeite, een weldoordacht, warm huldigend woord van aanbeveling te schrijven, een talentvol vertolker als J. de Hoop Scheffer wijdt zijne beste krachten aan het werk.

Verdient deze roman zulks?

Wij willen met den vertaler niet twisten over den titel „De Boete voor een misstap", daar wij den inhoud van het werk voortreffelijk vertaald vinden, maar is werkelijk de roman zóó grootsch van opzet, zóó fijn van karakterteekening, dat wij de

schrijfster op ééne lijn kunnen noemen met Elliot en Henry Ward?

Neen, duizendmaal neen. Lucas Malet moge talent hebben, veel talent, maar zij beheerscht niet de stof, gelijk de twee genoemde vrouwen dit vermochten en vermogen.

Toch is „De boete voor een misstap" een werk, waaraan men groote belangwekkendheid niet ontzeggen mag. 't Behandelt een rijk, tragisch, nooit uitgeput onderwerp: de zinnelijke liefde, welke twee ongelijksoortige wezens samenbrengt tot hun lateren vloek.

Ja; ze dragen den drukkenden keten van ellende tot het einde toe: de vreemd-aangelegde, maar niet onedele schilder en het hartstochtelijk mooie, onbeschaafde meisje uit het volk.

Ze zijn goed geteekend die beide figuren, krachtig en duidelijk, beter, o. i. dan de gesubtilizeerde Mary Crookenden, en haar ridderlijk goedige neef. Alles en alles is „De boete voor een misstap" een mooi en interessant boek, dat niemand terzijde zal leggen zonder er ernstig over nagedacht te hebben.

MENA.

Sterk in leed. Een Familieroman door Mevr. Zwaardemaker-Visscher. Schoonhoven, S. & W. N. Van Nooten, 1894. 2 deelen

Aantrekkelijk is dit werk reeds door zijn uiterlijk, en dat wil toch ook wat zeggen, nu de kunst in onzen tijd dapper een woordje mede spreekt, en de uitgevers toonen gaarne met die strooming mede te gaan.

Dit kenmerk is echter wat men noemt: boven af; op het innerlijke, den inhoud, komt het aan, en dan treft ons al dadelijk iets nieuws, namelijk een soort rolverdeeling, een tableau van de personen, die handelend in den roman optreden, een min of meer genealogisch overzicht.

Ik vind zoo iets uitstekend, maar de schrijfster verraadt daardoor al dadelijk, dat zij elkaar allen krijgen, en hoewel dit toch wel gauw genoeg blijkt, ziet men uit de namen der personen, al bij de expositie van de verschillende jongelieden, dat al de huwelijken gesloten worden in den zin, zooals de lezer zich dat zelf reeds had voorgesteld.

Deze nieuwigheid heeft dus haar voor en tegen.

Meer kan ik medegaan met in weinige woorden, doch in een kernachtig gezegde, steeds den inhoud, de gedachte, de strekking van ieder hoofdstuk samen te vatten, zooals de schrijfster hier deed. Dat geeft karakter aan het boek, en doet nog meer de didactische strekking er van spreken.

De lyriek is nooit aan 't woord; zondert men de twee eerste pagina's uit, welke dichterlijk zijn geschreven, dan is het verdere eenvoudig, sober zelfs gesteld.

Het is Mevrouw Zwaardemaker blijkbaar niet te doen geweest om te polijsten en te versieren. Zij schrijft goed, gemakkelijk; zij vertelt vlug en vaardig; zij beeldt haar personen af welgelijkend, zonder ze te flatteeren; zij laat de luidjes ongedwongen praten; zij zondigt niet tegen taal en stijl „maar schuim, dat een „oogenblik prikkelt, maar niets geeft dan soms „een leelijken nasmaak," geeft zij niet; trouwens zij leeraart door Fenna (in den roman), dat *echte kunst* eenvoudig moet zijn; „eenvoud is 't kenmerk van 't ware schoone."

Ik heb op dat alles niets tegen, doch men kan het eene doen en het andere niet nalaten.

Niettemin ben ik zeer voldaan over het boek, dat ik gaarne bij mijne lezers van „het Leeskabinet" inleid. Het mag eenvoudig, alledaagsch, wat kleinsteedsch, huiselijk zijn, zeker is 't een goed, degelijk boek, dat zijn weg wel zal vinden.

Mevrouw Zwaardemaker heeft eene ernstige levensbeschouwing, welke uit het werk spreekt en, uit het hart gegrepen, zeer zeker in veler harten weerklank zal vinden.

Gemoedelijk komt zij tot den lezer, en weet in boeienden vorm hare gedachten neder te leggen.

Voor jonge dames vooral acht ik het een uitstekend boek! Het verdient in elk geval in ruimen kring bekend te worden; in geen huiskamer mag het ontbreken.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Lewis Wallace, De Vorst van Indië of de val van Konstantinopel. Naar het Engelsch door Alma. Rotterdam, D. Bolle. 2 deelen. (Uitgegeven in 28 afl. van 10 Cts. met premieplaat.)

Het bijbelsche spreekwoord „aan de vruchten zal men den boom kennen" zou ik voor dezen boeienden roman, ten minste wat zijn schrijver betreft, willen omkeeren; door h e m te kennen, kent men het boek, en daarom is 't misschien niet onbelangrijk om 't een en ander omtrent dezen begaafden man te zeggen.

Lewis Wallace, geboren 10 April 1827 te Brookville, was in zijn jeugd wat men noemt een ondeugende jongen. Hij, de zoon van den Gouverneur van Indiania, was de schrik voor de heele buurt.

Leeren deed hij weinig of niet, maar een equivalent werd geleverd door zijn onverzadelijken leeslust; indien hij geen kattekwaad deed of kwajongensstreken uithaalde, dan was hij verdiept in de boeken.

Zijn lievelingsboek was „de Levens van Plutarchus. Ging hij een week of drie en ribote, namelijk met zijn hond, en 't geweer op den schouder, op avonturen uit, dan had hij altijd een deeltje van Plutarchus in den zak. Toen hij 10 jaar was, — let wel 10 jaar, — probeerde hij het schoolleven, maar hij liep al spoedig weg, en vatte het nomadenleven weder op.

Soldaat, schrijver of schilder: een dezer werkkringen trok hem nog het meeste aan, maar daar zijn vader de hand van hem aftrok, en hij toch aan den kost moest komen, bood hij den secretaris van het Graafschap zijne diensten aan als kopiist. Hij verdiende 10 Amerikaansche centen voor iedere honderd woorden, en toen hij elf dollars bespaard had kocht hij een geweer.

Intusschen was hij een beetje gekalmeerd en oefende zich onder zijn vaders leiding in de rechtswetenschap, maar toen brak de Mexicaansche oorlog uit. Daar moest hij bij zijn; hij trachtte een compagnie op te richten; dat lukte hem, maar hij voelde zich niet ervaren genoeg om het kapiteinschap op zich te nemen. Hij vergenoegde zich met een lageren rang. Meer dan schermutselen deed zijn troep niet; zij had meer te lijden van moeraskoortsen dan van den vijand.

Na den oorlog zette hij zich als practiseerend rechtsgeleerde neer. Doch toen de oorlog uitbrak kwam hij bij het Unieleger en zorgde er voor dat Indiania zes goed afgerichte regimenten leverde, en voerde zelf het bevel over een er van.

Er is eenig verband, — een indirect verband, — tusschen het officieele verblijf van den Generaal Wallace in Konstantinopel en 't onderhavige boek. Toen Generaal Garfield president werd bood hij Wallace het gezantschap in Zuid-Amerika aan, waarvoor hij bedankte, maar toen hem de post van gezant bij het Turksche Hof werd aangeboden, voelde hij al de bekoring die Konstantinopel voor een romantisch gemoed hebben moet.

Toen Wallace de benoeming tot gezant had aangenomen, en na de audiëntie het Witte Huis verliet, klopte de president den titularis op den schouder, en zeide: „ik verwacht een nieuw boek van u; 1) uwe ambtsbezigheden zullen u niet beletten er een te schrijven. Laat het in Konstantinopel spelen."

Dat was niet aan een doovemansoor gezegd. De verovering van Konstantinopel door de Turken is een van de belangrijkste gebeurtenissen in de geschiedenis. Hij bestudeerde de bronnen. Hij vond aanleiding in Dr. Samuel Johnson's tragedie Irene, om zijn intrigue te weven, en na zes jaren werkens, ook in de oude archieven, was zijn boek geschreven.

Wie het voorgaande overweegt, wie wil doordringen in het magisch romantisch-historisch weefsel van den schrijver zal wel doen dit boek te koopen en te lezen.

Het is meer een drama, een schouwspel, dat men medeleeft, dan een roman; men ziet en hoort.

Trouwens wie zou anders verwachten. De Vorst van Indië is niet minder belangrijk dan Ben-Hur. En wie heeft dat werk niet gelezen?

Schrijvers ideaal is bovendien om geheel des menschen leven te doen beheerschen door ééne alles overheerschende behoefte voor alle menschen, en die behoefte is .... het geloof in God.

Den Haag. A. J. S. v. R.

---

1) De President had zijn BEN-HUR gelezen.

Zonder Illusie. Roman van Thérèse Hoven. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

Een groot aantal pennevruchten hebben we reeds aan Thérèse Hoven's vlotte pen te danken en nog altijd geeft de productieve schrijfster geen teekenen van verslapping of vermoeidheid.

Dit haar jongste werk heeft in hooge mate les défauts de ses qualités.

Terwijl wij de soberheid en zelfbeheersching van den stijl bewonderen, spijt het ons daarentegen, dat deze ook bij werkelijk aangrijpende momenten zich nergens verheft om ons den vollen indruk te geven van hetgeen toch blijkbaar het doel der novelliste is, ons voor oogen te tooveren.

Het woord is een kracht, laat Thérèse Hoven dit toch nooit vergeten, en onze taal is wonderrijk, ook om het meest dramatische plastisch weder te geven. Den opzet en de intrigue van dezen roman nagaande en overdenkende, dacht ik onwillekeurig hoeveel waars er is in de bewering van enkelen, dat het gemakkelijker is een vreemd, uitheemsch gerecht smakelijk te bereiden, dan een oude, bekende spijze op geheel nieuwe wijze klaar te maken, zóó dat zij ons gehemelte aangenaam prikkelt.

Een ander minder culinarisch beeld gebruikend, zouden we kunnen zeggen, dat het misschien dankbaarder taak zoude geweest zijn voor Thérèse Hoven, den strijd te schetsen tusschen eene Oostersche Sultane favorite en de eene of andere gevaarlijke odaliske, dan het overbekende, erg conventioneele thema te behandelen: de man, de echtgenoote, de maîtresse.

Het oude gerecht is hier op eene nieuwe wijze bereid; of zulks met succes gedaan is, staat nog te bezien. Een jonkman heeft een meisje lief beneden zijn stand. In dit meisje vinden wij een zacht grisette-type terug uit Fransche romans en ook de moeder, de deftige, de al-gestrenge, ontbreekt niet om den weerspannigen zoon na eenig tegenstribbelen de haven van het wettig huwelijk binnen te loodsen.

De omstandigheden, toeval of noodlot spelen het jonge echtpaar zonderlinge parten, en m e t het huwelijk begint voor hen een afmattende levensstrijd.

De jonge gade, plotseling van kind tot vrouw gerijpt door de smartelijke ontdekking dat haar echtgenoot eene andere lief heeft, bevindt zich in een even moeilijken toestand als de man, die in zijn zwakheid geslingerd wordt tusschen zijne oude verboden neiging en den nieuwen ontluikenden hartstocht voor zijne wettige vrouw.

Menige gelukkige greep uit het menschelijk leven deed hier de auteur en gaarne noemen wij de scène gedurende het onweer, waarbij zich de jonge vrouw in volle liefde aan haren man geeft, een meesterstukje.

Jammer maar, dat het verhaal te lang uitgesponnen, te gerekt is, en bij al het goede, dat wij zeker niet weg zullen cijferen, een zekere tint van onwaarschijnlijkheid hier en daar veel bederft.

De uitgave met portret van de schrijfster is keurig en de druk duidelijk.

MENA.

Een verhaal uit West en Oost, uit het Engelsch van Rudyard Kipling en Wolcott Balestier. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

Een dweepziek jong meisje in Amerika, dat zich de verhevene taak stelt, om in het verre Britsch Indië zieken te verplegen en ellendigen te verzorgen, laat vader en moeder in de steek, wil niets hooren van de innig-gemeende liefde van een ongewonen aanbidder, en begeeft zich naar Engelsch Indië, om zich daar aan het hoofd van een hospitaal te plaatsen. Zij wordt echter op den voet gevolgd door den braven Yankee, door Tarvin, die in die heete wildernis doordringt en in het uit de rots gehouwen paleis van den Maharajah ontvangen wordt.

Hier is het penseel van den oorspronkelijken Kipling in zijne volle kracht. In eene reeks van schitterende tafereelen ontrolt de vernuftige schrijver de niet altijd even waarschijnlijke historie. Hij boeit ons, brengt ons nu en dan in de hoogste spanning zoodat wij griezelen van de akelige dingen die hij ons voor oogen too-

vert, en weet ten slotte de geschiedenis zoodanig te doen verloopen, dat Kate, de heldin, zich lijdelijk door haren preux chevalier naar Amerika laat terugbrengen.

Kate ziet in, dat men, met welk een schat van menschenliefde ook in het hart, toch niets vermag tegen de vooroordeelen van een ras als dat der inboorlingen in Engelsch-Indië, en dat het ten slotte veel verstandiger is, één Amerikaan volkomen gelukkig te maken, dan onrust en verzet te doen ontstaan onder een hoop ontevreden harem-bewoonsters en zieke oosterlingen.

West en Oost is een amusant boek, vol geest en humor, vol onwaarschijnlijkheden en fantazie; het maakt Kipling ten onzent nóg meer gezocht en bemind, en wekt onze achting voor een medewerker als Wolcott Balestier.

v. d. D.

Schetsen naar het Leven, door Jerome K. Jerome. Utrecht, H. Honig 1894.

Lezers van „Drie man in een Boot" en van het „Land der Planken" zouden allicht een luchtiger en komischer inhoud verwacht hebben, dan deze schetsen werkelijk bevatten. Natuurlijk verloochent een schrijver, bij wien de vis comica zoo ontwikkeld is als bij Jerome, zijn aard niet, maar toch zal men in dezen bundel menige opmerking vinden van zoodanige ernstig-zedelijke strekking, dat deze of gene onwillekeurig aan de Maximes van Larochefoucauld zal denken. Jerome is een moralist en in enkele zijner schetsen, zooals „Palmen en hulsten", „theeketels" en „klokken" komt u Jean Paul voor den geest. Zijne menschenkennis doorzult al deze degelijke schetsen, en de humor, waarmede typen als „Een bekoorlijke vrouw" en „De gedachtelooze man" geteekend zijn, doen den lezer erkennen, dat er weinig schrijvers zijn, die ons zoo allerprettigst en tevens zoo leerzaam bezig houden als de geboren opmerker en humorist Jerome.

v. d. D.

Aristokraten in Madrid. Roman uit het hedendaagsche leven der Spaansche groote wereld, door pater Luis Coloma. S. J. Uit het Spaansch vertaald door Thr: C. C. H. Martens. 2 dln. Utrecht, P. H. Reijers, 1894.

Welk een ijdele, eerzuchtige, innig gemeene, liederlijke maatschappij, waarmee Luis Coloma ons in kennis brengt! 't Is volgens hem niet meer of minder dan „de groote wereld van Spanje in de laatste jaren, de wereld der ministers, der hovelingen, der adellijke heeren en dames, der aanzienlijksten en rijksten." Waar een Minister van Koloniën een zeer zonderlinge daad verricht, om 't aldus op zijn zachtst uit te drukken, daar merkt de schrijver in een noot op:

„Wij haasten ons den lezer mede te deelen, dat noch deze persoon, noch een van de anderen, die bij de vele historische feiten, in dezen roman vermeld, voorkomen als officieele personen, portretten zijn van werkelijk bestaan hebbende, of nog bestaande leden. Wij hebben op dezen zelf niet willen zinspelen. Ofschoon allen onze sympathie niet wegdragen, boezemen zij ons toch medelijden in; en al geeselen wij zonder verschooning de ondeugd en het ergerlijke, toch wachten wij er ons wel voor, een of ander bepaald persoon te grieven, die reeds door berouw zijnen censor heeft kunnen ontwapend hebben. Met meer reden dan Crebillon zeggen wij: „Jamais aucun fiel n'a empoisonné ma plume" 1).

Maar indien deze dingen alzoo werkelijk zijn, dan bewijst de Spanjaard zijn land toch een slechten dienst om al die intriguanten, al die door en door gemeene en beestachtige mannen en vrouwen, te kleeden in de uniform der hoogste waardigheidsbekleeders en aan allen de hoogste titels in den lande te verleenen.

Heeft deze Pater S(ocietatis) J(esu), deze Jesuiten Pater de Roomsche kerk en haar instellingen niet lief? Zeer zeker; dat blijkt genoeg uit de beschrijving van vele ceremoniën en van

1) I bl. 33.

enkele personen als een Markiezin van Villasis en van Sabadell en een Pater Cifuentes, uit zijn haat tegen de Vrijmetselarij en zijn schimpscheuten op Bismarck. En toch meen ik, dat hij een zeer slechten dienst aan zijn kerk bewijst door al die eerzucht, al die ijdelheid, al die gemeenheid, al die liederlijkheid haar spel, zoo'n schaamteloos spel, te doen spelen in een land, waar de Roomsche geestelijkheid oppermachtig heerschappij voert, en waar slechts een gering aantal vrijdenkers haar een weinig boos kan maken, maar meer ook niet. Welk een wonderlijk soort van godsdienst heerscht er toch onder zoovelen „die" gelijk Luis Coloma dat zelf uitdrukt „den Hoogepriester (den Paus) vereeren door voor hem te illumineeren en er zich toe bepalen de verheven zedeleer te steenigen van dien God, dien hij op aarde vertegenwoordigt" [1]).

Overigens heb ik in langen tijd geen boek gelezen, zóó door en door geestig en sarkastisch als dit werk, geschreven met ontzaglijk veel talent en frischheid, enkele malen met veel gevoel; er valt slechts te wijzen op de beschrijving van hetgeen er omging in hoofd en in hart bij Juan Velarde, voordat hij ging duelleeren. (I, 113, 114.)

De staaltjes van vlijmenden spot op te noemen is haast ondoenlijk; dat sarcasme openbaart zich al terstond in den op zich zelf zoo onschuldig klinkenden titel: „Aristokraten" [2]).

Jhr. C. C. H. Martens verdient bijzonderen lof voor zijn verdienstelijke vertaling en de uitgever voor den aangenamen vorm, waarin hij het werk ons publiek aanbood.

D. J. W. B.

---

1) I bl. 37.

2) Aristokratie beteekent in het Grieksch letterlijk allereerst: de heerschappij der besten, edelsten. De philosophen noemden aldus een Staatsbestuur, waarin de besten en deugdzaamsten heerschten.

Sprookjes, door Hélène Lapidoth-Swarth. 's Gravenhage, Loman en Funke.

Sprookjes vormen de eerste bladzijde ln de letterkundige geschiedenis der volken. Sprookjes zijn even onafscheidelijk van de kindsheid van een volk, als van ieder mensch. Zie eens, met welke schitterende oogjes en een verhoogde kleur een kind zit te luisteren op den schoot zijner moeder — of als mama te voornaam is en te veel in andere zaken verdiept, — op den schoot der kinderjuffrouw naar een of ander boeiend of griezelig vertelseltje! Hoe wekt dat woord: Sprookjes een legio van herinneringen op uit onze eigen jeugd, hetzij wij denken aan de meest populaire tooververtellingen van Perrault alias: Moeder de Gans, zooals Asschepoetster en Blauwbaard, of die van Andersen, Grimm of Hauff en niet te vergeten de altijd onsterfelijke „Duizend en één Nacht." Het is eigenaardig, dat er in den regel twee tijdperken zijn, waarin dergelijke vertellingen ons aantrekken, namelijk: onze vroege jeugd en onze rijpere leeftijd en ouderdom. In de tusschenliggende jaren van Hoogere-Burgerschool-leerling en Gymnasiast, vindt men ze allicht flauw en kinderachtig, maar later trekt de naïeviteit ervan ons opnieuw onweerstaanbaar aan. Er mogen op dien regel uitzonderingen zijn, bijv. bij hen, die zich bepaald met de letterkunde bezig houden, maar over het algemeen zal men dien toch bevestigd vinden.

Menig lezer zal misschien evenals ik, met belangstelling den bovenstaanden titel hebben gelezen, maar ik vrees, dat hij ook evenals ik, een weinig teleurgesteld zal zijn, als hij het boekje doorleest. Als er Sprookjes worden beloofd verwacht men natuurlijk ook ze te zullen vinden, maar wat Mevr. Lapidoth-Swarth ons hier geeft, zijn geen eigenlijke Sprookjes, maar eenvoudig Parabelen of zoogenaamde symbolische en allegorische verhalen. Er zijn bij de drie en twintig stukjes maar twee of drie, die eenigzins op Sprookjes gelijken, namelijk de geschiedenis van het meisje, wier tranen in parelen veranderen, „De zingende koningsdochter" en „De kabouter", maar de kabouter-zelf is toch ook weer te veel een symbool der lastige conventioneele vormen en het koude proza van het dagelijksche leven.

Maar er is toch ook iets anders, waarin deze vertellingen zich van de algemeen bekende Sprookjes onderscheiden, namelijk door dien geest van somberheid en droeve wereldbeschouwing, welke wij ook in vele gedichten dezer met recht hoog gewaardeerde schrijfster aantreffen. In de sprookjeswereld komen wel akelige, angstverwekkende dingen voor, maar die wereld is toch op zich zelve niet somber, niet donkerkleurig getint. Toen ik als jongen de lotgevallen van Klein Duimpje las of hoorde vertellen, griezelde ik bij die akelige episode, als de wildeman met een scherp mes 's nachts de hoofdjes zijner eigen kinderen afsneed, en mijne kinderlijke verbeelding stelde mij dat bloedbad en de stuiptrekkingen dier arme schapen zoo afschuwelijk mogelijk voor oogen, maar bij die zelfde lotgevallen klopte mijn hart weer vroolijk, als Klein Duimpje met zijn broertjes ontvluchtte en de zevenmijlslaarzen van den Reus hem zulke uitstekende diensten bewezen. In „Asschepoetster" had ik diep medelijden met het arme, door hare booze zusters verdrukte meisje, maar ik juichte, als zij zoo prachtig gekleed naar het bal reed en vooral, als het glazen muiltje haar paste en zij de vrouw van den prins werd. Ook in het „Leelijke eendje" van Andersen vond ik het erg naar, dat het arme dier overal verjaagd werd en zooveel tegenspoed had, maar ik had groote pret toen het bleek, dat het leelijke eendje een zwaan was, door iedereen bewonderd.

Zulke heerlijke uitkomsten vindt men echter niet in de kleine verhaaltjes van Mevr. Lapidoth. Daar is en blijft de stemming altijd droevig en troosteloos. Een lindeblad wil vrij zijn, maar wordt, als het afgewaaid is, vertrapt in het slijk. Een geitje rukt aan zijn touw, ook naar vrijheid smachtende, en moet zich troosten met de lessen van een vink en een „practische" kip, die haar aanraden in haar lot te berusten. Dan weer klagen een citroenschil, een bosje jasmyn en een versleten dameschoentje bij een kerkhofmuur over de slechtheid en ellende der menschen. Of een zwaan spreekt over den dood van twee gelieven in het meer, en de laatste herfstbloemen sterven op het lijk van een diep betreurd lieftallig jong meisje!

Maar ik zal liever niet verder voortgaan. Men ziet uit deze

enkele voorbeelden reeds, in welk een somberen toon deze melodieuse stukjes (want melodieus mag men ze ongetwijfeld noemen) zijn gedicht.

„De zingende Koningsdochter" bezit meer het karakter van een Sprookje, want als de Prinses door de booze heks is betooverd, wordt zij eindelijk nog gelukkig, door uit eigen beweging de gave des lied prijs te geven en met den geliefde haars harten te huwen.

Ook de beelden en vergelijkingen door de schrijfster gekozen zijn soms niet juist genoeg om in een Sprookje, waarin alles mogelijk moet schijnen, dienst te doen. Zoo hecht een vreemde plant zich aan een zwakke riethalm, hetgeen ongerijmd is en neemt daarna afscheid van hem, hetgeen nog ongerijmder is, daar planten in den grond vast zitten en niet kunnen gaan wandelen. Ook „De Brug" is als zinnebeeld van den levensweg niet gelukkig gekozen. Dan zou ik de oude vergelijking, met een smal pad tegen een hoogen berg, verreweg verkiezen, want als men op een brug en dan nog wel „een wankelende smalle brug zonder leuning" zooveel drukte maakt, zal men er spoedig aftuimelen.

De schrijfster zal met haar poëtisch gestemd gemoed deze aanmerkingen tamelijk prozaïsch vinden, maar ik begrijp toch niet waarom men bij gedichten den eisch mag stellen, geen verkeerde beelden te gebruiken, en dit niet zou gelden voor dichterlijke verhalen in proza. Want dichterlijk zijn deze vertellingen in hooge mate en juist daarom en tevens uit hooge achting voor Mevr. Lapidoth, mocht ik mij niet met een paar woorden van een recensie in dit Tijdschrift afmaken. Wij vinden in dit kleine boekje een schat van denkbeelden, en zeer veel schoons, zoowel wat vorm als stijl betreft. Het is een reeks van lieve gevoelvolle stukjes in schoone welluidende taal. Tot staving van mijn gevoelen behoef ik alleen te wijzen op „De boom op de heide" en „De sneeuwvlok", beide diep gevoelde en schoon gestyleerde zinnebeeldige dichtstukjes in proza.

Wie van dit boekje werkelijk wil genieten, moet het niet achter elkander uitlezen, daar hem dan wellicht een zekere eentonige droefheid en somberheid zal hinderen, maar wanneer men van

tijd tot tijd een enkel stukje aandachtig leest, dan zal men ongetwijfeld den diepen zin, en het warme gevoel, dat uit iederen regel tot ons spreekt, leeren waardeeren.

Den Haag, 10 Jan. '95. D. F. van Heijst.

Tusschen Hemel en Aarde. Roman van Antonio Guilio Barrili. Dieren, G. G. Opwyrda.

Dichterlijk proza, waarvoor den vertaler een groot deel van den lof toekomt, dien de schrijver verdient.

Toch zal het boek aan menigeen niet behagen; er wordt te veel in geredeneerd. Soms is het of we een cursus in de bespiegelende wijsbegeerte mede maken, en dan weder wordt er zoo diepzinnig over het Godsbegrip, en wat dies meer zij, gehandeld, dat het bijna niet te genieten is, vooral daar „al dat geredeneer, „als men zulke verwarde gedachten dien naam al kan geven" (blz. 103) veelal al zeer weinig steek houdt.

Geloof en moraliteit, op godsdienstige gronden steunende, worden door elkaar geklutst; de R. Cath. kerk wordt er in gepredikt als de alleen-zaligmakende godsdienst, en niettemin blijft het een mariage à trois, totdat ten slotte de vrees voor... ja, voor wat, eene tragische ontknooping geeft.

Toch ligt er een godsdienstig zedelijk waas over dezen wijsgeerigen roman. Fraaie natuurschilderingen wisselen zinrijke gedachten af, en zoo komt het dat het boek toch boeit en aantrekt, al legt men het ook wel eens een enkele keer met een zucht neer, waar de schrijver zich verwart in de verschillende wijsgeegeerige stelsels.

De jonge graaf Maurizio is met al zijn geloof, — hier wel te onderscheiden van godsdienst, — een zwakke persoonlijkheid, waar hij de heerlijke gravin Gisella ontmoet, en bij haar wederliefde vindt.

De gravin had voor geen dubbeltje geloof, maar te midden van hun verboden minnehandel, maakt Maurizio haar g e l o o v i g, en nu gaan zij samen naar de kerk om elkaâr te ontmoeten. Ra, ra, wat is dat?

Ik herhaal echter, dat de roman aangenaam bezig houdt, en zeer zeker de aandacht verdient.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Raadselachtig! Roman naar het Deensch van Knut Hamsun, door Ph. Wijsman. 2 deelen. Utrecht, P. H. Reyers, 1894.

Zeer zeker is er nooit een titel voor een boek gebruikt, die beter uitdrukt wat men door den inhoud te genieten krijgt, dan dien van den roman hierboven genoemd.

Verbazing wekt het niet, dat de Noorsche literatuur ons voor raadselen stelt, en ons raadselen brengt, maar zeer zeker is het non plus ultra van alle raadselachtigheid in dit boek bijeengebracht.

Gelukkig ligt 't raadselachtige niet in de woordenkeus. De taal is zoo gezond mogelijk, maar wie Johan Nagel, den hoofdpersoon die in raadselen ronddoolt, kan doorgronden is een knappertje. Hij begrijpt zich zelf niet, en de personen, om hem heen gegroepeerd, begrijpen hem evenmin. Haast zou ik gelooven, dat de schrijver zelf niet begrepen heeft wat hij heeft geschreven.

Zeer zeker zou men op dit boek kunnen toepassen, wat ik onlangs las:

„Boeken schrijven is gemakkelijk; men heeft daarvoor slechts „noodig pen en inkt, en 't geduldige papier, maar boeken lezen „is veel moeielijker van wege den slaap, die den lezer kan „bevangen."

Het spijt mij voor de vaardige vertaalster en den moedigen

uitgever, dat ik niet anders kan spreken over dit boek, dan ik het doe, maar alevel 't zal toch wel zijn weg vinden, al was het alleen maar om het raadselachtige. Ik heb immers eens een colporteur hooren zeggen, dat indien men hem een boek te verkoopen gaf, dat op zijn kop gedrukt was, hij er nog koopers voor zou vinden.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Marcella. Roman van Mrs. Humphry Ward. Naar het Engelsch door Mevrouw Willeumier. Haarlem, de Erven J. Bohn.

Een hoog begaafd, beeldschoon jong meisje, door hare ouders verwaarloosd en door den omgang met vurige sociaal-democraten tot eene hartstochtelijke partijgangster gevormd, komt in aanraking met den erfgenaam van een der meest aristocratische en veelvermogende namen van Engeland. Verlokt door zijn naam en zijn onmetelijk vermogen, vóoral omdat zij hierdoor in staat zal wezen, de volksklasse in hare nooden en behoeften te hulp te komen, aanvaardt zij de liefde van den toekomstigen lord, zonder haar hart warm voor Raeburn te voelen kloppen.

Hun engagement zou men een storm- en strijd-tijdperk kunnen noemen, want nooit is er lijdzamer, geduldiger en toegevender futur tegenover kribbiger, meer het onmogelijke eischende, onuitstaanbaarder aanstaande opgetreden, dan hier met meesterlijke hand geteekend wordt.

Elk oogenblik onder het lezen wordt het u te sterk, en zoudt ge Miss Boyce wel eens even flink de waarheid willen zeggen. Gij verbaast er u over, dat de bedaarde, zich altijd beheerschende Raeburn zelfs bij de hevigste tooneelen niet uit zijn plooi komt, en steeds die onverstoorbare kalmte en inschikkelijkheid blijft toonen, welke hem bijna tot een bovenaardsch wezen maken.

Waar Marcella tot in het bespottelijke zich partij stelt voor een gewonen strooper, en het onmogelijke van haar aanstaande

wenscht, ja met den advokaat van den veroordeelde bijeenkomsten heeft, blijft Raeburn haar nog altijd vereeren en liefhebben. Eindelijk, als er een ander man tusschen hen beiden komt, Wharton, de gladde, slimme, bekwame, weg slepende verdediger der arbeiderspartij, maakt zij zich in een spannend geschreven tooneel weder vrij. Marcella wordt pleegzuster, leert de klasse der armen in al hare schakeeringen kennen, doet pijnlijke ervaringen op en komt ook, door hare vroegere relatiën, in de hoog-aristocratische en politieke kringen van Londen.

Hier leert zij den welberekenden Wharton, die inmiddels lid van het Lagerhuis geworden is, in al zijne sluipwegen en behendige kronkelingen kennen. De machtig-begaafde jonkman, wiens overredingskracht haar beheerscht, weet Marcella zoodanig onder zijn invloed te brengen, dat haar hart zich geheel voor hem opent. Op het laatst wordt hij haar echter in al zijne laagheid en vurige berekeningen tentoongesteld en verdwijnt de intrigant uit haar leven.

Na al die levenservaringen en gelouterd door de omstandigheden, beseft Marcella ten slotte, welk een edel wezen zij gekrenkt en gepijnigd heeft; voor Aldons Raeburn ontstaat ten slotte in haar hart eene ernstige, diepe genegenheid en — zij legt hare hand in de zijne.

Mrs. Humphy Ward's diepzinnige studie van karakter en toestanden leidt er toe, haar met de weergalooze George Elliot te vergelijken. Deze blijft echter tot heden forscher, dieper en boeiender, al treft de kunst der schrijfster van „David Grieve" ons ook in hooge mate en toont zij in Marcella hare buitengewone vertellersgaven.

Toch zijn er langdradige tooneelen in, en zullen de politieke kunstberekeningen en verwikkelingen, die er in voorkomen, menigen lezer te uitvoerig geschilderd toeschijnen.

De schildering van het dorpsleven, het sterfbed van den armen Willie en niet het minst het spannende, nachtelijke tooneel tusschen Marcella en Wharton, behooren zeer zeker tot het schoonste van dezen smaakvol in vloeiend Nederlandsch overgebrachten roman.

F. v. D.

De eer gewroken. Historische Roman, door M. W. Maclaine Pont. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Hoewel de meeste historische romans, en voornamelijk die uit den grafelijken tijd, iets stereotypisch hebben, waardoor de een aan den ander herinnert, heeft de schrijver van De eer gewroken toch zoo'n oorspronkelijk karakter aan zijn werk weten te geven, dat de gemeenplaatsen, in dergelijke romans voorkomende, niet schaden aan het geheel.

Trouwens het onderwerp door hem gekozen, de ondergang van het roemruchtig en aloud geslacht der Van Arkel's, gaf hem gelegenheid te over om zich niet te veel te laten beknellen door den historischen band, maar de wieken zijner phantasie breed uit te slaan.

Waar misschien over de geschiedenis der hoofdpersonen, Jacoba van Beieren en hare moeder Margaretha van Bourgondië ten eenre, en Jan en Willem van Arkel, vader en zoon, ter andere zijde, door menig historicus met den schrijver de strijd zou kunnen worden aangebonden, en de kroniekschrijvers hier en daar te weinig blijken geraadpleegd te zijn, of op den voet gevolgd. zullen wij den heer Maclaine Pont voorzeker niet hard vallen, wijl we te dikwijls de meening hebben uitgesproken, dat historische romans iets tweeslachtigs hebben, en zeer zeker den geschiedvorscher nooit zullen tevreden stellen.

Als zoodanig dient het boek dan ook niet beoordeeld te worden. De geschiedenis is middel, niet doel.

Toch heeft de schrijver zich veel moeite gegeven voor de historische samenstelling, en dit valt te meer te waardeeren, waar hij zoo dikwijls blijken geeft, dat de moderne roman zijn eigenlijk terrein is, waarop hij dan ook den meestersgraad heeft verworven.

De eer gewroken is een uitmuntend boek; boeiend van de eerste regels tot de laatste. Niet één oogenblik is er matheid in den gang van het verhaal te bespeuren; levendig verteller als hij is, weet de schrijver de locale kleur bij zekere momenten goed

aan te brengen, en paart hij aan vloeienden stijl de meest levendige voorstelling.

Slechts één hoofdstuk, het 13e, heeft mij niet die voldoening gegeven, welke ik had mogen verwachten uit den dramatischen toestand, welke in het 12e was voorbereid.

Ik bedoel namelijk de ontmoeting der twee gelieven, — zij alles ook fictie (?) — Jacoba van Beieren en Willem van Arkel.

M. i. had dit aangrijpender kunnen en ook moeten zijn. Waar blijft beider tweestrijd? Waarom is hier de schrijver niet eens even ter school gegaan bij den franschman, om van hem te leeren, hoe in eene dergelijke ure twee jonge menschen, die elkaar hartstochtelijk liefhebben, te nauwernood meester zijn van hun gevoel, zij het ook in alle ridderlijkheid en deugd.

Dit ware de scène à faire kunnen worden, en in plaats daarvan is het of twee doorkneede diplomaten à la Bismarck en Gladstone tegenover elkaâr staan en, hoe hoffelijk ook, elkaâr eens ter dege de waarheid zeggen.

Het is waar, één oogenblik, — „en zijne armen omsloten haar „en hij kuste haar voorhoofd, hare oogen, hare lippen...." — had Arkel kunnen bewegen zijne liefde hooger te stellen dan zijne belofte, maar dan slaat de waakzame freule Van der Dilft het behangsel terug, en... wederom staan twee diplomaten tegenover elkaâr.

Het is misschien eene opvatting van den schrijver, om zoo min mogelijk aan de historische karakters van Jacoba van Beieren en Willem van Arkel geweld aan te doen, maar waar hij in menig opzicht misschien toch van de geschiedenis afwijkt, had dit ontmoetingstafereel een beetje meer kleur en glans moeten hebben.

Doch laten wij dankbaar zijn. De heer Maclaine Pont heeft veel gegeven; we gunnen hem dan ook gaarne den meesten lof.

Den Haag. A. J. Servaas van Rooyen.

Des zangersvloek: Declamatie met Piano. Ballade van Ludwig Uhland, vertaald door B. van Meurs. Muziek van Mart. Bouman. Prijs f 1.

Er zal natuurlijk eene bepaalde aanleiding — een vriendendienst of iets dergelijks — voor den heer Mart. Bouman bestaan hebben om deze ballade muziekaal in declamatorischen vorm te behandelen, waardoor weder aan een kunstproduct het leven geschonken is, dat tot een genre behoort hetwelk vrij wel algemeen als tweeslachtig wordt veroordeeld en gelukkig behoort tot de dagen, die achter ons liggen. Want dat er eene bepaalde reden voor den heer Bouman moet bestaan hebben om juist dezen kunstvorm te verkiezen boven dien van de doorgecomponeerde ballade, waarvan Löwe zulke schitterende voorbeelden heeft gegeven, ligt voor de hand, waar de inhoud van het gedicht als 't ware dien laatsten kunstvorm aanwijst.

Intusschen heeft de heer Bouman den declamatoriumvorm gekozen, en nu is het de vraag slechts, of hij, dien kiezende, zijne taak naar eisch vervuld heeft.

Hoe eene dergelijke taak moet opgevat worden gaf Carl Maria von Weber, de maker van de Freyschütz, op dit punt zeker eene autoriteit, aan in een zijner geschriften, juist naar aanleiding van een heel bekend declamatorium van zijn naamgenoot B. A. Weber [1]), getiteld „Der Gang nach dem Eisenhammer" van Schiller. Hij zeide daaromtrent: „Die Frage, ob und wie ein solches Tonstück in Musik gesetzt werden dürfe, hat schon viele Federn in Bewegung gesetzt. Bei dem Versuch, eine Auseinandersetzung und Darstellung der musikalischen Behandlung zu liefern gehe ich von der Ansicht des Componisten aus, der seine Töne als den Grund einer sich auf denselben erhebenden Gemälde betrachtet, als den verstärkten, dem Gefühl des Menschen näher gebrachten Ausdruck, den die Worte aussprechen, indem er in den Tönen lebt."

Deze opvatting werd bij de bewerking van zijn declamatorium door den heer Bouman blijkbaar gedeeld. En daar het dezen com-

1) Bernhard Anselm W., geb. 1766, st. 1821, koninklijk kapelmeester te Berlijn, schreef behalve kantaten, aria's en liederen ook eenige opera's.

ponist aan talent niet ontbreekt — hij is immers de schepper van de twee fraaie klavierstukken, die een paar jaren geleden door de Nederlandsche Toonkunstenaarsvereeniging bekroond en uitgegeven werden? — is het ook geen wonder, dat de muziek die hij bij dit werk schreef, vollen lof verdient. Jammer dat er nog al eenige tergende drukfouten in geslopen zijn.

De vertaling is niet overal even dichterlijk uitgevallen; een regel als: „'t Was ijselijk wat er omging in zijn barbaarsch gemoed", klinkt nog al vrij komisch.

Voor de liefhebbers van declamatoria is in elk geval deze uitgave eene aanwinst, want ruim is de voorraad van dergelijke werken, in de Nederlandsche taal althans, niet. W. K.

Ward. Roman door Elise Soer, J. L. Beyers, Amsterdam. (Uitgave van het Nieuws van den Dag.)

Onwillekeurig zal een bewonderaar van George Elliot, bij het lezen van den weldoordachten en goed geschreven roman van Elise Soer, aan de scenes of clerical life der beroemde Engelsche schrijfster herinnerd worden. Geenszins omdat bij Elise Soer van eenige nabootsing sprake is, maar omdat het milieu waarin men zich hier beweegt en in hetwelk op den predikant Sylvius zulk een sterk licht valt, met eene liefde, nauwkeurigheid en waarheid behandeld is, welke aan Elliot doen denken.

Catharina, de heldin van dit mooie boek, de trouwe makker van Walter, met wien zij is opgegroeid en dien zij zoo innig lief heeft, is con amore geteekend. Van haar heeft de schrijfster eene zielkundige studie gemaakt, die al de roerselen van Catharina's reine ziel voor ons open legt. En als Walter later, blind voor het groote geluk dat hij slechts voor het grijpen had, een wuft, onbeduidend, zelfzuchtig vrouwtje trouwt, blijft de rampzalige Catharina tegenover het jonge paar dezelfde zelfopofferende, liefelijke zorg van vroeger.

Doch juffrouw Soer wilde geen verdicht verhaal maar een beeld van het werkelijke leven geven, en zoo zien wij later, veel later, bij Catharina genegenheid ontluiken voor den predikant Sylvius,

en die kalme liefde van lieverlede toenemen en in warme vereering overgaan, als zij den echt humanen, edelen man meer en meer in zijn doen en laten leert kennen.

Rondom deze hoofdfiguren, wier zieleleven en daden ons worden geschilderd, groepeert zich een koor van lieden, die afwisseling brengen in de elkaar opvolgende tafereelen, en die blijkbaar in het schetsboek der schrijfster allen naar de natuur geteekend zijn. De achtergrond der schilderij is het teekenachtig Geldersch landschap, en daar Elise Soer voor de natuur een zeer ontvankelijk gemoed blijkt te bezitten, penseelt zij rondom hare personages tal van bekoorlijke of aangrijpende tafereelen, in harmonie met den zielstoestand der personen.

Het sociale vraagstuk neemt in dezen roman ook zekere plaats in, en steekt het dorpje waar kalmte en tevredenheid heerschte op ellendige wijze aan. Ook in dit opzicht is het een greep uit het leven van dezen tijd.

Alles bijeengenomen, schijnt mij Elise Soer's schepping een mooi, degelijk boek, dat opwekt en verheft en dat zoo door vorm als inhoud boeit. De conversatie-toon is nooit banaal, de dialoog steeds puntig en vloeiend. Sommige beelden en gedachten treffen door hunne zinrijkheid, en in elke figuur, hoe luchtig ook geschetst, komt de menschenstudie der schrijfster uit.

Enkele tafereelen prenten zich na de lezing zoodanig in onzen geest, dat wij ze blijven onthouden. Zoo de keurige teekening van dominé's bezoek aan vrouw Duker na den dood van haar jongetje, dat, door het lichtzinnig verzuim der doktersvrouw, te lang van geneeskundige hulp verstoken gebleven en dientengevolge bezweken was. Hoe treffend en diep gedacht is daarbij de troost van Sylvius, als hij der morrende vrouw toevoegt:

.... „God is een God van liefde. Hij heeft je zoontje u uit de armen genomon, maar kan-je, zelfs in deze uren met volle zekerheid zeggen: Het ware beter, dat mijn kind was blijven leven.... is deze aarde volmaakt? kunnen wij in de toekomst lezen? Houd hieraan vast, mijn beste, dat de Schepper van het heelal over tallooze woningen beschikt en dat deze aarde maar eene dier vele is. Een dierbare doode trekt onze gedachten af van het stof en opwaarts tot God, dan moet het lage, het onreine, alle haat en wrok wel

beneden blijven. In dien zin bedoel ik, kan je kind je een engel worden. Heeft Jezus niet gezegd: Laat de kinderkens tot mij komen, want hunner is het Koninkrijk der hemelen! Christus zinspeelde daarbij zeker op de liefelijke onschuld van een kind.... Je kleine Jan blijft nu altijd een kind voor je, vrouw Duker; hij zal je altijd blijven aanzien met reine onschuldige oogen; waar de anderen je wel eens verdriet zullen berokkenen, zal hij in vlekkelooze beminnelijkheid naast hen verreizen; hij zal stil met je meegaan door het leven en je beste oogenblikken zullen deze zijn, waarin je zijne nabijheid bewust wordt, waarin je den druk van zijn handje voelt en zijne liefde je een afschijnsel wordt van Gods liefde...."

Eene heerlijke proeve van natuurbeschrijving biedt de schrijfster ons, als Catharina in Zwitserland den Trümmelbach bezoekt. En zoo ware het niet moeilijk tal van naar het leven geschetste meesterstukjes te noemen, die dezen roman tot een mooi, interessant boek maken, dat men eerst na het Einde uit de hand legt, om zeker nog dikwijls menig tafereel te herlezen.

G.

Eene sterkere Macht — Verschroeiende vlammen; door Henri Rutgers. (Oorspronkelijk) Goes, F. Kleeuwens & Zoon.

De beide verhalen Eene sterkere Macht en Verschroeiende Vlammen geven gaarne wat hunne veelbelovende titels doen verwachten. Welke romanlezer hijgt niet naar den adem, als hij zijn vermoeden bewaarheid vindt, dat die sterkere macht wel van dezelfde rangorde zijn zal als de verschroeiende vlammen, en alzoo beide de oorspronkelijke geschiedenissen des heeren Henri Rutgers van liefdevuur blaken zullen? De sterkere macht treedt op in de gedaante eener liefdesgeschiedenis van eene jonge weduwe, die op 't dorp is gaan wonen, waar de boosaardige jongeling verblijf houdt, wiens hofmakerij de zuster der weduwe heeft verleid. Om wraak te nemen over de door zelfmoord gevallen zuster is de weduwe gekomen, maar in de dagen harer overleggingen is ze doodelijk geworden van den man, dien ze wilde verdelgen. Ook deze is op zijn beurt in aanbidding ge-

komen voor de, naar 't platteland verplaatste, stadsschoone en vindt gelegenheid voor haar te duelleeren, met doodelijke wonden ten afloop. Natuurlijk herstelt de dappere minnaar en in een huwelijk met de weduwe eindigt alle leed; de liefde is de sterkere macht geweest.

„Verschroeiende Vlammen" heeft tragischer einde. „Ach, het is toch zoo wreed voor eene jonge vrouw, als haar echtgenoot, nog altijd candidaat-notaris, reeds een paar jaren na 't huwelijk een uitputtende zenuwkwaal krijgt en er ten laatste geen geld in huis is voor versterkend voedsel. Dan neemt armoe list te baat en gaat poseeren bij een talentvol jong schilder. Is dan die schilder, gelijk in Henri Rutgers' oorspronkelijk verhaal, rijk en hartstochtelijk, dan wordt het einde der schilderoefeningen een minneroes voor kunstenaar en model. De schoone vrouw ontvangt van den rijken schilder duizend gulden en brengt haar armen echtelijken lijder naar eene badplaats, waar deze herstelt; natuurlijk. En na korte jaren, als de herstelde candidaat-notaris te Amsterdam benoemd is en spoedig een zeer druk kantoor heeft, wordt er geld genoeg verdiend om eens naar de Antwerpsche tentoonstelling te gaan; mevrouw mee! Helaas, daar is de beroemde schilderij van den jongen meester, die het ons bekende model heeft gehad voor zijne ontkleede schoone. De notaris schrikt; Mevrouw bekent; de ontknooping nadert. Straks, als de notaris rijk genoeg is, koopt hij het doek; het stuk wordt in Mevrouws kamer aan den wand gehangen, en alle deze dingen brengen haar den dood. Meneer heeft berouw, als het te laat is en het blijkt noodig, dat de dokter hem een kalmeerend middel voorschrijft.

Dit kalmeerend middel zal waarschijnlijk helpen, en dan blijkt het nog, dat de notaris althans ongedeerd uit de verschroeiende vlammen wordt gered. Een welwillend beoordeelaar mag intusschen bij de bespreking der aangeduide verhalen niet verder gaan in zijn lof. Geen der beide geschiedenissen is in haar geheel verantwoord; in de onderdeelen evenmin. Eene nadere ontleding zou slechts teleurstelling brengen. Aan taal en stijl is veel zorg besteed.

S.

Fransche teekenaars, door Frits Lapidoth. 's Gravenhage, Loman en Funke.

Hetgeen de schrijver hier geeft, is geenszins een volledig beeld van de Fransche teekenaars van onzen tijd, maar eenvoudig een overdruk van artikelen over een zeker aantal teekenaars, welke af en toe in den „Nederlandsche Spectator" verschenen zijn. Trouwens, de schrijver erkent dit zelf in zijn „Voorwoord," eene uitdrukking, die onze Beets gewraakt heeft.

Deze verzameling opstellen, in lossen, aangenamen vorm geschreven, bevat eene karakteristiek van het werk der artisten Grévin, Willette, Forain, Mars, Crafty, Steinlen, Ibels, Bac, Heidbrink, Caran d'Ache, Chéret, Legrand en Lautrec. De prentjes, die deze artikelen begeleiden, zijn aardig en amusant, en men zou met de geheele uitgave vrede kunnen hebben, indien hier en daar het aanmatigend oordeel van den schrijver niet hinderlijk was. Zoo wordt o. a. à propos van Steinlen beweerd: „Steinlen kent de poes beter dan de dames Lambert en Ronner." Kent de auteur het oeuvre der artisten Lambert en Ronner grondig genoeg, om zulk een apodictisch oordeel in een volzin neer te schrijven?

Fr. v. D.

Haagsch Jaarboekje voor 1895.

Indien men twijfelen mocht aan de belangrijkheid van en de toenemende belangstelling in bovengenoemd boekje, dan voorkomt mejuffrouw Ninck Blok die beduchtheid, door in een „Alphabetisch zaak- en naamregister" al het wetenswaardige en merkwaardige op te sommen, dat van 1889 af in dit bundeltje is verschenen. Heel wat eigenaardigs en wetenswaardigs is in het Jaarboekje opgenomen, en ook voor 1895 is de oogst zoo rijk en veelzijdig, dat een ieder, die gaarne naar het verledene omziet, in dezen Jaargang tal van aangename uren doorbrengt.

Ieder der snuffelaars is zijn eigen weg gegaan en heeft op zijne wijze gegraven. De een in archieven, de ander in stadhuis of kerken; een derde heeft de historie van eene inrichting als b.v. de

Rijksgieterij geschreven; en zoo hebben tal van onderzoekers licht verspreid over duistere of onbekende zaken.

G.

W. Heimburg. *Door eens anders schuld.* Vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint, 1895.

Mevrouw Von Sternfeld heeft het ongeluk gehad een man te verliezen, die wel niet veel in de wereld bezat, maar toch hoogst geacht was, een fatsoenlijke betrekking bekleedde en vrij gelukkig leefde met vrouw en kind. De weduwe, die er nog altijd alleraardigst uitziet, en evenzeer geacht is onder allen, die haar kennen, tobt met allerlei geldzorgen, en is alles behalve gerust omtrent den gezondheidstoestand van haar eenige dochter. Een buurman, een zekere heer Wolmeijer, die in het kleine stadje door zijn groot vermogen heel wat beteekent en zijn vrouw door den dood heeft verloren, is niet ongevoelig gebleven voor de bekoorlijkheid der nog jeugdige en hoogst beschaafde weduwe en doet dit al spoedig merken door allerlei kleine en groote beleefdheden. Hoewel de man een parvenu is met al de onaangename en onhebbelijke manieren van zoo'n wezen, hoewel hij altijd is geweest en nog is een vreeselijke antipathie der weduwe, meent deze van lieverlee, dat ze een goede en edele daad verricht, wanneer ze, om het levenslot van haar kind te verbeteren, haar hand reikt aan den man, die haar dochter steeds een instinktmatigen afkeer inboezemde, welke afkeer door dat huwelijk eer vermeerderde dan verminderde.

De dwaling van haar hoofd en geweten wreekt zich dan ook aan de tweede Mevrouw Wolmeijer, de weduwe Von Sternfeld; zij zelve wordt ongelukkig en maakt 't haar dochter. Wanneer ze niet spoedig gestorven ware, zou de ellende niet te overzien zijn geweest; want die man werd van lieverlee een beul en tyran voor vrouw en aangehuwde dochter. Na vrij wat angst en leed ook na moeders dood te hebben doorgestaan, wordt Annalise von Sternfeld ten slotte nog de gelukkige vrouw van Robert Nordman, wiens vader een slachtoffer is geweest van Wolmeijer's hebzucht en bedrog en meineedigheid. Voordat de justitie de hand legt op

den gemeenen parvenu, die tal van misdaden op zijn geweten heeft, verricht hij aan zich zelven het werk van rechter en beul.

Is het boek onderhoudend geschreven, zeer typisch is vooral de figuur der oude freule Degenberg en zeer aantrekkelijk en beminnelijk die der oude nicht Hemel.

Men hoort wel eens, dat tal van vrouwen trouwen, niet uit liefde, maar ten bate van anderen, die ze liefhebben en wier levenslot ze willen verlichten of veraangenamen. Maar hoe in den grond onzedelijk dat toch eigenlijk is, en hoe zich dat wreekt aan eigen en anderer levensgeluk, heeft Heimburg in haar jongste pennevrucht op heldere en aangrijpende wijze aangetoond.

Haar boek stemme vele vrouwen en meisjes tot ernstig nadenken, en beware haar voor een kwaad, dat de allures aanneemt van een groote deugd, en desnoods meelijden, maar nooit lof verdient.

D. J. W. B.

Jeugd. Vier nieuwe vertellingen van Cella. Tiel, H. C. A. Campagne en Zoon, 1894.

Cella heeft zich bij het jonge volkje welverdiende populariteit verworven, en als hare vaardige, makkelijke pen nieuwen aanvoer uit haar rijken geest brengt, is er vreugde onder velen. Doch niet alleen meisjes en jongens genieten van hetgeen uit haar hoofd en hart in zulk een vloeienden vorm ons wordt aangeboden. Immers, jeugd werd ook door volwassenen in handen genomen en — niet nedergelegd, dan nadat zij aan het einde der 44 bladzijden waren!

En het geheim? Cella is altijd waar. Hare verbeeldingskracht paart zich aan hare opmerkingsgave en aan levenswijsheid. Zij voelt met hare helden en heldinnen mede, en de zedenles, die elk harer 4 vertellingen bevat, wordt ons nooit met zoo vele woorden voorgehouden. Van den inhoud der vier vertellingen verklappen wij niets; die blijve eene verrassing voor een ieder, die in dit prettig geschreven en goed gedachte boek welkome ontspanning vindt.

G.

Een socialist van edel bloed. Didaktisch drama in vijf bedrijven, door Tubalkaïn. J. F. Sikken, Amst. 1895.

Daar de geachte Redacteur van dit Tijdschrift bovengenoemd tooneelstuk juist aan mij heeft gezonden, die gewoonlijk tooneelverslagen schrijf voor een onzer dagbladen, zal het zijne bedoeling wel zijn, dat ik het geheel uit een dramatisch oogpunt beschouw, zonder mij uitvoerig uit te laten over de socialistische theorieën, welke hier worden verkondigd. Dit laatste toch ligt minder op mijn weg, en zou waarschijnlijk beter zijn toevertrouwd aan iemand, die zich uitsluitend met dergelijke vraagstukken bezighoudt.

Den schrijver van dit stuk, die zich onder den pseudoniem Tubalkaïn verbergt, houd ik 1°. voor een jongmensch en 2°. voor een groot vriend en voorstander van het Socialisme. Het eerste maak ik dááruit op, dat hij nog vrij onkundig schijnt te zijn omtrent de eischen, welke men aan dramatischen arbeid stellen mag, en zeer onbedreven in de kunst om een tooneelstuk in elkaar te zetten. Van een boeiende intrige, met begin, verwikkeling en ontknooping en daaraan verbonden éénheid van handeling — welk een en ander op het tooneel altijd onmisbaar zal zijn — is hier geen sprake. Het voor me liggende stuk is meer een aaneenschakeling van soms zeer goed geschreven phrasen, een doorloopende verhandeling, door één redenaar (Edgar) voorgedragen, en slechts nu en dan afgewisseld door de opmerkingen van andere personen, dan een goed gebouwd, wegslepend Drama. Zooals de stand der zaken bij het ophalen der gordijn is, blijft die — op den keper beschouwd — tot aan het einde toe dezelfde.

We hebben hier aan de ééne zijde den fabriekant Bink en zijn zoon Willem, twee huichelachtige schurken, die in groote weelde leven en zich vet mesten met het zweet en bloed der rampzalige arbeiders. Zie, hoe de oude Bink beschreven wordt:

Is nu de vader beter dan de zoon?
Wanneer ik aan het beeld van gisteren denk,
Dan zeg ik neen! sinds jaren kruipt die stakker [1])

1) Een oude afgedankte arbeider.

Reeds op zijn krukken beedlend langs de straten.
Zijn meester ziet hem stromplen langs zijn villa,
En hij rust zorgloos rookend in zijn leunstoel,
En telt zijn vrome geestverwanten geld toe,
Om de onbeschaafde volken in het Oosten
Met zendelingen en met bijbels te verzorgen,
En met het licht der waarheid te bestralen.
Hij marskraamt zelfs zijn vrome zielezorg
Wanneer hij 's avonds met zijn vrienden whist speelt;
En zij, die met hun kracht, hun bloedig zweet,
Hem maakten tot den Cresus van het stadje,
Zijn hem nog minder dan zijn arbeidspaarden.

Zijn zoon bezit nog schooner eigenschappen en is er nog falsaris bij. Hij heeft de boeken door den boekhouder laten vervalschen en de fabriek voor duizenden bestolen, om zijne vele minnaressen in overvloed te laten leven. Hoe twee zulke schurken in een kleine stad (let wel een kleine stad) nog eenige achting genieten is mij onbegrijpelijk, want zoowel het woest-losbandig leven van dien zoon, als het onbarmhartig gedrag van den vader, zijn in een klein plaatsje spoedig algemeen bekend.

Tegenover dit nobele tweetal — waard om in een lijstje te zetten — staat Edgar, de zoon van Bink's overleden broeder, die de fabriek had opgericht en een geheel ander man was. Edgar treedt met vurigen ijver op, als kampioen voor de rechten der arbeiders, en smacht naar het oogenblik, dat hij, als directeur der fabriek verkozen, hun treurig lot zal kunnen verbeteren. Ongelukkig schijnt het bij Edgar een ijver te zijn zonder verstand en draaft hij, zooals men het noemt, door dik en dun heen. Hij redeneert en betoogt altijd, alsof hij op een katheder stond en heeft drie jaren lang in een socialistisch tijdschrift geschreven. Het een en ander moge nu heel oprecht zijn, maar is zeker niet geschikt om hem zijn doel te doen bereiken. In het begin van het stuk wordt ons dan ook al verteld, dat hij niet normaal, maar een zenuwlijder is. Het is waarlijk niet te verwonderen, dat de aandeelhouders der fabriek in zoo'n directeur niet veel vertrouwen stellen en beducht zijn voor hun dividenden in de toekomst. Hij wordt dan ook niet gekozen en als men hem nu nog in het 5e bedrijf van brandstichting beschuldigt, moet hij,

als totaal krankzinnig worden weggevoerd. Als de schrijver sympathie wilde verwekken voor de miskende rechten der arbeiders, dan had hij een flink, krachtig, humaan man, — een man die weet wat hij wil — tegenover Bink en diens zoon moeten plaatsen, en niet een onpractische dweeper, die maar redeneert over solidariteit, gemeenschapszin enz. zonder iets uit te voeren en die zijn bedrevenheid in zaken nog toonen moet.

Ofschoon in het 3e bedrijf op een arbeidersvergadering melding wordt gemaakt van een fabriekant, die zijne werklieden goed behandelt, is de geheele voorstelling der toestanden in dit Drama hoogst eenzijdig, want ofschoon het wel mogelijk is, dat hier of daar nog fabriekanten zijn, die bij groote winsten hunne arbeiders niet naar verdienste beloonen, is er in de laatste jaren met pensioenfondsen en fabrieksscholen veel in hun belang gedaan en is het tevens geen geheim, dat menige industriëele zaak, bij overvloed van concurrentie, maar al te weinig winst afwerpt, om de loonen aanmerkelijk te kunnen verhoogen. Wanneer niet in den minderen stand, zoowel als in hoogere kringen, dezelfde jaloezie en afgunst heerschten, dan zou een fabriek door arbeiders-zelven gedreven en bestuurd zeer goed kunnen bestaan, maar in dit geval (èn het moet reeds gebleken zijn!) zal dat wel altijd tot de vrome wenschen behooren.

Hoe weinig idée de schrijver heeft gehad van een boeiende intrige en van karakterteekening kan hieruit blijken, dat Frida, Edgars verloofde, nadat hij haar in het 1e bedrijf na een kort gesprek haar ring terug heeft gegeven, in 't geheel niet meer op het tooneel verschijnt, ofschoon wij vernemen, dat zij hem nog liefheeft en gaarne weer met hem vereenigd zou willen worden. Hoe menig mooi tooneeltje had die neiging van Frida nog kunnen opleveren. Edgar is tegen haar ook veel te ruw en te koud. Hij zou zich toch vroeger niet met haar geëngageerd hebben, als hij volstrekt niets voor haar voelde, zooals hier het geval schijnt te zijn.

Ook het in brand steken der fabriek had een belangrijk element der handeling kunnen worden, terwijl het ons nu maar als ter loops wordt verteld. Aan het slot van het 4e bedrijf deelt Willem met drie regels zijn plan in een alleenspraak mee, en als het 5e

begint ligt de fabriek al in puin. Wat zou een handig dramaturg van dit alles veel partij hebben kunnen trekken!

Het stuk is in rijmlooze jamben geschreven, zooals reeds uit de door mij gedane aanhaling gebleken is en hoewel ik voor een tooneelstuk uit het dagelijksche leven aan proza de voorkeur geef, mag ik toch den schrijver den lof niet onthouden, die hem toekomt, namelijk dat zijn stuk in een goede, zuivere taal geschreven is. Menige mooie, krachtige passage merkte ik op en daarom kan ik mijne beoordeeling niet beter eindigen dan door het aanhalen der navolgende slotregels, die Emma, Edgar's nicht, uitspreekt als de schurkachtige Willem heeft getriomfeerd:

Maar neen! Gij kunt, gij zult niet triomfeeren!
De menschheid zou vergaan en ze is onsterflijk,
Onsterflijk, dat tuigt haar ontwikk'lingsgang,
Die 't profeteerde in ieder wereldfeit,
Dat die onsterflijkheid niet kan gegrond zijn
Op klassenhaat en onrechtvaardigheid,
Maar slechts op liefde en recht voor alle menschen.

Den Haag, 19 Maart '95. D. F. VAN HEYST.

Bibliographisch Album.

Voor mijne vrienden. Herinneringen uit mijn leven, van Prof. Jac. Moleschott. Uit het Hoogduitsch door R. E. de Haan. Arnhem, P. Gouda Quint.

Van welke richting of kleur men zij, mij dunkt, een ieder moet van Moleschott's autobiographie den indruk ontvangen, dat zich daarin de ziel van een edel wezen bloot legt. De vertaler drukt het zoo juist in zijne inleiding uit, waar hij zegt, dat verschil in richting en overtuiging geen beletsel behoeft te zijn om den grooten doode te eeren gelijk hij verdient. „Laten wij doen gelijk hij deed; achting en verschooning koesteren voor meeningen in strijd met de onze, maar beleden met de innigheid des harten, omdat zij voor den drager zijn de openbaring der waarheid en het zoeken naar deze het leven is zijner ziel."

Van de eerste kinderjaren af wordt het leven van den dokterszoon ons uitvoerig verteld. Het kind stamde uit een gelukkig milieu, waar liefde en vrede de huisgoden waren, en dit weldadige feit oefende al dadelijk zijn invloed op den jongen Moleschott uit. En dan, wat verrassingen brengen ons die herinneringen van Moleschott's kinderjaren niet. Hij houdt er eene lofrede in op — Van Alphen, op Hieronymus van Alphen!

Prof. Moleschott roemt Van Alphen als een kinderdichter, die schaars zijns gelijke heeft, waar het geldt in het kinderhart een zalig bewustzijn van kinderlijk geluk op te wekken. En herinner u nu eens, hoe De Génestet dien pruikerigen Hieronymus

bij de ooren trekt. „Daar ligt voor mij in dien naam," zegt De Génestet, „iets gemoedelijks, iets zwaars op de hand, iets, hoe zal ik het noemen? iets „de-naarstigheid-die-kinderdeugd-achtigs", dat bijzonder overeenstemt met het individu beschouwd als vervaardiger van ouwe-mannetjens-gedichtjens en van allerlei onaangename, onnatuurlijke Jantjens en Pietjens, kleine Hieronymusjens" enz.

Men ziet het: zooveel hoofden zooveel zinnen. Moleschott was er zoo van vervuld, dat hij vóór het schrijven zijner levensschets de 66 gedichtjes nog eens overgelezen had en „opnieuw werd ik met dankbare herinnering vervuld aan de gelukzaligheid van mijn kinderlijken leeftijd."

Uitvoerig wordt ons dit kinderleven medegedeeld, en daar de schrijver eene groote vertellingsgave bezit, boeit zijn verhaal buitengemeen. Op het gymnasium te Kleef wordt de a. s. student voor de Hoogeschool voorbereid, en als daarna, in overleg met zijn vader, die dokter met een groote praktijk te 's Hertogenbosch was, besloten wordt, dat de veelbelovende zoon te Heidelberg zal gaan studeeren, krijgt de autobiographie geleidelijk een meer wetenschappelijken inhoud.

Na de hoogeschool het doctorschap te Utrecht, dat den hoogbegaafde niet bevredigt; vervolgens het privaat-docent-leven te Heidelberg, het idyllisch huwelijk van den teergevoeligen man; daarna de breuk met den Senaat, die Moleschott zijne roede wil doen gevoelen, het vertrek naar Zürich, dat hem als hoogleeraar beroept en — het hoogst interessante boek wordt afgebroken door den dood van den beminnelijken geleerde en beroemden wijsgeer.

Moge zijne dochter hare belofte nakomen, van met behulp van nagelaten brieven en aanteekeningen, uit het overige leven een beeld van Moleschott's leven in Italië samen te stellen.

Gelijk het onvolledige boek nu door ons uit de hand gelegd wordt, laat het een heerlijke gewaarwording achter: het besef van een leven gedeeltelijk zich te hebben zien ontrollen, waarin geen enkele lage drijfveer te ontdekken viel, maar in 't welk alles streefde naar veredeling en naar vermeerdering van het geluk van anderen.

G.

Mammon. Roman van Mrs. Alexander. Dordrecht, J. P. Revers. 1894.

Ieder, die den titel leest, begrijpt terstond, dat het geld de spil is, waarop de historie in dezen roman draait.

En dat is ook zoo.

Het geld deed Beatrice Warren een knappen, flinken, beschaafden jongen man, die haar innig en hartstochtelijk lief had en wien ook zij zeer genegen was, den rug toekeeren om te trouwen met een rijken, bejaarden, adellijken losbol, die haar het leven verbitterde, terwijl zij hem duldde, doch meer ook niet.

Het geld sloot oog en hart van een rijken en bejaarden weduwnaar voor de vriendelijkheid, de degelijkheid, de behoefte aan ware liefde van een beminnelijke eenige dochter, en deed het plan bij hem oprijzen, haar te koppelen aan een man, wien zij nooit gezien had, en die haar niet kende, enkel en alleen maar, omdat hij in dien man de gave had ontdekt, trouw den schat te kunnen bewaren en te vergrooten, waaraan zijn ziel gansch en al was gewijd.

Het geld verlokte een in den grond edelen en onbaatzuchtigen Ralph Brandon om het oor te leenen aan de dwaze voorstellen van een onuitstaanbaren vrek en zijne hand te bieden aan een edel en onberispelijk meisje, dat hij als eerlijk man van liefde en toewijding niet spreken kon.

Maar die Mammon maakte zijne aanbidders alles behalve gelukkig. En eerst waar Ralph Brandon een verhevener ideaal had leeren kennen dan het geld ooit kon schenken, eerst waar hij een helder hoofd en een warm hart en een eerlijken zin had ontdekt in Claude Tracey, eerst dáár kon hij toonen al de gaven, die hem zelven geschonken waren, eerst dáár kon hij eindelijk deelachtig worden een kalm, en toch zoo ontzaglijk groot geluk in het bezit van haar, die hij zich had veroverd door zelfverloochening en edelmoedigheid.

Hoe onbekend we ook mogen zijn met de groote wereld in Engeland, toch wil 't ons toeschijnen, dat het gezellige leven in de hooge kringen vrij getrouwelijk beschreven is; alles draagt zoo den stempel van natuurlijkheid. Op het leven betrapt zijn die uitingen van schraperigheid en boos humour bij den ouden Tracey,

die openbaringen van coquetterie en jaloezie en woede bij Lady Elsmlie, die blijken van stille, maar aangrijpende en neerdrukkende angsten en bekommeringen bij Claude Travery, van eenvoudige en hartveroverende joligheid bij Kate Selby. Welk een liefelijke, bescheidene, echt vrouwelijke en toch pittige, energieke figuur is die Claude! Welk een gezellig huisgezin is dat der Selby's! Welk een contrast levert de liefde van dien majoor voor vrouw en kinderen, en die nurkschheid van zijn schoonbroeder! Welk een contrast tusschen dat altijd schijnend zonnetje in het huis van den eerste en dien drukkenden, somberen, naargeestigen dampkring in de woning van den gierigen millionnair!

Maar genoeg! Mocht men zoo nu en dan wenschen, dat de schrijfster wat minder „lang van stof" ware geweest, toch zal men zeer zeker het boek niet onvoldaan uit de hand leggen, maar integendeel Mrs. Alexander dankbaar zijn. En wèl, omdat ze weer in aangenamen vorm een oude en bekende waarheid heeft verkondigd, maar die niet genoeg verkondigd kan worden in een wereld, waarin nog altijd duizenden al, wat er edels en goeds in hen is, offeren aan den Mammon. Omdat de schrijfster zoo aanschouwelijk mogelijk de waarheid weer deed zien, dat er in de wereld, hoe dikwijls 't ook vergeten wordt, ten slotte toch maar niets gaat boven eerlijkheid en waarheid en onbaatzuchtigheid en geduld en toewijding en reine liefde.

D. J. W. B.

Onder het juk. Bulgaarsche roman door Ivan Vazoff. Vertaling van G. A. van Wagtendonck. 2 deelen. Hardinxveld, B. D. K. Busé, 1895.

Men krijgt geen hoogen dunk van het karakter, de geestkracht en de heldennatuur van het Bulgaarsche volk door dezen historischen roman, „niet samengesteld door een oudheidkenner of opgebouwd door een dichter uit onbestemde en onvoldoende bouwstoffen, aan het verre verleden ontleend, maar verhaald door iemand, die de tooneelen, welke hij beschrijft, heeft doorleefd; door iemand, die mede heeft gestreden en geleden."

Uitgenomen een paar dweepzieke heethoofden, die meer hun gevoel laten spreken, dan dat zij blijk geven van doorzicht te hebben, en voldoende beleid om eene revolutionaire beweging niet alleen op touw te zetten, maar ook te doen slagen, zijn al de andere typen, hoeveel goeds zij overigens mogen hebben voor den gewonen dagelijkschen omgang en het rustige maatschappelijk leven, alles behalve patriotten, wien het volkomen ernst is om het gehate juk der Turken af te werpen.

Ik zou zoo zeggen: om de enkele helden vindt men niet anders dan kleinzielige menschen; een viertal reuzen op zijn best, te midden van een dwergenvolk, en m. i. mag zoo'n volk geen volk zijn of heeten. Aangenomen dat het gedemoraliseerd is geworden onder de felle lijdensslagen, dan nog had de reactie actie moeten geven, maar, nauwelijks zien de Bulgaarsche mannen de Turken op hen afkomen, of als de slak kruipen zij in hun schelp.

Vermakelijk zou het zijn, ware het niet zoo treurig. Somtijds denkt men dan ook eerder aan een parodie, dan aan een historischen roman, „een der heerlijkste pennevruchten, die het Oosten van Europa naar het Westen heeft uitgevoerd," en al moge men den heer Van Wagtendonk, wien alle lof toekomt voor zijne bewerking uit het Engelsch, nazeggen: „op sommige plaatsen zal men den schrijver waarschijnlijk zeer naïef vinden," daarmede wordt de eer van het boek niet gered.

Bazelen en beuzelen van de daarin optredende personen, voornamelijk wat de vrouwen betreft, is schering en inslag, en er behoort dan ook een taaie moed toe om de lectuur vol te houden.

Haasten we ons er bij te voegen, dat de eenige vrouw die ons aantrekt, Rada is. Mij dunkt, dat de schrijver heel wat beters van zijn boek had kunnen maken, indien hij met en naast haar Ognianoff had laten optreden, te midden van een groep figuren, die de eigenaardige typen van het Bulgaarsche volk hadden afgespiegeld, dan hadden we een of twee deelen misschien minder gehad; — in de 2 deelen zitten er 3 besloten —; maar dan zou de roman zeer zeker hebben gewonnen aan kracht en aan karakter.

Soms denkt men aan een verzameling sprookjes, dan weder aan een rooversroman, om eenige oogenblikken later herinnerd te worden aan Aimard's avontuurlijke jongensboeken.

Indien dit boek den maatstaf moet aangeven der Bulgaarsche letterkunde, dan is het nog slechts stamelen.

Ik erken, dat er oogenblikken zijn waarin de schrijver „stout en dichterlijk" is, maar ik bestrijd de meening van den vertaler, dat men hem „overal natuurlijk vinden zal, en dat dit de groote verdienste is van het meesterstuk van den vaderlandslievenden dwependen Bulgaarschen schrijver."

Alledaagsche zaken zeggen, kinderachtigheden, zooals hier de held-dokter, wiens grootste genot is, met een berin (een echte), te dansen, mede te deelen, is m. i. juist onnatuur.

Wat natuurlijk is moet men kunnen generaliseeren. Het type Berendooder, zoo goed als de danslievende dokter, kunnen bij Aimard aantrekken, in een vrijheidsroman benemen zij den ernst.

Overigens laat het boek zich wel lezen; voor de zeden en gebruiken der Bulgaren en hun folklore heeft het wel eenige waarde.

A. J. S. v. R.

Op eigen verantwoording. Novelle van Thérèse Hoven. Uitgegeven tot bevordering van de verspreiding van het Heilserum tegen Diphterie. Apeldoorn, A. F. van Wieringen.

Brief van eene buiten wonende doktersvrouw aan hare vriendin te A.

Lieve Mien,

Te pieken zit je zielsvriendin en daarbij te piekeren. In gedachten zie ik je ironisch de schouders ophalen over dat faible jeu de mots sans mérite, jij die verslaafd bent aan de calembours van je terecht gewaardeerde Gyp.

Waaraan denk je dat ik piek? Aan manliefs sokken en aan Dolfjes kousjes.

En waarover vermoed je, dat ik pieker, met andere woorden, zit te soezen? Over eene zeer eigenaardige novellistische brochure, uitgegeven door Thérèse Hoven, en dat nog wel met het nuttige doel, de verspreiding te bevorderen van het nieuwe middel tegen Diphtérie en Croup.

Of jij het al gelezen hebt; 'k weet 't niet.

Jelui Amsterdammertjes leeft zoo snel, zoo druk, dat je tijd te veel in beslag genomen wordt om alles te lezen, zooals wij dat doen, wij buitenmenschjes in onze stille eenzaamheid. Wij kauwen en wij herkauwen, terwijl gij .... eventjes proeft; voilà la différence. Nu, dat kauwen en herkauwen is genoemde kleine novelle overwaard, want zij behandelt op eenvoudig-plastische wijze eene diep ingrijpende question brûlante du jour.

Ik was totaal onder den indruk der brochure die mijne volkomen sympathie had veroverd, toen mijn man binnen kwam.

„Dolf," roep ik opgewonden, „daar lees ik nu eens iets, dat je bevallen zal!"

„Zoo," zegt mijn man effen. „Geef mij eerst een kop thee, vrouwtje, en dan wil ik wel eens iets van je rara avis hooren."

„Rara avis," zeg ik, „zeker een rara avis, beter dan dat: een gave Gods om Dolfjes leven te verlengen en .... enfin iets dat een ommekeer zal brengen in heel de wetenschappelijke wereld ...."

„In tijdschriften alleen," antwoordt mijn man kalm.

„Hoe kom je er aan, volstrekt niet. 't Levenselixir van de oude alchimisten was er niets bij!"

„Aha, daar heb ik mijn enthousiast wijfje," roept mijn ega triomfantelijk. „Dacht ik 't niet, dat je 't hadt over dien anti-doodsbacil door dien leuken ambtsbroeder uitgevonden, eene inventie die, wel verre van Dolfjes leven te verlengen, Dolfjes vader tot den bedelstaf kan brengen, want, wat ter wereld moeten wij zonen van Esculapus beginnen, als de menschen per se niet meer dood willen gaan!"

„Dwaze man!" roep ik lachend en geërgerd. „Ik heb 't over 't heilserum, begrijp je dat niet?

„Ben je er voor of ben je er tegen, manlief, en lees nu eens dat doeltreffend stukje van Thérèse Hoven!"

„Toevallig heb ik die kleine novelle al ingezien," zegt mijn man ernstig, „en 'k heb er zeer veel goeds, zeer veel sympathieks in gevonden .... en toch ....!"

„En toch?" vraag ik.

„En toch, hoe prijzenswaardig de intentie der schrijfster ook zij, toch lost zij de wetenschappelijke kwestie niet op, want gevoel

en wetenschappelijk bewijs gaan niet altijd hand aan hand."

„Maar mij dunkt, dat alles genoeg bewezen is. Het kind, dat geene inspuiting krijgt met het serum, bezwijkt, terwijl de anderen, die wel ingespoten worden, herstellen!"

„Wie zal zeggen, in welken graad de anderen aangetast waren, wie uit maken, of bij het eerst aangetaste patientje het heilserum genezing zou gebracht hebben."

„O foei!" zeg ik boos, ja intens boos. „Dat noem ik een flauw oordeel, zooals ik niet verwacht had van mijn verstandigen man, die getoond heeft met zijn tijd meê te gaan."

„Vrouwtje," antwoordt Dolf leuk, „de beste stuurlui staan aan wal. Ik voor mij zou niet aarzelen het middel toe te passen, waar ik dreigend gevaar zag, maar anderen, knapper dan ik, geroutineerder in de wetenschap, hebben tegen het nieuwe middel bedenkingen welke den zeeofficier, van wien Thérèse Hoven spreekt, zijn noodlottig veto aan de achterblijvende gade in den mond gaven."

„Een veto, dat ik nooit zou opgevolgd hebben!"

„Men moet in die omstandigheden verkeerd hebben," zegt mijn man schouderophalend, „om hier te oordeelen."

„Zooveel is zeker, dat velen uit het flink geschreven stuk van Thérèse Hoven troost zullen putten," zeg ik vol overtuiging, „en innig liefhebbende moeders mede zullen gevoelen, met wat de schrijfster ons op zoo warme, ja aangrijpende wijze schetst."

„Amen," zegt mijn dokter, terwijl hij mij een kus geeft, hetgeen ik in gedachte ook doe aan u, liefste vriendin.

Schrijf eens spoedig aan uwe

ANNA.

Bibliographisch Album.

Crowhurst, een roman van William Black, schrijver van: »Een dochter Heths", »De prinses van Thule" enz. Naar het Engelsch door J. van Warns. Dordrecht, J. P. Revers.

Wie van dezen nieuwen roman van William Black, den schrijver van een „dochter Heths" enz., verwacht, wat men terecht zou kunnen verwachten en tegemoetzien van een zoo talentvol auteur, zal zich deerlijk teleurgesteld voelen.

Waar vinden wij in deze nieuwe pennevrucht van den Schotschen schrijver de zoo eigenaardige, melancholieke poëzie, die het afgespeelde drama in „A daughter of Heth" zoo geheel in overeenstemming brengt met de omringende natuurtafereelen der Schotsche Hooglanden? Goed vertaald is „Crowhurst", maar goed geschreven? daar willen wij liever een vraagteeken achter zetten.

Een vader die vuistvechter geweest is, op de een of andere manier als vuistvechter en trainer van een paardenspel fortuin heeft gemaakt, verwent zijne dochter, het eenige wat hij op de wereld bezit.

Die dochter is volkomen waard verwend te worden en heeft daarenboven twee zeer ongelijksoortige minnaars.

De eene, een jongere kornuit van den ex-bokser, de andere een Britsche aristocraat.

Natuurlijk wenscht de deftige aristocratische moeder het vuist-

vechtersdochtertje mijlenver, te meer daar zij eene echte lady voor haren zoon op het oog heeft.

De vader, de zelfopofferende bij uitnemendheid, die reeds bij voorkomende gelegenheden den dood getrotseerd heeft voor zijne dochter, ziet nu in, dat hij de eenige hinderpaal is voor het geluk zijner lieveling en verdwijnt spoorloos uit haar leven, haar in den waan latende, dat de oude kampioen weer levendig in hem werd en hem de wereld der avonturen weder indreef.

Het meisje, niets vermoedende van het zware offer, door haren vader gebracht, treurt om hem zooals eene dankbaar-liefhebbende dochter alleen treuren kan. Dan wordt zij ten slotte de gelukkige gade van den aristocraat en door de schoonmoeder in genade aangenomen.

De ex-vuistvechter keert terug, maar helaas, om te sterven in de armen van zijn aangebeden kind; echter niet zonder één zonnestraal van vreugde medegenomen te hebben in de duisternis des doods.

Hij heeft zijn kind gelukkig gezien en zij heeft begrepen, waarom hij heen ging.

Het aandoenlijke verhaal is o. i. wel wat al te eenvoudig ingekleed en te gewoontjes verteld. Soberheid is altijd een verdienste, maar hier heeft de auteur niet genoeg partij weten te trekken van de werkelijk tragische stof, en blijft daardoor geheel beneden zijn onderwerp, dat, met meer zorg behandeld, met meer gloed gepenseeld, voorzeker grooter en blijvender indruk zoude gemaakt hebben.

Nu heeft het verhaal iets mats en de figuren, hoewel niet kwaad geteekend, zijn te schetsachtig bewerkt.

Hier en daar geeft deze roman ons een vagen indruk van Kenelm Chillingly, Bulwers laatste onvoltooide werk, zonder echter daarbij vergeleken te kunnen worden.

MENA.

In het vuur gestaald. Roman uit het oude Neurenberg, door Georg Ebers. In het Nederlandsch vertaald door Mejuff. Louise Stuart. Amsterdam, Y. Rogge.

De vertaling van een dergelijk werk mag altijd een verdienstelijke arbeid heeten, en wederom heeft mejuffrouw Stuart den stijl van den wel wat zwaarwichtigen Duitschen historicus goed weergegeven.

Het Hollandsch is zuiver en de uitdrukking meest altijd welgekozen, geheel in den geest van het oorspronkelijke.

Zij, die bij den aanvang van het geschiedkundig verhaal met gespannen aandacht de eerste bladzijden omslaan, maken zich allicht illusies, nu eens recht te zullen genieten van een vertoeven in de schilderachtige oudheid van het om zijne eerwaardige geveltjes en artistieke binnenhuisjes beroemde Neurenberg.

Neurenberg, de aloude, veel geprezen stad ten tijde van Rudolf I van Habsburg!

Welk een interessante stof voor den historicus en oudheidkenner! Welk een rijk en onuitputtelijk onderwerp voor den romancier!....

Heeft Ebers onze illusies verwezenlijkt, onze verwachtingen niet teleurgesteld!?....

Hoe gaarne zoude men op deze vraag een bevestigend antwoord geven, maar eilacy, de waarheid, de volle zuivere waarheid eischt hier van mij de gulle bekentenis, dat Ebers' jongste in het Nederlandsch vertaalde werk mij maar matig voldaan heeft.

Als hoofdpersoon hadden wij zoo gaarne Rudolf, den vermaarden keizer, zien optreden en welkom ware ons eene studie van diens persoonlijkheid geweest, met meer gegevens omtrent de omgeving waarin die wakkere figuur zich bewoog.

In plaats daarvan krijgen wij van den grooten Habsburger maar weinig te zien, en wat ons van hem verhaald wordt, strekt niet om ons zijn beeld duidelijk voor oogen te brengen.

In plaats van een ideaal van stoutmoedige fierheid, zien wij een voorzichtig optredend, wikkend en wegend vorst, die heel aardige complimentjes als de meest volleerde hoveling maken kan, die toont vrouwelijke schoonheid te waardeeren, en die langs om-

wegen zijn doel tracht te bereiken, boven alles bevreesd de burgers der goede stad Neurenberg te veel in hun zwak te tasten.

Rudolf van Habsburg wordt ons door Ebers geschetst (voor zoover hij namelijk in 't verhaal optreedt) als de constitutioneele vorst bij uitnemendheid.

Gestoken in een fin de siècle-jasje met den cilinder om het geheel te voltooien, zou de Habsburgsche Rudolf zich met het meeste gemak in eene moderne omgeving bewegen en niet te veel herinneren aan zijne middeleeuwsche afkomst.

De gansche geschiedenis heeft iets druks, iets woeligs, een perpetuum mobile, dat naar een point d'orgue doet verlangen.

Hoe gaarne hadden wij de afgrijselijke, pijnlijk aandoende foltergeschiedenissen gemist, om eene beschrijving te lezen van het echt Neurenbergsche volksleven in die dagen of een kijkje te mogen ontvangen van pittoreske binnenhuisjes.

Toch heeft het werk ook lichtpunten aan te wijzen.

De schoone jufferen Else en Eva met hare ridders en getrouwe onderhoorigen, zijn aardige en vol leven geschetste figuren en zullen vele lezers tot een gunstig oordeel over den roman stemmen.

MENA.

Mijne misdaad. Naar den tweeden druk uit het Italiaansch vertaald door E. J. T. Leiden, A. H. Adriani. 1895.

Met gesloten oogen, achterover leunende, overdenk ik, wat ik gelezen — — neen — — wat ik gevoeld, wat ik mede doorleefd heb.

Eenvoudig, onopgesmukt, maar met aangrijpend, dramatisch talent toovert de Italiaansche schrijfster ons een beeld voor oogen, waarvan de weemoed en somberheid ons bij zal blijven heel lang, scherp duidelijk, als eene pijn, die wij eenmaal zelf gevoeld hebben.

Aan weinige auteurs is het gegeven dergelijke gewaarwordingen bij den lezer op te wekken.

Waar 't geschreven woord zóó machtig is, waar in eenvoudige volzinnen zóó veel kracht is verborgen, zonder aan fijn, echt

vrouwelijk gevoel en waarnemingsvermogen te kort te doen, daar zien wij gaarne eenige kleine tekortkomingen in de technische bewerking over het hoofd, om alleen het vele schoone in den roman te bewonderen.

Jammer alleen vinden wij, dat het proces tegen gravin Manfredi, de zoo interessante hoofdpersone, niet eenigszins beter beschreven is.

In dat opzicht kan de auteur nog een lesje nemen bij „Georges Ohnet", en of het getuigen-verhoor en de algeheele behandeling van het geding in alle opzichten juridisch juist is weêrgegeven, komt mij hier zeer de vraag voor.

Andere landen, andere toestanden echter!

In onze rechtspleging, waar geen jury bestaat, zoude ongetwijfeld de zoo recht vertoornde echtgenoote hare misdaad met gevangenisstraf geboet hebben.

De vertaling, die over het algemeen vloeiend is, en den naïeven stijl laat recht wedervaren, wijst hier en daar enkele vlekjes aan; zoo is bijv. „in den leeftijd" geen mooie of zuiver Hollandsche uitdrukking, en somtijds heerscht wel eens verwarring in het gebruik van den tegenwoordigen en verleden tijd.

De heldin is met zorg geteekend en eene waarlijk grootsche figuur; niet genoeg is de soberheid te waardeeren, waarmede alle roerselen dezer fijn bewerktuigde vrouwenziel ontleed en in plastische duidelijkheid beschreven worden.

MENA.

Andersen's compleete Sprookjes en Vertellingen, naverteld door Andriessen. 4e geheel herziene en vermeerderde uitgave door Titia van der Tuuk. Gebr. E. en M. Cohen.

Er zijn schrijvers, die niet verouderen en wier werken, telkens en telkens herdrukt, steeds een groot aantal lezers vinden. Groot is hun aantal echter niet, en de groep eeuwig levende auteurs, die in de Elyzeesche velden met zelfvoldoening de steeds voortgaande uitgaven hunner scheppingen toelonken, neemt daar stellig weinig plaats in.

Vooral in de laatste jaren, nu rijp en groen onder de drukpers komt, en iedereen, bevoegd of onbevoegd, de pen voert, is zoo menig boek bestemd om niet langer te leven dan de bloempjes, die binnen een paar dagen verwelkt zijn.

Andersen behoort tot die uitverkoren schrijvers, die lang, zoo niet altijd, in het hart zijner lezers zal leven. Zijne verhalen en sprookjes, zijne romans en vertellingen zijn zoo populair, dat iedereen ze kent en dat elk nieuw geslacht verlangend is, die altijd frissche en oorspronkelijke vertellingen te lezen.

Van daar, dat wij met ingenomenheid deze nieuwe, geïllustreerde uitgave van Andersen's Sprookjes en Vertellingen begroeten. De houtgravures zijn van Bayes naar Dalziel's Household Edition, welke onder de best geïllustreerde uitgave van Andersen behoort.

In de eerste aflevering, die voor ons ligt, leidt Mej. Titia van der Tuuk deze uitgave in met een „Voorwoord", eene uitdrukking, die Beets veroordeeld heeft. Zij verheft daarin het sprookje tot een der schoonste letterkundige vormen. En te recht. Arm en rijk, aanzienlijken en geringen, zoo zegt zij, ontwikkelden en eenvoudigen van geest raken even gemakkelijk onder de bekoring, die er van het sprookje uitgaat, en ofschoon allen het lezen in dezelfde woorden, ziet er ieder wat anders in.

Is dat de fout van het sprookje?

Moeten we het fantastische vertelsel onthouden aan de naar bevrediging hunkerende verbeelding van onze kleinen, omdat zij er niet alles uithalen, wat er in zit?

Maar verbiedt hun dan ook den blik op te heffen tot den sterrenhemel! Zij weten immers niet dat die lichtjes daarboven werelden zijn.

Onweerstaanbaar echter worden de kinderen tot het uitspansel aangetrokken; maan en sterren, zon en wolken, regenboog en bliksem spreken tot hunne verbeelding en gemoed.

Zoo is het ook met het sprookje. En zoo lang wij menschen nog een jeugdig hart bewaren en er dichters opstaan, die het zoo kennen en lief hebben als Andersen, zal het sprookje in eere blijven leven. Kinderen en volwassenen zullen er evenzeer van genieten.

In deze eerste aflevering begint de betoovering met het alom-

bekende „Leelijke Jonge Eendje", dat onze Van Hoytema onlangs zoo mooi en origineel geïllustreerd heeft. Opnieuw lezen wij de roerende historie van het arme sukkeltje, en nogmaals juicht het bij ons inwendig, als wij na weder al de doorgestane ellende van het vervolgde diertje te hebben mee geleden, lezen:

„Nu gevoelde het zich geheel beschaamd en stak zijn kop onder zijn vleugels; het wist zelf niet, hoe het zich zou houden; het was overgelukkig, maar volstrekt niet trotsch. Het dacht er aan, hoe het vervolgd en bespot was, en hoorde nu allen zeggen, dat het de mooiste van al die mooie vogels was. Zelfs de vlierboom boog zich met zijn takken tot hem in het water neer, en de zon scheen warm en liefelijk! Nu klapte hij met zijn vleugels, richtte zijn slanken hals op en jubelde van ganscher harte:

„Zooveel geluk had ik mij niet kunnen voorstellen, toen ik nog een leelijk eendje was!"

Uit de aanhaling van dit slot blijkt tevens de vloeiende en losse vertaling.

Van deze uitgave, die stellig algemeenen bijval vinden zal, behaagt ons dus a l l e s, met uitzondering van den gekleurden omslag, die, zoo wat samenstelling als teekening betreft, op weinig smaak en artisticiteit mag bogen.

Roode Diamanten, een noodlottige erfenis, door J. Mc. Carthy, naar het Engelsch door Myra. Arnhem, P. Gouda Quint, 1895. Prijs *f* 2,90.

Een zonderling boek, maar juist daarom misschien boeiend van het begin tot het einde.

Spannend door het avontuurlijke, wat we er in beleven, en door de avonturen, welke er in worden verteld.

Moord en doodslag, gevechten, geheimzinnige personen, krijgt men volop te genieten, maar hoe dicht het weefsel der intrigues ook zij en welk een doolhof van gangen en sloppen we moeten doorloopen, steeds blijft de draad te volgen, dien de handige schrijver ons in de hand geeft, om met wissen tred het einde te doen naderen.

Er valt niet veel van den inhoud te vertellen, welk een prettig verteller de schrijver ook zij, want niet voor dat men de laatste bladzijde heeft gelezen, kan men het mysterie doorgronden.

Of nu ieder lezer evenveel behagen zal scheppen in dezen roman betwijfel ik; het boek is daarvoor te veel roman, maar in elk geval zal het raadselachtige velen aantrekken.

De vertaling is uitmuntend; we krijgen goed Hollandsch te genieten, al speelt de roman grootendeels in Londen, en al maken we ook uitstapjes naar de Zuid-Afrikaansche diamantvelden.

Reeds om die reden heeft het werk van J. Mc. Carthy verdienste.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

Een herlevend volk. Schets van de Japanners en hun land, door H. S. M. van Wickevoort Crommelin. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink, 1895.

Het mongoolsche ras is wellicht het meest verwaande op den aardbodem, en onder dat ras in 't bijzonder de Chineezen en Japanners. De Chinees beschouwt zich en zijn land als het nec plus ultra van beschaving: volkeren, die geheel of gedeeltelijk de Chineesche beschaving hebben overgenomen, zooals de Japanners, Siameezen, Annamieten, Cochinchineezen, enz., noemt hij gare vreemden (half wilden), maar alle andere volken — ook ons Europeërs — rauwe vreemden (onbeschaafde wilden). Ook de Japanner ziet met dezelfde verachting op ons neder en haat ons westerlingen, zoo mogelijk, nog meer dan de Chineezen dit doen.

Maar, en 't is met leedwezen, dat ik dit hier moet nederschrijven, ook wij, Europeërs, gaan aan hetzelfde euvel mank, en wij meten de beschaving van andere volkeren naar de onze af.

Zien wij b. v. een Turk of ander mahomedaan ten onzent champagne drinken, of wel, horribile dictu, een sneedje ham [1]) eten, dan noemen wij hem een verlicht man en stellen wij

1) Hoe menigmaal heb ik op Java mahommedanen ham zien eten, onder voorwendsel dat het visch (ikan) was. Zij weten heel goed, dat het woord ikan alle soort vleesch (en dus ook dat van visch) beteekent; maar smoren hun geweten door van ikan ham te spreken, dat zoowél hamvleesch als hamvisch kan beteekenen.

hem aan ons gelijk, vooral als die Turk ook in onze smakelooze en ondoelmatige europeesche kleederdracht rondwandelt.

Dit belet echter niet, dat diezelfde Turk zich wel wachten zal zoo iets te doen als hij weder thuis gekomen is, en dat hij ons toch in zijn hart Christenhonden blijft noemen. Hij speelt eenvoudig comedie met ons, omdat zijn eigen of het politiek belang het medebrengt.

Toen nu de Japanners, eene kleine dertig jaar geleden, plotseling een grooten ijver ontwikkelden om zich bekend te maken met onze europeesche, voornamelijk krijgskundige en aanverwante, wetenschappen, werd onze ijdelheid ten hoogste gestreeld en beijverden wij ons, hun die met stoom in te pompen.

Van de Engelschen leerden de Japanners den scheepsbouw, van de Franschen de krijgskunde en de europeesche uniformen, van de Duitschers de natuurwetenschappen, enz. Zelfs de europeesche kleeding werd aan het japansche hof ingevoerd — in het binnenland van Japan ziet men echter geen spoor van al die fraaie hervormingen. — Nadat zij ons nu alles afgeleerd hadden, zelf pantserschepen bouwen, dynamiet fabriceeren, en alle mogelijke producten der westersche industrie hadden leeren namaken en vervalschen, ontsloegen zij heel beleefd hunne europeesche leermeesters, die ze niet meer noodig hebben en bedreigen ons thans in alle vakken met eene geduchte concurrentie, die ons van de aziatische markt zal verdrijven.

Dit alles heeft men, onbekend met het ware karakter der Japanners, over het hoofd gezien en in onzen *blinden eigenwaan* hebben wij, met echt arisch poetische vervoering, ter goeder trouw geloofd, dat die Japanners van onze hoogere (?) ontwikkeling overtuigd, onze beschaving zouden overnemen en juichten wij over de „herleving van oud Japan".

Die „herleving" is echter slechts eene militaire herleving, want Japan is nog veel meer militairstaat dan Pruisen en kan zonder oorlog, hetzij binnenlandsche of buitenlandsche — hare geschiedenis bewijst dit — niet leven.

Van verdere wetenschappelijke herleving dan de bovengenoemde, is echter bij de Japanners geen sprake geweest. Eene zwakke poging tot hervorming van hun schriftstelsel, door nl. het Japansch

met latijnsche letters te schrijven, door eenige Amerikanen en een paar goedgezinde Japanners ontworpen, een stelsel waardoor het aanleeren der taal zoowel voor den Japanner als voor den vreemdeling oneindig zou vereenvoudigd en vergemakkelijkt zijn geworden, heeft een drietal jaren gekwijnd en is gestorven door de hardnekkigheid waarmede de Japanners zijn blijven vasthouden aan hun omslachtig, aan hunne stamgenooten, de Chineezen, ontleend schrift. Met ronde woorden: de Japanner (evenals de Chinees) b e w o n d e r t ons om onze kunstige vernielingswerktuigen en oorlogsschepen, maar v e r a c h t ons in het diepst zijner ziel op ethisch en litterarisch gebied. De leerstellingen van Confucius en de Chineesche letterkunde blijven in Japan hun onverdeelden schepter zwaaien, en vroeg of laat zal de verbroedering tusschen de twee grootste oostersche mogendheden wederom beklonken worden: eene verbroedering, die voor ons wrange vruchten zal dragen. Ik heb in November van het vorige jaar tegen het uit Japan dreigend gevaar gewaarschuwd. Toen was het door eene tijdige interventie der groote mogendheden nog af te wenden geweest. Thans, een half jaar later, nu e i n d e l ij k onzen diplomaten en industrieelen de oogen zijn opengegaan, is het te laat.

De titel „Een herlevend volk” door den schrijver voor zijn werk gekozen, mag dus alléén verstaan worden als betrekking hebbende op de herleving van het militarisme in Japan. Zijn hoogst belangrijk en lezenswaardig boekje is toch een voortdurende tegenspraak van eene geestelijke herleving, zooals uit de inhoudsopgave reeds blijkt.

Het heeft de groote verdienste zonder vooroordeel geschreven te zijn, een feit dat op het oogenblik, nu de oostersche kwestie eene q u e s t i o n b r û l a n t e geworden is, die sommige heethoofdige, ondoordachte en onervarene jonge menschen zóó opgewonden heeft, dat zij in de uiting hunner particuliere meening de allereerste beginselen van fatsoen en parlementaire polemiek uit het oog verloren hebben, wel bijzonder mag worden gereleveerd.

De heer Van Wickevoort Crommelin is bezadigd en onpartijdig in zijn oordeel, en voert zoowel de gunstige als ongunstige karaktertrekken der Japanners aan, het aan den lezer overlatende zelf zijn oordeel te vellen.

Wij bevelen het werkje daarom gaarne aan het Nederlandsch publiek aan, daar dit hieruit betere kennis van den staat van zaken in Japan zal kunnen putten, dan uit het geschetter van onbevoegden in onze (zelfs de voornaamste) nieuwsbladen.

Leiden. G. SCHLEGEL.

Uit de Indo-Chineesche samenleving, door J. W. Young. Utrecht, H. Honig, 1895.

De heer Young, tolk voor de Chineesche taal te Semarang, heeft zich reeds vroeger door onderscheidene geschriften bekend gemaakt. Hoewel geen sinoloog in den engeren zin des woords, zoo is hij toch in Chineesche maatschappelijke toestanden zeer diep doorgedrongen, beter dan dit een volbloed Europeaan zou kunnen gelukken. Zijn viertal schetsen in bovengenoemden bundel zijn hoogst belangrijk en met eenvoud en onopgesmuktheid in goed Hollandsch geschreven. Zij geven den lezer een beter inzicht in het Chineesche volks- en gemoedsleven, dan b. v. de bombastische artikelen over Chineesche toestanden in den laatsten tijd in „De Gids" opgenomen en die een geheel valsch beeld van China en de Chineezen geven, daar het door de dichterlijke westersche bril van den schrijver bekeken, en diensvolgens niet naar waarheid geschetst is.

De verhaaltjes door den heer Young uit de Indo-Chineesche samenleving gegeven, behelzen tevens een bijtenden commentaar op de helaas in Indië nog zoo welig tierende domheid, onwetendheid, ja zelfs oneerlijkheid en knoeizucht der europeesche ambtenaarswereld, en het zou ons gemakkelijk vallen, de ware namen te noemen van de in deze verhalen ten tooneele gevoerde personen.

Ik heb in mijne tienjarige ambtspraktijk als tolk voor de Chineesche taal te Batavia erger dingen beleefd dan de heer Young schetst, erger nog dan Douwes Dekker ze beleefd heeft, daar bij hem de annexatie slechts een paar buffels en een lapje grond gold, terwijl het bij de Chineezen om millioenen te doen is, die in plaats van in de handen des wettigen erfgenaams te komen, in

de zakken van advokaten, notarissen, procureurs en veile ambtenaren geraken. In het tweede verhaal: „Sim Goan Soe, een benadeelde erfgenaam" (p. 87—134), geeft de heer Young daarvan een zeer getrouwe beschrijving.

De Minister van Koloniën heeft dezer dagen (Staatscourant van 1 Mei N⁰. 101) een besluit geprovoceerd waarbij aan de europeesche tolken voor de chineesche taal in Ned. Indië de titel wordt verleend van Ambtenaar voor Chineesche zaken. Hoewel wij dit besluit zeer toejuichen, daar wij reeds in 1862, doch toen vruchteloos, aan den Gouverneur-Generaal hadden voorgesteld den tolken den titel te geven van Adviseurs voor Chineesche zaken, zoo zal het toch eene doode letter blijven, zoo niet den indischen ambtenaren *ten strengste gelast wordt*, zich in alle zaken Chineezen betreffende, door die ambtenaren voor Chineesche zaken te laten voorlichten en leiden, opdat de Chineezen niet van onze bestuurders behoeven te zeggen: „Wees voorzichtig met de europeesche ambtenaren; zij meenen 't goed, maar kennen den Chinees niet" (Young, p. 171). En hoe zouden zij hem kennen? Voor 't groot ambtenaarsexamen wordt alleen de kennis van inlandsche talen en volkenkunde gevorderd, maar voor de circa een halve millioen Chineesche onderdanen in onze koloniën, schijnt men te kunnen volstaan met een vijftiental ambtenaren voor Chineesche zaken, die gaandeweg tot vijf zullen worden ingekrompen. Voor elk honderdduizendtal Chineezen één ambtenaar. Sapienti sat! en men behoeft, na lezing van het bovenstaande, niet te vragen wie in Indië de aanstokers zijn geweest om die lastige dwarskijkers — de tolken — eerst tot een vijftal, wellicht later tot nul te reduceeren.

Wij bevelen derhalve de schetsen van den heer Young niet alléén aan het groote publiek ter lezing aan, maar ook aan de aandacht onzer koloniale regeering en onzer volksvertegenwoordiging, wier plicht het is tegen de knoeierijen in zake Chineesche toestanden in N. I. te waken door meerdere deskundigen aan te stellen, in stede van hun aantal in te krimpen en te verminderen.

Ten slotte slechts eene enkele opmerking:

De heer Young vertelt ons op bladz. 182, dat in Indië aan den beroemden Chineeschen ontdekkingsreiziger Sam-po goddelijke eer wordt bewezen. Het ware wenschelijk geweest, dat de schrijver ons niet alleen de lokale uitspraak der Chineesche namen gegeven had, maar ook die van het mandarijndialect.

Niemand, die niet met het Tsiang-tsioe-dialect, op Java door de Chineezen gesproken, vertrouwd is, kan in den naam Te N Ho den beroemden reiziger Tsching-ho, bijgenaamd de ennuch San-pao (de Sam-po van den heer Young), herkennen. In elk geval had de schrijver moeten verwijzen naar Groeneveldt's „Notes on the Malay Archipelago" (p. 41 en volg.), waarin het leven van dien ontdekkingsreiziger, voorlooper der Portugeesche en Nederlandsche reizigers, uitvoerig is beschreven.

De Chineezen op Java hebben hun reiziger vergood; maar waar zijn onze vergoode ontdekkingsreizigers? Ach neen! wij vergoden immers alléén menschenslachters, feitelijk op geen hooger peil staande dan de Formosaansche en Dajaksche koppensnellers, die hoogstens den geld- en landgierigen staat gebaat hebben, maar tot de ontwikkeling van de menschelijke kennis en beschaving niets toegebracht hebben.

„C'est triste, mais c'est vrai!"

Leiden. G. SCHLEGEL.

Dokter Duquesnes. Oorspronkelijke roman door Anton Smit. 2 deelen. Amsterdam, N. J. Boon.

Zoo maar plomp verloven en zoo luid mogelijk alles te zeggen, wat in eigen hoofd en hart opkomt; zoo maar zonder de minste aarzeling op het blank papier 't te werpen en de wereld in te zenden; zoo maar brutaal weg alles mee te deelen, wat men overal ziet en hoort; zoo maar alles met de schrilste kleuren te schilderen, ook het leelijkste, het afzichtelijkste, het gemeenste: — dat wordt door talloos velen tegenwoordig op letterkundig gebied de triomf der kunst genoemd en niet ongaarne betiteld met den naam van realisme. En zij, die dat doen, begrijpen, naar 't schijnt, niet, of willen niet begrijpen, dat iedere man en vrouw, edel en fijn

van gemoed, beschaafd van geest, ernstig van zin, groot van liefde, onnoemelijk veel dingen zal verzwijgen; of als er over gesproken moet worden, een ander slechts in het oor zal fluisteren; of onnoemelijk veel dingen, die men gedwongen wordt te zien, en die het schoonheids- en reinheidsgevoel beleedigen en wonden, liefst aan anderer oog zal onttrekken. Zoovelen vergeten, dat dit laatste met vrij wat meer recht realisme mag heeten dan het andere, onder welks leuze de walgelijkste dingen dikwijls voor een ieder worden tentoongesteld.

't Spijt me zeer, dat de schrijver van „Dokter Duquesnes" dit niet heeft in 't oog gehouden, want daar komen in zijn roman dingen voor, die hij niet had moeten schrijven, zooals hij ze schreef. En dat vind ik jammer, ontzaglijk jammer, want de heer Anton Smit heeft, naar ik meen, uitstekende gaven.

Die Dokter is een fijne, psychologische studie, een uitnemend geslaagde analyse van een edel karakter. Wat is die man ontzettend naïef en toch echt menschelijk in zijn groote, nooit verflauwende liefde, hoe edel en onbaatzuchtig, immer worstelend met dat zeer verklaarbaar verlangen naar die ééne hooggevierde en beminde zijner ziel! Welk een mooie en natuurlijk zich voordoende figuur, die Marie van Straten! Hoe leeren we een Frits Harte begrijpen, ondanks zijn afdwalingen; hoe leeren we een Van Dam, een Dorper, een Max hoogachten, ondanks de stoere hoekigheid van den eerste, de zonderlinge onbeholpenheid van den tweede, de bluffende oppervlakkigheid van den derde. Tal van episoden zijn uit het leven gegrepen; hoe vlot en gemakkelijk is het boek geschreven, dat in zoo'n keurigen en aangenamen vorm ons werd aangeboden door den uitgever N. J. Boon.

Intusschen: waar alle steden en dorpen flink weg bij den naam genoemd worden, — wáár dient dat „Groenhout" en die „Groen" toch voor, terwijl de schrijver geen de minste moeite doet om aan iets anders ons te doen denken dan aan „Zaandam" en aan den „Zaan"?

We hopen nog heel wat meer van Anton Smit te lezen, maar.... onder een ernstig voorbehoud, dat evenzeer anderen als hem zelven ten goede kan komen.

Een man, die zóóveel moois kan schrijven, zoo iets diep ge-

voeld, zoo iets innigs als dat „Wat ben je toch goed voor me, Jakob!" (II, 193); een man die zulke schoone en aandoenlijke bladzijden kon geven als de laatste van zijn werk; die zoo goed voelde, dat Marie moest sterven en Duquesnes kon blijven leven, zooals hij leefde, — die is, dunkt me, veel te fijn van gevoel en veel te hoog om ons ooit weer dingen mee te deelen, waarop ik het eerst wees, en die ik niet nader behoef aan te duiden!

Sapienti dictum sat!

D. J. W. B.

Een pauselijke kroon in de middeneeuwen. Naar het Fransch van Emile Gebhart, door Arnold Ising. 's Gravenhage, Loman en Funke.

In dit boekske, een 222-tal bladzijden bevattend en alleraangenaamst voor het oog gedrukt, wordt het leven behandeld van Gregorius den VII[en], en wel van 1 November 1075 tot 25 Mei 1085. Wat er zoo al voorviel tusschen den wereldberoemden Paus en Hendrik, Duitschlands keizer, tusschen de aan Gregorius gehoorzame en hem vijandige geestelijken en vorsten, wordt ons vrij getrouw meegedeeld, terwijl, om de geschiedenis wellicht een weinig smakelijk te maken aan een zeker publiek, een liefdesgeschiedenis wordt ingeweven tusschen den veertien (zegge: *veertien!*) jarigen zoon van een tegen Gregorius oproerigen Romeinschen baron Censius, en Pia, een elf (zegge: *elf!*) jarige achternicht van den Paus, diens beminde beschermelinge.

De jeugdige Victor ziet er, o, zoo fier en zacht en aantrekkelijk uit, en de jeugdige Pia is o, zoo beeldschoon, schoon om te stelen, en al is hier de romantiek vrij wel op de spits gedreven, zoodat aan die kinderen al gewaarwordingen worden toegedicht en een taal wordt in den mond gelegd, die vrij geavanceerde romanciers gewoonlijk reeds aan eenigszins oudere jongelingen en meisjes toeschrijven, — een Gregorius en een Joachim, Bisschop van Assisi, schijnen er nog al plezier in te hebben, en het geval in 't minst niet bedenkelijk te achten. De groote Paus is dan ook wel zoo vriendelijk om den 25[sten] Mei 1085 met sterven te wach-

ten, totdat na veel wederwaardigheden onze Victor van een pelgrimstocht naar het heilige land nog onverwacht is teruggekeerd en de Paus op zijn sterfbed den jongen ridder nog in een ommezien in het huwelijk kan verbinden met Pia, die altijd maar treurig en vermagerd met smachtend verlangen naar zee zat te staren.

't Is den heer Gebhart niet mogen gelukken om ons eenigen den minsten indruk te geven van Gregorius' grootheid; in dit boekske is hij een knorrige, kleingeestige man, beurtelings vreeselijk bang en akelig wraakzuchtig, een man, die op verlangen van Joachim, Pia en Victor, zoo maar alles terstond doet, wat deze van hem verlangen.

De meeste figuren, zooals vooral een Census en Deodaat, schijnen bij de poppenkast geleend te zijn; zóó ziet men ze verschijnen en terstond weer verdwijnen, zonder dat ze iets van beteekenis hebben verricht.

De plaats- en natuurbeschrijvingen zijn in dit werkje het best gelukt, maar van karakterteekening heeft de schrijver geen den minsten slag.

D. J. W. B.

Gestorven Lente. Door Ossip Schubin, uit het Duitsch vertaald door Ph. Wijsman, 2 dln. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

De lotgevallen van een rijk begaafd jonkman, die, na zijn groot vermogen verkwist te hebben, zijn zeldzamen kunstenaarsaanleg te Parijs tracht te ontwikkelen, en ten gevolge van een dramatisch avontuur met een beeldschoon vrouwenmodel, ten slotte met zijn nichtje trouwt — ziedaar den beknopten inhoud van dit knap geschreven boek.

Al wie de schilderswereld te Parijs kent en op het asphalt der verleidelijke boulevards geen vreemdeling is, beseft onmiddellijk, dat Ossip Schubin met zijn (of haar) Parijs terdege bekend is. Zijn de schilderingen van het Parijsche leven van de werkelijkheid afgezien, even karakteristiek zijn de personen geteekend, die Ossip Schubin rondom zijn held, Jack Ferrars, groepeert. Sympathiek boven allen wordt ons tante Jane, de stiefmoeder van twee excen-

trieke dochters, maar die voor haar losbol van een neef het groote zwak voelt, dat de meest ingetogen en strengst zedelijke vrouw voor een mauvais sujet moeielijk verloochenen kan. En geen wonder, want groote lichtzinnigheid gaat gemeenlijk met bijzondere goedhartigheid en geest gepaard, terwijl de losbol in omgang en manieren meestal iets onweerstaanbaar aantrekkelijks heeft. Tante Jane schijnt mij eene mooie studie toe, en hare ontgoocheling, als zij het ideaal harer jeugd, den schilder Sylvains als een viveur in zijn nadagen en een dalend artist terug ziet, is zeker eene der treffendste tooneelen uit dit boek. Niet minder gelukt is Sylvains de schilder, die met zijn vlug, makkelijk talent spoedig boven de anderen uitstekende, te snel tevreden is met zijn behaald succès, door den wierook van den roem te spoedig beneveld wordt, en ondergaat. Dit type is eene zielkundige studie op zich zelve, en men voelt, dat ook hier Schubin achter de schermen der kunstenaarswereld heeft gezien.

In het romantisch-dramatisch gedeelte zijn Angiolina, haar man en Jack de hoofdpersonen. Boeiend en spannend, gelijk de eisch luidt, zijn deze tooneelen in hooge mate, en het zou het genot mijner lezers bederven, indien reeds hier de intrigue ontsluierd werd.

De menschkundige teekening van Jack's verhouding tot zijne nicht, die hij, in een onbewaakt oogenblik en in een vlaag van overstroomende dankbaarheid, tot vrouw genomen heeft, is door tal van fijne trekjes uitstekend gelukt. Men ziet aan den eenen kant den prachtigen New-foundlander aan een ketting liggen, zich stomp schikkende in zijn lot, en aan de andere zijde het lieve, aanhalige schoothondje, met tal van liefkoozingen den grooten lobbes overladende en lastig vallende.

Als Jack met de hem aanbiddende vrouw, die hij niet kan uitstaan, zijne trouwreis maakt en te Bologna eens alleen door de straten wandelt, ziet hij tusschen de weelderige Italiaansche vrouwen met hare donkere oogen en den diepen, wellustigen toon harer altstem, ook bewoonsters van zijn eigen land. „Het zijn allen Engelsche meisjes en vrouwen uit de verkeerd opgevoede en half beschaafde categorie, waartoe Mary (Jack's vrouw) ook behoort. Hij ziet hier Mary afgeschilderd in gang, houding

en kleeding: smal en plat, met eindeloos lange lijven en geen heupen, zonder een enkele artistiek schoone lijn in hare figuur. Hoe overbekend is voor hem dat type met den schuifelenden, weinig veerkrachtigen gang; met die lange, platte, slecht geschoeide voeten; de naar achteren gedrongen ellebogen; alles — alles kent hij aan haar — zelfs de dunne, maar zeer fatsoenlijke spraak van die welopgevoede dames kent hij. Hare spraak klinkt hem toe als louter sissende geluiden, die alle op één grondtoon zijn gebouwd. Hij rilt!"

Men ziet hieruit, dat Ossip Schubin al heel weinig goeds en bevalligs aan de Engelsche vrouw vindt, en dat Jack Ferrars evenmin iets aantrekkelijks aan zijne hem vertroetelende en aanbiddende vrouw ontdekken kan.

De voortreffelijke schrijver van dit boeiende boek, die zijn Londen en Parijs even goed en even intiem kent, als zijn Italië, heeft in Mejuffrouw Ph. Wijsman eene vertaalster gevonden, die over het algemeen in vloeiend Hollandsch den oorspronkelijken tekst heeft overgebracht. Met het plaatsen der zinteekens schijnt corrector of vertaalster echter al heel zonderling om te springen! In de schilderswereld is zij blijkbaar volkomen vreemdelinge, anders zou zij het woord p a l e t niet vrouwelijk (d e palet = kaatstuig) maar onzijdig geschreven hebben.

Mogen velen even aangename, boeiende uren met dit boek doorbrengen als

V. D.

Heer en knecht. Vertelling door Graaf Leo Tolstoï (naar het Duitsch). Leiden, A. H. Adriani.

Eene meesterlijke schets uit het boerenleven in Rusland heeft Tolstoï ons hier gegeven. De hebzucht van een grondeigenaar drijft hem, op een barren winteravond met zijn knecht naar een verwijderde plaats te rijden, om een voordeeligen koop te sluiten. Na allerlei worstelingen tegen het vreeselijke noodweer en den stikdonkeren nacht bezwijkt ten slotte een hunner van kou en ellende.

De schildering van dien nachtelijken tocht is indrukwekkend door de treffende waarheid.

„De slede was geheel onder de sneeuw begraven," zoo luidt het slot dezer aangrijpende vertelling, „alleen de disselboomen en de daaraan vastgebonden doek waren zichtbaar.

De bruin stond geheel wit bevroren, tot aan den buik in de sneeuw; de riem en de deken waren van zijn rug afgegleden, en zijn levenlooze kop rustte tegen de verstijfde borst; aan de neusgaten hingen ijskegels, de oogen waren berijpt, en gelijk tranen hingen er ijskegels aan.

Hij was des nachts zoo afgemagerd, dat er van hem alleen de huid en de beenderen over waren gebleven.

Wassili Andreïtsch was zoo stijf als een bevroren, geslacht varken, en daar hij de beenen uitgestoken had, moest men hem van Nikita (den knecht) afwentelen.

Zijne starende haviksoogen waren bevroren, en de open mond, onder de neerhangende snor, was met sneeuw gevuld.

Nikita leefde, ofschoon hij geheel verstijfd was.

Toen men hem wekte, was hij er van overtuigd, dat hij al gestorven was, en dat datgene, wat nu met hem gebeurde, niet in deze, maar in gindsche wereld geschiedde.

Maar toen hij het schreeuwen der boeren hoorde, die hem uitgroeven en die het verstijfde lichaam van Wassili Andreïtsch van hem afwentelden, verwonderde het hem, in het begin, dat de boeren in gindsche wereld ook schreeuwen; toen hij er zich later van bewust was, dat hij nog hier op deze aarde was, ergerde hij er zich eerder over, dan dat het hem verheugde, vooral toen hij bemerkte, dat zijne teenen aan beide voeten bevroren waren."

Deze kleine aanhaling geeft tevens een goeden dunk van de gekuischte vertaling.

V. D.

Bibliographisch Album.

Zomer, door Cornélie Huygens. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

De jonge dame Kitty Armstrong gevoelt zich thuis niet op haar plaats.... (het is merkwaardig, hoevele jonge meisjes zich tegenwoordig in haar eigen huis misplaatst rekenen!) en heeft zich daarom in haar mooi blond hoofdje gezet, dat zij een groote viool-kunstenares moet worden. Zij speelt den ganschen dag viool — achter zware portières om de huisgenooten niet te hinderen — en doet dit dan ook zóó meesterlijk, dat het de grootste bewondering uitlokt bij haar neef Max, die zelf een bekwaam pianist is. Het jonge meisje komt namelijk logeeren op een mooie buitenplaats bij hare tante Mevrouw Kennerdam, de gelukkige moeder van den met alle voortreffelijke eigenschappen toegerusten Max, en een dochter, een klein onbeduidend dikkertje, dat luistert naar den naam van N e n, een vrij leelijke verkorting van Jenny. De goede oude dame is zeer begaan met het lot van haar nichtje. Kitty's vader toch is weer hertrouwd en het meisje acht zich bij hare tweede moeder en de latere broertjes en zusjes volkomen o n n o o d i g. Volgens het oordeel der tante had Kitty's vader nooit moeten hertrouwen, alsof N.B. een weduwnaar altijd ongetrouwd moest blijven ten pleiziere zijner familie! I k, voor mij, gevoel niet zooveel medelijden met Kitty, want als een meisje in een huisgezin overbodig is en weinig sympathie opwekt, is het

gewoonlijk haar eigen schuld. Met een weinig liefde en goedheid toch kan men kinderharten zoo gemakkelijk winnen.

Kitty vindt voor hare artistenplannen hulp bij haar neef Max, die haar den verstandigen raad geeft om het oordeel te gaan vernemen van een beroemd Amsterdamsch musicus, Mennarc geheeten, en dien hij persoonlijk kent. Zij brengen dien meester samen een bezoek, maar de proef valt ongunstig uit. Mennarc's opinie is dat het meisje wel eenig talent bezit, maar niet genoeg, om ooit eene groote artiste te kunnen worden.

Dit bezoek is zeer goed beschreven en vormt met de daarbij behoorende bijzonderheden, omtrent Kitty's gemoedsaandoening, het beste gedeelte van het boek. Wat er nu volgt, als zij vast besloten heeft, nooit haar viool meer aan te raken, is niet veel meer, dan een vrij alledaagsche liefdesgeschiedenis tusschen haar en Max, met allerlei kibbelpartijtjes en plagerijen. Zij is eigenlijk smoorlijk verliefd op haar neef, en als hij haar eindelijk ten huwelijk vraagt, verwacht men dus niets anders, dan dat zij hem, innig gelukkig, om den hals zal vliegen. Maar neen, dan zou de roman zeker te gauw uit zijn, en Kitty laat uit verkeerd begrepen nederigheid, den teerbeminden Max een blauwtje loopen. Als dit jongemensch van hetzelfde idee was geweest, als indertijd een goed vriend van mij — dat men namelijk een meisje nooit voor den tweeden keer ten huwelijk moet vragen — dan zou het er voor Kitty slecht hebben uitgezien. Doch Mej. Huygens heeft medelijden met hare heldin gehad. Er komt op de buitenplaats een nieuwe logée (het heeft daar wel iets van een pension!) de bekoorlijke Dora, die dapper met Max coquetteert, en als dan Kitty van jaloezie wegkwijnt en blauwe kringen om hare oogen krijgt, ontfermt haar neef zich weer over haar, zoodat „zij elkaar toch nog krijgen".

Het spijt mij werkelijk, dat ik „Zomer" geen groote aanwinst voor onze litteratuur, en een tamelijk onbeduidend romannetje moet noemen. Het behoort tot die soort van damesboeken, die in een élegant gemeubeld boudoir met glacé handschoenen geschreven schijnen. Het is alles even gedistingeerd en welriekend, alsof de fijne viooltjes-odeur van Kitty ons gedurig tegenwoei. Er wordt maar altijd gepraat en gedroomd, maar heel weinig gehandeld. Reeds in den aanvang zal Max met zijn vriend Hugo op reis

gaan, maar zeven weken later, als dus het mooiste seizoen half voorbij is, vraagt die vriend hem pas ongeduldig of hij nu meegaat of niet. Kitty voert ook al die weken niets uit, dan lezen, wandelen of op een tandem rijden met Max, en in het huishouden harer tante schijnt zij nooit eens een handje te helpen. Dat moet zeker die „onbeduidende" Nen maar doen!

De schrijfster heeft werkelijk een zeer goeden stijl en toont veel bekwaamheid in het schetsen van Kitty's geheime gedachten en gevoelens, en daarom is het te meer te betreuren, dat zij ons zoo'n geparfumeerden roman geeft en geen belangrijker onderwerp heeft gekozen; waarvoor de tijd, waarin wij leven, toch stof genoeg kan verschaffen.

Misschien zal „Zomer" vooral onder de Haagsche dames wel met eenig genoegen gelezen worden, want er zijn toch talloos vele, die niet veel meer uitvoeren dan Lawn-Tennis spelen, Kurhaus-concerten bezoeken en naar een man hengelen. Voor deze modepoppetjes, die altijd zomervreugde om zich heen zien, is het geen kwaad boek. Meer degelijke meisjes echter — en die zijn er gelukkig toch ook nog — zullen ongetwijfeld verlangen naar een lectuur, welke meer dan deze, een getrouwe afspiegeling van het werkelijke leven is.

Den Haag. D. F. VAN HEYST.

Na eene halve eeuw. Aanteekeningen, opmerkingen en verklaringen bij Waarheid en Droomen, door Taco H. de Beer. Culemborg, Blom en Olivierse. 1895.

Voor eenige jaren heeft Nicolaas Beets de Camera Obscura van Hildebrand voor de hedendaagsche lezers toegelicht door een geestig boekje Na vijftig jaar, waarin allerlei aanteekeningen omtrent thans min of meer verouderde woorden, uitdrukkingen, toespelingen, gebruiken van den voortijd, die heden ten dage uit de omgangstaal of uit de mode zijn gegaan, zijn bijeengebracht. Het boekje heeft blijvende waarde, zoolang de Camera zal gelezen worden. Naast de Camera mag, onder de boeken van waarde uit den voortijd, zeker de reeks schetsen, die Jonathan onder den titel Waar-

heid en Droomen heeft uitgegeven, genoemd worden. Maar ook in deze schetsen is veel, wat thans duister klinkt of om eenige andere reden verklaring behoeft voor het hedendaagsche geslacht. Uit den aard der zaak is Waarheid en Droomen lectuur voor jonge onderwijzeressen en onderwijzers, die voor de hoofdacte studeeren en wel weten, dat een verstandig examinator van hen verwacht, dat zij Jonathan's boek meer dan oppervlakkig kennen. Natuurlijk hebben zulke lezers velerlei verklaring noodig, woordverklaringen en zaakverklaringen, om genoegen aan de lectuur te beleven. Een jong onderwijzer, die b.v. Het Album eens doorbladert, stuit op Latijnsche citaties als Si parva licet componere magnis, weet niet wat een sourdine is, kan de vrouwe van Edor niet tehuis brengen, verstaat het woord horoskooptrekker maar zóó-zóó, heeft van Shilling's Geestenwereld nooit gehoord, en zal Sulpicius rouw dragende over Tullia voor kennisgeving laten doorgaan. Zoo, en op honderden andere plaatsen in Waarheid en Droomen, is er voor een belezen man gelijk Taco de Beer, die als redacteur van Noord en Zuid de behoeften der onderwijzers aan toelichtende ophelderingen heeft leeren kennen, gelegenheid tot nuttig onderhoud. Inderdaad heeft dit boekje Voor eene halve eeuw dan ook een goed recht van bestaan, zoolang Waarheid en Droomen lezers vinden zal. Het is duidelijk, dat er verschil van meening kan zijn over de grens, die men zich bij zijne verklaringen stellen moet. Wat een collier is of een apostaat; wat Bartjes voor de rekenaars en Bamberg voor de goochelvrienden beteekenden, is wellicht aan alle lezers wel bekend, maar misschien ook niet, en De Beer had gelijk met liever te veel dan te weinig te geven. Zijne verklaringen van alles en allerlei hebben recht op waardeering zonder beknibbeling. Maar de Aanteekeningen en Opmerkingen hadden zonder schade zeer besnoeid en dikwijls teruggehouden kunnen worden. Niet om te kritikasteren, maar in 't belang van 't boekje, dat bij een tweeden druk er wellicht naar luisteren wil, het volgende:

Bladz. 11: „Jonathan geeft een beeld van zulk een zwartgallig Christen, dat aan een Fakir doet denken." — Maar lezers, die eene

verklaring noodig hebben van „eene vereerster van Brama", bladz. 29, weten ook niet, wat een Fakir is. Op deze manier worden weer verklaringen van de verklaringen noodig.

Bladz. 25. „Amberriekend." Dit woord ontlokt den heer De Beer eene ontboezeming ten voordeele van woorden als goudgekroond, bloedbevlekt. Mij wel; maar eene ontboezeming is geen argument en de uitspraak „de woorden ontleenen hunne waarde en beteekenis aan 't gebruik" is eene halve waarheid. „Men mag de woorden niet tegen den aard der taal verstellen," gelijk Vondel 't uitdrukt, en naast „goudgekroonde" prijsschriften staan „behangselbeplakte" kamers, „cementbestreken" muren, „tegelsingelegde" vloeren, enz. enz.

Bladz. 31. „Taptoe, de roffel, die de soldaten naar de kazerne roept. Dan gaat nl. de tap (de kraan) toe. Het woord tap, in deze beteekenis met tappen, tapper, tapperij verwant, komt nog voor in het spreekwoord (hij betert als scharrebier op den tap, d. i. hij wordt zooveel beter als dun bier (dat niet bewaard kan worden) op het vat onder het tappen." Uitmuntend; zulke verklaringen, op den man af, geven 't boekje waarde, en het bevat er vele zulke.

Bladz. 38. Het pleit des orgels gewonnen. Hierbij is eene aanteekening, die voldoening geeft, maar behoorde vermeerderd te worden met de mededeeling van Huygens' strijd voor het Orgelgebruick, toen hij zelfs voor papist werd uitgekreten en de Haagsche kerkeraad ten slotte tusschenbeide komen moest.

Bladz. 52. Eene nota. Hierbij geeft de heer De Beer eenige opmerkingen, die onnoodig veel te ver afdwalen. „Het Antisemitisme is geen nieuwe uitvinding, vooral te Amsterdam, waar de helft der bevolking van de Israëlieten leeft, is het nooit anders geweest." Waartoe deze drift? Zoo iets heeft Amsterdam niet verdiend; de stad, die de Israëlieten herbergde, toen heel Europa ze uitwierp. En leeft inderdaad de halve bevolking van de Israëlieten? De „meerendeels rijkgecijferde nulliteiten" van Felix Meritis.....! Ook al los kruit. Warmte en overtuiging zal ik den heer De Beer niet kwalijk nemen, en dat hij 't voor de Israëlieten opneemt, is mij aangenaam; maar onnoodige brandstof

is verkwisting. Als De Beer tegen den Jodenhaat van sommigen de Israëlitsche Looverhut van Staring had geciteerd, ware de zaak op beter terrein gekomen.

Bladz. 55. „Zoo ken ik mannen, die diepzinnige wijsgeeren (geleerden) geworden zijn, niet uit liefde tot de waarheid (geleerdheid), maar uit begeerte naar een rijkbezoldigd professoraat." Ik wil maar zeggen: zulke opmerkingen zijn noch van letterkundige, noch van zedelijke waarde. In de beperking toont zich de meester....!

Bladz. 56. „Naar de maan grijpen...., enz." Hierbij wordt de lezer verzocht „te denken o. a. aan de werken van Gesner, Em. Post e. a." Maar Gesner's werken kent de lezer niet en van Mej. Post heeft hij misschien Mijne kinderlijke tranen nooit hooren noemen.

Bladz. 63. Mooie oogen. Hierbij eene opmerking over de emancipatie der vrouw en het droeve gevolg, dat een poliet man geene enkele hoffelijkheid meer plaatsen kan of de dames geven een onaangenaam antwoord. In welke onhoffelijke bui heeft Taco de Beer deze bittere pil gereed gemaakt?

Bladz. 65. Tollens haatte het woord papa uit onvoldoende taalkennis en uit weerzin tegen de Franschen. Papa en mama zijn niets anders dan de afteekening van het eerste stamelen van een kind, zegt de heer De Beer. Maar hij zegt dit zonder zekerheid, en Tollens had gelijk, dat ons papa en mama in plaats van het vroegere vader en moeder in oorsprong naäperij is geweest. Van Tollens gesproken, de „ridder", die „in alles onwaar" was. De heer De Beer, die toch mededeelt, dat Jonathan hem zijn lievelingsdichter noemde en Beets hem zijn Kuser opdroeg, toornt een beetje uit de hoogte tegen den Vaderlandschen zanger. Onnoodig. Niemand houdt thans bijzonder van Tollens' poëzie, maar dit is ook de vraag niet, dit weet een jong onderwijzer door eigen ondervinding wel. Beter ware het te verklaren hoe 't kwam, dat Tollens zoo geroemd en zoo gelezen is. De Beer haalt de bekende spreuk van madame De Staal aan: il faut juger les écrits d'après leur date, maar hij handelt er niet naar. Een dichter, die zelfs door Bakhuizen van den Brink geroemd is, moet iets meer vertegenwoordigen dan de onwaarheid en dit had aangewezen kunnen worden.

Bladz. 80. „Willem van Haren's Lof van Friso".... moet vermeld, „waar het er op aankomt den roem van het voorgeslacht in de 16de eeuw en in 't begin der 17de te verheerlijken," zegt De Beer. De Vorst der Gangariden en Prasiaten zal, dunkt mij, vreemd ophooren, als hij verneemt den roem der 16de en 17de eeuw verkondigd te hebben. Waarheid is: geen jong onderwijzer kan de Gevallen van Friso (want aldus is de titel) ten einde lezen, tenzij als stof voor een opstel b. v. van dezen aard: „welke denkbeelden had Willem van Haren omtrent godsdienst, zedelijkheid en staatkunde?"

Bladz. 85. „De schrijver wil van geen punch weten, hoewel dat de meest gezochte drank dier dagen was, bij de heeren ras verdrongen door arak of rum, deze later door cognac of althans door iets, dat zoo genoemd wordt." Is dit eene reclame voor „ouwe klare", of is het een naief toornen tegen de ongerechtigheden der menschen, die niet buiten alcohol kunnen? Eene noodige aanteekening is het zeker niet.

Bladz. 93. „Jaarhonderden hgd. Jahrhundert, ongebruikelijk bij ons, dat is jammer, het klinkt heel wat krachtiger dan eeuw." — Jammer? En „de woorden ontleenen hunne waarde en beteekenis aan 't gebruik?" Beter ware te zeggen: eeuw is eigenaardig Hollandsch om zijne beteekenis 100 jaren, ofschoon het adjectief eeuwig bewijst, dat het eigenlijk een onbepaalden, een oneindigen tijd beduidt.

NB. De taak van den criticus is, aan te wijzen, wat hem voor verbetering in aanmerking komt. Het medegedeelde moge voldoende zijn om den schrijver van Na eene halve eeuw te doen zien, in welken geest de Aanteekeningen en Opmerkingen van Waarheid en Droomen gewijzigd kunnen worden, immers bij een tweeden druk, om ze van kleine vlekjes en onnoodigen omhaal te bevrijden.

Voor 't vele goede in 't boekje van den heer De Beer een welgemeend woord van waardeering en lof.

A. W. S.

Tante Anne, door Mrs. W. K. Clifford, schrijfster van Mrs. Keith's Croone, enz. Uit het Engelsch, door A. E. 's-Gravenhage, Loman en Funke.

„Tante Anne" is een van die luchtig geschreven, prettig bezighoudende romannetjes, waarvan slechts een gering aantal Engelsche schrijfsters het geheim bezitten. Meestal is de Engelsche schrijfwijze niet vlot, maar even zwaar en degelijk als inspannend en vermoeiend, en het petillant-bevallige der Fransche auteurs boeit daardoor des te meer. De duidelijke en flinke druk, de nette uitgave en welgeslaagde vertaling zijn altegaar aanbevelingen voor het verhaal, dat zeer goede eigenschappen bezit, maar ongelukkigerwijze in het begin meer belooft, dan het later geeft. Welk een lief tooneeltje geeft de auteur ons te genieten in den aanvang der geschiedenis, als wij Walter en zijn beminnelijk vrouwtje zoo echt onbezorgd-kinderlijk zien genieten van hun vacantiedag aan zee, en hoe aardig is die ontmoeting geschetst tusschen de oude tante en het jonge paar.

Glimlachend zien wij ze medevoeren door het bazige oudje naar den knorrigen oom en wij voelen hunne teleurstelling over den mislukten dag, terwijl wij iets bespeuren van den invloed, welke van het vreemdsoortige oudje uitgaat.

Tot zoo ver is alles aardig, goed gezien, in flinke lijnen geschetst en het geheel is een stukje leven; tante Anne, Walter en Florence zijn echte wezens van vleesch en bloed, die ons dadelijk interesseeren.

De hoofdpersone is nu eens sympathiek in hare moederlijke goedhartigheid, dan weêr afstootend in hare groteske waardigheid en naïef egoïsme, maar zij is vooral in het begin van den roman eene met zorg bewerkte en origineele figuur.

Jammer dat de auteur den wansmaak heeft gehad, hare heldin op haar ouden dag te doen verlieven op een jongen man.

De hartstocht van tante Anne voor de schurkachtige Wimple is al even walgelijk, als die erfenis-historie vervelend is.

Gaarne wenschten wij eenige hoofdstukken niet geschreven, en onbegrijpelijk komt het ons voor, dat de auteur, die over zooveel talent beschikt, haar werk zoo smakeloos heeft geëindigd. Toch

zijn er vele heel goede momenten in, die getuigen van een ruimen, open blik op het leven.

Mevrouw North in haar onderhoud met Florence, is prachtig geteekend, en veel valt er te leeren uit het gesprek der beide vrouwen, veel dat menige deugdzame, streng oordeelende vrouw zachter zal stemmen (in het beoordeelen) tegenover eene zwakkere zuster, die uit liefde misdeed, en zondigde tegen de wetten onzer maatschappelijke instellingen.

MENA.

Rijke meisjes. Naar het Zweedsch van Rust-roest. (Mevrouw Elkan), door Ph. Wijsman. Utrecht, H. Honig.

Het boek eindigt met de begrafenis van een jonge vrouw en moeder. De oude Dahl zegt tot zijn, hem eenig overgebleven, dochter: „Martha, waar ben je?" En Martha nam zijn arm en toen begonnen de rijtuigen voor te rijden bij de poort van het kerkhof.

Geen vroolijk opwekkend einde, en dat is 't ook waarlijk niet! Want die vader heeft daar een beminnelijk kind naar het graf gebracht, een kind, dat al de liefde van haar hart had gewijd aan een hoogst fatsoenlijken, soliden, maar harteloozen man uit hoogen stand; een kind, dat enkele dagen een groot geluk had gekend aan de zijde van dien man, maar toch ook dagen, vergald door een allesbehalve onberedeneerde jaloezie; een kind, dat slechts even de moedervreugde had genoten om aanstonds voor goed de oogen te sluiten.

En de andere dochter, aan wier arm de vader het kerkhof verliet, had kort te voren een edelen vriend verloren, die zoo gansch en al met haar sympathiseerde, die haar leven zoo zonnig en zoo heerlijk had kunnen maken, en zonder wien dat leven voor haar nu zoo somber en vreugdeloos zou worden.

Zóó gaan dan beiden heen een nieuw leven tegemoet met een diep gewonde ziel, maar toch verzekerd van elkanders trouwe

liefde, een innige, kiesche liefde, die het krachtigst is ontloken en gaan opbloeien juist door het leed en onder het leed.

Die liefde en een degelijk karakter zal een groot gemis wel niet vergoeden, maar ten minste lenigen, even zoowel als de vriendschap van Hesther, die ook, hoe betrekkelijk jong nog, reeds heeft ondervonden, dat het leven geen kermisklucht, maar hooge ernst is.

't Is ons geen geheim naar welken kant de sympathiën der talentvolle schrijfster zich richten, naar de wel rijke, maar toch eigenlijk burgerlijke familie Dahl, of naar de adellijke van Aspenhjelm's en de omgeving van dezen.

Met flinke hand zijn de karakters der Dahl's, maar ook der Aspenhjelm's geteekend. Hoe correct en net en hoogst voornaam die adellijke lieden in de wereld ook optreden, hoe hoekig, vrij ondeugend, dikwijls bij het hatelijke af, soms die oude Dahl, — daar ligt toch op den bodem van zijn ziel een innige, teedere liefde, waarvan zijn adellijke schoonzoon geen het minste begrip heeft, evenmin als diens voorname moeder. Voorts: alleen een vrouw, zou men zoo zeggen, kon met zulke sprekende en fijne trekken, zoo sober en tegelijk karakteristiek een coquette en intriguante als Ines ons teekenen.

Diep aandoenlijk is de bekentenis, zoo verootmoedigend en berouwvol, die Martha aan Esther doet en bladzijden als: 349 en 350 getuigen van even groote menschenkennis als fijn gevoel.

Het boek is over waard gelezen te worden.

D. J. W. B.

De gebiedende goedheid. Hedendaagsche roman door J. H. Rosny. Vertaling van Titia van der Tuuk. Arnhem, P. Gouda Quint. 1895.

Van zekeren kant blijft men nog maar altijd op luiden toon beweren, dat de zwakken en onderdrukten geen medelijden ondervinden, dat hun lot immer en altijd ellendig blijft, dat alleen een niets ontziende en geweldige aanval op de machtigen en rijken

der aarde een eind zal maken aan duizender ellende en de schaal zal doen overslaan naar de andere zijde. Van een tegenovergestelden kant wordt even luid beweerd, dat alle klachten en verzuchtingen over die slechte toestanden in de maatschappij ongegrond zijn, of dat die toestand aan eigen schuld der ellendigen geweten moet worden, dat al dit klagen en jammeren niets anders verraadt dan nijd en afgunst ten opzichte der rijken en aanzienlijken.

Zoowel aan den eenen als aan den anderen kant heerscht schromelijke overdrijving. 't Kan niet geloochend worden, dat er nog altijd veel ellende heerscht, niet tengevolge van eigen schuld, maar van vele ongelukkige maatschappelijke toestanden; of ook van de heerschzucht en ongevoeligheid, die enkele personen kenmerkt. En wederom kan 't niet geloochend worden, dat ook op het gebied der hedendaagsche philantropie niet alles goud is, wat blinkt, dat die philantropie een goedkoope réclame voor velen is in onze dagen, een bijzonder gezocht en gebruikt middel om naam te maken, of op het groene kussen te komen. Maar evenmin kan met recht ontkend worden, dat er in onzen tijd heel wat meer dan vroeger gedaan wordt en al gedaan is om veler ongelukkig lot te lenigen, om veel ellende te voorkomen; om niet alleen licht te brengen, waar duisternis heerschte, maar ook door licht te verspreiden, het geweten wakker te schudden en op te wekken tot wat dringend noodig en nuttig is. En geen oogenblik mag vergeten worden, dat niet altijd het meest werken, wier naam bekend is in stad en land, wien allerlei toejuichingen ten deel vallen, maar vaak het meest zij, die arbeiden in alle stilte en bescheidenheid, en die bij ervaring weten, hoe goedkoop dikwijls de triomfen zijn dier, door ieder op de handen gedragen, „weldoeners der menschheid" en hoeveel geduld en zelfverloochening en volhardende liefde 't dikwijls kost om ook maar één enkel huisgezin stoffelijk en geestelijk te redden uit den afgrond van ellende, waarin 't verzonken was.

Het boek, waarvan ik den titel afschreef, doet ons een blik werpen op toestanden, die alles behalve verkwikkelijk zijn; 't gewaagt van zeer bedroevende en aangrijpende toestanden, van schrille contrasten, die het fijngevoelig gemoed ontzaglijk veel pijn doen. Maar 't spreekt ook van groote toewijding, die poogt te verbeteren,

wat te verbeteren is, en leed te verzachten, dat zwaar drukt. 't Is met veel talent geschreven, en wie 't leest met ernstigen zin, wordt er zeer zeker door opgewekt om ten minste in eigen kring eens rond te zien, of er voor hem niet wat te doen valt, daarmee te beginnen, zóó den kring van lieverlee uit te breiden, een zegen te worden voor anderen, en daardoor aan eigen leven een niet te miskennen beteekenis te geven.

Wat den titel van het boek betreft, die wil me nog maar niet bevallen; wat Rosny bedoelt, kan, naar ik meen, niet anders dan door omschrijving verduidelijkt worden.

D. J. W. B.

Bibliographisch Album.

In Oranje's Lusthof. Wandelingen in het Koninklijk Park van het Loo, door J. W. H. Cordes, Oud-Inspecteur van het Boschwezen in Nederlandsch-Indië. Apeldoorn, Firma F. D. H. Pull. Zonder jaartal (1895).

Een boek over het Park van het Loo, niet enkel dorre beschrijvingen bevattende, maar in hoofdzaak gewijd aan beschouwingen der Natuur, gelijk deze zich daar voordoet, bij afwisseling in haar onopgesmukt, eenvoudig schoon gewaad, of door den ervaren hand des kweekers zoodanig opgesierd, dat haar liefelijk karakter nog des te sprekender uitkomt, ziedaar ongetwijfeld de vervulling van een lang gekoesterden wensch van velen, niet alleen, hoewel natuurlijk in de eerste plaats, van hen, die in de onmiddellijke nabijheid van het Koninklijke lusthof wonen, maar ook van anderen.

En wanneer dat boek nu werd geschreven door iemand die daar blijkbaar volkomen thuis en met alle locale bijzonderheden van het uitgestrekte park, 't welk in zijn geheel ruim 300 Hectaren oppervlakte heeft, bekend is; die niet alleen veel plantenkennis bezit, maar ook een goed gezicht heeft op en veel gevoel voor de schoonheden van het plantenrijk, die zijn onderwerp volkomen meester is en de gelukkige gaaf bezit van zijn indrukken op een onderhoudende en tevens onderrichtende wijze zóó te kunnen mededeelen, dat men hem gaarne als op den voet volgt, dan zegt men niet te veel als men beweert, dat hij niet alleen een zeer te waardeeren gids leverde

voor de bezoekers van het Loo, maar tevens eene kostelijke bijdrage voor populaire natuurbeschouwing.

Ik zeide daar dat men den Schrijver gaarne als op den voet wil volgen. Jammer is het dat hij dit den lezer, ook den bezoeker, niet wat gemakkelijker heeft gemaakt, door de bijvoeging van een duidelijke wandelkaart.

Ik heb een paar ernstige grieven tegen dit boek. Niet tegen den inhoud, maar tegen de wijze waarop het werd uitgegeven; en ik wil liever hiermede beginnen, dan er, gelijk veelal der recensenten gewoonte is, mede te eindigen, en daardoor dan den lof, dien ik er gaarne en in ruime mate voor over heb, te ontzenuwen; een dezer grieven is het gemis van een duidelijke kaart.

Dat men die bij de lezing — zeker nog meer bij het gebruik als wegwijzer — noodig heeft, begreep de Schr. blijkbaar ook zeer goed. Immers in zijn Voorwoord zegt hij dat hij meent „voor een voldoenden wegwijzer door het Park te kunnen verwijzen naar den in de „Gids voor Apeldoorn en Omstreken" voorkomenden Plattegrond."

Die verwijzing is nu wel heel vriendelijk, maar ik heb dat boekje niet, en ik wil hem toch wel gaarne bij zijn wandelingen op den voet volgen; en zoo zal het met velen gaan. 't Heeft er nu veel van of hij door den rook eener geurige sigaar anderen begeerig maakt naar het genot die ook te rooken, en, dit bemerkende of begrijpende, terwijl hij een koker vol in zijn zak heeft, met het leukst mogelijke gezicht zegt: ze zijn te krijgen te Amsterdam bij Hajenius; als je dien maar een briefkaart schrijft dan krijgt gij ze.

Dit is nu wel heel duidelijk, maar in verre de meeste gevallen heeft men geen lust om die briefkaart te schrijven; oogenblikkelijk heeft men daar toch niets aan, en straks denkt men er niet meer om.

En toch kan men den Schr., vooral in het eerste hoofdstuk, nu onmogelijk volgen, wat zeer gemakkelijk zou geweest zijn met een kaart nevens zich.

Dit heeft het natuurlijke gevolg dat men die algemeene beschrijving nu leest zonder eigenlijk genot, wijl men den draad niet kan vasthouden, en dan ook straks het gelezene weder heeft vergeten.

Inzonderheid waar de Schr. nog al breed uitweidt over de verschillende waterleidingen, de sprengen en beken, zou men zich zoo gaarne daarvan een aanschouwelijker voorstelling maken, dan met behulp van den overigens duidelijken tekst mogelijk is, en zulke gevallen komen herhaaldelijk, ook in de volgende hoofdstukken voor.

Een eenvoudige, maar vooral duidelijke plattegrond, liefst voor bezoekers, als wandelkaart ingericht, is voor een boek als dit een allereerst vereischte; het gemis daarvan ontneemt het een zeer groot deel zijner praktische waarde.

Daarvoor naar een ander boek verwijzen, den belangstellenden lezer dus te persuadeeren dit te koopen, is, laat mij nu maar zeggen: niet netjes.

Hiervoor had de uitgever te zorgen, ook wanneer de Schr. er niet aan hechtte; wat zich echter moeilijk laat denken.

De uitgave van dit boek(je) kenmerkt zich trouwens door een groote, in dit bijzondere geval laakbare bekrompenheid.

Men zegge niet dat het moet beoordeeld worden zooals het daar ligt, en niet naar den maatstaf die zou kunnen dienen, wanneer het bezorgd was door een onzer groote, kunstlievende uitgevers.

Hier geldt toch allereerst de vraag: wat het moet zijn, zal het met het daarin behandelde onderwerp in goede harmonie wezen.

Een boek over het Park van het Koninklijk domein het Loo moet niet het uiterlijk hebben van een schoolboek; allerminst mag het diminutief er op van toepassing wezen.

Was het een eenvoudige wegwijzer, dan heeft een boekje, dat voor weinige stuivers verkrijgbaar is, reden van bestaan; maar het is heel wat anders. Het was blijkbaar des Schrijvers bedoeling, en hij is m. i. daarin volkomen geslaagd, om de schoonheden van het Park, zooals dat zich in de verschillende jaargetijden vertoont, te doen uitkomen; de inhoud is, het eerste hoofdstuk alleen goeddeels uitgezonderd, zuiver æsthetisch, al bezit die tegelijk een didactisch karakter, welke vereeniging van schijnbaar zoo heterogene elementen zeer goed mogelijk is, wanneer de schrijver met liefde voor zijn onderwerp is bezield en aan kennis der Natuur een fijn gevoel voor hare schoonheden paart; met een gave tevens om die ook dáár op te merken, waar ze door het vulgus zelfs niet wordt vermoed.

Zulk een boek met zulk een inhoud moet het Loo waardig zijn. Het had behooren te verschijnen in een flink formaat, geïllustreerd met fraaie platen en vignetten, waartoe de lichtdruk tegenwoordig zoo ruime gelegenheid biedt.

In één woord, het had een prachtwerk moeten wezen, overeenkomstig de stof en de wijze van behandeling. Een salonboek, dat onze Koninginnen aan Hare vorstelijke gasten konden vertoonen.

Ik houd mij ervan overtuigd dat, ware H. M. de Koningin-Regentes met het plan der uitgave van een æsthetisch werk over het Park van het Loo bekend geweest en geraadpleegd, dit ook de eerste wensch van Hare Majesteit zou gebleken zijn.

Het is jammer, zeer jammer, voor het zoo degelijke werk, dat de uitgever dit niet heeft begrepen, en dat de Schrijver zich met zulk een overdreven zuinige bewerking heeft tevreden gesteld.

Dit moest mij van het hart, alvorens in bijzonderheden te treden over den inhoud.

Wil men dien recht waardeeren, dan moet men daarbij deze voorafgegane overwegingen geheel ter zijde stellen, d. w. z. zoo objectief mogelijk zijn.

Ik zeg: zoo objectief mogelijk; volkomen toch kan men het in dit geval niet wezen, daar eerstens telkens het gemis eener kaart zich doet gevoelen, en men zich, bij des Schrijvers levendige en in vele gevallen aanschouwelijke schetsen, niet los kan maken van het denkbeeld, hoe veel aangenamer het zou wezen, hoezeer de tekst er nog bij zou winnen, wanneer teekenstift of lichtdruk te hulp kwamen, waar ook de vaardigste pen onmachtig blijkt om aan de voorstellingen het zoo noodige leven bij te zetten.

Het boekje bestaat (behalve uit een vel advertentieën!) uit vier hoofdstukken. Het eerste geeft een algemeene beschrijving, het tweede is getiteld: het Park in den winter, het derde: het Lentetijdperk en het vierde: Zomer en najaarstooi.

Van het eerste valt niet anders te zeggen dan dat het een droge opsomming is van meest locale bijzonderheden, waarin de lezer over 't algemeen weinig of geen belang stelt. Ik merkte reeds op dat het gemis van eene kaart daarvan de voornaamste oorzaak is. Het wil mij bovendien toeschijnen dat verscheidene

kleinere details beter achterwege gebleven waren, terwijl van de geschiedenis van het oude jachtslot en het Park wat heel weinig werk is gemaakt. Wel verwijst de Schr. in een noot (blz. 5) naar wat Craandijk in zijn Wandelingen en Ed. Tsoe-Meiren in Elsevier's Maandschrift daarover hebben gezegd, maar ieder heeft die boeken niet altijd zoo bij de hand. De geschiedenis van het Park inzonderheid zou wel enkele bladzijden waard geweest zijn. Van het oude Park wordt niets anders gezegd dan dat van de door Le Nôtre tot stand gebrachte groote waterwerken niets meer over is, en dat in 1795 het schoonste gedeelte van het Park door de Franschen werd verwoest [1]).

„Maar voor het verwoeste deel verrees een nieuwe schepping, „trotsche boomgroe͏̈pen, grootsche boschpartijen, smaakvol aange„legde breede grasperken, afgewisseld door fraaie bloemperken in „rijke schakeering. Vooral onder Koning Willem III, die zulk een „open oog had voor de natuur, voor de schatten der plantenwereld, „verkreeg het park nieuwen luister."

Dat is alles wat van die totale verandering wordt medegedeeld. In een boek aan dit Park gewijd, dat de Sch. tot in de afgelegenste hoekjes doorsnuffelt, is dit zeker niet te veel.

Overigens kenmerkt zich dit hoofdstuk door een scrupuleuse nauwkeurigheid, en vermeldt het een aantal bijzonderheden, waarmede de Schr. vooral hen, die in de gelegenheid zijn het Park herhaaldelijk te bezoeken, zeer zal verplichten. Ook hij, die daar maar een enkele maal of zelfs nog in 't geheel niet toe in de gelegenheid was, zou zich, dank zij deze duidelijke beschrijving daarvan,

---

1) Mag ik belangstellenden op mijne beurt ook naar een boek over het Loo handelende verwijzen, dan herinner ik aan de Korte beschrijving benevens eene naauwkeurige afbeelding en verdere gezichten van 't Koninklijke lusthuis 't Loo op de Veluwe in Gelderland. Te Amsteldam bij G. W. van Egmond, 1786, waarin, behalve een uitslaande plaat met gezicht op het Paleis, een andere voorkomt het „Oud Casteel" voorstellende, benevens twaalf platen, met gedeelten van het oude Park. Voor de geschiedenis van het Loo mag dit boekje, welks schrijver niet vermeld is, zeer interessant geacht worden.

eene goede voorstelling kunnen maken, zoo hij die beschrijvingen maar op een plattegrond, hoe eenvoudig ook, kon volgen.

Heeft de Schr. in het eerste hoofdstuk meer bepaald de taak van cicerone op zich genomen, en zich daarvan met groote nauwgezetheid gekweten, zonder deze geheel van zich af te werpen, treedt hij in het vervolg meer bepaald op als natuurbeschouwer, als een fijn opmerker en warm bewonderaar van de schoonheden, welke de Natuur in zoo ruime mate in het Park van 't Loo ten toon spreidt.

Voor plantenliefhebbers inzonderheid, maar ook voor ieder die de Natuur liefheeft, zijn de drie volgende hoofdstukken van veel beteekenis.

Dat ook hij plantenliefhebber is, blijkt duidelijk uit zijn door ware liefhebbers reeds zoo vaak geuite klacht over het spoorloos verdwijnen uit de verzamelingen van zooveel fraaie, oude planten, inzonderheid van Kaapschen en Nieuw-Hollandschen oorsprong; dat hij plantenkenner is, hiervan levert bijna elke bladzijde dezer drie hoofdstukken het bewijs. Begrijpelijk is het dan ook, dat bij den Oud-Inspecteur van het Boschwezen in Ned. Indië de oude liefde voor de rijke, tropische vegetatie wakker wordt, bij het zien der fraaie vertegenwoordigers daarvan in de kassen van het Loo, inzonderheid uit de families der Boomvarens en Palmen.

Het bezoek der kassen wordt, zeer terecht, voor den winter aanbevolen, wanneer de tegenstelling met de natuur buiten de verrassing te grooter maakt.

Maar dat ook dán, als slechts de atmosferische invloeden hiertoe samenwerken, ook daarbuiten veel te bewonderen valt, wordt op hoogst aantrekkelijke wijze geschetst.

Vervolgens doet de Schr. uitkomen van hoeveel beteekenis de sempervirentes (de groenblijvende boomen en heesters) zijn voor de schoonheid der natuur, en welk een belangrijke rol zij spelen in het Loo-park. Niet echter bij vage algemeenheden bepaalt hij zich, maar vele soorten, inzonderheid van Coniferen, worden bij name genoemd, en haar eigenaardig fisionomisch karakter wordt aanschouwelijk voorgesteld.

Bedenkt men dat de Veluwe, door bodem en luchtsgesteldheid

voor de Coniferen bij uitstek gunstig is, dan valt het licht te begrijpen dat ze ook hier sterk vertegenwoordigd zijn, niet alleen door gewone inlandsche, maar ook door van elders ingevoerde soorten, en dat deze zoo verschillend uitziende grootere en kleinere boomen, inzonderheid in den winter, op den indruk dien het Park dan maakt, een overwegenden invloed hebben. Dit alles wordt, zonder noodeloozen omhaal, op duidelijke en aantrekkelijke wijze medegedeeld.

Dat echter ook de loofboomen in den winter, niettegenstaande zij dan bladerloos zijn, heel wat op te merken geven, laat de Schr. niet onopgemerkt, en de bladzijden hieraan gewijd doen, wat juistheid van opmerking en helderheid van voorstelling betreft, aan Rossmässler denken. Bij afwisseling zijn opmerkzaamheid bepalende tot groepen van dezelfde soort of tot alleenstaande, door grootte en fraaiheid uitmuntende exemplaren, is hij hier weder een leidsman in het Park, gelijk men geen beteren zou kunnen wenschen.

Is de schets van het Park in den winter boeiend om den inhoud en de wijze van voorstelling, zoo valt het gemakkelijk te begrijpen dat de lente hem daar niet minder stof tot onderhoudende en tevens leerzame mededeelingen geeft.

Hij volgt van het vroege voorjaar af de ontluiking der eerste bloemen, het ontbotten der eerste bladknoppen, afwisselend stilstaande bij de boomen en heesters en de laag bij den grond blijvende kruidachtige of vaste planten.

Zoo gaat het van Februari af, door Maart, April en Mei, crescendo, naarmate het plantenrijk in steeds grooteren getale met blad en bloem den wandelaar vaak in verrukking brengt. Eigenlijk is dit geheele hoofdstuk een loflied aan de Lente.

Dat hierbij het lentetijdperk der Natuur in dit Koninklijke Park hem aan onze jonge Koningin doet denken, kan niemand verwonderen, en niemand zal aarzelen de slotwoorden van de volgende ontboezeming tot de zijne te maken:

„Overal in het Park ontwaart men nu een krachtig ontwaakt „leven, een groeien en bloeien, dat ternauwernood in zijn snelle „ontwikkeling is na te gaan. Beschenen door de vriendelijke voor„jaarszon, maakt dat een onbeschrijfelijk opwekkenden indruk en

„onwillekeurig verplaatsen zich daarbij onze gedachten ook in het „schoone lentetijdperk onze jeugdige Vorstin, voor wie nog een „rijke bron van langdurig levensgenot aan dit schoone lustoord „moge verbonden zijn."

Verder wijst de Schr., die telkens weder als cicerone optreedt, die gedeelten van het Park aan, welke zich inzonderheid in de lente door bijzondere schoonheid onderscheiden.

Letterlijk niets ontgaat hem; tot zelfs op de afgevallen en hier en daar opeengewaaide knopschubben en bloesems der Beuken vestigt hij de attentie zijner medebezoekers, en dit op een wijze, die zelfs bij den onverschillige belangstelling in het kleine moet wekken.

In Mei ziet hij een gedeelte der kasplanten naar buiten brengen, en vindt hij daarin alweder aanleiding om op de decoratieve waarde dezer gewassen te wijzen.

Hier betrap ik hem op een wezenlijke fout, en ik grijp deze gelegenheid aan om hem even op de vingers te tikken. Eigenlijk zijn het er twee.

Men is wel gewoon van Boomvarens te *spreken*, maar die correct wil zijn mag het niet *schrijven*. Dit woord zou in den hier gebezigden zin wel goed zijn, als er geen bepaalde Varensoort wás die dezen Hollandschen *naam* draagt, namelijk de Polypodium vulgare, welke de „Boomvaren" heet, omdat deze lage, kruidachtige plant vaak op oude boomen groeiende voorkomt. De door den Schr. bedoelde tropische en subtropische Varens, die zich door een stam (eigenlijk tronk) onderscheiden, zijn boomachtige Varens.

Dan spreekt de Schr. (bl. 50) van „het fraaie Boomvarengeslacht Alsophylla, waar hij Alsophila bedoelt. Het eerste heeft geen zin, het tweede beteekent zooveel als „boschminnend," wijl de meeste soorten bij voorkeur in de schaduw van anderen groeien.

De Schr. houde mij deze opmerking ten goede; ik zal er niet meer maken... omdat er geen aanleiding meer voor is.

In het laatste hoofdstuk komen zomer en herfst aan de beurt. Het blad der loofboomen wordt donkerder groen en de bloemen volgen elkaâr in 't begin van den zomer in klimmende mate op.

Onder de boomen komen nu door hun bloei vooral de Acacia's en Tulpeboomen uit; voorts trekken de sierlijke bloemperken zijn opmerkzaamheid, en weldra is dit ook het geval met de Oranjeboomen, een specialiteit van het Loo, waaraan de Schr. terecht hulde brengt. Dan de Rozen, welke hij in 't voorbijgaan beschuldigt over het algemeen de oorzaak te zijn dat er van de Oranjeboomen (waaraan op het Loo veel zorg wordt gewijd) hier te lande zoo weinig werk wordt gemaakt.

Dát dit laatste waar is, in die mate zelfs, dat men tegenwoordig slecht op zeer enkele plaatsen nog fraaie Oranjeboomen ziet, kan niet ontkend worden, maar dat de schuld hiervan aan de Rozen geweten moet worden ontken ik ten stelligste.

De Schr. neemt den bloeitijd waar om ook te wijzen op verschillende in 't wild groeiende planten, en vergeet daarbij natuurlijk de bloeiende Heidestruiken niet.

Zoo komt hij geleidelijk aan den herfst, die eerst met de verschillende kleuren en tinten, vervolgens met het afvallen der bladeren alweder ruime stof tot degelijke opmerkingen biedt.

„Wat afvalt," zegt hij (bl. 63), „heeft zijn werk volbracht, voor „de toekomst gaat daarmede niets verloren; van eenig afsterven „kan daarbij geen sprake zijn. Veeleer is die afval zelf een uiting „van het krachtige, werkdadige leven. Naarmate de kronen lichter „werden, vallen toch ook des te duidelijker de voor den volgenden „bladerdos reeds gevormde nog kleine knoppen in 't oog. Daarom „mag ook het herfstlandschap ons niet somber stemmen; uit de „sluimering zal later het reeds in dezen zomer voorbereide nieuwe „leven krachtig ontwaken."

Nu ik toch aan 't aanhalen ben, neem ik nog de volgende regels over, waarmede de heer Cordes zijn beschouwingen besluit.

„Geleidelijk gaat steeds meer van het herfstschoon uit het Park „verloren. De Novembermaand met haar grauwe luchten, haar met „klamme(n) waterdamp bezwangerde atmosfeer, geeft inderdaad aan „het Park weinig aantrekkelijks. Grauw, ja tot vuil-zwart wordt „de kleur der stammen. Een walm van bederf en vergaan stijgt „uit het afgevallen gebladerte op. Een kille November- of Decem„berdag met zijn sombere duisternis zou in staat zijn zelfs hier ons „te ontstemmen, en met verlangen ziet men uit, dat de sneeuw

„het Park weder eens komt tooien met haar prachtig wit kleed.

„Maar uit dat oogenschijnlijke verval zal zich het leven weder „in al zijn volheid, al zijn rijkdom openbaren.

„Stellen wij ons den fraaien lusthof weder voor in zijn schoon„heidstooi, dan rijst voor onzen geest, te midden van dat lente„tafereel, ook het beeld van onze jeugdige Vorstin, die hier te midden „der schoone natuur een groot deel Harer gelukkige kinderjaren „sleet, thans onder de onschatbare Moederlijke leiding als tot een „heerlijke bloem ontluikt, en door een innig aan Haar stam ver„knocht volk bemind en gevierd wordt als het herlevend Oranje." —

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Op de volgende bladzijde kan men lezen dat Grevenstuk drogerijen en verfwaren verkoopt, dat te Apeldoorn ook rijwielen, koffie en thee zijn te verkrijgen en men er om een verhuiswagen niet behoeft verlegen te wezen.

O! die leelijke advertentieën achter in zoo'n mooi boek — mooi althans van inhoud! Behalve dat ze het boek ontsieren, spreken zij te luide van winstbejag, en bederven zij den indruk der laatste bladzijden geheel.

Aan den schrijver ten slotte een woord van oprechte waardeering en warme hulde. Den uitgever zij toegewenscht dat deze kip hem productief moge zijn.

L. 12—7—95. W.

Reizen en Pleisteren. — Bijdragen tot de geschiedenis van het Hôtel- en Reiswezen door A. W. J. Fabius en Ed van Biema, Amsterdam, 1895, N. J. Boon.

Een boekje, als geknipt voor het doel. In prettig geschreven restrospectieve beschouwingen een overzicht van de reisgelegenheden en de wijze van overnachten, met den aankleve van dien, in vorige eeuwen.

Wat aan de tentoonstelling te Amsterdam ontbreekt en wat juist aan de Sporttentoonstelling te Scheveningen karakter gaf,

eene afdeeling, welke in beeld brengt hoe het Hôtel- en Reiswezen was, wordt in dit aardige boekje in beeld en schrift te aanschouwen gegeven.

Wie dus een juist begrip van het reizen en pleisteren uit vroegeren tijd wil krijgen, in hoofdzaak wat ons land betreft, koope, voor slechts 60 cts, een schat gegevens, welke, in aangenamen vorm gegoten, boeien en pakken.

Het vult Oud-Holland aan; daar tenmiste had men mogen verwachten, dat niet enkel de Architectuur aan het woord zou zijn, maar dat men ook eens wat te zien had gekregen van de betrekkelijk primitieve hulpmiddelen, waarmede onze voorvaderen werelden ontdekten en landen doorkruisten.

Hoewel niet alle even fraai, mag zeker toch wel gewezen worden op de karakteristieke, en meerendeels met zeer veel tact gekozen afbeeldingen, voorkomende in het aardige en actueele boekje „Reizen en Pleisteren" van Fabius en van Biema.

Houtsneden, gevelsteenen, oude prenten en schilderijen werden tot het doel geproduceerd, en geven te samen een eigenaardig overzicht van het leven onzer voorvaderen in de herberg en op reis.

Er moet heel wat gezocht en gespeurd zijn om de 27 prentjes, alle op het terrein blijvende van het behandelde onderwerp, bijeen te brengen.

Jammer genoeg ontbreekt een lijstje der reproductiën, waarbij gevoegd zijn de namen van schilders en graveurs; dit zou voor den kunsthistoricus het naslaan vergemakkelijkt hebben.

Ook het boekje op zich zelf bevat tal van Archiefstukken, die wegschuilden in donkere hoekjes, waardoor het verzamelde ook waarde heeft voor den geschiedschrijver en den oudheidkundige.

A. J. S. v. R.

Binnenskamers en Buitenshuis door F. A. Buys. Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

De schrijver houdt ook in dezen bundel novellen zijn eenmaal gevestigden naam hoog.

Het zijn flink en los geschreven schetsen, uit het werkelijk leven genomen, en daardoor sprekende tot hoofd en hart.

De realiteit is van de goede soort, en deed zij niet soms met een enkel woord aan de nieuwe richting denken, dan zou men wanen herplaatst te zijn in den goeden ouden tijd onzer beste novellisten.

De toestanden, met los penseel gemaald, zijn uit het hart gegrepen, en beurtelings dringen lach en traan zich bij de lectuur naar voren, al naarmate een komisch tafereel wordt afgewisseld door diep ingrijpenden ernst.

Zoo zijn er kan volop getuigd worden, en het levensbeeld van anderen te doen zien is misschien de beste homiletiek.

Diep gaan de schetsen van Buys niet, maar daardoor zullen zij ook des te meer pakken en nuttig kunnen zijn. De strekking is begrijpelijk, ook voor hen, die zich niet gaarne indenken in de ondoorgrondelijkheid van het menschelijk karakter.

De Heer Fabius, — ik durf den waren naam van den schrijver wel verklappen, daar hij op ieders lippen ligt, — zal zeer zeker genoegen beleven van dezen bundel, waarvan de waarde door eene groote verscheidenheid wordt verhoogd.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Een heldin. Naar het duitsch van Ida Boy—Ed, door Ph. Wijsman. Almelo, W. Hilarius Wzn.

Er is zeer veel goeds in dezen roman van de degelijke Duitsche schrijfster, veel dat deze pennevrucht onderscheidt van het gros der moderne literatuur, zoo rijk aan sensatiegevende indrukken, maar toch vaak zoo slecht voldoende aan edeler kunstsmaak.

Toch kan ons het werk van Ida Boy—Ed, verdienstelijk in onze moedertaal weêrgegeven, maar half voldoen.

Wie den titel leest, denkt zich bij het opslaan der eerste bladzijden van den roman al licht eene geheel andere persoonlijkheid dan deze heldin ons te aanschouwen geeft.

Is de hoekig-sombere figuur met haar onverzettelijke wilskracht en onvriendelijken ernst werkelijk heldhaftig te noemen?

Is de vrouw, die in jeugdige overijldheid het voorvaderlijk kasteel ontvliedt, om een niet eenmaal hartstochtelijk beminden huisonderwijzer in zijne kleinburgerlijke omgeving te volgen, niet eigenlijk een raadsel voor ons, te meer daar elk gegrond motief voor hare daad ontbreekt?

Is de hardheid, waarmede zij den verloren zoon van zich stoot, zonder één liefdevolle moederpoging dezen tot zich te trekken, niet even onsympathiek als tactloos?

En zoude er verder zegen kunnen rusten op de stil-ontevreden wijze waarop de beproefde vrouw hare taak als echtgenoote plichtmatig vervult?

Waarom als titel niet gekozen:

P l i c h t!

Zij is edel en trouw, maar afstootend in hare koele hoogheid, onze heldin, en iets van les défauts de ses qualités heeft Joséfine Steiner op hare dochter overgebracht, die ook maar niet ten volle onze sympathie kan verwerven. Goed geteekend in het weinige dat wij van haar te zien krijgen, is de lichtzinnige Lolla Vanascay, terwijl de ongelukkige Lars ons maar weinig belang inboezemt door het onvolledige in den opzet dezer figuur.

De goedhartige graaf Gerd en de volmaakte Beheim zijn romanhelden sans peur et sans reproche, welke naar onze begrippen niet gemakkelijk in dit onvolmaakte tranendal zullen gevonden worden.

De vervelend-pedante dokter Steiner is o. i. een der best geslaagde typen uit den goed maar eenigszins te zwaar gestyleerden roman.

Druk en uitgaaf zijn aan te bevelen.

MENA.

Ovdt-Hollant. Weghwyser met printverbeelinghen. Uitgegeven door het Bestuur van Oud-Holland.

Allerminst een wegwijzer, maar niettemin een alleraardigst en hoogst eigenaardig boekje, dat ik in de handen van duizenden wensch.

Er is toch heden ten dage eene strooming in de literatuur en in andere kunstuitingen, welke het droefgeestige, het akelige, het weerzinwekkende huldigt en populair tracht te maken.

Zoo'n handig, prettig boekje als „Oud-Holland" levert een zeker tegengift.

Het „oubollige", het ontevredene dat nog bij levensmoeden mocht schuilen, zal er zeer zeker geheel door worden weggenomen, vooral indien zij kennis nemen van het woord op zijn pas gesproken „Bij den ingang", en waarin puntige pijlen worden afgeschoten op het dikwerf onfrissche, zenuwachtige leven dezer dagen.

De wegwijzer, soi disant, is er geheel op ingericht om den gullen lach te doen weerklinken, zoo niet een schaterlach; het oog te doen tintelen ván ware vroolijkheid; en om den geestigen kout het geteem en gekwezel, of het geklaag en gehuil, of het sentimenteele zuchtje bij smachtenden oogblik te doen overheerschen.

„Van alles wat", vindt men er in. Historische en oudheidkundige bijzonderheden wisselen de guitige en grappige liedekens af, welke in onze oude „mopjes" worden gevonden, en menig prentje doet zijn aanschouwelijk nut.

Er moge gezegd worden van de tentoonstelling te Amsterdam, dat zij alles is behalve eene tentoonstelling; zij doet tenminste dit nut, dat zij een Oud-Holland in het leven heeft geroepen, dat getuigt van den degelijken, gezonden, oorspronkelijken zin onzer voorvaderen, en dat zij den geestigen Martin Kalff het boekske in de pen gaf, waarin wordt gesproken van de scherts en luim dier zelfde vaderen, welke relief gaven aan hunne andere eigenschappen, zeldzame gaven van hart en hoofd, moed en ondernemingsgeest, kunstzin en smaak.

A. J. S. v. R.

La France en Hollande, par Mr. W. C. J. Peperkamp, Liege, Ch Desoer, editeur, 1895.

De Heer Peperkamp heeft een uitnemend werk verricht.

In goed geschreven hoofdstukken laat hij het fransch en den franschen invloed in de Nederlanden eens de revue passeeren, daarbij blijk gevende van franschgezinde sympathiën, die vergeeflijk zijn, al was het niet altijd couleur de rose tusschen Holland en Frankrijk.

Met veel historische getrouwheid geeft hij, na een algemeen overzicht, de „Histoire politique", de réfugiès, de dagbladpers en de literatuur, het tooneel, den handel, de wetgeving, en de militaire organisatie, om ten slotte met onderwijs, taal, zeden, en de kunst te eindigen.

Er is voor dit boek veel gesnuffeld, en er worden alleraardigste bijzonderheden bijeengebracht, die maar niet zoo voor de hand liggen, doch pleiten voor franschen invloed of bijzondere sympathiën onzerzijds voor al wat fransch is.

Niet altijd kan ik meegaan met des schrijvers beweringen; vooral niet, waar hij ons Hollanders vrij wel onverdiend het gebruik van fransche woorden toedicht.

Dit immers lijkt maar zoo, want meerendeels gebruiken de Engelschen en Duitschers die woorden ook, en zijn zij niet ontleend aan de fransche maar aan de latijnsche taal.

Dat dit wel eens vergeten wordt blijkt o. a. uit de verzonnen aardigheid welke dezer dagen de ronde deed omtrent een gefingeerd gesprek tusschen een franschen bezoeker en den portier aan een der uitgangen van de Hotel- en reiswezententoonstelling.

„Kan ik hier uitgaan?" moet de franschman gevraagd hebben. — „„Zeker meneer"". — „Hoe heet de straat waar de tram doorgaat?" — „„Dat is de *P. C.*, meneer."" — „Tiens, c'est pour c o n d o l e r les visiteurs en sortant. Ces bons Hollandais."

De bedenker van deze aardigheid weet niet, dat er geen fransch werkwoord c o n d o l e r bestaat, en dat de franschen zich alleen met het zelfstandig naamwoord c o n d o l é a n c e vergenoegen.

Hij verfranschte ons c o n d o l e e r e n, dat afstamt van het

latijnsche c o n d o l e r e, en bracht den onkundige door dien bok op een dwaalspoor.

Er zijn op deze wijze tal van voorbeelden aan te halen, die bewijzen, dat de invloed der fransche taal op onzen woordenschat slechts s c h ij n baar groot is, en dat onze vele stadhuiswoorden niet ontstaan zijn door voorkeur voor de fransche taal of haar overwicht op de onze.

De schrijver vergeve mij deze uitweiding.

Het boek verdient gekend en gelezen te worden, en ik vlei mij zelfs dat andere mannen van studie er aansporing door zullen vinden om ook eens in een dergelijk geschrift aan te toonen, welken invloed andere landen en volken op ons land en onze natie uitwerkten.

A. J. S. v. R.

Bibliographisch Album.

De wereld in. Een verhaal voor meisjes, door Elisabeth. Met platen van L. W. R. Wenkebach, 's Gravenhage. Loman en Funke.

Toen men iemand, zoo sprekend over lectuur voor kinderen, eens vroeg: „wat is voor kinderen goed genoeg?" luidde het bekende antwoord: „Het beste."

En dat antwoord was even juist als beknopt.

't Schijnt, dat Elisabeth, de schrijfster van: Wat ik aan mijn kinderen vertelde.—Nieuwe vertellingen.—Een vroolijke dag, enz. van dezelfde meening is, want al levert ze, bij andere harer zusters vergeleken, betrekkelijk niet zoo veel: wat ze schrijft is uitnemend geschikt voor kinderen; nog steeds bemerk ik, hoe die genoemde werkjes in den smaak vallen van het jonge publiek, waarvoor 't bestemd is, hoe al die verhaaltjes pakken.

Men heeft, naar ik hoor, Elisabeth verzocht ook eens een verhaal te schrijven voor meisjes van een 15 à 16 jaren, te jong dus voor een roman, te oud voor de gewone kinderboekjes en „De wereld in" is nu een antwoord op dat verzoek. Naar ik meen is de hachelijke, vrij gevaarlijke poging bijzonder goed ge-

slaagd. 't Is mijn plan niet om de geschiedenis te vertellen, maar ik wil alleen meedeelen, dat de tendenz van het verhaal is: te velde te trekken tegen de bekrompenheid en hoogmoed van sommigen in den dusgenaamd beschaafden stand, die laag neerzien op meisjes, welke door 's levens nood gedrongen, zich een weg moeten banen door de wereld en om geld te verdienen anderen moeten dienen. Maar ook om in het licht te stellen, hoe beschaafde, fijn gevoelende, liefdevolle vrouwen en meisjes ten zegen kunnen wezen voor die gemelde personen, hoe ze dezen kunnen leeren veel beter en blijmoediger haar taak te vervullen.

Elisabeth toont niet alleen goed te kennen kinderen van jongeren leeftijd, maar ook oudere meisjes, maar ook de meerbejaarden van haar eigen geslacht. Wanneer vrouwen goed en vriendelijk zijn, wat kunnen ze dan al niet tot een ontzaglijken zegen worden voor anderen, hoeveel licht kunnen ze dan al niet doen vallen op het levenspad van minder bedeelden, — maar als ze niet beschaafd, niet goed van harte, niet welwillend zijn, wat kunnen ze dan al onaangenaam en lastig en hatelijk zijn; hoe diep kunnen ze dan soms anderen grieven en wonden; hoe kunnen ze dan door al die dagelijksche speldeprikken vrij wat meer pijn doen dan door (natuurlijk ook figuurlijk gesproken) een flinken klap in het aangezicht!

Bepaald meesterlijk, met allerlei fijne trekken heeft Elisabeth het eerste aanschouwelijk gemaakt in Mevrouw Verhagen, in Tante Verburg, in Louise van Clarenburgh, in Mevrouw Randal, in Jo Verlaat; het laatste in Mevrouw en Henriette Verlaat.

Vergeten we niet te zeggen, dat Laura Berends, die „de wereld in gaat" een allerliefst persoontje is, dat we haar van harte gunnen het geluk, hetwelk haar eindelijk ten deel valt. Hebben we in 't eerst meelijden met haar, als ze veel moet dulden en verdragen, we verheugen er ons in, wanneer ze op haar weg al spoedig meisjes en vrouwen ontmoet, die voldoening weten te schenken aan een hart, dat allermeest behoefte heeft aan wat hartelijkheid en liefde.

Voorts meen ik, dat 't van Elisabeth goed gezien is om van Laura een meisje te maken, dat werkelijk goed ontwikkeld, be-

schaafd, ijverig èn offervaardig is, dat geen „p r e t e n t i e 's" heeft, en dat beseft, welk een moeielijke zaak ze heeft te vervullen. Want hoezeer we, evenals Elisabeth, niet bijzonder ingenomen zijn met zulke onbeminnelijke exemplaren uit de vrouwenwereld als die Mevrouw en Henriette Verlaat, en die dames van het kransje, zoo vinden we 't toch jammer, dat tal van meisjes, die de wereld in moeten om hun brood te verdienen, waarvoor ze zich evenmin hebben te schamen als de jongens, dikwijls geen de minste voorstelling hebben van wat ze doen moeten, bitter weinig geschikt zijn voor haar werk, en dan nog heel wat p r e t e n t i e hebben. Hoogmoed en bekrompenheid aan den éénen kant wordt nooit ofte immer verontschuldigd door ongeschiktheid en onbescheidenheid aan den anderen kant, maar evenzeer als ik dit kostelijk geschreven boekske wel in handen zou willen spelen van een Mevrouw en Henriette Verlaat, zoo ook in die van meisjes, welke alles behalve Laura's zijn, en die van deze hare lotgenoote konden leeren, hoe ook z ij een zegen konden worden voor de kinderen aan haar zorgen toevertrouwd, en voor al de andere personen, waarmee ze zoo al in aanraking komen.

Ik zou wel wenschen, dat het verhaal, met veel talent geschreven door een beschaafde en fijngevoelende vrouw en moeder, in veler handen kwam. Het boekje is keurig gedrukt en gebonden en versierd met een zestal plaatjes van Wenkebach.

Jo, dat aardige e n f a n t t e r r i b l e, zou wellicht vragen, bij het zien van het t w e e d e plaatje, of de Heer W e n k e b a c h, gegronde redenen had om af te wijken van de voorstelling door Elisabeth gegeven.

D. J. W. B.

In Nevelen, door W. de Vletter. Schrijver van »Oom Dolf en zijn Nichtje" en »Johan Erval". Amsterdam, P. N. van Kampen en Zoon.

Bovengenoemden roman heb ik met groote belangstelling en ingenomenheid gelezen, en gaarne wil ik dien bij de lezers en lezeressen van dit Tijdschrift aanbevelen. Ik hoop dat het boek

niet zal verzinken in den grooten stroom der romanlitteratuur, want dat verdient het waarlijk niet. Het is zeer boeiend geschreven en bevat prachtige passages. De schrijver, wiens vroegere werken mij onbekend zijn, geeft duidelijke blijken van groote menschenkennis, en meesterlijk is de wijze, waarop hij de karakters der beide hoofdpersonen beschrijft en als het ware geheel voor ons openlegt, zoodat wij met hen medeleven.

Die twee hoofdpersonen zijn: Willem Elmers en zijn vrouw Bertha Geerse, geheel verschillend van aanleg en karakter, en toch beiden braaf en goed en met de beste bedoelingen bezield. Hij, een knap, talentvol man, maar door zijn opvoeding in den bekrompen huiselijken kring zijner ouders, die met elkaar niet gelukkig waren, wat al te ernstig, te diepdenkend, wat stijf en stroef en zich maar zelden kunnende verplaatsen in de idees dier vroolijke Bertha, die hem hart en hand schonk! Want vroolijk is zij — soms zelfs wat lichtzinnig — dat mooie lieve vrouwtje, gezocht en gefêteerd door alle heeren, en niet het minst door haar zwager August Merlen, die eerst haar het hof maakte, maar toen trouwde met hare zuster, omdat deze een erfenisje had gekregen. Die zwager, die na zijn huwelijk zijn allerliefst schoonzusje er nog wel bij wou hebben, brengt tusschen Willem en Bertha groote oneenigheid te weeg. Hij kan haar maar niet met rust laten en zij, van haar kant, is niet altijd voorzichtig genoeg om den schijn van iets verkeerds te vermijden en als zij haar innig beminden man tevreê wil stellen en pleizier wil doen, bederft zij de zaken weer door onhandigheid en gebrek aan tact. De vroolijke Merlen maakte vroeger op haar onschuldig zorgeloos hartje wel indruk, maar later leerde zij zijn egoïsme en verdorvenheid begrijpen en haar edele, brave man won hare liefde en achting geheel en al. Diep ongelukkig gevoelt zij zich dan ook als Elmers hare verhouding tot Merlen wantrouwt en haar met terughouding en koelheid gaat behandelen. Neen, dat kan zij niet verdragen, hij zou haar juist slecht maken door die strakke, stijve houding, „die plagere manier", zooals zij het noemt. Hij begrijpt haar en hare handelingen niet, en toch schrijft hij, als mede-redacteur van een Blad, geheele boeken vol, die zeer in den smaak vallen. Maar hij denkt en peinst juist veel te veel en zoekt bij zijn jolig vrouwtje

bedoelingen waar zij in haar onschuld niet aan denkt. Zij noemt hem haar „lief zeurmannetje" en ongelukkig leest hij het briefje, waarin zij dat geschreven heeft. Een treurig, verkeerd begrijpen brengt het huwelijksgeluk dier twee ernstig in gevaar. Bij minder ware deugd, ware liefde zou alles verloren wezen, maar gelukkig ziet Elmers eindelijk nog in, welk een echte parel hij bezit in die lieve levenslustige vrouw! Hij beseft hoeveel hooger zij staat dan zijn moeder, die stijve, koele, altijd over plichtsgevoel redeneerende vrouw, die echter — zooals later uitkomt — niet schroomde om eene onschuldige familie te laten boeten voor een diefstal, dien haar man, Willems vader, heeft begaan. Dien man vergeeft zij wel is waar zijn vergrijp nooit en zij laat hem sterven, uit gebrek aan warmte, aan liefde! In die omgeving, vol koud egoïsme en een mooi vernis voor het uiterlijk, is Willem opgevoed en eerst door zijn vroolijk vrouwtje, wie het hart op de tong ligt, wordt hij waarlijk een mensch!

O, men kan uit dit boek ontzachlijk veel leeren, al wordt er ook niet over godsdienst in gesproken!

Zeer menschkundig is het van den schrijver, dat Willem Elmers — terwijl de verhouding tusschen hem en zijn vrouw zeer gespannen is — opeens met zooveel angst hare bevalling te gemoet ziet en daarbij steeds mijmert over twee dichtregelen van Helène Swarth:

»O, had hij gesproken dat ééne woord!
Hij heeft met zijn zwijgen mijn vreugd vermoord!"

Want o, wij weten het allen, als de dood wenkt, en de dierbare betrekkingen bedreigt, schijnen al onze grieven ons zoo nietig, zoo onbeduidend toe, en zou menigeen zijn leven willen geven om te kunnen vergoeden, wat hij door wrevel en rancune aan haar of hem misdreef.

De schrijver heeft in dit verhaal bepaald al het licht laten vallen op de twee hoofdpersonen en dit is de reden, dat van de overigen wel wat weinig werk is gemaakt. Zoo komt het mij vreemd voor, dat Bertha's moeder Mevrouw Geerse niet meer op den voorgrond treedt en Bertha bij haar geen troost zoekt, als zij zich zoo diep ongelukkig voelt. Bij wie toch zal een dochter,

in moeilijke gevallen, eerder om raad vragen, dan bij een liefhebbende moeder?

Eene tweede opmerking kan gemaakt worden omtrent de verhouding van Bertha tot August Merlen. Deze heeft haar versmaad om haar zuster en nu is het misschien wel wat vreemd, dat zij hem dit niet meer kwalijk genomen heeft, en nog altijd zoo vriendschappelijk met hem blijft omgaan. Genegenheid voor haar zuster kan wel veel, maar toch niet alles verklaren en staat dan ook weer een intieme verhouding tot Merlen in den weg.

Maar genoeg! Aanmerkingen kan men altijd maken en wat hier in dit boek ontbreekt, vindt men honderdmaal vergoed door hetgeen wordt gegeven. Ik wensch den uitgevers dan ook van harte een ruim debiet toe, want hierdoor zal het blijken, dat het romanlezend publiek weet te waardeeren wat werkelijk goed is.

Den Haag. D. F. VAN HEYST.

Huize Beetzen, door W. Heimburg, vertaling van Hermina. Arnhem, P. Gouda Quint, 1895.

Wie iederen nieuwen roman ter hand neemt om maar weer een nieuw boek te verslinden en wat overtolligen tijd te vermoorden, of ook om zich enkel wat te vermaken, die koope dit boek maar niet, of die leze 't maar niet! Maar wie ook een roman openslaat om wat verstandiger en reiner en beminnelijker te worden, om wat meer zich zelven te leeren kennen en om op een aantrekkelijke en boeiende wijze zich „de waarheid" te hooren zeggen, die koope het boek wèl, en die leze 't meer dan eens, èn die wekke anderen ook op om 't te lezen!

Een allerliefst en aantrekkelijk achttienjarig meisje is de hoofdpersoon. Moeder heeft ze al vroeg verloren, vader bemoeit zich niet veel met haar; ze woont bij een oom en tante en een paar zusters dier twee, allen menschen op leeftijd, vrij zedelijk, kerkelijk-godsdienstig, soms allerlei wijze lessen uitdeelend, meestal haar berispend en op alle kleinigheden vittend. Maar al heeft ze

op den huize Beetzen eten en drinken en woning en wat dagelijksch werk gevonden, al lijdt ze ook geen kou, en al moet ze zich ook niet overwerken, — gevonden heeft ze niet, waaraan ze het meest behoefte heeft: opwekkend leven, frissche, hartsterkende lucht, iemand, die veel van haar houdt, aan wie ze zoo alles mag zeggen, wat in haar jong hoofd en in haar jong hart oprijst. Aan dat alles denken in de verste verte niet, die met haar dagelijks op en neergaan. Die oom en tante hebben jaren geleden op een zekeren Kerstdag een vreeselijke ramp ondergaan; een volwassen zoon is dicht bij hun woning op noodlottige wijze verdronken; dat ze zoo iets nooit kunnen vergeten, is te begrijpen, maar al hun liefde is dien doode gewijd èn — ze zien maar niet en ze voelen maar niet, dat daar naast hen ook een jong wezen voortleeft, dat snakt naar wat hartelijkheid en liefde, èn dat ze onverschillig en koud voorbijloopen.

De eene ongehuwde tante houdt godsdienstoefeningen voor de huisgenooten en ondergeschikten, doet aan allerlei geijkte philantropische zaken, maar goed en vriendelijk te wezen voor het jonge schepsel, dat reikhalst naar een zonnestraaltje in haar vreugdeloos, eentonig leven, — ze begrijpt maar al niet, dat ook dit, en dit vooral een zeer heilige Christelijke plicht voor haar is. En een andere tante, die wèl voelt, wat haar bloedverwante ontbreekt, maar jaren lang aan het ziekbed is gekluisterd, is niet bij machte om haar te geven, wat ze wenscht, en bidt, alsof ze het groote leed, dat komen zal, reeds vóórgevoelt: „Heer! gij, die de sterren haar banen aanwijst, o, ontferm u ook over het jonge arme hart, en leid 't op den rechten weg!"

En eindelijk begaat ze, haast willeloos en overrompeld door een paar slechte, huichelachtig vriendelijke, lieve menschen, een groote onbezonnenheid, waarvoor ze haar leven lang moet boeten. Wél is ze eigenlijk onbedorven naar lichaam en geest op Beetzen teruggekeerd, maar over het leven van het werkelijk lief en veelbelovend meisje is een donkere schaduw blijven liggen, en juist door de liefde, waaraan haar ziel zoo'n behoefte voelde, en die zij aan anderen bewees, bleef ze lijden, totdat de engel des vredes haar zachtkens de hand over het vermoeide voorhoofd streek en stillekens de oogen dicht kuste.

Met evenveel diep gevoel als groote menschenkennis is het boek geschreven, dieper gedacht en fijner gevoeld dan menig ander werk der begaafde schrijfster, en zoowel uitgever als vertolkster deden er wèl aan om vooral met deze pennevrucht van Wilhelmine Heimburg ons publiek kennis te doen maken, zoo spoedig mogelijk en zoo goed, als we dat van beiden gewoon zijn.

D. J. W. B.

Bibliographisch Album.

Wroeging, door Cyriël Buijsse. 's Gravenhage, Loman & Funke.

„Het Vaderland", eenige dagen geleden een aankondiging gevende van bovengenoemd werk, zeide o. a.: „Cyriël Buysse heeft reeds „lang zijn geruchtmakend debuut in ons land door betere letter„kundige daden in het vergeetboek geholpen ...."

Dit nu is gelukkig niet waar: dat debuut, waarmede natuurlijk wordt bedoeld „het Recht van den Sterkste" zal niet licht in het vergeetboek geraken bij menschen die er de groote teerheid van hebben kunnen waardeeren. Aan dat schitterend debuut heeft de schrijver het juist te danken, dat de beschaafde Hollanders met gretigheid zijn werk ter hand nemen, in de overtuiging dat zij zich nimmer den tijd zullen beklagen dien zij daaraan hebben gewijd. En wie Buijsse in zijn geheele ontwikkeling wil volgen, heeft het druk, want de jonge schrijver is verbazend productief.

Nu weer een bundel schetsen, getiteld W r o e g i n g, naar het eerste en meest belangrijke verhaal, waarmede wij al kennis maakten in „Nederland".

Na het eenigszins makke „S u r s u m C o r d a" herinnert W r o e g i n g in zijn forsche teerheid aan de beste gedeelten van het meergenoemde „R e c h t v a n d e n S t e r k s t e"; maar knapper nu, vooral zielkundig.

De begaafde schrijver heeft het aangedurfd om hetzelfde thema te behandelen in de laagste lagen en daarna in de hoogste krin-

gen der samenleving; dat „gegeven", dat door hem met zooveel liefde, innigheid en fijn gevoel is uitgewerkt: de heilige hoogheid der kuische vrouw zich kwetsend aan de zonden en de ruwheid van het gewone reëele leven.

Deze niet geringe opgaaf is door den auteur met meesterschap volbracht en vooral „Wroeging", dieper gaande nog en fijner dan zijn eerste werk, pakt met eene siddering in de ziel.

Litterair en psychologisch is het m. i. een meesterstuk dat ongetwijfeld meer en meer zal worden gewaardeerd, als een der beste en edelste producten onzer tegenwoordige litteratuur.

Eenige kleinere schetsen „Moeder", „De Pokken", „Gampelaarken" en „Op een Zomeravond" vullen den bundel aan, en houden het voor 't meerendeel uit tegen „Wroeging", een latere schepping voorzeker.

Bijzonder veel genot verschafte mij de hernieuwde kennismaking met „Moeder", mijn allereerste litteraire ontmoeting met den schrijver, eene ontmoeting die van stonde aan zulk een groote sympathie bij mij heeft opgewekt voor het hoog en op zich zelf staande werk van Cyriël Buysse.

's-Gravenhage, 19/9 1895. L. D. H.

Jonker Frans, door A. van Redichem. 2 deelen. Haarlem, de Erven Loosjes.

't Zijn geen verkwikkelijke bladzijden uit het boek onzer vaderlandsche geschiedenis, die van Redichem voor ons opslaat; neen, maar bladzijden, sprekend van bloed en tranen, van diepgaand leed en fellen strijd. 't Is een stuk geschiedenis uit den laatsten tijd der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten; de verovering van Rotterdam door de Hoekschen onder aanvoering van Jonker Frans van Brederode, het flink bestuur van den laatstgenoemde in die stad, de daarop gevolgde belegering door den Graaf van Egmond, de vreeselijke nederlagen der Hoeksche partij en eindelijk de dood van den zes en twintigjarigen, roemruchten bevelhebber en van diens trouwste partijgenooten.

Met kennelijke en zeer begrijpelijke voorliefde is de figuur van Jonker Frans door den schrijver geteekend; op hem valt een helder licht en te grootscher en reiner komt zijn gestalte uit tegen den donkeren achtergrond van lage wraakzucht en afschuwelijke woestheid en kleingeestige jaloezie en blinden haat en verfoeielijk verraad. Hij, allereerst het slachtoffer van een grof misverstand en van Gerhard's naijver en valschheid, later van de wuftheid en ondankbaarheid, die alle eeuwen door het dusgenaamde volk kenmerkt, van de persoonlijke grieven en onhandigheden dergenen, die hem als hun hoofd hadden erkend, wordt van lieverlee een tragische figuur, worstelend tegen de overmacht, eindelijk voor haar bezwijkend, hart en leven wijdend aan de vrijheid van zijn land, strijdend en stervend voor de hoogste goederen der menschheid.

Van waardeering der edele vijanden getuigen de episoden, waarin de Graaf van Steenbergen optreedt en enkele anderen, die Maximiliaan van Oostenrijk zijn toegedaan. De ernst en degelijkheid, de diepgevoelde, innige liefde van een Ymmezoete steekt gunstig af bij de lichtzinnigheid en ijdelheid van een Ermgard, evenals de zelfopoffering en gemoedsadel van een Willem Willemsz. een Wormbout Wormboutsz. en een Heer van Naeltwijc bij het verraad en de laagheid van een Dr. Gerbrand en een Graaf van Egmond. Tal van helden, groot geworden en gestaald onder zorgen en moeiten en de bitterste teleurstellingen, gaan voor onze oogen voorbij, een lichtend spoor nalatend in dien donkeren, somberen vóórtijd.

De roman getuigt van groote kennis der gewoonten, zeden en gebeurtenissen dier dagen; daar is heel wat studie voorafgegaan, alvorens het werk werd geschreven, geschreven in dien helderen, rustigen, schoon gestyleerden toon van enkele beroemde historische romans uit een vroeger tijdperk onzer letterkunde. Evenals het noemen van een zijner nieuwe straten een welverdiende hulde van Rotterdam eens was aan een schitterend figuur uit den grijzen vóórtijd, zoo is ook dit boek een schoon monument, in eenvoudig antieken stijl, opgericht ter eere van den jongen held uit het edel geslacht der Brederode's, die streed en stierf voor dat, wat een mensch toch eigenlijk eerst waarlijk tot mensch maakt, en wat voor hem het begeerlijkst is.

Iemand, die zóó heeft gewerkt en die zoo helder en schoon kan schrijven als van Redichem, behoeft, naar ik meen, geen oogenblik te aarzelen om met zijn eigen naam voor den dag te komen. Den uitgever dank voor zijn handige en schoone uitgave!

D. J. W. B.

Het geheim van Landy Court door Vergus Hume. 's Gravenhage, Haagsche Boekhandel- en Uitgeversmaatschappij, 1895.

Onze goede vaderen, en ook wij, toen we nog jong waren, amuseerden zich met de breedsprakige verhalen van den Utrechtschen meneer Christemeijer, ontleend aan de lijfstraffelijke rechtspleging.

Die verhalen hielden zoo wat gelijken tred met de „draken" op het tooneel, zaliger gedachtenis, en op een paar moorden meer of minder kwam het er niet op aan. Er bleven immers altijd nog genoeg menschen over, die mede konden werken tot het ontknoopings- of slottooneel.

Ik dacht, dat we die periode achter den rug hadden; dat de draken enkel en alleen nog maar eens dienst deden als kasstijvers, en dat de romanschrijver onzer dagen was ondergegaan in den anatomist, die naar hartelust sneed en kerfde, om den verborgen mensch voor ons bloot te leggen.

Maar daar worden we nu op eens door Het geheim van Landy Court aan den overigens gemoedelijken heer Christemeijer en aan zoo'n tooneeldraak van het grijs verleden herinnerd.

Zeker, de wijze van vertellen is meer in harmonie met die onzer dagen; in ruim 200 bladzijden is saamgedrongen, wat vroeger boekdeelen zou vullen, maar overigens alles precies als in mijn jeugd: de finesses van een rechterlijk onderzoek, in verband met een geheimzinnigen moord.

Toch moet ik zeggen, dat het boek pakt. De aanhef of opzet is zelfs reeds boeiend, en onwillekeurig blijft men aan het lezen, om toch het geheim te doorgronden, dat tot de laatste bladzijde verborgen blijft. Zoo om de beurt wordt ieder der huisgenooten van

Landy Court verdacht van den moord, tot men het heele huis is rondgeweest, en de ware schuldige door een moord, wederkeerig op hem gepleegd, in zijn stervensure, alles bekent.

We krijgen van alles: eene avontuurlijke tooneelspeelster; valsche spelers; zelfmoordenaars; een woekeraar à la Shylock; inbraak; een detective, de zoogenaamde Vidocq van Londen; twee moorden; en een reliek, waarin een echte splinter van het kruishout; voeg daarbij een verliefd paar, eene vermomde huishoudster, wat bedienden, een priester, en ge krijgt een prachtig geheel.

Ik ben maar leek op het gebied der rechtspleging, voornamelijk wat Engeland betreft, maar ik durf toch wel zeggen, dat de schrijver er evenmin veel van weet. Op dat punt was Christemeijer getrouwer, maar ook saaier.

Enfin, het geheim zal wel lezers trekken. Een geïllustreerd omslag, waarbij het vriendelijk gelegen kasteel omlijst wordt door het speelhol, als salon ingericht, en de beide moordtooneelen — dit alles kan er toe medewerken.

Misschien hebben we in dezen trant nog meer geheimen van den schrijver te wachten, want hij wordt op den titel vermeld als de schrijver van het Geheim van een Huurrijtuig. Hij schijnt dus een specialiteit te zijn in geheimen.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Liefde overwint, door Silas K. Hocking. Almelo, W. Hilarius Wzn.

'tIs geen werk dat bij de beschaafde lezers een blijvenden indruk zal achterlaten. Eerder wordt men teleurgesteld, als de vrij interessante aanhef van den roman, die ons in het mijnwerkersleven in Engeland verplaatst, ten slotte verwatert in allerlei weinig belangwekkende persoonsbeschrijvingen en dorpsvoorvallen.

Indien hetgeen beschreven wordt, met meer verve, gloed en kleur geteekend ware, of indien de auteur meer werk gemaakt had van het ontleden zijner karakters, dan had Silas Hocking een kunstwerk van den eersten rang kunnen scheppen.

Wat heeft de auteur echter gemaakt van zijne heldin, de lieve Ruth; wat van de belangwekkende situatie in het huwelijksleven van Ruth en haren streng-orthodoxen dominee!

Een zwakke reproductie kunnen wij dit boek noemen van het schoone en doorwrochte, wat wij in de romans van Elliot en Humphrey Ward zoo terecht bewonderen. Vertaling, druk en uitgave zullen het werk misschien nog eenige aantrekkelijkheid geven.

MENA.

Een trekvogel. Engelsche Heeren en Dames in en buiten de koloniën. Naar het Engelsch van Mrs. B. M. Croker, door Myra. Arnhem, P. Gouda Quint, 1895. Prijs *f* 3,25.

Aan den Leidschen hoogleeraar Dr. Jan ten Brink, in wien de geestige novellist en vaardige belletrist schijnt ondergegaan te zijn, komt de eer toe, een soort literatuur in het leven te hebben geroepen tot dusverre bij ons onbekend, en welke al dadelijk den meesten bijval verwierf.

In 1866 uitgegeven beleefde zijne Oost-Indische Dames en Heeren herhaalde drukken.

Niet om de overeenkomst van den inhoud van het werk van den heer Ten Brink met dat van Mrs. Croker, deelen we dit feit mede, maar om min of meer aan te toonen, wat men in dezen roman te wachten heeft.

De schrijfster heeft een vaardige pen. Los en vloeiend weet zij te vertellen, en bij het relief dat zij aan de hoofdpersonen geeft, gelukt het haar ook de aandacht levendig te houden voor de zedeschilderingen der Heeren en Dames in de Engelsche koloniën.

Het is een amusant boek, dat le juste milieu houdt tusschen land- en volkenkunde en de legendarische avonturen, die ons zoo dikwijls worden te savoureeren gegeven door lui die verre reizen hebben gedaan, en daardoor veel weten te verhalen; rijp en groen, dikwerf in chaotische verwarring.

De vertaling is uitstekend en het hollandsche gewaad heeft dus, zooals helaas dikwerf het geval is, geen schade gedaan aan het karakter en den stijl.

De Trekvogel zal een trekpleister blijken te zijn, waarom het zeer zeker reeds lang in alle leeskringen circuleert, en in den huiselijken kring op de leestafel een plaats heeft gekregen.

De uitgever Gouda Quint te Arnhem verdient lof voor zijn degelijke roman-series.

Den Haag. A. J. S. v. R.

De geschiedenis van Bessie Costrell, door Mrs. Humphrey Ward. Haarlem, de Erven T. Bohn, 1895.

Sinds „Robert Elsmere" verscheen, heeft de naam van mistress Ward een goeden klank veroverd bij heel de beschaafde, lezende wereld.

Een nieuw werk van de gevierde schrijfster mag dan ook als eene gebeurtenis beschouwd worden, maar de verschijning van „Bessie Costrell" zal waarschijnlijk velen eene teleurstelling bereid hebben.

Wel heeft de auteur in deze korte novelle haar talent van beschrijven en typeeren niet verloochend, maar door haar trachten naar soberheid en eenvoud, heeft Mistress Ward hare goede eigenschappen voorbij gestreefd, en maakt daardoor niet den stellig beoogden dramatischen indruk.

Door het ontbreken van een zeker ick en weet niet wat in deze novelle, laat het tragische beloop der geschiedenis ons koud en hoewel wij menig fijn gepenseeld trekje uit het Engelsche dorpsleven zeer waardeeren, hoewel wij niet blind zijn voor de groote opmerkingsgave der schrijfster, zoo zou ons toch iets meer gloed, iets meer doordringen in het zieleleven der hoofdfiguren welkom zijn.

We zouden dan meer medeleven met al die dwaze, hoogmoedige, zwakke, lichtzinnige of goedhartige dorpelingen, we zouden meer kunnen voelen van hunne smart, niet slechts geboren uit omstandigheden en lot, maar hoofdzakelijk aan eigen schuld, aan bekrompen stijfhoofdigheid of misdadige lichtzinnigheid te wijten.

Bessie Costrell is de lichtzinnige nicht van een stijfkoppigen daglooner, eene zeer naar het leven geteekende figuur die tegen

de beste raadgevingen in, zijn zuur verdiende spaarpenningen liever in bewaring geeft aan de weinig betrouwbare vrouw en haar stijfrechtzinnigen, onverschilligen echtvriend, dan ze aan de spaarbank toe te vertrouwen.

De straf voor zijne domheid blijft niet uit, want de man verliest zijn kapitaaltje en de snoode mammon maakt de schatbewaarster tot eene losbandige, gewetenlooze vrouw, die van kwaad tot erger vervallend ten slotte een eind aan haar rampzalig leven maakt.

De hoofdpersone is nergens bijzonder sympathiek en dit is o. i. eene groote fout van den roman.

Behalve Bessie Costrell is er niemand die ons veel belang inboezemt en wat erger is: bijna alle mede-spelenden in dit drama handelen vreemd, eigenaardig en onlogisch.

Ze doen ons denken aan Joosje van baas Jochem uit het aloude kinderverhaal; en Joosje sneê den haver niet, en Poedel knauwde Joosje niet enz. enz.

Zoo ook hier: de oude daglooner had niet weg moeten gaan om zijn schat in verkeerde handen achter te laten. Bessie Costrell had niet moeten stelen; de echtgenoot van Bessie had niet onkundig mogen blijven van het losbandig gedrag zijner vrouw, en wat meer op haar moeten letten; de dorpelingen hadden wat eerder lont moeten ruiken waar Bessie's geld vandaan kwam, enz. enz.

Over het geheel zijn vertaling en uitgave aan te bevelen.

MENA.

De vrouw. Berlijnsche roman naar het Hoogduitsch van Paul Lindau. 2 deelen. Amsterdam. N. I. Boon. f 3.90.

Men kan aan alles al spoedig merken, dat Paul Lindau nog al goed op de hoogte is van hedendaagsche maatschappelijke toestanden, maar men kan ook al spoedig merken, dat 't er in de Berlijnsche wereld, wat zedelijkheid en eerlijkheid betreft, toch ook al niet veel beter uitziet dan in de zoo algemeen beruchte Parijsche wereld. Ik kan ten minste niet zeggen, dat 't zeer verkwikkelijke lieden zijn, waarmee we hier kennis maken: een Dr. Hennern,

een Gehrike, een Ellers, een Agnes Gehrike en anderen. 't Is waar: Dornsdorf is wel een eerlijke koopman, maar zijn parvenu-manieren en zijn lust om zoo spoedig mogelijk zijn onbeduidende dochter aan den man te brengen, nemen ons niet bepaald voor hem in. Een Weding moge strikt eerlijk zijn als ambtenaar, — 't is toch alles behalve vaderlijk om door allerlei drogreden zijn eenig kind als 't ware te dwingen tot een huwelijk, waartoe ze, naar 't kennelijk genoeg blijkt, geen bepaalde neiging heeft. Dokter Lohausen zegt groote waarheden, waarheden, die men wel dagelijks van de daken zou willen prediken, maar toch is hij ons soms te cynisch, en schijnt hij te vergeten, dat, al mag men ook nooit het kwaad vergoelijken, een mensch toch altijd een mensch blijft, en ook de diepst gezonkene nog altijd aanspraak heeft op meelijden.

't Is natuurlijk, dat op Conrad von Berwitz en vooral op Eugenie Weding alle licht valt, maar hoewel de laatste zeer verstandig en de eerste zeer beschaafd is, en zichzelven vrij wel weet te beheerschen, zou men toch zoo zeggen, dat 't soms meer geluk dan wijsheid is, dat die beiden er nog zóó afkomen, als ze er afkomen. Toch is er veel wat ons ten minste deze twee doet achten, en ons wel niet doet vergoelijken, maar toch wel eenigzins doet begrijpen en niet uit de hoogte doet veroordeelen, wat ook zij een enkel oogenblik vergeten.

De roman is zeer gemakkelijk geschreven en leest alleraangenaamst, dank zij schrijver, vertaler en uitgever. Lindau heeft een goeden blik op allerlei maatschappelijke toestanden en is in zijn volle recht, wanneer hij, èn in de verschillende tooneelen, die hij zeer boeiend ons schildert, èn in de scherpe, ernstige taal, welke hij een von Berwitz en een Dokter Lohausen in den mond legt, toornt tegen de speelzucht en de speculeerwoede van onzen tijd, die honderden huisgezinnen ten val brengt en tallooze karakters in den grond bederft. — Zoo zegt Lohausen o. a. tot von Berwitz:

„Gij kent die klasse van menschen niet, ik ken ze helaas! maar al te goed. En hoe hooger ik den waren en echten koopman acht, des te verachtelijker vind ik die individuën, welke den geheelen koopmanstand te schande maken, — die gewetenlooze spelers, die een ware kanker zijn in onze maatschappij en meer dan alle

anderen er toe bijdragen om het verzet tegen onze maatschappelijke instellingen te rechtvaardigen. Die menschen hebben nooit gewerkt. Als zij de couranten lezen, hier en daar hun ooren spitsen, een paar uur in de Burgstraat rondloopen en onder het rondbrieven van het nieuwste praatje en het colporteeren van de laatste kwinkslagen er maar op los speculeeren, dan denken ze al, dat ze gewerkt hebben! En voor die droevige naäperij van werken maken zij aanspraak op de hoogste belooning, een prijs, die in 't minst niet in verhouding staat tot hetgeen voor degelijk werken wordt betaald. Het genot, dat de redelijke mensch als belooning voor nauwgezette werkzaamheid zich nu en dan bij uitzondering veroorlooft, beschouwen zij als iets dat van zelf spreekt, en waar zij aanspraak op hebben. Die heeren hebben er geen begrip van, dat men zich ooit een genoegen kan ontzeggen. Zij beschouwen 't als iets, dat niet met hun waardigheid overeenkomt, als zij in 't laatst van Maart nog geen kievitseieren gegeten hebben, of als de eerste patrijs niet acht dagen, voordat de jacht open gaat, op hun tafel prijkt. Zij vatten 't als een beschimping op, wanneer men veronderstelt, dat zij iets anders drinken dan fijne en oude wijnen. De bevrediging van hun genotzucht beschouwen ze juist als een voorrecht van hunne weinig eervolle werkzaamheid. Als men met hen spreekt over plicht en plichtsgevoel, dan kijken ze u met de grootste verbazing aan, en ze weten hoegenaamd niet, wat dat eigenlijk beteekent. Als men van hen vergen wilde, acht dagen stoker te zijn op een trans-atlantische stoomboot, zij zouden, zelfs al konden zij daarmee het vaderland redden, niet slechts hun vaderland, maar liever de geheele wereld te gronde laten gaan, dan dat ze zich één keer losmaakten uit hun smadelijke gemakzucht om hard te gaan werken.... Neen, mijn waarde vriend! ik ben altijd zeer meegaande, maar als zulk een speler uit de lijst der levenden geschrapt wordt, zeg ik altijd: op dit aardsche tranendal komen wel grooter ongelukken voor. Un homme à la mer!

„En de man, die nu lafhartig is weg geslopen uit de plichten en zorgen voor zijn gezin, — ik ken zijn omstandigheden niet, maar ik durf wedden, dat H e n n e r n zijn geld heeft verloren, en hij is al evenmin de persoon om de spade in de hand te nemen

als zijn medespelers, — zulk een brasser, die 't zich aan den welvoorzienen disch van het leven goed heeft laten smaken, en die er niets voor betalen kan of wil, behoeft niet te rekenen op mijn sympathie!"

Nu moge er wellicht eenige overdrijving en een zekere dosis cynisme in die taal te ontdekken zijn, maar wie heeft moed te ontkennen, dat het vergeten van de waarheid, die er in dat woord ligt, nog altijd maar al te velen te staan komt op onbeschrijfelijk veel ellende, te zwaarder drukkend en folterend, hoe meer ze vaak moet verguld worden?

D. J. W. B.

Drie weken in Noorwegen, door J. Craandijk. Haarlem, De Erven Loosjes.

Voor Hollanders, die een tocht door Noorwegen willen maken, is het boekje van den heer Craandijk zeker een goede gids. De reisbeschrijver vertelt uitvoerig, legt alles even nauwkeurig uit en de vorm is aangenaam en onderhoudend genoeg, om niet gaarne den gids aan het woord te laten. Noorwegen wordt hoe langer hoe meer het land der toeristen, en alhoewel Baedeker en zijne mededingers den reiziger haarfijn omtrent alles inlichten, is men toch auteurs als Keller en Craandijk dankbaar, dat zij met hun opmerkersblik en hun gevoel voor natuurschoon en contrasten, ons het Noorden met hunne artistieke pen schilderen.

Het is jammer, dat het boekje niet in kleiner en handiger formaat is gedrukt, want een toerist op reis houdt met alles rekening. Zooals de heer Craandijk de reis maakte: van Rotterdam per stoomboot naar Bergen, is zij zeker het gemakkelijkst en goedkoopst, al mist men ook veel van al het mooie en verrassende, dat de reis over land via Hamburg en Denemarken aanbiedt. De heer Craandijk dacht aan het woord van Cohen Stuart: „Wie de zee niet vreest, heeft haar lief," en maakte de reis met een der twee groote zeebooten, de Olaf Kyrre en de Ingerid. Dit is de goedkoopste manier, om uit Nederland naar Noorwegen te reizen; de retourbiljetten zijn voor beide booten geldig, zoodat men het

verblijf in Noorwegen, desverlangd, tot een of twee weken beperken, of tot drie of meer weken verlangen kan.

Het boekje bevat dan ook hoofdzakelijk een reis van Bergen naar Vossevangen, langs de nieuwe en merkwaardige „Vossebaan" en voorts eenige zwerftochten in het gebied van het Sogne- en van het Hardingerfjord.

Moge dit onderhoudend geschreven reisboekje velen aansporen, des schrijvers voorbeeld te volgen, en aan de frissche zeereis een tocht door het woeste en maagdelijke noorden te verbinden.

M. v. D.

Bibliographisch Album.

Elsie Venner, door Oliver Wendell Holmes. Naar het engelsch door Mevr. M. van der Hoop—van Eldik. Schiedam, H. A. M. Roelants, 1895.

Ziehier een boek, dat niet vlug opleest. Dat heeft zijn goede zijde; dat beteekent iets. Indien men een werk van ruim 300 bladzijden, kompressen druk, op één avond door kan lezen, mag men het leesvermogen van hem die dit stoute stuk volbrengt, bewonderen, maar men moet er tevens uit opmaken, dat de schrijver niet veel te zeggen had, al gebruikte hij daartoe meer dan 13000 regels.

Holmes heeft in Elsie Venner veel te zeggen, zeer veel zelfs. Niet alleen ieder hoofdstuk, maar iedere bladzijde, en ook iedere periode is rijk aan gedachten en beelden.

Dikwerf mag men het niet met hem eens zijn, en neiging gevoelen om voorloopig de lectuur te staken, maar onwillekeurig leest men verder, lacht om de dwaze in- en uitvallen, trekt een wijsgeerig gezicht indien hij aan het betoogen gaat, en schokschoudert waar de specialiteit-geleerde zijn kennis en belezenheid doet luchten.

Er is humor in het boek; het is vol paradoxen; en tusschenbeide hebben de uitspraken veel van sophistery, maar nooit laat de schrijver u los; hij weet steeds te boeien en te prikkelen,

Elsie Venner is een dubbelnatuur, zij heeft als het ware een tweevoudig „leven geleid,” en daarop is de geheele geschiedenis gebouwd.

Dat dubbele leven doet haar ook onwillekeurig zijn een slangenbezweerster, en daarmede in verband staat de erfelijkheid, haar door haar moeder overgeplant, omdat die ongelukkige aan de beet van een ratelslang stierf, kort na de geboorte van Elsie.

Kostelijke typen komen in het boek voor. Silas Peckham, den ondernemer van een jonge-dames-instituut, vergeet men nooit, en tegenover hem zijn onderwijzeres Helen Darley, en zijn onderwijzer Bernard Langdon. Ook de oude dokter Kittredge is een Dickens of een Thackeray waardig, en wat meer zegt: ieder der beschreven personen drukt niet alleen een karakter uit, maar mag aanspraak maken op bijzondere belangstelling.

Men vergeeft dan ook gaarne de vele uitweidingen aan den schrijver, omdat zij dienen tot juist begrip van het geheel. Het een vult het ander aan.

Zonderling is Elsie Venner zeer zeker; alledaagsch is het boek in geen geval. Het is echt Amerikaansch, Yankeesch zelf, en daardoor wordt het karakteristiek.

De vertaalster moet een moeielijke taak hebben gehad, maar zij heeft die loffelijk volbracht, en door dit te zeggen schrijf ik tevens eene aanbeveling voor den roman. Wat vlot leest en wat vlot vertaald kan worden, is veelal onbeduidend.

Of deze roman iedereen zal bevallen geloof ik niet, maar het is moeielijk het iedereen naar den zin te maken, en of Holmes wel geschreven heeft voor het groote publiek betwijfel ik zeer.

Er is betrekkelijk weinig intrigue in, en dat weinige is zoo ingewikkeld, zoo vreemdsoortig, zoo afwijkende van alles wat we zoo wat in den roman gewoon zijn, dat er bepaald wilskracht bij noodig is om voet bij stuk te houden, en niet verward te raken in den doolhof van geleerde bespiegelingen, en oppervlakkige zaken, want vreemd genoeg wisselen geleerdheid en onbeduidendheid elkaar nog al eens af.

Voor den geneesheer-psychiater is het boek zeker belangrijk; ik zou echter van hem wel eens willen weten, of de auteur niet wat veel gebrodeerd heeft. Doch hoe dit ook zij, men aanvaarde dit werk met dank.

Den Haag. A. J. S. v. R.

Het Blauwe Boek, door Graaf Leo Tolstoï (zoon). Een pendant van de »Kreutzer—Sonate" van Graaf Leo Tolstoï. Gouda, J. F. Swartsenburg.

In de „Kreutzer-Sonate," van welke bovenstaand geschrift een Pendant wordt genoemd, schijnt Graaf Tolstoï de zonderlinge meening te zijn toegedaan, dat een gehuwd paar geheel als broeder en zuster samen moest leven; hij laat die stelling ten minste door zijn hoofdpersoon verkondigen. Alleen wanneer men één of twee kinderen wilde bezitten, moest men dat systeem een enkele maal verlaten, maar overigens is elke zinnelijke neiging groote zonde en voor het menschdom allernoodlottigst.

Graaf Tolstoï wil dus de Natuur verbeteren, want deze heeft toch liefde en zinnelijke neiging in ons, arme menschen, gelegd, opdat ons geslacht niet zou uitsterven. Dat laatste schijnt er echter bij hem minder op aan te komen en het ideaal van dien ouden man, die zelf zijn tijd gehad heeft, schijnt te wezen, dat wij voortaan als monniken en nonnen alle zinnelijke begeerten zullen verloochenen. Me dunkt dat de wereld dan nog al koud en saai zal worden, want liefde staat met zinnelijkheid in nauw verband en waar de laatste geheel moet zwijgen of ontbreken, zal er voor een innige, vurige liefde ook wel geen plaats meer zijn.

Als ik dergelijke stellingen hoor verkondigen denk ik onwillekeurig aan het volgende versje van Heinrich Heine:

»Die Liebe muss sein platonisch,"
Der dürre Hofrath sprach.
Die Hofräthin lächelt ironisch,
Und dennoch seufzet sie: »Ach!"

Want het komt mij zeer twijfelachtig voor of de vrouwen over het algemeen (enkele uitzonderingen daargelaten) met zulk een broederlijke en zusterlijke genegenheid zouden tevreden zijn en wanneer de man alleen die meening was toegedaan, dan bestond er veel kans, dat een jong vrouwtje hare blikken naar andere mannen zou wenden en hij dus dagelijks reden tot jaloezie zou vinden. Welk een ellendige toestand er dan zou ontstaan be-

hoeft wel geen betoog en het ménage à trois kwam voor goed in de mode.

Maar ik geloof niet, dat de stellingen van Graaf Tolstoï vooreerst nog veel succès zullen hebben, maar wèl kunnen zij dezen of genen meèslepen en op die wijze nog veel kwaad stichten. Wij leven in een tijd van overdrijving en dat is treurig genoeg!

Niemand zal bijv. misbruik van wijn of sterken drank verdedigen. De ellende, welke daardoor over tallooze huisgezinnen gebracht wordt, is overbekend. Maar of het nu wenschelijk is om van iedereen volslagen onthouding te eischen, waardoor men, als die consequent werd volgehouden, geheele landstreken, die van den wijnbouw leven, ten onder zou brengen, is een andere vraag. Daardoor toch maakt men zich, met de beste bedoelingen, min of meer belachelijk. Zoo is het ook met de ideeën van den Russischen Graaf. Niemand zal losbandigheid en uitspattingen verdedigen. Iedereen weet of kan ten minste weten, dat men zich ten gronde richt, als men zijn zinnelijke begeerten niet beheerscht, maar — om nu van de geheele wereld één groot klooster te willen maken, wekt evenzeer den lachlust op. En men weet het: „Le ridicule tue!"

In „Het Blauwe Boek" gaat de zoon van Graaf Tolstoï echter niet zoo ver, maar bepaalt hij zich tot het bestrijden van onzedelijke en wellustige handelingen, die voor zoo menig jong mensch noodlottig zijn. Hij schijnt de liefde in het huwelijk hoog te houden en het familieleven te waardeeren, maar hij trekt te velde tegen een zwakheid van karakter, die niets dan berouw en ondergang na zich sleept. Overigens komt dit verhaal mij tamelijk onbeduidend voor, en alleen omdat het met groote drukte en omslag aan den man wordt gebracht, trekt het een weinig de aandacht. De schrijver maakt ons bekend met een vriend en deze weer met een anderen vriend, die kort voor zijn dood in een blauw schrijfboek één zijner avonturen of ondervindingen heeft opgeteekend; wij krijgen dus alles uit de derde hand. Wat hij vertelt is eigenlijk weer (in een nieuw kleed) het oude verhaal van Jozef met de vrouw van Potiphar. Hij gaat, tot herstel zijner door een losbandig leven geschokte gezondheid, logeeren bij een oud vriend zijner familie, die met een veel jongere vrouw, (Ludmila) ge-

trouwd is. Zij heeft haar echtgenoot drie kinderen geschonken en de man, wiens eerste huwelijk kinderloos was, gevoelt zich met haar zóó innig gelukkig, dat hij al hare gebreken over het hoofd ziet en haar volkomen vertrouwt. Ludmila beloont de liefde van haar man met ondank; zij vindt hem veel te oud; hij staat haar tegen en zij tracht nu den jongen logé te verleiden. Deze geeft eerst toe aan hare coquetterie, maar als hij op het punt is zijn gastheer, die een nacht van huis is, te bedriegen, luistert hij eindelijk nog naar de stem van zijn geweten.

Het is merkwaardig, dat door de meeste Russische schrijvers de vrouwen zoo ongunstig worden beoordeeld. Ik heb dat in vroeger jaren als recensent dikwijls opgemerkt. De Russische vrouwen worden meestal voorgesteld, als bekrompen van verstand, kruipend en onderdanig als de Oostersche slavinnen en tevens ijdel zinnelijk en bedriegelijk. Ook in „Het Blauwe Boek" is die voorstelling op Ludmila toepasselijk; aan haar is de slechte rol toebedeeld. En wanneer nu de letterkundigen in Rusland gelijk hebben, hetgeen men wèl moet gaan gelooven, en de vrouw in dat land over het algemeen vrij laag staat, dan moet het ons te meer verwonderen dat Graaf Tolstoï, de vader, een broederlijke en zusterlijke verhouding tusschen man en vrouw een oogenblik mogelijk acht. Men kan nu wel zeggen, dat het menschen-ras dan maar verbeterd moet worden, maar dan komt men eigenlijk tot een cirkel-redeneering, want waren alle menschen wijs en braaf, dan deed de zinnelijkheid ook geen kwaad meer!

In „Het Blauwe Boek" toont de jonge Graaf Tolstoï zijn schrijverstalent, en vooral is de strijd tegen Ludmila's aanzoeken met gloed en waarheid beschreven. Het romannetje is echter te beknopt (75 bladzijden) om veel over den schrijver te oordeelen en als men mij vraagt of ik de lezing er van kan aanbevelen, dan moet ik oprecht gesproken „neen" zeggen. Zoowel „Het Blauwe Boek" als de „Kreutzer-Sonate" acht ik voor het groote publiek geen geschikte lectuur, omdat dergelijke werken de verbeelding veel te veel prikkelen en daardoor bederven. Het gaat daarmee als in vroeger jaren met zeker boek over „Het zelf behoud" van een Franschen dokter, dat misschien meer kwaad

deed, dan de zonde, waartegen men waarschuwde. Heeft nog niet onlangs een inzender in „Het Vaderland" er met recht op gewezen, hoe verkeerd het is, dat zekere Vrouwenvereeniging ter bestrijding van onzedelijkheid open circulaires aan de huizen liet bezorgen, waardoor misschien de aandacht van jonge lieden en kinderen gevestigd werd op zaken, van welke zij nog niets moesten weten? O, die ongelukkige drukte en reclame tegenwoordig! Ja, hoe minder men spreekt en denkt over zekere dingen, hoe beter het is voor de onschuld der jeugd!

Dat de „Kreutzer-Sonate" in „honderdduizenden exemplaren" werd gelezen (zooals de vertaler van „Het Blauwe Boek" zegt) is wèl een bewijs, dat het onderwerp al bijzonder pikant werd gevonden! Een gewoon zedekundig boekje zou wel zooveel opgang niet maken! En het is ook best mogelijk dat mijn afkeurend advies juist het debiet van „Het Blauwe Boek" zal bevorderen, maar — terwijl dit voor den Uitgever heel pleizierig zou zijn, gaat dit mij niet aan. Mijn oordeel werd hier gevraagd en ik moest dus zonder omwegen mijn meening zeggen.

De vertaling is nogal vloeiend en natuurlijk, maar op blz. 23 is de eerste lange volzin zeker aan de zorg van den corrector ontsnapt; want hij is erg leelijk, zoo niet onleesbaar. Ook las ik op blz. 43 „ik ben dat eeuwige vragen van je beu" en op blz. 44: „menigmaal dat ik hem vreeselijk beu ben." Dat woord beu klinkt veel te plat om het zoo tweemaal kort achter elkaar te gebruiken. Dan is er nog iets. De driejarige Tanja wordt bij herhaling maanziek genoemd, terwijl het woord slaapwandelaarster veel beter zou zijn, want bij zulke jonge kinderen komt slaap-wandelen dikwijls voor, zonder dat er nog van een ernstige ziekte sprake is. Wat druk en papier betreft: die zijn bijzonder mooi.

Den Haag. D. F. van Heyst.

Gedroomde Schatten. Naar het Engelsch van Walter Besant door G. L. B. Utrecht, H. Honig, 1895, 2 deelen.

De beoefening der genealogie heeft als hulpwetenschap der Historie hare goede zijde, maar het gevaar ontstaat er door, dat zij tot een manie aangroeit, en bij velen voedsel geeft aan het zoeken naar verband tusschen adellijke en niet adellijke geslachten, en wat erger is: naar een jacht op denkbeeldige erfenissen.

De zaak De Gruyter houdt sedert jaren, om maar een enkel voorbeeld te noemen, honderden eenvoudigen van stand en minder met aardsche goederen bedeelden bezig, en vervult hoofd en hart, waarbij de reeds schraal gevulde beurs gevaar loopt geheel ledig te worden.

Gedroomde Schatten maken de illusie uit van honderden, en de laatste stuiver wordt dikwerf uitgegeven om een doel na te jagen wat meerendeel blijkt niets meer dan een droombeeld te zijn.

Archivarissen, aan wie tevens de zorg is toevertrouwd voor de oude kerkregisters, hebben op dit stuk treurige ervaringen opgedaan, en daar ik de eer heb tot dat gilde te behooren, ligt daarin wellicht de oorzaak, dat ik het boek Gedroomde Schatten aan jong en oud, rijk en arm ter lezing, en ter betrachting, aanbeveel.

Men kan praten als Brugman; men kan voorbeeld op voorbeeld stapelen, om de belanghebbenden tot andere gedachten te brengen, het is paarlen voor de zwijnen gooien, want met wantrouwen wordt het advies aangehoord, en dikwerf moet men zelfs kwade bejegening ondervinden waar men goeden raad geeft en de leer predikt, dat één vogel in de hand beter is dan tien die er vliegen.

Nu is het werk van Walter Besant wel niet geheel in het kader te brengen van deze didactische bespreking, maar het toont voldoende aan wat zoo vele malen wordt gedaan om denkbeeldige erfenissen na te jagen, en rust en geld er aan op te offeren, dan dat dit boek niet op dien grond als leerzaam mag worden aangeprezen.

Doch ook afgescheiden van deze meening, valt het geheel in het genre van den Roman, en zal het den gewonen lezer genoegen geven, en eenige vroolijke oogenblikken bezorgen.

Walter Besant heeft er slag van om een topic of the day goed aan te kleeden en in prettigen vorm te gieten, en weet op zijn tijd de lachers op zijn hand te krijgen, waardoor veelal veel is gewonnen.

De geschiedenis zal ik maar niet vertellen. Genoeg is het mede te deelen, dat tal van afstammelingen, van verspreid geraakte familieleden, er op uit zijn, te trachten zich meester te maken van een erfenis van millioenen, door een hunner verwanten nagelaten, zonder te weten, dat een kleinzoon in de rechte lijn er alle aanspraak op kan maken.

Die kleinzoon echter, die een eenigszins anderen naam draagt, door zijn vader reeds aangenomen, omdat hij zich den eigenlijken naam schaamde, houdt zich in den beginne stil, wijl hij door dien vader is gewezen op de smet welke kleeft aan het geld, voornamelijk door de wijze, waarop het is verworven.

Ten slotte echter komt een testament voor den dag, en ieders verwachtingen blijken châteaux en Espagne geweest te zijn, zoodat heel de onrust, bij zoovelen teweeg gebracht, loos alarm blijkt te zijn.

Den Haag. A. J. S. v. R.
